

Cimarelli Sculp.

MARCI AURELII SEVERINI

APUD NEAPOLITANOS MEDICI AC PHILOSOPHI REGII

DE

ABSCESSUUM RECONDITA NATURA,

LIBRI VIII.

I. DE ABSCESSU CRITICO, CUM CONSULTATIONE SINGULARI.
II. DE ABSCESSIBUS PER CONGESTUM,
III. DE ABSCESSIBUS ANOMALIS.
IV. DE NOVISSIME OBSERVATIS ABSCESSIBUS.
V. DE PAEDARTHROCACE, ABSCESSU PUERORUM PROPRIO.
VI. DE GIBBIS, VALGIS, VARIS, ET ALIIS AB INTERNA VI VARIE LUXATIS.
VII. DE EPINYCTIDIBUS, ROSEOLIS SALTANTIBUS ET PERNIONIBUS.
VIII. DE ΠΑΙΔΑΓΧΟΝΗ ΛΟΙΜΩΔΕΙ.

Editio noviſſima, multis Iconibus aere inciſis ornata, ac locupletiori rerum, verborum, & hiſtoriarum, indice donata.

Accedunt & Clariſſimorum Virorum judicia ſuper hunc de recondita Abſceſſuum natura Tractatum.

NEAPOLI, MDCCLXIII.
Typis VINCENTII MANFREDII.
Expenſis STEPHANI MANFREDII.

SUPERIORUM FACULTATE.

VIRIS

CLARISSIMIS ET EXCELLENTISSIMIS

VARIA DOCTRINA ET EXIMIA

ERUDITIONE INSIGNIBUS

PER ORBEM TERRARUM CELEBERRIMIS

ARTIS MEDICAE PRINCIPIBUS

D. HERMANNO BOERHAAVE

A. L. M. PHIL. ET MED. DOCTORI

MEDICINAE BOTANICES CHEMIAE

ET COLLEGII PRACTICI

IN ACADEMIA LUGDUNO BATAVA

PROFESSORI

COLLEGII CHIRURGICI PRAESIDI.

D. H. OOSTERDYK SCHACHT

A. L. M. PHIL. ET MED. DOCTORI

MEDICINAE THEORETICAE ET PRACTICAE

PROFESSORI.

D. BERN. SIEGFRIED ALBINO

MEDICINAE DOCTORI

ANATOMES ET CHIRURGIAE

IN ACADEMIA LUGDUNO BATAVA

PROFESSORI.

HOC

MARCI AURELII SEVERINI

THARSIENSIS PHILOSOPHI MEDICI

REGIO IN GYMNASIO NEAPOLITANO ANATOMES

ET CHIRURGIAE

PROFESSORIS

DE RECONDITA ABSCESSUUM NATURA

ERUDITISSIMUM

MULTIS NOMINIBUS PRAESTANTISSIMUM

MEDICINAE HINC CULTORIBUS UTILISSIMUM

A LONGO TEMPORE LAUDATISSIMUM

OPUS

QUAM POTUIT NITIDISSIME ET ORNATISSIME

EORUM EXHORTATU PRAESIDIO

AB INTEGRO EDITUM

IN OBSERVANTIAE EORUMQUE NOMINUM

EXISTIMATIONIS TESSERAM OMNI QUA

PAR EST ANIMI REVERENTIA

HUMILLIME OFFERT ET DEVOVET.

JOANNES à KERKHEM.

ARTIS

ARTIS MEDICAE CULTORIBUS

S.

Lerorumque jam Vestrum, qui, illorum, quae ad Vestram, generi humano in primis salutarem, summe excolendam & omnibus numeris ampliandam Scientiam spectant, avidi, hocce Magni SEVERINI, *omnium quae nobis legavit praestantissimum, Opus exoptastis, voto & desiderio respondetur. Comperta quippe vobis Artis Chirurgicae praestantia & nobilitate; quod suo industrio & dextero cultu terricolis, alias saepe perituris, adeo feliciter opituletur; tum quod accurato ejus perspectu ad externa attendens mala animus veritatibus hisce, quibus internas, & abditas, corporis nostri laesiones cognoscet, imbuatur; tanti Viri operam arripere, & in usus convertere Vestros, cupivistis, cui in hac arte par Vobis non innotuerat. Sed obstabat Vestro scopo Operis hujus exemplarium penuria; cum plus semel licet excusus liber, venalis amplius reperiri non poterat, nisi hinc inde, & magno pretio, forte arcessendus, praesertim qui Francofurti editus, A.* 1643; *verum, quod pessimum, propter enormes mendas, numero certe non facili creditu, Tyronibus vix usum praestans, & aliis maximum movens taedium. Neapolitana insuper editio, forte paulo purior licet, commodis Vestris neutiquam sufficiebat; pauciora longe equidem haec, quam illa modo indicata; ab ipso Auctore tum adaucta, octavo simul addito libro, egregio opusculo, referebat. Aliae porro, si exstent, editiones, ut Patavinae una A.* 1651. *& altera A.* 1668. *adeo certe latent, ut, potius quam quis has adipiscatur, harum in libro* de Script. Med. *A. van der Linden, modo superesse videantur Tituli. Quae jam omnia remota incommoda; ubi Neapolitana nitidiorem & locupletiorem multo, atque Francofurtensi squalida castigatam magis, obtinebitis. Decoram Summi Viri effigiem, qua aliae carebant editiones, Operi praepositam non despicietis; cum simul, eo, gratum Viri vultum, dum acutissimum ejus evolutum Opus praedicat ingenium, mirari occasio detur! Accipite ergo Opus, in Vestram quod prodit gratiam! nec Vestrum, fidem habeatis, frustrabitur expectationem. Placebit admodum, praeter Romanae Linguae puritatem, omnium fere Tumorum, caeterorumque malorum, exquisitissimus describendi modus; placebit sedula adeo, & vix exspectanda, omnium phaenomenon & circumstantiarum, in perscrutandae mali naturae ten-*

den-

dentium investigationem, adnotatio. Miraturi estis acutissimi, simulque dexterrimi, in malis debellandis Viri, methodum, faustumque successum. Et, quod iis in primis, qui artis suae certa fundamenta jacta volunt, pergratum erit, quam plurium Tumorum, Ulcerum, &c. variis in corporis partibus repertorum, selectissimi exhibentur Casus & Historiae. Quid pluribus? ubi adeo excellentium omnium, doctorum, ore pervulgata huc usque Viri fama; ultroque de ejus meritis Vobis certi testes, Praeclari Viri, quorum auspiciis, denuo exit Opus, esse poterunt. Valete!

PRIO-

PRIORIS EDITIONIS DEDICATORIA

ILLUSTRISSIMO, AC EXCELLENTISSIMO, DOMINO,

Dr FERDINANDO ENRIQUEZ

R I B E R AE,

ALCALANORUM DUCI, &c.

Consilii supremi ordinis apud Regem Hispan. Consiliario, nunc in Siciliae Regno Proregi,

MARCUS AURELIUS SEVERINUS.

F.

I quod argumentum ad scribendum, hoc tempore accomodatum, aut aliis, aut mihi, multis nominibus aggrediendum fuit; illud est unum, quod Generosa tua filia natu minor, Princeps Excellentissime, male valens hisce diebus exhibuit. Nam hoc plurimis ex caussis peropportunum visum est. Prima enim dignitas est rei, quae plane admirabilis, & multis ab hinc annis, ne seculis dicam, nova visa est. In morbo, inquam, phoenomena quaedam, quorum adeo occultae caussae, ut in singulares & arcanos gubernantis naturae conatus referre opus fuerit multis; itemque varias, difficiles, ac perplexas opiniones comminisci, quo exitus enodationi pateret. Altera caussa est personae claritas, atque splendor; cujus, ut in Illustrissimo loco consistentis status, quicumque cognitus omnibus sit oportet: nec dico tantum genti nostrae ac popularibus, quos tua nunc prudentia moderatur; sed & Tuis Hispanis, aliisque, qui tuas res omnes vel ut spectatissimi Principis attentis auribus hauriunt. Ad haec, cum de omni Republica, deque universa ditione Neapolitana, tam egregie, tam prope divine, meritus sis: officii nostri, qui cives sumus, ratio, gratitudinisque obligatio, poscit; ut, quacumque tandem ratione possimus, gratiam aliquam referamus singuli cujusque ordinis. E Medico autem, qui noster ordo est, cum mihi, te jam approbante contingerit, ut lepidissimae Heroinae insolenti morbo gravatae meam medendi operam impenderim; cassam hanc equidem nullamque putem, nisi & multum meum in hac re studium ac sollicitudinem, quam Principi bene merentissimo, totaque Europa Clarissimo, debuerim, ad posteros, exterosque quantum liceat, transmittam. Quamquam, quid haec ad tot ac tanta beneficia,

qui-

quibus seu singulari tua bonitate, seu Patrio exemplo patiam nostram regionem admirabiliter cumulasti, atque in dies cumulas, salutem & libertatem vendicas;

Res Italas armis tutaris; moribus ornas;

Legibus emendas;

Rectos vivendi mores revocas; justitiam, & pietatem caeterasque virtutes, bonasque artes excolendas facis; ita, ut, quod D. Alphonsi tempore factum legimus, id nunc sub Tuis gubernaculis experiamur: quo statu rerum quid optatius? quid praestabilius? quid felicius excogitari queat? Habes jam caussas, quae tum ad rem ipsam; tum ad Heroinae filiae personam; tum ad nos ipsos spectantes, modis omnibus ad scribendum jam nos impulere. Utinam autem pro dignitate magno functi munere fuerimus! Verum tamen curationis felicitas una ipsa sit, quae caeteris suppleat, & inelegantiam nostram exaequet; quam quidem tumultuaria scriptio non nutrire non potuit, alias fortasse plenius excolenda. Interim vale, ac diu feliciterque apud nos regna, Princeps regnare dignissime.

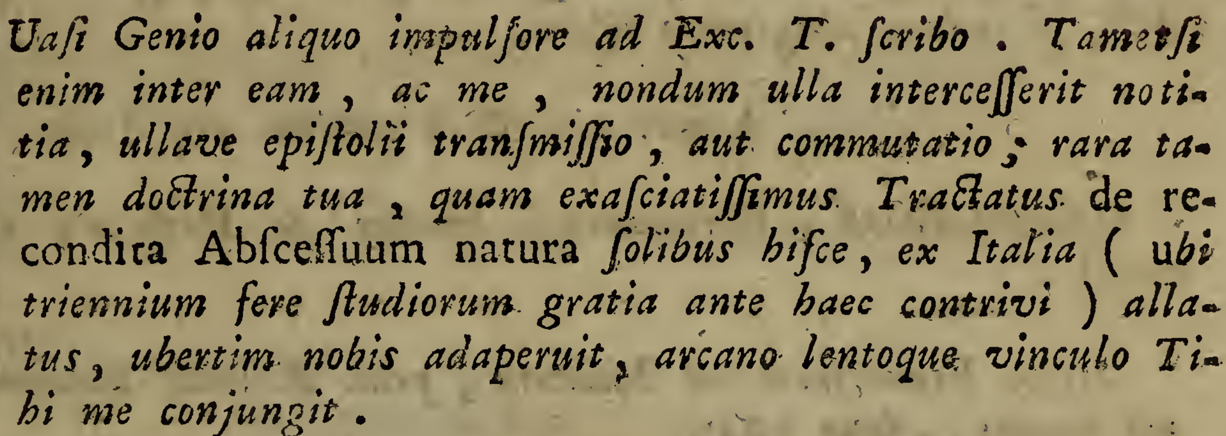
PERIL-

Perillustri et Excellentissimo

VIRO,

D. MARCO AURELIO SEVERINO,

In Regia Universitate Neapolitana Doctori ac
Professori primario,
Salut. & observ.

Quasi Genio aliquo impulsore ad Exc. T. scribo. Tametsi enim inter eam, ac me, nondum ulla intercesserit notitia, ullave epistolii transmissio, aut commutatio; rara tamen doctrina tua, quam exasciatissimus Tractatus de recondita Abscessuum natura *solibus hisce, ex Italia (ubi triennium fere studiorum gratia ante haec contrivi) allatus, ubertim nobis adaperuit, arcano lentoque vinculo Tibi me conjungit.*

Rem decumanam, fidem mihi habe, molitus es; nec dumtaxat molitus sed & perfecisti; invidendam ocyus quam imitandam. Auribus hic nil quidquam do, cum ab hac re voluntas mea longissime abhorreat, nec erudissimi desint Viri, qui mihi adhinniant. Sive namque materiem, nondum quartam quidem partem ab alio ullo elaboratam, sive stili elegantiam ac dissertitudinem, sive rerum ordinem, sive rationum momenta, seu denique alia coagitata mensura, seduloque intertexta, expenderim; non est, quod singularem ac vere salutarem, ubique praedicabilem, ac vix intermorituram, Te navasse operam, cunctosque explesse numeros, ullatenus addubitetur.

Quo nomine, cum provinciam tuam, tam egregia cum laude & bono publico hic ita sustinueris, hancque tam compte ornaveris Spartam, nemo certe esse debet literarum amans, quin Tuo, mi SEVERINE, assurgere nomini, gratiasque agere & debere immortales, velit.

Verum, invidis, quibus μωμεῖσθαι quam μιμεῖσθαι facilius, & qui, Te ampiruante, redantuare ignorant, valere jussis, ulteriori commendationi supersedeo, re ipsa,

(rumpantur ut ilia Momis,)

loquente & Poetae Claudiani in pareg. 6. de cons. Honor. *me retrahente paroenesi, dicentis,*

Fucati sermonis opes, mens conscia laudis
Abnuit.

Unum nos qui in umbilico Teutidos agimus, queritamur Exemplarium penuriam! Quocirca ut hic denuo, praelo Chalcographico subjiciendi veniam ac licentiam nobis des, simulque ea, quae forsan adjicienda aut inserenda

videbuntur, haud gravatim transmittas, nostrisque imo cunctorum studiis opituleris, oro ut exorem; hoc namque facto, aeternantibus ingenii monumentis Theatrum posteritatis tanto uberius, replebis, Tibique eriges

Monumentum aere perennius,
Regalique situ Pyramidum altius,
Quod nec imber edax, nec aquilo impotens
Possit diruere.

Hisce felicissime vive, amussitato opere Tuo, spretis quotquot adversantibus, secundum abagionem illam:

Ἀκμῶν μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους.

GERMANOS, Germanorum amator ac Favitor, exhilara, optimeque vale!

Scrib. Francofurti ad Moenum, prid. Kalend. Novembr. salutiferi Virginei partus, Anno 1642.

Nominis & Amplit. T.

Colentissimus

L. AB HORNIGK,

U. Juris, Med. & Phil. D.

EDI-

EDITIONIS SECUNDAE DEDICATORIA

Amplissimo Viro

Rerum naturae, Medicae Facultatis, Civilis sapientiae consultissimo, eruditione ac virtutibus excultissimo,

Dr LUDOVICO AB HORNIGK,

S. Pal. Comiti, Consiliario Caesareo, Palatino & Solmensi; nec non Dynastiae Solmejo-Rode-heimensi Praefecto;

MARCUS AURELIUS SEVERINUS

PROFESSOR Jatrophysicus Neapolitanus, se, suumque monumentum hoc

D. D. D.

PISTOLA tua mente sagacissima, quasi Pallas in Jovis cerebro concepta, Venere & amoribus sata, inter Charites nata, à Mercurio suscepta, per Suadam dictata, ἐ κέρατ☉ Αμαλθείας donis ditata, h. e. cunctis eloquentiae, prudentiae, officii, studii, candoris, urbanitatis numeris, exornata; tametsi grande quippiam voto suo molita, nullum tamen obtinendae rei negotium, nullum laborem experta est, ut optatum Legationis & postulationis suae fructum referret: non alio sane modo, quam magna beneque instructa classis, vel ingens ac fulminatrix belli machina murorum oppugnatrix, vix in prospectu consistens, vix accedens, modicum ambitum propugnaculum continuo ad deditionem compellit. Nam quod ego non obviis, ut ajunt ulnis, animo non exporrecto, monumentum illud meum sic bene auspicato, sic bene feriato, in manus Excellentiae Tuae traderem etiam cum accentario? Nam neque minorem proclivitatem ex me poscit, tum promeriti Tui exuberantia, tum compar officii debitique mei magnitudo. Taceo, quod summi mihi decori est, incomparabi ornamento, per tantum Virum interpellari, reculam humilem negari, tuaeque nae vivam! honorificentiae fuit potius, quam mea dignitatis, tam multum honori Te meo velificari. Debebamque porro, quod petiisti, prior ego quam Tua, LUDOVICE, gravitas contendere; Donum scilicet ac Bonum, quod si plerisque, est utile, mihi sane quam honestissimum cadit. Quemadmo-

 dum

dum homini rustico magnum quid contigisse visum est, quod Alexandro Macedoni potum petenti de aquae cyatho licuerit gratificari.

Jam vero, quod ego plurimum hac petitione Tua lucrifecerim, neque ipsa parum es foeneratus. Nimirum pro pisciculo retulisti didrachma: quinimo (amicitiae studio facile tanti feceris) pyropum, h. e. meum de Te flagrans cor, Tibique jam expositam voluntatem atque [illegible]; verum tamen vide, Mi LUDOVICE, ne non [illegible], quam ego, captus & ipse fueris hac piscis [illegible]: nam piscantis jam venati donax & seta cum [illegible] apparatu, sic manet operi, implicata, piscisque praecordiis illigata, ut neque haec suae tum spontis videantur. Verum captiva restant captivi. Sic igitur cum me meaque obnoxia tute Tibi feceris; & ipse mihi obnoxius factus es; nimirum libro potitus non sic liber evasisti, ut non ejus Tu quoque sarcinam tibi aggregaveris atque coemeris, i. e. tutelam, defensionem, propugnationem, perinde ac (Juris-Consultum alloquor) cum quis adoptivum sibi adsciscit. Ad hunc modum vides irrigatam Nomini tuo praeclaro voluminis istius Dedicationem. Quam cum incautus ipse subjeris; ego non improvidus confirmarim: aequo jam debes animo suscipere nec gravate retinere; seu fato quidem id evenerit, seu sic volentibus maximo tuo erga bonas artes studio, tuaque nos humanitate, comitate, bonitate, caeterisque caussis honestissimis; quae omnes in has Te tricas conjecere. Verum, quid dixi tricas? quando suavissima haec Tibi debet esse provincia, nec ab instituto tuo, qui bonas literas ex animo colis, aliena. Accedit, quod decorum & gloriosum putas, bonorum aliorum suscipere clientelas rerumque bonarum patrocinia; nec non omnia, quae probari solent à probatissimis Viris, quaeque noris Superis esse grata: haec amplecti gaudes attentissime, quod enim sic longe peregrinatum Librum meum tam benigne, tam liberaliter exceperis; hospitalitati profecto servivisti; quam Juppiter in terris cum Mercurio praeambulans aureis temporibus primam humano generi commendasse visus est.

Jam vero dum hac inclyta Tua virtute gestis ac vigilas longinquis & ITALIS adjuvandis; videris & ipse Diis coelitibus unice adjutus, qui generis splendore, nominis claritate, praefecturarum dignitate, Imperatoris summi gratia, imperandi in S. Palatiis & Dynastiis potestate, suadendi felicitate, plurima in collegia collegasque auctoritate, amicorum & affectarum copia sic abundas, ut plane adfluas; ut quid igitur tanti Tua praestantia pari cum nostrarum rerum studio conjuncta, non valeat, aut non debeat hoc sibi dicatu opus amice excipere? res inter suas habere? tutari atque fovere?

Foveas igitur, amplifices, protegas, defendas, & Tuae Magnanimitati proprium & Tua virtute dignum opus! Vale feliciter! Neapoli Idibus Februarii M. DC. XLIII.

IL.

ILLUSTRI VIRO

MARCO AURELIO SEVERINO

Efficacis Chirurgiae instauratori,

JOANNES BAPTISTA FERRARIUS,

Medicus Vergianensis, Telesianae Philosophiae Professor, de feliciter repertis bene gaudere.

Emo verbis complecti queat, Vir Clarissime, quam tibi multum Chirurgia debeat: quae foeda nostrorum temporum inscitia, & miseranda bonarum artium calamitate vilissimo loco habita, ab imperitis detractata, & multis jam seculis corrupta, & mutila, jacens, Tuo nunc beneficio atque improbo labore instaurata, dignitati integritatique suae, quae multa est, restituta & modis omnibus exornata, redivivae velut Phaenicis modo novissime resurgit. Debent & Tibi Poeoni terrarum nostrarum chiliades hominum liberatorum à doloribus, à languoribus, à morborum exagitatu, a marcore, à desperatione salutis, & a morte: ad minimum certe plurimi sub moerore, & incommodis vitam finiissent, qui nunc integri valent, vigentque. Ex his postremis & me dudum esse vere confiteri possum, qui diu ab accretis intra superiores nares carunculis (polypum majores apte dixerunt) infestatus, dum hujus importunitatem ferre non differo, virili intrepidoque animo periculorum omni metu deposito, id in me ipso praestiti, quod vix in aliis expertus fuissem. Mea enim ipsius manu forficula in impeditos meatus penitius immissa, non multo profuso sanguine, neque iniquo cum dolore, odibile sarcoma, circumplicitum excidi, firmisque de radicibus evulsi: rem sane, quam ne somnio quidem sperassem, tam e voto tamque feliciter eventuram: sed tamen ita re ad optatum exitum perducta comprobavi plane, quod collaborantes adjuvet Deus. Exinde igitur spiritus libertate recepta vixi compos inculpati effatus, & anapnoeae, qui prius secundum utrumque offensus, mihi ipse displicebam. Quod vitae commodum, quamque integritatem, uni Tibi acceptum referam necesse est, SEVERINE *praestantissime, qui res omnes, apparatum, & agendi rationem, ostendisti, difficultates expedisti, trepidanti animum auxisti, manumque direxisti sic, ut rite recteque rem absolvere, quivissem; soluta semel culpa, quod alios medendo juvare contenderem, qui mihimet ipsi succurrere non possem. Accesserunt & ad eam rem adjumenta alia, siquidem te & de efficaci saepe Chirurgia differentem audiverim, & intrepidam hanc ratamque factitantem in plurimis observarim. Porro assuetus ante hac frigidis Medico-*

rum

rum noſtratium cautelis ; qui languentes prius ad tabem perduci ſinunt, quam quidquam adjuvent: primum apud Te, Virum vere Aſclepiadam, ſtudium ac rationem medendorum morborum inmanium generoſam comperi, vidique mirum in modum ea de re, tamquam de comperto maximo theſauro, laetatus. Bene igitur auſpicatum illum diem voco, à quo primum tempore curioſus cognoſcendi tui, quem fama erat, jam obliterata & altis obducta, priſcorum Aſclepiadarum placita, voce non ſolum & calamo adſerere, verum etiam experimentis, uſuque feliciſſimo, revocare: tum cominus viſurus obſervaturuſve medentem adii, ductus, credo equidem ammonito genii, qui non poenitendos, ſed claros fructus inde promiſerat. Qua ipſa fiducia non me fruſtratum, ſed expletum magna ex parte declarant, & quod mihi per me, ſine aliorum ope, recuperarim functionis immunitatem, & quod corruptum jam vetus medentium inſtitutum, deſeruerim, novae meliorque Tuae methodo adhaerens; quam retenturus equidem ſum, donec Apollinaris ars mihi fuerit exercenda. Interim, quod me ad genuinam medendi rationem cognoſcendam, excolendamque, auctor fueris, quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, inmortalem alioqui gratiam habeo, habeboque, dum vivam: nam relaturum, me affirmare non poſſum; cum merito res non patiatur, ut ſatis fecerim unquam. Vale! & ad gloriam non tentatarum alicui rerum feliciter perge.

FRAN-

FRANCISCI ROMANI
A CONTURSIO,

In amplissimo Incurabilium Valetudinario, Medici Professoris,

Super hoc opere de Recondita Abscessuum Natura, ad ingenuum Lectorem Epistola.

Orborum omnium, qui miseros mortales infestant, supra trecentos crediti Plinio, duplex est genus: *alterum* quidem est eorum, qui quadam veluti comitate curari se permittunt; *alterum* est eorum, qui sunt insanabiles putati vulgo. Posteriores hos omnes communis medendi mos tamquam feras, quae nunquam cicurantur, nedum non attingit, sed plane destituit; & sane injuria, quando malis omnibus sua respondere remedia confessum est, & à doctis Viris abunde monstratum. Illud tamen non diffiteor, quod graviore quadam ratione, strenuisque omnino praesidiis, sunt eadem oppugnanda: nimirum ut paria sint obsistendi momenta; immo major etiam si in evincendo modus; ut prudentissimi Viri requisivere. Hoc igitur studium, & has morborum ferme insanabilium vindicias, Marcus Aurelius Severinus Philosophus, & Medicus plane doctissimus, primus & solus jam pridem instituit; heroico scilicet animi robore, atque consilio; quale fuit Herculi, felicibus seculis, ad debellanda monstra, atque ad purgandas belluis immanibus omnes terras, sic in amplissimis Incurabilium Valetudinariis, aliisque sodalitiis, & universo populo Neapolitano, civibus & advenis refertissimo, velut in vasto campo magnanimum hoc suum institutum, & munus, ad hanc diem exercuit, morbos curans, ex internis quidem *vetustas & implacabiles cephalaeas*, *manias*, *morbum sacrum & attonitum*, *imminentem coecitatem*, *phthoen*, *empyema*, *phthisin*, *hydropen*, *& languores alios*. Ex externis vero vitiis averruncavit *vasta hydrocephala*, *horrendas capitis exostoses*, *spiritum abrumpentes polypos*, *jam jam strangulantes anginas*, *coalitos natura digitos*, *dirupta ulceribus intestina*, *atque vesicam*, *rhyadicos*, & hoc genus. Quid dicam autem *septemplices fistulas*, *ulcera chironia*, *telephia*, *amplivagas phagedaenas*, *absumentes nomas*, *theriomata dira*, *exitiales siderationes*, *atque gangraenas*? quot autem liberavit *annuis ulceribus* oppressos, *frigidis abscessibus* confectos, *carcinomatis* tortos, *saevissima Syphilidis lue* correptos ac pene corruptos? denique conclamatos ac depositos, quot & quales hac oratione referre non possum: ut haec quidem facta non hominis, sed Indigetis cujusdam, divinitus inter mortales immissi, dicere non dubitem. Equidem, qui saepe illum

illum in arduis, & omni spe orbatis, allaborantem quotidie non tam vidi, quam demiratus sum. At quibus, dices, artibus & modis, insuperabilia tot sunt ab hoc Viro mala superata? instrumentis inquam & operis exquisitis atque magnificis; quae sunt *arteriarum sectio*, *jugularium & nova venarum apertio*, *excellens scarificationis ac sectionis usus*, *paracentesis*, ac denique *ignis*; non ille quidem retorridus solum, sed suavior, ac novis suis repertis tolerabilior: qualem ipse auctor *in Protechnias opere* palam faciet. Est autem agendi ratio nova, & certa quaedam Medicinae forma, quam efficacem ipse primus appellavit; traductam ex primo Hippocrate, atque Asclepiadis; deinde Alexandrinis Medicis, & Latino Celso; tertiis Oribasio, Aretaeo, Aetio, Paulo, & postremo Albucasi, Arabum primario. Quam Medicinam maleferiati Medici succedentes, tum obscurarunt, tum corruperunt, à sexcentis ferme annis, ut auctor hic supputat, ad hanc aetatem: quanta autem cum artis injuria, quanto cum profitentium detrimento, quandoque cum languentium incommodo, dici sane non potest. Caeterum hanc artem Severinus ruinosam instaurat, mancam integrat, exercitam falso corrigit, concisam amplificat, ac veteri cum suo splendore conciliat; non doctrina solum & scriptis, sed quotidianis etiam observationibus, experimentisque multiplicibus. Atque adea praestat suus hic medendi mos aliis; quantum nugis seria; verbis effecta; ambagibus evidentia; farctis tectis ostensionibus experimenta; testimonium oculatum traditione; scientia opinione. Porro Severini si perpenderis in investigando solertiam, in meditando profunditatem, in scribendo facundiam, in aggrediendis arduis fiduciam, in evincendis non tam morbis, quam monstris dexteritatem ac felicitatem; profecto non invenies in re Chirurgica parem. Itaque cedunt Severino Guidonii, Vigonii, Fallopii, Vesalii, Tagaultii, Vidii, Fabricii, & qui non hujus farinae Viri? Sed in Anatomica functione, quis hunc pro dignitate praedicet? referat pro me schola Neapolitana, quae jam à Philippi Ingrassiae, Professoris laudatissimi, temporibus dissectionis amissam dignitatem diu quaesta, sub Severino Doctore coepit revisere nobiles observationes: unde Neapolitanum Herophilum saepe declamavit universus sexcentorum spectatorum coetus. Quae hominis observationes, cum multae sint & magnae; illa inter omnes singularis est & maxima, qua via docetur hactenus ignota, per quam collecta in thoracis cavitate suppuratio per urinae canales expurgari queat. Sed haec, & illustria alia, Severini reperta satius est, adpareant non alia demonstratione, quam ejusdem Viri commentariis; qui ipsi quot & qui sint, neque te lateat velim. Enimvero plurimam, ex certa horum exspectatione, voluptatem capies, confido. Primum enim hic Vir multis ab hinc annis bonam Chirurgiae formam, quae per Barbaros labefactata, & per juniores infinite concisa fuerat, restaurare ac restituere meditatus, legitimumque ac absolutum hujus Professorem informare adgressus; opus de constitutione artis Chirurgicae proposuit, *Chirurgiam*

giam illustratam inscriptum propterea, quod ejusdem principia, partes & proprietates, res non hactenus ab ullo demonstratas, edocuit. Deinde sic docefactum, ac praeparatum, Chirurgum, rationem curandorum ulcerum tum recentium, tum vetustorum, plerisque voluminibus erudiit, id est, tum in Hippocratem, & Celsum, scriptis; tum aliis privatim *de Vulneraria restituta* compositis, & *de inermi Chirurgia & de chirurgicis adjumentis*, quae diaeta sunt & pharmacia. Tertio *Chirurgicam* ipsam medendi rationem *efficacem* à se vocatam condidit, opus plane divinum; in quo de sectione, atque ustione, cumulate pertractatum est sic, ut in hac re desiderari nihil possit. Accedit ad haec *Zootomia Democritea*, quo opere ad exercitationem anatomicam nil videris, optaverisve, praestantius. Opera, inquam, quae quoniam ipse vidi, perlegique omnia; propterea mira quidem de his affirmare, at non omnia, quae subsunt, attingere nunc ausim. Tantum habeto, certusque esto, minimum Severineorum *Operum* esse hoc, quod nunc primum editum *de Recondita Abscessuum Natura* legis: primum inquam, evulgatum, vel quod Alcalaea occasio sic tulit; vel quod compendiosissimum excusum volumen; vel quod auditorum, qui rogaverant, usui sensuique accommodatissimum visum est. Caeterum *Opus* est tale, ex quo satis igenium Severini vel probaveris, vel expenderis. Vale.

CLARISSIMORUM VIRORUM
DE
M. AURELIO SEVERINO,

Operis de Recondita Abſceſſuum Natura Auctore, judicia.

JOannes Rhodii, *in dissertatione de Acia ad Corn. Celſi mentem pag.* 119. *Horum ſententiam cum Fabricio ab Aquapendente probavit accuratus juxta ac ingenioſus vir Marcus Aurelius Severinus Neapoli Primarius Anatomos & Chirurgiae Profeſſor.*

Petrii Caſtelli *in l. de optimo Medico, ſect. 6. pag.* 12. *Ego, ſi Deo placuerit, typis edam Sepulchretum, ſive Anatomicas obſervationes, quas in centum Cadaveribus Romae ſectis adnotare licuit: quod opus M. Aurel. Severinus, in Neapolitano Licaeo Anatomicus peritiſſimus, pluries tum privatim expoſtulavit, tum publice in aureo ſuo Tractatu de Recondita Abſceſſuum Natura.*

Idem Caſtellus, *in l. Epiſtolarum medicinalium eruditiſſimo Severino, unam epiſtolam de Ciborum in ventriculo fermentatione nuncupavit pagina* 139.

Idem Caſtellus, *in Tripode Delphico, quem librum auditorum ſuorum, alioquin ingenioſorum, nomine publicavit; pag.* 61. *Quam honorifice de Caſtello noſtro loquatur, in Neapolitano Gymnaſio Anatomes & Chirurgiae Profeſſor eximius, & Medicus inſignis, M. Aurel. Severinus, legere eſt in libr. de noviſs. obſervatis Abſceſſibus cap.* 23. *& in hiſtoria Anatomica Cadaveris Illuſtriſſimi Marcelli Sacchetti &c.*

Pauli Zacchiae, *Medici Romani, Quaeſtionum Medico-legalium lib. VI. pag.* 9. *Exſtat hujus erroris exemplum apud Amatum Luſitanum, Curat. medicinal. Cent. VI. Curat.* 82. *relatum ex ipſo Amato a doctiſſimo viro Marco Aurelio Severino, in opere vere recondito, cui titulum fecit de Recondita Abſceſſum Natura, l.* 4. *c.* 7. *&c.*

Meminit & ſaepius auctoris noſtri M. Aurel. Severini, recenſuitque hunc inter Illuſtres aetatis noſtrae Scriptores, in Syllabo Apium Urbanarum, id eſt, virorum Illuſtrium, qui ab An. 1630. *per totum* 1632. *Romae adfuerunt, ac typis aliquid ediderunt.*

Meminit & Severini, & per antonomaſiam plurium numero nominati, Polyhiſtor graviſſimus Julius Caeſar Capacius, *in Opere de regni Neapolitani praerogativis, cui titulum fecit Compendium del Foreſtiere.*

JOAN-

JOANNIS BAPTISTÆ
CARNEVALIS

Doctoris Medici Carmen, exponens quae septem primis libris singulis traduntur.

AMplis ex opibus, Chironis in arte magistri,
Lecta Severini arcana recludit opus:
Morborum scatebras collecto tubere in altum
Pulsas, natura vindice, Primus habet.
Alter congestos, per longa silentia, succos
Dat Liber oppresso viscere tabificos.
Tertia multiplici foetos ratione tumores:
Abscessusque novos pagina Quarta docet.
Quinta utero primum exortam causantia labem
Mollia, quae caries attigit, ossa refert.
Eluxos sponte articulos pars Sexta retexit:
Postremo roseus codice languor abit.
Vin aliud? foret ars Marci num cognita? tantum
Versa opus: ars Marci sic erit inde tibi.

Ejusdem aliter summo compendio.

Sub criticis congesta leges; & anomala, post haec
Sorte, nova Abscessus, puerorumque ossa peresa:
Mox gibbos, & ducta rosis ulcuscula noctu.
Audieris graviore nota quandoque tumores?
Videris hisce magis Cedro vel Apolline digna?

Ad Momum pro libri Auctore.

Naturam & superos suetus reprehendere Mome,
Pones in nostris improbe perfidiam?

JULII CAESARIS CAPACII
Musagetae Neapolitani.

Mira docet Marcus, scribit mira, atque medendo
Mira agit, ingenio prodita mirifico:
Quae non audita Heroum melioribus annis,
Quae neque sunt ulli tempore visa novo.
Ut ne mireris posthaec Asclepion ambos
Natos, Chironem, & Paeona Parthenope.

HIERONYMI GENUINI;
Jurisconsulti Neapolitani, De Domina Joanna Ribera, Alcalanaeorum Ducis, & Proregis Neapolitani, filia à Severino persanata.

Joanna è Ribera Alcalanaeorum Ducis & Proregis filia.

Anagramma purum.

Clara, fulgida Heroina ob opem Clari Severini rite sana.

Quod sic hexastico explicatur.

Paeone vir major raptos languoribus artus
Scribit, & una manus nomen opemque parit.
Sic Ob Opem Clari Heroina haec Sana medentis
Rite Severini est Fulgida Clara magis.
Quis non ergo manu curari hac languidus optet?

Pro-

Protinus ex qua una laufque, falufque, venit.

In Marci Aurelii Severini, Phyficochirurgi clariffimi, mirificum opus de Abfceffibus.

Hieronymi Genuini Jurifconfulti Neapolitani.

Anagramma purum.

Marcus Aurelius è Severino Tharfienfis.
Vir mirus re fanas: vae fine te ulcerofis.

In haec endecafyllabum.

Aegris depofitis falus es una;
Doctas five adhibes manus ad ulcus,
Abfceffus, & hians malum omne, & ictus;
Et languentia membra vis fovere;
Scriptis tubera feu doces fovere.
Re fanas fubito adpplicans medelas.
Aptas & miferis doces medelas.
Re mirus calamo, manuque mirus.
Vae cunctis fine, Marce, te ulcerofis.

CAESARIS MONITII

Calabri Doctoris medici.

De Marco Aurelio Severino, morborum infanabilium exftirpatore, carmen.

Morborum tacitos fluxus, non cognita feclis
Tubera, caeca luis femina prompta legis.
Sed prelufa puta haec; nam ftant majora fub iftis,
Gefta manu magni, ac tradita Philliridis.
Ut numeres heroa, novas qui contudit hydras,
Thiriaque impofita contumulavit humo.
Ergo alter furgit noftris Tirynthius oris:
Qui face, qui ferro, turpia monftra domet.
Sic tamen amborum in terris praeftabile robur.
Crathigena immenfis tranfvolat hunc fpatiis.
Biffena Alcides preffit capita alta ferarum,
Myriadas vicit nofter Alexicacos.
Ille femel quondam praefenti contulit aevo;
Hic cunctis nullo fine paravit opem.
Ille neci obftrictos dedit auras carpere vitae.
Hic etiam aeternum vivere poft cineres.

FABII ALBINI

Poetae difertiffimi, carmen.

Cous ope excellit medica, ingenioque Galenus:
Dives Ariftoteli mens fociata Sopho eft.
Arte Archimedes manet immortalibus annis:
Vis fuit Alcidi corporis; atque animi.
Chironem manus importavit in aethera Divum:
Ante omnes Plinium grandia fcripta ferunt.
At fimul exornant unum te, Marce, medelae,
Ingenium, mens, ars, vis, manus, & calamus.

INDEX

M. AURELII SEVERINI
IN LIBRUM
DE
ABSCESSU CRITICO.

PRÆFATIO.

E Abſceſſu critico definito quidem partis cujuſpiam affectu, ſed totius corporis valetudinem, vitamque, aut mortem ſaepenumero decernente, ſcripturus, equidem video, quod ſingularem & ſummam diſputationis hujus utilitatem exponere debeam: verum an plene ſim hoc facturus haud facile confido. Siquidem vix dici poteſt, quam plane frugifera, & infinite conducibilis in plurimos uſus medendi ſit haec tractatio; & ſic quidem ampla, ut ipſo magis incidente negotio, ac monſtratrice pragmatia, quam verbis, & deſcriptione, ſit pernoſcenda. Intelligenda inſuper ex lectione operum Hippocratis, in quorum plurimis & optimis nil frequentius, abſceſſuum acceptione ac mentione compereris. Nimirum quando morbis in longis omnibus conſueta ſit epigenomenon haec ſpecies. Quanto igitur ad Hippocraticam illam rerum exercitationem conſulturam, & uſui futuram ſpeculationem hanc, credis? ſive quidem contemplandi, ac judicandi ſtudium excolenti, ſive curandi, & ſive chirurgica medendi occupatione, ſive clinica facultate delectetur quiſpiam; & in clinica quidem medicinae parte in promptu per haec cognoſcere licebit cauſas, unde proficiſcatur abſceſſus, ſimulque naturae morbique delitigantium conflictus, ſtudia, conatus, vices dubias, certa decreta, rationes, quibus haec diſtinguuntur, & quibus natura, vel opus exſequens adjuvetur, vel impedita levetur. Plurima autem parte decretoria haec erit agendi ratio, tum ad acutos, tum ad longos morbos pertinens: quid

quid autem gravius aut medico gravi dignius, quam quae ſint, quae fuerint, quae mox ventura, trahantur in abſceſſibus, rite, recteque perdiſcere. Sed haec ordine lucido Tractatus hic expedit, ac tradit; namque diagnoſis, ac prognoſis enucleata conſtabit ex his. Patebit, autem, & difficilis morbi therapia, recta inquam, & legitima, & ad ſententiam ſummi omnium magiſtri, qui eſt Hippocrates, exponenda; non qualem hodie tractant, factitantque plerique, genus hoc, quod privatam, & propriam curationem exigit, velut ulcerum promiſcuam, & calidorum apoſtematum communem, tranſigentes. Nimirum à paucis, & ab Hippocratis ſtudioſis duntaxat intellectum hoc argumentum: propterea, quod Phyſiatri curam ejus rei rejecerunt in Chirurgos; hi vero latentium cauſarum, & Hippocraticae doctrinae ſunt ignari. Jam ergo quis tertius, niſi phyſico Chirurgus, & in Hippocrate multum excultus profeſſor? Quae cauſa certe fuit, ut in hunc nos laborem incumberemus primi, multis, & docendi, & medendi negotiis, diſtracti. Ad ſummam enim putavimus, quam maxime neceſſariam aegrotantium ſaluti, ac medentium gloriae commodoque, futuram hanc explicationem, quae plerarumque omnium, & ampliſſima, & graviſſima, eſt, & uſu frequentiſſima.

CAP. I.

De variis Abſceſſus appellationibus atque harum uſibus.

NOmina rebus accommodata lege quadam naturae, cenſuit Hippocrates *lib. de Arte*, & hunc fortaſſe ſequutus Plato *in Cratilo*. Quod cum ad omnia promiſcue nomina ſpectet, pleraque tamen hac maxime conditione participant; atque ita, ut diſquiſita iſtorum ratio preſſam quandam definitionis vim contineat; abſit autem oportet homonymia; cujus certe vitio fit perpetuo, ut in ea vel offendatur, vel erretur. Quare ne illa, quae multa quidem eſt in Abſceſſus vocabulo, quemquam incautem occupet: hanc nos primum ambiguitatis enarratione, ac diſtinctione, removebimus.

Hujuſmodi ſunt duo haec, Abſceſſus, & Apoſtema; quorum hoc à Graecis, alterum à Latinis, & horum praecipuo Cornelio Celſo, invectum eſt. Vocabula quidem ad unguem ſibi mutuo reſpondentia, ſive ſecundum compoſitionem vocularum, ſive diſcretam ſingularum ſignificationem expendas, ἀφίςασθαι enim καὶ ἀφιςάναι abſcedere eſt: Unde ἀφιςάμενα καὶ ἀφεςηκότα οὖλα abſcedentes gingivas dixit Galenus *lib. 6. de comp. med. per loc. c. 2.* & *lib. ad Glauc. cap. 5.* cum, ait, *abſceſſum eſſe, ubi, intercedente quapiam ſubſtantia, humida, halituoſa, vel mixta, non amplius ſe contingunt, quae ſe contingebant corpora.* Et quia partium haec diductio ſub abſceſſibus eſt, tum interventu quidem tunicae aliena corpora continentis, ut in atheromate, ſteatomate, meliceride; tum humoribus partes diſtrahentibus ſine tunica; quod utrumque fit, ſive cum ſolida, ſive cum fluida ſubſtantia: factum eſt, ut Abſceſſus promiſcue diceretur de utriſque, licet non ſine ambiguitate, niſi diſcrimen illud notetur; Ego quidem Abſceſſus ſine tunica ſuppurationes cum Plinio, & Cornelio, vocandos puto: Abſceſſus vero cum tunica, cyſticos, & anomalos, in tractatu peculiari nuncupavi. Atque haec una notio, & uſurpatio, eſt Abſceſſus vulgata.

Sed & Abſceſſus, qualem indicavi modo, ſaepe pro quocunque tumore αὐτωμάτως, i. e. ſua ſponte erumpente; phymate, inquam, exanthemate, ectymate, puſtula, phlegmone, eryſipelate, & caeteris majuſculis collectionibus. Ad haec ſuppurationum ſenſus eſt exemplo illo, quod legitur *lib. 1. prog. ſect. 1. ſententia 36. tumores in ventre minus faciunt abſceſſum, quam in praecordiis*. Porro abſceſſus ſuppurationis eſt-

est loco, Galeni interpretatione. Insuper ἀφιέσθαι abscedere Hippocrati *lib. de Medico* est *alienum fieri p. n. legem*; Galeno vero *de Medico, sive Isagoges*, qua de Chirurgia τὸ ἰδίως λεγόμενον ἀλλότριον est *fere alienum proprie dictum*.

Hi sunt usus τοῦ ἀποστήματος, atque Abscessus nominando plurimum consueti. Caeterum nomen est ἀποστάσεως καὶ ἀποστάσιας, cujus, & alius usus est secretior, atque apud Hippocratem, & suos observatores, notus, quem ex ejusdem sententia ad hunc modum expono. Natura cum obsessam aliquam partem principem, aut principi servientem humoribus infestis obsessam agnoscit, omni quo potest studio languentem levare meditata, tandem ad id consilii devenit, ut vel universa materia, vel pars aliqua suo labore sit inde transferenda, & longius abducenda. Sic abductionem, ac transmissionem istam molitur ad partes remotiores, viliores, debiliores; Quae traductio duplex est, vel per sinus, & cavitates naturales, aures, inquam, oculos, palatum, & fauces, vesicam urinariam, umbilicum, & cutis denique poros, pure, sanie, lachrymis, sanguine, sputo, menstruis, lotio, sudore, ac superflua qualibet materia, foras eductis. Haec ἔκκρισις dicta est Graecis, excretio Latinis; alter vero est cum denegato exitu de cavitatibus, finibusque naturalibus, infestus humor de loco uno corporis in alterum, & viliorem transfertur, qui motus & abscessus, apothesis, & metastasis, ab Hippocrate ἀπόσκηψις, & ἀπόσκημμα Gal. *l.* 2. *epid. & alibi* dicti sunt, qui si sint ad articulos, & coxendices κήδματα proprie ab Hippocrate, sunt appellata.

Est & alia Abscessus significatio, cum accipitur pro una in alterum morbum transmutatione, ut cum angina transmigrat in peripneumoniam, exemplo tradito ab Hipp. 2. *epid. sect. prima*, quibus non paucis, ex aliis febribus & morbis, abscessus in quartanas fiebant.

Hae sunt τοῦ ἀποστήματος, καὶ ἀποστάσεος significationes privatae, & consuetae: haud tamen dissimulare velim, & apostasin in phlegmones significationem saepenumero ivisse, quod est apud Hipp. *l. 6. epid. sect.* 2. *sent.* 7. ubi inquit, ἀποστάσιες οἷον βουβῶνες; contra vero ἀπόστημα ἀπόστασιν abisse, commutatis, & confusis hisce vocabulis, ut à Gal. factitatum advertit Laurentius Jubertus *l.* 1. *de diff. morb. dictato* 7. *F.* apud quem, & alia hujusmodi leges: ἀπόστημα vero, & ἀπόσκημμα variarum rerum esse nomina monuit Jo. Andernacus *in lib.* 4. *Pauli cap.* 18.

C A P. I I.

Quid Hippocrati multiplex Abscessus usus, quisve nobis ex multis unus esse debeat in hoc tractatu.

HArum omnium appellationum, atque usuum cum primus auctor fuerit Hippocrates, licet nunc (neque enim importune) perquirere, & quid simplicissimae doctrinae magister, tam vario Abscessus nomine fuerit usus? Sed neque mirum id esse debet, quamvis enim multiplices sint abscessus hae notiones, & usurpationes; nihilominus si recte attenderis ad singularem simplicitatem, docendi normam redeunt, quae est mutatio morbi. Quippe in hanc unice spectare debet quicunque progressus, stationem, & finem morbi praevidere, aut formam alio qui sensius retrusam tenere studet. Tam multi autem haec momenti videtur propterea, quod legitimam morbi curationem refert; quam affectus anticipata perceptione dependere, quis est, qui nesciat? Adde quod mutatio quaelibet gravis ad intelligendas, seu morbi, seu naturae vires, accommodatissima est; quemadmodum sane ex his, aut illis apparatibus, & conversionibus utriusvis insidiantis exercitus conatus,

& praeſtantiam alterutrius, facile conjeĉteris. Sed multo clarius hoc quidem didiceris in rebus naturae, quae magis certae, conſtitutaeque ſunt. Igitur mea quidem interpretratione, tam varia, tamque multiplex abſceſſus acceptio fuit apud Hippocratem ea ſola una re, quod inter omnia praecipuo ſit uſui, pro diſcernendis aegrotantium rebus mutationes ſingulas in corpore conſequi ſtudioſe: quod eo notavi libentius, tum ut Hipp. ratio ſalva conſtaret; tum ut hanc quoque ſubtilitatem diligenter obſervent ſtudioſi.

Nunc ad nos attinet, quem ſignificatum Abſceſſus ſequamur, aperire. Scire licet Abſceſſus, quos Cous praeceptor perpetuo memoravit, aut cum criſi legitima, aut cum imperfeĉta, faĉtos; alios vero, qui poſt inflammationem ſuppurati ſunt, non tanti fecit idem Hippocrates neque illos admodum tradidit; ſic nos, ubi cunĉtorum meminimus, haud quidem Abſceſſus, qui ab inflammatis tumoribus venere, traĉtandos hic tantopere ſuſcipimus, quantum eos, qui ſunt Hippocrati ſolemnes, ſeu cum effluxu, ſeu cum decubitu. Verum cum decubitus ſignificatio ſit potior auĉtore Gal. *com.* 3. *l. epid.* 3. hanc nos potiſſimum exequemur, itemque eos, qui praecedente nulla inflammatione naſcuntur ab aliis cauſis produĉta, quam quos phlegmonae inducunt. Porro utrumque genus, & quod ad diagnoſin pertinet, & quod ad prognoſin, atque therapiam, difficilia, & gravi adverſione digna: & eo magis, quod haĉtenus nemo omnium hominum quos norim, argumentum hoc ex profeſſo traĉtavit.

CAP. III.

Quot, & quæ conſideranda ſint circa Abſceſſum.

AD hunc quidem modum ſummam Abſceſſus notitiam vi nominis expreſſam veluti figura quadam adumbravimus. Ab his nunc ad exaĉte delineandum eundem progredimur: expoſituri primum, quae ſint in hoc argumento pertraĉtanda: videntur autem haec. Absceſſus univerſim expenſi duo ſunt tempora, duove modi; dum producitur ſcilicet, & poſtquam produĉtus eſt. Utrumque ſuis affeĉtionibus, circumſtantiiſve definitur, atque diſtinguitur, quae & aliqua parte communes eſſe poſſunt. Dum procreatur, quia motus, & generatio quaedam eſt, cauſas nanciſcitur quatuor, effeĉtricem, materiam, formam, finem. Deinde quia motus hic eſt quidem materiae ſecundum locum, ut ante apparuit: ſunt & termini ſub quibus haec loci mutatio perficitur: termini, inquam, à quo, & ad quem diĉti, nec non viae. Speĉtat ad loci conditionem ſitus, qui eſt de ſuperioribus ad inferiora, & contra, & a dexteris ad ſiniſtra, vel contra: quo veniunt & partes utraeque conſiderandae. Praeter haec ſunt, & quae Medicus vere phyſicus conſiderat, tempus, & caeli ſtatus, itemque regio, quae magis, minuſve rem promovent, aut aliquid conferunt boni, malive.

Sunt haec, vixque alia fortaſſe, quae ineuntem Abſceſſum circumſtant. Perfeĉti vero, tum ſubſtantia, tum accidentia diſquiſitioni ſe ſubjiciunt, & ſubſtantiae abſceſſus parti videlicet concreti; pars eſt materia, cujus accidentia ſunt taĉtiles, viles, & ſi quæ ſunt aliae ſenſiles qualitates, affeĉtuſve; magnitudo, forma, figura, habitus, &c. ſi quae ſunt alia. Equidem præter hæc alia non agnoſco, quam quæ ſpeĉtant ad hominem, qui traĉtatur, proprietates quaedam, & paſſiones. Omnia ſunt igitur noſtri haec farrago libelli, quae ſingula ſi placet ordine pervideamus. Utinam autem pari exequendi felicitate, quae methodi abſolutione deſcripta tradere liceat.

CAP-

CAP. IV.

De effectoribus & principiis Abſceſſus.

NAtura, quaevis eſt inſita corpori motus ciens in ipſo neceſſarios, quemadmodum, ut animal vivat, alatur, rite ſentiat, progrediatur, in ſecundo ſanitatis ſtatu facit; tam ſui, quam ejus, in quo eſt, diligentiſſima conſervatrix: ita etiam in adverſa valetudine utilitatum, & opportunitatum omnium captatrix ſollicita eſt, ut illud ab inſidiis, & machinatu luctifici morbi vindicetur. Et vindicat quidem vere, ni materia prorſus repugnet, praeſtantibus duobus praeſidiis ſpiritus, atque caloris, quorum eſt materias morborum, partim coquere, diſcutereve; partim diſcretas de principiis facultatum, & longe, quam fieri poteſt maximo, propellere: nocua enim & aliena quaecunque ſint, & circa principes partes potiſſime, non patitur vitae rectrix natura. Jam vero morbus, ut qui παρὰ φύσιν (recte contra naturam Fernelius, & alii ſcientiſſimi viri) ſuas adverſas acies oppoſuit naturæ: atque adeo cum haec contemperamento primorum quatuor corporum inſtructa, calore nativo ſe ſuaque perpetuo tueatur; concoctiones, & nutritiones probatas, taleſque ad hæc ſpectantes excretiones perficiat, unde vivida vis, ſenſus, motuſque partibus inculpatus eſt. E contrario morbus, ut praeſens eſt, temperamento partis continenter everſo, caloreque exſuſcitato putredinario, cruditatem, aſſationem, inquinationem, & corruptelam alimento; at his quae aluntur partibus atrophiam, ſtuporem, ſiderationem, abſceſſum, facultatibus vero detrimentum quodcunque poteſt functionum, aut vitae invehit. Ad ſummam è diametro pugnant morbi conatus, & naturae. Sanitas quippe naturae quaedam eſt, at hujus corruptio morbus. Adverſantiaque item ſunt opera morbi ſemper, & naturae: utque natura procurat, & evigilat, quae ſalutaria ſunt homini, ſic morbus, quae ſunt incommoda machinatur. Itaque natura, ut morbo, & hujus inſolenti ſatellitio liberet, Criticos quoſdam Abſceſſus excogitavit, qui ſunt omnes ad vindicandam optimam valetudinem corporis accommodati. Similiter morbus ſuos Abſceſſus admolitur ſymptomaticos, qui ſunt ejuſdem, & acris materiae praevalentis indicia, atque effectus. Ad hunc modum conſtat utramque vim aemulari quidem Abſceſſus, ſed hujus, id eſt naturae ſalutiferos eſſe, cum exempli cauſa peripneumoniae materiam in crurum abſceſſus rapit: Morbos vero eſſe lethales, quos, fatigato nimium & languente homine, vis malignae febris crudos ad poſticas aures tumores, parotidas vocant, exſuſcitat.

Tam autem adverſi, & contrarii cum ſint horum duorum hoſtium in corpore functiones, & motus: dubitari poteſt num praeter abſolute criticum, ac ſymptomaticum, tertius eſſe poſſit. Sed, enim adhuc ſuppoſita contrariorum actione, videtur, quod quoddam compoſitum dari liceat; tum ſecundum materiae coctionem, & cruditatem, tum ſecundum formam, tum, ſecundum ſitum, & alias conditiones; exemplo autem ſit pus, quod cum à duobus iiſdem adverſariis conficiatur, utriuſque ſervat actionis veſtigium, & naturam, quemadmodum declaravit Galenus *Com.* 47. 2. *aph.*. Haec quidem ſecundum materiam eſt conſideratio. Verum enim vero ſi effectorem, ac finem ſpectemus, à quibus univerſa rei ratio arguenda eſt, utpote, qui rem dirimit, ac diſtinguit; utique docebimur, ab hoc uno non poſſe duo illa coire: ſed quoniam, aut naturae, aut morbi effectus unus eſt, propterea, vel criticus, vel ſymptomaticus appellandus, atque cenſendus erit. Verum ut equidem ſecundum opificum, & effectae rei ſpectatas rationes, cenſeam haud dandam miſtam quandam critici, & ſymptomatici ſpeciem, ubi ſive

ad

ad terminos ſive ad media, quae vulgo dicunt, & alia, quae intercedunt accidentia ſpectemus; erit quidem modus qui Criticus ſimul, & Symptomaticus Abſceſſus afferi poſſit. Verum tamen participatione, aut neutra conditione potius quam permiſtione, ac temperatione, quemadmodum in epexegeſi poſterius explicabo.

CAP. V.

De materia Abſceſſus.

QUoniam Abſceſſus materia defluxionis neceſſitatem agnoſcit inter duos oppoſitos terminos, quos poſterius explicabimus; illa ex humorum genere ſit, oportet, ſive quidem hi ſint primi, quod dicunt, generis, ſive ſecundi, & ſive alimentitii, ſive excrementitii. Poſſunt autem omnes peccare tum copia, tum qualitate, ſeu quidem diſcretis utriſque vitiis, ſeu conjunctis. Hi porro, qui cum affluxu fiunt, materiam interdum nanciſcuntur ſola multitudine culpabilem, ut ſi in plenitudine, ſeu quoad vires, ſeu quoad vaſa; ſanguis è naribus effluat: interdum etiam vitio, ut ſi homini, ſeu cacochymia, ſeu febre laboranti, biliosae dejectiones obveniant. Sed hi, qui cum decubitu ſunt, vitiatos ſemper humores, & ſuperfluitates, agnoſcunt. Quod duorum diſcrimen propterea fit, quia meliores conditiones ſunt effluxus, qui propter levandam plurimam è copia ſarcinam à natura ordinatur: propter quam cauſam minime committitur decubitus, ſed vitio ſaepe perpetuo ſcaturigine proficiſcitur. Sunt autem haec, quae dico vitia putredinis, aduſtionis, ſalſedinis, nitroſitatis, cruditatis, craſſitiei, viſcoſitatis, lentoris, virulentiae, malignitatis, & uno verbo dicam, alienae ſubſtantiae, ſive quidem ſint humores ipſi, ſive reſpondentes ichores.

CAP. VI.

De terminis Defluxionis in Abſceſſu.

QUoniam, quidem fluidorum corporum, ſeu copia, ſeu qualitate, ſive utroque nocentium, diſpoſitiones & relationes quaedam ſunt Abſceſſus, item *διαδοχαὶ καὶ διαδέξιαι* ſunt quaedam, auctore Hipp. *libr.* 2. *aph.* 27. id eſt tranſitus, & tranſmigratio: ob haec neceſſe eſt plane, ut ſede una ex qua, atque altera in quam, fiant ipſi, contineantur, interjectis adhuc viis, per quas humor tranſcurrat, ac defluat: non aliter ſane, quam fluxionibus omnibus accedit, de qua re primus Hipp. *6. epidem. ſect.* 2. locutus videtur, cum ait, *conſideranda autem haec; Quod, & unde, & per quod:* generatim autem nos utroſque terminos Abſceſſus, ac brevi demonſtrabimus, primo dicturi de termino primario, & ſuperiori, deinde de ſecundo & inferiori: ſuperiorem enim à quo, inferiorem ad quem intelligi volumus cum Galeno, *in lib. meth.* 14. Locus, unde primo deducitur Abſceſſus ad effluxum, plane definiri non poteſt, tam mire multiplex eſt, & late patens, ut omnis ſcaturigo, locuſque morbi, qui tum intra venas, tum extra, tum in cavitatibus, ſinubuſque parvis, tum in magnis tribus receptaculis, ac ventribus eſſe poteſt, capite, inquam, pectore, & abdomine.

Loca vero ad quem humor devolvi conſuevit, aliquanto certior, definitiorque eſt: ſunt enim, aures, oculi, nares, os, ſedes, vulva, penis, umbilicus, & univerſa pervia cutis; item vulnus, ut 4. *de morb.* 24. Quamquam autem haec, vere

vere potius emissaria; quam termini defluxus sunt; nihilominus terminos dici licet, utpote per quos, & in quos, fluxio terminatur.

Venio nunc ad Abscessum per ducubitum, cujus utraque sedes, & indefinita, & multiplex est, atque adeo relatu non facilis, nisi generatim id fiat. Sunt enim à quibus transmittitur humor, partes quaeque robustae, aut Principes, aut Principibus servientes, ac necessario aliquo munere nobiles, & quae laesae laederent insigniter, & superiores. Quae vero recipiunt, sunt partes viliores, debiles, laxae, cavae, in proclivi positae, consentientes ductibus viae rectitudine, ac syntimoria. Hujusmodi sunt glandulae emunctoria vocata, intercapedines musculorum, articuli, pudenda, crura, loca corporis subcutanea omnia, & inanes cavitates pectoris, & abdominis; quas partes exponit Galenus *Comm. primo in 6. epid. tex.* 13.

Inter haec spectatur, & aliquando situs in transferenda abscessuum materia; nempe de superioribus ad inferiora, & contra, de inferioribus ad superiora: seu via sit ista recta, seu secus. Quorum omnium meminere, tum Hippocrates *in l. 6. epidem. com. 2. tex.* 13. *ac.* 14. tum Galenus *in ea loca;* Ad haec, ex interioribus ad exteriores juxta illud *Aphor.* 25. *l. 6.* & cum viscera repurgantur in glandulas; Praeclare autem de his, & brevi tradidit Hippocrates *l.6. epid. sect.* 2. *par.* 11. *&* 12. per haec; *Abscessus velut glandularum tumores, signum quidem sunt earum partium, quae germina habent.* Expedit autem semel declarari, quid rectitudo saepius memorata sit. Explicatque hanc Franc. Vallesius *l.* 2. *epid. sect.* 3. per haec; *Rectitudo est dextrorum cum dextris, sinistrorum cum sinistris, superiorum cum superioribus, inferiorum cum inferioribus.* Dextera, & sinistra dicuntur secundum hominis: latera superna, & inferna distinguuntur, qua hepar est. Ex inferioribus ad superiora secundum rectum est abscessus, ut ex hepate partis dextera, aut fluxus sanguinis ex dextra, ita & qui ex supernis ad infernas id est infra hepar positas partes. Porro Abscessus secundum rectum, à superioribus ad inferiora, lucida exempla habes apud Hipp. *6. epid. sect.* 3. *in historia Herophontis*, pro qua re lege Vallesium. Hectenus autem cum una, & simplex apostasis humores sit; etiam plures una translationes à natura fiunt, id quod primo per Hippocratem adversum est *l.* 2. *epid sect.* 5. dicentem, *si caput doleat, in pectus descendit, deinde in hypochondrium, deinde in coxam*; ut intelligas monitore Vallesio Abscessus postrema futuros ad articulos.

CAP. VII.

De Viis per quas dimittitur humor.

TErminum Abscessus inferiorem etiam si facile sit cognosci, tamen perpetuo neque terminum superiorem, neque vias, quae interiectae sunt, praesertim ubi longum spatium intercedit, cognoscere promptum est. Verum ubi superiorem terminum conjectari detur ab hujus plenitudine, & affectu, & assidentibus aliis; vias, per quas humor deponitur non aeque pernoscimus, sed ignorantiam nostram ingenue fatemur, illud afferentes ex Hipp. quod *confluxus, unus, conspiratio una, consentientia omnia;* itemque adstruentes illud ex Gal. *com.* 55. *l. 7. aph. quod natura invenit sibi vias expellendis materiebus.* Nempe, ut ait alicubi Ludovicus Duretus; *in ciendo, & propellendo tanta vis lucet naturae oppressae, ut saepe viam inveniat, qua ducatur ad vacuationem cujusque humoris morbifici, licet ipse crassior sit, & meatus angustiores; modo valeant ejus vires ad fortem in expellendo contentionem:* unde illud Gal. *com. praedict. naturam abscessus moliri per ossa*: quod ante omnes proposuerat Hippocrates. Difficultas igitur cogno-

gnoſcendi terminum ſuperiorem, ut multa ſit; nihilominus inquirendi labor non detrectandus eſt; & indagatio diligens eſt adhibenda. Duces autem erunt, & directrices prima, & potiſſima, & ſingularis magiſtra, anatome, quae docet partium ſingularum nobiles ſympathias: ad quam rem adjuvabit traditio de ſympathiis propoſita à Sanctorio Sanctorio *in com. artis medic.* res etiam ex anatome petita. Deinde ſerviet obſervatio propria, atque experimentum ſaepe comprobatum, quo firmius ipſe ad aſſeverandum quidpiam accedas. Tertia erit doctrina bonorum Auctorum, qui rem tradiderint, hoc, aut illo modo. Ita quidem Galenus viam aperuit; qua fit expurgatio humorum in renes, & qua ad alvum ab eadem parte, fiat humorum tranſmiſſio, *libro* videlicet *6. de loc. aff. c.* 4. & poſt hunc Gabriel. Fallop. *in Obſerv. Anatom.* atque hujus auditor Hieronymus, Fabricius, *in Opere chirurgicarum Adminiſtrationum*, & *in tract. de Vuln. cap. de ſuppuratis*; itemque Petrus Andreas Matthiolus *in Epiſt.* atque alii apud Joannem Schenchium, *in Opere Medicinalium obſervationum*.

CAP. VIII.

De duplici Forma, tum quidem adſpectabili, tum interna.

FOrmam Abſceſſus appello, tum externum omnem partis affectae habitum, tum tumoris dimenſum, tum circumſcriptionem, ac figuram; horum autem pleraque attigit Hippocrates, qui *libro* 4. *epid. ſect. prima*, prodidit haec; *tubercula extrorſum extumeſcentia, & acuta, & acuminata, quae & aequaliter matureſcunt, & non circumdura, & declivia, & non bifida, meliora: contraria vero mala, & quae valde contraria peſſima.* Quod, idem, & *in prognoſt.* qua de abſceſſibus repetiit. Porro vides primo propoſitum in hac dictione tumoris eminentiam, & projecturam. Secundo acumen, & in turbinem gracileſcentiam. Tertio aequabilem maturitatem. Quarto mollitiem. Quinto declivitatem. Sexto ſimplicem extuberantiam; quae ſingulae bonae ſunt Abſceſſus notae; Contra vero malae ſunt, non elatus; neque foras eminens tumor; paſſa, & compreſſa ejuſdem forma, inaequalis maturitas, durities, acclivitas, & bifida capitulatio: quorum ſingulorum cauſas diſcere ſi cupis, en tibi Franciſcus Valleſius, qui has tradidit, dicens ſc. *quae eaqualiter ſecundum ſe tota tendunt in ſuppurationem, nec ſunt circumdura, hoc eſt, quadam parte incipientia ſuppurare, & circum circa dura; ex materia pendent mitiori & ſimpliciori: ut contra, quae inaequaliter ſuppurantur exiſtentia circum dura, aut etiam bifida, hoc eſt extuberantia in dubio cacumine, pendent ex materia diverſa, & inaequaliter contumaci: commendantur etiam declivia tubercula, id eſt, quae in declivi ſuppurantur, nam ſive à Chirurgo ſecentur, ſive ſponte rumpantur, qua cutis gracilior facta eſt, ut ſolent, optime ex purgabuntur, ſciſſura in declive ſpectante: haec bona ſunt; contraria vero mala.*

Sed Galenus *in eodem com. qui eſt tex.* 13. *Bona acuminata tubercula propterea, quod ſub his vigent humores calidi, ac tenuiores, ac proinde celerius ſuppurantes: nam ex craſſis, tenacibuſque, conſtantia, utpote frigidis, & lata ſunt, & aegre coquuntur, quin etiam putreſcunt, potiuſquam coquantur longiori tempore.*

Sed idem Hipp. *com. primo prognoſt.* 40. contractiore ſententia pronunciavit; *ſuppurationes, quae foras vertuntur aptae ſunt, ſi parvae ſunt, maximeque egrediuntur, & in mucronem ſunt faſtigiatae; ſi vero magnae ſunt, & latae, minimeque in mucronem contractae. peſſimae ſunt*, Quae declarans Galenus mucronem ejuſ-

ejusmodi fastigiatum, ait, indicare robur foras expellentis facultatis, itemque non magnam sedis corruptionem, & erosionem.

Ad has autem Hippocratis conditiones tumoris addendae sunt & eae, quae spectant ad simplices tactiles qualitates. Calidiores nempe bonae, frigiores vero malae propter humoris, scilicet, abscessusque, contumaciam. Sunt & praeterea spectandae visibiles aliae: nam livor, & fuscedo, albor, & concolor species, non parum improbantur, istae, quod longitudinem, & difficultatem curationis ostendant; illae vero malitiam, & discrimen.

Hactenus haec exterior forma censita est: ratio nunc interior evolvenda: quae uno verbo est translatio (μετάστασις) humoris partem nobiliorem molestantis, quem crisi videlicet excerni non licuit. Ad hunc autem modum successio est haec crisis: atque haec proinde cognosci secundum suam praestantiam oportet, qua caret Abscessus.

Crisis igitur character (ut brevi delineetur) est eductio alienae, quae morbum faciebat, materiae, quae naturam corporis infestabat. Sic porro natura paratis his, quae necessaria sunt, diebus institutis decernit se morbum soluturam, & finituram; qui veluti triumphus est integrae victoriae. Est autem in excludendo humore magnus apparatus, certaque ratio, ut adsit euphoria, id est, rerum expeditio felix. Primus autem est materiae pepasmus, & concoctio brevi elaborata. Secunda est agitatio vehemens: Inde monitum à Dictatore nostro est; *Quibus crisis futura est, his nox praecedens molesta; tum enim gravitas, vertigo, & caligo, mentis perturbatio, dyspnoea, cardialgia, aestus, anxietudo, jactatio, doloris, symptomatumque, commotio est.*

Ab his omni, quo licet, conatu, materiae totius plena & liberalis est effusio per partes exteriores, & per propria emissaria, quae secundum morbi speciem, & viciniam, immo etiam secundum opportunitatem natura delegit; quam exclusionem, ut dixi, liberalem, si semel exhaurire nequit, procuratrix intima corporis frequentes, & oppido repetitas, facit.

Ita quidem plenis, & facilibus excretionibus fit probata crisis, & eo quidem minus, quo minor morbi contumacia, minorque vis naturae fuerit, cum minus secundo rerum consentientium apparatu. Semper autem in qualibet excretione, & crisi etiam mediocri, micat naturae vigor, morbificique humoris coctio plurima parte, sequiturque hunc eductum continuo euphoria, & levitas corpori placidissima.

Sed haec (ut ad Abscessum jam veniam) cum ipso non conjungitur; quae causa est, ut natura non exclusum materiae moliatur, cui difficilis pepasmus fuit; sed translatum duntaxat. Hic etiam non celeritas, hic non vehementia, non euphoria est, siquidem non conjuncta concoctio est. Ad haec in corpore consistit morbus; licet non interioribus partibus semper, & latens.

CAP. IX.

De multiplici Naturae fine, & in hoc assequendo delectu.

Morbi, ut qui sunt quaedam corporis in corruptionem abitio, finem boni non agnoscunt: namque dyscrasiae, inflammationes, siderationes, paralyses, atrophiae, marcores, hydropes, cancri, phagedenae, teredines ossium, & fracturae, mali conditionem, & naturam, ut exuant, soli Abscessus privato quo-

dam naturae privilegio quempiam sibi finem utilitatis adscivere: nimirum qui malo deteriore oppressos liberant, & in vita plerumque nos tuentur.

Quae res, ut fiat, paucis accipe. Naturae calor nativus, & temperatura substantialis est animalium, ideo forma intrinsecus conjuncta cum animante, & inseparabilis substantia viventis ipsius ejusdem. Intelligentissima item boni animantis, cujus & sui conservatio eadem. Hanc autem tuetur facultatibus, viribusque attractrice, retentrice, concoctrice, secretrice, expultrice, tum valetudinis bonae, tum malae, tempore; sed malae tempore morbum abigere valentius curat.

Quoniam autem morbus substantia, vel solida, vel humoribus eversis, animalis integritatem est corruptura; hoc utrumque genus malorum sedula corporis tutatrix accurate corrigit, & castigat: nam & unitatis solutae, malaeque conformationis species omnes componit. Verum quod ad succorum materiam pertinet; natura quidem effectus omnes morbosos, qui crudis humoribus haerentes se offerunt, concoquere, & in consentaneam sanguinis speciem modificare, continuo studet. Verum hoc, ubi non assequitur negotii contumacia, aut impedimento aliquo magno; non propterea deses, aut pertaesa, sed commodo corporis fervida semper, & nava, rursus alteram rationem aggreditur, quae est Abscessus multiplicis: ac primum, id quod nocuum est e corpore foras expellit, seu totum, seu quamplurima portione fas est. Id si neque permittitur, Hippocrate teste *l.* 2. *epid. sect. prima*, molitur abscessum per ἀπόθεσιν, id est, depositionem morbi, seu tota humoris copia, seu parte, quae succedit, transposita. Quod ipsum adhuc si facile non est, morbum alium excitat in eo firma, ut animal levet, omnem lapidem movendum, atque omnem conditionem accipiendam: atque adeo pro toto incolumi corpore servando, partis commodum nullo loco habet interdum. Sic, ut nocentibus effluxus detur, locum, qui paratior est, certo quodam acris ichoris terebro pertundit, & fistulat, ut *l. 6. epid. com.* 3. *& lib. de humoribus*. Ita sane mirabile naturae studium in custodiendo, cui praeest; ita diligens ejusdem, & infinita procuratio est.

CAP. X.

De differentiis, & primo de critici, symptomaticique Abscessus, discretione.

INter omnes Abscessus modos, ac differentias, potissima & vulgatissima est critici & symptomatici; quam nos dignitate primam ante omnia exponemus. Criticus quidem est, quem paulo ante definivimus, crisis naturam licet imperfecte participans. Est autem crisis perfecta, quam *com.* 20. *l.* 2. *Aph.* declaravit Galenus, collatis ad alteram conditionibus. Prima est melior, quae per vacuationem, quam per abscessum. Secunda, quae infestantem, & redundantem humorem, quam, quae alium evacuat. Tertia, quae e directo, quam quae aliter fit, laudabilior; sic enim expellit, quae recto fit viscerum processu, ac directione. Quarta, quae euphoriam habet, id est, toleratu est facilis. Quinta, quae cum humorum coctione, & die critico. Haec enim omnia si adsint omnibus numeris absolutam, perfectamque crisin fore est necesse: Quum vero &c. Haec Galenus: cujus enunciatione vides non excipi Abscessum a crisi, licet hic non cum evacuatione, neque cum coctione, & hujusmodi aliis, fiat plerumque.

Sed symptomaticus est, qui ad morbum praesubsistentem, velut appendix, & affectus, succedit; unde est symptomatici nomen; germen videlicet morbi ex multo, & valido, hujus apparatu, decisum.

Ad summam si recte perspicias, symptomaticus critici falsa est imago apud imprudentes : quam facile prudens homo dignoverit ex collatis hujus cum critico conditionibus, & causis : dispares enim, & adversas has omnes invenies. Primo enim symptomaticus fit a morbo, non a natura : haec enim & si intervenire videtur expultrice facultate transferendo ; haud tamen pro libito, & arbitratu suo intervenit, & expellit, sed coacta erothismo, id est, humoris acris qualitate, & copia, valentis irritatu ; quippe morbis suis aliquibus functionibus, ac viribus, qui accidens est niti vere non potest, sed materia sola est, quae naturam lacessit, in qua item materia non omnino corrupta & natura ex adverso inest : quae si valet ipsa praeest, sin minus transversim agitur, & cum ipsa vellet movere, a materia in qua subest valentiore movetur : ut is scilicet, qui immersus aqua, ut natans hanc commoveat, ab aestu fluenti movetur, id est, vincitur sic, ut obruatur, aut transversus agatur ; aut si quis institutus custos domus, pro servandis vastigalibus a furum rapinis, hic interdum ab his, qui viribus sunt superiores, cogatur, ut ipse dilapidet etiam bona, faciatque per vim, id quod instituti sui non erat : ita & natura, quae vis est quaedam ordinans bona corporis, si materia quidem obediat, hanc accommodate disponit, ac procurat ; sin materia praepolleat, vincitur, & a nutu ejusdem trahitur. Sic apparet, quis sit Abscessus auctor symptomatici.

Materiam nunc dispiciamus : haec transferendo modificata semper est naturae critice procuranti, id est, etsi omnino non concocta, & subacta, suisque placitis omnino consona : tamen aliquam nacta est commoderationem, & mitificatum ; ut poma, quæ ni sunt matura, nihilominus non sunt lignosa, & fatua. Quapropter & intrinsecus requisita forma Abscessus critici carebit haec a morbo producta. Quippe confarctu, conculcatuque immitium particularum stupet, riget, livet, & ad suppurationem omnem inepta, atque immobilis, ut lapis est. Caret & modo decumbendi, qui visitur semper in bono Abscessu, qui fit apothesi, i. e. transpositione, hic vero fit epigenesi, i. e. novi effectus additione. Caret etiam fine, qui solvit morbum, quique est ad levandum animal cum rerum omnium opportunitate conjuncta. Est autem opportunitas, ut fiat in die critica, praecedentibus aliquot indiciis salubribus, in partes a principibus dissitas, per conferentes vias, & secundum rectitudinem, & secundum rationem boni, salutisque est: at non ita quidem in symptomatico, neque enim in hoc solutio, sed exsolutio : nulla coctionis, temporis, viarum, loci, situsque partium opportunitas delecta: sed omnia inordinata, praecipitata, recurrentia, irrita, infida, laeva, malaque, sunt. Vides jam quantis intervallis distet a critico symptomaticus Abscessus, & quam adeo exlex & enormis sit ejusdem vastitas.

CAP. XI.

De differentiis aliis Abscessus.

AD causas effectrices relatae accedunt & aliae differentiæ : nam Abscessus alii epidemici, alii endemii, alii sporadici, alii pestilentes, alii non pestilentes, alii ad acutos morbos, alii ad diuturnos, alii ad febres, alii ad morbos alios, succedunt.

A materia, alii sanguinei, quos maxime probavit Hipp. *in l. de praedict. num. 6.*

A forma, alii foras exstantes, fastigiati, & uno quasi capitulo; alii vero pressi, & humiles, bifidi, seu bicipites, variciformes, *cyrtomata* ab Hippocrate dicti.

 A ge-

A generationis modo, hi acervatim facti, hi semirepentes, ut vocat Hippocrates, & semiflui. Hi per excretionem, hi per transpositionem sunt.

A fine, alii, ut morbum solvant, & aegros levent, & in tuto ponant, comparati sunt a procuratrice natura; alii vero vi morbi, ut hominem praecipitent ipso vitio, & materiae corruptione praevalente.

A quantitate, alii magni, & pro dignitate materiae morbificae provenientes; alii parvi minusque respondentes dignitati morbi. Itemque majores, quam ut praeferri queant; minores, quam ut prodesse valeant. Debent enim abscessus neque paucitate inutiles, neque magnitudine intolerabiles esse. Atque hi sunt, a quantitate continua; a discreta vero alii unitate contenti, alii plures, atque dispersi.

A qualitate, alii calidi, alii frigidi, molles, duri, crudi, maturi, tuti, periculosi, benigni, maligni.

Ab actione, passioneve dolorifici, sedati, anxietudinem, euporiam, inducentes; faciles, contumaces; suppurabiles non suppurabiles; recidivam facientes, & non facientes; morbum judicantes, & non judicantes, sive irriti: cujus posterioris membri exemplum reliquit Hipp. *l. primo Coacarum* dicens, *in febribus dolor bubonis ad diuturnitatem morbi pertinet*.

A tempore alii per initia, & primum insultum morbi, exorti; alii per diadochen & fugaces, ut exponit Duretus *l.* 2. *Coac. cap.* 11. §. 3. alii breves, alii diuturni, alii medio modo se habentes; hyberni, aestivi, autumnales, verni; quidam sunt sub ineunte, & crudo morbo, nascentes; quidam sub progressu, vel inclinante eodem. Abscessus autem ipsius sunt tria tempora; quod morbum praecedit, quod in morbo est, & quod a morbo subsequitur, id est convalescentiae tempus. Ad haec tardi, citi, Hipp. *Coac.* A situ meteori, ut Duretus loquitur, & abditi.

Itemque a locis, & situ corporis, in quibus constitere sua, sunt etiam Abscessuum discernicula. Nam alii superiores partes, alii inferiores; interiores, aut exteriores; dextras aut sinistras, occupavere; alii ad glandulas, aures, alas, inguina, alii ad articulos, ad caput, pectus, abdomen, erupere. Videtur autem, ut particularis, ita & universalis quidam Abscessus dari per ea, quae scribit Galenus *com.* 4. *in l. de ratione victus in morb acutis*, *particula prima*. *Si in una quapiam corporis parte affectio ea fiat, in ea solum, qui erysipelas referat affectus quispiam erit. Verum si venae totius corporis supra modum exiccatae calidas e carnosis partibus humiditates traxerint, in toto corpore fiet affectio, quae causam referet*.

Ad haec abscessuum alii, qui pus effundunt intro, alii, qui extra viscera, Hipp. *l.* 2. *Coac. cap.* 11. §. 8.

Ab habitu, alii livescentes, & emortui, alii concolores, aut secus; suppurati non suppurati, pus, saniem, aut ichores crudos continentes; alii non pus quidem habentes, sed aliam quandam putredinem, ut in tempestate pestifera ab Hippocrate descripta.

Abscessus cum febre, sine febre, quam ipsi vel praecedunt, vel comitantur, vel sequuntur. Ad haec inflammatorii, vel secus. Abscessus per decubitum quam plurimum per morbos longos visi consueverunt, qui frigidi sunt omnes; non autem per morbos acutos, & calidos, ut paulo posterius, ubi de proprietatibus explicabimus. Plurimum etiam sine phlegmone praecedenti oboriuntur Abscessus per decubitum: itaque tarde accedunt tardeque suppurantur, atque curantur.

Suppuratorum etiam, quae sursum sunt, alia quidem in tunica stabulantur collecta, alia vero sunt in visceribus ipsis diffusa, Hipp. *sect.* 2. *Coac. cap.* 11. §. 7.

CAP.

CAP. XII.

Definitio Abſceſſus.

HIs quidem omnibus rite tam expoſitis, productiſque cauſis Abſceſſus, hunc definire difficile non eſt; commode autem multiplex ſimul Abſceſſus ſpecies finiri nequit, niſi prius ambiguitas removeatur lege definitionis ab Ariſtotele propoſita, quae vult, ut omne aequivocum ante ſit diſtinguendum, poſtea definiendum. Sic qui per excellentiam dicitur, per decubitum adveniens, nunc ſumitur. Hic igitur ab eo, qui per effluxum eſt, differt tranſpoſitionis forma: propterea genus ejus nobis erit *translatio*, diadoche dicta Hippocrati ac Galeno. Quoniam autem ea, quae transferenda, non excernenda fuit materia, eſt (oportet) non calida, neque tenuis, non tamen ſimpliciter frigida crudaque, quae agitari nequeat: ideo ſubdetur *humoris frigidi*, *ſemicrudi*. Quoniam autem translationis ratio in hac actione deſideratur audiri; haec autem eſt copia, & qualitas ſimul, ſed *copia* magis, quae morbis in longis frequentior eſt: propterea quod difficilior victu, quam qualitas: ob id addemus *in morbo longo facultati principi nocentis*. Verum quia mentio terminorum intercedat oportet in translatione neceſſariarum; huc ſpectantes aliud adjiciemus, quod eſt *a parte nobiliore ad viliorem*. Poſtremo, ne cauſa effectrix exponenda deſideretur, ſupplendum duximus, *naturae conſilio comparata*.

Itaque ſi clauſularum omnis ſumma colligatur, definitionem habebis, quae eſt; Abſceſſus eſt translatio humoris frigidi, ſemicrudi, copioſi, ſub longo morbo facultati principi praegravantis, de parte ſuperiori ad inferiorem, a natura providente facta.

CAP. XIII.

De Cauſis ſpeciatim.

CAuſas omnes in homine, qui tractatur, recognoſcemus ſecundum ordinem rerum naturalium, non naturalium, praeter naturam. Quod ad res naturales attinet; humores, qui huic affectus generi ſuffragantur, ſunt in Abſceſſu quidem per effluxum calidi, qui ſunt ſanguis, bilis; in decubitu vero frigidi, atque humidi, ut qui morbis longis magis dominantur, quae ſunt pituitae pleraeque ſpecies.

Similique modo temperaturae ex his humoribus conflatae. Ad haec intervenit facultas expultrix, quae in parte quidem mittente valens ſit, oportet; in recipiente debilis: quibus utriſque facultatibus ſpiritus memorato modo reſpondeant neceſſe eſt: partes vero conſentiant munere, conſortio, proclivitate, laxitate, imbecillitate. Sanguinis fluorem junioribus potius, quintum & trigeſimum annum agentibus expectandum, docet Hipp. *in Coacis*: etenim, ait Galenus, *per hanc aetatem ſanguis plurimus*, *eſt facultas validior atque etiam calor exſuperans*; in quibus autem aetatibus magis fiant, legitur *in prognoſt. com.* 3. *tex.* 24. Adverſum autem eſt ab Hieronymo Mercuriali *in com. ad prog.* Abſceſſus in pueris citius, quam in ſenibus ac viris, citius, quam in foeminis, maturari.

Ex ordine vero rerum non naturalium, aeris ſtatus imprimis conſiderandus, qua nulla frequentior Hippocratis eſt doctrina: cauſa hybernus magis, quam aeſtivus, praeterquam ſi debeat Abſceſſus eſſe per effluxum. Aer vero frigidus, ſubdialis, & ſublunaris, item decubitus in ſolo per noctem, & locus quicunque udus, & uli-

uliginofus, qui incolatur, Abfceffus frigidos creat: argumento funt inopes, & varie peregrinati, qui non admodum fe tueri valent. Peftilens item aeris conftitutio Abfceffus invehere folet externos: quin etiam & internos in ephemeris peftilentibus creat interdum, ut adnotavit Thomas Jordanus *lib. de pefte tr. c.* 8. Ex partibus autem anni, autummo maxime fiunt dyfcrifiae, praecipue per Abfceffus, ut adnotavit Fr. Vallef. *in* 7. *epid.* 11.

Poft haec ob malos cibos Abfceffus putredinofi fiunt, ut fcriptum eft Galen. *de cib. boni, & mali fucci c.* 4. item ob craffos dulcefque cibos, ibidem; fed & craffa vina, limofa, eofdem inducere poffunt. Labores item, ac motus nimii, ut *com.* 4. *aph.* 44. & 4. *aph.* 31. Repletio etiam multa materiam adferre Abfceffibus folet.

E genere praeter naturam, unus & maximus dolor eft: cujus occafione fit, ut Abfceffus in dolentem ipfam partem incurrat, ut alibi hoc eodem tractatu explicui: unde Hippocrates *in lib.* 4. *aphorifm.* 66. *Abfceffus faciunt vifcerum dolores.*

Ad haec imbecillitas partis e verbere, & cafu priori; mutilatio membri, vulnus, ulcus, fractura, vel ex his cicatrix, ancyle, apofpafma, diftenfio, paralyfis.

CAP. XIV.

De proprietatibus quibufdam Abfceffus.

HIs, quae jam expofuimus de natura deque caufis Abfceffus, nunc quafdam horum proprietates, vocatafque a philofophis paffiones adjicimus eo confilio, ut poft fubftantiae difcretionem accidentia quoque patefcant: praefertim quae maxime declarare rem ipfam poffunt, atque ad abfolutam diagnofin praeordinari. Neque vero nos ineptiae quifpiam accufet, quod fubftantiam, & accidentia morbis, qui in fubjecto funt, & nulli fubftant, attribuamus. Praeterquam enim hoc docendi ftudio concedi licet: ad haec nos illa referimus diathefi, & habitudini corporis, male affecti: cujus fubjecti virtute fit faepe, ut morbi ejufmodi nomenclaturas bene recipiant. Erit autem haec particula inter omnes locupletiffima: quam ex optimis, & principibus viris fic congeffimus, ut tabula quadam defcriptae videantur, ad hunc fcilicet modum.

Abfceffus per effluxum in morbis acutis faepius vifuntur, quam in diuturnis: Abfceffus vero per decubitum non fiunt per morbos biliofos, fed per longos, *prognoft. com.* 2. *text.* 65. nempe per hos finiunt, judicanturque, morbi craffarum materiarum. *progn. com.* 2. *text.* 65. & *com.* 3. *tex.* 23. & *fequent.* & *com.* 4. *Aph.* 26. & *l. de ratione victus in acutis com.* 4. *tex.* 46. Hinc autem eft, quod hyeme potius accidunt, tardius definunt, & minus retrocedunt, *progn. com.* 3. *text.* 28. Addidit Gal. *in com.* rationem dicens; *Abfceffus per hyemem potius accidunt, fiquidem per excretionem calidi, per Abfceffum frigidi, vacuantur humores: tardius definunt ob ambientis aeris frigus; & ob craffitiem, ac frigiditatem humor. aegrius difcutitur: ob quas caufas, & minus recurrunt, five retrocedunt, quia frigidus, humor difficilius moveri poteft.* Hinc etiam Abfceffus quibus recidivae, Hipp. 5. *epid.* Per decubitum Abfceffus fit interdum primis diebus, ut eryfipelas, & hoc genus. Marinellus *in com. ad Hipp.* fed Gal. *l.* 1. *de dieb. decret.* ait *in morbis, qui fubito folvi debent, excretiones, & Abfceffus requiruntur.*

Abfceffus raro fiunt in febribus cum rigore incipientibus, *in* 6. *epid. com. primo.*

Ab-

Abſceſſus cito fiunt in febribus cum laſſitudine conjunctis, *com.* 4. *aph.* 74. *&* 36.

Abſceſſu judicantur febres molliores, 2. *de art. cur.* ad *Glauc.* Abſceſſus in quartanam mutantur, *lib.* 1. *epid. com.* 2. *tex.* 21.

Affectus partium judicatione facti multo facilius curantur, quam cum ob multitudinem, & cacochymiam fiunt. Ita morbus regius in febris ſolutione ortus, per quem urina & dejectio ſunt, quales in benevalentibus facillime ſolvuntur; ac brevi; qui vero ob bilioſam fit cacochymiam, non niſi ſaepe, ac vehementer, expurgato corpore; Franc. Valleſ. 7. *epid.* 11.

Evenit nonnunquam Abſceſſum fieri in partem contrapoſitam, aut effluxum per viam nullius rectitudinis, participem propterea, quod omnia ſunt confluxilia. Ludov. Duretus.

Abſceſſibus ſuppurantibus rigor fit, 6. *epid. com.* 3. de qua re lege Valleſium *in com. ad* 4. *epid. text.* 124.

Abſceſſus ad articulos fiunt aliquando citra articulorum dolores, ac tumores, qui ſolis effaeminationibus, ſeu luxationibus, cognoſcuntur, Franc. Valleſ. *l.* 6. *epid. ſect. primae text.* 11. Attigit, & brevi rem hanc Antonius Santorellus, ſcholae Neapolitanae novus Argenterius, 11. *Antepraxis cap.* 6.

Abſceſſus raro fiunt lege critica in dominatu bilioſi humoris, Duretus *l.* 2. *in Coac. c.* 16. quod eſt de pleuritide, & peripneumonia. Ratio autem aſſertionis eſt, ſiquidem Abſceſſus non fiunt validi quibus rigores veniunt, atque quos excitare frequentiſſime conſuevit bilioſae materia dominatus; & ad ſummam quemadmodum humores craſſi procreandis Abſceſſibus ſunt accomodati, ſic ſane tenues ad excretionem non ad Abſceſſum ſunt nati.

Peracuti, atque acuti, excretione maxime finem inveniunt: a quadrageſima die raro id evenit; nam coctione longa evincuntur, vel languidam, & repetitam excretionem, movent. Joan. Heurn. *Inſt. med. l.* 11. *c.* 5.

Abſceſſu qui finiuntur morbi, comitem iſtam perturbationem criticam non agnoſcunt: ut nulli longi morbi; niſi poſtmodum in acutum degenerent morbum. Idem *ibidem*.

Sunt aliquando volubiles Abſceſſus: converſiones, tum ad ſalutem, tum ad mortem, mutatis vicibus. Ut in angina, cum ſtrangulatio fortis, ſaevique doloris cruciatus, & orthopnoea, cito venturae mortis cauſas in promptu teſtantur: deſperatio vertitur in ſpem, ſi eryſipelas in cervice & ſterno, per metaptoſin, exortum laryngis deorſum minuat, unaque liberiorem faciat ſpirationem. Eadem ſpes rurſum deſperationis habet ſucceſſionem, ſi eryſipelas intro reverſum peripneumoniam faciat, vel anginam. Ita Duretus *in Coacaſ. l.* 2. *C.* 16. qui & *l.* 1. *text.* 149. tradidit haec, non diſſimili ſententia. Plerumque Abſceſſus fugaces ſunt, id eſt, de loco uno leviter in alium transferuntur: ut *Hiſtor.* 3. *libri primi epid.* Herophonti doluit quidem bubo, ſed doloris fugacis materia derivationem facilem habuit ad crura, totius morbificae cacochymiae capacia.

Inter omnes, pueri habent ſaepiſſime Abſceſſus, quia ob voracitatem congerunt ſuccos craſſos, & habent per eam aetatem magnum facultatis naturalis robur. Valleſius *in progn. Hipp.*

Tres Abſceſſui per excretionem neceſſariae ſunt opportunitates: libertas meatuum, validae vires, & materiae praeparatio, ut ſit meabilis. Duretus *in lib.* 1. *Coacar.* 149.

Fuit illud Hippocratis judicium de Abſceſſibus criticis, ut eos non agnoverit, niſi in febris aſſiduitate, nunquam vero in febris vacuitate; ſic enim ait *in progno-*

gnoctic. Abſceſſum porro expectare oportet, ſi coutinua eſt febris; ex Dureto *l.* 1. *Coacar. text.* 149.

CAP. XV.

De ratione dignoſcendorum Abſceſſuum promiſcua.

DIgnotionem Abſceſſuum tradituri primum inquiſitionem faciemus differentiarum, quae ſunt per excretionem, & tranſpoſitionem, excretiones cognoſcere docemur ab humorum propenſione, & curſu, per meatus ſibi evacuandis deſtinatos: de qua re Gal. *lib.* 3. *de criſib. ſed* 3. *prog. com.* 26. tradidit normam. morbos a calidioribus ſuccis profectos, cum naturæ valenti robore conjunctos, per excretionem judicari; in quibus vero facultas debilis eſt, & frigidus humor, nec excretione, nec abſceſſu levari: verum in corruptionem abeunt, aut vix longinquitate temporis miraculo coquuntur, & finiuntur. Abſceſſus vero praeterquam cognoſcuntur negatione naturalium propenſionum ad excretum, ad haec praeſentiri poterunt ex habitudine humorum, qui ſint accommodati ſolum ad translationem, qui vel coctiores debilem habeant tranſmotricem, vel craſſi robuſtam.

Ad haec ſpectandus morbus eſt; nam ſi calidus, & acutus, primis periodis criſin expectat, excretione judicandam; ſi vero frigidus, tardus, & diuturnus affectus ſit, urinis tenuibus & crudis. Gal. 3. *Criſ. ult.*

Ad dignoſcendos vero Abſceſſus per effluxum, aut per decubitum, haec habe. *Abſceſſus non validi quibus rigores*, Hipp. *l.* 6. *Epid. ſect.* 1. Criſes fiunt excretione, vel abſceſſu. Si excretione, id fiet quatuordecim dierum ſpatio extra vel intro; idque in juvenibus quorum meabiles ſunt ſucci, corpora, & motus naturae juveniles: ſed praerepta criſis occaſione, & cauſa per excretam, hoc eſt, in cruda, & contumaci materia, inclinatio fit ad Abſceſſum, modo natura viribus integris propugnet. Heur. *inſt. med. l.* 11. *cap.* 5.

Ni ſint per effluxum Abſceſſus, caeteris conſtantibus, per decubitum erunt. Ita quidem apparet voluiſſe Hippocr. *l.* 2. *de morbis vulg. Sect.* 1. & Galen. *in l.* 1. *ejuſdem operis*, *Sect.* 2. *text.* 44. ſuper illa ſententia (maturationes excrementorum omnes undique tempeſtivae, aut bonae, & decretorii Abſceſſus ſunt conſiderandi) profitetur apertius ad negatos Abſceſſus per excretionem, alteros per decubitum ſuccedere.

Didicerunt autem longae fieri hae febres, & Abſceſſus habere, ſi frigidae ſint partes infernae circa aures, & cervices; ſi vero non ſint frigidae habent alias mutationes fluet autem ſanguis ex naribus, & alvi his conturbantur; Hipp. 1. *de ratione victus*, & Valleſ. *in com.* Suppurationum umbilicus terminus eſt, quibus autem rumpi ſuppurationes debent, ventres his turbantur; Hipp. *l.* 6. *epid.* 6.

In cruda, & contumaci materia, & meatuum anguſtia, non criſis quidem, ſed Abſceſſus potius fiet; modo natura viribus integris propugnet. Si illa fatiſcat cachexiam expecta, & corruptionem, niſi tamen poſt exacerbentur, ut in Cleonactide octogeſimo, ex Heurnio 21. *Inſt. med. c.* 5.

Abſceſſuum per effluxum, ſecundum ſingulas ſuas ſpecies praenoſcendorum, quae ſint ſigna, expoſitum habes fuſe, ac diſtincte ab Hieron. Montuo *in compendio curatricis*, a Proſp. Alpino *in l.* 6. *de medico praeſag.* & ab And. Laurent. *l.* 1. *de criſibus*, & ab aliis: inſtituti porro noſtri fuit potius de his, qui ad decubitum pertinent, diſſeruiſſe.

CAP.

CAP. XVI.

Signa Abſceſſus per decubitum.

SI febris detinet, & dolor non deſinit, excreatio non excernitur ex ratione, neque biliofae fuerint alvi dejectiones, neque ſolutiores, & ſinceriores, nec urina admodum craſſa, ac plenius ſedimentum; ſalubriter vero a caeteris partibus miniſtratur: his tales fore Abſceſſus ſperandum eſt. Hipp. *com.* 2. *progn. text.* 65.

Si vigeſimum diem exceſſerit morbus, tunc Abſceſſus, ſi nullus dolor affligat ob inflammationem, aut ob aliam manifeſtam cauſam. Hipp. *l. prog. ſect.* 3. *text.* 23. 24. 25. & 26.

Quibus inveteratio eſt morbi, dolorificum imis in partibus expectare oportet, potiſſimum vero junioribus. Hipp. *In diuturnis febribus, aut phymata fieri ſolent, aut in articulis Abſceſſus.*

Quibus febres longae, iis tubercula ad articulos, vel dolores fiunt, Hipp. *l.* 4. *aph.* 44.

Sunt & Abſceſſus futuri ſigna urinae tenues, & crudae, toto morbi decurſu, cum ſalutaribus ſignis apparentes, *l.* 2. *Aph.* 34. Si eorum, quae excernuntur, ſuperſit pars aliqua: tunc in Abſceſſum morbus eſt facilis.

Per Abſceſſum futura criſis quomodo cognoſcatur, 3. *de criſib. cap. ultimo*, doceris.

CAP. XVII.

Qua aetate, ac tempore anni, morbique, adveniant Abſceſſus.

ABſceſſus ſenibus haud eveniunt; hominibus qui trigeſimo ſunt anno minores, citius apparent. Jo. Heurnius *inſt. med. l.* 11. *cap.* 5. quamquam Hipp. *l. coac. ubi de dolore capitis*, ait, maxime vero triginta quinque annis minoribus profluvia ſanguinis; ſenioribus vero Abſceſſus expectare oportet; ſed enim aliud eſt ſenibus non accidere, ſenioribus triginta quinque annis accidere. Admodum, inquam, ſenibus Abſceſſus rariſſime accidunt: ſiquidem robur virium his naturaliter debile. Ad haec, ſub diuturnitate Abſceſſibus ſolenni, fracta natura ad propellendum nullam vim habet: humoris vero contumacia, & compactorum meatuum ariditate, reſiſtit; quas ob cauſas ſub ſenecta nil ejuſmodi a natura ſuſcipitur, aut ne tentatur quidem. Sicut in minoribus natu, trigeſimum annum agentibus, Abſceſſus conſiſtunt; ita quartanae potius agentibus annum quadrageſimum, aut, etiam ſenioribus accidunt; *com.* 3. *progn. text.* 28.

Oportet autem expectare Abſceſſum per febrem continuam; in quartanam vero diſceſſuram, quoties intermittat prehendatque errabilem modum, atque ita agendo autumno propinquet. *Com.* 3. *progn. part.* 27.

CAP. XVIII.

Dignotio situs partium, aetatis, Abscessusque specierum, ex I. Sylvio.

- *Signa crisis futurae per Abscessum, in febre mitiore, & diuturniore*
  - *In quamvis partem*
    - *Febris salubris, & cum signis salubribus, sed protracta non soluta, ut ad diem vigesimum, & diuturna ac tarda, sine dolore a phlegmone vel causa externa, hyeme magis.*
    - *Morbus aut calidus, sed cum viribus imbecillibus: aut frigidus, sed cum viribus robustis. Nam si calidus, & vires robustae per excretionem solvetur; si frigidus, & vires imbecillae, aut aegrum jugulat, aut tardissime vix coquetur.*
    - *Aetas minor annis 30. aut 35. Nam senibus minus fiunt Abscessus, ob virium imbecillitatem, etiam si febris sit diuturnior. Infra autem annos 30. magis & citius fit Abscessus.*
    - *Urinae tenues & crudae longo tempore. Nam multa, & cum plurima hypostasi, paulatim coqui & solvi morbum significat.*
    - *Morbus praecipue non diuturnus.*
  - *In articulos vel glandulas, aut alias partes.*
    - *Superiores, ut glandulas colli, & quae parotides dicuntur.*
      - *Somnus gravis.*
      - *Dolor capitis vehemens.*
      - *Capitis & temporum gravitas.*
      - *Surditas repentina & praeter rationem.*
      - *Respirandi difficultas aliquandiu sine causa manifesta.*
      - *Hypochondria semper mollia & indolentia.*
      - *Respiratio aliquandiu difficilis, subita, sine causa manifesta, mox quiescens.*
    - *Inferiores.*
      - *Morbus diu duravit.*
      - *Urina tenuis, cruda, multo tempore micta.*
      - *Circa hypochondria aliquid phlegmonis & caloris in peripneumonia, huc repere humores significat.*
      - *Gravitas, tensio, phlegmone, dolor inferiorum partium.*
      - *Nullum ex signis parotidum apparuit.*

CAP.

CAP. XIX.

Methodus dignoscendorum situs, & partium obnoxiarum Abscessus communis.

COnstabit autem partium, quae obnoxiae sint Abscessibus, & situs cognoscendorum aliqua methodus, ex conjecto subsistentis humoris orgasmo, & motu naturae facultate, ac ductuum sursum, ac deorsum spectantium habitudine, ac situ; si succus quidem tenuis substantiae fit, potius ad superiora, si vero crassior ad inferiora promptior erit, si valens natura sit, & viribus cumulata, deorsum & procul ab affecta sede, & morbi dignitate molestum humorem extrudet. Conferet autem, & partium male affectarum dispositio, quae prona sit ad recipiendum, docente Hipp. *l.* 4. *aph.* 33. quod si ante morbum pars aliqua laboraverit in eum morbum decumbet. Item conferet vasorum sive sursum, sive deorsum vergentium commoditas: quippe in rectum proprio quodam naturae nutu levis humor debet adscendere, gravis descendere, si viae sint expeditae.

CAP. XX.

Dignoscendi situs ratio privata.

EXoriuntur ad inferas quidem partes, quibus hypochondria incandescunt, ad superas vero, quibus hypochondrium quidem molle est, ac doloris expers; ipsi vero paulisper suspiriosi quiescunt sine causa; Hipp. *com.* 2. *progn. text.* 66. consule autem Galenum *in com.*

In febribus ad articulos, & circa maxillas maxime Abscessus fiunt: prope sane dolores unius cujusque ad supernam partem magis, & in totum, si vero lentus fuerit morbus, & deorsum tendens; inferne etiam Abscessus fiunt, maxime autem pedes calidi, inferne significant, frigidi superne; Hipp. *l. de hum. num.* 3. vide autem, quae Gal. *in com.* scribit scitu plane digna.

Qui tenuem crudamque urinam diutius mingunt, his Abscessus expectari oportet in partes diaphragmate inferiores. Hipp. *lib. progn. n.* 11.

Qui diutius secure ex febre continua laborant citra dolorem, aut inflammationem, aut aliam causam, his Abscessus expectandus est, cum dolore, ac tumore, ac magis in infernis partibus, *lib. progn. com. text.* 23.

Abscessus his, qui nyctalopae vocantur prosunt insuper apparentes, & ad infernas partes erumpentes: verum non valde accedunt per juventutem. Hipp. *l.* 2. *prorrhet. num.* 40.

Abscessus autem inferius erupturi cognitio traditur *com.* 2. *prognost.* 4. *text.* 66.

Quibus jam nephriticis ex renibus affectis praedicta signa accidunt, doloresque circa musculos spinales fiunt, si quidem circa locos externos fiant, etiam Abscessus intrinsecus futuros expecto, *l.* 7. *aph.* 36.

CAP. XXI.

Dignotio partium privata.

ABscessus maxime incumbunt in partes dolentes, inutiles, claudas, imbecilles, atque lassatos; ita Hipp. *l.* 6. *Epid. sect.* 7. dixit; *Tusses laboriosae incumbunt in partes laesas, sed maximae in articulos;* & quidem *sect.* 7. primo qui vo-

cibus amplius, quam par erat, sed fatigarunt, aut riguerunt: in anginam magis inciderunt: qui manibus laboraverunt, manibus ipsis facti sunt paraplecti: qui vero equitaverunt, aut amplius iter fecerunt cruribus sunt fatigati. Idem fere 4. *aph.* 33.

Quibuscunque in febribus tremores citra judicationem cessant: his in progressu Abscessus dolorosus suppuratus in articulos fit, & vesica dolorosa, Hipp. *progn.*

Quibus alvus ab initio turbatur, urinae vero paucae sunt, & progressu alvus siccatur, urina vero tenuis redundat, his Abscessus ad articulos fiunt. Hipp. *l. progn.*

Dysenteria intempestive suppressa Abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis, facit. Hipp. *Coacis.*

Quibus ex morbo se erigentibus statim in manibus, vel pedibus, dolores fiunt; in his Abscessus sunt futuri. Hipp. *l. de humor.* Aetius Tetrabibl. 2. *lib.* 1. *C.* 11.

Abscessus velut glandularum tumores signum quidem partium, quae germina habent: sed & aliarum maxime vero circa viscera; Hipp. *l.* 6. *Epid. sect.* 2.

Urinae cum rigore malae, & convulsoriae, tum alias, tum si quidem antea gravi sopore pressus fuit: spes autem in his est Abscessum retro aures futurum. Hipp. *lib. coac. praen.*

Somnus gravis cum dolore capitis, & surditas statim adveniens, parotidum sunt signa: ex eod. Hipp.

Ubi morbus non fuerit valde diuturnus, si subit difficultas, ac halitus laboranti superveniens mox quiescat, eamque gravitas capitis, ac dolor subsequatur, & gravis somnus, & surditas, huic in glandibus post aures necesse est Abscessus fieri, Gal. *l.* 3. *de cris.* & *com.* 75. 76. 77. *l.* 1. *prorrhet.* & ipse Hipp. *l.* 1. *prorrhet.*

Abscessus circa aurem attollit praecordiorum distensio cum sopore anxioso. Hipp. *l. progn.*

Abscessus juxta aures emergunt ex egestionibus desinentibus spumosas Hipp. *progn.*

Abscessus post aures significatur colore faciei; *primo prorrhet. com.* 2. *text.* 14. & 6. *epid. com.* 2.

CAP. XXII.

De ratione praesagiendi Abscessus.

Supra, qua de fine molientis Abscessum naturae dissertum est, fundamenta jecimus, & summa tradidimus capita bene instituendae praesagitionis; porro quemadmodum se res habet ad esse, ita etiam ad cognosci: praeterquam, quod praenotio nihil ad summam est aliud, quam consilii naturae architectantis praesentia. Quas ob res, quae ibi proposita sunt a nobis, ea nunc in memoriam revocari oportet: atque adeo perpendi num morbus is sit, quem excutere natura concoctione valeat, vel secus. Valebit autem si firmus humo tum aetate, tum viribus morbo sit faciliore correptus. Facilis autem morbus erit, si calidis; mitibusque succis, sit fultus, quales nimirum e sanguinis genere sunt.

Quod si biliosus sit apparatus, & aliquanto turgidior: robore naturae, sicut dixi, constante, & notis, quas paulo posterius adjiciam, praemonstrantibus; probabile credideris futurum effluxum, seu materiae totius, seu plurimae, pro ut naturae facultates, & morbi lenitas, se ostenderint. Atque ejusmodi quidem est praesagitio, si calido sit in genere morbus

Quod

Quod si frigidis, crassis, lentisque materiis stipatus sit; hyeme praesertim, & autumno; doctus proprietates Abscessus, quas suo capite legisti, certus eris hoc genus morbi futurum, ut per decubitum finiatur perfectus, non perfectus; salubris, exitiosus; difficilis, dubius; prout & secuturae te docebunt normae, naturaeque & morbi virium sese exhibuerit aestimatio. Nempe si materia, quae morbum facit, eo redacta sit a natura, ut educi possit per loca conferentia tempore, & loco expulsioni opportunis: hoc pacto conducibilis erit Abscessus: sin morbus, aut materia, aut uterque naturae superiores sint, contra aestimandum. Rationem autem dignoscendi rem hanc fuse docuit Vidus Vidius *in Artis med. tom.* 2. *part.* 1. *l.* 10. & hunc imitatus Prosper Alpinus *in l. primo de medico praesagio*.

Haec quidem generalis, & summa fuerit praesagiendi ratio. Caeterum praesagitor ipse per multum, & non vulgariter versatus sis, oportet, in uno Hippocrate, qui mirificentissime, ac diligentissime omnium, qui ad hanc aetatem extitere, rem prognosticam assequutus est: ut qui cum natura, & ejus consilio maxime fuit conjunctus. Non levis autem opera, neque perfunctoria, sed singularis, & exacta; navanda est, ut hujus Viri doctrinam attingere liceat, cujus nos aliqua definitius tradere jam incipiamus.

CAP. XXIII.

De lege salutaris Abscessus.

MOnstratum ante per nos fuit, Abscessum esse metastasin, ac transpositum quendam humoris, naturae gubernantis studio procuratam. In transpositus porro sunt haec; humor transpositus; pars unde migrat, itemque pars quae recipit; viae; per quas humor transfertur; ac finis, cujus gratia transfertur: haec quidem singula recte comparata sint oportet, si salutaris esse debet Abscessus.

Primo quidem humor coctus, aut semicoctus sit oportet; etenim si crudus sit, praeterquam ineptus est transmotioni, & naturam potius vi symptomatica irritaret. Ad haec, ut admonet Hipp. *l.* 1. *epid. sect.* 2. *cruda, & incocta, & in malos Abscessus conversa, aut morbi longitudinem, aut judicationis vacuitatem, aut recidivas, aut mortem inducunt:* & *l.* 2. *prognost. sect.* 2. *text.* 66. *si sputum*, inquit, *non facile excernatur, neque urina hypostasin habeat laudabilem; periculum est, ne ab Abscessu claudicet articulus, aut multum molestiarum exhibeat*. Praeter hanc qualitatis conditionem, est & alia proposita per Galen. *com.* 2. *progn. part.* 65. quae est, ut succi sint non omnino exitiosi.

Haec ad qualitatem materiae pertinent; caeterum, & quantitate debet esse moderata i. e. non pauca, nec valde multa; quocirca magnus Hippocrates statuit hujus terminos non minorem copiam, quam ut morbum non solvat, nec majorem, quam ut tolerari possit; paucae quidem, & semifluae materiae meminit *l.* 1. *epid. text.* 2. cum ait: *exanthemata apparebant parva, nec digne morborum excretioni respondentia, inde mors rursus evanescentibus, & l.* 2. *Coac. c.* 15. *text.* 4. *parotides pravae sunt paraplecticis*. Duretus inter caetera causam ad semifluam translationem humoris refert, quamquam vero *com.* 1. *l. progn. text* 40. parvam abscessionem laudavit, dicens, *suppuratio, quae foras vertitur, optima est, si parva &c.* tamen parvitas hic moderata intelligenda, non exilis, & vere paucifera. At vero uberioris plusquam par est effusionis meminit eadem particula, dicens; *multi Abscessus oboriebantur, aut minores, quam ut quicquam prodessent, aut majores, quam ut ferri possent*.

Prae-

Praeter humoris modum ita requisitum, debet & pars, unde is elicitur, rite delecta esse: nimirum, ut sit ea, cujus salus ad universitatem corporis spectet, ac proinde munere praestans, ac digna sit: secus enim nulla esset necessitas transponendi. Est autem animalis corpus qualis civitas, & exercitus, in quo, ut servetur Imperator, & Princeps, expedit vilissimum quemque hominem occumbere: & ad summam is est ordo dignitatis a natura in omnibus demonstratus, ut abjectorum incolumitas perpetuo cedere debeat nobilioribus.

Est & pars Abscessum receptura videnda, quae viribus infirmior, munere inferior, situ corporis humilior, loco remotior, & materiae sufficienter transmissae capax esse debet: quod autem inferna, & dissita pars Abscessui sit opportuna, summus medendi Magister indicavit *l.* 2. *progn. text.* 76. dicens, *Abscessus, qui erumpunt ad crura in pulmonia vehementi utiles omnes:* & *l.* 6. *epid. sect.* 1. *parte* 17. *si e superioribus partibus infra umbilicum inferioribus articulis constiterit, bonum.* Enucleatissime vero *l.* 2. *epid. sect.* 1. *optimi sunt Abscessus, qui infra fiunt, & longissime infra ventrem, & remotissimi a morbo.* Ita Duretus Hippocratis, ut vocant aliqui, Genius, *l.* 3. *Coac. Appen. de phymatis, quod cap. est* 26. ait; *Abscessus non boni nota, prope abesse a morbi domicilio.* Praeterea capax esto pars, quae Abscessui sustinendo destinatur: alioquin is, qui a parte non admittitur, ad interiora recurret prompto mortis periculo. Inde dictum est, *in prorrhet. & Coacis; quae apud aures extuberant in paraplecticis suspecta sunt: quia magnitudini morbi non respondent:* est autem legere plures in hanc rem ab Hippocrate descriptas historias. In epid. *Aegr.* 9. *sect.* 3. *l.* 1. Crito abscessum habuit in magno pedis digito nocte deliravit, postridie interiit; & *l.* 2. *epid. sect.* 3. Calvus Larisseus femur dextrum doluit, quarta die circa meridiem mortuus est celerrime, & acutissime: & *sect. prima l.* 2. *ejusdem operis*, Temeni neptis ex vehementi, & acuto morbo Abscessum habuit in digito; cumque pars totius materiae capax non esset, recurrente eadem ad superiores, & nobiliores partes, interiit. Itaque & recursus materiae ne fiat, requiritur in optimo Abscessu. Porro semifiui & recurrentes affectus parotidum modo, fere funesti sunt exitus omnes.

Supersunt exponendae viae, situsque transpositionis: nam ubi pars dextra laboravit, in dexterum item latus deducenda materia est; sinistrum vero accipiet a sinistra. Porro qualis in Abscessibus per effluxum, par & in eo, qui est per decubitum, rectitudinis ratio requiritur, τὸ κατ᾽ἴξιν dicere consuevit Hippocrates, hac re declarata tum in aliis, tum in Hierophonte, *hist.* 3. *l.* 1. *epid.* qui jam pessime habens ex lienis amplo tumore, suscitato ad femur; quod respondebat, Abscessu, praeter spem, evasit. Sunt igitur leges Abscessus laudabilis, ipsum fieri pro dignitate, deorsum, sine recursu, cum partium sympathia κατ᾽ἴξιν: quarum quidem omnium, qui majorem summam participaverit, is utique praestantior futurus est; ex una quidem aut duabus minime bonus affirmandus, sed e quam pluribus: optimus autem qui & consummatus, & numeros omnes expleverit. Lege autem & quae in hanc rem diserte scripsit Vidus Florentinus, *Art. medic. tom.* 1. *l.* 9. *cap.* 5. quod est de crisi.

C A P. XXIV.

Praesagia.

POst communiores istas praesagiendi formulas, subjungemus & alteras speciales, ab omnibus Abscessus locis ante recensitis repetitas, duplicem ipsorum eventum

tum

tum expofituri, fecundum Veterum teftimonia, fingulis capitibus accommodata: exordiemur autem ab his, quae morbos judicant, aut fecus.

Signa Abfceffuum perfecte judicantium.

Decubitus cum deterior fit Abfceffus fpecies, hinc interdum effluxus folvit: quod docuit Hipp. *l.* 4. *Aph.* 74. qui eft, *quibus fpes eft Abfceffum fore ad articulos, hos liberat ab Abfceffu urina multa, & craffa, & alba, prodiens, qualis in febribus laboriofis, quarta die quibufdam fieri incipit: fi vero etiam ex naribus fanguis eruperit, brevi admodum folvitur.* Ejufdem fimile &. *l.* 4. *epid. fect.* 4.

An judicent autem maturi in morbis Abfceffus, fignum eft; fi dum fervida funt mala, non febricitarint, & dum molefta funt facile portarint: velut quae in fede accederunt Charioni. *Hipp. l.* 4. *epid.* 12. *Quibus in febre affidua puftulae toto pullulant corpore, mortiferum: nifi purulento Abfceffu, qui his potiffimum ad aures affurgit, periculo defungantur.* Hipp. *in Coac.*

Cum Abfceffus aliquis fuppuravit, ac ruptus eft, tum maxime evadit homo, cum ruptura idonea eft, ut pus expurgetur nequaquam retrocedens: haec vero eft declivis, & deorfum facta. Quam Hippocrates folet vocare εὔροον, i. e. facile fluentem. Vallefius in *prognoft. Hipp.*

CAP. XXV.

Praefagia eventus boni.

Abfceffus optimi funt, qui maxime fanguinei: Hipp. *primo epid. & fecundo prorrhet.*

Concoctiones celere judicium, & fecuritatem promittunt, ita quidem Hippocr. *alicubi.* Eft tamen illud pervidendum, fententia Gal. *comm.* 1. *epid.* ut, toto morbo concocto fimul, fiat: etenim Cratiftonactae, & ancillae pictoris fuppurabiles apparuerunt, fub quibus tamen mortui funt ipfi. Pauca haec quidem ad materiam attinent: Quod vero ad formam, haec habe.

Exitus humorum, qui multos hac, & illac Abfceffus faciunt, optimus effe confuevit multas in partes difpergi, & in quemcunque Abfceffum portione aliqua infumpta ita confumi longo tempore. Vallef. *in com. lib. de ratione victus in acutis partic. quibus per febres fiunt tubercula, pag.* 569.

Suppuratio, quae foras vertitur, optima, fi parva; maxime, quae egreditur, & in fublime refurgit: fi vero magna & lata, minimeque in mucronem fubducitur, peffima; *com.* 1. *prog. partic.* 40.

Erunt & commendabiles Abfceffus, qui interne extrorfum erumpunt; ob id, eryfipelas, ab interioribus ad exteriora verti, bonum, ait Hipp. *l.* 6. *aph.* 25. &. ab angina detento tumorem foris in collo fieri bonum. *aph.* 37. *ejufdem.* Vide autem & quae in hanc eandem fententiam fcripta funt in *l. progn. num.* 23. Verumtamen quod ad pofteriorem aphor. fpectat, non perpetuam hanc normam primus advertit, & ut intelligendum id fit, enarravit exacte celebratiffimus Guaftavinus, *in* 24. *locorum felect. tom* 20.

Abfceffus ex fuperioribus ad inferiores umbilico falubres, *comm.* 1. *l.* 6. *epid.*

Abfceffus ad crura in pulmonis inflammationibus fortibus, ac periculofis, omne quidem utiles funt; optimi vero, qui dum fputum in mutatione eft, fiunt. *Hipp l. progn. n.* 18. *& l. Coac. praenot.*

Quae-

Quaecunque intro rumpitur, optima eſt ſuppuratio; ſi cum exteriori ſede nihil communicet, ſed adducta eſt, nec dolet, & omnis exterior locus unicolor apparet. Hipp. *com.* 1. *progn. text.* 41.

Suppuratio prope canales ſecurior: quia ad expulſionem ſola naturali facultate indiget: quae enim concoquere, etiam expellere poteſt. Cardanus in *Arte parva* 146.

Tubercula foras extumeſcentia, & acuminata in turbinemque gracileſcentia, aequabiliter matureſcentia, non circum dura, declivia, & non bifida, meliora; contraria vero mala: &, ſi quam plurimum contraria, peſſima. Hipp. *lib. 6. epid. com.* 1. *text.* 13. ſimile vero protulit, & hoc *in progn. com.* 1. *text.* 40.

Quaecumque exterius vergunt, optima ſunt quam maxime extrorſum ſpectantia, & in aciem turbinata; ſed quaecumque introrſum rumpuntur optima ſunt, quae externas partes attingunt. Hipp. *progn.*

Molles boni, crudi vero mali. Hipp. *lib.* 5. *aph.* 67. Optimi ſunt Abſceſſus; ſi maxime deorſum, & quam longiſſime ab aegrotante parte abſiſtant. Galen. *in opere de criſ.*

CAP. XXVI.

Praeſagia Abſceſſuum male judicantium.

ABſceſſus ad ſuppurationem, & circa laterum mollitudines, & inguina, diuturni, atque aegre curabiles ſunt. Hipp. *l.* 1. *de artic. ſect.* 3. *paulo poſt initia.*

In febre Abſceſſus, qui ad primas judicationes non ſolvunt, diuturnitatem oſtendunt morbi. Hipp. 4. *aph.* 51.

Quibus Abſceſſus circa aurem, ad judicationem fientes, non ſuppurantur; his ſubmotis recidiva fit. Hipp. *lib. de judicat.*

Cum in morbo aliquo, judicationis tempore, tumores, priuſquam ſuppurentur evaneſcunt, expectari recidivam oportet. Hipp.

Quae relinquuntur poſt judicationem reverſiva ſunt: Hipp. *l.* 1. *epid. ſect.* 3.

Quaecumque ſine ſigno judicationis diſparent, male judicata ſunt; velut ancillae Polemarchi. 2. *epid. ſect.* 3.

CAP. XXVII.

Praeſagia eventus mali.

NUnc Abſceſſus malos exitus enarremus: quorum primi ſint, quos dat materiae modus: ſequentur autem materiae quantitatem ſalus, aut mors: nam pauca Abſceſſus quantitas ſemper mala apud Hipp. qui *primo epid.* inquit de Sileno; papulae cum ſudore rubentes, rotundae, parvae, varis ſimiles, permanebant, nec Abſceſſum efficiebant, & *l. Coac. praenot. dixit; quibus in febre continua puſtulae toto corpore excitantur, lethale, niſi ſuperveniat parulentus Abſceſſus.* Verum & pauca quantitas etiam mala eſt. Abſceſſus enim acervatim fluentes, & non ſemirepentes, ſi non pro ratione, & excretionis dignitate fiant, recurrunt; velut Temeni nepti, ex morbo forti ad digitum decubuit, & mortua eſt, *l.* 2. *epid. ſect.* 1.

Sed & materia cruda ſemper mala eſt, de qua Gal. *in com.* 1. *epid.* haec prodidit;

didit; *omnium, quae tum inciderent, incommodorum caput erat, cruditas humorum*; quod si quandoque natura per vim ad aliquos eorum excutiendos aggressa esset, nihil proficiebat; immo vero ab iis superata, aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum Abscessum moliebatur : alias enim a nobis demonstratum est, nullam excretionem, aut Abscessum, fidelem esse, qui cum signis cruditatis apparet, etiamsi ad probam maturationem perveniant.

Deinde, & secundum formae conditiones erunt mali, & insalubres, omnes Abscessus, qui decumbunt diebus non criticis : nimirum non prae se ferunt motum naturae regulatim agitantis humorem; sed hic vincens materiae multitudine, aut pravitate, intempestive praevenit anticipatque pugnam.

Abscessus maligni cum febre continua, exitiosi omnes. Sic Hipp. *l.* 3. *epid. com.* 3. scribit ignes malignos multis hominibus vitae finem intulisse, tuberculis, carbunculis, defluxibus, ad pudenda.

Pertinet ad formam etiam constantia, stabilitasque, non fluxa conditio. Nempe maligniora, quae cito disparent, ait Hipp. *l.* 2. *epid. sect.* exemplum autem *in* 7. *epid. textu* 9. Timonactis pueri; cui duorum ventrum exanthemata in cruribus, & coxis, & lumbis, & hypogastrio, ac tumores valde rubicundi, quibus sublatis convulsiones, & epilepsia fiebant, sine febre multis diebus, & mortuus est.

Quibusdam in articulos, praesertim in coxendicem, decumbebant, paucis decretorie cessabant, statimque superati, ad priorem statum rediere. In Anaxenore splenico, & mali coloris homine, animadvertit Hippoc. *l.* 1. *epid.* tumorem coxendicum, quo evanescente mortuus est.

Tumores praeter rationem allevantes, pravum : velut Andronici filio erysipelas recurrit, & non ad eundem locum rediens, bonum quid significet : Hipp. *l.* 2. *epid. sect.*

In febribus glandularum tumores deteriores, qui in acutis ab initio vigorem remiserunt. Hipp. *l.* 2. *epid. sect.* 3.

Cum dixi malos evanescentes tumores, pejores eos intellige, qui postquam apparuerunt, subinde delituere : siquidem hoc ait Gal. *in primum prorrhet. naturam impense languidam indicat; quae ceptam excretionem perficere non valet.* Sic Ephranoris filius, cui exanthemata exorta parum profecerunt, etenim absque ratione disparuerunt; inde mortuus est : ait autem inibi Galenus talium signorum genus deterrimum esse : nempe, quae tubercula, vel pustulae, ex imo ad cutim enata, recurrerunt, gravissima omnium sunt, omniumque maxime, ubi Abscessus non ob humoris fluxus tenuitatem, aut partis laxitatem, aut aeris caliditatem, aut adhibiti medicamenti discutientis potestatem, sed ob virium maxime lapsum, intus recurrunt.

Morbi in alios mutati semper fere necant, siquidem corpus imbecille, morbus alius superveniens nactus illa imbecillitate tollit, priusquam superveniens finiat : ut palam est de ascite, qui hepatis vel lienis affectum consequitur. Hieronymus Montuus *in comp. curatricis scientiae* : quamquam hoc viro prior Actuarius idem censuit, *in libro* 2. *meth. med.* quem locum alias notavi.

Abscessus mali sunt, si dolorem acerbum, acrisiam, vel diuturnitatem, secum afferant; Jo. Heurnius *lib.* 11. *instit. medic. c.* 5.

Cum multis signis conjuncti nulli Abscessus esse boni possunt : sunt enim judicatoria non judicantia. Prosper Alpinus *l.* 7. *de med. praesag. F.*

Non mediocris periculi sunt tumores admodum rubentes, atque omnium maxime liventes, & nigricantes : quem pravum colorem in exanthematis ne mulierculae quidem ignorant. Porro in Critione moribundo pustulas nigras advertit Hippoc.

hominibus, qui podagram alias experti sunt, articulos fomentis, & cucurbitulis, & omni qua licet ratione pertentant, prudentes & in hoc consulti, pro servanda corporis incolumitate, membris vilioribus non parcere, quin partem morbi deferre. Ita etiam sub pestilentia nos bubones, accretosque adenes in lue venerea, fovemus; quantae autem, aut quam certe, offensae foret Abscessus hos avertere, retrudereque? Similiter igitur, & Abscessus omnes, qui vel in febribus vel in affectibus aliis longis, serio naturae decreto sunt erupturi e visceribus, non est fas aliquo pacto repellere, revellere, interrumpere, interturbare, minuere, inanitionibus labefactare; monente Hipp. *l.* 2. *epid. sect.* 3. Abscessus horum facere oportet, eos vero, qui item fiunt, declinare: eos autem excipere si prodierint jam: & qualia oportet, & qua parte oportet: qui vero non valde, eos coadjuvare; eos vero avertere, si omnino incommodi fuerint, maxime si hi adfuturi sint: sin minus si jam veniunt.

His multis, & gravissimis, Hippocratis de Abscessu rite curando, praeceptionibus intelligendis, adeas oportet praeclaros suos enarratores, quales fuere Petrus Jacobus Stene, & Franc. Vallesius. Summa est haec, natura morborum medicatrix est, nos administri duntaxat, & contra morbum, & suas adversas motiones, opitulatores: quare, quid cogitamus, quae prae se ferat, aut innuat natura, nos contra aliterque facere? certum sit errare nos haud posse, cum ipsam sequimur: nam quo natura vergit, eo ducere oportet. Utinam autem medendo, tam hanc assuesceremus observare, atque imitari vere, quam verbis profitemur: sed nos in argutiolis, & falsis deceptoriisque artis subtilitatibus occupati, nil magis vulgare vileve, facimus magis, quam Ducem nostram sequi, quo plus ex nobis sapere videamur, & ut aegros magnificentius occidamus.

Atque haec quidem dicta sunt maxime, si succus transferendus a natura, inclinet in regionem convenientem: secus enim non oportet impetum juvare, sed revellere, avocareque, ut idem Hipp. 6. *epidem.* his verbis; *Revellere si quo non oportet, vergant; si autem quo oportet, aperire, ut singula vergant.* Quare si Abscessus fiat ad partes inferas, & adenosas, non est tentanda revulsio; neque enim abscessus pars est incommoda: si vero videtur succus in internam, & principem, partem irruere, revellendus, avocandusque est: de quibus quidem operibus rite recteque perficiendis, scriptum leges uberrime, a Vido Vidio *tom.* 2. *part.* 1. *l.* 16. *cap.* 10. & sequentibus aliis ad libri calcem.

His summis capitibus de Abscessu prophylactice jam traditis: addo nunc adversionem, & admoneo nostros, hic non exequi me curationem Abscessus jam suppurati, atque perfecti, quando pars haec ad therapiam communem pertinet apostematum, quae plene pertractata est a primo Gal. *l.* 13. *meth. med. cap. praesertim* 5. & *l.* 9. *ad Glauc. c.* 6. a Cornelio Celso *l.* 7. *cap.* 2. ab Aetio *Tertrabibl.* 4. *ser.* 2. *cap.* 32. & e junioribus optime a Vido Vidio, *tom.* 2. *part.* 2. *l.* 12. *c.* 3. item a Gabr. Fallopio, ab Hieron. Fabricio, & a quo non scriptore chirurgico? Nos theoriam Abscessus critici singularem instituimus, quod cum fecerimus in universum, satis huic rei jam fecisse videmur. Recte autem fortasse, si qui hoc exoptent, tradi de Parotide, cujus curationem ex opere nostro de Efficaci Chirurgia laboris compendio, transtulimus, quae est haec.

C A P. XXXII.

De Parotide maligna.

UNiversis Parotidis tres esse exitus comperimus: aliis enim febre laborantibus suppurantur, & effuso pure sanescunt; aliis evanescunt, hoc est repente atque

que insperato, disparent; aliis neque evanescunt neque suppurantur, sed persistunt usque dum homo interit, aut ipsis paulatim resolutis liberatur. Ego quid in hujusmodi aegrotis, quibus per febres malignas Parotides oriuntur, facere soleam, dicere hoc loco non gravabor quandoquidem censeo multos esse servatos, qui alioquin interiissent. Mox ac oriri incipiunt partem laxante oleo foveo, ut chamaemelino: atque si exire cunctentur; loco ipsi curcurbitam affigo, ne Abscessus sit minor, quam ut possit conferre; ubi autem satis manifestus jam factus fit, si brevi increscat, plurimum mitto rursum sanguinem, ne sit major quam possit sustinere: mox vero durum adhuc tumorem, neque ulla suppuratione expectata, ignito ferro aperio, altera quidem in parte, si alteram solum obsederit tumor, in utraque vero si utramque, & cataplasma suppurans appono. Plerumque res cedit bene: nam brevi computrescente, post inustam escharam tumore, manare pus incipit, & per id orificium caput, & reliqua viscera perpurgantur. Neque hoc cuipiam videri debet atrox; pars enim adenosa per sese quidem vilis est, quamque ob id licet urere, & secare, & utrumque contemnere. Haec Franciscus Vallesius *comm. in l. 7. epidem. particula 92.* quae quidem omnia propterea quod efficaci nostrae medicinae mire favent, non dubitavi integre recitare; quemadmodum neque illa, quae scripta *commentario 6. epidemiorum particula 16.* sunt haec; *Quanti usus fuerit Hippocrati ustio saepe jam animadvertimus, ego quoque jam in Parotidibus, quae ex morbis aliis non levibus fiunt, cito, vel nulla expectata suppuratione, in ipso tumore; nulla enim melius ratione providetur, ne tumor recurrat, sed materia, per ipsum ulcus quod infligitur, expurgetur.* Eadem quae Vallesio sententia fuit Ludovico Mercato *in l. 7. de febre pestilenti, & maligna c. ult.* licet hic fortasse timidius agens candenti auro, vel levi aliquo ferramento, eas unico foramine aperit, ut veneni vis, aut immodica humorum copia facilius exspiret: *quo sane auxilio plurimos veluti deploratos sanitati fuisse restitutos compertum est*, inquit. Huic ad unguem decreto adhaesit & Thomas Grossius Professor Ferrariensis primarius, *in comment. de febribus, ubi de Parotide pestilenti.*

Peroratio.

HActenus multa equidem ex Hippocratis, familiaeque suae Virorum optimorum, campo collegi, selegi, digessi. In qua re facienda consilii mei ratio, praescriptumque, fuit, ut viam quandam sicuti vides, ad singulare exemplum, id est, ad Illustrissimae puellae morbum examinandum, praestruerem; non ut amplissimam materiam, quantumcumque capit illa, complecterer, aut curiosorum hominum arduam speculandi cupiditatem explerem. Caeterum capitum summa necessariorum, modica rerum tractatio, lucidus ordo, aequabilis dispositio, resque omnis a nobis composita, aut mediocribus ingeniis nostrae gentis placitura sit non diffido: quando scilicet primi fuimus, quibus hunc vacuum in medicina locum implere, & particulam hanc ordinare, in mentem venerit.

Jam vero quod plerosque multorum auctorum locos, & sententias, operi interseruimus, vide quaeso lector; praeterquam quod summa otii egestas, praecepsque scriptionis festinatio, illud ut efficeretur coegit: ad haec & stabilioris doctrinae gratia, non intempestivum etiam bonorum uti testimoniis visum est. Quibus certe singulis & enarratiunculas addere mens erat, memoratae caussae offensioni fuissent. Erit autem fortasse quando supplementa haec ex mea opera desideres. Vale.

FINIS.

AL-

A L C A L A
SUPERIORUM EPEXEGESIS
EODEM SEVERINO AUCTORE
P R AE F A T I O.

Actenus haec de Abſceſſu per Decubitum, & Effluxum, univerſali, atque communi omnibus, ratione, per ſumma ſua capita, quaſi liberius evagati, repetivimus: his nunc (quae occaſio praecipua ſcribendi fuit) particularem ejuſdem rei diſquiſitionem, ac propemodum Exercitationem ſubnectemus. Quae ſcilicet erit enarratio, diſcuſſioque, Abſceſſus, quem, communi cum omnium animi aegritudine, perpeſſa eſt generoſa Domina Joanna, Illuſtriſſimi, atque Excellentiſſimi Proregis noſtri, Ducis Alcalaeorum, Domini Ferdinandi Riberae filia natu minima.

Coordinatur autem haec tractatio cum ſuperiore ſic appoſite, ut quemadmodum haec diſputatio generalis, definita exercitatio quaedam eſt; ſic contra illa ſummam, & amplivagam, comprehenſionem cauſſae hujus, & argumenti, continet; uſque adeo, ut nos utrumque complexi, & abſolutae rei theoreſi, & ſingularibus pragmatiae partibus ſatisfeciſſe, & communem hominum uſum, cum privato conjunxiſſe, pretiumque operae feciſſe, videamur.

Domina Joanna Ribera decimum annum agens puella, ſpectatus Hiberiae floſculus; Charitum cura; Venerum lepos; Coeleſtium corollarium; Sextus columen; Ætatis ſpecimen: ſic annos longe ſuperat delectu morum, judicio, ſagacitate, ſermonis gratia, elegantiaque in compoſitione ſui, in regiis virtutibus memorabilis; filia parentibus digna; delitium horum unicum; nec ſatis pro dignitate viſa diligi, eſt haec aulae dominicae admiratio, neceſſariorum exultatio: ſolo in hoc minus felix, quod, ſicut in mortalibus rebus omnibus accidit, & compenſata ſunt aequa lance divinitus omnia, non arriſit huic Hygiea primordio, ſed culpatiore proceſſit valetudine corporis: ſeu quod, ut referunt, exanthemata infantiae ſolennia parum dextere provenerint; ſeu, quod minus commode, ut ſaepe fit, nutrix obtigerit. Poſt aliquas aetatis praedictae offenſiones, Hiſpali, urbe Hiſpaniae magnificentiſſima, decubuit preſſa hemitritaea continua, quae gravi, & longa, viſcerum obſtructione fota, tenuiſſimum corpuſculum ad incredibilem maciem, nec ſine tabis ſuſpicione perduxit. Interim, referunt longam ei fuiſſe perpurgationem urinae luridae, quam profuturam unice praedixerat Doctor Yvannes probatiſſimus Civitatis ejuſdem Medicus. Fuitque vere ſalutaris longo poſt tempore, quo vagi dolores erupere per articulos: qui tamen non difficile deſtitere, ex qua, poſt haec, urbe Valentiam primum tranſlata meliuſcule cepit habere: mox Barcinone hoſpitata conſaneſcere viſa eſt, & multo plenius etiam Neapoli advecta. In quo loco recidivum videtur habuiſſe malum; non plane, ſicut credi par eſt, praedictis illis morbi radicibus evulſis, nec recuperata in integrum ſanitate. Initium autem aegrotandi fuit in dextero hypochondrio; quem affectum comitata eſt limoſa urina per dies ſeptem. Ceſſit dolor hic tum, ſed poſt menſes quatuor, ad hypochon-

drium

drium dextrum anterius, orto dolore gravi ad dexterum item latus, qua finis est exterioris thoracis, initiumque hypochondriorum, obortum est puellae Tuberculum pressula forma; quod primum anodynis, mox discutientibus, tractatum, tandem in suppurationem visum est abire: quam plenius per se declaratam suppurationem Doctor Jacobus Sublier, vir annis pariter, & medendi peritia, gravissimus, acuto scalpro leniter aperuit. Qua plaga in dies rite curata, neque post longum tempus siccescere visa; medicamentis siccantibus est tractata, itemque cannulis, & spongiolis, ut exhauriretur continens emanatio: qua re non succedente, praeter Doctorem Lopes Coronel Archiatron, Hippocratis doctrina excultissimum, & D. ante dictum Sublier, Physicochirurgum, etiam Palatinum gravissimum, interfuit, & optabili sorte, D. Antonius Supin, Illustrissimi Comitis a Monteregio, Regis ad Summum Pontificem Legati, nunc Proregis Excellentiss. Neapolit., Medicus, itemque Regius & Complutensis Professor egregius, quem morificam ob suam doctrinam audivimus omnes. Adfuit & Andreas Tamajus, Serenissimae Ungarum Reginae Chirurgus peritus. Ex universa vero Civitate, atque Academia Neapolitana, acciti celebriores Medici, qui sunt; Marius Zuccarus Comes Palatinus, in profitendo, & medendo, consummatissimus, ejusdemque Gymnasii Professor plane laudatissimus Antonius Sanctorellus, itemque Professor Clarissimus Balthasar Cannizarius, atque alii; qui, inito consilio coram prudentissimo, ac per Illustri D. Joanne Antonio Hertera, Illustrissimi atque excellentissimi, Alcalaei, Proregis, a secretis, quem quotidiani medicatus nostri spectatorem accuratum, vigilemque omnium provisorem, constituerat Excellentissimus Dominus, sententiam singuli diximus; quorum pars curationem febris expugnatricem, pars ulcus spectabat. Et ad ulcus quidem, Abscessum a me vocatum, curandum, conveniebat quidem inter nos omnes ampliandum ipsum, ut effluxus saniei daretur: sed quoniam alii penetrasse jam ulcus ad interiorem vacuitatem affirmabant; alii negabant; pars hominum scalpro viam aperiendam; pars peniculis dilatatoriis ex spongia, radicibus, medullis, corticibus, atque stirpium partibus autumabant: nec defuit ex his, qui balsamelaeo consideret obtinendam brevi curationem aperti lateris. Quae sententia, ut rerum arbitris fuit plausibilis, retenta est, & quam plurimis diebus servata, sed sine fructu. Itaque ad ulceris caeci sectionem devenire oportuit, qua confecta secundum cutem duntaxat, commodius fuit medicamenta indere, decoctaque ad proluendum infundere: qua medendi ratione diu servata nihilque proficiente, (quod ego constanter & saepe requisieram) necessum fuit dilatato ulceri spongia, fistulam amplam e plumbo imponi, non intermissis inunctionibus; quae curandi ratio supra tentationes omnes alias utilissima fuit; nam & exire sanies liberius, & febriculam plurima parte cedere, & puellam habere tutius; quae servata est, & diu, medicatio. Huc illud non omittendum est, interdum, compresso abdomine, manationem aliquam nunc male olentis saniei; nunc non male olentis prodire; nunc manare per se ipsam saniem, nunc per lotia, puris in modum, excerni. Fuit autem & quando plerisque super hac re confidentibus, & glutinatum meditantibus, ulcus inexpectato erupit, & manatum consuetum alias redintegravit; dum inter haec urina sine pure, sed non sine succo mejeretur. Fuitque certe mirum, ut nunc quidem varie, nunc alternis quasi vicibus, per lotia, perque ulcus pus exiret: quae causa fuit, ut per jocum dixerit aliquando Sublierius, manationem istam a daemone agitari: vere autem crediderunt omnes nostri in una quadam communi via communicare utrasque excretiones. Ad hunc modum tres jam, & amplius, menses, re perducta, status quidem corporis non deterior, aut commodior etiam: sed nihilominus, neque manationes malae cessasse, neque febricula visa est; quam fe-

febriculam hi quidem ad auram saniei morbificam; hi ad latentem aliquem focum putredinis diversum; alii ad aliud retulere: de qua re suum posterius erit judicium.

Restat enarratio remediorum, quae varia multipliciaque fuere. Primum enim ex ritu suo cathartico praesenti salubrium, insalubrium, & neutrorum conditioni commenso, repurgatum tenue corpusculum, usu *decocti radicis Chinae*, *tum in aqua*, *tum in jure pulli*, *Electuario ex diarrhod. ac ptisanae succo*. Haec per priora tempora; deinde vero postquam urinae purulentae extiterunt, tum ad harum quidem, tum ad ulceris expurgationem, accommodatissimus a Doctore Sanctorello, excogitatus est usus *Trebinthinae Cypriae*, *Venetaeve*: *quae lota multoties aqua Fabarum vel Hordei*, *in jusculo dissoluta*, absorberetur, quod oblatum saepe medicamentum non parum expurgationi purulentorum consuluit; post repetitas etiam atque etiam multas doses amaritudine sua fastidio fuit puellae.

Quoniam autem unicuique Physiatrorum nostrorum, ad recuperandam sarcosen corporis universi, macie labefactam, in mentem venerat usus lactis: huic tamen refragari visa est nimium in dies fere soluta alvus; praeterquam quod rigentissimae tempestatis adhuc constitutio fuit. Nullus autem non motus lapis, nulla non res excogitata, atque provisa, quatenus Illustrissima puella proficeret in secundam, & optatam ab omnibus, valetudinem. Sed nihilominus, praeter unasa aliquo pacto collectas vires, vigoremque membris adauctum, constans tum febricul:, tum idem ulceris & lotiorum purulentiae modus, ad haec usque tempora; nihilque insuper tentari placitum est,

Donec ver placidum tepidis insurgeret auris,
Quaeis commota suum reparat natura vigorem.

Adumbratio Crasis, & Habitus corporis, Illustrissimae Heroinae.

HIc quidem ortus, hic progressus, haec universa conditio morbi fuit. Quibus jam relatis, id, quod primum ad causam hanc expendendam, & judicandam, se offert, est constitutio naturalis, crasis, & habitus coporis, puellae: inde enim & nativi roboris & ex hoc facti recessus momenta cognoscere licebit. Transigam autem hanc partem cum Gal. *l. artis medicae*, qua de signis corporis, ad hunc modum œconomiam tum universi corporis, tum partium quarundam principum, designans.

Corpus igitur Illustrissimae puellae inter bonam malamque valetudinem neutrum videtur vicissitudinis, ac, sicut Galen. loquitur, tertii significati, utpote aliquando salubre, aliquando insalubre per vices exstitit, usque ad hanc diem, qua decimum agit annum. Referunt enim varia valetudine fuisse, nec unquam satis firma sanitate, donec Hispali caepit gravius aegrotare.

Nunc partes principes, & officio praestantes, sunt expendendae. Caput pro corporis ratione majore, & insigni projectura anteriore; posteriore vero quantum capilli videre permiserunt, modica; fronte bene ampla, cervicibus exilibus.

Ex his conjectari licet multam, nec optimam, exordio materiam, a facultate insidente non bene formatam fuisse, neque etiam optimam parencephali constitutionem a facultate, & ab eo oxortorum spinalis medullae, & nervorum ejusdem motorum, itemque principium imbecillum. Quod autem ad cerebri temperaturam, hanc puto paulo calidiorem, & multo humidiorem; quod offensio prompta a calefacientibus, & humectantibus, & ab austro, declarat, excrementorum interdum ad glandulas colli provenientium copia, vigiliarum longarum impotentia, somnus gravis, interruptusque vigiliis. Sub-

Sub haec vero cor temperatum, aut aliquanto calidius ratione qualitatum aliarum: quando placida circa functiones, & vivida sit. Sed hepar justo calidius, sicciusque crediderim, quando gracilior habitus, totumque corpus sicciusculum est.
Ut autem indiscussus ventriculus non relinquatur: hic aliquando frigidior est: quandoquidem appetentia vehementior, quam coctio, siquidem a cibo moderatiore, aut competenti, non satura; dejectiones molles, & aliquanto chylosas admodum expellére consuevit, alio semper ad mollitudinem respondente gaudet cibo, potuque frigido, sed horum usu immodico, & externis frigidis, prompte laeditur.

De Sede affectus, atque ejusdem Noxa, Opinio prima,

JAm vero, quod primum occurrit inquirendum communius, in hac tractatione, est sedes affectus: cujus quidem tametsi locus, situsque, in conspectu positus ambigi non deberet, nihilominus, quia locus is in confinio est spiritalis, nutritoriaeque, officinae, atque etiam quia spectans ad exteriora ulcus ductum non rectum, sed obliquum, habet, qualem, & de vulneris Ducis Terranovae sede, inter Siculos doctos Medicos fuisse, litteris prodidit Phil. Ingrassias: omnibus modis variae super hanc rem extitere sententiae. Nonnulli; & plures non incidisse in cavitatem utramlibet ulcus sed inter cutem, & musculum abdominis transversum, aut obliquos sive adscendentem, sive descendentem, latitare consistereque, sibi persuasere: favetque his (dixi equidem) historia exposita per Galenum; *de loco affect. c. 7.* referens de abscessu Stefiani, cujus affectum opinati fuerant Medici Galeno suppares internam hepatis inflammationem: ipse vero luculenter his demonstravit abscessum inter musculos infimi ventris existere. Quod autem in cavitatem nullam penetrans esset, addebant nostri Medici probationes, quod nulla quantum ad thoracem, tussis, nulla molestia; quod vero ad ventrem infimum, nulla aut alienae rei gravitas, aut circa inguen abscessus, qui accidentem ad has partes humorem subsequi solet.

Altera Opinio.

ALii deinde pertusum ulcere abdomen sibi persuadere; quod, compressa sub costis nothis ventris mollitudine, continuo resultaret ulcere sanies, & ea plerumque graviter halans. Ad haec, quod nullus externe tumor appareret, nullaque in superficie nota: prodit enim se visibilibus, tactilibusque, indiciis quaecunque, praeter naturam est, subdita constitutio; compertumque saepe est mihi pustulas miliares, aut alias asperitates, pruriginem, alienum colorem, & fermenti subterioris denique notas, movere.

Tertia Opinio.

SUnt ad hos alii Viri certe gravissimi, qui in thoracis angulos ivisse vitium contendant. Suadentes autem sic primo; sunt causae defluxionesque faciles de capite in ventrem medium; unde conflari suppuratio potuit, quae, in thoracis angulo collecta, latus proximum fistulaverit. Deinde, quod haec suppuratio partito solita sit excerni per urinas; quod evenire facile posse, docuit Gal. *l. 6. de loc. affect. c.* 4. Petrus Andreas Matthiolus *l.* 1. *epist.*, Amatus Lusit. *in centuriis*: Andr. Laurent. *in histor. anatom. lib. 9. quaest.* 12. Gabriel Fallopius, *in obs. anatom. partic. de venis;* Hieron. Fabricius, *in utroque opere chirurgico*, atque alii Me-

dici, Anatomicique, praeclari, quorum enarrationem, ut referam nunc non esse necesse. Tertio, anatomica regula docet, septum transversum descendens excurrere ad secundam lumborum vertebram, & ad costarum notharum extrema, hoc autem ulcus in ultima costa patens, ad duas alias superiores adscendit; ut cognoscas sc. sedem affectam a locis spiritus esse. Praeterea contestatur id & febricula, quam extare perpetuam confitentur omnes, hanc enim quae aptius utique causa fovere possit, quam assidens vicinis cordis laribus sanies? maciem quoque corporis, quae clarius alat vitii vim, quam, quae in spiritali subest conceptaculo pectoris?

Haec sic confirmata opinio non sic mihi difficilis, videtur, ut multis: verum maxime consentanea nostris atque probabilis, praesertim in qua reddi problematum, & apparentium rationes possint magis, quam in ante citatis; ad quam ego si potior alia non occurrat, non illibenter accedam.

Neque vero nos moveat quod nulla vexet puellam tussis. Saepe enim fit, ut cum asperam arteriam, & pulmones longe praetervadat sanies, & aut per arterias laeves transcurrat, aut in fundo thoracis fit, in angulis videlicet septi transversi: sic non infestet tussi suppuratio. Porro sicuti Antipater, referente Galeno, *l.* 4. *de loc. affect. c. ult.* pulsus actiones depravatas habens, dyspnoea non augebatur propterea, quod per laeves arterias transcurrebat noxia materia, non per asperas: ad eum modum non sentiit tussim puella, quod asperas arterias minime tentavit hic humor. Sed & nos multos curavimus e vulnere suppuratos, qui nullam unquam tussim experti sunt. Imo & suppurati alio quocunque defluxu ad pectus, vivunt hodie, qui fateri vero possunt se nullam ex hoc affectu tussim cognovisse: inter caeteros mihi subit in mentem Tabellio nobilis Neapoli, in foro Charitatis, cui nomen Octavio, quam rem novit & Doctor Petrus Antonius Provensanus, Medicus, qui me ad hominem curandum deduxit, Anno 1620. quo item collegam Josephum Laudatum, ex vulnere empyematicum, curavi, quem nil tussis unquam incessit.

Jam vero quod, compresso vehementer abdomine per manum, propterea resultet ex ulcere sanies: haud certi sint assertores, ex abdomine intro propelli contendam: nimirum hoc signum decipit: namque si abdomen sedes esset, utique delapsa, suo nutu, sanies gravis, ad inferiora, neutiquam ad superiora, recurreret. Verum compressio facta super hepar, & attiguas partes, comprimit, & diaphragma secundum angulos, unde cogitur eructare, quod continet, in proximum emissarium. Atque ita patet non abdomen, & peritoneum, sed thoracem & pleuram corrosam esse, ut sanies hinc evomatur.

Quarta Opinio.

FUit etiam qui diceret, ulcus hoc in regione renum excitatum, ad ipsos tendere; quod ostendunt & praecedens dolor, & situs, & urinarum purulentarum, epiphenomenon: opinio sane, quae vel ipsius Hipp. *oraculo*, *l.* 4. 75. suadetur, quod est, *si quis sanguinem aut pus mejat, renum aut vesicae exulceratio significatur.*

Coordinatio modo narratarum Opinionum.

JAm vero nobis summam colligentibus omnium opinionum, hae omnes numero quatuor se offerunt, una quidem, quod intercapedine musculorum abdominis de-

descendentium, adscendentium, transversorumque facta fuerit humoris collectio, suppuratioque. Altera, quod per abdomen quidem sit malum, sed pertuso hujus pariete sit intra cavitatem saniei collectio. Tertia est volentium ulcus esse ad regionem renum quidem exterius, ipsi vero renes exulcerati sint interius. Quarta est dicentium, ex inflammatione pleuritica, infimo thoracis loco factam suppurationem, quae postea per vias a Galeno, & Anatomicis, Medicisque aliis, expositas derivata sit per urinam.

Haec placita omnia quoniam Medicorum arte, & scientia, probatorum sunt, probabile quidem est multo cum judicio prolata, atque sancita. Verum quas conjecturis nostras, de sedibus affectis, opiniones Medici prodimus, hae nisi ad amussim normam constent, haud admittendae. Enimvero amarem equidem, ut has dissentiones vel magnus aliquis Asclepiades componeret, & nisi quidem hoc fieri posset, rem omnem pro veritatis vindiciis judicaret. Quod quia nemo facit, equidem exercitandi mei, non aliorum sensuum gratia, calamum arripui, dicturus candide id, quod sentiam. Quare candide etiam meum hoc qualecunque judicium accipiant (rogo) collegae, quod doctores quidem meos, & praemonstratores habeo, atque appello; tantum abest, ut prae ipsorum intelligentia quicquam mihi arrogem. Quod si quaepiam in re praeclaris viris contradicere videar, amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas; huic uni sicut studia mea omnia nuncupavi, sic & scripta, & enunciata omnia.

Sunt hae omnes opiniones duplicis ordinis: duae priores, sedem nullam, quae affecta sit, enunciant; sed suam ediſſerunt alterae. Priorum vero altera sinum in habitu carnium exteriore docet, interiore vero altera, de quarum omnium judicio posterius equidem dicam, si prius meam sententiam aperiam.

Morbi caussa, Generationis modus, & Sedes affecta.

TEmpus est nunc, ut propius ad exponendam opinionem, quae placet, accedamus, rem plane arduam, & laboriosam, in tanta sc. praeclarissimorum Virorum dissensione, in re tam obscura, & comprehensu difficili; in tam multiplici rerum implexu, in negotio naturae tam secreto, quantum cognoscunt & admirantur omnes: unde confessa est toto Medicorum nostrorum collegio res usque quaque gravis, ac nisi quidem insolens, omnino rara, & qua vix alia major in hoc genere produci queat. Puellam accurrate altam, vividam, omni rerum occursu laetam, atque etiam laetificam (quod commode rationem humorum, & suavitatem ostendunt) tam varie multis ab hinc annis saevo malorum incursu petitam; febriculis, doloribus, abscessibus, faedis istis lotiorum excretionibus, tentatam; & in his quidem duobus postremo memoratis admiratio nullum finem invenit; quando satis esse poterat excretio primum Hispali facta; sed mox etiam ad nostras oras exiliit, erupitque abscessus: quo neque etiam satisfaciente, lotia jam tres menses extiterunt coinquinata, atque adhuc ulcus, febricula, macies non refert pedem: cum tamen, quod ad functiones omnes attinet, incolumis puella adspectu primo, atque immunis a morbo videatur: & ulcus quidem modo siccum, modo madens; & interdum cum aret ipsum, urina tetrior, & cum urina purior, illud suum virus eructat; ita ut vices servent aequas: nunc vero perinde, ut ordinis oblitus uterque sinus, confusis suis momentis manat usque adeo, ut observantes curantesque Medicos in magna opinionum perplexitate, ambiguitate, haesitatione, titubatione contineant. Sed nihilominus difficultas haud inquirendi taedium nobis adferet, neque auferet propterea, sed potius inter haec augebit, philosophandi cupidi-

 pidi-

piditatem. Nam quid veritatis fine dulcius? quid praestantius, quam in theorematibus apprime nobilibus versari cogitatus, ac sensus nostros? At hoc argumento quale aliud hoc tempore charius, exquisitius, illustrius: in quo rei gravitas & personae amplitudo pariter certant.

Verum ne quae mea videatur audacia, quod doctissimos inter Medicos, charissimosque in Academia nostra, Professores, quales sunt Zuccari, Sanctorelli, Cannizarii; Ex aulicis vero Supini, Coronelli, Sublierii, quasi anser equidem inter olores obstrepere non dubitaverim: dicam equidem unde & nil arrogasse mihi supra magistros, & studio ductus haec intulisse appaream. Abundant hi quippe gloria Lycei, literis & disciplinis undique sunt clari, quid igitur hoc scribendi aculeo sollicitentur hi, quorum splendor tam multus est? Deinde quid valeant incidentia pleraque commentari, tot medendi profitendique laboribus quotidie distenti atque distracti. Soli igitur mihi, qui sim obscurior & otiosior, haec sparta servata restitit; ego, qui junior, rectissime laborem hunc insumere, & gloriolam venari debui; si qua tamen laus ex his attendenda sit, ac non erga Principem officium tantummodo sit spectandum. Hoc sane potissimum nostrum studium, haec praecipua cura fuit: praeterquam quod omnibus modis Excellentissimae Heroinae casus, atque discrimina, Medicorumque Illustrium, in hanc rem praeclare gesta, manere utique in silentio non debuere, quin longae, quam maxime fieri possit, memoriae commendari. Jam igitur nos ad pensum, & ad exponendam nostram opinionem revertamur.

Generosi Medici est (ait alicubi Galenus) praeteritorum reminisci, praesentia perpendere, futura praevidere. Exsequimur id nos in praesenti quoad nobis licet. Morbus Illustrissimae puellae perquam polychronius est. Principio enim conceptus in patrio Hispalensi solo, jam secundus est annus: deinde resedit Barcinonae: tertio exsuscitatus est in urbe Neapoli jam quartus est mensis; jamque secundus est, a quo tempore productus est altero latere Abscessus, seu natura, seu morbo excitante: sed mea quidem opinione magis auctor fuit morbus, quam natura: siquidem haud vera crisis haec fuit, sed morbi proprius orgasmus prae materiae copia, ut suo jam loco fuit ostensum,

Morbos hos annuos duplici causa semper fieri didicimus, tum ab auctore Hippocrate, tum observatione nostra: vel quod foventur, conservanturque affluxione; vel quod materiam nacti fuerint frigidam crassamque, qualis pituita est. Utraque Illustrissimae puellae morbi causa fuit (nisi mea me conjectura fallit). Fluxionis fomenta suadentur primum cerebri dyscrasia, quam monstrarunt capitis, κατομόρφη, & magnitudo impar; quamquam & magnitudo per se incommodare potest ad irriganda superfluis inferiora.

Porro cerebrum magnam glandulam dixit Hippocrates, glandulam quidem, quia naturam eam, id est, humidam, & pituitosam, qualis est glandulis, recepit cerebrum.

Igitur quo major ejusdem ubertas, eo capiti laxior excrementorum proventus. Argumento autem est, quod adenum sub cervicibus nonnullum turgorem experta haec Domina fuit.

Sed intemperatura quidem calida incommoda est, propterea, quod attrahat in sese materiam prae calore, ut *l.* I. *de morb. sect.* I. *vers.* 269. prodidit Hippocrates. Cum quo extrinsecus attracto humore, quae conjuncta proxime est humiditas, proventum exsuperantem colluviei faciunt; quam ipsam non continens neque dirigens caput prae imbecillitate, plurimum deorsum superfluitatis dimittere potuit. Hanc autem, cum non dimisissent ad ordinatas vias, & naturalia emissaria,

qua-

quales oculi sunt, aures, nares, palatum, atque os, caeterum deposuerunt ad loca pectoris, & ventris inferioris media, sicut dixi; nec non ad hujus venas, quae, turgentes ejus humoris copia, revomuerunt eundem in proximos musculos.

Fuit autem locus is, qui thoracem infimum attingit; fortasse, quod ad istum longissimum ejus regionis locum natura cavit ablegari materiam, quam alioquin per infima, & ad artuum loca, non valuit propellere: atque ibi locorum creatum est tuberculum; quod externa parte se prodens, post aliquod tempus suppurationem edidit.

Aliud etiam indicium fuit, quod & principio, & Hispali dolor ad manus, digitos, ischia, crura, vagos dolores velut arthritidos persentiit: Neapoli vero digitos manuum, maxime pollices, interdum etiam genua dolere, atque extumescere conquesta est: qnae fieri quidem non possunt absque culpa, & rheumate capitis, quod Metropolim pituitae vocavit Hippoc. *l. de carnib. & l. 4. de morb.* Hactenus fluxionis incursus satis apparuere.

Nunc de pituitoso apparatu dicam. Hujus effector potissimus est ventriculus, primus pituitae fons appellatus a Gal. *l. 2. de nat. facult.* quamquam aliter scriptum est ab auctore *l. de atrabile*. Sed haec pars, & haec officina Illustrissimae puellae frigida, & humida, ut suo loco monstravi: a quo promptuario pars plurime derivavit in aliquot cavitatulas ventris, & in eam praecipue, quam mox explicabo. Ad quam etiam cavitatem neque non ire colligique potuit eadem pituitae copia; siquidem haec in mesaraei venis, & hepatis cavo, propria sua officina conficitur: quae Joannis Costaei, *l. 4. disquisit. physiol.* fuit opinio. Sed satis est commune placitum, & Galenicum praecipue, sequi.

Ab his autem ad ostensionem animo conceptam pergo, quam sic instituo proponere, ut necessario sit assensurus unusquisque vi scilicet inductionis exactae, quam admoliturus sum annuente numine. Primum autem ostendo, quod non in habitu carnium, & musculorum externo, sit Abscessus, & saniei sinus.

Primo propterea, quod compressis, longius ab ulceris osculo, partibus, solitum est pus exprimi; circum ulcus vero non item. At necesse quidem esset, has partes unquam doluisse, praesertim ad contrectatum: atqui non doluerunt unquam, vel leviter quidem. Praeterea musculorum haec cavitas quaecunque sit, quae modica est, medicamentis apprime reficcantibus, & discutientibus perpetuo fota, suis adhuc manentibus manationibus fuisset exhausta.

Sed neque periculum aliquod vitae afferret musculorum abdominis suppuratio. Enimvero Galenus ait; tumores hypochondriorum duri, ac dolorifici, mortem haudquaquam brevi futuram denunciabant, nisi partium quoque interiorum aliqua simul affecta fuerit. Interiores vero esse novimus, ventriculum, jecur, lienem. Musculi namque hypochondriorum phlegmone obsessi tollere hominem e vita non possunt; nisi, quod raro accidit, vel magnitudo phlegmones eximia fuerit, vel imbecillae admodum vires, vel perperam aeger curetur a Medicis, vel ipsemet in commoda sua peccarit.

Hac demonstratione peracta, quod non in musculis vitium consistat, secundo sum ostensurus, quod pertusa sit capsa, membranaque costarum interne extrorsum; hoc evidendi signo, quod nisi hoc esset, non constaret reciprocatio puris ad ulcus, dum urina sanie non perfunditur; & vice versa, dum lotium sanie suffunditur, non esset ad ulcus impuritas, ut centies observatum est: praeterea id ostenditur per assidua, perque symptomata gravissima, quae externae suppurationi sunt imparia, id est, longe majora. Tertio quod tussi studiose facta, modo ad extremas

ulce-

ulceris oras pus visum est saepe sua sponte recurrisse: quod alia causa non evenit, nisi, quod pertusus est utrinque locus. Quarto demonstro, quod non in cavitate magna abdominis exstet. Nimirum si cavitas naturalis saniem contineret utcunque profectam (arguam equidem cum Marino apud Galenum *in com.* 54. *l. aph.* 7.) qui fiat, ut non ad pubis ossa descendat? Atque etiam addam & qui fiat, ut ad superiora licet compressa contendat, ut exeat potius, quam perstet intro? Adhaec ut fiat, ut non Abscessum inguine moveat? ut non dolorem, ut non pondus excitet? ut intestina non abradat quatuor jam mensibus affusum? & postremo qua causa, rogo, ut nunc per urinam, nunc per ulcus exeat sanies?

Sed quod non renis interni sit affectio, neque ulcus, neque per naturalia viscera factus Abscessus interaneus, probandum est; & quidem non in hepate, nam exitiosum id fuisset: reliquum est, quod haec renis regio sit, quae primo doluerit, & nunc fistulata sit; & quod purulenta plurimum urina corrivetur. Quibus addi licet, quod pus naturae quadam expellentis libidine, aut materiae raptu temerario nunc quidem per ulcus, nunc per urinam, feratur. Haec quidem facile probabilia cuiquam adspectu primo, sed non mihi videntur. Neque enim haec ita se habent, ut dictum est; atque nos insuper aliis nominibus falsam hanc rei speciem demonstrabimus.

Primum quidem superior haec reni dextro sedes est ulceris; quod ex anatomica norma monstrari licet. Sed neque dissilientis nunc quidem per ulcus, nunc per urinam, puris conjectatio quicquam facit: atque alia est hujus rei causa, quemadmodum paulo posterius enarrabo. Illud si verum esset, utique necessum esset, ut pertusum externe introrsum, & contra, usque ad cavum renis corpus esset: ad quod vitium, & solutionem continui, peragendum, & magna inflammatio, & acerbissimi dolores, ac febres, ac necessario cum virus confusus cruor, apparuissent; quae utique non exstitere. Quod si, dum primum procreatum est, vitium doluit ren, & nunc, quando ulceratus est, etiam pariter doleret: & eo amplius, quod crescentes in dies sordes, & putrilago, ulcere interno non repurgato, majoris essent doloris causae.

Postremo quae vis, aut quae causa, vitium atque ulcus hoc excitasset, proferri non potest, praeterquam inflammatio renis, cujus unquam nullae fuerunt notae.

Sed equidem libenter resciverim, an a rene quidem externo carnium habitui, an ab hoc reni vitium & corrosio communicata sit: nam utrumque difficile, cum haec se loca non contingant invicem; qua eadem loci vacui intercapedine neque fieri potest, ut a rene ad externam fistulam pus, aut sanies, transmeet, sed evomita de rene eluvies suopte nutu non in alium, quam in inferum locum, demitteretur perpetuo: quare futilis est argumentatio super vicissitudine manantis nunc materiae per ulcus, nunc per vesicam, in hac opinione; neque enim inter fistulatum latus, & renem, pons est, per quem ultro citroque manatio illa feratur.

His additur evincens a natura, officioque partis, argumentum, quod non item urina a cavo renis in ipsum illapsa per fistulatum renem exiens, in fistulatum item latus exiliret: nam par utique, quae de sanie asseritur, esset ratio.

Alterum etiam evincens est argumentum, quod ulcere renis constante, nunquam non purulenta descenderet urina, atque quod saepissime visum est, nunc mundam & puram, nunc purulentam observavimus cuncti, qui curando adstitimus: ergo jam aliquando renem neque ulcere affectum, neque fistulatum esse. Ad summam is casus ipse est, quem descripsit Actuarius *in l.* 1. *meth. medend. c.* 11. per haec; *Nam quod Abscessus alibi collectus per urinam expurgetur, accidit quidem rarius: at-*

atque hi in renibus , & vesica dolorem nullum sentiunt , nisi si aliena quaedam materia eo transfluxerit , neque hoc semper ; adhaec , quae antea partem aliquam dolore infestabat , ea pars non amplius dolet ; quod qui eam creabat humor , jam sit absumptus. Haec ille, quae ferme in casu nostro comprobantur omnia ; nam nullus unquam decumbentis dolor, & qui primum circa artus, atque articulos , vagabatur, expurgatione purulenta discussus est.

Quod non in thorace pus contentum , jam sum ostensurus : quod non intra testudinem pectoris, & cavitate spiritali sit vomica, pluribus argumentis probatur : quod minora sunt atque fuerunt symptomata, quam , ut vitio magno pectoris haec consentiant, respondeantque. Deinde inflammationem in interno thorace, tum ante tempus suppurationis, tum postea, nulla signa demonstrarunt : contra autem est Hippocr. qui *progn.* ait, *ad superas quidem partes futurum Abscessum , quibus hypochondrium molle ac doloris expers ; & contra si doleat, hoc Abscessum experturum.* Atqui molle fuit abdomen, sed hoc suprema parte doluit , non ergo pectus , sed epigastrium potius vim mali sustinuit.

His sic constantibus apparet jam, quod supra peritonaei cavitatem , infra septi ac thoracis conceptacula sit sedes Abscessus ; atque adeo , quod reliquum est , in medio duorum istorum finium spatio, si tantum aliqua vacuitas sit , ac loci commoditas, ad id rei accommodata ; sed si haec exstat , ex una demonstratione anatomes exploremus.

Docuit Galenus *l.* 7. *de usu part. cap.* 21. diaphragma duabus tunicis constare , superiore quidem pleura , inferiore peritonaeo, tectum : quam nos duarum compositionem, cum non obscuro nec parvo sinu circa medium utriusque membranae occursum , ostendimus , nuper exacto Februario secantes cadaver publicae scholae , praesentibus D. Balthasaro Cannizario Archigymnasii Professore, & Joanne Dominico Maglioccho, & Donato Antonio Stella, & Hieronymo Fortunato , Doctoribus & Professoribus rei medicae selectissimis , atque anatomicae scientissimis ; qui novitatis, ut fit, rumore cum suis singulorum discipulis visum rem venerant. Illud autem intelligendum est, quod oesophagus huic septo adnexus, & utrasque tunicas attingens, per venulas, quibus carnosa pars exterior hujus habet, potuit, ad intercapedinem membranarum , aliquam pituitae copiam eructare . Neque difficile id quidem est mihi, quando & in omento videmus saepe tuberculum, vesiculasque concretas ; quanto igitur facilius in carnosiore memorata particula? Hoc igitur loco, qui cavus est, qui naturali coquendi officinae proximus, quique venis confertus , facile fieri potuit, ut collecta pituita cruda sanguinis inchoamentum computruerit . Sed audi nunc placiti nostri confirmationes : quot enim & quales , tum ex Hippocrate tum ex Galeno? Hic *lib.* 6. *de locis affectis cap.* 4. scriptum reliquit, *Abscessus septi transversi per urinas expurgari copiosa puris effusione*, quae res & in nostra causa visae sunt omnes. Facit etiam in hanc rem non leviter , quod scriptum est ab Hipp. *lib. prognost. n.* 11. *Abscessum scilicet ad septum transversum expectari debere , quibus urinae tenues , & crudae , mejuntur diuturnae , si alia signa tanquam evasuris adfuerint* . Quasi cruditas , inquam , diaphragmate collecta ad proxima ista loca decumbere debeat. Res, quae mea quidem opinione Generosae puellae ad unguem advenit ; fuerunt autem & principio urinae tenues, & crudae, ut audio.

Verum quamdiu differo singulare, & indubitabile, Hippocratis suffragium? Hic enim *in lib.* 7. *aph.* 54. pronunciavit, ; *Quibus inter ventriculum , & septum transversum, pituita reposita est, & dolorem adfert, non habens exitum , neque ad alterum ventrem ; in iis per venas ad vesicam , pituita versa, solvitur morbus.* Expenda-

datur quippe hic aphorifmus, & cum noftra caufa conferantur ejufdem particulae: non erit difficile fingula, quae morbus hic offert, ad verum Hippocratis fenfum accommodare. Huic autem aphorifmo proximum eft enunciatum, quod ab Joanne Actuario propofitum, *in primo methodi med. c.* 11. nos paulo fuperius recitavimus. Sic & opificii naturalis evidenti confpectione, & optimorum medicinae Dictatorum teftimonio, jam apparet, hunc locum affectui procreando fuiffe fatis opportunum.

Praeter has autem oftenfiones neque funt argumenta alia, quae repugnent, & multa funt etiam, quae maxime perfuadeant. Non funt inquam, quae repugnent, i. e. non fitus, non ulcus, non affidentia, non affectus circumftans aliquis, nec fymptomatum, nec caufarum apparentia aliqua: nam fi fint, haec rogo proferantur:

Sed pleraque, quae dixi, atque alia, non item nulla funt, quae maximopere confirment. Primo quod hac ratione facile folvitur problema fedimenti craffioris per lotia apparentis, fed una illa fingularis teftificatio videtur, quod Illuftriffima puella folita eft impuram per lotia excretionem alias pati, cum Hifpali decumbebat. Expertus & eandem eft Illuftriffimus Marchio Tarifae germanus ejufdem frater. Id quod attuli, non quod dicam morbofam eandem his fuiffe affectionem; fed, ut inde comprobem familiarem hifce principibus pueris ex cruditate ventriculi perirrhoeam. Ita, ut cognofcatur jam non difficile fieri potuiffe, imo fortaffe factum effe, ut res extiterit; affectus inquam ab Hippocrate praemonftratus.

Confirmant & ulceris generatio. Siquidem ab hac intercapedine facto excurfu, qui mos eft abfceffuum non rarus, facile potuit ad partem, quae ulcerata eft, e directo refpondens humor trajici: quod quidem fi eft, vides, quam multum conveniant tres Collegarum noftrorum opiniones, quamque mire conciliari diffidia poffunt omnia: quam ob caufam anceps ego primum quid facerem, ut nemini contradicerem, poftquam a faufta hac anatome fe modus obtulit: ingentes protinus numini gratias egi, immortales infuper acturus; non minus fane, quam nofter Italicus, ut ne Calaber dicam Pythagoras, de illuftrato apud Euclidis librum primum Elementorum Theoremate 47.

Confirmant & praegreffa judicia; quorum unum eft dolor, qui hanc eandem partem tentavit, quo tempore adortum eft malum. Confirmant & partes, quae affinitate, atque aliqua mali communicatione folent dolere. Interdum enim cumulata intus, & non prodeunte affatim fanie, factum eft, ut doluerit pars illorum fuprema lateris ulcerati non leviter; nimirum quod mufculi ab Hippocrate dicti pfoae fepti defcendentis infime particulam angulo fimilem attingunt. Fit autem mea fententia dolor alterius pfoae, quod diftento per puris copiam diaphragmatis ifto latere, qui mufculo incumbit, diftractifque hac caufa fibris, non poteft hic plane non dolere. Perfentitur autem hic moleftia magis, quam in diaphragmate: fiquidem integrior pars integriores etiam fentiendi vires retinere debet.

Confirmant, & alia, quae confequuta funt; prius quidem illud, quod compreffa hac privata parte, continuo pus ab ulceris ore refultat.

Sed & aliud hujufmodi, cujus caufam admirantur Medici referam, apud me quidem, fecundum meum placitum, non admirabile. Videtur enim comprimendo pus prius quidem adfcendere, mox defcendere: quod fit, quia comprimens manus furfum diaphragma, & humorem pellit, quem deinde defcendere par eft. Adde quod fepti ductus fitufque is eft, ut parte quidem omni anteriori fublimior, qua comprimitur: parte vero exteriori & fecundum angulos defcendit.

Adde, quod fatisfieri problemati de apparente urina nulla prorfus ratione poteft

test, nisi per hanc nostram, uti mox sum ostensurus. Quid enim quaeso requiritur, ut ire; redire, sanies, id est, nunc quidem per lotia, nunc per ulcus possit? certe viae communes, & mediae sunt necessariae. Sed hae non desunt; ipsae nempe venae, quae ad abscessum externe conficiendum, & ad saniem eructandam per ulcus, & per vesicam, aeque patent. Hae sunt mea sententia venae phrenicae, quae per septum ad costas distentum reflexae, sive humorem integrum, sive pus ad externum corporis habitum, expromere, sicut vides, sunt comparatae: deinde vero, & ad inferiora dimittere refluentem humorem, id est, primum ad venam cavam, & hinc ad emulgentes, & hinc ad ureteres, & hinc ad vesicam, & deinceps: sic ut nulla sit amplius haesitatio, & quia sursum, & quia deorsum possit meare, remeareque humor, quicunque sit demum is, sanies, pus, purulentus, virulentus, limosus, crudus, aut secus: & sive hunc consideres antequam corruptus est, sive postea quam corruptus, omnino enim unus idemque videtur, qui & per ulcus, & qui per lotia deducitur. Atque adeo mirum in modum congruit, quod proponit Hipp. *aphor.* 54. *l.* 7. & quanto hercules exactius pronunciatum ejus ad unguem atque ad literam accipies, eo etiam quadratius congruent omnes pene clausulae. Idem nempe locus est, qui primum a magno Hippocrate mox a nobis, positus est, a quo pituita reposita dolorem principio Heroinae nostrae fecit: quo pituita in alterutrum ventrem exitum non habente, & per venas in vesicam versa, morbi solutio singulariter facta est. Quid igitur in causa nostra desideres, cujus non meminerit Hippocrates? aut quid Hipp. *in aphor.* proposuit, quod nostra hac causa non contineatur?

Neque vero impropria ventris est appellatio, quae peritonaeo tribuitur, voce γαςρὸς: siquidem haec, cum ventrem maximum, id est, ab infimo sterno ad pubem usque contentum, significet, haec ipsa peritonaei synonymos est, secundum Hippocratem, ut Joannes Gorraeus, Andreas Laurentius, & Anutius Foesius, adnotarunt; sed neque stomachi vulgo dicti, nisi per excellentiam, & antonomasiam est appellatio.

Neque enim te turbet, quod pituitam per vesicam dixit verti Praeceptor, & nostro in hoc affectu purulenta mejitur substantia: materiam quippe magis, quam immutationem ejus, & formam, spectavit Hippocrates, an non autem pituitam hanc nos posuimus? sic ad Hippocraticam normam comprobata restant omnia: ut jam appareat germanus, & genuinus Hippocratis aphorismus, & vera hujus hypothesis, etiam contra sententiam ipsius Galeni, qui favit aperte Marino vetustissimo aphorismorum interpreti, qui impossibile existimavit inter septum transversum, & ventrem pituitae repositum: deflueret enim, inquit, usque ad ossa pubis. En vero quod inter septum & ventrem continetur, neque ad pubis ossa defluit.

Arguendus quoque Marinus, quod putarit impossibile, ut in venas trajiciatur, sicut in hydrope tenuis, & aquosus, humor transsumptus excernitur per venas. Jure autem reprehendit hunc Galenus, quod inter septi corpus carnosum, & interioris membranae abdominis verticem, pituitam locarit is homo; jure, inquam, quod neque sic ullo pacto facilis per urinas humoris effusio est.

Sed neque propterea satisfacit interpretatio Galeni, qui posita pituita in toto abdominis receptaculo, & laxiore spatio ventris, & epigastrii, caecos ductus, caecamque naturae transmittentis industriam, & facultatem proponit nobis, quippe communis est ea ratio, indefinita, & vulgata, quam admittere quidem aliquis aeque possit; sed non, ut acquiescat, & finem dubitandi faciat.

Fallitur item & Joannes Heurnius, qui dolorem flatuosum a pituita elatum interpretatus, non advertit dolorem aperte accidens positum ab Hippocrate, qui de

morbi quafi diu praelapfi folutione profeffus eft. Sunt & aliae ambiguitates, & tricae, apud Brafavolam, & expofitores alios omnes; infinita autem aberratio fit oportet, quibus vera via, & veritas una fit ignota. Sed nullius hercle rei mirari licet, quam Viros Anatomicos, qui naturale partium hoc divortium nunquam offenderunt. Nos autem gratias agimus Illuftratori Deo Optimo Maximo, qui fuam aphorifmi auctoritatem reftituimus & offenfionem omnem fuftulimus. Sed neque tamen haec dicimus tam, ut nos una inventa re gloriemur, quam ut profiteamur noftram hominum imbecillitatem, qui in apertis faepe caecutire folemus, & quod prae oculis eft, aliquando, non perfpiciamus.

Non poffum tamen non admirari, quod Galenus & Anatomici omnes, habentes hanc phrenicarum venarum viam, quae brevis, prompta, expedita, facilis, eft, nihilominus longinquas, operofas, intricatas, difficiles alias, funt commenti. Galenus quippe *libr. 6. de loc. male affectis cap.* 4. *fub finem*, aperte profitetur pulmonis vomica rupta, pus ad levem pulmonis arteriam ingreffum, & ad finiftrum cordis ventriculum fufum, hinc ad magnam arteriam defcendentem repere, ut inde ad venales arterias, mox ad ureteres, poftremo ad veficam deducatur, ut cum lotio excernatur. Quam opinionem etiam Diocli attribuit Andr. Laurent. *lib.* 9. *hift. anat. quaeft.* 12. fimiliter & Galen. 5. *ejufdem operis*, pus in thoracis vacuitate contentum arbitratus eft, primo transfundi in propagines venae fine pari, mox ad cavam venam, & ad dextrum cordis finum, & inde ad emulgentes: & deinceps fequitur & Galenum Defider. Jacotius *ad aphor. lib.* 4. *fect.* 2. *Coac. praenot. Hippoc.*

Sed Gabriel Falloppius, Vir in anatome peritiffimus, aliam per azygon viam expofuit, *libr. de obfer. anat.* eo propofito, quod pars aliqua venae ἀζύγȣ tribus, aut quatuor, ramulis fuperioribus, pofterioribus, & infimis, ad emulgentem adeat, frequentius tamen in ipfam immediate, unico tamen inplantetur: quam ob rem, fi aliquando per lotium expurgari pleuritin videris, non amplius dices per venam cavam, inquit. Eidem opinioni adhaefit & Hieronymus Fabricius *libro de oper. chirurg*, *capit. de thoracis fectione in empyemate*; qui tamen & *tractat. de vulner. cap.* 22. non Fallopium Praeceptorem fuum, fed Nicolaum Novocomenfem, auctorem ejus inventi fecit.

Verum quod ad Galeni placitum fpectat, difficile non folum, verum etiam abfurdum, vifum eft nonnullis acutus infpicientibus. Primum enim repugnare videtur dignitas cordis, & finiftri praefertim finus ejufdem, atque utriufque robur & praepotentia: qua quid potius appropinquantem noxam accipiant, quam expellant? quid autem ut pulmo fervetur, cor gravari debeat? quae autem haec via, quifve locus a natura felectus fit? importunus fc. & minime conveniens, contra rationem omnem crifis, quidquid puritas fpirituum hoc minime confentit, quomodo enim vitalem illum fontem non confpurcabit illuvies purulenta?

At dices non effe, quod vereamur harum partium detrimentum & contaminatum, quod nullum, aut ne quidem dignum commemoratu eft a tranfcurrente tantum, & non confidente humore. Sed infto adhuc, quod fieri non poffit, quin fpiritus aura tenuis, & fubftantiae raritas, & pôffibilis qualitas, proprie afficiatur, perpetiaturque contagionem? poteft autem fieri, ut penetrabilis, ac plane liquida utraque fubftantia non commifceantur & confundantur. An miraculo id faciendum voluit Galenus, qui miraculum in natura nullum admifit?

At memorabis naturam duarum materierum fecretionem cum delectu facere. Sed pugnabo rurfus, quod in fummo illo fanguinis aeftu, in tanto vaforum agitatu, neque hoc licet: deinde decurfus ille in anfractuofo loco pro mora eft, qui diuturnus alioquin eft, & perennis.

Quae

Quae autem non ſymptomata , quae non mala conſequantur ex appulſu puris in arcana penetralia, receſſuſque cordis intaminatos, & ſpiritus officinam vitalem? primum enim interrumpatur , ac diſtrahatur functio pulſifica , diſcurſuſque ſpirituum, oportet; quod ſi intercidentia ſanguinis in arteriis Eraſiſtrataeis phlegmonem, & febrem continuo pariebat, ut *lib. de tumoribus*; *&* *lib. de ſanguinis miſſione* Gal. refert, quid non longus puris adhaeſus in impedito conclavi cordis?

Deinde ſi obſtructio arteriarum apud Petrum Salium *cap.* 31. *lib. de affectibus particularibus*, tam gravis, & detrimentoſa eſt: quid non etiam purulentae materiae ſupra plenitudinem ſanguinis arterialis infarctus?

Praeterea ſi fuligines , quae putridae non ſunt & a naturali materia creatae , tam multum incommodae ſunt ſpiritibus & vitae ipſi : quid putredo ipſa faciat actuoſa? quod ſi Galenus impoſſibile putavit ei occurrere putredini , quae eſt circa cor, quid non difficile ſit cor putredinem ſuſtinere, quae intra ipſum fit?

Narrat Philotheus *lib.* 2. *aph.* 41. ex putri faetidoque intra pericardium contento pure , creberrimas animi defectiones homini fuiſſe : qui mortuus etiam inde eſt. Quid igitur intra cor ipſum faciat purulenta colluvies, & in ejus ſinu longa coinquinatio? Audi autem Jo. Fernelium *lib.* 5. *path. cap.* 10. narrantem, ex pulmonis vomica rupta, & pure ad cor penetrante ejuſdemque facultates opprimente, quemdam intra horae quadrantem ex improviſo nullis antegreſſis ſymptomatibus mortuum.

Haec & aliorum teſtimonia, & argumenta ſunt noſtra. Verum anatomica fide compertum eſt , arteriae magnae veſtibulo tres adſtare membranulas ſemilunares, intus quidem apertas, ut ſpiritui vitali exeunti pateant; foris vero clauſas, ne in laevum cordis ventriculum idem remeare poſſit, quod ſi penetrabilis , inquam, & naturalis ſpiritus, in limen aortae penetrare non poteſt ; quid tetra & corpulenta materia? An vero neſcius ejus ſtructurae, vel oblitus fuit, Galenus?

Haec, licet & alia poſſint, contra modo narratam opinionem attuliſſe ſit ſatis : non parcemus autem his referendis , quae nonnulli produxere pro Galeni defenſione quae brevibus fuit haec ; aliud eſſe criticos, aliud ſymptomaticos, fieri abſceſſus : atqui eſt haec expurgatio criticorum , quod cum afferunt hi , videntur quidem aut non advertere, aut oblitos eſſe criticarum admolitionum verarum adeo , ut de criſi faciant non criſin: & quae ſit inſuper omnino contraria criſi, cedatque res ſymptomatica vere, quae putabatur critica ; nam quid cieri putredinoſum humorem per ſuperiora, perque digniora? majus autem quod memorant (inter hos Andr. Laurentius) eos, quibus ea facta affluxio eſt, commortuos : neque vident, ut oſtendant poſſe rem evenire , monſtrare ſe , quod evenerit cum morte : qua quae major ineptia ſit : quid igitur moliri naturam , quod funeſte ceſſurum ſit? ejuſmodi igitur opinio ſit ſequenda, quae tot mala invehat criſis?

Sed Galenica jam recognita opinione ſecundam recentiorum ſententiam dijudicemus. Illa quippe non videtur probanda complures ob rationes : primo, quia cum vena haec ſingularis ad latus tantum ſpectet dexterum, non eſt accommodata haec via, praeterquam in abſceſſu, & empyemate partis ejuſdem privato , par eſt autem tranſmittendae materiae viam ad utraſque partes communiter ſe habere: nam contra in ſiniſtris condita materia eo naturae beneficio careret . Secundo non eſt , neque aſſignari poteſt, aliqua ratio , per quam venae debeant , aut poſſint attrahere vel abſorbere purulentum illum humorem : vel cum non attrahant illum ad ſe ſe, difficile eſt declaratu, ut pateant ad ingreſſum, tranſcurſumque humoris.

Tertio neque opportunus venae ſine conjuge videtur ſitus , qui medii thoracis eſt, & longe ſuperius ſepto tranſverſi : quem locum pus alioqui grave, quale om-

nes requirunt, infima petens praetergreditur, fuper diaphragmatis facie quietem, & confiftentiam, habiturum.

Taceo, quod cum Fallopius ftatuat propagines hujus venae definere in venam adipofam, & conterminas venas; hae quidem non pertinent ad interiores finus renis, fed ad exteriores ejufdem tunicas: quapropter via non eft, quae fatisfaciat. Rectius fortaffe fuerit opinari nos ab ofculis venae fine pari pus elicitum, hinc transferri ad truncum venae magnae adfcendentis, & inde demitti ad defcendentem & emulgentes &c. fed hoc neutiquam eft a junioribus cogitatum aut expreffum.

Reftat nunc ut aliam, fi quae eft, viam nos inveniamus atque tradamus. Eft autem mea quidem opinione nobiliffima atque accommodatiffima per venas phrenicas. Commoditas, inquam, prima, quia defcendens ad ima pus, a fubtenfo diaphragmatis corpore colligitur, & hofpitatur, ultima veluti ftatione & quiete. Secunda quia craffitudo puris extenuari poteft ac praeparari fic, ut facile venas fubire poffit, interveniente motu perpetuo fepti tranfverfi.

Praeterea cum in fyftole dilatatur feptum, tunc belle poffunt adaperiri venarum ofcula quaque parte, atque ad fe rapere materiam five fponte, five natura procurante, & humoris tranfmiffum admoliente; omnibus autem modis attractus fuccedere poteft, facilius fub perenni diaphragmatis motu. Hunc autem, ut & hoc notem, plurimum adjuvare folet agitatus proximi mufculi pfoae: cujus plerumque caufa equidem adverti frigidos Abfceffus ad has partes creari. Nempe ad mufculos univerfos polychronii, fiunt Abfceffus infignes, quemadmodum in facro; regioque, Valetudinario Incurabilium experimentis quotidianis obfervavi.

Objicient fortaffe, memorata primum craffitudine puris, minores has fepti venas, quam, ut patere tranfcurfibus hifce poffint: verum praeterquam, quod non tam parva funt haec vafa, adjuvat, ut dixi, puris tranfitum motus. Quid, quod melancholicus humor, qui craffus eft, per exiles ftomachi venas difcurrit ad excitandum in ore ventriculi ciborum appetitum? quare cur per haec certe majora vafa difcurrere pus non poffit? Poftremo natura parat quacunque vult fibi vias. Quod fi per offa etiam expedit fibi callem, quid non & per venas fepti tranfverfi non obfcuras?

Ad has argumentationes, ad has rationes meas omnes (licet Arift. auctore 3. *topic.* a prudentium approbatione rem deduci) accedit & complurium Virorum in Urbe noftra Graviffimorum affenfus: quibus communicata primum haec noftra excogitatio digna vifa eft, quae in lucem expofita judicium commune multorum, tum medicae, tum anatomicae rei, ftudioforum, experiretur. Sunt autem praeter principio memoratos Gymnafii noftri Profeffores, fi fe nominari patiantur, hi;

Tyberius Carnevalis purgati Vir judicii, ac doctrinae.

Martius Schipanus, Vir arte, & facundia, clarus.

Stephanus Rivaldus, qui Caef. Scannapecum Praeceptorem fuum celebrem ufu medendi refert.

Francifcus a Ponte Philofophus, ac Medicus, profitendo laudatiffimus.

Francifcus Nola praeter medicam quidem, & aftronomicam rem, egregie profeffus.

Joan. Dominicus Magliocchus, qui fcriptis doctiffimis medicinam locupletabit.

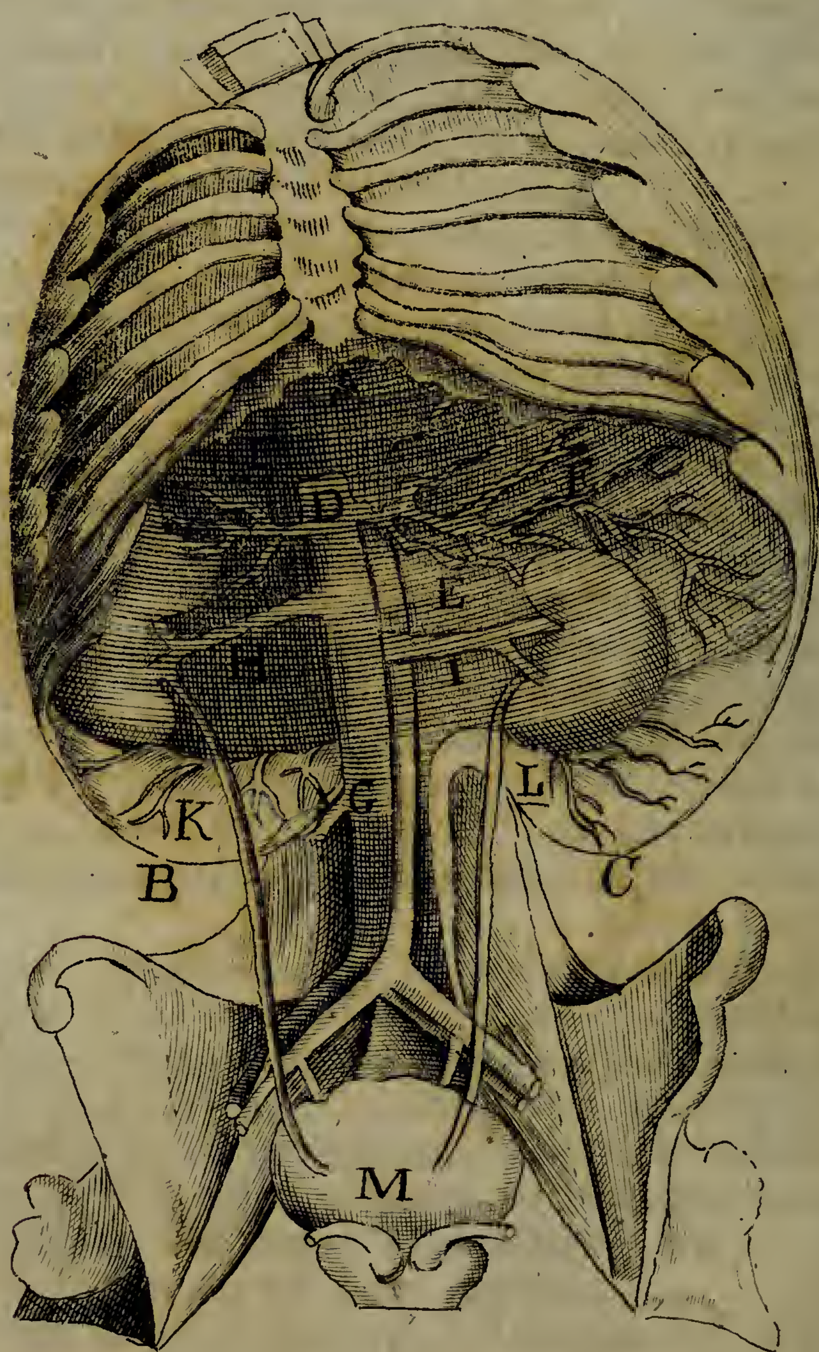
Francifcus de Curtis, cujus Epiftolas medicinales, vel ab exteris, expeti legimus.

Francifcus Afcellonus, qui Galenicam & Arabifticam doctrinam cum Philofophia conjunxit.

Horatius Thefaurerius antiquiffimi Collegii Salernitani Doctor, & Medicus Neapol. excellens.

Eft

ad Pag: 45.

Est autem Anatomica Demonstratio nostra haec.

A B C *Subtensum praecordiis diaphragma.*
D *Foramen diaphragmatis, per quod excurrit ad superiora elata vena magna.*
E *Lacuna & intercapedo diaphragmatis & peritonaei crudam sanguinis eluviem continens.*
F F *Rami primi assurgentis venae magnae, qui venae phrenicae sunt a loco nominatae, quae & angulares diaphragmatis portiones* B C *signatas perrigant.*
G *Truncus venae magnae descendentis.*
H I *Venae renales emulgentes dictae.*
K L *Urinae ductus.*
M *Vesica.*

ITaque patet facile fieri, ut per phrenicas illas venas fluere pus e superioribus delatum ad vias urinae possit; difficile vero & incommode per alias duas superiores vias permeare materia queat.

His alia quaedam pro coronide subnectemus. Propositum enim est indicare, quod ad plerasque multas effluxiones purulentas communis est & haec via; adeo autem communis, ut & toti corpori possit esse, nempe ventribus omnibus etiam, capiti, inquam, pectori, abdomini, neque injuria meo quidem judicio corporis medium centrum obtinuit haec pars. Itaque si rite possunt suprema, rite possunt & media, riteque etiam infima; si haec & media via opus habeant. Quas ob causas neque angina, neque peripneumonia, neque empyema quodcunque, neque corporis totius cacochymia, cujus meminit Hippocr. *lib.* 1. *epidem. com.* 2. *text.* 8. quomodo per vias urinae repurgari possint, dubium nunc est. Quoniam autem peripneumonia crurium abscessu saepe finitur, neque humoris tam longa translatio, comprehensu difficilis erit his, qui norint delapsum pus ad cavam venam per iliacos ramos traductum ad crurales venas posse pervenire. Quam rem statuenti mihi venit in mentem historia Vincentii Canavacioli, qui cum emphyematicus ex vulnere jam a nobis curatus longo labore fuisset, post aliquod tempus abscessum ad crus dexterum expertus est.

Ex demonstratis autem credere par est, quod reliqua, quae in fundo thoracis & diaphragmate haesere, natura per phrenicas ad iliacas venas transmittit. Quod & Nicolao Angelo ab Elysaeis Medico & Scriptori Neapolitano doctissimo visum est.

Nanciscitur & hac via resolutionem quaestio, cur fiat, ut (quod docuit Hippocrates *in coacis*) abrupta in medio progressu dysenteria transmigret in Abscessum circa costas; humoris quippe facto transcursu: nempe de venis mesentericis, & intestinalibus, ad cavam, & hinc ad phrenicas, ut fiat Abscessus in costis inferioribus, aut ad azygon, ut fiat in superioribus.

Solvitur & hac eadem ratione problema, quod referam, exposita prius observatione frequentissima pariter & certissima, quae est haec. Compertum est pueris impuberibus aut puberibus consuevisse Abscessus ad latus dexterum, praecipue paulo superius cinctum, excitari: ita quidem accedit filio Antonii Bagnes, quem cum egregio Medico Sebastiano Vechiono curavi: itemque filio Josuae Amicangeli, cui cum collega Viro Jacobo Ferraiolo medicatus sum: atque etiam Margaritae Blanchinae, quam in nostra vicinia curavit, a me sectam, minister meus. Passus & ibidem loci suppurationem longam quidam adolescens, cui praestitit operam medicam Petrus Paulus Pinachius genere Graecus: & inter omnes generis claritate

no-

nominandus Ferrandus Caracciolus Foroleti Dux Illustrissimus, de quo Viro abunde testificari potest Marius Schipanus, Vir in re medica aeque & in bonis literis excultissimus. Qui omnes vel ad diaphragmatis angulos, vel ad fines ejusdem, abscessum sunt experti: taceo quod eodem loco licet opinari tuberculum lateris, ab Hippocr. *l.* 2. *de morb.* 58. descriptum atque enarratum. An autem causam ob aliam, quam quod a septi memoratis venis prompte ac facile potuit humor ad proxima derivari.

Adversantium argumentorum depulsiones.

HAec nos quidem aliquandiu meditati non approbare atque amplecti sensibus omnibus non potuimus; quando difficultatibus implexa nullis, multa praeter haec probabilitate firmata videntur: sed probabilitatem quidem ostendimus; incommodum autem huic nostro placito nunquid unum sit, jam denuo perquiremus. Fuit quidem, qui diceret & non necessarium hoc afflictae partis excogitatum, & improbabile etiam. Non necessarium quidem, quia satis esset effectum, omne referre ad unam causam antecedentem, quae venis contenta, ac bipartita, duas in vias secesserit diversas, altera quidem portio in Abscessum, altera vero per ureteres, & vesicam. Neque inquit, aliquid facit, quod puriore apparente urina madentius sit ulcus, aut contra. Namque dolentem unam partem, per venas factus defluxus alter in alterum accedens, levat, omnesque etiam vacuationes e corpore alia quaecunque minuit, materiam in diversum trahens.

Praeter haec & alio nomine probabilis haec opinio non videtur, propterea, quod ponitur extra venas putris materia nullo argumento aut indicio. Purulentae autem materiae, quae extra venas constitit, perpetua etiam per exteriora fit eductio: empyematis quippe, cujus pars per urinas effluit, nunquam certi essemus, nisi & per expuitionem effusio existeret. Tertia animadversio fuit, quod extra venas positam materiam non dubitavimus intro easdem deducere: rem quae per difficilis & apprime dura oppugnatori nostro videbatur.

Haec ille: quibus equidem omnibus a nobis & ante provisis ita satisfaciendum censui; inertis ignavique ingenii, paucique & vulgati negotii videri, communibus & universalibus causis insistere contentumque esse, cum definitas, & certas cognoscere detur. Quid autem logiatros & dialecticos speculatores facit magis, quam summa rerum indagine philosophari? quidve justius reprehendit in methodicis Galenus, quam, relicta partis affectae constitutione ac notitia, laxitatem illam consequi causarum? quidve clarum Medicum, praesertim in abditis morbis, facit, quam afflictae sedis inventio? porro Galenus ad Hippocraticam doctrinam nihil addere dignius visus est, quam locorum, qui male sunt affecti, dignoscendorum artem. Unde nullum sane majus operae pretium in Hippocratica medicina fecit meo judicio, quam suo illo Topognosias opere.

Itaque qua nos prudentia sedem affectam nacti cum fuerimus, & ut credo equidem, praeter meam aliquam industriam, divinitus demonstratam; hanc pro communi & vulgata ratione relinquamus? fatuum hoc quidem & viro sapiente indignum. Quod si viam utramque speculandi commetiamur, incomparabiliter praestantior haec nostra futura est. Tantum enim abest, ut nullum usum exhibeat, ut maxime necessaria sit haec, extra venas consistens, cavitas: quo modo enim putrida in promptu, & in actu, materia, quae alterne per matutinas, vespernitasque horas alternos locos ineat, & commutet? quin immo expressa mane vel vesperi sanie multa de ulcere, continuo prima quaeque lotia clariora: ita videtur,

tam

tam brevi neutiquam putrefactam intra venas materiam, sed potius extra venas paratam eandem; quid autem, quod tam diu stabulata atque hospitata, non per transmissum discurrens haec, intra venas, actualis & confarcta putredo, minime tam debilis puellae sustentari potuisset, calamitosiusque cessisset. Quam enim febrem, & quae symptomata non intulisset?

Adde, quod sub actuali intra venas putredine febre aliquando vacare generosa puella non potuisset: atqui saepe vacavit, utique doctissimorum hominum, qui observarunt, testimonio, atque in praesenti, qui decimus est Martii dies evidenter vacat. Quo tempore cum adhuc urinae purulentae manent; quaeso explices, ut interim nitidus puellae color est & caro plurima reparata, cum virulentae isti intra venarum sinum putredini conjungantur? Interea mitto num intra venas confici pus possit & num ad Hippocratis, Galenique sententiam hoc afferi liceat. Prudentes ergo nos, qui extra venas consistentem hanc virulentiam posuimus, aut verius a natura positam observavimus; e ventriculo scilicet; & ejus ductibus ad eam partem transmissam. In nullo autem loco praeterquam in hoc sane persistere, neque aliunde, quam inde procedere sanies illa potest, ut discurrenti per singulas partes naturales, facile patet.

Sed occurrimus argumento, quo adstruitur falsitas opinionis nostrae propterea, quod nunquam extare possit extra venas materia purulenta, cujus effusio etiam per ductus extra venas positos monstrata non sit: exemplo producto empyematis, quod nunquam adesse monstrabitur per urinas excretum, nisi & tussi rejectum: immo dicimus hoc aperte falsum vel experientia testante, per quam observare licuit vulnere thoracis diu vexatos a me superius nominatos, qui vivunt, remque narrare possunt; empyos aliquando nil tussi rejecisse praeter quos & innumeros alios in valetudinario nostro vidimus, videreque in dies licet vulneratos empyos nil pectore rejectantes. An non autem hi sunt ex vulnere empyematici: sed tales vel ipse Hippocrates, nominavit, *lib.* 2. *de morbis*.

Quamquam qui ego has rationes produxi paritatem admittens, quippe & multum discriminis intercedit inter cavitatem, quae respondere non potest venis (haec in empyemate thoracis est vacuitas) & inter cavitatem, quae venis respondere potest: certe intercapedo diaphragmatis, & peritonaei a primo Severino observata, ac publica in anatome demonstrata, haec obducta est, nec alias vias, quam venas ad expurgandum habens; illa detecta quae ductus alios, quam venarum nacta est: hanc autem Galenus *in lib.* 4. *de loc. aff.* exposuit: altera ad hanc diem quidem omnes, at Magnum Hippocratem & nos hujus observatores, magno Dei munere, non latuit. Amabunt autem de invento me exteri, sicut confido, si minus populares & Comprofessores nostri quidam: complures autem, qui candide plauderent, comperi; sed longe plurimos qui pedem ferant futuros alios non diffido.

Sed ad alias argumentationes devenio, quarum illa restat a simili contendens, solam ad rem ostendendam antecedentis materiae rationem esse satis: propterea quod facta in dextris fluxio, vel vacuatio, statim a sinistris avertit; itemque suprema ab infimis revocant; & anteriora a posterioribus, & contra. Ajo equidem etiam si hoc detur, quod saepissime non succedit, ut experimento quotidiano docemur: nihilominus non obstare, quo minus haec nostra reciprocatus investigatio vera sit: estque etiam multa disparitas, quando in causa materiae antecedentis non est ea reciprocatio, saltem tam prompta ac subita. Atque etiam in parte unde fit retractio, remanet semper materiae pars plurima; in nostra vero causa pura saepe apparet urina cum manavit ulcus, siccumque fuit ulcus cum lutulenta

fuit.

fuit urina ; prompta fcilicet & expedita , quafi vicinorum & affinium viciffitudine ; quae neceffitudo profecto non eft inter partes diverfas , quibus materia communicat antecedens.

Sed jam occurrimus tertiae animadverfioni , quae contendit humores extra venas non poffe remeare . Dicimus enim hoc difficile non effe , rationem oftenfuri multorum principum Autorum. 3. *aphor.* 12. Galenus meminit expreffe deftillationis humorum a capite in venas, & arterias : atque , ait , intelligimus per deftillationes omnes fluxiones , quae feruntur a capite per venas & arterias ad partes inferiores : ergo materia extra venas recipitur per venas . Et 3. *progn.* 38. ait Hippocrates, fi abfceffus deletur, & repetit periculum delirii, & mortis: ubi Galenus per repetere explicat materiam extra venas retrocedere in profundum corporis aut in aliam fedem principem , unde commoti funt fucci per vafa , quia non poteft fieri per aliam viam haec tranfmutatio ; imo fi in cerebrum , advenit delirium &c. quae feq. Et 4. *aphor.* 75. fi fanguinem aut pus mejat ; ubi Galenus ait, mingi interdum pus, cum aliquod apoftema in fuperioribus difrumpitur , & pus ad urinae inftrumenta emittitur : apoftema autem fit extra venas, vel in fubftantia hepatis, vel fepti tranfverfi &c. Ergo poteft pus extra venas genitum per venas expurgari a natura . Et 3. *acut.* 10. ait Galenus fanguinem in phlegmone contentum , qui demigratus eft totus propter partis accenfionem vena fecta evacuari : ergo poteft fanguis extravafatus iterum in venas recipi . Sed fatis aperte definit rem hanc Gal. 7. *aphor. comm.* 30. ubi ait , humorem deftillantem a capite in afperam arteriam poffe expurgari, vel per arterias ad vias urinae, aut alvum. Itaque humor hic tranffumitur in venas, & 7. *aph.* 55. ait Galenus , aquam collectam in ventre hydropici purgari poffe per vias urinae : ergo nihil prohibet humorem extravafatum a fepto per venas emitti . Et 6. *de locis aff. c.* 4. ait, apoftema fepti tranfverfi fuppuratum , & difruptum , per urinas purgatum copiofa puris evacuatione, & quibus aut renes dolebant, aut hepar, cum febre , deinde, rupta vomica in loco dolenti , vidit emitti pus per renes . Ergo nihil clarius , quod apoftema fit extra venas . Et paulo infra in eodem capite ait , nos autem pulmonis vomicam five abfceffum per veficam expurgari vidimus : & ibi ftatuit Galenus viam per ramos arteriae defcendentis ad renes ; pus etiam a thorace per cavam venam mediante vena, quae arboris caudici proportione refpondet , in alvum ducitur : quare nil mirum a fepto, a pulmonis vomica defcendere pus in venas & arterias. Haec eft conclufio Galeni in hoc cap. Verum admirandus eft locus Hippocr. 1. *epid. fect.* 2. *text.* 84. ubi ait , parotides defluxerunt ad veficam , fic tubercula poft aures non fuppurarunt, fed ad veficam defluxerunt ; & Galen. *in commentario*, exemplum hoc, ait, parum frequens eft, & memoria tenendum; ergo eo magis tuberculum in fepto tranfverfo poteft ad veficam defluere : & 3. *epid. fect.* 3. *textu* 29. etiam *in Coacis praenot.* ait Hippocrates vomicam pulmonis expurgari per alvum lethale : & *ibidem* , abfceffus , qui defcendunt ad crura in peripneumonicis utiles omnes funt.

Hactenus jam objectis adverfus noftram fententiam argumentantibus fatis fecimus . Aliae nunc fuperfunt , quas nos ipfi praevidimus ; futuros nempe aliquos , qui fedem hanc affectam non admittant propterea, quod fpiritale organum non fine difcrimine experietur abfceffum , nimirum tum inflammatio , aeftus, dyfpnoea, febris acuta, dolor, & hujufmodi gravia fymptomata, non deerunt.

Cui objectioni occurrimus praeterquam , quod haec principio non defuere : ad haec difcerni oportet affectus calidos a frigidis : nempe nos abfceffum hunc frigidiorem , quam calidiorem ftatuimus , cum quo alioquin fedato affectu turbulenta

illa

illa symptomata non conjunguntur; praesertim quando abscessus ille non superna, sed inferna parte subortum est. Sed praestabit etiam quaedam, quae Petrus Salius, *l. de partium affect.* scripta reliquit.

Diaphragma cum tumore afficitur, dupliciter hoc pati solet: nam irruentibus excrementi ad ipsum potest tumorem & sine febre, & cum febre pati. Si sine febre afficiatur a principio dolor, & respirandi difficultas, continget; praeterea pulsus parvulus accedit, & durus. Quod autem ad crebritatem; quoniam in his necessitas non est adaucta, vel quid vel nullo modo mutatur, ut docet Gal. *l. 4. de praesagitione ex pulsibus cap. de septo transverso*; & haec excrementa debemus judicare esse cruda, & tenuia; quoniam crassa non possunt infigi in substantiam nervosam diaphragmatis. Quoniam autem haec excrementa carent nimia caliditate, hi tumores non possunt esse non tantum longi, sed etiam diuturni sicuti experientia vidi in Nobili aegrotante, cui ex crudiore, & subtiliore sanguine factus est tumor in septo transverso diuturnus; in quo cum dolor, & spirandi difficultas, pulsusque durities, & parvitas, adessent: ad eum tamen non subsequutum est delirium, cum hoc videretur rationabile ex eo, quod haec pars ad mentem, unde phrenes appellata est, plurimum faciat, quasi quod ad sapientiam conferat: quoniam materia & tumor erat frigidus & crudus: ex quo tandem mortuus est, cum prius fere ad tabem decurrisset, & in ultimo disrupto abscessu expuisset cruenta, & cruda, aliquo modo tenuia, & quae nullam coctionem indicarent. Ad hunc eundem tumorem sequitur necessario tensio praecordiorum subvacua, quoniam tenduntur musculi ad diaphragma nulla existente in hypochondriis inflammatione, vel alio simili tumore. Et ut paucis hanc partem concludam: tumores hi longi, & diuturni, generantur a materia tenui, & frigida, quae tamen temporis diuturnitate in loco affecto crassescit; & ad hos sequitur dolor, difficultas respirandi, pulsus durus, & parvus, qui ad crebritatem vel parum, vel nihil, mutatur, & tensio hypochondriorum, nullo apparente in his tumore ad tactum. Et si his tumoribus aliquando adjungatur febris ut experientia pluries adnotavimus, non tamen acuta, nec delirium necessario subsequitur: quod tamen aliquando in adpropinquante morte vidi accessisse. Et hi tumores cum perseverant, & non solvuntur, patientes ad tabem deducunt: quod licet non fuerit a Galeno notatum, tamen testor ego verum esse hoc accidere. Et haec de tumoribus longis sine febre causatis a materia frigida.

Haec ille; quibus apparet, etiam affecto diaphragmate secundum proprium sui ipsius corpus, placatiora interdum evenire symptomata; quid igitur si illud ipsum secundum contiguum tantum ambitum affectum sit?

An Puris fuerit substantia, quae per urinas excreta est.

Dubitatum autem est, num pus censendum id sit, quod per lotia solitum est excerni? difficile alioquin & incertum, ubi collectum, & unde ad has vias traheretur. Cum enim necessum esset alicubi scatere longum saniei proventum; pars haec sane, quae vitii fomes esset, nulli se declaravit, aperuitque. In cavitate porro magna & naturali videbatur alienam asservari; in alia vero, praeterquam in abscessu, par non erat, ut quis adstrueret, unde ad vesicam derivaretur: reliquum igitur, ut per venas, per quas ipsas cum insolens sit ferri pus, reliquum est ut saniem, sic enim cum antiquis appello nunc succum crudum, adhaec infrequens per urinae vias puris est expurgatio, ex qualibet vero alias quam purulenta, frequentissima, succus autem crudus, aut limosa & inquinata coctione

residentia poterat adspectu primo videri multis, praesertim quando virulentior excretior desisteret. Adde, quod pueris, & mulieribus, & ociosis omnibus hominibus, & qui plusquam coquendo par est, esitant, compertum est subsidere plurimum excrementi, quod quia putredinis vitium non sentit, haud puris nomine detrectandum est leviter.

Haec & alia hujusmodi suaserint quibusdam crudum esse succum, qui per urinas spectatum fuit: verum enimvero, ut non inficiar sub polychronio morbo fuisse cruditatem plurimam, quae & puri alicubi gignendo materiam exhibuerit: & ut non negem etiam interdum succum crudum apparuisse per easdem urinas; quo scilicet tempore pus alio tractum secesserit: tamen judico pus merum exstitisse, quod cum ulcere reciprocationem habuit. In qua re certum me fecit Galenus *l.* 1. *de aliment. facult.* qua disputat de tritico, qui notas succi crudioris, & puris discretrices, proposuit has: nempe verum pus, inquit, graveolens est, & lentum: crassus vero succus crassitie, & dolore illi duntaxat est similis, ut qui neque graveolens est, neque lentus. At qui quod nos quotidie spectavimus sedimentum, varia hercle specie se exhibuit: nam gravis halitus per colum transfuso humore saepe nares feriit; reclinato vero eodem ichore, fundo adhaerescens visus est lentor quidam, qui productiore reclinatu recedebat, alius vero non item. Praeter haec & aliud signum, quod comprobari haud quidem licuit, Jo. Baptista Donatus proposuit *l.* 2. *de matur. materiae in morbis cap.* 24. quod est: Pus si noctu depellitur, lumen causa est, ut pus fulvum appareat, id est, eo plane colore praeditum, quo aurum apparet.

Sed de pure in urina nostra haec fuerunt experimenta. Lotium quidem Heroinae inculpatius, ubi accommodata in vasculum filtri ligula destillavit; residuum sedimentum expositum Soli, exilem, & vix adspectabilem, sui portionem reliquit. Lotium vero virulentius colo transmissum hypostasin reliquit crassiusculam, quae camino suppofita calido crassitie ichthiocollae pressa est.

Sanies, quae manare ex ulcere solita est, in urinam puram alius puellae indita, similem ad unguem excretae naturaliter urinae purulentae speciem reddidit.

Ex his igitur omnibus suum de purulenta judicium elici facile potest.

Sed aliquis nunc objectabit mihi memorans pus, Galeno docente, in *com.* 47. *l.* 2. *aphor.* ex sanguine ortum habere, qui humor calidus & humidus, diversa autem ab hac pituita. Cui argumentationi bifariam occurritur. Primum quidem hoc etiam esse pituitam in pus verti apud Hippocratem, qui *libr. de morb.* 1. *&* 2. ex distillatione a capite suppurationem in inferiore ventre persaepe posuit: quod & Galen. *in commentariis de ratione victus*, etiam professus est. Joannes vero Fernelius Medicus, quidem non solum doctrinae amplitudine, sed experientia clarissimus, in senibus praesertim pituitosis empyema quoddam ex suppurato in pulmonibus phlegmate colligi affirmavit. Deinde si obtrudant, quod non verum sit ejusmodi pus, neque ego item tale assevero fuisse, sed purulentum & virulentum utrumque, tum ab ulcere, tum ab urina, recrementum appello; nam verum mea sententia pus nusquam exstitit: aequale autem, aut vix dissimile quod utrinque prodiit, dum corruptitiam eluviem urina retulisset.

Quod Abscessus vere ac proprie sit hic appellandus affectus.

NOminum usus rectis disciplinis rite tradendis necessarius, nedum conducibilis est. Etenim hae notae sunt rerum: & nisi secundum sensum principio positum usurpentur ambiguitatem longe maximam, & fortasse etiam infinitam parere que-

queunt. Qua caufa fit etiam ut unum pro alio nomen accipi non debeat: nimirum ita fenfus temere confunderentur, & lux fua rebus, & doctrina non effet. Ob id quidem Graeci, Latinique, cultiffimae nationes notas, & momenta nominum, exactiffime diftinxerunt, diftinctofque fenfus e vocibus elici voluerunt. Quam legem in medicina, ut fervarunt optimi quique, ita non defunt barbari, & folaeci, & minus accurati, qui negligant & contemnant. Cujus rei perfaepe notatae facere non poffum, ut me non pigeat; atque adeo affectum hunc, qui vere ac proprie Abfceffus eft, non patior ulcus laxa & vulgari voce dicatur. Equidem nefcius non fum ulcus effe, quodcunque praeter naturam hiat: verum haec generalis nimium vox eft, ac tyronibus digna. Ulcus vere non eft, quod perennem & uberem non ex fe quidem, fed ex ambitu manationem eructat; rectius is finus, qui ulterior eft character, appellandus videtur. Verum enim vero placet maxime Abfceffum vocari, quo nomine dependens ab alio fuus ortus arguatur: id enim (*ἀπό*) vel (*ab*) praepofitio, terminum a quo, & radicem unde propagatus eft, non obfcure arguit. A qua relatione ut non feparantur Abfceffus cum fua caufa conjuncti: fic etiam voce tenus feparari non debent. Quod autem Abfceffus hic principio fuit, caufae, materia, forma, generatio, per me jam explicata, monftrarunt, ac deinde etiam conditiones Abfceffus nunquam abjecit; fed retinet adhuc firme, quemadmodum auctor ejufdem, feu morbus, feu natura, voluere.

An Abfceffus frigidus per Congeftionem hic fuerit, an vero per Decubitum?

NOn difficile nunc dubitatio cadet in hominis cujufpiam curiofi mentem, num a *Congeftu* fit hic Abfceffus, quem fecundum latus incurrit Illuftriffima Puella. Enim vero cum hepar intemperatum, quemadmodum jam conftituimus, illi fit, potuit humor ab ipfo genitus crudior a natura repudiatus, in vicino loco paulatim congeri fic, ut demum in aliquam magnitudinem, quantam vidimus, coacervatus fuerit. Non diffentit autem hoc morbi genus a languefcente habitu Puellae, quam audii ex Excellentiffimo Prorege, jam Hifpali morbo gravi correptam in cachexiam, & in tumorem totius ferme corpufculi cruriumque, devenifse. Vifitur autem in hifce affectibus hujufmodi Abfceffus.

Accedit, quod planus tumor, concolor, indolens, crudus, intime reconditus, ignavus, ut ita dicam, & ufque ad extremum fedatus fuit. Praeterea hic Abfceffus, (quae fuperius dictorum omnium fymptomatum cauffa fuit) nullum caloris fenfum exhibuit, & nulli inflammationi, pulfationive fucceffit; fed tum fe ipfum prodidit, cum in aliquem cumulum acervatus humor tumorem evidenter extulit: quae omnia quidem *Congeftus* figna pofuit Gabr. Fallopius, *in 6. de tumorib. praet. natur. c.* 15.

Verum his nil operantibus, tamen Abfceffus haud per *Congeftionem* evincitur propterea, quod fequutus eft febrem, cum qua neceffaria conjuncta eft inflammatio; materia autem, quae hunc Abfceffum produxit, copiofa fuit, & acervatim fluens. Signa autem fuere dolores acres, gravitas circa latus, febris, atque vexatio: atqui fingulis hifce fymptomatibus caret Abfceffus e *Congeftu*, nullo neque vigore, neque dolore, fed neque febre, notatus, ut noftra eft obfervatio. Neque tamen haec difficilia videri debent; quando, quod fenfim fit, nullam invehit affatu dignam, at neque fenfibilem immutationem atque moleftiam: fic neque rigor eft, quandoquidem is humor fufe non tranfcurrit: febris potius a congefto toto fucco, quam a paulatim defluente cieri debet. Confirmatur infuper haec opinio teftimonio magni Hippocratis, qui dixit, Abfceffum praecedere labores, dolores,

ac lassitudines: quae res quidem non insunt Abscessui per *congestum*. Experta autem principio Generosa Puella fuit nonnullos dolores, ut retuli.

Sed neque aliquid facit, quod nullam externo tumore passa est instammationem. Porro Galenus *l. de tumor. praet. nat. c.* 4. scripta reliquit haec; *Abscessus non perpetuo inflammationes sequitur; sed ultro etiam gignitur, & a principio, siquidem intro collectus humor temporis processu partes excoriat, ac deducit*. Verum enim vero, ut haec vera sint, suppetit ratio, qua factum utrumque suadeatur; illo primum proposito fieri posse, ut materia uno in loco jam diu collecta sit frigida quidem primo, sed postmodum accessione calida fervefacta, sive quidem calida per se, ut biliosa, sive per accidens reddita calida, ut per infarctum computrescentium humorum, & naturae nunquam vacantis agitatum. Igitur si humoris hujusmodi coacervatio sit circa locum nobiliorem, & principi parti proximum; fieri, inquam, poterit, & non difficile, ut natura partes munere digniores levans, ad viliores alias partes humorem eum transmittat; quod factum alioqui vere demonstraturus sum posterius, ut meam opinionem producam; quae est scilicet coacervatum alicubi diu succum computrescentem, ad aliam minus praestabilem expulsum, atque transmissum.

Criticusne an symptomaticus fuerit hic Abscessus?

JAm autem quando, quid sit hic affectus, expositum est, qualis idem sit, edisserendum succedit; hoc est criticusne, an symptomaticus? *Criticus* autem a nostris dicitur, qui productus a natura materiae translatione, morbum ad salutem determinat, atque praejudicat: non aliter, quam decreto ejus, qui praesidet, reus absolvitur. *Symptomaticus* vero est, qui peculiariter a vi morbi, & ubertate materiae proficiscitur: neque enim natura ad eum producendum intervenit expellendi functione, praeter quam irritata, & ad opus alienum, & quod ad se non attinet, exsequendum per vim, & orgasmo succorum insolentium compulsa; sed nos supra plenius utraque discrevimus: igitur si nunc velimus utrumque dignoscere, cunctas in hoc *critici* leges expendamus oportet. Vere autem non videtur opus criticum, aut crisis fuisse, quod ostenditur secundum crisis inculpatae conditiones, propositas a Gal. in *com.* 20. *l.* 2. *aph.* quae sunt videlicet.

Prima, ut fiat per inferiorem evacuationem magis, quam per superiorem Abscessus. Deinde per quam humor noxius, aut redundans, quam alius quispiam evacuetur. Tertio, quae recto fit tramite, quam quae non recto. Quarto, qui facile toleratur. Quinto, qui fit cum concoctione, & in decretorio die. Hos omnes operum crisis numeros non habuit hic Abscessus. Primo enim est in superiore parte potius, quam inferiore, & partis quidem ulceratae osculum exterius naturalem regionem attingit; interius vero extremum ad angulos adscendit diaphragmatis; locus scilicet a quo putredo exhalans febriculam fovere facile potest. Est autem hic locus opportunus in fluxionibus pectoris, in quem venae sine pari surculi privatè disperguntur: unde licet facile suspicari, focum putredinis primarium fuisse circa haec loca; sic locus apparet minime laudabilis, & certe quis non exhorreat perfossum Abscessu latus, in quod digitalis magnitudinis peniculus adaptetur.

Adde quod Franc. Vallesius, in *com. prog.* ad alias Abscessus boni conditiones, requirit promptum effluxum, qui hic certe desideratur, neque haberi potest, ut pote sub cavitatem vadente ulcere, nisi valida, & vehementi abdominis, & subinde diaphragmatis, ut diximus, compressione.

Sed

Sed quod ad secundum caput spectat, est & humoris morbifici nulla excussa substantia: etenim & morbum finiisset, & tolerantia sequuta plenior fuisset; febricula abiisset, & omnes aegrae Puellae res meliores jam essent. Quo pacto autem sint haec quando minime cum coctione res acta est. Quinimo si rite summam subducimus, affatim magna cruditas a principio fuit, atque nunc est, Argumento est insignis morbi contumacia; deinde cruditas in pure. Cruditas in excretis, interdum etiam in dejectionibus, sed maxime, in urinis, quas mane ac vesperi cum succo crudo visere consuevimus: quid autem, primam Abscessus cruditatem non memoro, per quam unam nulla unquam apparuit in Abscessu coctio; sed immaturatio longa fuit tanta, ut vix se ostendisset Abscessus, nisi post longa tempora. Porro ut dicam, quod sentio, non minus valuisse morbus, quam natura, super hac Illustrissima Domina, videtur: febris; urina cruda, & purulenta; Abscessus; macies; fluxus ventris; & alia. Natura vero nullos aut sudores, aut hujus generis expulsiones molita est; quae poterant apprime conducere.

Sed, ut multitudinem Abscessus expendam; quis quaeso non videt imparem aetatem novenni Puellae fuisse, ad Abscessum tot jam menses inexhaustum? deinde cui non displiceat, quod perirrhaea, quae ad articulos Abscessus, tum quidem futuros, tum factos, tollit; nihilominus in hac nostra Generosissima languente, neque Abscessum anteverterit, neque minuerit? Hactenus quidem effectores, ac materiam Abscessus prodidimus: forma jam restat, de qua Hipp. *l. 6. epid. sect.* 1. *text.* 31. *tubercula foras extumescentia; & acuminata, in turbinemque gracilescentia, aequabiliter maturescentia, non circumdura, declivia, & non bifida, meliora; contraria vero mala*. Atqui tumor minime acuminatus, aut declivis, sed planus, & retusus fuit; ergo malus, & *symptomaticus* non *criticus* vere fuit, neque ulceratus. Porro *cruda & incocta*, ait idem Hippocrat. *l.* 1. *epid.* 2. *& in malos Abscessus conversa, aut judicationis ablationem, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidivas denunciant.*

Tertio interna ratio *critici* Abscessus non adest, quae est, ut ostendimus, humoris translatio. Nempe si verum est, ut verissimum apparuit, sedem mali primam diaphragma fuisse, & infimum hoc quidem, atque ubi primo conceptum est, ibidem etiam consedit, & hospitatum est vitium. Notam autem omnino bonam ostendemus, proximum esse Abscessum morbi domicilio: quare deficit & hac lege alia crisis.

Quarto quod ad finem institutum Abscessus pertinet, neque levasse visus est admodum: quando & febricula eadem & macies persistat, quod si aliquam euphoriam adstruat quis, id quidem non ulceris, sed potius perirrhaeae merito tribuerim; quemadmodum paulo posterius explicabo: deinde si levamentum concedamus Abscessui relatum, id quidem per accidens admittamus oportet: quia manans, extrorsumque effluens colluvies morbosa, se ipsam minuit & exhaurit, non quod naturae fuerit haec procuratio.

Haec quidem omnia non difficulter suadent Abscessum *symptomaticum fuisse*: quod equidem admittere non dubito, si de Abscessu per decubitum, quo fistulatum est latus, quaestio sit. Verum si effluxum alterum ex adverso spectemus; mea est opinio *criticum* illum esse propterea, quod non aliis quam curatricis naturae viribus factus est: quae vias accommodatas excogitarit ac delegerit; quae per vasa utilis humoris receptacula purulentam substantiam secernat, quae studiose accurateque diu noctuque propellat, & maxime quum exitum per ulcus materia non habuit.

Confirmat autem illud praeclare admodum & singulariter, quod *l.* 1. *epid. sect.* 2. pro-

propofuit Hippocrates ; multi urinas profundebant cùm dolore biliofas , aqueas , purulentas , abradentes , ftranguriofas ; quae tamen nephriticae non erant . Quod fi plurimi unquam evaferunt ea perirrhaea, quae gravis, & acerba fuit, fub mala illa tempeftate conftitutis ; quid haec expurgatio , quae nullo cum dolore , neque anxietate conficitur? Vides hoc pacto confpicue *criticum hunc effluxum effe* , *ficut alioqui fymptomaticum decubitum*. Atque adeo tum *criticum*, tum *fymptomaticum* Abfceffum ἐπικοινῶς afferere licet, diverfa tamen hac , aut illa ratione , ficut audifti : quamquam eft contra Ludovicus Duretus , *in l.* 2. *Coac. praen. c.* 4. *fect.* 45. per haec ; *Natura fi fua fponte res gerit Abfceffum alterutrum procurabit, non utrumque & decubitu factum & effluxu :* verum non injuria fic Duretus, qui de abfoluta & perfecta crifi pronunciatum id voluit, non de optabili quacumque: omnibus autem modis purulentus is effluxus immeritam mali Puellam fervavit, ut equidem judico certus, fine ipfo fuccubituram ; ut mihi quidem vifi fexcenti Neapoli fuccubuiffe falutaris ejus effluxus expertes. Recte igitur Yvannes Doctor Hifpanus , qui fummam in hac expurgatione fiduciam ponebat , Excellentiffimam Puellam curans. Sed en , quod Hippocrates prodidit, modo citato loco *Coacarum fect.* 11. *Tumores hypochondriorum recens obortos , inflammationis expertes , & inde dolores natos, folvit borborygmus fremens fub hypochondrio ; maxime fi aut ipfe per fe fecedat, aut cum urinis & dejectionibus : quin juvat is ipfe, fi modo defcendit.* Atqui fimile habet noftra caufa : nam & urinae, dejectionefque, quales diximus, exftitere.

Praefagium.

PRaefagium nos eventus venari volentes, complura fuadent, ut deliberate falubrem concipiamus; totidemque etiam funt , quae fpei tutae nonnullam diffidentiam offundunt. Illa quae terrent funt haec: in morbo longo tum naturae imbecillitas, tum vis morbi; quae morbi virium exfuperantia cognofcitur ex Abfceffu fymptomatico, & excretione fymptomatica , talibus a me judicatis propterea , quod a materiae morbificae copia videntur profecta ; deinde quia neuter Abfceffus, id eft, cum excretorius, tum per decubitum , inclitam puellam non levarunt febricula , quae & fuo etiam nomine periculofa eft, ne per hanc longe progredientem diffipetur humidum nativum particularum, atque adeo corpus tabefcat. Praeterea Abfceffus, & excretiones iftae, per urinam perpetuo majores videntur, quam ut a pufillis naturae viribus tolerari , aut vinci poffint . In quam rem Ludovicus Duretus *in lib.* 3. *Coac. praenot. tit. de urinis num.* 5. ait; *longa tempora, & multi labores morbi infracti , tum colliquatio mala naturae , Abfceffuum caufae funt, vel minorum , quam ut prodeffe poffint , vel etiam faepe majorum , quam , ut perferri queant.* Ipfa autem irrita proritatio in nulla fpe crifis , nec judicata prius , ut certe judicari non poteft fine morbi infractione diebus judicibus ; femper cietur difcritice, non raro etiam funefte.

Neque etiam diffimulandum illud eft, quod fcriptum reliquit Hippocrat. *fect.* 2. *Coac. c.* 11. *fect.* 8. *Abfceffum lethales funt illi , qui pus effundunt intro* . Namque Duretus ait , hypochondriacarum partium fuppurata diffufa , ut omnia fere funt impura , ac magis a corruptione nata , quam a pepafmo , propereaque peffima , ut ne dicantur lethalia; fic etiam majore motu terrifica effe folent , effufione non tam purulentae , qnam virulentae materiae , quae introrfum delata , non minus ruinofa etiam partibus, quam illis, unde manat, noxam contractam oftendit.

Ad haec *fect.* 14. *de hypochondriorum Abfceffibus*, ait Hippocrates , *quae cadunt*

in

in hypochondrium dolorifica mala, tum alias prava sunt, tum vero si faciunt profusiores alvos; propterea quod ferantur chylosae feces ab inflammatione jejuni, aut saniosa proluvie, cum ab inveteratione causae morbificae jam taedet hepar sui officii. Ita Duretus *in eo loco*. Atqui observatum est, saepe Generosam Puellam in dies fere tentatam liquidis fluxionibus alvi, & nunc quidem liquido chylosis, nunc subobscure. Itaque non contemnendum est testimonium, hypochondriacum Abscessum esse, quo correpta est Illustrissima Puella.

Verum confirmant nostram spem aliqua ab eodem Hippocrate prolata. Primum *ex Coacis*; etiamnum illud proxime succedens; *sed tamen eorum, quae introrsum feruntur optimum quidem illud, quod neque dolore neque tumore, neque colore conspicuum quicquam foris exhibet; contrarium vero pessimum*. Vide autem, quae in haec Ludovicus Duretus. Deinde Hipp. *eod. tit. de hypoch. sect.* 1. *hypochondrium esse decet molle, doloris expers, aequale*: tale autem semper decumbenti nostrae. Tertium illud *in l.* 4. *epid.* 22. *an judicent autem maturi in morbis Abscessus signum est, si dum fervida sunt mala non febricitarint, & dum molesta sunt, facile portarint*. Videtur simile quiddam evenisse Generosae Puellae.

Cui, quantum ipsa fassa est, atque ex functionibus apparet, nullus sibi dolor neque noxa est, praeterquam haec tria modo memorata, id est, ulcus, urina lurida, & febricula, distant: sed enim febricula putribus haeret humoribus, & crudae illi pituitae redundanti, non solidarum partium ariditati, noctu dormit, & alia signa securissima habet.

Sed illud Francisci Vallesii prognostica exponentis ante omnia placet, quod est; *inter omnes pueri habent saepissime Abscessus; quia ob voracitatem congerunt succos crassos, & habent per eam aetatem magnum facultatis naturalis robur*. Id autem, quod maxime nostros animos in spem erigit, est rei similis eventus, relatus a Marcello Donato *in l.* 3. *mirabilis historiae medicae c.* 9. cujus hominis etsi aliquanto fusiora sint verba, libet, ut Illustrissimo Excellentissimoque Proregi Puellae amantissimo Parenti gratificemur, hoc producere; *Vidimus Mag. Domini Romani Aragi amicissimi nostri nepotem, annum duodecimum natum, post diuturnam a capite ad pectus decumbentem fluxionem, in qua in maciem universi corporis indeficienter associante perductus fuit, derepente in saevam pleuritidem delapsum; qua suppurata, per tussim sanies plurima excreta. Nihilominus ejusdem afflatu digna quantitas collecta in interiori thoracis cavitate; cujus expurgationem dum omni ingenio tentaremus, subortus in eadem parte inter quintam, & sextam costam tumor insignis, ab internis partibus ad externas, protuberans, qui suppuratus est: aperto, non solum ex tumore ipso, sed & ab interna cavitate, pus fluere cognovimus: qua de re opportunis medicamentis applicatis, & syphone injectis, liciniisque & turundis, foramine ampliato, & adaperto servato, per multos dies, tandem argentea cannula imposita, sanies quotidie effluxit; qua cessante cannulas demsimus: consolidatum sponte foramen, & puer impinguatus pristinam sanitatem non solum recepit, sed & habitum meliorem corporis adeptus est*. Haec ille; cui similem etiamnum pueri historiam, feliciter ex umbilici Abscessu sanitati redditi, retulit Diomed. Cornarius, *obs.* 31.

Sunt jam pro spei, metusque, causa relata bina praesagia: verum non ita ut nostram sententiam deliberate aperiremus. Hoc igitur ut libere faciamus, illud primo distinguimus, eventuros casus morborum esse triplices, sententia Celsi, *lib.* 5. *c.* 26. insanabiles, promptam curationem habentes, & difficilem. Equidem ajo, e neutro externo genere affectionem hanc, sed aegre curabilem esse sic, ut periculosa sit, ne vires evacuationi tam multae succubiturae sint, & colliquatio sit a fe-

febricula sequutura; nihilominus nil vacillans, sed Hippocratis moniti reminiscens statuam; Abscessus ad suppurationem, & circa laterum mollitudinem diuturnos, atque aegre curabiles. Quoniam autem ita tempus definitur, non exitus; si finem atque modum urges enunciem, eo proposito, quod docuit Joannes Heurnius, citato loco, in cruda, & contumaci materia, & meatuum angustia, non crisis quidem, sed Abscessus potius fit, modo natura viribus integris propugnet: si illa fatiscat cachexiam expecta & corruptionem, nisi tamen postea exacerbentur, ut in Cleonactide octogesimo. Revoco in memoriam Puellam hanc ad augmentum properare virium, & ad caloris nativi modum acutiorem. Itaque fieri poterit, ut adveniente majori robore naturae crudiusculam hanc materiam subigat, concoquat, expellat. Adjuvabit autem ad hoc rei proximum ver, quod hoc nostro coelo est tepidissimum, & suavissimum. Favebunt & remedia, quae mox referam annuente numine. Sed prius indicationes inveniamus.

Indicationes curandi.

QUoniam quidem principio constitutum fuit, caput, & ventriculum huic Illustrissimae Puellae non nihil a mediocritate qualitatum, & aequa temperie recessisse, debilitatemque nonnullam adscivisse, unde cerebrum quidem fluxiones ad subjectas partes saepe mittit; ventriculus vero, & naturalis haec oeconomia diminute concoquit; unde e caeliaca interdum, & crudum in urinis excrementum emanat: interea vero sic ulcus, & febriculam obstructiones in infero ventre, fovent. Ob haec consentaneum rationi fuerit, & maxime requisitum, ut caput & ventriculus roborentur; quo vividior redditus calor nativus, alimentum & primum, & secundum, tertiumque, concoquat, emundet superfluitatibus ventres ductusque; ut quae inde alitur febris retrosublabatur ac deleatur.

At ulcus interim ut coalescat, debent exhauriri fomenta, purgari ambitus eidem, & intemperies omnes eximi.

Curandi ratio.

HI quidem omnes scopi multa, & gravia remedia postulant. Verum quia tenuissimo corpore viribusque pusillis est, quassata bienni malo Puella: commodum fuerit, & maxime commendabile, si & paucae numero sint medelae, & sine vi praestabiles & efficaces: adhaec magis ut naturam defatigatam & languidam instaurent, reficiant, roborent, atque confirment, quam conturbent, vacuent, fastidiant, & humores cum vi percellant. Sunt quidem assumenda per os pharmaca, quae crassa incidant, obstructa reserant, superflua vacuent: sed lenia sunto, & quae a natura non inique ferantur. Hujusmodi fuerint *Serapium Nicol. Florentini*, *compositum e Cichorio*, *&c.* qui omnibus nostris votis satisfaciet. Hoc ad omnia vix aliud inveneris praestantius: poterit autem si libeat duplicata dosi commisceri *rhabarbarum*, quod tam probatum est, & a doctissimo nostro Archiatro audio tam impense laudari. Hoc, in hebdomada bis aut semel, modica licebit offerri portione, dum interim *aquam decoctae rad. Chinae* & ad febriculam & ad maciem tum in prandio, tum in caena potarit. Roborabitur caput interne *Julapio Myrobalanorum*, *vel Myrobalanis ipsis*, *conditis Chebulis*. Externe ad stephanaeam *emplastro Dialimacum Alexan. Tralliani*: stomachi regio *gummi Tacamahacae emplastro*, quod miris laudibus exornant rerum Indicarum scriptores. Hisce medicamentis transiget hyberna, quae restant, tempora. Appetente autem jam vere, & mense Majo, & Junio, cum erumpent Aenariae remedia,

dia, ad haec accedito; Puella mergenda in multos dies Balneo Gurgitelli, cui mirae sunt dotes restituendi lapsa corpora, vindicantque a malis multiplicibus. Porro naturalia non immerito dicta sunt haec remedia, tum quod naturales vires habeant instaurandae salutis humanae, tum quod naturam corporis languentem ab omni periculo tueantur. Has ob res confidenter his uti praesidiis debebit: fiet enim per haec rite recteque adhibita, ut optatam opem sentiat.

Post haec in balneum, quod dicitur fontanae, triduo se demerget: cujus aquae natura medicatae, corporis omnem intemperantiam coaequare creduntur.

Hanc equidem confido futuram rationem, qua dignissima salute Puella plenissime convalescat, & sua Parentes Illustrissimos, Excellentissimosque, & nos omnes addictissimos suos homines, compleat immensum duratura laetitia.

Exitus morbi supremus.

HOc quidem universum nostrum affectionis examen, judiciumque fuit, nulla sui parte, sic me Deus amet, immutatum, neque recusum hoc tempore, quae inclinatio est morbi. Cujus ejusdem status praesens ne in ancipiti relinquatur, docendus est quisquis historiam curiose legit. Scire igitur licet Excellentissimae Puellae hodie, qui decimus est Martii, post multa quidem, abiit febris, obductumque est ulcus sua sponte, neque impeditum propterea, quod nil ad dies viginti duos manaret, contractumque in se apparuit, sed nihilominus lotia nec dum hypostasin abjicere limosam, interdumque violentam: quam rem advertens doctissimus Santorellus, & expurgandum residuis superfluitatibus corpus, & *lac Asininum*, *serumve Caprinum*, propinandum proposuit; aliis volentibus totum naturae negotium permittendum, cauteriumque excitandum. Sed hi quidem in tibia, hi vero in brachiolo, capiti consulentes, excavandum volebant. Ego praeter haec usum *Aloës lotae in catapotia*, quod praestantissimum adversus urinarum virulentiam, a Carolo Clusio, historiae stirpium exoticarum scriptori, positum est medicamentum plane mirificum; nec non *decoctum Rusci*, quod ad ducendas urinas, a Dioscoride propositum est, laudavi; caeteris omnibus ad primam meam sententiam remissis.

Atqui his extremis diebus saturnalibus status fuit, usque ad nonas Aprilis, quae mensis aut paulo amplior intercapedo fuit; quo tempore non adhuc plene obducta cicatrice (quod equidem aliquando suspicatus fueram, sed ne malum ominarer aperire abstinui) dirupit ex improviso nocturna manatio, qua fasciolae & interula non leviter maduere; verum tamen sine ulla vel praecedente, vel subsequente febricula, vel dolore: & quae vetus non tam admiratio, quam observatio, nostra fuit, purissima & inculpata urina mane prodiit; non sic autem postridie, ac deinceps, quibus diebus non tantopere manavit ulcus, quod tamen expresso ambitu non nihil reddidit exili forulo, ac vix adspectabili. Interim Puella nil ulla parte mutari, vel quid incommodi sentire, sed quasi nihil obtigisse, laeta vivere, colludere cum suis, & jocari, salire etiam rithmice & cursitare, sicut animi gratia fit, & agilis esse, quod Excellentissimis Parentibus nullo non solatio fuit.

Adeo scilicet ex crudis superfluitatibus; & e locis ventriculo affinibus, manatio haec subputrida proficiscitur, ut equidem principio statui: neque aliquid in dies novum apparet aut fit, quod nostram de affectus sede, deque affectus generatione, opinionem etiam atque etiam non confirmet.

F I N I S.

DE ABSCESSU PER CONGESTUM

Liber Unus, qui est Operis de Abscessibus II.

MARCO AURELIO SEVERINO

A U C T O R E.

Commendatoria Libri Praefatio.

SCriptores, qui de re medica, miseraque aegrotantium sorte bene mereri student, eos maxime affectus enarrare, recteque curandos docere debent, qui plurimum seu gravitate, seu contumacia torquent: de mediocribus malis satis esse possunt, quae vel unusquisque tradiderit. Non est me judice leviter, & obvia quaque mentis cupidine, inficienda pagina. Quae plurimi momenti sunt, ea duntaxat ad posteros sunt transmittenda. In re medica chirurgicaque qualem hodie faciunt, vitium est solenne multorum in his, quae perviae sunt notitiae, laborem, & operam, ponere; quae remotiora sunt a vulgata plurium comprehensione non attingunt. Itaque tumores secundum quaternionem unum humorum ordinaria ratione conscribunt, atque disceptant: selectiores, & usu vel dignoscendi vel curandi difficiles, minime pervestigant, aut tradunt. Calidos igitur unusquisque versat, &, qui sunt per influxum, frigidos: at vero qui privatae creantur congestu, neque norunt omnes, neque aliis noscendos est qui curet. Desideratur autem haec contemplatio non parum, tum quod obscuri sunt hi, tum quod mediocri diligentia tractati, vix elevantur quicquam, & infringuntur; nimirum obsistentiore causa nituntur. Horum igitur comprehensio cum tanti referat curando, visi nobis sumus operae pretium facturi, si quae comperta sunt nobis e re ista, nostros homines, qui dignarum rerum studio tenentur, non celarem, verum accommodate quantum licet, rem aperirem; licet autem brevi & simpliciter: nam satis est indicasse necessaria. Porro non mea fuit unquam scribendi ratio, quae non summopere in rem faciunt undique corradere, & comportare; veluti, qui stomacho, & gulae quaecunque sapiunt, immittit vorax: sed faciam, ut qui sobrie tantum accipit, quantum est satis.

C A P. I,

An sit ejusmodi Congestio.

EST nostrum argumentum Tumor a Congestu, cujus thesis particula prior quantum exploratissima est, tantundem obscura est altera; quae, judicio meliorum, est coacervatio humoris vitiosa paulatim in aliqua parte corporis facta, dum tumorem creet; res, inquam, adeo incomperta, ut fictitiam & imaginariam censuerit Joan. Argenterius: cujus quidem rationes nisi nos audiamus principio, frustra fortasse nostrum totum opificium exstruamus: praesertim quando sunt ejusdem firmamenta tam solida, ut rem videantur evicisse; praeterquam quod haec contro-

troverſia, & alio nobis utilitatis uſu, cernenda eſt: nam quemadmodum ex chalybe, ac ſilice, colliſis invicem ſalit ignis, ſic ex diſcuſſa plurimum, & exercita, duarum opinionum ambiguitate, vivida quaeſiti veritas eluceſcit.

Eſt Argenterii prima ratio deſcripta *in commentariis artis medic.* quod novus hic in partem caſus tumoris, non a parte oriri, vere cenſendus ſit; quando quidem haec ſibi ſimilis fuit: niſi autem fuit perpetuo, ac paulo etiam ante ſimilis, unde quaeſo nova illa labes fuit? Si ergo conſtans diu ſibimet ipſi fuit pars, huic extrinſecus aegrotandi fuit occaſio, non intrinſecus. Igitur ab affluxu, non a congeſtu. Rurſus ſi vitio corruptae nutritionis fit tumor parti, quomodo idem non & interiori ſubſtantiae partis innaſcitur, ſed externe inducitur? Item quomodo non excreſcit in immenſum, ſi non emendatum eſt ſemel nutritionis ejuſdem vitium? Has ob res contendit hic vir figmentum hoc eſſe rationis, non conſtans opus: a quo errore maxime cavere jubemur monito Hippocr. *lib. de decenti ornatu; & l. de praeceptis.*

Haec, & alia quaedam, congeſtionis evertunt modum. Nihilominus Galen. 2. *diff. febr. c. ult.* & 13. *meth. c.* 3. & *in c. de therapia per ſang. miſſion.* & *l. de cauſis morb. c.* 7. in primis vero in *l.* 2. *ad Glauc. c.* 10. perſpicue profitetur, & congeſtione, & defluxione procreari tumores, his certe verbis; ſive inflammationibus etiam Abſceſſuum affectio conſtitit ex multitudine quorundam humorum; aut ſpirituum vaporoſorum, ſive in ipſis patientibus partibus generentur, aut ex aliis confluat ea ratione, qua fiunt illa, quae decubitus vocant.

Nec tantum Galenus, ſed & exteri, & contrariae factionis viri, congeſtionis rationem tuentur. Primum nomino Fernelium virum, qui Galeno nulla in re parcit *l.* 7. *pathologiae cap.* 1. haec ſcribentem. *Congeſtio* praeter naturam ſenſim fit ex humoribus in partem alimenti vice diſtributis. Quum enim pars vel ita imbecilla eſt, ut id ipſum corrumpere, nec genita excrementa a ſe propellere queat; neceſſario praeter naturam congeſtio quaedam fit. Meminit & per congeſtum tumoris Ludov. Duretus graviſſimus enarrator Hippocr. *coacarum praenot. l.* 11. *c. de hypoch.* §. 2. cum tumorem definiens ait; Moles contra naturam, vel quae humoris affluxu vel congeſtione aſſurgit. Hujus etiam ſententiae videtur, & Avicenna *c.* 1. *fen.* 2. *doctr.* 2. & *c.* 1. *fent.* 4. *do.* 5. *c.* 25. & hunc auctorem ſequuti enarratores omnes, Dinus, Gentilis, Jacobus de Partibus, Nicolaus & Thadeus, *in artis medicae l.* 3. *text.* 155. Petrus Aponenſis *in commentariis ad probl. Ariſtot.* ſed quid Medicos nomino, quos poſſem numerare quam plurimos? Favent & ipſi Philoſophi; primus Averrhoes qui *l.* 7. *colliget c.* 5. inquit, apoſtemata generari in membris duobus modis; uno modo quando expellitur vel defluit ad aliquod membrum humor; alio modo generantur apoſtemata, quando membrum non poteſt dirigere cibum, quod ei mittitur; nec ipſum permutare in quantitate, aut qualitate, nec ipſum poteſt expellere: tunc materia augmentatur in membro illo taliter, vel accipit dilatationem in omnes tres dimenſiones, & extinguitur ejus calor naturalis ejuſdem membri; & generatur in eo calor praeternaturalis, propter neceſſitatem materiae extraneae.

Sed & ipſe Ariſtot. *ſect.* 9. *problem. ult.* ut & Nicolaus Florentinus interpretatus eſt, collectionem humoris citra defluxum confirmavit apertis verbis, quae non erit abs re plenioris teſtimonii gratia recitare. Cur ictus (ait Philoſophus) tumorem livoremque ſuſcipiunt? An quod de loco percuſſo humores disjecti in loca proxima ruunt, in quibus offendentes retorquentur? Itaque conjuncta, conglutinataque humorum copia, tumor per collectionem exſurgit, &c. In quo loco Petrus Aponenſis tradidit & ſuam ſententiam, quae eſt. Fit tumor in parte vulnerata,

quia cum membrum sit infirmum, fit aliorum membrorum superfluitatum receptivum. Rursus, quia suum non potest dirigere nutrimentum, & sibi assimilare, convertitur in superfluitatem apostemantem &c. Ejusdem ferme sententiae fuit & Jul. Guastavinus Professor Pisanus, Philosophus & Medicus aetatis nostrae praecipuus. Habes jam Philosophorum, Medicorumque, suffragia: quibus omnibus constabilitam de necessitate congestionis opinionem, velis ipse propter unum dissentientem Argenterium non amplecti? objecta autem hujus viri dilues facile, si non dubitaveris illud firme tenere, quod est; non e partis vitio praecise humoris evenire generationem, sed ex adveniente etiam alimento, aut recremento ejusdem tum modice, tum etiam maxime, peccante, cieri Congestum. Conficeret autem argumenti vis, si quando nos a parte tantum formaliter vitium evenire statuissemus: ad illud autem, quod excitaretur intimae partis substantiae tumor, equidem dico, & ita interdum evenire, ut in Abscessibus ossium, quae & apostema pati controverti quidem acute, sed non negari vere, potest. Ph. Ingrassiam legite ea de re *l. de tumor. praeter natur.* sed & *Conciliatorem diff. 96.* Demum quod ad illud attinet, quod excresceret in immensum tumor, similiter & hoc aliquando fieri concedimus. Nempe videre licet Neapoli *naptam* in ilio cujusdam egeni, quae utrem ex arietis corio aequat.

Caeterum Argenterius neque meminisse videtur ejus Congestus, qui debilitato jam, sed sano post ictum membro, diutissime succedit. Hunc autem si inficietur, nemo est, qui pervicaciae intolerabilis hominem non insimulet.

C A P. II.

Congestus aliquot genera, & Tumorum ejusmodi plurimorum enumeratio.

HAec pro defendendo communis sententiae Congestu produxi; jam non dubius, quod impar tot Virorum testimoniis unius Argenterii apparuerit opinio. Quod si quis homini suffragatus obstinate placitum ejus retineat, anne igitur ex toto, rogaverim, Congestus nomen est abolendum? An vero secundum idem nomen non displicebit fortasse quod possit esse Congestus quidam cum paucifluo aliquo, sed longo, defluxu: ad hunc modum Hippocrati, 3. *epid.* & Lud. Dureto, *in lib.* 2. *coac. c.* 11. §.10. duplex est fluxus, ἱρμώμενος καὶ συνιστάμενος, id est, concitatus, & consistens: concitatus quidem est, qui paulatim & sensim, sed neque sensibiliter fit adeo, ut post multum temporis tandem, non ante, adspectabile cognoscatur ejusdem incrementum. An igitur hos ex lento affluxu Congestus concesserimus? quid ni, inquam? sed appellativos, & ut dicunt denominative generationis via productos tumores plane quam plurimos, quos postea recensebimus, admissos, ut videtur a Fallopio, *l. de tumo. c.* 15. Joannes quoque Heurnius *in comment. aph.* 60. *l.* 6. congestionem mucorum in Ischiade cognoscit.

Post hos erunt & alteri proprie dicti: id est, quos legitimus, & evidens Congestus, constituit.

Tertii autem erunt utriusque, id est, tum Influxus, tum Congestus veri participes, & promiscui.

Quarti dubii quidam fuerint, id est, num hujus, num illius soboles.

Haec equidem ita distribuere visum est, ut cunctis medicae rei studiosis unum quemlibet istorum ordinem, veniente usu, distinguere, discernereve, sit facile. Placuit autem eadem doctrinae perspicuitate, atque evidentia, singulorum digestis quasi tabulis seriem aliquam exponere ad hunc modum.

Ex

Ex paulatino, quem dicunt, influxu.

Rhaeas.
Palpebrarum ſcirrhi, verrucae, chalacia, ordeoli.
Polypus, & verrucae, narium.
Strumae, glandulae, bronchocelae.
Haemorrhoides vulvae, condylomata, mariſcae.
Therminthi, tophi articulorum.
Unguium fici.
Scirrhi, & verrucae partium extremarum.
Ganglium Aeginetae.
Tubercula in ulceribus ſubnaſcentia per hyperſarcoſin quandam: cum quibus ulceribus tum fiſtulas, tum vulnera, comprehendo.
Verrucae unguium.
Cornua.
Cercoſis, nymphomegethos, mola ſchirrhoſa a crebro, taedioſoque, partu.
Perniones, & calli pedum.
Luis Venereae gummi.

Proprie dicti.

Tumores ex imbecillitate partis etiam poſt longum tempus ictae.
Atheroma, ſteatoma, meliceris, ut ſentit Fallopius, *Tr. de tumor. cap.* 4. *& cap. de nodis, quod eſt ordine XV.*

Dubii.

Hydrocephalon.

Promiſcui.

Tinea.
Parulis, epulis, ventoſitas ſpinae.
Napta vaſtiſſima.
Thymia.
Varices.
Scroti recidiva ad hydrocelem, & ſarcocelem.

Talpae, & teſtudo.
Abſceſſus frigidi vulgo dicti.

CAP. III.

De materia Congeſtus propria.

QUidam opinati ſunt Congeſtionis nullam eſſe materiam forma gaudentem humoris, ſive nutritii, ſive excrementitii naturalis; ſed omnino eſſe ſuperfluitatem improbam, quum reduci tamen poſſit in formam humoris analogi ad alimentum, cujus eſt ſuperfluitas: ſecundum quam analogiam quaedam ſuperfluitas dicetur bilioſa, quia refert naturam bilis; deciſa ſcilicet de alimento maxime bilioſo. Alia ſuperfluitas eſt ſanguinea, quae referet naturam ſanguinis; deciſa ſcilicet de alimento maxime ſanguineo. Alia eſt ſuperfluitas pituitoſa, quae referet naturam pituitae; deciſa ſcilicet de alimento maxime pituitoſo. Alia demum eſt ſuperfluitas melancholica, quae referet naturam melancholiae; deciſa quippe ab alimento maxime melancholico. Profecto ſcripſit alicubi Avicenna ſuperfluitatem omnem referre ſemper id, cujus eſt ſuperfluitas.

Alii voluerunt, materiam congeſtam eſſe ſuperfluitatem unam e tribus humoribus; puta bilioſam, pituitoſam, melancholicam, at non certe ſanguineam: ex hac enim materia nequaquam dant fieri congeſtione phlegmonem. In quam rem, inquiunt, inſpiciens Galenus, 13. *meth. med.* dixerat, phlegmonem omnem ex defluxu fieri ſanguinis. Quem locum ex adverſo interpretantes alii, quorum primo facta eſt mentio, dicunt id intelligi ſecundum plurimum fieri phlegmonem ex defluxione; raro autem congeſtione.

Alii

Alii tertio crediderunt congestionis omnem materiam esse pituitosam superfluitatem, persuasi ab eo, quod potissime congestionis causa est imbecillitas partis, quam imbecillitatem copia sequitur pituitae, non aliorum humorum. Interim non advertunt hi materiam, quae in cavitatibus & conceptaculis corporis communibus acervatur, postquam adaucta capi ab his aut contineri non potest, refundi statim ad cavitates, & poros loci particulares; & huc conjectam excitare larga congestione tumorem. Horum mihi sententia omnium probatissima videtur.

Hae materiae sunt Congestus secundum sententias aliorum; qui tamen haec asserentes, intellexisse videntur ichores humorum, qua autem causa certum non est; at fortasse, quia tenuiore substantia minime videntur accommodati, ut loco consistant, & compingantur: ad quem effectum crassities, & lentor, apprime facit; sed enim possunt ichores ex crassis humoribus deducti, tum consistere, tum adhaerere; praesertim cum extra locum proprium refriguerint: dicuntur autem hi tenues non simpliciter, sed ad suas primigeniorum humorum substantias comparati; nam & sudores crassi sunt interdum, etiamsi dicantur ichores: itemque puerorum achores, ceria, favique, sunt quidem sanguinis, & humorum ichores; tamen crassi sunt ita, ut crustulas, & squamulas, producant. Denique ichores humorum mali ad externum habitum corporis propulsi, cutaneos affectus, graves, & contumaces parere consueverunt; qui non fierent utique, nisi crassitiem nonnullam haberent iidem. Jam igitur si crassities requiritur Congestibus, & haec ichoribus non deest, potest & ex ichoribus Congestum esse materia. Atque hactenus naturalis omnis humorum systasis substrata jam apparuit Congestibus, & comparata.

Praeter haec autem & spirituosam horum affectuum interdum dari materiam, non est quod vetet; deprehendi autem hujus rei notitiam, quod ex ictu debilis reddita pars restat inflata diu, atque etiam in longam aetatem, & perpetuo: quae res evenit Reverendo Sacerdoti Benedictino, D. Petro Neapolitano, cui ex fortuito casu diruptum transversum mentum, qua dentium & barbae confinium est, coalito jam ulcere, post multos annos restitit aedemate sic, ut multis remediis tractatum insigni perduret extumescentia notabile.

Supersunt humores a natura alieni, & jam putres, quos dubites, num ad Congestum facessere possint; sed videtur tamen affirmandum propterea, quod tubercula exsurgentia in ulceribus ex Congestu saepe, non ex influxu videntur profecta. Item eorundem ulcerum sordes, quemadmodum observatione quotidiana comperimus & ipsi, in tuber coalescit: ad haec, humores Venereae luis inquinamenta etiam in Congestum, abductumque mediorum ossium, abire fassus est Gabriel Fallopius, princeps nostri saeculi Physicochirurgus.

Est inter haec ventositas spinae connumeranda; tumor ex congestione nascens humoris putridi, partim pituitosi, partim sanguini respondentis. Argumento est, quod vitium pueris est familiare, de quo si dabitur, etiam post haec tractabo.

His ostensionibus omnibus constat, vix aliquem esse succum a natura alienum, qui congestionem ad eum, quem dixi modum, committere non possit.

CAP.

CAP. IV.

De Causis effectricibus.

HUc usque de his fere, quae pertinent ad materiam pleraque disputavimus: succedit nunc, ut causas effectrices explicemus, quas effectrices, quoniam quidem ante dixeramus facultates particulae malae affectae praesidentes. Tempestivum erit in praesenti definire, quarum vitio fiat Congestus; neque enim omnes auctores una in re consenserunt &c. in varias sententias abjerunt. Galenus enim primus, & hunc sequutus Avicenna; locis a me principio recitatis, causas non agnoverunt alias, quam imbecillitatem concoctricis, & expultricis facultatis, ad particulam incubantis. Alii vero, inter quos est Jacobus Vecherius, *in pract. medic. generali*, vitium retulerunt ad alteratricem. Alii vero ad assimilatricem, incerta suorum sententia an secreverint has potentias a concoctrice. Sed & Gabriel Fallopius, *lib. de tumor. praeter nat. c.* 3. caussam aliam recensuit angustiam meatuum, qui non pateant excrementis excutiendis; atque ita, inquit, extumescere comperti sunt testes obstructione meatuum naturalium; atque, addit ad deficientem transmissum excrementi crassitiem, exemplum ponens seminis, quod, cum sua ineptitudine non expellitur, testium excitat tumorem. Ad haec numeravit & validam retentricem, quae non solum id quod utile, sed etiam id, quod inutile retineat. Verum ego Fallopium quaero, quare & non validam attractricem accensuerit pariter, cum nullum sit inter utrasque discrimen; neque major ratio sit unius, quam alterius? Mea brevibus est opinio, cum antiquis sentiendum, id est, in concoctrice & expultrice consistendum: viae autem ad expultricem referri commode possunt.

CAP. V.

De Causis aliis speciatim.

HAec de praedictis causarum generibus satis sunto; quae communiorem & promptiorem habent apud omnes contemplandi rationem; secretiores enim & exquisitiores sunt, quae mox sequentur. Enimvero una est cachexia, quae veluti fons uber solet plerumque materiam subministrare crebrorum abscessuum, sive sit vitio male affecti pulmonis, ventriculi, jecinoris, lienis, uteri; quam unam causam attigisse visus est Hippocr. *l.* 2. *prorrhet.* 17. Porro ex phthisi observavi equidem multos, tuberculis externo pectore infestatos, inter quos unus quidam adolescens auditor meus, cui mirum quam multi hinc atque hinc exsurgerent: propterea crede, quod aura illa venenata quocunque exspiraret, humores, carnesque inficeret, & suo veluti fermento sublevaret: mirum enim ut nulla unquam in abdomine atque inferioribus artubus *Phymata*, sed solo thorace anteriore, posterioreve, & brachiis, creberrima spectarentur; usque adeo ut esset miserabile, ut uno vix finito mox erumperet alterum. Quam Abscessuum facilem eruptionem etiam observare solitus sum ex vitiis internorum ossium, seu brachiorum, seu crurium, ad exteriores horum partes obrepere. Intima quippe mephitis continuo exspirans, similem ad suam putredinem exteriora trahit; neque potest una pars corporis praecipua communitate, quam cum universitate habet, reliquum sanguinem non inficere; ex quo adjecto pro nutricatu partis & minime commodo, sed alieno, movetur jam fervescente suppuratio. Itaque partim halitus virulenti coinqui-

na-

natione, partim ſanguinis & humorum putrium materia, ut & malus corporis habitus, iſthaec *Phymata* procreare poteſt. Item poteſt, & cauſa eſt, ſanguis infectus a lue Venerea confirmata, cum quo marceſcens etiam corporis habitus conjungitur proprius.

Ad haec & veneni, quod non occidit quidem reſidua vis, ſed, quod corporis intimi ſtatum dexterum evertit: poteſt ſiniſtre coaffectum alterum externum pravorum ſuccorum affuſu, & fermento, *Phymata* ſuſcitare; ſic & morticinae carnes, & cibi cacochymi, cacochymiam parientes.

Poſtremo, quando cauſae omnes hae deſint, est una & a paucis (ut a nullo ne dicam) obſervata, quam primus Hippocrates docuit, ſuique ſtudioſi comprehendunt; tradux, inquam, a parentibus character, quibus ſcilicet genitura fuit humidior & vitioſa: quemadmodum enim figuram partium communicant genitor, genitumque, ita & aliis conditionibus, quae ad bonam malamque valetudinem, robur & infirmitatem, ſpectent; ad ſummam enim ſemen materia eſt, quae manet & a mala ſemente non eſt laeta ſeges exſpectanda: quo Mantuanus Poeta poſterior,

Qui viret in foliis, venit ab radicibus humor;
Sic patrum in natos veniunt cum ſemine morbi.

Fit tamen interdum, ut cum neque pater apoſtemoſus fuerit, tamen apoſtematum patiendorum materiam filio tribuerit; cacochymo alioqui ſpermate. Et fieri etiam poteſt, & cum apoſtemoſus ſit parens, talem etiam filium produxerit: quam utramque rem obſervavi quidem non ſemel.

Praeterieram, quae tamen affinitate rerum ſubiit, cauſam aliam, neque etiam a noſtris animadverſam, aut ſaltem nunquam, quod audierim, memoratam, male perpurgatorum exanthematum i. e. variolarum & morbillorum, itemque ſuperfluitatum, quae pueris & infantibus ſolennes ſunt, naturae valentis excretiones: quas, qui non experiuntur, eorum nemo peculiares quoſdam Abſceſſus (poedarthrocacen a nobis vocatam affectionem) evadit: tamque mihi certa & explorata res eſt, ut cum pueri offeruntur hiſce malis vexati, continuo divinare poſſim, certus eaſdem vel paucas vel relapſas intro ſenſiſſe hujuſmodi excretiones: fit autem ut, ſuppreſſis hiſce putridis excrementis, coinquinatus ſanguis, cum a natura vividiore perceptus eſt & adverſus, diſſimulari non poſſit labes; ſed e verriculo quodam ad habitum carnium, coacta congeſtionis aliqua ſumma, trudatur.

CAP. VI.

De Forma, & Proprietatibus iſtorum Abſceſſuum.

AVicenna *l.* 4. *fen.* 4. *tr.* *c.* 1. cum ad differentias tumorum deſcendit, hanc Abſceſſus diviſionem prodidit; nobis Apoſtemata omnia aut calida ſunt, aut non calida; quaſi volens quidem Abſceſſum omnem eſſe, aut ex humore calido, aut frigido, extremis iſtis qualitatibus abſolute ornatum: verum quod equidem adverti velim, dicere maluit non calidum, ſignificans, ut metipſe *l.* 1. *fen.* 2. *doctr.* 1. *cap.* 5. declaravit, Apoſtemata omnia non calida; quidem per eſſentiam, ſed ex continenti frigida cauſa profecta non ſic omnino eſſe frigida, ut putreſcendo ac ſuppurando nequeant reddi calida; quemadmodum multa temperamento quidem frigido, vetuſtate fiunt rancida, atque adeo calida: quippe ſicut haec materiae ratione ſunt frigida, ita accidens nomine ſunt aliquo pacto calida. Sic porro admiſit ex accidenti calidos, & eos, qui perpetuo perdurant frigidi, non excluſit e tumorum genere.

Por-

Porro nos congeſtiles hos Abſceſſus frigidos natura ponimus ; quippe qui diuturni perpetuo frigidas cauſas agnoſcant, oportet. Deinde videtur & ipſorum propria peculiariſque ratio frigiditas ; propterea quod nullus generando dolor, nullaque febris, aut febris praenuncius rigor, inſequitur. Hae quidem a cauſis, & a generatione ſunt a priori oſtenſiones : ſunt autem & a poſteriori, quod frigidas omnes ſymptomatum exhibent notas, & nullas omnino calidas ; puta doloris, inflammationis, ruboris, pulſationis, atque uno verbo dicam, ferveris, & acrimoniae ; verum diuturno tempore ſi in ſuppurationem abire debeant, hoc tacite facient ; concolores erunt, compreſſi planique facie, minimeque ſecundum cutem extenuati : ſaniem vero crudam, ichoreſque aperti reddent ; ſeu duri ſeu molles in parte corporis laxa, proclivi, debili, & manus digna, nati ; eſt & his peculiare inſenſile incrementum ; *creſcit occulto velut arbor aevo*, quod alicubi Flaccus ait. Contra vero ſe habent, qui fluxione procreantur : ſiquidem haec, ut praemonuit Fernelius affatim fit, & ſenſum ſui permovet, & mutationes graves, & non occultas refert, maxime ſi calida ſit : nam & clara etiam indicia ſui profert a ſucco frigidiore manans.

Habes jam de frigida Congeſtorum natura demonſtrationem ; verum ideo non inficiamur hos interdum accendi ſic, ut colorem concipiant, & ſuppurationem experiantur. Etenim in aliqua paratiore multiplicis humoris congeſti portione ſuſcitata ex obliquo putredo, fermenti modo totam & ſui ipſius permiſtione & halitu maſſam infarctam in ſuam, quae calida & ſemiputris eſt, naturam trahit ac rapit ; verum accidit etiam ejuſdem materiae inertia, & acrimoniae vacuitate, ut nullum unquam ad putridam affectionem arripiat gradum : quod utrumque tum in Abſceſſibus atheromatum, tum in luis Venereae gummi videre licet.

Alius quoque character iſtorum Abſceſſuum eſt, quod in una quapiam civitate private ſe congerunt iidem, id eſt, inter cutem, & carnem ; inter carnem & vaſa ; inter ſpatia muſculorum & alia. Porro ſunt & alterius generis Abſceſſus, qui calidi cum ſint inſigniter, carnes inflammatione correptas, & in pus verſas, atque liquatas cum nobili ſubſtantiae detrimento relinquunt : quod in Abſceſſibus ſub cavitate naturali congeſtis non reperies ; niſi ſi ex longa ſaniei coinquinatione, & contrectatu, id evenerit. Porro *Cyrtomata* haec appellaſſe mihi viſus eſt Hippocrates, quod ſublata e carnibus cute, gibboſin quandam varicibus ſimilem referunt.

CAP. VII.

De Generationis modo.

PHiloſophi, diſquiſitores naturae rerum exacti, lapidibus, metallis, unguibus, & pilis ; corporibus nimirum, quorum nulla vegetatio eſt ; etiamſi vulgo appareant augeri, nihilominus legitimum augmentum denegantes, decreverunt illa, quae ſenſus monſtrat, incrementa fieri ; quod his ſubſtantia conſimiles particulae a ſua ſingulorum ſcaturigine, aggregentur, & compoſitae compingantur, extrinſecus quidem non intrinſecus additis incrementis. An igitur ad hunc modum fit Congeſtus noſtri procreatio ? ſed certe ſecus apparet inſpicientibus nobis intime rem : differunt autem utraque in pluribus. Primum enim ante ſuppoſitio, quod in re noſtra generatio eſt, & nutritio : ſic ſuccus nutritorius, quamvis inquinatus ſit, & ſuperfluus, tamen adhuc eſt in naturae ſinu. Quare dirigitur ab iſta, & per poros intrinſecos effunditur agitaturque alimenti vice ; ſicuti loquutus eſt Joan.

Fernelius, & hoc quidem citra congeſtionem : quando vero ſupra ſphaeram particulae congeritur, & coagmentatur, hic humor, neque etiam indiſcrete ac temere fit, & vulgo ; ſed praeſenti calore commaſſatur, & componitur utilis materiae modo. Argumenta ſunt anomali tumores, atheromatum, ſteatomatum, & meliceridum; quibus non ſine congeſtu creatis, propterea cyſtis inducitur, quod non deſtituit iſta calor. Itaque vides diſcrimen longe vaſtiſſimum inter imperfecta, meteoraque, corpora, & congeſtionis noſtrae materiam cognoſcis inſuper & modum, quo generatio iſta procedit.

C A P. VIII.

Definitio Congeſtus.

EST ex his omnibus ante productis una definitio colligenda, quae veluti compendium quoddam, & ſumma ſit omnium, quae contemplatur homo, ſuo nomine *Congeſtus* intelligere debeat. Si igitur memoria nos non fallit eorum, quae ante ſtatuimus; *Congeſtio eſt coacervatio lenta humoris in parte, quae nutritur, inquinati, ac ſuperflui, vel vitio advenientis materiae, vel uniuſcujuſque facultatis naturalis, ſive quae non perficiat, ſive quae non expellat, vitio*: haec *Congeſtus* morboſi definitio eſt ad ſententiam Ariſtotelis, *lib.* 4. *meteor.* & Galeni, *in opere de naturalibus facultatibus*, tradita; quam facile ad tumorem ipſum congeſtilem, ubi lubeat, accommodaveris.

C A P. IX.

De differentiis Tumorum a Congeſtu.

JAm dixi duplicem Congeſtus modum: alterum, qui ſolius concoctricis facultatis vitio commiſſus eſt; qui ſimplex Congeſtus, & proprie dictus eſt: alterum vero, cum congerit quidem pars non a ſe manantem humorem, ſed aliunde profectum, & non concitatum quidem, ſed conſiſtentem. Si placet igitur haec diviſio, poterit haec ex his doctrina conſtitui. Uterque modus & ſuppurabilis eſt, & ſuppurationis expers : hoc in Libro nos eum, qui ſuppurabilis eſt, potiſſimum exponemus; quippe qui minime tractatus ab aliis eſt ; & majoris momenti videtur.

Addidit, & Gabriel Fallopius *in tract. de tum. cap.* 5. differentiam alteram, quae eſt : congeſtionis tumores alii ſunt ab intemperie occulta, qualia luis Venereae ſunt gummi; alii ſunt vitio debilis expultricis, valentiſque retentricis; quam rem in tumoribus ex ſemine diu retento ſe dicit obſervaſſe. Hae ſunt inter plurimas differentiae *Congeſtus*, quas ſemper ſpectantes ſingulariter ad curationem nos Medici deligimus.

C A P. X.

De modis Magnitudinis, & Formis.

HOrum Abſceſſuum univerſe commenſorum mea quidem obſervatione modi, qui ad magnitudinem ſpectant, ſunt quadruplices; ſinguli ſedibus, cauſis, & ſymptomatis, diſtincti. Quidam vaſti ſunt ita, ut ſi artus corporis occuparint, plu-

plurimam horum partem fint circumplexi. Manum homini Eubaeo ufque ad cubitum fuppuratam meminit Hipp. *in* 5. *epid. num.* 16. Si vero corpus medium, quod infrequentius eft, obfederint, late fe exporrigent; fub cutem, ut plurimum, integram fufi, neque intra mufculorum interftitium defixi: de quibus haud equidem ullum comperi de Graecis auctoribus, qui explicate fcripferit. Secundi magni funt quidem, fed iftis plerumque minores, quorum effluvium e media mufculorum intercapedine videtur exilire, *Apofcemmata* vocata Veteribus; febrium longarum foboles. Maximus ex hoc genere praefectus eft a me, fub inguen, Reverendo Patri Bibae Sacerdoti Jefuitae, cum copiofa faniei viridis manatione, cujus nulla apud quofdam alios Medicos fuerat opinio. Tertii funt mediocres, atque exftantes, quam alii magis, certis tuberum capitibus interftincti; quos propterea equidem *Cyrtomata* confuevi dicere; non autem generali fignificatione tumorum omnium praeter naturam: quae vocata per Hipp. ut cenfuit Gal. 2. *prognoft. comm.* 4. funt quaedam *Phymata*, non plus ovo intra anferinum, & gallinaceum excedentia, ut parotis: funt autem, & qui multo minores funt, fed crebritate parvitudinem compenfantes; qui plurimum per fuperiores partes corporis vifuntur, fuppuranturque non fine rubore, cum ad id, quod non brevi fit tempore, perveniunt; ut in Jofepho Thomae Portii filio, & in Jofuaei Amicangeli Neapolitani caufarum Patroni filio: funt autem, & hi recidivi Abfceffus plerumque; quod in Francifco Antonio puero Vincentii Vulturalis filio, atque in aliis nonnullis, comperi. Subeft autem his (quod Celfus ait) ex fanguine & fanie concreta caruncula, putris fungeum & mucofum concrementum ferme referens; unde & ftrumofa vulgaribus putatur affectio.

Pofteriores hi duplices cum febre non funt neceffaria conjuncti, quae priores perpetuo folet infequi; poftremi cacochymis, alii, fi apofcemmata exemeris, cachecticis, & inopibus; qui duriter cubant, frigorifque & ventorum, & fubdiales patiuntur injurias, per famem omnia ingerentes, laboribus ad fummam, & afpero vivendi genere, confecti. Ex his obtigit nobis in Valetudinario curandus quidam, qui & in fummo capite, & facie, id eft, gena & oculorum angulis, & cervicibus, & jugulo multos ejufmodi abfceffus, pertulit: res, quae plurimam admirationem paremque mifericordiam plerifque movit, homo paluftris in Capuono cultor & incola. Adnumerari & his praecipue mediocribus fpinam Arabum, & gummi Venereae contagis, licet; quae utraque peculiari quadam & infolenti conditione tumoris offa prius, quam carnes, vitiant & corrumpunt.

Sunt hi quidem vitii contumacia mali, fed nihilominus vitae fua natura vim non inferunt.

Haec brevi de frigidorum Abfceffuum formis, & neceffaria tota dignotione. Interim vides, effe nobis longe aliam opinionem, quam Euftachio Rudio; qui *Congeftionem* ad tumores, quidem magnos raro, frequentiffime vero ad exiles, cenfuit fpectare.

CAP. XI.

De Sedibus Congeftus communibus.

QUas autem partes corporis obnoxias, & fubditas huic affectioni dicemus? certe illas, quae debiles, & imbecillae fuapte natura fuerint, id eft, quae calore nativo, & carne, ac fanguine, laetiffimis fabricae noftrae portionibus, minime participant: talia autem funt offea, cartilaginaea, membranea, nervea,

& ut femel dicam, partium albarum omne genus. Praeter intemperiem nativamque debilitatem, eft laxitas, utpote articulorum & adenum, adenoforumque locorum, intercapedinum omnium, compaginum, & contexturarum, & praecipue mufculorum, & vaforum. Tertio, quae funt in extremo, & infimo corporis loco; quae veluti Septemtrionis partes a Sole, fic ipfae maxime diftant a fonte caloris. Ad haec, quae agitantur, & motui funt obnoxia, ut carpi manuum, in quibus recte dicunt omnes fieri ganglia, lupias vulgo dictas, meliceridés, atheromata, fteatomata & hoc genus. Poftremo loco omnia, quae doluerunt, aut aegrotarunt impenfe; ictus, allifus, contritus, graves contrectatus, diftractus, diftentus, gravatus, exagitatus, & violatus ex vulnere, ulcere, fractura, & Abfceffu, omnes denique offenfas recepere, ac fuftinuere: hoc omne genus non naturale, ac naturale, partium fic defcriptum, confuevit effe Congeftibus opportunum.

C A P. XII.

De fignis Congeftus.

INdicia, quae Congeftilem Tumorem oftendunt, auctore Nicolao Florentino, Viro in defcribendis tumoribus omnium difertiffimo, funt haec.

Primum praegreffa cauffa, quae non proximo tempore partem infirmarit, debilitaveritve.

Secundum, lenta progreffio de minima extumefcentia ad majorem, fed occultis tamen incrementorum momentis; atque haec, ubi apparuerint non in dies, fed in menfes, & longa temporum curricula.

Tertium, nulla extumefcentia venarum, quae in ambitu funt, infignium aut mediocrium. Verum enimvero venarum capillarium, quae prius quidem non exftabant, jam exftant; non fine iftarum, licet exiguo, propter diftenfionem, dolore.

Quartum, nulla apparens plenitudo corporis, aut partis fuperioris five fitu five dignitate.

Quintum, pars a principio, ufque ad computrefactionem humoris, concolor cum toto, & aequalis temperiei: a putrefactione vero, non concolor, & inaequali intemperie, dolens impenfe. Coge haec verfibus, dices;

Haud praeit; augetur lente; non vena tumefcit;
Non plethora fubeft pars concolor undique toti.

C A P. XIII.

De fignis fuppurati Congeftus.

QUoniam vero praemonftratum fuit ad fuppurationem plerumque verti *Congeftus*, quod nos genus inftituimus praecipue curaturi; ob id tradenus hic brevem dignofcendorum eorundem rationem: quae quidem facilis admodum non eft, neque aliorum communis: vidi equidem plerofque Viros in arte medendi non parum exercitatos in hac re falfos, nimirum, qui fuppurationem non cognoviffent, quae jam erat; ufus autem, ut aliorum multorum, fic & iftius rei magnus magifter, & demonftrator, eft. Quaeres autem unde difficultas? fed hanc docet Hipp. *in aph.* dicens; quod pus in Abfceffu latens, vel propter loci craffitiem, vel propter profunditatem, percipi non poteft. Nihilominus praefens aliena ma-

materia se declaret oportet aliqua sui affectione, pertinente ad sensum tactus, visus, auditus, vel ad sensum interiorem: unde inquit Hipp. *lib. de off. med. princ.* Aut similia aut dissimilia, a principio, a maximis, a facillimis, ab his, quae undiquaque penitus cognoscuntur, quae & videre, & tangere, & audire licet, quae & visu, & tactu, & auditu, & naribus, & lingua, & intelligentia sentire licet: quae & quibus cognoscuntur omnibus cognoscere licet. Itaque quod ad tactum pertinet, impositis utriusque manus digitis, & vicissim nunc illic compressis, atque sublatis, fluctuatio inter utrosque exploratores sese monstrabit humoris: deinde unius etiam manus digitis prioribus longis cedentem aliquem mollitudine locum comperies: sic & visus aliquam inaequalitatem cognoscet: auditu vero rescies ab aegroto, si quod pondus aut mobile, vel respondentem his aliquam affectionem per id loci persentiat. Ad deprehendendam vero suppurationem Hipp. *l.* 1. *de morb. n.* 12. *&* *l.* 2. *n.* 27. & *Celsus l.* 8. *c.* 9. docuerunt imponendam terram figulinam aqua commassatam, ut hac post aliquod tempus abstracta, cognoscatur, qua parte magis resiccata se monstret: ubi enim siccior reddita fuerit, ibi suppuratio respondebit. Disertius autem de hac eadem re nos in opere de *Inermi Chirurgia* pertractavimus.

CAP. XIV.

De Praesagio.

PRaesagiendi ratio, quae communis est Abscessibus aliis, non est, ut a me pluribus attingatur; Praesagia duntaxat majoris momenti persequar.

Non carent periculo Abscessus omnes a *Congestu*, qui cum cachexia sunt conjuncti; sic horum propago mala est, & veluti radix.

Febricula, quae his assistit & mala est ipsa, & malos etiam Abscessus arguit. Rari autem sunt Abscessus diuturni, quibus febris non sit adjuncta: & partim quidem communi utriusque causa cachexia, partim puris inexhausti perenni exspiratu; quod quidem pus in magno Abscessus sinu affluat.

Declarat pus infinite manans commoriturum cum morbo aegrum; praesertim si cum malis aliis indiciis enerves hominis vires appareant.

Circa spinam dorsi mali sunt omnes Abscessus magni. Apostema magnum dorsi spinam attingens, hanc plerumque distorquet in gibbum, ut observavi in Margarita Blanchina; in scoliosin vero, ut in Jo. Baptista Josuaei Amicangeli filio.

Circa articulos ac nervos consistens hoc vitium, ni mature praevertatur, mutilet membri mobilitatem time.

In diuturnis exile malum est fistula, si vitae periculum nullum sit, ut in Abscessu nostrae Heroinae RIBERAE.

Si febris absit minime perniciosus est morbus.

Tumores per Congestum singula sua tempora quam longissima habent, Roder. Fons. *com.* 1. *consf.* 31. *p.* 111.

CAP. XV.

De Praeservatione.

QUoniam quidem duplex Medici providentia est; altera praesentem morbum eximendi, altera vero futurum, aut recidivum, praevertendi: cadit haec posterior cura singulariter in liberandam congestili vitio particulam; utpote quae fa-

facile redire in ejusdem mali servitutem, & incursum potest: nam si debilis a primordio vitium subire potuit, quanto etiam magis cum a morbo reddita est multo debilissima; itaque & hoc quoque studium exercendum in hac re est, ut ne recidivam aliquando recipiat particula: quod ubi facere volueris, via prompta est, occurrendo caufis opificibus, & eas turbando, ne Congestum perficiant; quoniam autem affectus procreatio ad concoctricis, expultricisque, debilitatem refertur, utraque autem, ut Hieron. Fabricius *in l. de tumor.* advertit, ad unam intemperiem cadunt, eapropter inventam hujus qualitatem sui contrarii remedii usu corriges. Quoniam autem ut plurimum frigida est, quippe quae una cruditatis & torporis fautrix, & altrix est; deinde non sicca, sed humida, propterea quod cum materia non expulsa conjuncta: ob haec remediis aliquanto calidioribus, & ficcioribus uteris; verum ea lege, ut cum adstringendi roborandique alia facultate sint conjuncta: tale singulariter Indum *Gummi Tacamahaca*; *& Gummi Guajacanum*, est, *Agallochum*, *Bryonia*, *Calamus aromaticus*, *Crocus*, *Cypressus*, *Cyperus*, *Lentiscina resina*, *Rosmarinus*, *Succinum*, *Vernix*, & alia hujus generis. E compositis maxime probantur *oleum e Lateribus*, *Crocinum & juniperinum*, *exstillata*.

C A P. XVI.

Curatio Tumoris a Congestu in universum.

TUmori quidem a Congestu, licet, quatenus tumor est, conveniat materiae transpositio, de qua re fuse Nicolaus Florent. ubi de curatione Apostematum generali; nihilominus haec, praeterquam quod plane non succedit, etiam detrimentosa esset: siquidem eo concesso, quod *Congestilis* quicunque *tumor* producitur plurimum vitio concoctricis, & expultricis, partis ejus, in qua est; sic humor tumorem creans frigidus, & pituitosus est; itaque crassus, viscidusque, & valde impactus, quem quidem in spatiis mediis partis, & extra vasa, contineri diximus; ex quo loco sic haerentem, quae repellens medicina transponat? Quin etiam si repulsus successerit, incommodus erit: quandoquidem applicitus frigidorum, concoctricem partis alioqui debilem, amplius debilitare posset; & nonnullam Congestioni caussam addere. Adde quod posteaquam congestus totus esset humor, tumorque redditus magnus, aliud ex pulsu sequeretur incommodum: nam dato, quod succederet per pulsum evacuatio, haec & dicta humoris crassitie, & loci profunditate, & partis impotentia, fieret admodum pauca; & interim residua portio magis incrassaretur, addensareturque, ad alias tum artis, tum naturae vacuationes, contumax: quas ob res major ex his esset noxa, quam adjutatio.

Similiter & tractus in Congestis inutilis est, vanusque perspicue; nam si pulsus proxime non cedit humor, quo pacto cesserit tractus e longinquo?

Verum enim vero transmissus in Congestione tollenda non vulgariter commendatur, quin necessarius est, & singulariter proficuus; quo scilicet & partis infirmitas roboratur, & laxitas cogitur: quibus adjumentis ipsa & quod congestum est aliqua parte trudere, & quod congerendum erat, castigato vitio non concipit. Veruntamen ut haec vera sint adhuc, nonnulli voluerunt in tribus casibus administrari posse transpositum, in unoquoque tumore per Congestionem creato.

Primum quando certus esset Medicus, quod per transponendi operam congesta materia derivaret ad membra viliora.

Secundo cum nulla existente plenitudine in universo corpore, etiam neque haec inesset parti communicanti, cum extumescente loco, & tumor interim esset parvus.

Ter-

Tertio cum materia congesta esset calidior ac tenuior, & a causa calidiore producta, puta intemperie; quamquam casus hic perrarus est, & insolens. Adde si eadem materia sit pauca, sic enim tuto liceret hanc repellere.

Addunt & nonnulli quartum, quando scilicet esset dubitatio de complicatione fluxionis a parte aliqua, quo casu licet uti tractu, licet & uti transmissu; nec alii excludunt repulsum, praesertim in viis mediis, cum aliqua stypticorum admixtione parato medicamento.

Verum enim vero misso transpositu, qualis est descriptus, tutissima inter omnes, atque expeditissima curatio est per discussum humoris & excussum. Discutientia autem late pateant, ut in nostro *Pharmacochirurgico* expositum est; illa intelligo, quae conjuncta sunt cum attrahendi facultate. Talia autem uno nomine dixerunt Veteres absorbentia, quae raptum a se humorem ea, qua gaudent dissolvendi vi dissipant & absumunt sic, ut exhausta, & libera, pars restet; sunt autem haec *cit. l.* descripta.

CAP. XVII.

Curatio specialis Abscessus a Congestu suppurati.

PRoprium, & peculiare est Abscessuum, quos primo posui mole maximorum, ut subsit his profundior alienus humor sub cute: haec vero nil vitio subjacente detrita, vel extenuata, quin plerumque turgidior, altiorque fit humore aliquo in se ipsam absorpto. Admirabile id quidem, at non ei, qui consideret ignavum, & minime acrem, aut erodentem, ichorem adversus densum compactumque corium nil posse praevalere; sed stagnantium aquarum modo potius in latum, quam in sublime, divagatur. Ob id igitur quod crassa, & inviolata cutis est, sub hac altius infixo scalpro, distractisque incisione partibus, gravis excitaretur dolor. Quam ob causam consultius visum est fieri nostris Professoribus, si candente ferramento aperiantur hi Abscessus. Quam rem cum & nos approbamus, illud tamen observandum volumus, ut, simul ac suppuratio prima appareat timidus non sit, neque tardus ustionem admoliri, Chirurgus; quin etiam si me audiat, comperiet saepe numero suppuratam plane materiam, quam vix suspicatus fuisses Abscessui propinquam. Illud ad unguem comprobatum est in Abscessu, qui sub homoplatas ortus est Caroli Francisci Mirabilis Medici vigilantissimi filio: in quo cum suppuratam materiam minime crediderunt omnes, adhibito per me acuto cautere, copiosa reddita est a vomica sanies; quantum autem periculi, dum dormitat Chirurgus, si exterior Abscessus cum interioribus communicet, & in ventrem finiat anabrosis. Quo Cardanus *in arte parva p.* 251. exteriores Abscessus, qui interioribus communicant, antequam suppurent, sunt secandi: minus enim periculum est in difficultate sanationis exterioris ulceris, quam in corruptione viscerum a sanie. Haec ille, quae res ad unguem comprobata est jampridem in Matthia Cedruto Marilianensi perillustris Viri Domini Prosperi Suardi famulo, cui natum, juxta superiores vertebras lumborum, Abscessum, cum crudum judicasset famatissimus quidam Chirurgus Neapolitanus, in nosocomium nostrum advecto secantes nos scalpro candente penetrantem in cava pectoris invenimus; argumento quod in cruentam & albam saniem vis compulsi spiritus identidem redderet. At neque si crudior sit Abscessus, nihilominus per ignitum scalprum aliquid detrimenti feceris: verum inimicae putredini fomentum, qui calor est conclusus, abstuleris, & partem in dies exhauriendo, atque exsiccando, nervos, tendines, musculos a vitii

con-

contage vindicaveris. Imo si vero de gummi syphiliis sermo fit, & cariem anteverteris ossium subjectorum, quae mirum quidem ut vitiata reperiantur saepe, nullo forinsecus apparente; quod te id docere teredinisque certum reddere potuisset. Comprobatum autem & ratione, ut id fieri possit non difficile, & re ipsa factum persaepe vidimus. Ratio quidem ea est, quod interdum humor antipathiam habeat peculiariter ad os, quemadmodum usu venit, & in spina morbo ab Avenzoar, *l.* 2. *c. ult.* vocato, in quibus utrisque morbis, spinae inquam, & Venereo, visum est per virulenta illa seminia prius ossa vitiata, quam carnem aut cutem, ut propterea mirum non sit vitiata primum dura quam mollia, sive id factum sit computrescendo, sive corrodendo; quod in Agnello Josephi Pagani filio vidimus, cum Francisco Nola Medico Neapolitano, quem honoris caussa nomino; atque in Josepho quadrimo filio Thomae Portii, cum Mario Schipano Medico plane nobili. Sed & Catharinae filiae Joannis Gregorii Bibliopolae, septem annos natae, duplices Abscessus & in sinistra gena, & in pectoris osse, procreati; vix crediti fuerant ab ullo suppurabiles, nec dum jam vere suppurati, cum a me discissi ferro candente reperti sunt os vitiatum continentes: adeo scilicet imponit ejusmodi causa continens multis. Res autem dum ageretur & postquam acta est, cognovere probatissimi nostrae Urbis Medici, Joannes Dominicus Comes, Matthias Magliocchus, & Horatius Thesaurerius, Collegii Salernitani Medicus; qui testificari alias potest, me sibi filium primogenitum ex immaturo brachii Abscessu, maturo id est praepropero, ne musculi contererentur, infectu praeservasse.

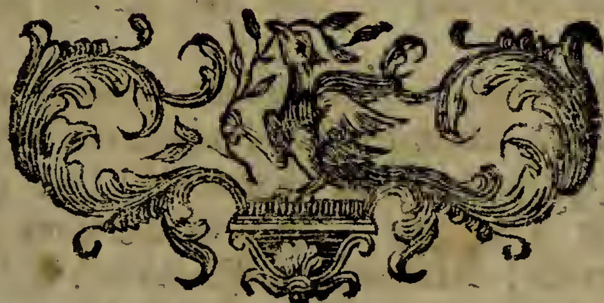
Haec prima curandi ratio chirurgica est ad Abscessus, cute adhuc integra obductos: medicamentaria ad jam apertos restat exponenda, quae suas etiam adversiones recipit; praesertim vero penes nostros Medicos, qui vel non discreta vel neglecta causae continentis, & morbi, natura, contraria atque inversa, quam indicationis recta ratio petat, medicamenta adhibent. Incredibile apparet, quin potius miserabile, quando non intelligunt contraria contrariis esse adhibenda; axioma, quod nemo agyrtarum, & circumforaneorum Medicorum ignorat. Sed hoc ignorare videntur aperte propterea, quod Abscessus calidos ac frigidos unis eisdemque pharmaticis aeque tractant; nimirum ex *oleo Rosaceo, atque Ovi luteo*, misturam utrique tumorum generi inflammatorio, postquam aperuerint, indiscriminatim adhibentes. Digestivum igitur hoc, quod vocant, vel calidum, vel frigidum: utrumque dixerint, vel calida calidis, vel frigida frigidis curant hi homines. Dicent hoc neutrum extremorumque medium; sed nihilominus instabo; & quomodo absolute extrema neutris aeque curanda? an exquisite medium est illud? sed hoc plane falsum, nam frigidum verius, quam calidum; nec dico quidem actu, quod etiam problema exercitari posset, sed etiam potestate quippe & numero, & quantitate superant & praeponderant frigida, id est, rosaceum ovi vitello. An non igitur horum mistura, quam adversus calidos Abscessus usitarunt, ad frigidos saltem intendere calidis additamentis, quale *Crocus*, *& Propolis*, *& Styrax*, *& Mel*, est deberent? Sed quod inexcusabilem istorum imperitiam facit, est, quod non quatriduo vel octiduo medicamenti finiunt usum, sed ad unum alterumque etiam mensem. Etenim, ut tum humoris assidui conditione, tum medicamenti, non coquitur sanies, sed tenuis in longum manat: ipsi, qui credunt concoctorium medicamentum, ut coquat, etiam in longum tempus imponunt; id quod cum praestare nequeat, infinite etiam adhibeant oportet; donec, quod saepe fit, aut errata mesdendis corrigat natura, vel in fistulosam speciem abeat ulcus; quod quale detrimentum malumque sit judices Lector. Ita quidem hi homines, quod Gal. *l.* 3. *meth. meden.* de Thessalitiis conquerebatur, sanabile brevi sua natura vitium reddunt

dunt inſanabile. Eſtque hoc quod narro non raro quidem a Chirurgis noſtratibus patratum, ſed vulgo etiam & quotidie; atque id equidem adverſus celebrem quendam hominem, nam Medicum appellare religio eſt, adverti Februario paulo prius exacto cum doctiſſimo Medico N. N. noſtri Gymnaſii Profeſſores; qui ut homo eſt tam ingenuus, quam eruditus, non admirari non potuit turpem hominis ignorationem, noſtrumque ſeculum, gentemque noſtram, qui nomine omni praeterquam recta ſcientiae aeſtimatione moventur, ut indoctos homines pro praeſtantibus habeant atque praedicent; praeſtantes vero judicii ineptitudine, & perverſitate, pro iis, quales vere ſunt, non agnoſcant. Sed mortuos ſinamus, ut ait Servator, ſepelire mortuos ſuos, ad cauſam noſtram redimus. Debent emmota, quae frigidis Abſceſſibus imponuntur, conſtare calidis, quae tum concoquant, tum expurgent. Sed prius quidem concoctoria exiguntur, tum humoris frigidi, qui creavit Abſceſſum, nomine; tum etiam quia praematura fuit operatio, quae paulo minus quam crudum tumorem aperuit, ejus rei ſtudio & cautione, quam dixi. De concoctoriis nos in noſtro *Pharmacochirurgico*, quod propediem edetur plene diſſeruimus: itemque & de expurgatoriis; quae concoctoriis ſuccedunt. Ibi locorum pleraque uſu maxima de hac re leges. Interim ſcire licet ulceri ambuſto tres dies, *Olei Amygdal.* & caeteri compoſitione curato, mox immittendum in penicillo *ceratum aureum oleo cerae*, vel ſi id non placet *oleo ovorum*, dilutum; quibus ſatis nutritum, ut Celſus vult emollitumque vulnus, poſt haec expurgantibus vacuandum. Uſus ego ſaepe feliciter ſum *Barba capri madefacta per oleum, aut cum ſucco Cyclaminis*, ſi medicamenti vires intendere velis. Quo purgato ulcere ſequitur, ut impleatur, id quod pulvere ſarcotico belle fiet: aegroto, commodam, honorificam tibi, viam hanc experieris.

PERORATIO.

HAec ego raptim quantum ingenii mei tenuitas comprehendere potuit, conſcripſi: quae equidem proferre libuit non tam ab exacta rerum commeditatione, quam fida in multis hominibus obſervatione profecta, cum autem ego primus, & ſine duce rem hanc tractarim, ſi qua in re minus ſatisfecerim, aequior mihi judex eſſe debebis Lector.

FINIS.

DE ABSCESSIBUS ANOMALIS

LIBER UNUS.

Qui eſt Operis, de ſelectis Abſceſſibus, III.

EODEM SEVERINO AUCTORE

PRAEFATIO.

Bſceſſuum *praeter naturam* omnium duplex ego genus facio ; Simplicium, ſcilicet & Multiformium . Sed ſimplices quidem nullos opinati ſunt alii , qui cenſuerunt Abſceſſuum naturam eam eſſe , ut comprehendat omne genus morborum in unum acervum aggregatorum. Verum aliter nos , qui volumus ſimplices eſſe, *quorum omne vitium fluxile eſt* , *&* *qui ad unum praevaricatum* , *atque etiam alienatum* ; *referuntur humorum* , *qui de conceptaculis exierint vaſorum*, *&* *in loco quopiam coacervati fuerint*, *ſive per Effluxum ſive per Congeſtum*. Multiformes vero diximus eos, *qui praeter humorum interventum* , *qui obſcurus* *&* *diſcors a communi plurimum eſt*, *ſubſtantiae inſuper ſolidae praeter naturam praeſentia ſunt inſtructi*; quod, quia praeter communem omnium rationem legemque fit, ob id placuit *Anomalos* appellare : de quorum inſolenti natura, cauſis, procreatione, atque univerſa ratione, nemo ante nos plene diſputavit ; ſed pauca admodum, & obiter unuſquiſque de his attigit : quod factum judico non ſine artis detrimento, atque injuria rei, quidem inter multas digniſſimae ac plane mirandae adeo, ut, propter enormium contentorum varietatem , Magicis haec artibus fieti vulgus opinetur. Quam ob cauſam adverti in hanc rem animum, notavique aliquot, quae ſubiere, ſic ut libellum confecerim. Utinam autem, ut non parum laboravi in argumento difficili ac novo, ſic eam rem pro dignitate fuerim aſſequutus! utcunque exercebis tu me legens judicium amice, ſuſcitaverim ego tuum, aut aliorum, ingenium, ad excogitanda meliora.

CAP. I.

Diviſio Abſceſſuum, & qui ſint ex his pertractandi.

EX ſolutae unitatis, & magnitudinis auctae, genere compoſito, (quod commune Medicorum omnium decretum fuit) conflatur apoſtema, ſive apoſtaſis graece, Abſceſſus latine: ſic quidem dictus auctore Galeno , *in l.* 2. *ad Glauc. cap.* 5. quod hujus vitio abſcedant a ſe ipſis , quae ſe invicem contingebant corpora, humida, vel alituoſa, vel miſta, ſubſtantia diſſolvente . Et humor quidem contiguas partes diſtrahit, vel dilatata cavitate, in quam incidit, naturali, vel alio , & inſolenti ſibi comparato ſinu, poſtquam ſuppuratas carnes liquavit , quas prima inflammatio corripuit : hoc quidem uſu frequentiſſimum genus Abſceſſus eſt , cum phlegmone conjunctum . Alterum vero , ipſo adnotante Galeno, *lib.* 14. *meth. med. cap.* 12. eſt cum , nulla praecedente phlegmone , humor aliquis ſtatim ab initio , iſque

isque alius specie alius, caeterum omnino acris, in parte aliqua colligitur. Porro excoriat hic circumposita corpora, spatium videlicet sibi moliens, vel inter duas tunicas, vel sub certis membranis. Excoriat autem omnino ipsa copia distendens; interim vero acrimoniam quandam putredinosam tempore contrahens. Sane inveniuntur in hujusmodi Abscessibus, cum scalpello sunt divisi, proprietates quaedam non paucae, nec humorum modo, sed etiam solidorum quorundam corporum. Siquidem unguium, pilorum, ossium, testarum, lapidum, & pori, fragmentorum similia, inventa in his corpora quaedam sunt. Ac humorum ipsorum alius veluti lutum, vel coenum, vel olei quidam limus, vel vini faex; alius adeo graviter olens, ut omnes aversentur: verum haec rarius incidunt. Frequentissima vero hujus morbi sunt tria genera, quorum singula propriam appellationem graece sunt sortita. Ea sunt Atheroma, Steatoma, & Meliceris, a similitudine contentarum in tumoribus substantiarum dicta; est enim aliud eorum veluti sevum, aliud veluti mel, aliud pulticulae, quam atheram vocant, simile; quae quidem teste eodem *l. de tumoribus p. n.* ab aliis inter Abscessus reponuntur, ab aliis vero ad aliud genus referuntur: haec ille; quae verba quidem autographi modo semel in hanc rem producere visum est nobis, qui pertractantes istiusmodi Abscessus, sine phlegmone nascentes, quando communi nomine careant, operae pretium rati sumus facere, si illud adinveniremus. Ad extremum autem unum vocavimus *anomalorum* propterea, quod ad unam aliquam quaternionis sive humorum, sive tumorum principum speciem referri, praeterquam per aliquas ambages, non possunt; quos eosdem Abscessus vocavimus & *Foetabula*; cujus nominis ratio commodiore mox loco referretur, prius enim aliqua praemonstrare oportuit.

C A P. II.

Ad secundum naturam, an praeter naturam sit haec affectio.

DIfficile autem deliberatu videtur, num secundum naturam, aut praeter naturam, censenda sit corporis haec affectio; utrumque enim affirmari fas est: secundum naturam affectum aemulari apparet propterea, quod inter omnes tumores maxime ad naturam accedunt, amiceque, aut minime omnium hostiliter, in multos annos, nobiscum hospitantur: quod si ullam aliquando molestiam inducunt, id quidem non pravitate sua, sed incremento ac distentione accidit. Deinde membraneis amiculis veluti res utiles, & veluti foetus momenti est, ut venis hisce nutriculis perpetua suggeratur alimenti materia, veluti matrix quaedam subdita est, quam & radicem interdum appellavimus: quod conservandae rei studium in natura provida non minimum arguit: quas ob res non inepte neque inconsulto puto factum, ut *natae* graeco *phymati* respondente nomine fuerint designata; quam vocabuli rationem amplexus est & Fallopius, *lib. de tumor. praeter natur. c.* 10. Ast Natam Joannes Manardus & Jo. Tagaultius sub Steatomate censuerunt; falso autem & citra etymologiae dignitatem *naptae* ab aliis quibusdam; *napthae* vero Jo. Manardo *l.* 7. *epist.* 2. & a Jo. Lang. *l.* 3. *epistol.* 4. sunt dictae. Licet autem quidam hanc ipsam *natae* nomine, ut Joan. Langius; alii *naptae* ut Theophrasti interpres Dornaeus; alii vero *nasde*, & *napae*, ut Conf. Tigurinus vocaverint: attamen cum hujus nomen nullius certae originis videatur, nisi quod ipsa naturae nomine se tueatur, hinc docti Viri, quo referrent nomen, incerti fuerunt. Illud tamen demonstrationes omnes superat, quod causae in his procreandis sunt omnes naturales; efficiens, quae natura formatrix; materia, quae suavis & mitis, ut pinguedo & mellea substantia; forma, quae membraneum opificium; finis, qui

Foetabulum quoddam, & Germen eſt. Verum enim vero, contra eſt Galenus, qui *lib. 3. meth. med. cap. 1. & l. 14. ejuſdem cap. 13. & 17.* tumores hos dixit toto genere praeter naturam, & totis ſubſtantiis, ut ipſemet explicet, diſpares, id eſt, a conſtituta naturae corporis idea diſſiti; heterogenea & aequivoca ſolidae ſubſtantiae concrementa, quod uno verbo alienum proprie dictum, appellavit auctor *Iſagogici c. poſtremo*. Aliud etiam retulit Hieronymus Fabricius memorato jamdudum loco, quod eſt, quia vena ſola nutrix obſervatur ſine arteria; unde fit, ut materia, quae his Abſceſſibus eſt, non vertatur in naturam humorum, aut formam ipſius partis, quae deſtituta eſt calore naturali, ac vitali, qui communicatur per arterias, qui in his Abſceſſibus nullae ſunt; haec iſte. Verumtamen haec non faciunt, ut *Germina* & *Foetabula* quaedam, ſecundum aliam communiorem naturam, eſſe non poſſint eadem.

Ad ſummam autem mihi videtur illorum natura inter alienam & animatam conditionem media: nempe natura procreatrix neque hanc in animantium ſortem, in quam comparata non erat, dignata eſt: neque prorſus abalienavit, quae nil in caſſum abire permittit: eam excogitavit formam, quae conjugium utriuſque retinuit; materia ſcilicet ſe ſubſternente, quae non ſic ex humida proprietate infirma ſit, quae calori putrido ſubjiceretur; neque tam firma, quae plena valeret obſiſtendi virtute. Itaque cum viſciditate non nihil etiam utilis ſucci comprehendentem hanc maſſulam, neque in totum a natura diſſentaneam, aliquando dignatus calor, qui corpori nutricando, & his quae ad nutricatum ſpectant, praeeſt, non abjecit; ſed ſepoſitam ſuis interdum radiis illuſtravit, atque aliqua formationis ſorte donavit. Quibus apparet communem formantem facultatem ab ipſo formationis tempore non deſtitiſſe, ſed ad omnem vitam munus ſuum extendiſſe; quemadmodum acute monſtravit Laurentius Jubertus, *in paradoxis*; nil contra operantibus quibuſdam doctis, qui placitum exercuere: cui placito niſi fallor & Gabriel Fallopius acceſſiſſe videtur, *l. de tumor. c. 15.* Ad hunc modum membrana, quae in tunicam ſervitura Germinis illius erat, conformationem accepit. Hac item ratione fit, ut peculiares laudabilioribus hiſce *phymatis* radices ſint, id eſt, venae & fibrae; unde perpetuum incrementum capeſſant eaedem.

CAP. III.

Ad Animantium, an ad ſtirpium, naturam accedant hi Abſceſſus?

INveſtigantibus igitur jam nobis Abſceſſuum iſtorum naturam, & conditionem, id, quod primo ſe offert eſt ipſorum auctio a parvulo; quae auctio quemadmodum inſpectio docuit, non eſt quidem per continuam particularem appoſitionem, vel per dilatationem, impletionemque, pororum, & ex infarctu diſtentionem; ſed per nutricatus veri conditionem, qui dubius tamen, & anceps, eſt, num plantarum, num animalium modo fiat. Animatae quidem rei videtur generatio, quia vena quadam nutricula, velut umbilicalibus vaſis, ſuggeritur in hoc nutrimentum; ſed nihilominus non animatae rei nutritio eſt, ſiquidem arteria venae comes deeſt: quod acute advertit Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, *lib. de tum. append.* Quoniam igitur appendiculum quoddam eſt hocce genus; an ſit veluti muſcus in arbore, vel viſcum, quod non ſua ſeminat arbos? atque adeo ſtirpium inſtar erit hujuſmodi accretio? praeſertim, quando ad extremum corporis habitum plurimum excitari conſueverint haec Phymata. *Phymata*, inquam, proprie dicta, ſecundum graecam literaturam, id eſt, communia quidem illa, non qualia ſpeciatim a noſtris

Me-

Medicis usurpari consuevere. Rursus autem, quia germen est quaedam fructus species, ad stirpium privatas partes referemus; qualis vel ulmi folliculus est, vel pruni fructus sine semine, quae anticipans est arboris luxuries. At satius rectiusque fuerit fortasse utramque & stirpis, & animantis, agnoscere productionem. Non stirpis quidem solius, quia vena subest, non animantis vero solius, quia germen praefert & fructum proprie dictum. Omnibus autem modis *Foetabula* magis, quam *Germina*, mihi videntur haec appellanda; siquidem in animante sunt genita.

CAP. IV.

De proprietatibus Cysticorum Abscessuum, & horum definitio.

HIs sic expositis, apparet quatuor proprietates inesse his Abscessibus. Prima, quod substantia quaedam solida sit eorundem materia: quod & Gabriel Fallopius ex Galeni sententia testatus est, *l. de tum praeter nat. cap.* 15. itaque ad numerum auctum referri liquido possunt iidem: quo factum est, ut Gal. 3. *meth. med. c.* 1. *& cap.* 13. professus fuerit, hos toto genere praeter naturam. Deinde proprium est horum Abscessuum comprehendi folliculo, sive cysti: qui ipse quo consilio, quave materia, productus sit posterius inquiremus. Adhaec venis quibusdam suppositis nutriuntur atque augescunt foetabuli modo. His autem venis, & hoc postremo notem, ortus & scaturigo est ex una; quae seu radix, seu matrix est, quemadmodum ante audisti. Ex quibus omnibus conflari potest facile definitio, quae sit; *Abscessus Anomali sunt concrementa quaedam substantiae solidae, quae, foetus cujusdam modo, venis suppositis nutriuntur, augescunt, & folliculo comprehenduntur.*

Hactenus istorum Germinum dum vivunt, & nihil manu violata fuerunt, proprietates audisti: caeterum exemptorum aliam, quam equidem observavi, singularem conditionem accipe.

Namque ipsorum nulla longos in annos corrumpuntur; ego autem maximos, quos abstraxi folliculos, quorum picturas paulo posterius vises, hoc eodem opere exsculptas, jam ad septem annos, & supra servo. Argumento scilicet non obscuro, quod sint substantia sicca; quamobrem judiciose Fallopius refert omnium originem, tum ad pituitam siccam, tum ad melancholiae portionem; auctoritate usus Aetii, *l. 6. cap. 68.* & Avicennae *in l.* 1. *fen.* 2. *doctr.* 1. *& in l.* 4. *fen.* 3. unde neque absurde vulgus hominum, omnis medicinae rude, Tubercula haec omnia melancholicum humorem appellare consuevit.

Quod autem Steatoma privatim adiposae rei speciem referat, id non te moveat, neque perturbet; quando & ossa ex pingui plurima, sed exusta materia, constare nos certos fecit Hipp. *l. de carnibus*. Quamquam autem neque ipse nego pinguedinem inesse Steatomati (aestivo namque tempore resolutam adipem e Steatomate, quod asservo domi, manasse comperi) nihilominus est cum eodem adipe plurima fibrosa portio conjuncta. Verum enim vero aliud relatu dignum adnotabo, neque Steatomata omnia singularis ejusdem semper substantiae, vel formae videri; sed aliud istorum uvidius & pinguius, aliud exsuccius & densius esse, quod enim Caenobitae Franciscanae juniori de jugulo exemptum est, pinguissimum; quod Monacho Carmelitae seniori, de poplite resolvimus, exsuccum est magis, quasi secundum sexus, aetates, corporis loca, diversa esse debeant haec concrementa. Sed & Fallopius in Steatomate, quod ipse aperuit, medio liquorem quendam crystal-

ftallo, & adamante lucidiorem, reperiffe teftatus eft: ita multiformis fubftantiae funt haec omnia. Atque hactenus materialis, & caufae aliae, & procreandi modus, fecundum noftram opinionem, tibi patuere.

CAP. V.

An Meliçerides tunicatae?

ILlud nunc expendi fubit, ad rectam curandi rationem non inutile futurum, num omnibus his aeque Abfceffibus fua membranula indita fit; enim vero ficut aliquorum certiffima, fic cujufpiam obfcura & dubia eft. Atheromati inquam, quae materiam pultaceam continet, & Steatomati, quae febacea conftat, longo noftro experimento femper amiculum comperimus: quod ipfum etiam auctores omnes veteres ac pofteriores affirmavere: verum Meliceridi num neceffarium fit involucrum, haud plane difcerno. Nimirum omnes uno confenfu volunt; fi curatis, id eft, excifis hifce tuberibus, tuniculae vel pauca portio reftet, fieri, ut quafi refiduis radicibus exfultet rurfus germinatio, recidivufque fiat Abfceffus: id equidem in Atheromate Alexandri Beltrami Petiliani, viri legum periti, licuit obfervare; quod ab ineunte aetate fecundum fupercilium exterius geftatum, & medicamentis omnibus ab uno quodam Chirurgo exagitatum, nunquam curari potuit: a me vero cauteriolo peruftum vifum eft ex toto ceffiffe; nam plene ficcatum, & obductum eft cicatrice ulcus: fed nihilominus uno poft anno fponte erupit, & donec difcerptim membraneae portiunculae prodiiffent e fuo finu omnes, neque unquam exficcatu facile, neque ad obducendum comparatum fuit ulcus: quod ultro tamen fieri vifum eft, cum defiit vitium. Rem quidem, quam accurate mecum obfervavit Horatius Lumbifanus, Medicus, qui fui ipfius fcriptis inclaruit. Contra Meliceris ad carpum nata, & mihi mea ipfius manu per aculeum paftinacae marinae compuncta, vix exacto quatriduo curata eft fic, ut nunquam redierit: quod & forori Andreae Manfi Scribae Praetoriani, & aliis accidiffe comperi. Quid autem, quaefo te, refponderis, quod affricatu vehementi diruptae faepe Melicerides ac difcuffae funt, neque amplius recurriffe funt vifae: nofti autem & nonnullos Auctores ad demoliendas, atque delendas eafdem, plumbeos verticillos impofitos tradidiffe: quin vero & alia iftiufmodi tubercula, & Gal. *l.* 14. *meth. med. c.* 13. & Aetius *tetrab.* 4. *fem.* 3. *cap.* 78. & Paulus *l.* 4. *cap.* 34. medicamentis quibufdam, exfolvenda propofuere. Qui idem Paulus & ftrumas, quod etiam mirum eft, tunica velut Melicerides, Atheromata, Steatomata, contectas & medicamentis difcutientibus exhaurit; ut & *modo citato loco*, & *cap.* 25. ejufdem libri docuit: quo autem pacto, nifi educta fuerit univerfa membranae portio, nunquam curabiles eafdem dixit, *l.* 6. *cap.* 35. An igitur ineuntibus duntaxat his, funt aliqua valentia folliculum atterere, ut diffolvatur? inveteratis vero his, & obduratis, non item? quod etiam judicaffe propemodum vifus eft Hieron. Fabricius, *in c. de Meliceride.*

Verumtamen, quod experti nos fumus, id affirmare profiterique poffumus; neque aliud afseverandum audemus. Adde, quod Gal. *de tum.* ut plurimum tunicas pofuit.

CAP.

CAP. VI.

Quid commune habeant hae tres Abſceſſus ſpecies: & in qua re differant.

PRaemonſtratum antea fuit, praecipuos tres iſtos tumores, quos nos *foetabuli* nomine deſignavimus, ſingulos ſua peculiari, & propria materia conſtantes. Atheroma, quod pultem frumenti, & caſtaneae fructus moliti materiam refert. Steatoma, quod ſebacea. Meliceris, quae mel referente ſubſtantia conſtat. Tria haec commune illud habent, quod ſuo ſingula folliculo ſunt amicta, teſtimonio Galeni, Aetii, Pauli, & juniorum omnium; ſed diſcrimen ex adverſo illud habent, quod Atheroma, & Steatoma ſolidam nacta fuerunt ſubſtantiam; Meliceris vero fluidam naturam retulit: tametſi vero Gal. 14. *meth. c.* 11. cauſam omnium humorum poſuit; nihilominus recto ſuo ſenſu intelligendus eſt hic auctor: nimirum principio frigidus, & pituitoſus humor eſt, qui ſe procreandis hiſce tumoribus ſubjecit; quod poſtea concreto, & craſſiore in dies facto, tum agitato caloris, qui parti inſidet, tum membranarum amplexu frigido, ſortem aliam comparatunt, concrementi, atque foetabuli, qualia nos ſaepe deſcripſimus. Una tamen Meliceris in abſolutum, atque perfectum craſſamentum non abſceſſit, materiae certe liquidioris conditione. Major & admirabilior differentia fuit Atheromatis, & Steatomatis, quorum hoc inculpatius, & naturalius, ſi dici conceditur, ex pingui craſſamento formam tulit; alterum vero magis alienum, & corruptius concrementum, accepit: uſque adeo, ut ſaepe vermes, muſcas, pilos, ungues, carnem hebetem, ſoleas, calcem, carbones, apud quoſdam exhibeat: quae quidem omnia jure merito Galenus toto genere praeter naturam aeſtimavit, *citatis loc. meth. therapeut.* Quod quidem judicium, cum ad mitiores alios duos Abſceſſus extendit, injuriam his profecto videtur feciſſe; niſi fortaſſe vis, quod & tunicam cum ſingulis hiſce conjunctam ſpectavit; quae ſane alienum quid eſt proprie dictum, ac propterea per Chirurgiam eximendum. Praeter haec iſtorum Abſceſſuum diſcrimina ſecundum alios haec ſunt: Abſceſſus cum folliculo alii habent materiam in unico, & continuo, folliculo, qui non habet exitum; alii, qui habent materiam fluxilem, habent illam inter duas tunicas, ut illi, qui non habent materiam fluxilem, ſed coactam. Haec Hieron. Fabricius.

Verum digna ſunt haec animadverſione: commentum enim videtur, quod ullis, id eſt, compacti concrementi Abſceſſibus, duplex tunica ſit; ſeu verius, ut ipſe loquitur, duae ſint tunicae, juſtius autem fluxili meliceriae ſubſtantiae debita eſſet diplois. Quod autem Fabricio impoſuit, oratio fuit Galeni, *l.* 14. *meth. cap.* 12. ſub his verbis: Porro excoriat hic circumpoſita corpora, ſpatium videlicet ſibi moliens, vel inter duas tunicas, vel ſub certis membranis. Senſus eſt, ut poſſint Abſceſſus, adurgentis vi materiae, deduxiſſe ſpatium inter duas tunicas, puta inter duram, & tenuem cerebri membranam, & poſſit diduxiſſe ſpatium ſub membrana, exempli cauſa, tenui cerebri: ſermo autem Galeno eſt de Abſceſſu primi ſignificati, non autem de anomalo, ut putaſſe Fabricium certus ſum. Confirmatur autem interpretatio noſtra vel ejuſdem Galeni verbis proxime ſubjectis, quae ſunt; excoriat autem omnino, &c. quae nequeunt adaptari Anomalis, quorum acris, & putredinoſa conditio non eſt; Steatomatis praeſertim. Quamquam objicies, quod ſubinde meminit Galenus contentorum in Abſceſſibus unguium, pilorum, oſſium, teſtarum, lapidum, & porri, fragmentorum; quae omnia reperiuntur in Abſceſſibus quibuſdam.

At hic communis multorum error eſt, inquam, & hallucinatio credentium, haec

haec per Galenum inesse Anomalis. Substantia Meliceridis sola est mellea; Atheromatis propria pultea; Steatomatis peculiaris sebacea: fallimur autem facile, cum his alia, quam assignata per singulorum voces contenta, tribuimus; confundimusque sic Anomalos cum praedicti significati Abscessibus, & utrorumque naturas, ignorare nos ipsos prodimus. Discrevit autem haec genera Galenus manifeste, cum subdidit; verum haec rarius incidunt; frequentissima vero hujus morbi sunt tria genera, quorum singula propriam appellationem graece sunt solita, &c. sed ad differentiarum rem redeo. Aetius tumores ait quidam sunt elevati, & ad motum, & contactum expositi, facileque curabiles; quidam vero inserti, & ad motum non expositi, & in Chirurgiae aggressione summam diligentiam expetentes, propter imminentes sanguinis eruptiones, ac nervorum puncturas.

Praeter has, & alia differentia est; quod Steatoma suppurationem nunqnam subire paratum est; cujus non sunt expertes Atheroma, atque Meliceris.

Postrema est & alia, sed ad curationem spectans Steatomatis, a reliquis differentia notata per Aetium, *Tetrab.* 4. *ser.* 3. *c.* 8. quod in Steatomate praesecando non sic, ut in Atheromate, ac Meliceride, tunicae sectionem timemus: nimirum adeps, quidcunque feceris, effluere paratus non est; sed communitates & discrimina Cysticorum Abscessuum habet jam omnes.

CAP. VII.

An praeter tria celebria Foetabula sint Strumae, Bronchocelaeve?

INter haec omnia nobilis se offert quaestio; num Strumae de Foetabulorum ordine sint, & cum Anomalis Abscessibus accipiendae? porro si Galenum audimus, qui 14. *meth. med.* Strumas dixit esse scirrhos in glandulis, videbuntur & Strumae ad certum humoris pituitosi, vel melancholici vitium referendae; atque adeo intra quaternionem esse humorum: cui testimonium accedit Celsi, qui *l.* 6. *rei medicae cap.* 28. dixit, Strumas esse tumorem, in quo subter quaedam ex pure, & sanguine, quasi glandulae oriuntur: quo auctore vides Strumas ad sanguinem referri.

Tamen ex adverso Paulus Aegineta *l.* 6. *cap.* 35. disertis verbis pronunciavit, Strumam intra tunicam contineri, quemadmodum Atheromata, & Steatomata, & Melicerides; & quemadmodum etiam haec curari, nec curabilem quidem, ubi excisorum portio quantulacunque remanserit: & Aetius *ex Leonida lib.* 13. *cap.* 5. cum voluit Strumas esse carnes subcandidas, facile angescentes, in membrana contentas, etiam aperte videtur fassus, Strumas folliculo contineri, atque augescere. Accedit autem ad haec testimonium & tertium Guidonis Cauliaci, qui tectas membranis Strumas admonuit; ut cum haec curantur, nulla restet portio membranae continentis. Sed & folliculum provide detrahendum esse Strumis admonuit Hieron. Mercurialis *l. de morb. puer. c. proprio.* Nos vero Strumas cum folliculis, & pultea substantia, observamus in Hieronymo Caphorio, Calabro Oriolensi. Experimentum autem abunde monstrat, quod, nisi tota membranae portio eximatur, non succedit curatio; ac si obducatur ulcus, denuo recrudescit, & recidivum fit vitium id: quod comperimus cum doctissimo Medico Francisco Noma, anno 1630. in filia Marcelli Muscettolae, Viri Patricii Neapolitani: cui adolescentulae ample patefacto ulcere, & impositis acerrimis medicamentis, atque trochiscis, visum est quidem satisfactum extirpationi radicum: sed fibrae tamen exilissimae sub carne latitantes intimius oculis imposuere, atque, occluso jam ulcere, post aliquod tempus vitium instauravere. Verum enim vero siquidem recte inspicimus conditiones Anomalorum, quae sunt concrementa substantiae solidae, quae foetus cujusdam modo venis suppositi-

positis nutriuntur, & augentur folliculo comprehensa; certe pleraque istorum Strumis desunt, nam ne nutriuntur quidem Strumae; siquidem vena nulla ad nutriendum est subdita: quod autem augeantur apparet quidem; verum per pororum infarctum est ejusmodi accretio, non per legitimum augmentum; ut ego autumo.

Major ambiguitas est de Bronchocelis, quae videntur etiam sub *Foetabuli* genere concludendae, quandoquidem & solidae partes sunt tunicula comprehensae; & cum in immensum excrescant, neque per pororum infarctum augeri, sed per suggestum alimentum, est probabile: insuper etiam mellea, pultacea, & sebacea, substantia contineantur, ut credit Aetius *l.* 4. *sect.* 3. quod etiam asserit de gummi Syphilis Fallop. *l. de morbo Gallico*, ubi *de gummis* agit. Verum neque ad Anomalorum aliquam speciem Bronchocelas referemus, (cum multifidae sint & glandulas contineant praeduras & rubentes, ut observavimus 1625. in cadavere cujusdam puellae, per nos in domo templi, Visita Pauperes dicti, dissecto) sed ad carnosos tumores, quod in praesenti non explico: suus enim de his sermo paulo posterius erit. Simile quippiam videtur de Batrachio, quod Celsus *l.* 7. *c.* 12. §.4. sub Abscessuum genere reponit; ejusdemque materiam ad Meliceridis naturam accedentem; membranula seu folliculo contineri expresse *ibidem* testatur: ob quam caussam fortasse παλινδρινὸν recidivum fuit Clerico Neapolitano cuidam, Acolyto templi sanctimonialium D. Pobiti; itemque infantulae cuidam, cui bis pariter recurrit; utrumque candente scalpro confectum; sed compresso abunde tuberculo, sentientes se liberos & immunes, medicam subinde manum ambo spreverunt, nec ante vitii recursum ad me redierunt; qui, *spuma duorum draconum* imposita, fibras cysticas convulsi ac delevi, quoniam secundam ex obtuso ferramento ustionem non ferebant: evomuit hians Clerici ranula aquatum ovi rancidulum, infantulae vero praenigrum; cui rei astitit Paulus Aemilius Ferillus, Archiater Gallorum Reginae meritissimus.

De Nodis autem quid sentiendum; cum & hi ipsi colem non praetererant, verum eundum saepe offendant, ut scriptis prodidit Petrus Argelata *l.* 2. *c.* 4. *tract.* 3.? Sunt autem Nodi Arabibus auctoribus, & Arabistis, idem fere quod Anomala tubercula nobis & Galenice sentientibus.

CAP. VIII.

De triplicis Abscessus materia communis scholae placitum.

PRoducturi nos hoc loco tum nostram, tum aliorum, novam opinionem de natura Foetabulorum, & materia; factum iri rectius putamus, si communem etiam multorum sententiam prius exponamus: quorum primus Galenus differens hac de re, *lib.* 4. *meth. med. c.* 12. Fallopio interprete, statuit humorem, qui gignendis his Abscessibus praebet materiam, esse varium; id est, qui triplicem, triplici Foetabulo producendo, materiam substernat; crassissimam scilicet, & pinguissimam Steatomati; fluxilem, & lenem Meliceridi; mediam, & inter omnes siccissimam Atheromati: est tamen antequam concrescat in Abscessum unus humor, e venis exiens, tum pituitosus, tum melancholicus. Avicenna vero *in l.* 1. *fen.* 2. *doctrina prima*, sermone instituto de tumoribus a melancholico succo profectis, in his recenset Nodos, e quibus sunt Abscessus, a nobis in praesenti tractati: quae opinio videtur & Aetii, propterea, quod *lib.* 6. *cap.* 68. Meliceridem curans capitis, offert pro purgando corpore *serum caprinum cum Epithymo*, quod accomodatum est humori melancholico perpurgando medicamentum. Sed enim Avicenna

lib. 4. *fen.* 4. ad curationem Nodorum ait; etiamsi nonnihil humoris melancholici contineant, tamen plurima constant pituita sicca: in quam sententiam ivisse videtur & Aetius, qui, loco citato, *Colocynthidis* dilutum in curationem approbat, peculiari naturae conditione, phlegmagogum. Quid igitur, contradicuntne sibimet auctores isti? Non opinor equidem; sed quod elici ex utrisque posse videtur, illud est; pituitam potissimam esse caussam, quae modo crassior, modo dilutior sit: accidit autem non raro, ut cum plurimae pituitae nonnulla portio se inferat humoris atri, a quibus succis exclusos habet, tum sanguinem, tum bilis quamcunque speciem: atque ex hujusmodi materia variam coctionem, aut corruptionem, nacta fiunt humores specie varii, ex quibus Abscessus isti proficiscuntur.

CAP. IX.

De naturae consilio, in obducendis tunica Foetabulis.

ILlud vero plerosque ancipites habebit; quod opifex natura non vulgari videtur studio membranam hisce Foetabulis induxisse: tegmentum alioquin utilis, ac necessariae, rei cujuspiam, qualis certe trium Abscessuum nullus est; quin etiam materiae faedae plurimum, & abjectae: Sed enim hujus scirpi nodus sic solvitur.

Haec concrementa veluti monstra sunt, corporis suam aliqua parte fabricationem nacta. Aut dicamus, naturam sibimet ex hisce fomitibus proponere quaedam animalcula, atque foeturas.

Ova, membranulis obtecta tenuissimis, visa refert Laurentius Scholzius, apud Joannem Schenckium, *observ. medic. l.* 5.; & ab Abscessu femoris ejectum ovum majusculum, refert Marcellus Donatus, *l.* 4. *med. hist. mirab. cap.* 30. & Ambrosius Paraeus, *l.* 9. *Chirurgic. operum cap.* 3. scripsit ova etiam reperta in Abscessu dorsi. Atqui huic rerum generi universo membrana veluti chorion requirebatur. Aut (quod omnium est maxime probabile) dicamus; necessariam omnino visam opifici membranam, qua & Foetabulum illud suis ipsius terminis concluderetur, discluderenturque a proximo ambitu partes inculpatae: quod autem ad priorem hujus placiti partem attinet, confirmatur; siquidem natura quidquid initio gignit, suo semper involucro, sive quidem discreto, sive cum corpore cohaerente, concludit: quam rem quidem rite cognoscere licet in Animantibus quibuslibet & harum partibus; in ovis horumque particulis, in fructibus, pomisque, & horum partibus, & in seminibus: quin etiam in pomorum interiorum quibusdam plicaturis, mirum est sane, ut parens omnium communis, minuta illa segmenta ex integro convestiverit suis membranis perinde, ut periculum aliquod incursuris tunicam, & munimentum, adponens. Quod vero ad discludendos affinium terminos, ante assertos, spectat, facit in hanc rem illud, quod adnotavit eruditissimus Ambrosius Paraeus, *l.* 6. *fine*; concreari circa aneurismata cartilagineam, aut etiam osseam tunicam, quae, aggeris modo, furentis sanguinis, spirituum vitalium copia turgentis, impetum frenet; ita curante Dei ministra natura.

CAP. X.

De procreatione Cysticorum Abscessuum opinio Ambrosii Paraei.

JAm autem requiri videor, ut disputetur, quid de horum Abscessuum generatione, generandique modo, sentiendum sit. In qua re primus de his, quos lege-

ge-

gerim, Ambr. Paraeus memorat nobis, quod in homine mirabilis eſt omnium, quae naturae lege, imperioque, continentur, amplexus; atque adeo, quae magnus mundus ampliſſimo ſuo ſinu coercet, hic parva, velut tabula, compendioque, cogit, atque aemulatur. In hoc enim non archetypa, non coeleſtis, non elementaris regio defuit; quas res, qui non intelligunt, hi nullis philoſophiae partibus ſunt imbuti. Praeterea ut meteorum, ita & miſtorum omnium in ſe & abditas imagines refert, & perſaepe etiam aperte retexit: quare & animantium vim omnem continet, & ſtirpium lapidumque formas, & quae ſupra terram, infraque gignuntur, ea omnia mira quadam ratione in ſe geſtat, & profert. Itaque quid miremur, inquit, quod ſeu Foetabula, ſeu Germina iſta quacunque ſui parte, & varia in his, & enormia contenta gignat, & ſervet, homo; in quo foecundiſſima parens natura univerſae materiae, qua macrocoſmus conſtitit, varias particulas, & ſemina, condidit? Itaque in eo ſibi placere, ut omnes actiones, motuſque, quos obire, atque edere in majoris illius Mundi ſcena ſolet, in hoc parvo etiam effingat; nunquam in nobis ocioſa, modo ne materia deſit.

CAP. XI.

De materia Foetabulorum opinio Felicis Plateri.

ALiam opinionem amplexus eſt Felix Platerus, diligens naturae veſtigator, qui *Prax. medicae tract.* 3. *c.* 3. §. *de cauſis*, decrevit crudiorem ſuccum, quam carni nutriendae convenit, hujuſmodi concrementorum materiam eſſe; quod autem aliena pleraque connaſcantur, fit, inquit, quod nutrimenti alterius partis, quae craſſo admodum ſucco ali debuit, portio ab ea abſcedens in carnoſas ſedes, cum illarum nutrimento delata, talem duritiem in illis gignat. Quae res inde comprobari poteſt, quod in ejuſmodi Abſceſſibus, ex illis tumoribus genitis; aliquid aliarum partium ſubſtantiae ſimile invenitur; nunc pilum, nunc unguem, nunc os, nunc glandulam, referens; quae vix dum ex aliis, quam ex ſucco, haſce partes illic in cute, vel carne vicina nutriente, huc cum proprio carnis nutrimento delato, naſci potuiſſent; uti & ſi ſaevum referat, pinguiorem ſanguinis partem, quae pinguedinem efficit, huc quoque perveniſſet, ex eoque ſic concreviſſe veriſimile videtur: vel ſi pultem, aut mel exprimat ſuccum carneum non in pus tale, quale in calidis tumoribus per ſuppurationem naſcitur, ſed ejuſmodi humorem magis tenacem maturatione, vi caloris excoctum fuiſſe: qui ſi ulterius torreatur, ſuccuſque ille magis terreus ſit, aliud quid, ut carbones, vel calculos ſimiliaque referet. Haec ſi propria incluſa ſint membrana, & illa quoque a membranoſo ſucco ſimiliter, uti de caeteris partibus dictum, huc perveniente naſcetur. Quae ut in tumore in Abſceſſum degenerante ita fieri poſſunt, ſic & alterius craſſioris, durioriſque partis, ſuccus carni inſertus. Addidit & his denique confirmationem Platerus; nam ſi ex ejuſmodi, melancholiae ſcilicet, & pituitae, excrementis, tale quid miſceretur, non tam ſtabile, ſed putredini, & corruptioni obnoxium eſſet; ſicuti etiam in aliis tumoribus, quos ab iiſdem humoribus proficiſci exiſtimarunt, oſtendimus; haec ille; quorum poſtrema ratio non parum inſolens, & improbabilis, futura eſt apud multos; propterea, quod omnium a communi ſchola deflectit; niſi, quod non melancholicum aut pituitoſum ipſum ſuccum, ſed horum excrementa refutavit hic auctor.

CAP. XII.

De eadem re singularis opinio Gabrielis Ferrarii.

SEd & de materia nova est opinio Gabrielis Ferrarii, viri quidem & si non omnibus medicinae partibus exculti, nihilominus scriptarum rerum firmitudine sic approbati multis, ut & omnes ejusdem libros pluribus editionibus visendos Itali, & latine lectitandos voluerint Germani. Ita non indignus visus est nobis, qui scriptis interdum nostris citaretur. Hic *libr. primo chir. adversione* 27. professus est Natas dictos Abscessus oriri ex superfluitate copiosi spermatis. Indicia sunt: primum, quod hae in vastum excrescunt; sumpto videlicet alimento ex venis capillaribus deducentibus (quae secunda est ratio) sanguinem substantiae coactioris, ex quali & sperma procreatur. Tertio, quemadmodum in prima embryonis conceptione, ex tenuissimis, & varie confluentibus, venulis, unus veluti caudex conflatur, indeque haurit perpetuo nutricatum foetus; ad eum prope modum, venularum, si dici licet, radicatio est his hemizoophytis. Quarto, reperiuntur in horum conceptaculis, aut digitus cum ungue unus vel alter, aut brachiolum, aut pes, aut auricula, aut mamma, nunc pilis obducta, nunc simplex, interdum, & qualis, spinae dorsi medulla innascitur. Haec ejus viri sunt argumenta, firma quidem parum, verumtamen haud continenter explodenda, quin prope interpretanda, aut castiganda, cum sua ejusdem prolepsi; nimirum, quod non spermatica sit aliqua cystularum substantia, sed spermatis certe materiam, & suggermina, aemulantur.

CAP. XIII.

De procreatione istorum Phymatum, & Tunicularum, Opinio nostra.

NOstra nunc inter has omnes proferenda sententia est, quam equidem confido Viris candidis simul, & doctis non vulgariter placituram; sic vestigiis haeret naturae, sic probabili nititur observatione rerum. Constat affectum hunc oriri semper ob plenitudinem, vel non sine ipsa; esse tum, ut tumores quidem omnes communiter, tum privata etiam ratione. Porro plurimum hominibus inexercitatis, ociosis, ac plenis saltem excrementorum, quales Coenobitae sunt, etiam corporibus partibusque horum venosis, & laxis, & in quas ad summam promptior est defluxu, atque luxuries, Phymata ista nascuntur.

Alterum etiam advertendum est, humorem jam memoratum, qui exuberat, substantia crassum esse propterea, quod observatione longa comperimus, succum hunc e cute effluere non posse, sed infra ipsam perpetuo constitisse; fortasse autem a natura plerumque ad effluxum destinatus erat: at vero, quia nimius, & crassus est, quoniam discuti, aut difflari nequit, consistat in se ipsum oportet. Insuper vero crassitudo monstratur, quod ex ejusdem sui ipsius substantia tunica conflatur crassa, & corpulenta; quod utique non fieret, nisi crassities inesset.

Tertio statuendum superfluam quidem, sed nutritoriam hanc materiam plurima parte esse. Argumento est, quod placida, & miti praedita est natura. Verum contempta superfluitate, tandem a naturae complexu recipitur, & in aliquod concrementum praeparatur. Quoniam autem in legitimam corporis humani partem abire non potest, quia semel rejecta est ab unaquaque parte aliena; ob id in eam formam deducitur, quae maxime substratae materiae consentanea est; seu tenuior, ea-

eademque viscida, & pituitosa sit, qualis mucilago e mucaginosis stirpium seminibus, partibusque aliis ipsarum, elicitur; seu crassior est species excrementii sanguinis; seu crassa, & incocta, & luculenta, qua pituitae glasteae respondet. Triplicem enim hanc effusam materiam agitans calor partis cujuspiam, potissimum a proximis arteriis adjutus, commodiorem in aliquam formam immutat; quae sane rotunda est, aut ad hanc accedens alia. Illud autem cum sit, quoniam unicuique suam vivendi sortem jam nancisceenti, observatione a nobis ante producta, tunicula sua debetur: ob eam rem sedula natura, seu de lenta tenacique suppositae materiae portione, spiritus vi sufflantis, opificis vitrarii modo, sicut Hippocrates, *in l. de carnibus*, docuit, vesiculam exhibet: seu quod Hieronymo Fabricio placuit non exordio, nec plane funditus id rei creat; sed cum adversam illam substantiam sentit, continuo de membraneis nexibus tunicam extendit. Jam vero venula, vocata nutricula, suboritur ex eructato primum copioso sanguine, quem natura, nil utile abjiciens, & omnia meliorem in formam trahens, & sua etiam adoptata custodiens, vi spiritus, ut modo diximus, in vasculi formam educit; ut educatum suum foetabulum in vita manere queat, & a caeteris partibus discludatur. *Nata* etiam ex nutrimentitiis propriis membri liquoribus originem ducit, eorumque a quibus provenit liquoribus, similitudinem recipit, ut inde sequatur, aliquas esse cartilaginosas, aliquas carnosas, & nonnullas ligamentosas, aut aliis membris similes, ut ossibus & articulis: Haec Paracelsus, *Chirurg. min. l. 3. de Steatomate c. 15. quod inscriptum est de Glandulis & Naptis*. Caeterum ut in his Abscessibus venae suboriantur, operae pretium est dignosci: equidem non ita certa fide cum Hieronymo ab Aquapendente sentio, sicut arterias hisce Abscessibus negatas, ita venas iisdem datas nutriculas asserit; ut non credam posse dubitari non inepte, num aequivoca sint vasa ista; atque adeo dico probabile, ut similis sint ista conditionis cum venis Zebel vel Sebel, Arabibus Medicis auctoribus dictis, quae in tunica oculi adnata saepe solent oriri. Sunt autem auctore Avenzoar, *in 1. theisir. tract. 8. cap. 28.* contextura quaedam rubra, facta in superficie conjunctivae sive albi oculorum, & nominantur in Arabico venae Altheben, & non sunt venae procedentes ab hepate, nec arteriae a corde venientes, sed assimilantes, quae involutae sunt, & contextae supra albedinem; & aliquando in tantum extenduntur, quod nigrum cooperire reperiuntur: haec Avenzoar, quem secutus videtur Averrhoes, *in secunda parte cantic. comm.* 87. per haec; Zebel est quaedam textura venarum innaturalium super conjunctivam oculi facta: Hunc vasorum fortuitum exortum cum professi fuerint uterque auctor, nihilominus haud quidquam de generandi modo prodiderunt; quem modum explicatius aperuit Philip. Ingrassias, *in lib. de tumoribus p. n.* ubi ait. Quoniam scilicet tam venae, quam arteriae, naturales ibi existentes, mirum in modum crassiori sanguine replentur: dein vero ex residente paulatim e vasis glutinoso sanguine, inprimis juxta illas venas & arterias, quaedam exterius lineae ac tanquam novae venae & arteriae depinguntur; non quidem, quod verae venae aut arteriae sint, sed cum rubeae lineae supra venas jam arteriasque exterius emineant, illarum penitus vel gyros, vel rectitudinem, conservantes, earum quoque effigiem minus exquisite intuentibus repraesentant. Ita quidem Philip. Ingrassias, cujus eandem rationem gignendis Anomalorum vicibus accommodari, nihil esse, quod vetet, arbitror: quod si naturalem istorum exortum retinere placet, certe me non latet, Galenum *in 1. de sem. c. 3. P. & 14. m. m. cap. 17. F.* professum, saepe sibi visas venas & multas & amplas in ulceribus renatas. Quod si calor nativus id praestare potest solus, quidni valeat idem cum extraneo conjunctus? Haec sunt, quae in obscura,

at-

atque arcana alioqui re, ut gratis equidem in commenta non abeam, certiora judico, & de venarum procreatione sufficientia Lectori existimo: quod vero spectat ad radicum primum exortum, quemadmodum creatis ex putri materia fungis, & aliis plerisque, sponte ac sine seminio, sed ab humoris genio nascentibus, natura fibras & radices, quibus alimentum e terra trahunt, summittit; ita & Atheromatum, Steatomatumque.

CAP. XIV.

De varia magnitudine istorum Abscessuum.

POst haec vero magnitudinem, ac formam, quae in his Abscessibus saepe visi consueverunt, expediemus. Parvum quidem est *Steatoma* trium librarum, de quo retulit Joannes Schenckius *l.* 5. *cap. de Strumis*: sed idem narrat *eodem lib. cap. de cervice*, natum homini cuidam ea parte tuber rotundum capitis humani ferme magnitudine, bicipitis hominis specie. Ad haec Lupiam octo librarum, etiam capitis magnitudine, cervicibus exsectam narrat Ambr. Paraeus, *l. 6. suorum operum cap.* 20. Itemque Jacobus Hollerius refert *in observat.* de Ganglio concreto in inguine, quod pueri caput aequabat. In qua parte, & viginti quatuor librarum alteram observasse scribit Amat. Lusit. *cent.* 5. *c.* 88. Aliam vero Naptham septem librarum, veluti pulvinar expansam, in humero se vidisse professus est Theodoricus, *lib.* 3. *chirurg. cap.* 31. vastam, ac immanem visam adeo, ut ipse reformidarit rescindere. Aliam, quae sextarium aequabat, gestandi labore intolerabilem, exsectam a Chirurgis sui temporis, scriptum reliquit Antonius Musa Brasavolus *ad aphor.* 27. *lib. 6. aphor. Hippocr.* Vastissimas denique alias hujus generis excrescentias scripsit Marc. Donatus, *mirabilis historiae medicae libro* 5. *c.* 3. Sed extra normam omnem, & fines, evagata videtur fuisse illa, quam Anton. Benivenius, *l. de abditis*, & Jo. Langius *l.* 3. *epist.* 4. narravit sexaginta usque libras pendentem. Ad summam, quod ad magnitudinem eorundem spectat, has in tantum saepe vidimus excrescentes, ut admiratione fuerint omnibus, & incredibiles sint relatu. Haec tibi de Abscessuum istorum magnitudine sufficiant.

CAP. XV.

De varia eorundem Forma.

FOrmae vero apprime variae sunt a nobis observatae, & ab auctoribus ante descriptae. Guido enim *tract.* 2. *doct. prima cap.* 3. retulit aliquando referre melonem, aut cucurbitam, aut natem; unde *natas* dici volunt nonnulli, quanquam hoc etymon alii alio referunt. Praeterea vel lata basi sunt, ut mammae, vel tenuiore pedunculo exortae in majorem assurgunt molem, quo fit, ut ficus, aut piri, aut fructus cujuspiam figuram propemodum habeant. Interdum etiam compressae sunt adeo, ut non facile se prodant; longo etiam schemate observare licuit; itemque tuberosos, ut pleraeque *bronchocelae*; aliquando rotundos; aliquando forma nucis castaneae, nucis juglandis, ac testiculi; alias lupini; alias glandis modo subsistentes; non raro etiam multiformis, & compositae figurae, se proferunt cum appendiculis, & striamentis quibusdam, qualia Franciscanae, & Carmelitae, Coenobitis, ejecta tubera depinguntur. Adeo videbis multa Foetabulorum luxurie ac varietate, incertas istorum formas.

CAP.

CAP. XVI.

De enormibus contentis, atque foeturis.

ETsi equidem aliquando dixi, consentaneos nonnihil humanae conditioni tunicatos Abscessus; nihilominus hoc, facta collatione ad alios cum dolore, inflammatione, putredine conjunctos, & de recentibus, & maxime de privatis, *Steatomatis* dixisse volui; nam neque desunt etiam in his alienae ac praeternaturalis conditionis argumenta. Quorum illud maximum; quod tanta his interdum inclusa putredo est, ut extreme foeteat adaperto folliculo; quod nos experti sumus in Atheromate Tyberii Coppulae, alias a nobis memorato *in physico chirurgicis cap.* 12. cujus per novendecim annos conclusae materiae tam gravis exhalabat odor, ut non, nisi applicitis ad nares odoramentis, potuerim equidem fibrarum laboriose evellendarum operam administrare. Qua tanta Abscessuum exstante putredine, cui mirum in his innasci vermes, & animalcula, quae semper ex putri subdita materia proveniunt. *Strumam* amplam pediculis refertam casu curatam memoriae prodidit Jo. Schenckius, *libr.* 5. *tit. de cervic.* & alibi. In inguinis Abscessu vermes reperit Gabriel Fallopius; & in alio etiam animalcula multa Bartholomaeus Cabrolius, *observat.* 27. Praeter autem animalcula ex putri genita, quot & quae, tum insolentis materiae vitio, tum putrifici caloris opera, substantiae non coalescunt sub his lacunis? Dicam de mirabilibus quibusdam rebus innatis, quando nulla fere spurcitiei species est, quae, his veluti stagnis & matricibus, concretae non offendatur: ungues, inquam, ossa, pili, testae, lapides, & porri similia fragmenta, & ligni ramenta; humidorum vero generi respondentia & lutum, & coenum, & olei amurca, & vini faecula; item substantia rasae cartilaginis, carnis hebetis, & cruentae. Item cuidam adolescenti, famulo Alexandri Pellicciae Tropiensi, eductus, adunco scalpro de gena subjecta, folliculus cum inserto ovo pusillo, nascente jam in matrice gallinae, reticulatus, & implexus amphiblistroidi membranae, modo; in cujus ulcere die quinto & septimo, atque deinceps, secuta sanguinis profusio vix compressa est; sic motibus obnoxio loco, non prius autem quam quadragesimo sanitas restituta. Sic carnosam in Abscessibus materiam vidisse testatus est Philip. Ingrassias *l. de tumoribus, in fine.* Ad haec creta, limacum cochleae, spicae, cornua, carnes tum durae, tum spongiosae, atque alia complura: & quia carnis hebetis, cruentae, mentio facta est, similis rei narrabo historiam, quae est. Carunculas, muci lutei concrementa, expressi de *Atheromate* supra genu, quod duos jam annos conquesta fuerat venerabilis in Christo Soror Antonia de Siano, Pharthenophilacii Spiritus sancti Abbatissa: de qua re compertum est Aloysio de Gratia, & Francisco Laviano, praestantissimis ejus domus Medicis, atque etiam Joan. Andreae Basilio, Medico Collegii Neapolitani, atque urbis, primario.

Atheromatis vitio concretas albas crustulas desquamatiles, & ovorum testulas, si tantum has molliores animo conceperis, offendi in homine, quem Jacobus a Salvatore, Chirurgus Herniarius Neapoli percelebris, curaverat, & ad me relegaverat An. Christi circiter 1615. Dictum vero cum est, de stoebe multiplici, lapideas item inesse quis credat? at nihilominus omni figura sunt in his repertae, id est, varia sorte effigiatae, quadrangulae, triangulae, ovales, multiformis & incertae figurae; quemadmodum Joannes Centimanus *in libello de calculis*, Marcellus Donatus, Ambrosius Paraeus, & Joannes Schenckius, suis scriptis prodidere.

CAP.

CAP. XVII.

Nullum corporis esse locum, qui hisce Tuberculis non sit obnoxius.

NAscuntur quidem hoc genus Tubercula variis in locis corporis. Verum secundum caput visuntur, tam frequenter, ut plures sint, quam ut memorari debeant, singulares homines, qui secundum id loci sunt haec experti. Fronte media, sed qua capillus attingit, *Atheroma* excussi Thomae Lautitio Lucano, ex oppido Sancti Mauri.

De intima superiori palpebra, visum oculo integro praecludentem *Meliceridem*, testudinis ovo majorem, Romano cuidam advenae, nostro in Valetudinario, detraxi; cujus alioquin magnitudine memorabilis exsculptam aere imaginem suo loco dabimus. Itemque pone canthum oculi exteriorem *Atheroma* Vincentio Caesario, adolescenti ex oppido Sancti Anthymi. Ad externum angulum oculi dextri *Atheroma* palumbino minus ovo gestat Josephus Albasius Neapolitanus, vir & legum scientia, & hac nota conspicuus: contentus autem abunde sua studii claritate posset esse, qui jam pridem invenerat hominem, qui facile tuberculum exemisset.

Atheroma Aureliae Vitalianae, M. Antonii filiae, post autem excussi, rem approbante Joann. Thoma Jovino, docto Philosopho, ac Medico Neapolitano. In auriculae vero pinna Paulo Nannio, Jurisperito, & civi Tarentino ornatissimo.

Sed & sub maxilla inferiore *Steatoma* natum est Moniali cuidam D. Potiti, Coenobii Neapolitani vetustissimi, cui cum efficaci Medico Francisco Ferruccio consultavimus.

Vitalianae in cervicibus *Atheroma*, longos jam annos, gestat spectabilis patricius Neapolitanus Octavius Laynus, quod a parvae avellanae magnitudine in semipugnum excrevit.

Matthaeo Soccolino Caesenati Theatino, Pictori Illustri, viroque ingenioso, qui rheumate diuturno atque asthmate, non sine phthisis suspicione, vexatus fuerat, *Atheromata* duo de paristhmiis extraxi, in Sacris aedibus SS. Apostolorum, Sebastiano Vecchiono Medico clarissimo spectante. Sed & calculos ab hisce partibus excidisse refert Langius, *l.* 2. *epist.* 57.

Atheromatis sub lingua meminit Conradus, *histor. gener. animant. pag.* 8. & Felix Platerus *Prax. medic. tract.* 3. *tit. de exuberantia pag.* 224.

De jugulo resciffum *Steatoma* Gratiae de Philipis, sodali Franciscanae, in Sacris aedibus Jesu Neapolis, pictura expressum paulo posterius dabo.

Cujus ejusdem Coenobii vetula sacra virgo, Eugenia Suarda *Steatoma*, sub spatula, habuit.

In dorso *Atheroma* curavi Lucretiae Cacaci Moniali Parthenophilacii Spiritus sancti, cujus materia alba foliata velut artocreae.

Super ensiformi positum *Steatoma* Dominico Riccardo, puero Abellinati.

Toto costarum spatio exteriore plurima Ferrandus Brunus, Francisci filius, in Valetudinarium curanda detulit; quorum unum testudinis terrestris majusculae magnitudine costas medias occupabat.

In media manus vola ex ictu, collisuve, multo ante praegresso, *Atheroma* grani Indici modo Ursulae, sodali Franciscanae sacri Coenobii Jesu Virginum, exemi.

In cubiti flexura *Atheroma* curavi Joanni Alphonso Gryllo, Calabro, viro podagrico.

Ad

Ad interiorem pollicis ſupremi canthum, qua manus tuber maximum attingit, *Meliceridem* geſtaverat Adamus Marchius Valetudinarii noſtri Medicus excellens.

In metacarpi flexura naſcuntur ſaepiſſime *Melicerides*; ex quo genere unam mihimet ipſe radio paſtinacae marinae Pithecuſis aperui: humor autem prodiit albuminis ovi tenuitatem, mellis albi colorem (inde Meliceridem dictam puta) olei vero amygdalini lenitatem, referens. Aliam ibidem corporis Leonardo Ciccono Abellinati, rei medicae doctori. Aliam Andreae Manſi ſorori.

In digito vero Joanni Fontanae, picturarum ex minio coloratori.

In extremo indice *Meliceridem* Julio Caeſari Capacio, clariſſimo Muſagetae noſtro Neapolitano, curavi.

Aliud e genu Capucino, cui nomen Stephano Calacenſi, detraxi; cujus imaginem paulo poſterius ſub conſpectum dabo. In genu etiam utroque non mediocre *Steatoma* ſuſtuli Domino Franciſco Antonio, Principi reverendo, Sacerdoti Neapolitano; ex cujus tuberculi apertione moriturum hominem convulſione praedixerant inexperti Medici quidam.

Inguibus & Abſceſſus hujus generis exſectos ſe vidiſſe perhibet Jo. Arculanus, *in com. ad Razem cap. 69.*

In crure vero compertos eoſdem refert Joh. Centimanus, *libello de calculis.*

De poplite magnum *Steatoma* Eugenio Calleſano, Madritenſi, Carmelitano Sacerdoti, detraxi; de cujus forma, & magnitudine, poſterius te docebo, viva ad hanc rem imagine repreſentata.

Hactenus habes Abſceſſuum Anomalorum locos, quibus quidem certis partibus, & numero definitis, contentos nos eſſe decet. Enimvero partem corporis, quae ab hiſce Tuberculis immunis ſit, ſiquidem exactus in pervidendo fueris, prorſus invenies nullum.

CAP. XVIII.

De Cauſis externis, quae praenarratos Abſceſſus interdum inducere ſolent.

SAtis jam de praecipua rei natura: deinceps ad caeteras affectiones, & proprietates enucleandas accedamus. Quoniam quidem Anomalis his Abſceſſibus *Phymatum* nomen accommodavimus; continuo ſe ſpontaneam declarat rerum iſtiuſmodi procreatio. Nihilominus non deſunt, mea quidem obſervatione, ac judicio, quorum ab exterioribus cauſſis primus fuit initus, & origo. Sic a verberibus, & allifu crebro, jumentis praeſertim equini generis, per aliqua membra corporis exſtantes, & pendulas, has formas ſaepe vidi. Sed ut privatum de noſtra hominum gente ſermonem faciamus; ſpecta primum ad quoſdam religioſos, orationi genubus ad terram demiſſis factitandae aſſuetos, ſic, ut articuli diu fatigentur; & obſtupeſcant: ex hoc vitae genere maxime Capucini, atque obſervantioris voti Auguſtiniani, Carmelitanique, ſunt. Hi, quam ſaepiſſime, genus hoc mali ſolent incurrere. Sed ex percuſſu etiam, qui parvulum *Atheroma* retulerit nuperrime narravi; praeterquam quod & Ganglium, conſimile Tuberculum, in carpum ex vi, atque ictu, proficiſci teſtantur Graeci omnes, & Paulus Aegineta, *l.* 4. At ſi Ganglia ex ſilva noſtra rejicis, ſunt & *Melicerides*, quas ex oblata ſimiliter cauſſa, pleriſque ſub carpo, naſci comperi; affectu videlicet conſentaneo, qui ad dolentes, infirmataſque particulas, praeſertim ad articulos, qui laxi ſunt, ſuccos evocet e corpore: qui ſucci poſtmodum, decernente calore, in hanc, aut illam, for-

mam tranſeunt ; atque ita , & *Atheromata* , & *Meliceri des* , exhibita extrinſecus occaſione , accidere poſſe jam apparet : de *Steatomate* idem , quod neque hactenus obſervavi , aut auſim dicere .

CAP. XIX.

Normae diſcretrices Anomalorum.

GEnerales autem Iſtorum *notae* ſunt hae . Ex parvulo incipiunt , & diu paulatimque increſcunt , & tunica ſua includuntur , fereque ſine dolore ſunt : quid intus habent ut conjectura praeſagiri poteſt ; ſed ex toto cognoſci , niſi cum ejecta ſunt , non poteſt : maxime autem in his , quae ſi reſcinduntur , aut lapillis quaedam ſimilia , aut concreti confertique pili , reperiuntur . In his vero , quae cedunt , aut melli ſimile aliquid , aut tenui pulticulae , aut quaſi raſae cartilagini , aut carni hebeti , & cruentae ; quibus aliqui dolores eſſe conſueverunt . *Atheromati* humor ideoque preſſum circumfluit . *Steatomati* pingue quiddam , idque latiſſime patere conſuevit , reſolvitque totam cutem ſuperpoſitam ſic , ut ea labet ; cum in caeteris ſit adſtrictior . Haec Cornelius *l.* 7. *cap.* 6. Sed hos omnes ita diſtinxit Aetius Tetrab. 4. *ſerm.* 3. *cap.* 7. & 8. Eſt *Atheromatis* tumor ſpecie , & figura , oblongus , ſublatuſque , & ad compreſſionem digitorum ob humoris craſſitudinem tarde cedens , & amotis digitis tarde revertens . *Meliceris* differt ab *Atheromate* figura , & humoris eſſentia ; nam & figura rotundior eſt , & humoris eſſentia tenuior , & hujus tumor magis revertitur . *Steatoma* eſt tumor tactu levis , & in principio quidem puſillus , ſed temporis progreſſu amplior .

Sed Paulus Aegineta *l.* 6. *cap.* 36. Abſceſſuum iſtorum notas , & indicia , breviſſime deſcripſit his verbis . *Steatoma* aliis durius eſt , tactui renititur , & baſin habet ſolidiorem . *Meliceris* laxi cujuſdam corporis modo ſubſidet , & tarde quidem funditur , cito vero rurſum ſuccreſcit .

CAP. XX.

Quae ad futura ſpectant judicia.

ABſceſſuum iſtorum praeſagia ſummatim , & paucis , attigerunt omnes , qui de his tradidere : nos autem de univerſis optima deſcribemus . Quod ad *eventum* pertinet , hos omnes periculo non carere pronunciavit Celſus : verum non ita quidem alii poſteriores , e quibus unus Julius Caeſar Arantius , in *l. de tumor. praeter natur. cap.* 3. refert , tum cauſtico medicamento , tum ferro frigido , aut candente , tractatos ex his aliquos interiiſſe ; propterea , quod inflammato pericranio , craſſa cerebri membrana coaffecta eſt . Et Vidus Florentinus , in *oper. de curat. gener. part.* 2. *l.* 12. *c.* 11. eventus , ait , ſalubris expectari debet , ubi curetur Abſceſſus , priuſquam valde increſcat : qui admodum grandis eſt , vel non curatur , vel hominem diu torquet , vel cum periculo curatur , ne venae , & arteriae magnae , violentur , & homo effuſo ſanguine decedat . Sed Gabriel Fallopius , loco ſaepius memorato ; ſi capitis , inquit , aliqua parte occupata ſic haeſerint , ut loco moveri non poſſint , oſſis timenda corruptio eſt ; maxime ex *Atheromatis* , luis Venerae fructibus ; manet , inquam , vel oſſis , vel membranae , corruptio , ni mature ſuccurrat , praeveniatque , Medicus . Eſt item difficilis , & verenda curatio , ſi tumores hi guttur adorti ſint , ampli potiſſimum . Ex adverſo , qui ſe quocunque tra-

trahi finunt tutiffimi funt omnes; fi tantum eos, qui tenui difcludente membrana, cavis corporis locis incumbunt, exemeris. Caeterum funt interdum Abfceffus ifti fuppurabiles; quod cognoveris ex colore rubente, & aliquantulum accenfo: unde & curationis brevitatem praenunciare licebit.

Quod ad *curationis* attinet *tempus*; hoc quidem medicamentis longum; chirurgia vero expedita eft. Sed via, qua tolluntur haec Tubera, paulo pofterius exponetur.

C A P. XXI.

Sint Abfceffus hi curandi? & de Curationis neceffitate.

HAc noftra tempeftate Medicorum omne decretum in eo confiftit, ut neutiquam per fcalprum attrectanda judicent haec Apoftemata, utpote quae non urgeant. Verumtamen incommoda multa, quae genus hoc afferre folet, inconfulte tranfcurrunt. Taceo formae turpitudinem, quae multis eft fupplicio, fiquidem in locum corporis, oculis adfpectabilem, inciderint, praecipue vero foeminis & mollibus hominibus; quibus, ut notat Celfus, eripi cura cultus fui non poteft. Sed enim, quis horum moleftiam, quis alienae fubftantiae inhaefum diffimulet, totis vitae curriculis ftabilem? Sunt autem horum materiae *toto genere praeter naturam*, ut notat Gal. *l.* 3. *meth. med.* non femel.

Praeterea vaftitatis incommodum interdum eft tale, ut motiones corporis, & mufculorum, impediat; perpetuum autem illud, quod in unum latus decubitu privant homines; fi de majufculis tamen hoc dictum intelligas. Porro videre licuit faepe Neapoli mendicum, cui Abfceffus erat in finiftra nate (*napam* & *nafdam* vocat Conradus Tigurinus) major, quam totum abdomen fit communis menfurae hominis, undofus, fluctuans; tota fua comprehenfione concolor; indolens, & mobilis, velut utris: homo habitu ftrigofo, & fqualenti, atque etiam quafi confecto. Plures quoque relati funt a me ante, quibus incommoda vita erat, & qui principio fanari potuerant facile, jam infanabiles.

Tertio etiam, ad plenilunia atque interlunia, dolent acriter, atque efferafcunt ita diftenti, ut difcerpi fibi membra fentiant laborantes. Ad haec per extremos brumae rigores difficile non eft, ut rigorem nigroremve obeant. Etenim aeftate media, licuit obfervare in fronte cujufdam hominis Atheroma, quod attactum perfentiretur frigens; adeo fcilicet a natura, & comite calore, diftat inclufus fomes.

Poftremo, fi locum excarnem infimi, vel medii, ventris Atheroma prehenderit, aliquot annorum curriculis, non eft difficile, ut, factis erofione cuniculis, interdum in cava penetret vifcerum: quod Dominico, adolefcenti Abellinati, eveniffe comperi, eventu plane funefto. Etenim, ulcerato circa xyphoidem Atheromate, poft aliquod facta finuatio in ultimam membranam, & clauftra pectoris, fenfim, exhaufto fpiritu, finiit puerum alioquin imbecillum.

Ad haec mala omnia illud accedit maximum, & difficillimum; quod fub longa contage faniei, atque putredinis, ad ufque os fubjectum conteri folet: ut fi in caput vitium inciderit, pericranium, & cranium, infectionem maneant; ut evenire folet e gummi Venereo, quod adnotavit Fallopius, loco faepius citato; itemque e Talparia, teftimonio Lanfranci Mediolanenfis, Guidonis Cauliaci, *tract.* 2. *doctr.* c. 1. Amati Lufitani, *centur.* 1. *curat.* 16.

Cum igitur, inquam, putridi vitii pericula foveant hi Abfceffus; cum men-

ſtruis incrementis, diſtentionum, & molis, oneriſque, moleſtia fatigent; detrimentum adferentes amictus, inſeſſus, decubitus, motus, item pleriſque vitae muneribus; nec non majeſtati vultus, cui tantopere natura ſtuduit, incommodent: denique cum non ſemel ad uſque mortem inſolentia ſint; quid non amputandos eoſdem, & quacunque licet arte demoliendos, exiſtimet quiſpiam? vel quis etiam nunc deliberate reſcindendos abnuat? Suaſum hoc quippe nobis per Veteres auctores Graecos, Latinos, Poenos, Mauros, Arabas, & Arabiſtas omnes, ſeu Medicos, ſeu Chirurgicos. Suaſum etiam noviſſime a Gabriele Fallopio, Joanne Tagautio, Hieronymo Fabricio, Joanne Riolano, *in Chirurgia*, *cap. de bronchocele*, *nata*, *teſtudine*, *talpa*; Bartholomaeo Cabrolio *obſ.* 30. & Fabricio Hildano, *obſervatione* 63. Illud autem frugis conſequitur, ſi declinetur, differaturque Chirurgia; ſive geſtantium hominum, qui non permittunt, ſive Medicorum, qui operam attrectare non audent, culpa; ut ſaepe cum allaborare velint, non poſſit. Notus eſt homo Neapoli, qui circumſeptas cervices, & collum, quatuor Atheromatis, folliculi luſorii magnitudinem aequantibus, habet, jam jam, ut apparet, ſtrangulaturis. Notus &, in eadem urbe, Ferrandus Laudiſella, ſophiſta, doctorque adoleſcentium eruditus, qui cum Steatomatis, in gena exſtantis, exciſionem, multi-jam annis, ab experientis Medici manu refugerit, jam accretum ad magnitudinem mali inſani tumorem habet; & amictu inſolenti nunc obtegere coactus eſt, & vix aliquem reperit, qui tuto ab eo ſe malo liberare confidat. Itaque neglectam in arduis Chirurgiam, poenitentia ſemper ſequitur. Quod ſi me audient, aut medentes, aut vitium hoc ferentes, cum primum ſe prodiderit exultans cute tuberculum; e veſtigio ſuccidant nil veriti. Facile tenella revellitur arbuſcula, quae cum altas in patrio ſolo fixerit radices, & revellentis omnes vires ridet, & reſecta repullulaſcit.

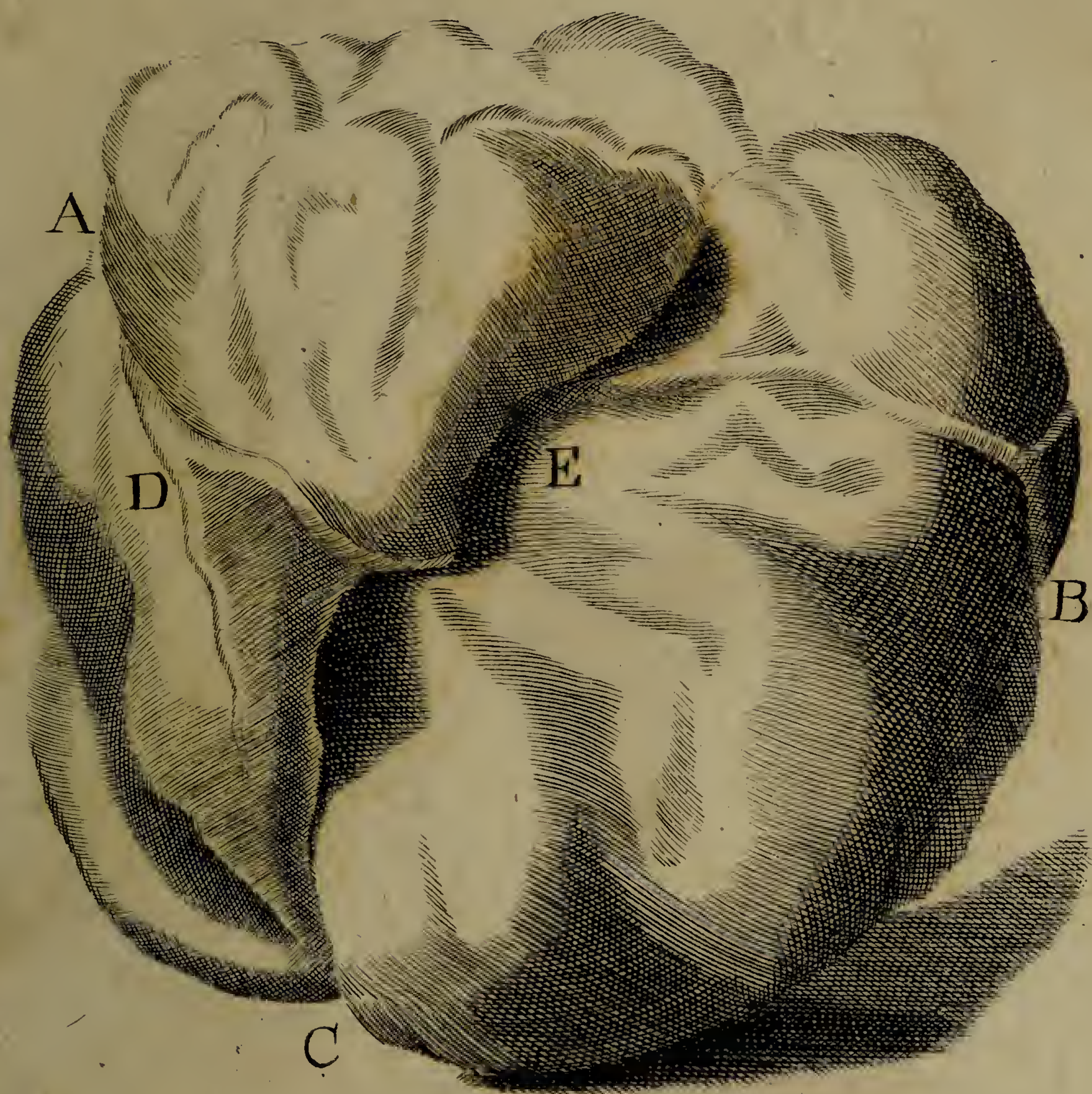
CAP. XXII.

Exciſorum aliquot Abſceſſuum Hiſtoriae memorabiles.

SEd hos, qui ne arduas quidem, ſed mediocres operas, tam multum reformidant, inertes ac degeneres noſtros homines, productis aliquot extremarum quidem, ſed felicium curationum exemplis, confirmemus. Nempe nos, eventu proſpero, nonnullos ejuſmodi tumores excidimus, quorum omnium non ſolum exciſionem, ſed etiam apertionem, nemo unus non credidit exitio futuram. Quatuor ex his memorabiles Hiſtorias, tota propemodum urbe nota, expoſuimus in noſtro *Phyſico chirurgico*, *cap.* 12. ex quo tranſcriptas hic habe Atheromatum, ac Steatomatum narrationes.

Hiſtoria Steatomatis una.

STeatoma, quatuor librarum pondo, decem jam annos, pro inſanabili deſtitutum, de poplite pendulum excidimus, Reverendo cuidam, e Carmelitis novae formae Sodalibus, cui nomen Eugenio Calleſano, Hiſpano Madritenſi, pro inſanabili tot annos, a Medicis permultis Europaeis, deſtituto; qui ponderis, quo fere dejiciebatur, impatiens, multa ſe mihi prece, atque obſecratione, curandum commiſerat: curavique, ſecta ampla cute, ac Tubere cyſtico circumquaque reſoluto, mox ulcere repurgato, & intra quadraginta dies obducto: intervenientibus ad eam rem Adamo Marchio, Medico perdocto, Franciſco Moſca, Franciſco Roma-

A.B.C. *Steatoma de poplite revulsum*

D.E. *Vina ad alendum discurrens*

ad Pag. 93.

A.B.C.D. *Cystis atheromatis genu revulsi tripondio* P.
C. D. *Radix aliquo concrementi tubere sublata.*
A.B.E. *Scissura.* F. G. *Sinus inanis.*
H.I.K. *Venulę nutriculę aprima radice profectę.*

A.B.C. *Meliceris de intima superiore palpebra resectą.*
A. *Radix atque pedunculus.*

Pag. 93

mano. & Bartholomaeo Calova, in nostro Incurabilium Nosocomio Chirurgis assiduis, ac multos annos exercitis.

Steatomatis historia altera.

GRatiae de Philippis, virgini Deo sacrae, in Coenobio Jesu Neapoli, spectante Mario Schipano, Viro quidem non sine honore nominando, exsectum est per me, sub jugulum, Steatoma, quod selibram pependit; Abscessus, qui sex jam annos, nullo medicamentorum fructu, continenter crescens sacram foeminam perpetuo torserat, ac pene jugulaverat.

Historia Atheromatis.

IN genu sinistro, duodecim jam annos, gestaverat Tuber, folliculi lusorii minoris magnitudinem aequans, Fr. Stephanus a Calatio Capucinus; vir quantae in Deum pietatis, vel hoc argumento cognoscendus; quod cum lethiferam, hanc in articulo dissectionem celebratissimi nostri Medici, uno omnes ore, pronunciassent; nihilominus hic tam diu privatus ea, quae solo defixis utrisque genubus fieri consuevit a Sodalibus, Sancti Numinis adoratione frequenti, facultatem hanc etiam cum tormento ac discrimine vitae maluit consequi, quam officio suo cedere, ac sanctarum exercitationum carere fructibus. Hujus igitur viri, tam pio desiderio gratificatus; cunctis ex ordine provisis, praecautisque his, quae curationis cursum interturbare potuissent; rem instituto cominus, acuto scalpro cutem ample, qua maxime exstabat, inseco; dividoque quoad pateret membrana. Quae subsecta circum, tandem in manus venit, & media discissa saniem reddidit subnigram faecis vini substantia, cartilagineis ferme crustis interne obsita. Qua cavitatis quidem, & externa aliqua parte carunculae putres, & boleti formam referentes, extumescebant. In universum erat membrana uterini chorii modo densa, dura, crassa; quae postquam est detersa ministri manu, vellere infarcta, & ad caminum deposita, vendicata jam a putredine, talis apud me ad hanc diem asservatur. Chirurgiam ferme nihil insequutum est mali; nisi si paucum effusum sanguinem admemoraveris. Atque haec de primo illo excisionis actu; caeterum quod ad reliquam curationem pertinet; in ulcere medicamentis primum digerentibus, mox expurgantibus rite procurato; paulatim accreta caro vacuum orbem implevit, sanatusque est homo quadraginta dierum spatio, sine ulla incessus offensa, Deo bene favente: cui quidem auctori medicationis omnis felicitas accepta esto.

Historia Steatomatis.

NEapoli urbe cunctis artibus, bonisque, florentissima, ex honesta Coppularum familia juvenis fuit, ac modo est, cui Tyberio nomen: ortum huic, sexdecim jam annis, supra laevam mammam Tuberculum, principio pusillum pisi instar, quod singulos in annos aggeratum, tandem excreverat in ovi gallinacei magnitudinem, concolor, mobile, aequale, duriusculum, dolorem non inferens, nisi cum vehementer premeretur. Toto decennio sollicite Chirurgicos, qui sunt in urbe, omnes consuluit, requisivitque de tollendo vitio. Respondere alii, nihil ut adhibens rem naturae committeret; quippe vitium irritare periculosum. Alii vel ut balsamelaeo, vel appressa plumbea laminula excuteretur. Nullus e plerisque in multis chirurgiae meminit, quam nemo non ex auctoribus hujus disciplinae pro-

po-

ponit. Demum me, ac ſex e principibus Medicis congregat domi, ſinguli, ut diceremus ſententiam. Scirrhum dixere quidam: quidam occultum cancrum, qui tentandus non eſſet ad Hippocratis ſententiam, 38. *aphor. lib. 6.*: tertii quidam emphyſema abſurda quadam opinione: ſcirrhum oedematoſum pronunciavere plurimi. Ego atque alter quidam, qui ſententiam meam a conſulente reſciverat, *Steatoma* pronunciavimus. Conſenſere in id omnes, ut medicamentis tractaretur chirurgia valere juſſa. Ego contra chirurgia certum, atque unicum, in hac re praeſidium, ut profeſſus fueram ſemper; ita & in dictione mea peroravi. Refutavere omnes curandi genus, adhaeſitque homo alteri ſententiae, ut quae leniora proponeret. Verumtamen fatigatus diu remediis, victu tenui, ſudoribus, decocto ſarſaeparillae, fonticulis; neque aliquid aſſequutus ex his, niſi longa laborum taedia, venit ad me, feſtine ſuccurrerem; vitam odiſſe ſe prae noxa iſta corporis. Tantum ne quid ferro agerem, certum ſe pati quidquid oporteret. Breviter; pyrotico cutem aperui. Patuit cyſtis putaminis ovi modo candicans, qua diſſecta, promptum fuit reperire mere putridam, atque artocreae coctae modo laminoſam, ſed cruſtam referentem ſubſtantiam, late complentem infarctu ſuo amplexum omnem folliculi. Labor fuit in eximendis membraneis fibris, quae radicum in[illegible] haerebant: quibus tamen exſtirpatis, dies circiter quadraginta finita curatio eſt.

Haerere autem *Abſceſſus* hujuſmodi *Anomalos* plerumque nerveis & cartilagineis fibris, obſervationes teſtantur, qualem contigit obſervaſſe aliquando in pedis digito medio; quales etiam fuere obſervatae fibrae in Abſceſſu Marini Caputi & Vicarii, Archidiaconi vici Equenſis viri ſpectatiſſimi. Similiter cartilaginearum fibrarum in Abſceſſu reſpectarum exemplum habes, in R. P. D. Andrea Cancelliero Carthuſiano, Monacho probatiſſimo; cujus rei hiſtoriam ab amico fideliſſime conſcriptam, huic noſtro, de *Abſceſſibus Anomalis*, tractatui inſerere placuit; eſt autem ex autographo talis.

CLARISSIMO ET EXCELLENTISSIMO VIRO

JOANNI SIMONI DE GRATIA,

Philoſopho & Medico praeſtantiſſimo,

JOANNES BAPTISTA CAPUCIUS,

Doctor, Medicus, S. P. D.

QUam lepide abs te compellari videor clariſſime Simon, quam urbanae, parum abeſt, quin dixerim ridicule: ſic revocaſti ejectas jam pridem, e domo tua philoſophica, argutas Curialium nugas; quarum quanto major, & religioſior in hoc fucato ſeculo cultus, eo pernicioſior eſt uſus, magno cum ingenuitatis opprobrio. Quid agis cum rythmicis iſtis alloquiis? amicum, qualem me noſti, ſtoicum & rigidum [ut tua tibi regeram verba] rogas, precaris, blandimentis excitas? Me fatuum hominem fingis, te Logodaedalum, quo utroque vitio, ſicuti revera vacamus ambo, ita cynice, ac libere effando, uterque noſtrum, tali etiam ſuſpicione liber eſt. Amicitia quidem, ſicuti animorum nexum facit, ita & bonorum omnium communionem. An fortaſſe noſtrae eutopiae mores oblitus es? an amicitiae transfuga videri

ri

ri vis ? absit . Quid igitur precario postulare , quod jure tuo tuum est ? tua sunt mea studia , tui laborum meorum , si qui sunt , fructus ; siquidem quod vivo , & spiro , tuum est . Hac igitur eadem epistola nobilem illam , quam tam anxie efflagitasti , curationis ostracoli tumoris , a nostrae aetatis Chirone , Doctissimo inquam M. Aurelio Severino , magno naturae mystae confectae , historiam descriptam habebis : utinam tam erudite , quam vere ! potero siquidem oculatus testis de re integra fidem facere , qui tunc temporis Carthusianorum hospes vixerim ; quorum ut singularis est in bonarum artium , & Musarum , assectas studium & propensio , ita liberalitas , ac munificentia compotem reddidit , ut cuncta exactissime adnotarem . Feracia sunt [ut hinc exordiar] Carthusianorum corpora , malorum complurium e tartaro ortum ducentium [tolera interim verbum hoc Paracelsaeum] sed tumorum in articulis excrescentium feracissima . An ob strictam vivendi regulam , qua carnibus cane pejus , & angue abstinent ? An ob nocturnarum vigiliarum frequentia ? in quibus Deo psallunt , diutissime recti , vel incurvi , sedentes nunquam . Laboraverat pertinacissima Meliceride , *in dextero genu , R. P. D. Dionysius Coccia , Coenobita severiori vitae addictus in claustro , cui post aliorum Medicorum ludibria , auxiliares manus Severinus ipse dederat eventu felicissimo , cum V. P. D. Andreas Cancellarius alere se etiam , in dextero genu , tumorem non spernendae magnitudinis , cujus natalia ab anno* 1632. *numerabat , veluti per jocum affirmavit : sphaericus is erat , cujus ambitus sesquipalmaris fili mensura comprehendebatur , omnino indolens , solo pondere religioso viro molestus ; ut proinde mollium , & inermium Chirurgorum , quibus nunc Neapolis abundat , timiditate eviratus , nihil de illo extirpando cogitaret , quidquid Clarissimus Severinus pronunciaret de corruptionis periculo . Indulsit igitur proprio genio natura , sensimque & furtim molem illam adauxit adeo , ut operis veluti sumptuosi postmodum pertaesa , coeperit orbis , quem tam sedulo construxerat , ruinam moliri . Accersita igitur fermentatione , magno illo separationis instrumento , calorem , & ruborem , & dolorem etiam aliquem , in sui auxilium convocavit , pulsum vero nullum ; ob arteriarum defectum , quibus merito carent hujusmodi tumores , Doctissimi Dureti sententia . Ubi haec urgere coeperunt , coepit etiam Carthusianus suae salutis integritatem desiderare , ac Medicorum conventus adire , ut praesentaneo , sed leni aliquo remedio , saevienti morbo obviam iret . Deflexit ergo ad comptos illos , & muliebres Chirurgos , a quibus , ut pingues aliquas inunctiones impetravit , ita pinguem inquilinum hostem reddidit : adeo ut circa Februarii finem , anni* 1646. *pustulis aliquibus in tumore apparentibus , ob vim adauctae intus corruptionis , incoeperit , in eo floridus color occidere , ac tenebrae ex inferiori limbo obrepere sursum , & corpus molis totum febris incrementum sumpsit , stipatae suis assectis , lumborum gravedine , stomachi debilitate , virium lapsu . Interim , excavato foramine , ab arsenicali intus congesto excremento , in superiori parte materia ab illo emanavit , coloris quidem faeci vini similis , sed odoris adeo horribilis , & , ut ita dicam , pestiferi , ut etiam adstantibus , & ipsis Medicis , statim atque in cubiculum ingrediebantur , alioquin peregrinis suffumigiis odoratum , nauseam , & capitis dolorem , excitaret . Cutis in nigrum abibat ex aliqua parte insensilis . Tunc serio res suas agi animadvertit religiosissimus Pater , ac se ab unguentariis Medicis delusum , sicuti ingenue ab Excellentissimo Severino praemonitum , agnovit . Interim R. Prior , Jo. Baptista Assantius , incomparabilis in suos pietatis , & zeli , acciri Medicorum consilium voluit , in quo sex capita disceptavere , ut Neapoli mos est , ad pompam ; tritum enim tempus est trium horarum in exquirendis , & conciliandis Galeni locis : quandoquidem in varias sententias itum est ; putantibus aliis Steatoma , aliis Meliceridem esse ; cum tamen Excell. Severinus demonstrasset Innominatum esse Abscessum , de quo aliqua obiter*

Ga-

Galen. 14. meth. post carbunculi curam: *quod postea confirmavit eventus. Conclusum tandem a senioribus, de aegro jam conclamatum esse, futurumque ut, degenerante gangraena in sphacelum, cita mors adstaret foribus, vel minimo minus, etiam ob alias causas aegrum lenta tabe liquatum iri. Praescripta sunt putida illa Arabum cordialia ad spirituum vim confirmandam: quae si postero die aliquo pacto restituta visa fuisset, poterat de foramine aperiendo e diametro prioris respondente cogitari. His Medicorum conventus solutus est, sub vesperam diei quinti Martii, in cujus nocte subsequente, efficacissime operante cataplasmate, ad intercipiendum gangraenae motum, a Severino praescripto, praeter aliquorum Medicorum spem remissa est febris, & symptomata leviora apparuerunt. Supererat ex Medicorum consilio foraminis apertio, de qua cum Clarissimus Severinus, tanquam inefficaci praesidio, justis de causis, etiam difficili, male sentiret, coram Reverendissimo Priore, prius causa bene retexta, aegro assentiente magna cum promptitudine, atque animi alacritate, decrevit, postero die regularem curam, potentibus auxiliis, inchoare. Mane igitur, octavi diei Martii, causticum, haud quidem ad planum femoris, sed superius ad duorum digitorum transversorum altitudinem, toti tumori circumduxit; quod intra paucas horas egregiam operam praestitit; adeo ut, die decimatertia, extractae fuerint crustae ad daleri crassitiem, excavato circumcirca vallo; quod sericeo filo, per ligneum vecticulum constrictum, ad diem usque decimum sextum, tandem novacula omnino exaequatum est, exciso globosi tumoris superiori hemisphaerio, inferiori candente ferro pluries adusto: sic nulla subsecuta est haemorrhagia, doloresque, adhibita prope genu quantum ferre potuit calidissima testa, cum adstantium omnium admiratione, sedati sunt. Pependit amputatum culmen uncias circiter octodecim; atque in ostracosae carnis illius medio, quae novaculae aciem obtundere potuit, observatus est sinus inaequalis, & cavitas, minor quidem quam putabamus, ex proportione magnitudinis; in quo sinu stagnaverat foetidissimum illud virus. Constitit post recisionem, tumori non fuisse folliculum, ex quo Severini sententia triumphavit. Verum enim vero fuit, inter ministros, Chirurgus, qui subtilius rem disquisiverat; putans, exactiori sua acri via, se reperturum saltem quicquam proportionale cysti; sed utcunque allaboraverit praeter ostracosam carnem, quae variis fibris intertexta erat, ac veluti inaequalibus corticibus composita, nihil aliud notare potuit curiosus ille Anatomicus. Octiduo autem elapso ab hac prima operatione, ex frequenti, & efficaci illitu* saturnini butyri, & aliorum emollientium, *separata est a viva carne crusta digitalis crassitudinis. Interim bene se habente aegro in omnibus, vivido suo naturali colore perfuso, & superstite succulentia illa habitus, qua naturaliter praeditus is erat; coepimus de tam felici eventu omnes laetari, & rem in tuto positam, beneque peractam existimare. Verum Clarissimus Severinur, in subtus derelicta tumoris parte, syrtes latere, hoc est, graves difficultates, & pericula, mussitabat. Nimirum terreri seipsum, ajebat ingenue, per rebellem illam duritiem in tumoris radice firmatam; adversus quam etiam validissima caustica, ficulneum robur suum ostendebant. Verum nihil non cadendum tamen animo suadebat, deprompturum se efficacis Chirurgiae suae arma, quibus omnino futurum erat, ut caderet hostis. Vicissim ergo nunc causticis solidis, nunc liquidis, nunc actuali igne, nostri seculi Hercules Lernaeam Hydram tentavit; at illa, sui officii haud immemor, cum supra os patellae jam deventum esset, ex rimis, in quibus tendones vel ad invicem, vel cum osse, coeunt, vel unius noctis spatio fungosa capita emittebat; contra quae etiam* Hermeticorum illa Draconum spuma *hebes videbatur. Sed tamen excogitavit Clarissimus Vir, malo nodo, malum cuneum; ac liquore quodam, cujus nunc compositionem non scribo, superfuso & agitato, & spongiosa illa carne glutinosum humorem emungebat*

prius

prius; inde, arcano suo albo praecipitato desuper adspersо, saepius crustulas extraxit; tandem, ad operis compendium, ignito auro radicitus renascentem bestiam occidit; adeo, ut non amplius pullularent capita. Detectus ex parte tendo latus est, ac, non sine admiratione, observatum est, ostracosam carnem, & fungos, intra tendonum fibras radices habuisse, & in medio patellae omnino labem ad os usque pertigisse; unde opus fuit desquamationi vacare, quam egregie praestitit extractum Aristolochiae rotundae, Euphorbii, *aliqua portione commixtum. Hujusmodi laboribus Aprilis & Majus menses insumpti; ac jam ulcus ad daleri magnitudinem, quod in prima sectione diametro spithamae mensurabatur, devenerat. Curabatur autem* emplastro styptico Paracelsi; *cum sub nocte D. Joannis, cujus festum* 24. *Junii celebramus, descendens aeger lecto, scipione non bene firmo innixus, in pavimentum toto corpore illisit, ac genu affecto praecipue: unde & discissa sunt ulceris labra, & fluxione accersita, recruduit ex parte malum; adeo, ut insudandum pertinacissime fuerit usque ad vigesimam Augusti; qua die jam ocii pertaesus, & suae ipsius salutis bene conscius, Religiosissimus Vir e Monasterio D. Martini, ad officii sui curam discessit; qui vivit nunc pancratice; motus nullo impedimento notatus; cum Martino Delrio saepe dictitans, non pejus esse ab uno lictore morti addici, quam a centum Medicis. Haec est ipsissima curationis Historia. Utinam vero, amice, egregia illa Severini facinera, ut apud exteros gloriam, ita apud Neapolitanos invidiam non excitassent! qua una torpere, tanquam fascino, videtur Clarissimus Vir, ad sua ingrato mundo bona communicanda; maximo cum litterarum, & Hippocraticae Medicinae, detrimento, cujus alioquin reparator esse posset. Caeterum tibi, librorum helluoni, quid nunc in os ingeram non habeo; nam ut nosti, & ut cum Scaligero dicam, Italiae non nisi mercaturae, & forensium librorum chartae, excuduntur; at felicissima illa Germanorum praela, vel ob Martis strepitus quiescunt, vel ad nos sua non transmittunt, licet ad miraculum nunquam satis laudata illa ingenia Teutonica, inter bellorum turbines, & literas profiteantur, & in Medicina exornanda desudent perpetuo: quibus sicuti gratias pro tanto opere debemus, ita Italicae gloriae memores invidere etiam possumus. Vale Vir Clarissime; qui sicut a me coleris unice, ita fac, ut abs te redamer aeque. Neapoli nonis Januarii, Anno* 1642.

Historiae Meliceridis.

AD haec Meliceridis historias, memoratu dignas, non silebo; quarum una est. Petrus Antonius Ruffus Amalphensis, quinque jam annis, ferebat, dextera mamma, Meliceridem, tam magno tubere, ut caput hominis aequasset. Hanc dum Medici Valetudinarii nostri, ferro veterentur attingere, intrepidus ego sectionem aggressus sum; certus Anatome, sub gracilis viri mammae corpore, nihil praeter cutem, & adipem exstare: deinde & fluctuatio suffusum intro fluorem me docebat. Jam igitur huic exsecto tenuis ichor exiit, mellis albi referens speciem; quo in dies exhausto, sanatus est homo non longiore, quam mensis unius, curriculo.

Similiter Honofrium Stranerium Neapolitanum, Isabellae nobilis Obstetricis ex fratre Nepotem, duodecim annos natum, ex ingenti Meliceride, circa sinistram mammam inhaerente, vexatum; cum plerique Medici pharmacis internis, & decocto sarsaeparillae, & quotidiano sudore, quibus unice confidebant, adhibitis, nulla unquam parte juvissent; sola nos tumoris apertione suae prorsus integritati restituimus. Res nota, pervisaque, tum tonsoribus ad compita Spiritus Sancti, tum Aloysio de Gratia, & Francisco Laviano, Medicis praestantissimis. Exempla sunt,

 hu-

hujusmodi, ut non possint esse graviora, tum excessu magnitudinis, tum locorum perdifficili situ, tum vitii gravitate, ac novitate. Quibus tamen nil operantibus, sunt homines integre restituti. Quas ob res, nisi vere sint impotentes, atque omnia tuta timentes; non est, quod similes, ac saepe etiam minores, operas refugiant nostri Chirurgici.

CAP. XXIII.

Indicationes curativae.

ANtequam vero ad ipsam *Anomalorum Abscessuum* Curationem accedamus, mentio quidem esset facienda curationis eorundem prophylacticae; sed quia eandem abunde descriptam nobis reliquit Joannes Langius, *in epist.* 4. *l.* 10. itaque te eo remitto. Interim tamen absolute plurimos ustione Arabica me curasse, te latere nolo; inter quos etiam est integerrimus Generalis Antistes ordinis Montis Virginei; Reverendus item P. Joannes Baptista Nenna, ejusque sodalis Horatius Tarantellus, utrique e societate Jesu viri; insuper Sacerdotes Templi incurabilium duo, ut & Augustinus Saulinus, Doctor Medicus probatus, ac Gregorius Saponelibrarius compositor; ampilo aut ulceri delapsa crusta, & membranula per corrosiva subducta, facilis fuit carnis inductio, & in ejectricem obductio. Haec de *prophylactica Curatione* sufficiant; sequitur nunc altera.

Cum autem triplex is Abscessus alieno constiterit concremento; expletur omnis curandi scopus evacuatu, atque absumptu materiae, quae opera, vel sensu evidens, vel obscura est. Evidens quidem tum putrefaciendo, tum exscindendo habetur: obscura medicatio per discussum est lentum, quem medicamenta extreme calida praestant, & absorbentia; qualia sunt inter caetera Galeni *empl. diapyrites*, & *diadictamnum*, & *sacrum*, *opere de comp. med. per gen. descripta*. Itaque horum Abscessuum omnium curatio communis est triplex; per digerentia; per liquantia; per exsectum. Porro uni Meliceridi triplex haec omnis ratio pro libitu, proque ratione affectus, accommodari potest: corruptoria vero, & exsectus Atheromati conveniunt. Solus exsectus Steatomati competit; quippe materiae crassitie, contumacissimum ad medicatum Steatoma, minus Atheroma, est; multo omnium minime Meliceris: de qua Galenus, *in l.* 14. *meth. med. cap.* 12. Paulus, *in l.* 13. *c.* 34. Fallopius, & Fabricius, memoratis locis.

Jam vero, quod Galenus, *l.* 3. *meth. med.* Melicеridem rescindendam absolute posuit; 14. vero *ejusdem operis* per discussum medendam; contradictionem aliquam non habet. Etenim, eo loco curationem extremam; hic promiscuam, & multiplicem, explicuit. Praeterea meminisse nos oportet, Galenum, *in l. de tumor. praet. natur. cap.* 5. haud perpetuas fecisse tunicas Abscessibus. Fieri ergo potuit, ut tunicata quidem tubercula, per exsectum a scalpro; tunicae vero expertia, per digestum a medicamentis, curaverit. Enimvero diversitas haec & mihi comperta est, qui juveni Romano Melicеridem de palpebra detraxi cysti circumseptam: in carpo vero mihi, & aliis eandem curavi praeter eductum rei solidae. Sed & Atheromati non unus est modus: interdum enim adhaerens levius tunica cuti, interdum adjacens laxe, reperta est. Sic & Steatomatis variam madore, pinguedine, densitate, compagine, toto habitu, systasin adverti superius.

Vides jam non dissensisse sibi Galenum, productis locis. Major ambiguitas est apud Aetium Amidenum, qui *Tetrabib. l.* 4. *serm.* 3. *cap.* 7. proposuit medicamenta, quae Meliceridas, & Steatomata, citra Chirurgiam exsolvere valent; sed pro eis,

eis, qui chirurgiam recuſant ea verba protulit: quaſi vero, condocefactos hos faciamus in medicamentis utendis taedium, non veram curandi efficacitatem eſſe. Vel dixeris, tentanda omnia ſub tumorum initiis. Et Galenus *Myrmecias* diſcuti licere docuit *l.6. epid. com.* 2. qui *meth. cap.* 1. & *l.* 14. *cap.* 13. *&* 17. cenſuit exſcindendas; nimirum, *quia toto ſunt genere praeter naturam*. Sed & Paulus Aegineta *l.*3. *c.*34. remedia digerentia potiſſimum ad Meliceridas expoſuit, qui alia operis parte tradidit exſcindendas.

CAP. XXIV.

Curatio per Medicamenta.

QUoniam igitur in Cyſticis Abſceſſibus, una Meliceris curationem per medicamenta diſcutientia ſibi praerogat, ſeptica vero expoſcit Atheroma; de horum utrorumque delectu neceſſe eſt, ut dicamus. Quod autem ad Melicéridem ſpectat; curatio per medicamenta difficilis, plurimumque fallens, uſu comperitur: nihilominus, quia tumoris initio debita, omnibus ſemper optabilis, & a ſcriptoribus plerisque propoſita eſt: exſequemur etiam hic nos medicamentorum ejuſmodi deſcriptiones, auctore primum adſcito Galeno, qui *l. 6. de compoſitione medicam. per gen. cap.* 14. expoſuit Alexandri unum, quod.

℞. *Salis* Hi*ſpani*,
Argenti ſpumae,
Ceruſſae, *ana* ℔. j.
Cerae,
Terebinthinae, *ana unc.* j.
Galbani, *&*
Opopanacis,
Viſci querc. ana unc. ij.
Sinapeos, *unc.* vj.
Olei veteris, ℔. iij.
Aceti, *ſexſtarios octo.*

Deſcribit & ſic Fallopius. Alterum deſcripſit ex Democrate; quod ſic conficitur:

Libram ſalis laeviſſimi
Tenuis, *duas Ceruſſae*, *tot & Galbani*,
Fac unicas, *totidem purae Propoleos.*
Ariſtolochiae binas pariter uncias,
Praeſtantis Olei libras annoſi duas.
Craſſiſſimum ſi fuerit, *addes alteram.*
Coquito ſimiliter, *temperatumque probe*
Ab igne tollito: laevigatam tunc quoque
Ariſtolochiam inſperges; injeceris ubi
Mollita, *Propolim ſcilicet*, *atque Galbanum.*

Haec Galenus. Aetius vero propoſuit & ſuum aliud, quod
℞. *Cerae*,
Terebinthinae,
Squamae aeris, *ſing. ſextantem*,
Sulphuris vivi,

Nitri, *sing. unc.* j.
Radicum siccarum Cannabis sylvestris, *drach.* xxxv. *&* *si defuerint*, *Aristolochiae tantundem*.
Olei antiqui ℔. I.

Radices per triduum aqua madefactas, & contusas in *oleo* coquito, donec torrefiant. Deinde ipsis abjectis, caetera, quae liquari debent, liquata admisceto, & arida ex *Aceto* tria adjicito; atque utitor.

Sed Paulus Aegineta *l.* 4. *cap.* 34. praeter alia multa, commendat unum ab Archigene excogitatum, quod

℞. *Aphronitri*, *&* *Veratri*, *partem duplam*, *cum Cerato duriore impositam*.

Haec isti Veteres: E Junioribus vero Joannes Langius *l.* 3. *epist.* & Evonymus Philiatrus, tum *in operis parte priori*, tum *in posteriore*, & post hoc alii, celebrarunt Oleum subtiliore ignis arte (Chemicam vocant) extusum. De quo haec ille.

Aqua mirabilis, *quae delet Napas Tubercula*, *seu pustulas*, *Papulasve*, *aliqui Napas vocant* [Itali puto] *Lupias*, *glandulas*, *Scrophulas*, *Porros*, *id est*, *Verrucas*; *&* *omnia nascentia mala*, *ubivis in corpore tollit*.

℞. ***Olei Laurini***, ℔. ij.
Thuris albi,
Mastiches electae,
Gummi Arabici,
Terebinthinae clarae, *ana drach.* iij.

Tritis terendis, misce omnia, & destilla per alembicum; & in aqua ista sic destillata infunde.

Cineris terrae ℔ *ß*.

Et iterum destilla, & serva aquam tanquam thesaurum. Innominatus. *Cinerem terrae Calcem* puto.

C A P. XXV.

De Chirurgica curandi ratione.

DEvenit jam sermo ad rationem administrandae rei Chirurgicae, quam Cornelius Celsus, omnium post Hippocratem vetustissimus, absolutissimusque, auctor scriptam reliquit, *libro* 7. *rei medicae c.* 6. his verbis.

„ Si capillis conteguntur, per medium oportet incidere: sed Steatomatis tunica quoque secanda est, ut effundatur quidquid intus coit; quia non facile a cute subjecta carne ea separatur: in caeteris ipsa tunica inviolata servanda est. Protinus autem alba, & intenta, se ostendit. Tum scalpelli manubriolo diducenda a cute, & carne est, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicae musculus inhaesit, ne is laedatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est; ubi tota exempta est, committendae orae, fibulaque his injicienda, & super medicamentum glutinans dandum est, ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est: pus moventia adhibenda sunt. Haec ille. Addidit Paulus praecipuam emundandae tunicae diligentiam servandam esse in brachiali, in talo, & articulamentis motui dicatis: in quibus

bus locis, relicta membranae portio consuevit occasionem exsuscitandi vitii praebere.

Sed nos adscribemus his utiles quasdam agendi rationes, & observationes.

Primum Abscessus cum tunica, qui manibus attrectati, permotique, sese exhibent circumfluos, id est, quoquoversum sub cute mobiles: hos confidentius arripi curandos licet. In alteros vero, qui firmius haerent, jam apertos, materiaque opplente exhaustos, candentia ferramenta tutius immittuntur; qui ignis insuper, ubi minus evulsae videantur fibrae, quibus Abscessus nititur, atque ubi periculum est, vel profluxuri sanguinis, vel accessurae corruptionis, opportunissimus erit. Ad insecandum autem, cauteria, non vulgariter acuta, desiderantur. Smilion, id est, recurvum scalprum requirit Hieronymus Fabricius Aquapend. *in Tract. de tum. c. de Atheromate*, *&c.* Sed interim homo, qui tractandus est, Hippocratis praecepto, *in l. de offic. medic.* paulo post initia, tum ad lumen illustre, tum ad te curantem, quam commodissime collocandus est; qui si timidus sit, sive puer, sive foemina, manibus ad dorsum retractis, religandus; nimirum ne doloris impatiens Medicum agentem, actis varie manibus, impediat; aut pavens, quoquoversum agitetur. Post haec, ordinatis, quae sunt ex usu rituque, potissimum habe paratam spongiam, qua inter secandum effluens turbator sanguis exstergatur; notabisque apte per atramentum scriptorium dissectionis necessariae situm, magnitudinem, figuram: quae sectio, qua tumor exporrigitur, aut paulo ulterius extendi debet: sic enim & commodius diduci fibras, & apprehendi tunicam, & purgari ventriculum, licebit; tum obverso scalpro rem peragas licet, tentans obliqua manu discissionem; atque ita etiam excorians cutem, ne folliculum, id est, vestientem membranam convulneres. Incisione facta, praecipit Cornelius, ut tunica scalpelli manubriolo diducenda sit ex cute, & carne, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Sed nihilominus compertum est mihi, firmius hanc adhaerescere, quam ut obtusae rei scalptu divellatur; quapropter acie ferramenti sub tunicam immissi subsecanda est, totaque detrahenda: vel si hoc aeger non patiatur, medicamentis causticis exedenda; in qua saepius laborare Medicum contigit.

CAP. XXVI.

Adversiones circa singula istorum genera, & primo de Meliceride.

MEliceris, quae carpo paulo superius oboritur, his, qui rem minime sunt experti, pierumque imponit sic, ut credant scirrhosum esse tuberculum, gangliumve; atque adeo dissectionem exsecrantur medentes. Sed nihilominus scire licet hanc duritiem evenire distentione humoris copiosi, qui candidum ovi, aut, ut verius fortasse dicam, mel album refert. Hunc igitur mobilem circumquaque tumorem non contrectaveris, confidenter, si me audis, aperueris, sive phlebotomo, sive pastinacae marinae radio, quem homines timidi minus exhorrebunt. Comperta haec observatio mihi fuit in multis. Primum in me ipso, qui, Pithecusae degens, unam ex his in metacarpo natam discidi; deinde in aliis, & in Leonardo Ciccono Civi, Abellinati Doctore jam Medico, qui tum usum medendi sub Mario Schipano, Medico celebri, erudiebatur; cujus sinistrae manus initio natum Tuberculum, licet aliquibus gangli speciem referret, nihilominus a me subpunctum, pellucida effusa pituita, Melicerídem manifestam fecit. Cui operae interfuit principio, Dominus Coccia Neapolitanus, Medicus eruditus. Meliceridis, super carpo superiore natae, folliculus inhaerens nullus, quantum ego in plurimis ob-

obſervavi: quare neque ampliorem illius cauſa ſectionem feceris; neque ab infecta illa cyſtis exſolvenda fueris ſollicitus, quam curam multi falſo volunt habendam.

Adverſiones de Steatomate.

STeatoma cum abſcideris, memento intemperiem nonnullam, praecipue ſi majuſculum fuerit idem, in parte relictam curare. Conſilium autem tui medentis erit, eandem, medicamentis naturae amicis, fovere: ubi vero fibras aliquot reſiduas inſpexeris, conſultum his fuerit induci cauſticum, vel ignem leviculum. Hae equidem a me comprobata ſunt omnia, in eo, quod curavimus Gratiae a Philippis, Caenobitae minori; cujus in hoc libro plus ſemel mentio facta eſt. Atque haec quidem curatio eſt, ſi lata ſit baſi Steatoma; namque ſi tenue ſit, pedunculo propendens, ſatis erit ad imum exſectio. Corroſivis contentus eſt Fallopius.
Illud etiam ex Aetio negligendum non eſt, quod in Strumis ſervatur, ſi Steatoma ſublevatum fuerit, in circuitu, per ſcalpellum: ſubter vero digitis, inſertum vero in ambitu, & ſubter incidendum eſſe. Caeterum ex ejuſdem Viri doctrina ſcire licet, in Atheromate, ac Meliceride, tunicae ſectionem formidari: in Steatomate, quia ſolidioris eſt ſubſtantiae, quae non effluit, nullam ejus rei neceſſariam cautionem eſſe.

Adverſiones de Atheromate.

SEd in Atheromatis genere, illud inter caetera maxime advertendum eſt, ab aliis quidem nullis admonitum, a me vero dum haec ſaepe tracto, non ſemel obſervatum; detectam ample tuniculam Abſceſſus haud ſemper oportere totam a cute revelli, concluſo tum infarctu integram: quippe peracerba revulſio, & ab omnibus vix tolerabilis. Satis eſt, ut latiuſcule diſſecta cute, potiſſimum autem decuſſatim, quam maximam licet membranae partem forficulis, aut ſcalpro, reſcindas; ceteram portionem medicamentis, non dico equidem cauſticis, ſed digerentibus & erodentibus, detracturus. Id equidem comperi primum in Valetudinario, curans Dominicum Riccardum adoleſcentulum Abellinatem, qui Atheroma obtulerat, ſuper enſiformi cartilagine, ſexto plus menſe natum: in quo adoleſcente, nulla etiamnum facta reſectione, folliculus ample apertus computruit, & partim abſtergentibus, partim cathereticis extritus eſt, & liquatus. Non diſſentit autem a me Paulus *l.6. cap.36.* Verum enimvero non te lateat velim, hujus ſortis non eſſe craſſiores folliculos, & cartilagineos fere. Ejuſmodi fuit is, quem Capucino de genu ſubſtuli; porro par non omnium eſt conditio, etiam ejuſdem generis. Ergo prudens Medicus, exercituſque ſit oportet, qui perſpicienter omnia diſcernat in ſingulis. Aliud etiam a me comprobatum ſuper eodem adoleſcente reſcias velim. Circa pectus exſecta haec tubercula diſtentionem aliquam lacertis thoracis induxiſſe; quapropter ſollicitus eſto laxandorum continuo muſculorum, tum ad ipſos datis medicamentis, tum ad axillas & inguina.
Aliud ex Aetio ſervandum eſt. Poſt ablatam pelliculam, ſi labia plus aeque laxa fuerint, redundans cutis exſecanda, deinde ſuturis labia connectenda. Atque illud inſuper animadverſione dignum eſt, eodem auctore; ut ſi in capite hujuſmodi tumor fuerit, poſt ablatam pelliculam os ambientem ſecemus, & calvariam diligenter abradamus: qua in re facienda, quid conſilii ſit, Aetius quidem ipſe non expreſſit; ſed nos illud interpretamur, aut quia ſic omnis mali fomes eluitur,

ſcan-

ſcantenſque quaſi fons ejuſdem occoecatur ; nimirum in pericranium , & cranium inducto per deraſionem poro, calloque ; aut quia ſecurius ſic exteritur omnis , a vitio primum inducta, labes, nulluſque recidivae relinquitur locus. Confirmat autem opinionem ſimile quiddam apud Joan. Riolanum , atque alios etiam antiquiores , qui talparium capitis vitium , ut perfecte curetur, etiam pericranium exſcindunt, & os deradunt, ne aliquando vitiatum, plagae coalitum remoretur.

CAP. XXVII.

An, exempta tunica, conſuenda plaga ſit?

QUaeſtio nunc ad extremum hunc locum occurrit; num, folliculo ad unguem extracto, ſutura conficienda ſit; nimirum, quia vulneris cruenti ratio conglutinatum exigit ſui ipſius? Cujus rei determinatio non ita facilis eſt: nam ſi magnitudinem conſulas, & ſecundum hanc requiri ſuturam velis , parvus quidem hiatus ex plaga ſolis medicamentis conglutinantibus contentus eſt ; ſi magnus eſt ſinus, quantum quidem amplitudo vulneris adjumentum conglutinandi requirit, tantundem etiam difficultatis exhibet, & ambiguitatis, ne, fornice aliqua remanente, per antiquum cutis habitum ex antea ſubſtrata materia Abſceſſus falſus fiat , & irritus coalitus : itaque neceſſum eſſet evagantem , & cohaerentem cum carne, cutim prius abſcindere, deinde conſuere; ſed hoc ſaepe homines, qui tractantur, doloribus multis pertaeſi, non concedunt: poſſunt autem, ſi conceſſerint, ſutura uti. Liberam autem, ut conſuas, vel abſtineas , poteſtatem fecit Aetius; qui inquit, peracta opera, vulneris labia ſuturis conſtringantur, ut melius glutinentur, aut linamenta profunda indantur , & curatio ad uris generationem adhibeatur. Tradidit & de ſutura idem Vir, *Tetrabibl.* 2. *ſerm.* 3. *cap.* 33. & *Tetrab.* 4. *ſerm.* 3. *c.* 7. *&* 8. At Celſus *l.* 7. *cap.* 6. tradidit haec; *ubi tota* (tunica) *exempta, committendae orae, fibulaque his injicienda, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt.* Approbavit & ſuturam Paulus Aegineta , *lib.* 6. *cap.* 36. *praeterquam* (addens) *ſi quid membranulae reſtitiſſe fuerit deprehenſum, tum enim erodentibus medicamentis reliquiae ſunt abſumendae.* His & Hieron. Fabricius adhaeſit.

CAPUT POSTREMUM.

De Nata, Abſceſſu, ex tenuiore baſi propendulo.

PRivatam, & peculiarem curationem nanciſcitur *Nata* , ſeu *Naſda*, quod plerique dixerunt; Tuberculum ex Anomalis unum , quod interdum ex graciliore baſi, velut ex pedunculo ficus, propendet. Ad Steatoma quidem retulit Joannes Tagautius, *inſtit. chirurg. l.* 1. *cap.* 13. verum ego potius de genere Meliceridis fecerim; quippe Steatoma baſi nititur ampliore, ſi credimus Aetio: id quod de Meliceride atque de Atheromate, neque idem ipſe, neque alius quiſpiam, dixit. Utcunque cum hoc tenuiore baſi dependeat , circumſectione , atque amputatione , tractandum eſt, non ſimplici apertione. Ita enim Brunus Calaber , Longoburgenſis, *libr.* 2. *chir. magnae. cap.* 8. quae caeteroquin, exciſo ſive adſtricto filo in puſillanimis, ad ſtupefactum uſque partis , ſive etiam ſine innodatu , quod Bruno viſum eſt, fiat, in noſtra eſt manu. Inuſtionis vero neque ille meminit , neque neceſſitas ulla eſt, niſi cum, aut profluvii ſanguinis, aut recurſus vitii, metus ſuadet.

PE-

PERORATIO.

JAmque *Abſceſſus Anomalos*, & incompertos adeo, ut ne genus quidem, aut forma, aut cauſae, aut generationis modus, aut exortus, aut incrementa, aut augendi vis, cognita prius eſſent; explicavimus, illuſtravimuſque, quantum unicuique ſit ſatis. Opus, ita me Deus amet, quod, ut multi laboris fuit, ſic & non pauci credam operae pretii: nam quid exleges naturae res, & inordinatas (ſi quae ſunt tamen hujuſmodi a ſe veraciter emiſſae aliquae) ad legem, normamque, id eſt, ad notitiam lucemque, revocari? quod igitur id jam praeſtiterim, ut fatear, mihi ipſe non gaudere non poſſum, defunctus hoc commentationis genere, quod nemo hactenus attigit. Bene autem de re ipſa meritus, an ſecus, aliorum eſto judicium; mihi ſatis eſſe potuit, elaboraſſe argumentum, quod dignum ſuo propoſito ſit, ut legatur. Qualecunque igitur illud ſit, mea nunc opella fruere, Deumque bonorum omnium auctorem mecum commenda, Lector.

FINIS.

DE-

DE NOVISSIME OBSERVATIS

ABSCESSIBUS,

QUORUM GENERA SUNT,

PROGERMINI, CARNIFORMES, MUCOCARNEI, SPONGIFORMES, SANGUIFLUI, PUSILLO SCHEMATE, ATQUE ALII.

LIBER UNUS,

Qui eſt Operis, de ſelectis Abſceſſibus, IV.

EODEM SEVERINO AUCTORE

PRÆFATIO.

Ifferentias has Abſceſſuum, quas recenti lemmate praeluſimus, haud ſcio equidem, quam libenter, aut prompte ſint aliqui accepturi, qui novas res omnes in Medicinam invectas, quaecunque tamen illae ſint, aut qualibet ratione, aut quovis auctore propoſite, continuo reſpuunt; mancipati videlicet his, quae tradita ab incurioſis, ignaviſque magiſtris, & uſu quotidiano prodita noverunt. Verumtamen par eſt, aequos judices productas in medium res quaslibet placide primum audire, mox eaſdem diligenter expendere, expenſaſque judicare. Oſtendam equidem praeter eas formas Abſceſſuum, quas antiquitas advertit, & aliam quampiam aſſignari fas eſſe. Neque interim temerarium, aut inſolens videri debet, ſi paulo aliter, quam venerandi Viri priores conſuevere, nos aliquando commentemur, philoſophemurque. Primum enim nova multa fert libido variabilis aevi: atque morborum novitatem, ſuis quibuſdam ſeculis incidentem, monſtravit pleniſſime Plinius, *l.* 26. *nat. hiſt. cap.* 1. nec non Corn. Celſus *in proemio l.* 1. atque alii complures, qui luem Veneream novum & antiquis ignotum affectum credidere. Deinde neque omnia vel obſervare, vel literis adnotare, potuerunt illi primi diſciplinarum conditores; probabile autem eſt multa, e compoſito, reliquiſſe excolenda, perpoliendaque noſtrae adlaborantium induſtriae. Quis autem ſani vir judicii reputet omnia ſtatim, & cumulate, cuiquam abſolvenda? O nos inopes & poenitendae ſortis homines! ſi, quae tantum antiqui cognovere, non alia, debuiſſemus ex univerſo rerum ordine comprehendere. Infelices, inquam, nos! ſi non pulchrum aliquid, aut inclytum, totis annuis occupationibus noſtris, aſſequi, praeterquam tradita per majores noſtros, ediſcere valeremus; fruſtrata nimirum ingeniorum bonorum feracitate, naturalique alios aemulandi, ſuperandique, cupiditate; jacuiſſent ſane artes pleraeque omnes. Siquidem ipſae non promotae, retro ſemper actae fuiſſent, amiſſa in dies etiam atque etiam praeſtandi, atque excellendi, caeteris gloria. Tantum abeſt, ut manſiſſent ſemper eaedem, quemadmodum ſydera, elementa, maria; quanquam terrae ac maria etiamnum aliquando ſe ampliant, mi-

minuuntque, accedentes, & recedentes, si majorum observata non fallunt. Adeo verum est scilicet, nil semper sui simile, ex mundanis hisce rebus, existere. Ad extremum, vastum est hominis ingenium, vastusque mundus, in quo & specierum productio, & productorum indago, apud mortales nunquam limitata fuit; sic principio decernente potestatis inexhaustae Creatore numine. Quas ob res si illud unum, quod inertes homines volunt, interdum concederetur, plurimarum rerum ordo concideret, & ratio corrueret humanae naturae, ad sciendum, atque ad investigandum, natae. Infinitae denique, quas prosequi non omnes licet, consequerentur rerum absurditates. Sic apparet fas esse omnibus, si tantum ingenio valeant, nec temere philosophentur, plerasque res supra eas, quae a prioribus adinventae fuerunt, audere, comminisci, excogitare, atque in lucem producere: quod non dico solum, ut approbem, sed ita approbo, ut summam hanc laudem putem, quae sunt in natura rerum inaudita, atque invisa, sic assequi, ut videaris tenebris eruisse. Itaque cum nos quotidie medentes, tum in Valetudinariis frequentissimis, tum in urbe, rerum omnium plenissima, pleraque observassemus de Abscessuum generibus, quae apud nostros omnes non legerimus, intelligentiis ipsorum haud scio comprehensa; visum est mihi necessarium, atque hominis erga alios bene affecti officium, si haec ordine dispostia, & scriptis adnotata vulgarem: quod cum in praesenti facimus, accipies haec candide Lector, atque a benevolo animo profecta, etiam benevole prosequeris.

CAP. I.

De Abscessibus Progerminis.

Recte illud a Galeno propositum est, *l.* 13. *meth. med. cap.* 4. principium, scilicet, apprime firmum in doctrina de Abscessibus, *quod omnium tumorum, qui praeter naturam sunt, varietas, ex ejus, quod influit, natura nascitur*, &c. qui idem Vir *l.* 10. *de com. medic. per loc. cap.* 2. quod est inscriptum *de Ischiade*, meminit humoris pituitosi, crudi, crassique, ad similitudinem puris crassioris. Sed Corn. Celsus, *l.* 5. *rei medic. c.* 28. Strumas fecit concrementum sanguinis, & saniei. An igitur ex hoc humoris genere, secundum hunc aut illum auctorem, explicato, censeamus non tumores, & Abscessus eos, quos *Progerminos* appellavimus? quasi dicas ex tetra humoris luxurie germinantia Tubera. Rectius autem, ac planius ex lenta, & corrupta, aut si mavis semiputri, pituita, aut hujus superfluitate, quae diutissime stagnantibus aquis palustribus, aut lacustribus, aut tactis multo lentore situque locis aliis, & arboribus vetustis, respondent, provenire dixeris limosa haec, & fungea concrementa; quae saepe in laxis, debilibusque, corporis locis extuberare peculiariter consueverunt: in manibus, inquam, pedibus, labiis, auribus, facie, partibus obscaenis, anticis, posticis, virorum, foeminarum. Sed haec, accommodatis ad rem exemplis, declarare, commodius erit.

Siculum quendam hominem quadraginta quinque circiter annos natum, licuit vidisse Valetudinarii nostri lectis decumbentem; qui, cum exesa late per ulcus altera bucca, Tuberculum castaneae nucis magnitudine obtulisset, exsectum hoc & ustum denuo repullulavit in numerosam sobolem majorem, quae incrementa rursus, ferro & igne, detracta novos similiter suos stolones emisere. Cujus quidem excursus non factus est finis, donec faciei partem illam totam, & oculum, frontemque, occupassent; enormi quadam, & horrenda, specie, renata Tuberum incrementa. Interim autem cibi provolutu, demissuque, intercepto, hisque imbecillitate virium, & fe-

ad Pag. 207.

N°. I. et II.

& febre, conjunctis, miserabilis homo semel morbo concessit.

Sed & in femore supremo externe, qua vacuitas iliorum incumbit, & in manu, digitis, exstantia ejusmodi verticilla, ac tubera vidi, non aliter, quam humiles colliculos aliqua terrae planitie superantes. In coxa, inquam, Cataneo e Cataneis, nobili Januensi, inaequalia tria mala punica hortensia, tum magnitudine, tum colore, referentia; e quibus omnibus resectum id, quod maximum erat, plus libra pependit. Caetera autem ignava caro, quae sesquilibrae pondo fuisset, velut Q. Marius Imperator varicosum alterum crus, concidi sibi non permisit. Erant autem singula fomitibus, & radicibus nixa, quae distentis circum venis alebantur, dura, putida, perpetuum ichorem tenuem atque aqueum reddentia; pusilla comite febre, ac dolore interdum punctorio, interdum tensivo, molesta; color homini pallens & subalbidus, qualis in leucophlegmatia visitur, aut qualis his, qui diuturnis quibusque fluxibus diu tenentur.

Simili ferme sorte Hieronymus Damianus, Rochae Mondraconis, adolescens, vigesimum secundum annum natus, gibber, strigosus, & pusillo virium robore, dexteram manum, secundum quatuor phalangis digitos, gravem ita, ut sustinere non posset, cubans quidem capiti innixam, stans vero, subjecta altera manu suffultam, gestabat. Comparasses dura tubera, partim magnitudine limoniis corticosis, partim etiam colore non adhuc maturis malis insanis; sic alte turgebant; sic particulis quibusdam livescebant. Una alteris implicita, secundum digitorum nodos, excreverant adeo circa extremos ungues, ut hi summis apicibus vix apparerent.

Affectum, quod ad nomen attinet, *Atheroma nodosum*: quod vero ad figuram, subiit interdum animo mihi comparare, vel tuberosis ample, difformibusque, radicibus Chamaeirios latifoliae Lobelli; vel fructibus fici Opuntiae; vel complexui Tuberum radiciformium, quae, vocata nostris Hispanica, cocta igne sunt esu multis non insuavi; vel monstrosis belluarum secundum digitos nodis, quos sepulchralibus urnis sculptores appingere consueverunt. Reliquum descriptionis secus apposita dabit pictura. Huic monstroso vitio haud scio equidem, an ulla parte respondeat id, quod scripsit Joannes Schenckius, *observat. med. lib.* 5. *tit. de manu*, his verbis. *Vidimus nos puellae cujusdam, annum decimum tertium agentis, manum sinistram, non quidem natura, seu prima uteri conformatione, talem, sed post octavum aetatis suae annum a postbrachiali ad digitos, & ungues usque, sensim in tantum auctam, tumidam, sordidi, luridique coloris, subalbidis etiam maculis respersam, adeoque foedam evasisse, ut primo cujusvis adspectu, grandis alicujus bufonis imaginem referret; nullo prorsus dolore, aut manus usus offensa; ad tactum mollem, veluti substratam cuti spongiam; articulis digitorum, ob laxam elevatamque cutem, minime conspicuis.* Haec ille.

Verum enim vero, quodcunque vitii fuerit illud, amputatum per nos secundum primos digitorum phalangis articulos, ac perustum, ad sanitatem integram brevi perduximus. Quam rem, tota urbe famosam, videre quamplurimi; inter caeteros Nicolaus Angelus Elisaeus, acris ingenii Medicus, Jo. Baptista Ferrarius, Alexius Alonia, Medici. Caeterum materia, quae sub inciso vitio reperta est, veluti coctae carnis bulbi Cyclamis apparuit, friabilis insuper, & lenissimo quoque contactu cessilis.

Alius, alterius, non exiguis defoedatae Tuberibus manus, a Clarissimo Medico

NICOLAO LARCHEO,

Roma nobis, cum alterius hujus generis Abscessus schemate, transmissae Historiam, his nostris lucubrationibus, inserere placuit.

Prioris Historia est talis.

ECce tibi nuper sponsam manum deformem, ac tuberosam, mi Marce Aureli, tuis Abscessibus conferendam, mitto; quae paulatim congestione in tantam molem crevit, ut septem librarum Romanarum cum unciis tribus pondus aequaret. Tanti affectus ipsemet patiens exordium ignoravit, sed si a parentibus acceptum nunciavit, id a morsu verris principium traxisse, eoque increvisse; donec materiae multitudine obruta natura succubuerit. Cum itaque tantam molem moderari non posset, in medio metacarpo computruit, non ipsa cutis aut caro duntaxat, verum etiam ipsamet ossa. Unde febris miserum corripuit, ut indies in deterius progrederetur: quae causa fuit, cur infelix in Nosocomium S. Jacobi incurabilium sese contulerit, ibique sibi amputari manum lubenter passus fuerit; secus, nisi mortem timuisset, haud annuisset, cum ex tam portentosa manu sibi victum compararet, facilique negotio pias mentes ad eleemosynam flecteret, a quibus annuos reditus exigebat.

Hanc habes triplici icone depictam, pronam videlicet, supinam & adversam: quarum prior notatur litera A. posterior lit. B. tertia lit. C. cujuslibet rursus partes, suis certis zipheris & literis.

NICOLAUS LARCHE

Romae, in Nosocomio incurabilium S. Jacobi, Chirurgus.

Posterioris, sequens.

MARCO AURELIO SEVERINO

Nicolaus Larcheus, Medicus Romanus,

S. D.

QUod diu literas ad te non dederim, non est, quod, Eruditissime Marce Aureli, mireris; silui equidem, tam quia nihil novi foret, quod offerrem te, tuisque sensibus, dignum, tum etiam, ne te minus gravibus, minusque seriis rebus, distinerem, Virum, quem novi equidem in medendo, profitendo, scribendoque, continenter occupatum. Jam vero gratissimis tuis literis excitatus, oblataque novae historiolae occasione, confestim arripui calamum atque parumper ad te diversari volui. Historia sive observatio nostra, cujus memineram, haec est.

Puella, quinque annos nata, concrementum carneum oculo dextero subnatum ha-

ad Pag. 108.

A. *Truncus brachii.* B.B. *Ossa cubiti et radii.*
C. *Pollex.* D. *Unguis ejusdem.* E. *Index.* F. *Unguis.*
G. *Medius* H. *Unguis* I. *Annularis.* K. *Unguis.*
L. *Auricularis* M. *Unguis* N. *Vola manus*

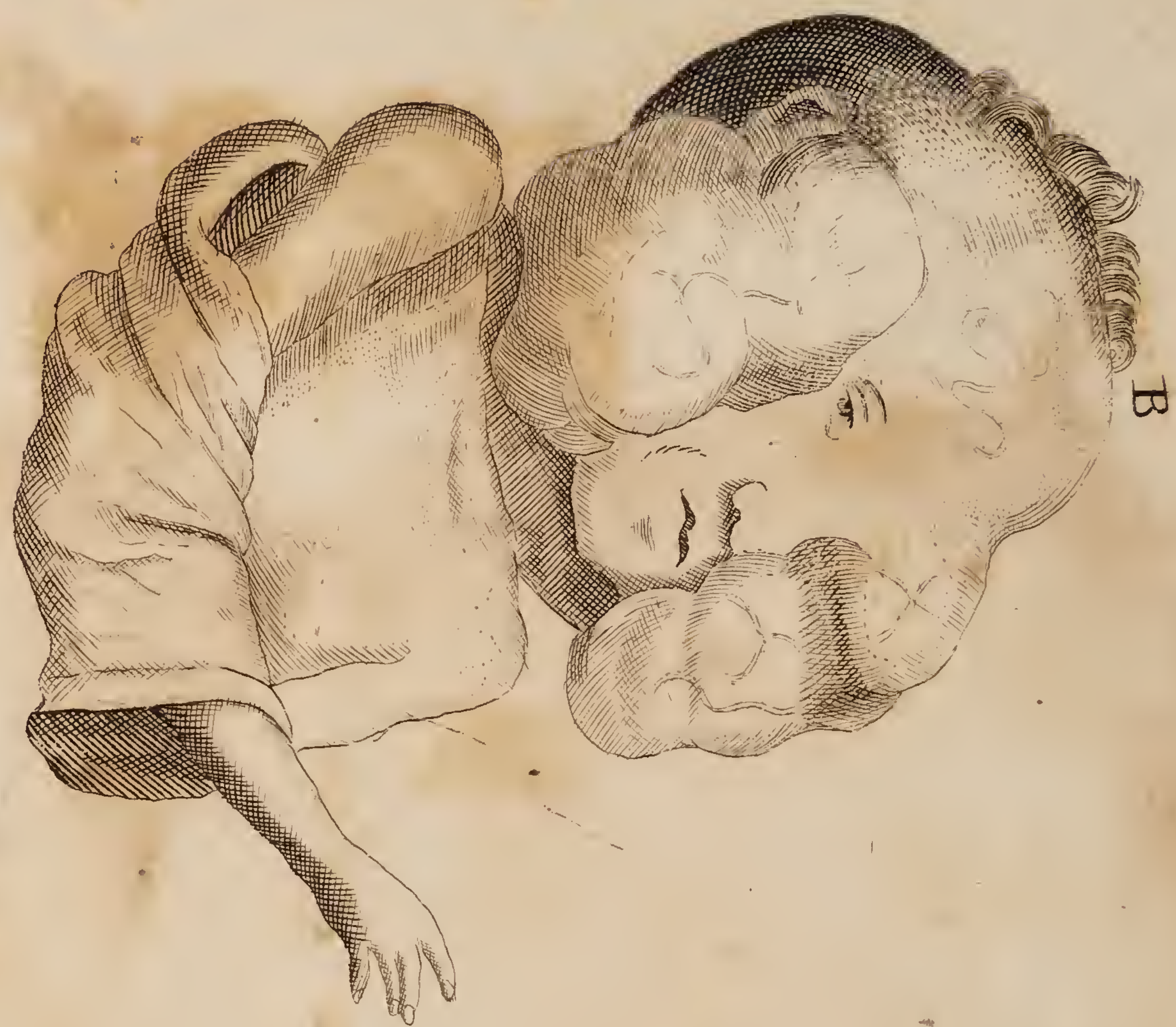
O. *Annularis.* P. *Unguis.* Q. *Medius.*
R. *Unguis.* S. *Index delitescente Ungue.*
T.T. *Pollex.* V. *Unguis*

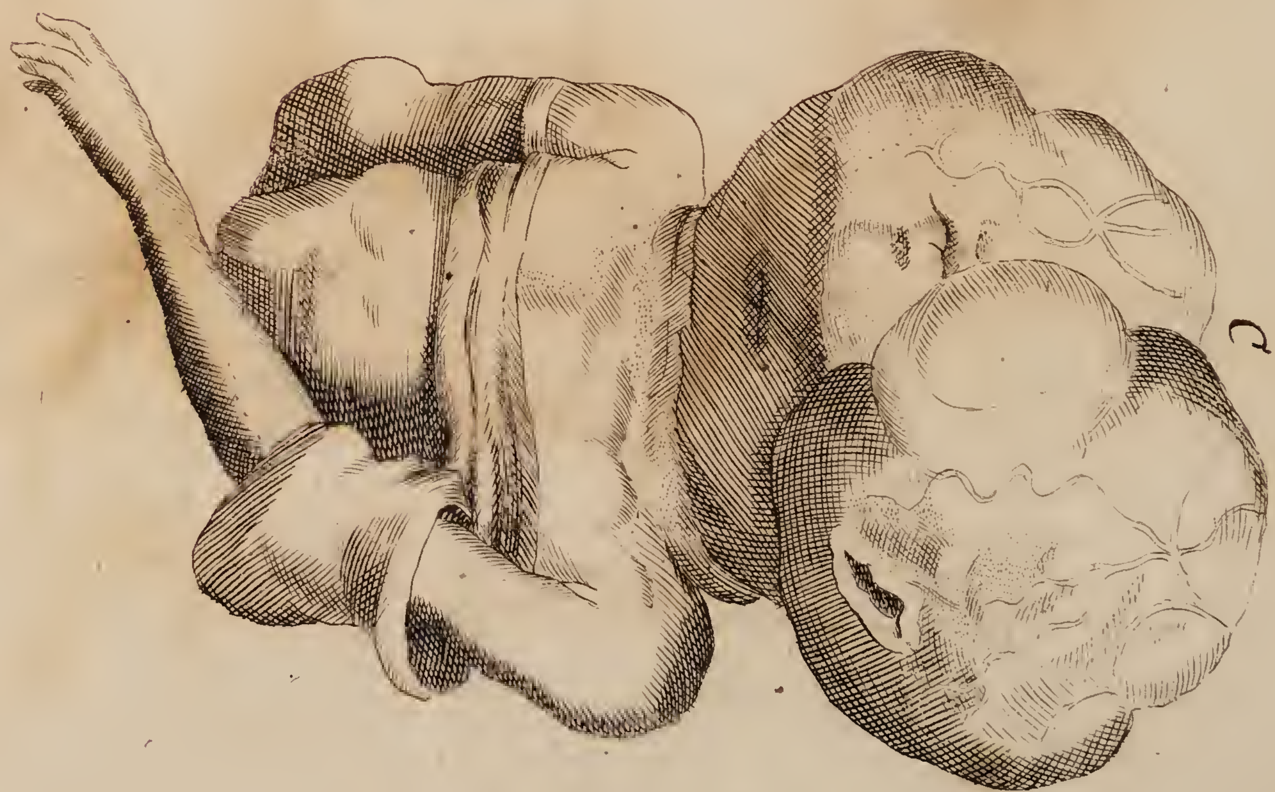

Hæc figura totum puellę corpus et prospectum ostendit. ad Pag. 108.

Hæc figura dextrum ostendit tumorem

Hæc figura sinistrum tumorem indicat.

1. Truncus brachii carpum versus
2.2. Cubiti et radii ossa
3. Foramen á corruptione grassante excavatum in metacarpa

4 Pollex. 5. Index. 6. Medius.
7 Auricularis annulare non apparente

habuit, pugnum contractum aequans, a pleriſque noſtrorum Chirurgorum pro *carcinomate* curatum: tum vitii contumacia, tum inopia, preſſi parentes, quibus numeroſa, natorum, natarumque, ſoboles alenda erat, miſeram hanc puellam ad Valetudinarium D. Jacobi deferunt, meis manibus tractandam; qui poſt aliquot dies, nulla propemodum habita medicamentorum fiducia, *Sarcoma* reſecui ſimul & inuſſi, quod brevi coalitum eſt: ſeptimo vero aut octavo a reſectu die, Tumor ſublividus, inaequalis, indolens, tactui nonnihil cedens, multis undique circum venulis ſeptus, ſub oculi ſiniſtri palpebra, ſubortus eſt; qui paulatim adauctum jam totum lateris ſiniſtri tempus & auriculam, nec non cervicem, late occupabat, quin & genam adeo, ut os obſtrinxerit ad capiendam eſcam anguſtiſſime: eodem ipſo tempore ex adverſa parte ſimillimus huic, tum figura, tum colore, tum etiam progreſſus more, modoque, erupit; quae itidem Tubercula maximam colli partem ſic obſederant, ut junctis utriſque operis, cervicem humeris exaequaſſent: quod vitii complementum, duorum cum ſemiſſe menſium curriculo, peractum eſt. Illud autem ſilentio non obducendum eſt; quantumvis Tubera naturae modos exceſſerint, tantundem incomparabilem puellae patientiam perſtitiſſe, quae numquam fuit vel de morbo conqueſta, vel vagitibus moleſta. Verumtamen erat illi ſatis eſurienti, ſi vel panis, vel caſei, vel caſtaneae, vel offa quaelibet, offerretur; quibus refecta, caeterum omne tempus piſcibus mutior ducebat. Tandem, pridie Calend. Novembres, e terris jam felicior coelo puella diſceſſit. Tubera haec inſecta, fungoſam & pituitoſam, ſuo folliculo contectam, ſubſtantiam nobis aperuerunt.

Ad haec aliud relatu dignum offenſum eſt, cranium tractantibus nobis: mirum foramen e rimis calvariae peramplum a dura menynge ad Tubercula iſta petens, per quod videlicet materia de cerebro ad tumores alendos tranſmitti fuerat conſueta: poſtremum, dictu mirum ad haec cuncta erit, pedes utroſque puellae negatos, direptoſque, primordio; alimento ſcilicet amplo a ſuperioribus uſibus ad ſe rapto: Quorum omnium teſtes fidiſſimi aeque ac graviſſimi fuerunt excellentes viri, tuique amantiſſimi, D. Angelus Colius, D. Paulus Zachias, qui tum confirmandi Chirographi noſtri, tum ſalutandi tui gratia, ſubſcripſerunt. V. feliciter. ex aedibus noſtris Romae 3. Idus Novembr. 1636.

Tuorum.

humillimus

NICOLAUS LARCHEUS.

EGo Angelus Colius, in Archoſpitali Incurabilium ἰατρός, praevia αὐτοψία ſingula enarrata confirmo αὐτόγραφος, quo etiam perpetuam tibi obſervantiam exhibeo.

Ego Paulus Zachias, Medicus, ſingula, a D. Nicolao obſervata, & diligentiſſime enarrata, eo modo ſe habere affirmo, tibique addictum ex animo me in tui memoriam redigo.

Haec cum non ſolum cognitu ſed etiam viſu digniſſima judicaverimus, duabus aeneis Tabulis ob oculos ponere voluimus,

Hi-

Historia alia.

HOratio Bergazano, in foro magno Neapolis, opera nostra sectus, & ustus, *Abscessus* in umbilico *progerminus* magnus, qui, quadraginta jam annos connutritus, libras novem pependit; a nullis tamen unquam Medicis attrectatus, ut pote qui periclitari suam existimationem, in tam ardua re, minime vellent. Vivit autem hic homo liber, ad hunc usque diem, ceu nihil unquam mali perpessus fuisset, sexagenario major; *progerminum* autem *ulcus* descripsit Marcellus Donatus *lib.* 3. *mirab. histor. medic. c.* 5.

Obveniunt hujus generis Germina potissimum oculis graviter ulceratis, at perperam principio curatis; illud autem certum esse debet, quod saepenumero mihi compertum profiteor, ubicunque tuberculum aut exarcosis ex ulcere exsurrexerit, ibi putrilaginem aut humoris scaturiginem subesse, ab osse nimirum carioso, aut parte alia computrefacta: obnascuntur & *ulcera progermina* partibus praesertim cavis, laxis venosis; quare etiam gingivis, de quarum sarcomate memorando idem Marc. Donatus *lib.* 5. *hist. med. mirab. c.* 3.

Maximum etiam Germen, palatum Francisci Firmitani Rhetini a Francisco Mosca, Medico peritissimo, ad me missi investiens, curatum a me fuit ustione.

Ex hoc etiam curata fuit conjux Michaelis Angeli Pinti, collega Joanne Dominico Malliocho.

Obierunt autem ex hoc eodem vitio, per sola medicamenta, a nostris medicabulis tractati, Sanctimonialis D. Gaudiosi tonsor quidam Holanus, atque alii.

CAP. II.

De Abscessibus carniformibus & musculis.

DE *Abscessu carnoso* nemo nostrorum hominum ad hanc diem scripsisse visus est: adeo nimirum insolens, & deprehensu difficilis, est ejusdem species. Ego vero, si Deus adfuerit, illius ideam, & characterem, una sub naturae luce demonstrare non diffido; neque vero id intelligo *Sarcoma*, quod aliqua humorum luxurie extra cutem exultat, memoratum ab auctore definitionum medicarum: neque carnosum alioqui sub cute tumorem intelligo, qualis est *Sarcocelis* diffusus, & laxus nonnulla parte; neque etiam, qualis strumis glandulosus, tuberosusque. Sed ex *carniformis* noster Abscessus, coactiore, firmioreque, substantia; ostracosa duritie, subjectae particulae affinis; tubere haud multum elato, sed lato expansoque; membraneis plerumque fibris, filisve, intertextus, plurimum ad musculos, sed qua se ad articulos appellunt, oriri suetus.

Ex quarum plurimis notis perspicitur melancholicam coactique sanguinis superfluitatem, in hujusmodi concrementum secessisse; contra quam tumorum aliae formae modo collatae, quae doctorum hominum judicio a pituitoso, mucosoque, excremento solent praecipue proficisci. Quare cum non Sarcoma exterius, non Sarcocele, non Strumae, neque hujus generis sit *carniformis Abscessus*; haud videtur hunc cognovisse Felix Platerus, licet *praxeos med. tom.* 3. *c.* 3. *titulo*, *quem de exe tuberantia praefixit* §. *de causis*, *p.* 234. de Tumore carnoso fuerit professus: nequitem Antonius Benivenius, neque Marcellus Donatus, neque Joannes Schenckius qui variorum hujusmodi Tuberum meminere.

Quamquam Platerus, *l. de privatis suis observationibus* retulit, sibi visam glandulam in cerebro, supra callosum corpus, insigni magnitudine, pomiformem, fungo-

gosa scirrhosaque substantia, quae peculiari tunica convestita, venulis erat consita; a cerebri corpore sic laxa, & libera, ut digiti solius abstractu resoluta, foveam insignem aqueo humore mox repletam, quo & ventriculi, admodum dilatati, diductique, referti erant, post se reliquerit: quam glandulam, sua mole cerebrum hujusque ductus comprimentem irrigantemque, illius ignaviae & corporis, tandemque exitii causam fuisse homini, cujus cadaver a morte sectum est, deprehendit. Hactenus Plateri observatio, qua monstratur membranas, sanguineasque fibras, interseri saepe carneis concrementis.

Est nunc inquisitione dignum, ecquo pacto tumores hoc creari sit probabile? quam rem equidem paucis expedio. Effunditur sive diapendesi, sive anastomosi, e plenis vasis nonnunquam humor superfluus, praesertim in locos corporis plurimum agitatos; & hae cordarum sunt partes lacertorum agilium fines; qui sanguinis effluxum attenuatu nonnihil promovent. Congestus hic sanguis cum melancholica, ac pituitosa, portione mixtus, & multa sua crassitie non discussus a natura, id est, ab ingenito loci calore nunquam in opus vacante subigitur, & in meliorem, ut alias explicui, formam praeparatur; abit pituita in fibras albas, sanguis vero percoctus, & melancholia, in carneum ostracole concrementum: cujus quia viscidula fuit materia, inhaesit haec subjectis locis non laxe. Ita non est difficile carniformem illum tumorem creari, nonnihil suffragante Platero. Quod si callosae, sub infimo calce, carnis procreatio fit exemplo, facilius hujus rei multam partem comprehendes. Sed haec fortasse plenius illustrabuntur exemplis, quorum perplura memoria servata; en tibi do haec.

Vespasianus Praenestinus, juris utriusque peritus, ab ineunte aetate Tuberculum, dimidiati secundum longum ovi anserini magnitudine, pone carpum, in brachio dextero interne, quadraginta jam annis, pertulerat, pro cacoethe, atque insanabili, ab omnibus Medicis existimatum; quod carnosum, quale appellavi, fuisse declarat; quod caro polyporum modo praedura, tam longis annorum curriculis indiscussa persistens, lato tubere, membraneis tunicis contecta, se obtulit.

Fuit & in Sacris Conceptionis aedibus, Neapoli, Capucinus, Innocentius nomine, quem, genus hoc Abscessus manifeste multis annis perpessum, equidem curare requisitus, sola virium imbecillitate & senio refragante, recusavi.

Fuit & his similis Abscessus, quem in cervice, duodeviginti jam annos, non sine dolore, ac distentione, gestaverat. Joan. Antonius Badius, Romanus, a nobis etiam sectione, & medicamentis cathaereticis, curatus.

Evidentissimus autem, inter omnes ejusmodi fuit Abscessus, quem Pancratius Mostarolus, Turracusiensis, intempestae, ut retulit, atque improbae exercitationis homo, secundum supremum femur, lente jam duos annos in magnam molem accretum, expertus est; auctorem aboliti fere motus, nullis aut internis, aut externis, valentissimis medicamentis, excussum, neque emotum; itaque vel multis crustis retorridi ferramenti, vel delectis in loco pyroticis curandum equidem censeram, si tantum molestiarum admisisset hic homo.

Processit experimentum & in vetulo Agasone, qui, in extrema nate, protuberantem ejusmodi Abscessum nobis in Valetudinario curandum obtulit, profunda carnis, quam dixi, farctura obsitum.

His addo Stephanum Terracianum, juvenem rusticum, cui foedum Abscessum habenti, sub aure, & inferiore maxilla, multis ejus materiae carnosae factis excisionibus, multo cum labore, ulcus obduxi.

Denique in aliis multis hoc experiri licuit, aegrotantibus, inquam, nosocomii: quas nostras chirurgias, & animo intrepido factitatas, & eventu semper felices admi-

mirati sunt adstantes omnes, & Medici, qui curiose venerant spectaturi.

Compertum mihi curanti Michaelem Mataxam Samnitem, atque alios, multoties in specie Steatomatis videri tubercula, quae concremento sunt carneo naturali, venulis nutrita & arteriis fota.

In extrema penis glande; qua meatus est, Tuberculum carneum, seu Sarcoma, nucis avellanae magnitudine ac forma, cum depravato mictu, ac sine dolore, habuit puer quadrimus, Holae cum eo vitio natus, cui lotium quodam forulo descendebat, sic ut seipsum commingeret urinam reddens.

Coryli fructus magnitudine & forma, Tuberculum curavi, filio quinquenni Alexandri Caractae; itemque Benedicto Arvino, Lycei Fractensis puero, duodecim annorum, qui sic constans animo fuit, ut accensum fomite pessulum ipse sibi spiritu insufflato excitaret; dignus qui hic cum laude commemoretur puer; non ut alii indigni virilitate, qui vel auditu hoc remedii genus exhorrent.

Dura ani Tubercula innominata tradit Petrus Argelata, *l.* 2. *tr.* 2. *c.* 3. quae ad *ani verticillum* per nos propositum licebit referre.

Sunt & qui carnem, seu carnosam quandam substantiam, prae se ferunt Abscessus, quos credo *cysticos*; schemate oblongo, toroso, musculiformi seu lacertiformi, concolores sunt, & membra amantes solida, pulposa, fluctuantem intime humorem referunt; supinae manus digitis alterne nunc compressis, nunc sublatis, nunquam etiam ad longa tempora extenuata cute.

Talia in femore coxave infima, tum interna parte, tum externa, quandoque etiam sub poplite, *concrementa* hujusmodi vidi plurima, in Illustri Viro D. Alexandro Carmiliano, viro Patricio Neapolitano; in Doctore Medico Joanne Baptista Benenicasa, in quo viro per *decocta Sarsaeparillae*, perque cibi ac potus parcitatem, compressus tumor creditus est abiisse discussu. Verum, non longo post tempore recurrit folliculi subsistentis fortasse vitio. Curatus autem a nobis in integrum fuit, ejusmodi Abscessus, in sodali Antonia de Siano, janitrice vetula Parthenophylacii Spiritus S. Neapoli. Apertus autem scalpro candente, pultem albam, aut gypsum dilutum, referentem emisit; est & cum sub poplite se abdit haec materia; verum sub hisce cavitatibus, aut alarum, hic excrescit tumor, ut immanis existat, nec ita facile etiam per doctas manus curetur.

Possem & alias hujus ordinis producere narrationes; sed his quidem non ita paucis possumus etiam contenti esse.

C A P. III.

De Abscessibus mucocarneis, myxosarcomatis graece.

SUnt & Tumores quidam Abscessusve, quos secundum communem omnium normam ignores profecto, ad quam ipsorum differentiam, speciem, referas: nam neque exacti judicii est, ad *oedemata* referre formam hanc Abscessuum, qui partim interne carnei, partim interne mucidi sunt, id est, ex mucosa pituita concreti, quae referant exsecta limonia corticosa, medullam acidam, interne conditam, offerentia. Hinc μυξοσαρκώδεις, id est, *mucocarneos* placuit appellare. Ex quo ordine facio *myxosarcoma* praeputii, trium librarum pondo aestimatum; quod quia tam magno pondere sumen, testesque pertraheret, ad talosque dejiceret, manu duplici, sex annos, circumferendum, & continendum, fuit Joanni Olivae, Neapolitano homini, quadragesimum circiter annum nato; cui perpetuo languenti, atque opem utcunque successuram in Valetudinario cum precibus, & ejulatu, petenti

(exul-

ad Pag: 113.

(exulceratum enim infra, ſupraque, tuber punctorios graveſque dolores inferebat) commiſeratus ego feliciter, annuente Deo, tum ſcalpro, tum igne ſuccurri; cauda duos digitos latos a pube relicta. Cujus jam praeciſae molis inquirentes nos materiam, ex qua conflata fuerat, & qua reſectura fuit, & altis aliis cultri ſciſſuris, apparuit mucida concreta ſpecies, quae denſata obdurataque forinſecus ſcirrhi formam exhibeat. Monſtroſam molem, & ſervatum noſtra curatione hominem viderunt eruditiſſimi noſtrae urbis Medici, Marius Schipanus, Stephanus Rinaldus, Joannes Dominicus Malliochus, Donatus Douna, Antoninus Tardinus; Gregorius Scalfatus, Joſephus Chiricus, atque alii Valetudinarii noſtri Medici, tum Phyſici, tum Chirurgi, ſaepe hoc opere nominati. Caeterum hanc mihi curati hominis imaginem expreſſere Pictores.

Hoc quidem exemplum ſingulare & admirandum eſto *myxoſarcomatis* praeputii: caeterum, eorum quae, in noſtro Incurabilium Noſocomio, Syphiliis hominibus frequentiſſime curamus, infinitus prope numerus eſt; quae taedioſum eſſet referri.

Reſpondet autem his & *myxoſarcoma* alarum vulvae, quale unum mox referam. Scorticulo propendebat, in labio pudendi, majoris pineae magnitudine Tuber carneum, baſi minore, quam extremo altero pendulum, quod ex parvo, jam annum, affatim extumuerat. Foemina etſi trepidans, tamen partim metu majoris incrementi, partim moleſtia oneris jam praeſentis, urgebat me precibus ad demolitionem. Conſtrictum vinculo die uno, ac tantum non ſtupefactum, poſtridie reſecui, cute in ambitu craſſiſſima plus unius digiti latitudine; interne concrementum mucoris, aut viſci modo pallidum, licet non admodum multum.

Jam vero diſcis nunc, conſimilibus viri, foeminaeque partibus pudendis, eundem ad unguem affectum advenire; ut veram jam cognoſcas anatomicorum opinionem, qui cenſuere, praeputii virilis modo, uſuque pari, vulvae foeminarum eſſe alas. Ex hoc item genere ponere licet, & *ſarcocelen*, quam Paulus Aegineta, ſcindentibus ferramentis, expurgat, *lib.* 6. *c.* 63. nec non inflationem carneam, & phlegmaticam, quae a multis chiragra dicitur; adnotante Guidone, in *tract.* 2. *doct.* 2. *c.* 4. Hanc, obſervatione mea, potiſſime foeminae patiuntur; quarum in Parthenophylacio Spiritus Sancti Virgines aluntur duae: in Valetudinario vero Incurabilium muliebri, vivunt & aliae, quas habitu corporis pallentes omnes viſcera, credo, delinquentia reddunt inſanabiles.

Sed & articulos genuum, praeſertim ſubmucido Abſceſſu elatos, perſaepe vidimus nos, qui cultriformibus ſcalpellis aperiendos judicavimus, ubi per diſtenſiones acerbiſſimi cruciatus ſuaſere, ac prope coegere; nam & levamento remedii genus fuit, & a vitio ſubjectas partes vindicavit puris evocatione.

C A P. IV.

De Quaſſabili quodam, & Utriformi cruris Abſceſſu.

JO. Baptiſtae Vallo, Sacerdoti Presbytero Panormitae, ſexageſimum circiter annum nato, craſi ad ſanguineam vergente, ſed aliquantulum exuſta, coloris propterea vividioris, & craſſioris habitus; quadratique corporis homini; ad crus aliquando, concitata fluxione frequentiore, ſuccrevit *Oedema* vaſtum & ſupra modum laxum, in quod pituitae mucidae confluxu illuvies talis, ut utrem olei vulgarem fluctuatu, forma, & magnitudine, a genu ad ſuperiorem pedem, & ad malleolum uſque deſcendente, referret; niſi, quod tactu calloſa quaedam, extrema fa-

cie, durities plurima sui parte pertentabatur; caetera namque mollior, ac tenuior, cutis erat. Homini tumor omnis tantum indolens, quantum onerosus & ingressu, statuque, gravis. Id vitii, quo nomine designandum, aut in quo tumorum genere reponendum, pronunciatu facile non est. Enimvero *Oedema* haud plane apparet exacte rem expendentibus: & *quassabilis* enim affectus, & callea durities, & suffusi humorum sensus, & nulla post impressos digitos fovea, consequens, dissuadent. Nonnulli fuerunt, quibus *Arabum elephantia* videretur: sed suffusus humor, & partita mollities cum blando ac minime tuberoso, neque aspero habitu, qui cum elephantia conjunguntur, diversum ab hoc plane vitium ostendunt. Nobis igitur placet affectum esse, cujus Veteres non meminere, fierique, ut umbilici scrotive *Hydrosarca*, aut *Hydropheumosarca*, & hoc genus. Porro laxata cute corporis, aut alia parte qualibet; quid vetat ad hanc serosum humorem, spiritumque in corpore redundantem, sub cavitatem quidem confluere; in parte vero solida crassiorem succum, carnis ostracosae specie, concrescere? itaque vocatum a nobis est hoc genus *Oedemosarca* cruris privatum, non aliter, quam *Cancrum Elephantiasin particulae peculiarem* dictitare Medici consueverunt. Huic viro, tametsi saepissime flagitasset, ut periculosa quantumvis curatio exercetur, hanc tamen in homine vetulo experiri cavimus. Id quod licuit, setaceum ad inguen ejusdem lateris oblique transfiximus, &, post longum sarsaeparillae usum, ad Aenariani litoris medicatas arenas, quibus crus totum obrueret, suo tempore confugiendum sibi diximus.

Hominem viderunt, & tractaverunt, Horatius Carbunctus, Chirurgus Apulus peritus; Johannes Baptista Ferrarius Rogianensis, Alexius Alonia Castelvetranus, Medici; qui me chirurgias administrantem saepe visere consueverunt, rerum novarum studiosissimi.

CAP. V.

De Abscessibus adenosis, & aliis reconditis.

VIdimus saepe per artus, thorace anteriore, posteriore, subque alas, & inguina, prorumpentia quasi Tubercula, glandulas exstare uno eodemque loco confertas, quae in viscerum impuriorum, atque habitus corrupti, hominibus, ac pueris, limosi pituitosique sanguinis sunt soboles, crudae, durae, atque omnino discussu contumaces. Hujusmodi Tubercula equidem plus sexaginta, universo corpore dispersas, vidi in nostri Valetudinarii vetulo, gracilioris habitus homine, qui longinquis ab oris venerat curandus. Quod autem maxime admirabile super caetera visum est, exstabant Tubercula quam plurima circa loca, quae glandularum sunt prorsus expertia. Itaque venit in mentem illud Aetii, qui *Tetrabl.* 4. *c.* 5. quod est *de Strumis*, professus est, ex integro nasci plerumque candidas, & rubras, carunculas in corpore; sed satius erit aliqua prius attingere de *Strumis*.

De Strumarum natura, generatione, materia, loco, & adnexis corporibus, multae ac variae fuerunt Auctorum sententiae. Itaque perplexos nos tenent controversiae; neque enim cum Galeno maxime credamus, cum nec eundem semper in hac re sequi certo possimus: cujus tamen doctrinam principio proponemus, ut haec conferri cum aliis rite queat. Is *lib.* 14. *meth. med. c.* 15. & *lib. de tumoribus c.* 18. & *plerisque aliis in locis*, tradidit *Strumam esse tumorem obduratum, veluti scirrhum in glandula, ex accreto humore frigido, qui vel pituita vehementer exsiccata, vel humor melancholicus, est*, ut 13. *meth. c.* 5. at *in lib. definitionum medicarum*,

rum, si modo is auctor fuit, declaravit; quod *Struma sit caro sicca, quae difficulter solvatur*.

Celsus vero dixit *esse tumorem, in quo subter concretae quaedam ex pure, & sanguine quasi, glandulae oriuntur*. Aetius vero ex Leonida *libr.* 15. *c.* 5. voluit *Strumas esse carnes & subcandidas facile augescentes in membrana contentas, & in summa glandula obduratas, quae in collo, sub alis, atque inguinibus oriuntur, ubi glandulae vasis substratae sunt; aliquando etiam, sed tamen raro, ex carne eorundem locorum fiunt, quae affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, & materiae accessione augetur*. Paulus vero *lib.* 6. *c.* 35. omnes suis membranis includi voluit, ut Steatomata, Atheromata, Meliceridеs. Post hos, Guido Cauliacus *Strumas*, & *Glandulas* longe diversas fecit; dicens Glandulas esse mobiles, Strumas vero immobiles, cum tamen nullus ex Veteribus discrimen hoc inter illas statuerit; si recte cunctos observavi.

Sic apparet omnes istos Auctores ab invicem dissentire, quos tamen magno studio multi ex posterioribus voluerunt conciliare: quam rem tamen neutiquam fecerunt; ut pote quod diversam vere sententiam illi priores habuerunt: vanum autem studium est, aliud atque aliud intelligentes velle conciliare. Ego enim sic sentio variam esse Strumarum naturam, sive secundum accidentales sui rationes, quas singulas nominati Auctores descripsere. Quam rem cum monstravero, sic demum finis fiet tot quaestionibus, & ambiguitatibus, quot ad hunc usque diem viguere. Primus enim nobis contigit, Dei favore, ut rem hanc adverteremus; contra quam Manardus, Philippus Ingrassias, Fallopius, & Hieronymus Fabricius, Celsi omnes interpretes, credidere. Sed nihilominus videamus, quae & qualia recentiores pro componendis istis Auctorum dissidiis protulerint.

Primum igitur dissentientes sunt Galenus & Celsus, in assignanda Strumarum natura. Galenus quidem frigidum hunc facit affectum ita, ut sit insuppurabilis; ut qui, vel a pituita nimium exsiccata, vel ab atrabilario succo, nascitur: in summa aut Scirrhum facit, ut 7. *aphorism.* 8. aut scirrhosum affectum, durissimum scilicet, & inexpugnabilem; quod factum est, ut aliqui, inter quos Manardus est, dixerint, Strumas dictas esse Graecis *chaeradas*, a lapillis, qui maris tranquilli fundo apparent, globosis, & lenibus, magnitudine parva. Neque mireris tamen ab Hippocrate, *libr. de glandulis*, has ipsas tangenti velut lanas esse positas: comparatio namque non est ad mollitudinem, sed ad globos lanarum, qui oblongi sunt, coacti, pressiores ac duriores πιλήματα Graecis. Ita equidem Hippocratem interpretor, ut nulla jam restet apud ipsum difficultas.

Phlegmonae igitur Strumae non sunt, ut recte etiam colligit Philippus Ingrassias, neque facile suppurantur. Celsus vero cum credidit Strumam esse concrementum puris, & sanguinis, in glandulae modum conglobatum, sic recte significat Strumam esse calidiorem affectum, & quandoque maturescentem, licet non facile. Addidit praeterea, quod febres movet, halitu nimirum saniosae materiae quoque pacto fervescentis. Galenum igitur, & Cornelium nititur conciliare Philippus, dicitque Celsi sermonem non esse tam amplum, ut comprehendat omne Strumarum genus, sed tantum aliquas, quae maturescunt, sanguinem in se ipsis, & pus, habentes. Itaque de quadam specie Strumarum disseruisse Cornelium, vult hic homo. Quae opinio si admittatur necesse est, imperfectam, & diminutam esse Celsi doctrinam, qui de omni Strumarum natura tradere omittens, de una tantum specie sermonem fecit: quae res cum indigna bono scriptore sit, minime probabilis videtur mihi Philippi interpretatio.

Deinde discrepat Aetius a Galeno, qui Strumas dixit esse carnes subcandidas

facile augefcentes , & in membrana contentas , quorum omnium nullum Galenus attigit dicens, *Strumam esse scirrhum in glandula*, *sive glandulam obduratam*. Certe cum Aetio convenit Auctor definitionum medicarum, qui dixit; *Struma est caro sicca*, *quae difficulter solvitur*. Convenit etiam in genere definiti, neque non consentit cum Aetio Paulus in eo, quod dicunt ambo *contineri Strumas membranis*. Ad haec igitur dicit Philippus neglectam hanc differentiam Galeno, atque addit, hunc ipsum etiam *libro de morborum differentiis*, *c.* 9. in fine posuisse Strumas morbum in genere auctae magnitudinis: auctis praeter naturam testibus, lingua, mammis, atque oculorum angulis aequiparans. Sed neque haec Philippi responsio satisfacit, dicentis, Galenum neglexisse differentias, qui exactus, & profusus est in omnibus: itemque assimilasse Strumas auctis praeter naturam carnibus linguae, mammarum, oculi angulorum, & testium; non est Strumas in carnibus posuisse; sed si probe Galenum legeris, neque haec ejus est sententia, quod Strumam mammarum, testium, oculorum fecerit; sed longe semotus a Strumis est Galeni sermo.

Quid autem ad illud, quod proposuere Paulus, & Aetius affirmantes Strumas omnes membranis contineri, quemadmodum Atheromata, Steatomata, & Melicerides; hunc nodum porro Philippus non solvit; quare digladiantur inter se bonorum Auctorum sententiae. Quas nos inimicitias si non patiamur, quid excogitamus ad componendas easdem? nimirum si concedis haec, quae sequuntur Theoremata.

Puto equidem plane diversa esse Strumarum genera, quae & Cornelius, & Galenus, proposuere nobis; quae tamen utraque constant pro his, quae sui Auctores voluere. Porro Galeni Strumae de genere sunt scirrhi, sive hic quidem tumor subjectam habeat glasteam pituitam, sive etiam melancholicum humorem, sive simplicem, sive atrabilarium: qui communiter humores attribuuntur scirrho, in vita Galeni; quique humores apprehendunt, incurruntque glandulas, sive his attrahentibus aliunde, sive ab aliis transmissas recipientibus; dummodo tamen sint ipsae glandulae, quae recipiant, non glandulosa corpora, ut testes, mammae, lingua, & oculorum anguli: quibus non accidere Strumas putavit Galenus, *lib. de morb. differentiis*, *c.* 9. sicut opinatus est Ingrassias; sed similitudine quadam hoc modo dictarum partium tumores Strumis aequiparavit.

Contraria porro sunt in definitione Cornelii, in qua positum est non glandulas esse Strumas, sed quasi glandulas, i. e. glandulosa potius corpora, aut cava loca, quae vasis substernuntur, uti glandulae: atque ad loca cava facile, deductis humoribus tum frigidis, tum calidis, fit in particula cumulus, ac tumor; cujus materia postmodum computrescens, sanguinem & saniem repraesentat: sive cum aliquando maturescens, longo post tempore, per acrimoniam humoris aperitur, sive cum medicamento, & artificis manu disrumpitur. Hujusmodi profecto Strumae difficultate sua Medicos fatigant: atque his non bene praescindentibus vitiosas radices, cum coalitae aliquando fuerint, rursus juxta cicatrices resurgunt, & novam curationem expostulant. Nihilominus cum febres moveant, & licet cum difficultate maturescant, fit, ut non ita rebelles, neque ita contumaces sint, ut alterae Galeni; tum si ad caussam respexeris, quae in toto corpore subest; tum si ad morbum. Nascuntur quippe in cervice, atque etiam in alis & inguinibus; in lateribus & in mammis foeminarum, ut etiam adverterunt, praeter ipsum Celsum, Chirurgi: quae loca omnia praeter unam cervicem non addidit Galenus, sed tantum Paulus. Addidit, inquam, Paulus, siquidem ex aliqua parte cum Celso consentit, ut dicemus postmodum.

Be-

Bene autem addiderunt utrique *in lateribus & adjacentibus locis ;* quia experientia comprobatum est, omnes, prope artus capaces esse Strumarum, ubi cava scilicet loca sunt, & vasis conferta: ita & nos etiam saepissime observavimus multas, tum in viris, tum in foemellis: quae tamen una potiuntur observatione maxima, quod principio sunt concolores, carni proximae; vix attolluntur, & tactae dolent; mox vero, ut dicit Aetius, accrescunt, & rubrae fiunt, abunde longiores, quam rotundae, ut glandem referant: ob id fortasse, quasi glandulas refert Celsus, & longo, ut ipse inquit, spatio, detinent aegrotantes.

Ab his quippe non admodum differunt Strumae ab Aetio descriptae, nisi quod membranarum contegentium non meminit Cornelius. Et certe mirum est, quod & Aetius, & Paulus munitas membranis Strumas requirunt, sed dicam ego super hac re sententiam meam. Magis autem mirum est, quod Paulus velit esse membranas, quemadmodum Steatomatis, Atheromatis, & Meliceridis: Porro sunt membranae nil aliud nisi summa superficies obdurata Strumarum, quae cum tenuissima, non ita facile a Medicis praecipue imprudentibus observantur: tu vero si dextere, aut manu uteris, aut oculo, si minus id non potes in exteriori Strumae corpore membranam advertere; luculentius hanc deprehendes in pediculo, quem vulgares foeminae solent vocare radicem. Haec autem non nisi difficillimo negotio solet exstirpari.

Hujus quidem Celsus non meminit expressis verbis, sed significavit hanc nobis, per illud, quod addidit plerumque iterum juxta cicatrices ipsas resurgere; id quod recte fit propter residuas fibras, quae negligenter fuerunt a principio resectae: enimvero Celsus hanc habuit opinionem, Strumarum genera esse duo; corpus apprehendentium profunde, &. superficiarie, sicut divine scripsit Paulus, in hoc loco, apertis verbis: profundiores quidem maligniores sunt; superficiariae vero benignae; de his credo locutum nostrum Cornelium; qua distinctione posita, concordat etiam Guido cum omnibus.

Unus nunc restat scrupulus, vel una difficultas, quam a principio significavi; quid causae sit, quod Celsus unius speciei Strumarum meminerit. Ad quod quaesitum respondetur, id fortasse factum, quod suo tempore alioquin vitae frugalioris non observabantur aliae Strumae, ex crassioribus genitae: subsequente vero aetate, corruptione rerum, etiam atque etiam potuere comperiri.

Alteram difficultatem exhibet Theodorus Priscianus, *libr. primo ad Timotheum c. 9.* qui inquit; *sin vero magno phlegmate superveniente solvi non potuerit furunculus, vel parotis, sed callositate permanente Chaeradas fecerit.* Porro dicit hic Vir, fieri Strumas succedentes ad furunculum, vel parotidem, calloſiores & duriores factas. Novum hoc & a nemine unquam productum aut effatum: tamen in promptu dicimus Strumas hic dici improprie, quod vel callosum ulcus, vel fistula aptius diceretur.

Hactenus de perplexa dissidiis Strumarum discussione. Caeterum id, quod maxime institueram, observationem nobilem non te celabo, quae est. Comperta saepe nobis, quae primus Aetius posuit, concrementa ex carnibus eorundem locorum, quae affinitate quadam ad Strumarum naturam accedunt, & materiae accessione augentur. Inter caeteros autem id vidimus in Matthaeo Ristayno, quem Illustris vir Vincentius Strambonus, Dux Salensium curandum commendaverat, in latere Abscessum diu passum: ex qua re discis etiam, quod in lateribus, veraci Cornelii testimonio, Strumae oriantur.

Tandem & inter reconditae naturae Abscessus illud erit annotandum, *tubercula* quaedam planiora, quae nulli plane visa fuissent sanie vel pure foeda, haec eadem,

dem, aperta per me pyrotyco medicamento, prodierunt pure foedata, tum, inquam, in Doctore Bartholomaeo Lombardo, auditore meo, sub maxilla inferiore; tum in famulo meo, cui nomen Angelo Aitoro, e Mirabellae oppido, sub ala. Retulit autem utrumque glandulosum Abscessum & fortasse *phygethlon*, propterea, quod perdolens natura compertum est utrumque. Item in R. P. Paulo Samblasio, Jesuita, qui Abscessum adeo sub collo vesicae reconditum fovit, ut mirum sit, eundem me divinasse; nam divinatio ferme fuit, imposuisse ignem fomitis & reclusum abstersisse, & curasse perfossum ad vacuitatem locum, & ferramento candente, quo demum est mirabiliter obductum ulcus.

Dicam in hanc rem simile; ex ictu, collisuque rei gravis, & obtusae, productus Abscessus in superioribus thoracis costis, qui nihil apparens, sed conjectura probatus, a me candente cautere adapertus, penetrans in vacuitatem repertus est; adeo prudenter Hipp. *l. de articulis*, collisas costas principio voluit inurendos, ne, provocato per novum lentorem vitio, contererentur costae & malum gravius accerseretur. Aliud *adenosorum Tuberum* genus est, quod inexcussum jure merito vocabimus; quod cum parti cuipiam adhaeserit semel, nulli medicaminum, vel valentissimorum, generi discussile sese exhibet, nec etiam annorum longinquitate; siquidem ad annos viginti, atque amplius, stabiles & firmos hujusmodi vidi Abscessus. Illud autem, cum in plerisque multis observarim, & quod in memet ipso sensi, testificabor; cum ab una capitis lotura, per aestatem obortum, ala sub sinistra, fuisset *adenosum* ovo gallinae par *tuber;* hoc ad viginti quinque annos adhuc fero; quanquam vere non eadem mole, sed sub vigecuplo minor, principio quidem perdolens, ab uno vero mense, nullo dolore molestus.

Puellae undecim annos natae, filiae Marchionis Orioli, nomine Isabellae Sirisali, sectione atque ustione multiplici curatum *Atheroma*, cujus vitium interiora thoracis tantum non penetraverat, a quibusdam urbis nostrae Medicis famatissimis pro simplici Abscessu habitum, & unguentis liparis tractatum; quod ipsum tamen, nostris pyroticis quam acerrimis principio inculcatis, nec aliqua parte cesserat, nec fuerat quicquam emotum. Quas ob res ad extrema tandem devenire oportuit, collega Francisco Moscha, Medico peritissimo, atque aliis consentientibus multis: quae cum praedixerim, cogor nunc reliquam Abscessus productionem attexere. Passa jam fuerat nobilis puella septimestris nostrae curationis taedia; cum jam immuni ac liberae, ut videbatur, subrepit dexterum in brachium erysipelas; ad quod incursionis genus praevertendum, fuerat in sinistro fonticulus excavatus primordio; verum, ut dixi, frustra. Adeo, scilicet, memorabili exemplo praevalet assuetudo fluxionis huic nostrae Medicorum providentiae: adeoque etiam fonticuli revulsorii plerumque vana est provisio.

CAP. VI.

De Bronchocele.

B*Ronchocele*, teste Joanne Langio, *l.* 1. *epist.* 1. 43. tumor est peudulus circa guttur, a bocii ventrosi poculi similitudine appellatum; inter cutem & asperam arteriam, auctore Celso, increscit; in quo, modo caro pituitosa, modo humor aliquis melli, adipi, aut pulti, similis, membranula includitur. Interdum etiam pili, minutulis ossibus mixti, reperiuntur diuturna (quod *l.* 3. *epist.* 4. addidit) alteratione, ac putrefactione: nam lignum Quercinum, sub terra defossum, mutatum in cotem lapideam, hisce manibus erui. Alterationem autem explicavit Mar-

Martinus Acakia, *in lib. 2. artis curativae ad Glauc.* Pro humoris, tum calore, tum concretione, & caloris magnitudine, temporisque spatio, aliae atque aliae formae in aliis & diversis Abscessibus fiunt: nempe durae, molles, liquidae, nigrae, rubrae, flavae, albae. Crassam enim materiam in duritiem, temporis processu, cogit calor vehemens, quae si nigra sit, carbonis speciem repraesentabit. Mediocrem vero calor mediocris in pus mutabit, liquidam digeret. Haec quidem, communi omnium sententia, Bronchoceles est materia. Verum ego, quae compererim in resectis compluribus defunctorum Bronchocelis referam.

Anno Christi 1625. Julio, efecta Bronchocele cadaveris, educta Struma librae unius pondo, quae sic adstricta gutturis venis, ut nae mirum fuerit quomodo avulsa. Tempora huic homini pressa atque invicem adducta sic, ut confirmaret aperte judicium physiognomonum nostrorum, qui temporum angustiam naturalem strumarum effectricem ponunt.

Anno 1626. Februario Bronchocele, in homine opifice inauratore, anteriorem totam colli partem, quam δειρὴν graeci vocant, apprehenderat, alto plus quatuor digitos tumore: qui *aneurisma* existimatus est a compluribus, propterea, quod sub eo, vivente homine, persentiretur pulsatio non exilis. Nihilominus, id equidem retuli ad jugulares arterias, quarum ex suimet compressione necessarius erat sensus. Reperta est cystis sanguineae prope membranae, quae, amplo veluti sacco, ab externa facie ad usque trachaeam arteriam ab ea compressam extendebatur. Intus laminulae, veluti sanguinea concrementa, & carnes, pulmonis atrioris substantiam referentes, universam loci amplitudinem complebant; nisi quod superne concretus humor flavidior, gelatinam vulgarem propemodum referens, existebat. Disces nunc uno nostro parergo corollarium, quod est. Non injuria quidem magistro inauratori productum istiusmodi vitium: quod genus opificum, Joannis Langii judicio, mire subjectum est Bronchocelis, viroso argenti vivi contagio.

At Bronchocelae, quae multifidae sunt, glandulas continent praerubras, & praeduras. Tales enim visae, in puella Parthenophyllacii D. Mariae visitantis pauperes, per nos secta in domo ejusdem Templi, Anno 1625. spectante Andrea Sgambato, viro digno, qui centum annos vixisset.

De frigidis Abscessibus plura quidem essent inserenda, sed cum nemo celebrius, Petro Argelata, *Chirurgo suo opere, l. 1. tract. 2. de hac materia, & simul de costarum frigidis Abscessibus*, scripserit, tanto libentius, quod Medici nostrates hos non cognoscentes, eosdem credant esse calidos, benevolum Lectorem eo remittere voluimus, qui tibi abunde satisfaciet.

CAP. VII.

De Abscessibus Sanguifluis, sive Aneurismate.

ABscessus nos *sanguifluos* vocavimus, *qui ex multo effuso in sinum aliquem sanguine; seu simplici, & solo, seu cum aliis humoribus, superfluitatibusve, & solidarum partium fibris permixto conflantur.* Ex hoc genere facile, per nostros omnes; *Aneurisma* est, de quo primum dicam mox enim non, praeter hunc, sint & alii *Abscessus sanguiflui?* disputabo. Quod ad *Aneurisma* pertinet, facit vocabuli obscuritas, ut ab ipsius declaratione ducendum sit initium. *Aneurisma*, vox, ab unis Graecis recte propositum, ab Arabibus nostris auctoribus, & hujus factionis amicis, dictum est *Emborisma*, *Aphorisma*, *Hyporisma*, & aliis hujusmodi

cor-

corruptis semper vocabulis: e Latinis quidem primus eorum : quos equidem legi, Hieronymus Montuus enervationem transtulit ab α privativa particula, & τοῦ νευροῦ, quod quidem etymon non probatur; tum praeterquam, quod nesciveris, quo referatur; cum specie differant nervus, qui sedes non est affectus, & arteria, quae sedes est affectus. Ego igitur credo dici, *Aneurisma* ἀπὸ ꙋ εὐρύνειν, quod est exilire, effluereque; quamquam de nominibus, curiosos nos esse disquisitores non debere, monuit Galen. *l. 6. meth. med. cap.* 1. & *aliis in locis quamplurimis*. Quapropter, quae natura sit rei, brevi praestat inquiri. Circa quam rem ita magna fuit scriptorum dissensio, ut etiam de genere controversia fuerit: aliis volentibus affectum hunc esse a causa externa, id est, ab ictu violante, scindenteque, arterias: aliis referentibus humorum irruptioni, quae producat aut inchoatam solutionem, aut tumorem, aut Abscessum: aliis vero, non discretis caussis utrisque, dicentibus, dilatatam arteriam citra effusionem sui sanguinis: aliis vero cum effusione extra vasculum. Et qui sanguinis effusionem credidere, tum transcolationem arguerunt, quae sine solutione est; tum cum solutione, vel ex perruptu absoluto, vel ex divisione, vel apertione. Hi *modi* sunt omnes, quibus *Aneurisma* creari dixere priores. Disputatum a plerisque est, & a Joan. Baptista Sylvatico praesertim, diligentissimo ejus rei scriptore, quae vera & propria sit, ex his cunctis, *Aneurismatis* species & essentia? ego ejus disquisitionis non sumo laborem, praesertim in hoc libro, cujus mihi cancellos perangustos posui. Instituto meo satis est, quod, ex effuso extra vasculum sanguine, possit *Aneurisma* esse; quod sane verum est adeo, ut inter plurimas, hanc maxime sententiam fuerit amplexus, tum ipse Sylvaticus, a quo definitum *Aneurisma* est, *tumor a sanguine calidissimo, tenui, vaporosoque ex arteria sub cutem effuso, productus:* tum Felix Platerus, in *tom. 3. prax. med. qua de caussis vitiorum ab exuberantia;* qui *frequentissime nascens ex effusione sanguinis Aneurisma* confirmavit, his argumentis. *Primo*, quod extra cutem sinum sibi formaret effusus sanguis: quae quidem effusio facile fit, quia arteriarum oscula desinunt in cutem. *Deinde*, tumor *Aneurismatis* rotundus est semper, non autem teres, & oblongus, teres autem alioqui deberet esse perpetuo, siquidem a dilatatione, non ab effluxu, esset. *Tertio*, ex vasculi dilatatione, non humoris effusione, profectum *Aneurisma*, non continuo profluvia sanguinis infrenabilia promeret: atqui promit; indicium scilicet in promptu stagnantis sanguinis. Quod si videtur difficile, ut, extra suum, qui conservabat, locum, effusus sanguis non corrumpatur, huic ambiguitati & Sylvaticus, in *eodem tractatu de Aneurismate*, satisfecit, & nos etiam occurremus. Brevius etiam, & in rem nostram accommodatius, quod corrumpitur quidem sanguis affatim in aliqua cavitate collectus; atque haec fuit mens Hippocratis, *lib. prognost. com.* 4. & *lib. 6. Aphor.* 20. At in *Sanguifluis* nos sanguinem, seu communiter dictum, seu ichoroden ac dilutum, statuimus dispersum, & cum fibris partium aliquo pacto conglutinatum, ingenio, ac vi, naturae; quae sicut in Anomalis explicavimus, unum quodque superfluum, potissime, cum aliqua parte utile est, perpetuo reducit in meliorem quamcumque valet formam, modo ne corrumpatur. Dispersi autem sanguinis, & veluti per grumos conglutinati, nec non universum in hoc affectu praevalentis ipsius, indicia sunt; nulla in tumore fluctuatio, concolor atque ad rubrum vergens habitus exterior cutis, cumque dolore gravante venae, & caetera.

His sic ante propositis, illud contendo; quod si, ex arterioso sanguine, fieri ejusmodi Abscessus, doctorum omnium hominum opinione firmatum est; itemque ex sanguine venoso fieri potest: nam quemadmodum ex arteriarum tubulis suus educi sanguis potest, ita etiam e venis suus. Quod si tenuiorem arterialem san-

gui-

guinem dicis, qui facile foras erumpere valeat; ego contra duplicem, & ferme cartilagineam, vasorum istorum fabricationem allegabo. Deinde si arteriis perpetuus est motus, ex adverso venis, & laxitas, & porositas, est.

Praeterea anne legisti, quae de *supervomitu* venarum Hippocrates prodidit, *l. 2. de morb. num. 1.*? Audi autem, quae Petrus Salius *ad id loci* interpretatus est. *Sanguis si qualitate & admixtione pravorum succorum, vel quantitate copiosior, quam sit ex naturae praescripto, peccaverit; vix amplius in venis coercetur a natura; imo saepius irritatione facta, earum aut adapertis osculis, aut rarefactis tunicis, ad diversas corporis partes effuditur; in qua effusione vel intra membrorum porositates, vel in ampla quaedam, quae inter ipsa sunt, spatia, recipitur; ex quo diversa, vel Tumorum, si in porositates, vel Abscessuum, si in cavitates receptus fuerit; genera oriuntur.*

Hunc effusionis modum, per quem sanguis e venis erumpens non in porositates, sed in spatia corporis, partes mediantia, recipitur, vocat Hippocrates *venarum supervomitum*, metaphorice sumpto nomine a vomitu proprie dicto. Qui *supervomitus*, si fieri potest, e venis universi corporis ad cerebri sinus, quid ni, inquam, fieri queat in alias ex iisdem vasis cavitates? nam quis, e gravibus causis ad effluendum, sanguini non potest esse motus? Porro, narratum est a Jo. Schenck. *lib. 3. obs. med. tit. de Venis*; Religiosam & nobilem foeminam quandam monialem, cum in irruentium hostium strictos gladios, ac praesentem jam mortem intentantes, incidisset, adeo perterritam fuisse, & totis interne visceribus commotam, ut sanguis ab omnibus corporis partium meatibus continenter efflueret, & exanimis sub hostium oculis concideret. Itemque, notante eodem Schenkio, narravit Gulielmus Rondeletius, cuidam homini per omnes corporis meatus, per oculos, aures, nares, penem, ac partes alias, sanguinem erupisse, adapertis venis, usu nimio Brassicae marinae.

Porro sunt exundantis sanguinis causae multae notatae, per Galen. 5. *methodi*, perque Sylvaticum *in Aneurismate declarando*. Una autem & prima est, ad raritatem resolutio, a calidis rerum occursibus veniens, igne, inquam; Sole; cursu; ira; furore; cibis acribus, & nimio aromate conditis; vinorum veterum & odoratorum potu. Praeter quae sunt & ad vasa collisus, percussus, distentus, praegravatus; violentus membri raptus atque discerptus, vincula; de sublimi loco casus; gravissimorum ponderum tractatio, atque sublatio, adjuvant; & plerumque spiritus cohibitio; vehemens efflatio; clamor; & si quae sunt hujusmodi plura. His omnibus atque aliis tum externis, tum internis causis fieri posse *sanguineum* hunc, quem dicimus, *Abscessum* non dubito: neque dubitabunt alii, me judice, qui re vera non unum aut duos, sed quamplurimos hujusmodi Abscessus vidi.

Primus occurrit Josephus Palumbus Mercularius, in compito Divae Catharinae; cui, multos menses ingravescens aequabilis tumor tibiae, diruptus sua sponte fatum acceleravit.

Similis casus fuit Graeci cujusdam hominis, qui distentione acerbissima tumoris, ad femur inferius, pone genu partem exteriorem, multos item menses, vexatus sic, ut nullus vociferandi, ac ejulandi finis esset: tandem his cruciatibus, perpetuisque vigiliis, & irrequiei cessit.

Tertius, ponetur homo Subalpinus, qui Bronchocelem praevastam, multos annos cum angore, passus, tandem ab ea strangulatus oppetiit: quam nos vitiatam partem, in Nosocomio, dissecantes, grumos ingentes sanguinis undique circumfusos, cum adnatis quibusdam carunculis, offendimus. Porro sunt mea quidem opi-

nione Bronchocelae pleraeque , cum *supervomitu* vasorum impense dilatatorum , complexae.

Quartus, fuit homo Pausilipi villicus, qui a Petro Antonio Provenzano, Medico integerrimo, missus in Nosodochium, spontaneo subalaris Abscessus magni diruptu, accisuque quotidiano virium, e vivis excessit. Consimilem autem tumorem narravit Amatus Lusitanus, in *centuria 6. cur.* 12. a Chirurgis male cognitum, & perperam apertum, languentem miserum neci dedisse.

Quintam mirabilis a nobis Curati *Aneurismatis*, cum ingenti tumore sanguifluo, historiam, a Francisco de Natali, Doctore Medico solertissimo, descriptam, & nostris scholiis illustratam habeas benevole Lector sequentem.

Accersitus Doctissimus Medicus, Marcus Aurelius Severinus, a R. D. Anselmo Pagano, hunc invenit magno laborantem tumore, in dextero supremo femore juxta inguen, qui cum per quatuor menses a multis & omnigenis Medicis fuisset principio curatus, nullus est inventus qui benefecerit; quin imo, medicati sunt omnes semper in pejus ruente casu. Cum enim tumor fuisset quidem, principio, magnitudinis nucis avellanae, maxima cum pulsatione, ita, ut cubanti sublevaret, stragula dupla, vel tripla, superiacentia, & quicquid aliud super imponeretur; cumque jam progressu fuisset amplior factus, cessavit pulsus [veluti mihi retulit aeger] & interim, per paulatinam congestionem, devenit tumor ad magnitudinem hyemalis cucurbitae, triplici tubere fastigiatus, seu triplex monticuli jugum repraesentans. Quo tempore accedens Illustris D. Severinus, invenit R. D. laborantis jam tumorem, ad gangraenam vergentem, ac livescentem, phlyctenas plurimas circumferentem; livor etiam descenderat ad magnum usque pedis digitum, sensuque pes totus carebat; erat autem homo multis & gravibus symptomatibus vexatus, vigiliis scilicet, insomniis perturbatis; oculis gravatis veluti in comate vigili; febre continua & aliquando paraphrenisi; urina erat turbida; viresque per tantum gravamen imbecilles; denique totum crus motus erat expers, magnisque doloribus genu, tibiae, pedisque, vexatus aeger; ita, ut loco stare nesciret, semperque clamando adstantes rogabat, nunc attollerent, nunc deprimerent femur, quo requiescere posset,

Cum haec omnia perpendisset animo Cl. Severinus, enunciato de mortifera affectione prognostico, die, qui fuit 28. *Januarii*, 1641. *vesperi dedit* Nepenthes Quercet. gr. vij. *tum ad sopiendas vigilias, tum ad intercipiendos dolores; ac praeterea, novum curandi modum instituit: namque ut alii fovebant locum oleis lenitivis, ipse mandavit ut imponeretur* Cataplasma, *ex farinis aliisque corroborantibus, & constringentibus: imposito* Cataplasmate, *ac factis* inunctionibus, ex ol. Masthichino, *roborata hoc modo parte, livor discussus est; remanente duntaxat, in summitate, particula quadam sensu privata, quatuor digitorum latitudine. Videns hunc profectum, primo Julii expurgavit corpus,* decem granis Antimonii, peculiari suo modo praeparati; *quo superne & inferne evacuavit, per superna quidem maximam humoris phlegmatici, nimis viscosi, copiam; per inferna vero acutissimos humores, nempe prasinam, vitellinam, porraceamque bilem, nonnulla cum conferentia ac virium tolerantia. Porro concessit continuo febris; tumor insigniter decrevit; somnum recepit languens; & tandem omnia vel abolita, vel imminuta sunt, symptomata. Et quoniam, a tumore ad pedem usque, longe productum erat oedema, adhibita sunt balnea, ex corroborantibus, & vim exsiccantem habentibus: quibus indies applicatis, sensim excussus est tumor; licet hic deinde recurrerit, humore aggregante plus justo, partis tum propria imbecillitate, tum caloris inopia. His jam peractis, post tres dies a medicamento, particulam illam emortuam incepit segregare natura: qua re per-*

perspecta, *die Jovis*, *quarto Julii*, *super necrosi prehensas partes*, *imposuit ignem artificialem quibusdam inditum pessulis; qui ignis*, *a Cl. Viro dictus per fomitem*, *repetitus*, *& inculcatus*, *per quinque dies mane & vesperi*, *donec destructa exstiterit necrosis. Sublata eschara*, *apparuit membrana carnosa*, *multis partibus perforata; tumor vero grumoso*, *& nigro*, *sanguine plenus. Quo viso die Martis*, *nono supradicti mensis*, *imposuit ferramentum ignitum*, *latum*, *& deinde cauterium praegrande*, *itemque ignitum*, *circumquaque comburendo*, *& desuper illinendo* larido loto, *dedit* Cataplasma. *Die vero sequenti*, *immisit intro dicta ferrea instrumenta & alia desuper duo*, *eductaque est plus sanguinis libra*, *vesperi; deinde tandem* Cataplasma *imposuit: nocte autem exivit aliquantum sanguinis pravi odoris. Mane Jovis*, *undecimo ejusdem mensis*, *eadem candentia ferramenta*, *quae continenter exstinguebantur*, *perinde ut in aquam confecta; quibus cauteriis usus quaternis*, *tum crassis*, *tum latis*, *vesperi sublato* Cataplasmate, *extraxit grandi cochleari sanguinis plusquam duas libras. Mane vero sequenti*, *iterum immisit supradicta ferrea instrumenta ignita*, *continenter educto sanguine grumoso*, *ac fluido*, *graviterque olente: qui pravus odor in dies augebatur: vesperi autem*, *ejusdem*, *sic descripti sanguinis eductae*, *cochleari*, *plures quam duae cum dimidia librae: tunc vero immisit in latam lacunam pulveres corrosivos*, *id est*, chalcanthum rubrificutum, squamam viridis aeris, sal Ammoniacum, & alumen scissile: *desuper vero immisit* unguentum Aegyptiacum, & turundas, eodem Aegyptiaco illitas, *superaddito* Cataplasmate *concoctrice facultate excellente prius. Hoc modo medebatur vigenis*, *quaternisque horis: interim extrahendo copiam immensam corrupti sanguinis* [*Tabe a Latinis dicti*] *intolerabilis prorsus foetoris*, *usque ad decimum septimum supradicti mensis. Tamen*, *decimo quarto die*, *forcipe*, *excidit frustum carnis cruentae*, *quam comparasses spongiae*, *pondere plus minus unius librae: postridie*, *eundem medicamenti usum retinuit*, *verum id adhibuit parcius. Die vero Martis*, *decimo sexto ejusdem mensis*, *minime se madefecit pars ejusmodi sanguine; sed visa tantum putrida caro*, *apparueruntque funiculi*, *venarum*, *arteriarum*, *tendinum*, *& musculorum*, *fibrae computrefactae*, *foetorem reddentes plane abominabilem; maxima parte extractae*, *non tam multam portionem*, *mane sequenti*, *videns*, *voluit imponere mundificativum. Die vero Jovis*, *qui fuit octavus mensis praedicti*, *lota parte* vino, melle, aqua vini, sale, atque Aegyptiaco, *quod adhibitum fuerat antea*, *post extractum nervum putrem*, *longitudine semipalmari*, *atque etiam carnem putridam*, *inventum est ulcus mundum: quam ob rem visum est imponere mundificativum*, *& sequenti die*, *qui fuit decimus nonus*, *ulcus totum apparuit repurgatum*, *& os denudatum*, *latitudine unius digiti*, *& longitudine semipalmari. In quam*, *versus faciem*, *& in totam cavitatem*, *inspersit* pulveres catagmaticos, *spiritu insufflato per fistulam arundineam: quoniam autem cavitas erat vasta*, *tam ubere copia filamentorum carptorum ex linteis*, *in turundas*, *se non suppeditante*, *jussit ex* stuppa Lini *subtilissima has praeparari; cujus in qualibet medicatus requirebatur* ℔ß. *Deinde aucta carne ex* gossipio *turundas parabat. Quod autem ad os attinet*, *sic illud curare suetus: inspergebat super os* catagmaticum *modo memoratum* pulverem; *deinde ad hos*, *quoquoversum diffundendos*, *modico aquae ardentis affuso*, *postmodum aptabat turundas madentes vino medicato: atque haec diebus his*, *Solis & Lunae*, *h. e. vigesimo*, *vigesimo primo*, *& vigesimo secundo. Die vero Martis*, *seu vigesimo tertio*, *lavit ulcus*, aqua gurgitelli. *Ossi medens*, *imposuit*, *praeter supradicta*, ol. cerae rectificatum & unguentum de gummi Elemi, *in petiola*, *ad aequum commensum ossis*, *h. e. secundum longitudinem ejus*, *& latitudinem: turundis vero inducebatur* mundificati-

 vum

vum *constans ex* melle terebinthina, *ac pulveribus ante dictis. Ex priori vero mundificativo, addita pauca* farina hordei, *confectum est hoc* Cataplasma, *impositumque ad partes exteras; quod medicamentum plurimum eduxit puris. Die vero vigesimo quarto, observatum os aliquantulum nigricans; sed caro, quia jam deterfa, rubidior, pleniorque sinus; quare & minori turundarum apparatu deinde fuit opus: tunc imposita eadem medicamenta; pariter, & die sequenti. Die vero Veneris, qui fuit vigesimus sextus, quoniam ulcus abunde manabat sanie, bis quotidie solvi necessum fuit; quae medendi ratio ad usque secundum Augusti servata est: & quia pes totus a summo genu, dolore nimio, premebatur, nervique apparebant sub poplite convulsi, sunt hi continuo remolliti & illiti,* oleo lumbricorum, *itemque* ol. cerae & terebinthinae & adipe Gallinae. *At vero, tertio Augusti, immodica saniei ulceris cogente, impositae sunt turundae siccae, ex carptis filamentis linteorum mundorum, cum frustulis spongiarum; in abstinentia contentus aeger. Hoc modo dolor supradictarum partium mulcitus est; in lavacrum vero additum* centaurium minus; *quo victus, & medicamentorum, usu, continenter ulcus proficere visum est, caroque recte ali. Die vero quarto & quinto mensis Augusti, mane, appositae turundae madentes, memorato supra mundificativo: vesperi vero eaedem siccae imponebantur, nullo tamen tempore suo ossis medicamento relicto; quod idem repertum, die sexto, carne aliquantulum obductum; quae caro siccioribus nutrita medelis indies accrescere coepit, sinumque complere: usque ad septimum hujus, turundae impositae siccae. Quoniam vero die Jovis, octavo, fortassis aegrotantis errato, offensum est ulcus nimiopere madens & caro defoedata; inspersi sunt pulveres consueti, tum sicca filamenta; mundificativum vero vesperi subditum, ejus diei: mane sequenti idem prorsus modus; sed os undequaque contectum carne praepurgata, & belle rubente, impositum* oleum cerae & terebinthinae *cum pulveribus supradictis: sed & vesperi auctior puris modus, inde & dolor genu, tibiaeque, exacerbatus est. Ideoque ad exsiccandum tantum humorem decretum est, ut ter diu solveretur ulcus; quod & postridie factum. Vesperi tum, inventum est pus modice cruentum, similiter & die decimo, mane, meridie, & vesperi; madefacta linamenta sunt* aqua gurgitelli, *in qua decoctum fuerat* centaurium minus. *Die vero Lunae, gratiori colore repertum ulcus, dolor remissus & reliqua, de more, peracta. Die Martis, duodecimo Augusti, absterfum ulcus* Vino in quod immissi pulveres farcotici *supradicti; ex quo* Vino expressae turundae in ulcus injectae. *Retenta est haec medendi ratio, donec ad unguem repletum est ulcus, nihilque mali fuit reliquum, nisi quod oedema tibiae non abstitit diu. Cui finiendo, ceterisque causis foventibus submovendis, mense Octobris & Novembris, expurgatum corpus cathartico; propinataque longa* decocta Sarsaeparillae; *fotumque crus totum* vinaceis, *probataeque inunctiones adhibitae: quibus medicamentis bene se habuit, jamque rectus incedit, innixus aliquantulum humili baculo, absque quo fultu, suo fruitur incessu etiam aliquando. Directori, ac Auctori, Deo laus & gratia in aevum esto.*

Scholium.

EX multis omnibus, quae venire cuiquam in mentem possunt, praecipuum est *Problema*, qui factum sit, ut principio tumor hic cum pulsatione vehementissima conjunctus, postremo vero, exors illius fuerit? adeo, inquam, vehementem pulsum initio retinuit, ut ne dum manu, sed oculis fuerit conspicuus; ac ne dum quidem una particula, sed & universo Tumoris corpore, praeterea, molestus adeo pulsus, ut etiam auditu perstrepens aegrotanti misero videretur ferra ferrari, fu-

funibus praetenfis difcerpi ac lancinari; quid, quod trepidi perpetuo adſtantes, ne, tantis pulſatoriis doloribus, ſuccumberet aegrotans: quare, faciei jam Hippocraticae homini aſſiduo adſtitere cuſtodes domeſtici, & ſacerdotes, piique viri; qui jam diſceſſuro praeforent in officiis memorandae vitae futurae. Ad haec, quod ſtragula triplicia ſuperiora excuſſu ſummo, inſtar manuum continenter attollentium, diducebantur ac ſublevebantur, noctuque, diuque. Denique quod ſit ſummum omnium, & confirmatio pleniſſima, atque certiſſima; Medici ex univerſa urbe praecipui, atque indies lectiſſimi, ad conſultationes acciti; hi quidem plumbeas deligationes, cum plumbea lamella; hi Comitiſſae inſcriptum ceratum Varignanae; hi embrochas adſtringentes; hi emplaſtra de pelle arietina, aliaque ad ramices & hernias celebria; hi denique adusque nivis Nicolai praecepto neceſſario uſum dicebant compulſum; adminiſtrarunt. Iſtorum vero omnium hi continenter abſcedere; hi quam citiſſime ſeſe expedire; hi vix audire & parumper conſiſtere; hi cum proteſtatione mortis certiſſimae conſultare; hi refugere ab horrore & calumniae periculo; hi veſpillonibus hominem & libitinae devovere coeperunt. Fuit & famigeratiſſimus hercle Medicus, qui, viſo ſtatim caſu, piamen crucis, ut fit pro luce perpetua, tantum aegro praetulerit. Ita rem ſumme extremam certo crederent omnes; ita nil quidem fuit certius *Aneuriſmate*. Verumtamen, ipſe inſtans, & quid, dices, abolitus pulſus? nimirum hic *Aneuriſmatis* perpetuus & pathognomonicus eſt.

Hanc equidem ambiguitatem, ut diſſolvam, ante mihi praeſtruam aliqua, quae ſunt haec. Primum anteacta vita decumbentis laxa, nimis commeſſationibus, crapulae, Vini meri potationibus, & Veneri, dedita; intempeſtivae item corporis agitationes atque jactationes tum a prandio, tum a coena, quotidianae; quae res, ſcilicet una cum ſint cumulatae omnes, promptas potuerunt parere cruditates & ſuperfluitates. Porro cum plurima mihi ſe obtulerint *Aneuriſmata* viſenda, quae quidem *αὐτόματα* ſuaque ſponte obvenientia fuerunt, voracitatis atque adeo cruditatis, ſoboles, viſa ſunt omnia: quanquam, ut vere dicam, ſanguineam impuritatem & *ἰλυ*, ſicut Galenus, ad Glauconem ſcribens, vocavit, agnoſcunt communem parentem. Ita etiam plerumque cachexia quidem omni, ſed praeſertim aevo noſtro Syphilia, proficiſcuntur. Sed haec obiter obrepſere, dum *cauſas externas* ſequor, quae Pagano noſtro vaſtum *Aneuriſma* peperere. Nunc autem *internas*; verum ex his, paucas & reconditas exponam, quae altius repetendae ſunt in hunc modum. Per Galenum, perque Anatomicos doctos, per ipſam Anatomen, & *αὐτοψίαν*, conſtat, nonnullam eſſe venarum & arteriarum anaſtomoſin, i. e. utrarumque oſculorum communionem; quantum enim arteriae materia ſanguinis egent, ad ſpiritum colligendum & confingendum, tantundem venarum ſanguis opus habet, vivida luce, & actu perpetuo, ne corrumpatur, atque adſcito quodam nitore ac ſplendore fruatur: qui quidem uſus, quantum per inculpatum corporis ſtatum, atque integritatem, pulcher eſt & probatus, tantum, per ſiniſtram valetudinem, teter eorundem eſt abuſus & foeda labes. Porro, ſi copia multa, & inquinamentis multis impurus ſubeat ſanguis in arterias, tum inſuper labefactari vitales functiones, & conturbari ferme omnia, circa ternorum principiorum felices gubernatus: ad haec, ipſa vaſa arteriarum ample diſtracta, quae ſua ſponte diſſiliunt, laxanturque, ita ut vim ſolutionis experiantur.

Hoc in nobili Viro facile per antedictas cauſas advenire potuit. Quoniam igitur ſecundum femora, praecipue, dextrum agitabatur, atque exercitabantur hujus lateris partes, & haec vaſa ſubinde debilitari, ac laxari, maxime debuere; atque adeo arteria emenſo primo ramo iliaco, poſtquam cruralem init, hic debuit didu-

ci nimium & percelli; fic ut *Aneurifma* produceretur: quare in eductam jam cavitatem, irrepentes ubertim, & ample, fpiritus, fic ingentem palpitationem, & gravem pulfum, initio induxerunt; ut jam non miremur amplius, quod triplicia cubilis ftragula, ac tegmina fuperiora, diffultu perpetuo, magnoque, fpirituum, fublevarentur.; neque miremur etiam amplius afflictatione inquietum, ac turbatum, noftrum aegrotantem.

Jam vero quod fpectat ad abolitam fub fine pulfationem, non fiet fane mirabile, fi perpenderis ac difcreveris, ex magno quidem morbo pejora incrementa. Nempe arbitror, ex late diffluente intra vas fanguine, & infinito ipfius diffultu, quandoque, factam vel apertionem, vel emiffionem, κατὰ διαπήδησιν; per longos igitur menfes inhaerens extra fanguis, qui computruit, Hippocratis doctrina; qui dixit, fanguinem, in cavitatem quampiam extra venam fufum neceffario putrefcere.; fic fecum computrefecit & arteriam; fiquidem enim duriffima praeroduntur adhaefu putrido, quanto magis aut modice dura, aut nonnihil mollia, quale corpus arteriae dixeris? Habes nunc *Problematis* enodationem apertam.: quippe ubi diffoluta arteria fuit, diffoluta fuit & pulfatio; fubinde verum, quod diffoluta & pene corrupta fuerit arteria; tum gangrenae Abfceffu; tum eductis fub ulceris funicule arteriarum; tum eadem ipfa pulfus privatione, dolorumque immanitate: quae omnia fymptomata foboles fuere diffultantis & verberantis, perpetim, arteriae.

Alterum nunc fupereft, quonam pacto, vel non fecuta immenfa fanguinis profufio poft exulcerationem, vel quomodo obductum fuerit jam diffractum arteriae vas? fed omnes hos fedare ftrepitus argumentationum, vel uno licet objectu valentiffimi ignis, quem & principio quidem, antequam aperietur Tumor, & poftquam apertus eft, quotidie inculcavimus: ad quod ignis beneficium omnia bona, i. e. primariam hominis & citam, uno menfe, libertatem recuperatam referas indubitato.

Porro quod incantamento, vel ope magica, tam infuperabile malum fuperaverimus (ut quidam noftris ex aemulis dixerunt) tum ridiculum, tum invidentiae ore projectum, apparet: incantamenti certe vim, & magicam praeftantiam, aemulatur & exaequat, rite recteque comparata, apte accommodata, & opportune adminiftrata, vividi praefidii, manufque divinae, vis, quod ignem appellamus, energia: hujus quanta fit virtus, amplitudo, & inter cuncta Medici adjumenta, majeftas in opere pyrotechnia, fufe ac plene per nos eft credo demonftratum.

Hactenus de *Problematum* enodatione, primo propofitorum: reliquum effet nunc fatisfacere nonnullorum fubtilitati, qui quaerent, abfolvi fe ambiguitate, ac perplexitate, binorum nominum aut appellationum, in unum veluti coalitum, quod huic vitio adfcripfimus, tum *Aneurifmatis*, tum *Abfceffus fanguiflui!* fed hanc difficultatem, fi perfpexeris acute, nullam & vanam feceris ipfe: fiquidem *Aneurifma* protogenitum eft vitium; *Abfceffus* vero *fanguifluus* δευτερότοκος: vel *Aneurifma*, dum pulfatio perfiftit, & dum ex arteria facta non fuit effufio, revomitufque, fanguinis; *Abfceffus* vero *fanguifluus*, poftquam illa humoris facta eft effufio, exundatioque: porro, factam affectionem utramque quid vetat? utrumque vero quis negat? *Aneurifma*, cum prae fe tulerit tam grandem, tamque doloriferum, palpitatum; *Abfceffuum fanguifluum*, cujus humoris tam multa copia per cochlearia multis diebus exhauferimus. At de re ifta jam fatis.

Alii Cafus demonftratu digni.

1. Subpuncto temere *Aneurifmate* thoracis a Presbytero, Medicum fe profitente, haud multo poft tempore defunctus homo. Chirurgus vero infolens, expulfore nullo, fponte de urbe tota in pofterum exulavit. 2. *Aneu-*

ad Pag: 127.

2. *Aneurismatis* vi, sub poplite abditi, mortuus est misere sutor quidam calcearius.
3. *Aneurismate* ad sternum, Syphylia cachexia, producto, commortuus alius.
4. *Aneurismate*, a prava phlebotome, praereptus Calaber quidam.
5. Micat *Aneurisma* perpetuo, ab perversa phlebotome productum, Religiosissimo P. Puderico, Jesuitae, sub cavum brachii dextri; cujus pulsu, ac distensione, productum alterum *Aneurisma* minus; sub vas cephalicum.
6. Jurisperitus Gallipolita factus gibbus est, *Aneurismate* sub medio sterno, per se ipsum discusso, sive fortassis abducto; quod ovo majus non erat.
7. Ceterum, fuit & qui internum expertus, Aloysius Loapane, Burgundus, arteria coeliaca, ut locus pulsatione perpetua tortus indicare videbatur, dilatata. Inde periodicos hebdomadis dolores acerrimos, nec alio, quam, *nepenthe Quercetani*, placabiles, perpeti suetus; itemque vigilias; anorexiam: atrophia denique, & lenta tabe, mortuus est, in Valetudinario incurabilium phthisicis dicato; quod in Pompejano prope Taebias, a Galeno memoratas, colitur. Creditur homo miser incurrisse malum, a voracitate, & meracitate, inaudita; consuetus ad sitim venandam, & ad vanam ostentationem, vorare vasculorum, ex rubra argilla tornatorum, fragmenta.
8. Curatus autem ab ejusdem arteriae pulsatione molesta, verum non consummata affectione, Carolus Nenna, Joannis Doriati Corregi auriga fuit; qui quantum mero, & esca immodica, primum se compleverat ad morbum excitandum, tantumdem etiam, abstinentiae Cereris & Bacchi parcitate longa, ad se restituendum, usus est, me hortatore.

Sed istos omnes facile superat casus Hispani cujusdam, gracili, adustoque habitu, hominis; cui brachium usque ad summum humerum & anteriorem thoracis partem, quae ad alas spectat, tam nimium extumuerat, tam ample distentum fuerat, ut confectus dolore perierit; cujus turgoris immanitatem videre Medici, & Chirurgi, omnes Sacri Incurabilium domicilii, & ad hunc locum proxime habitans, Bernardus de Magistris, Medicus, & Astronomus, non vulgaris. Qui Tumor sic nobis opificum manu repraesentatus est.

C A P. VIII.

De Gangraenode Abscessu.

NE me quis putet ineptire, qui, privatis a me propositis *selectis Abscessibus*, vulgatae nunc cognitionis aliquem interseram, qui *Gangraenodes* est. Equidem longe diversam gangraenae generationem, ac modum, pono, quam plerisque visa videntur. Hanc primus deprehendisse, disertisque verbis exposuisse, creditus a nonnullis est Hieron. Fabricius, qui (licet hunc etiam Fallopius attigit) *lib. de tumor. praet. nat. 2. partis chirurgicorum operum*, primo *Gangraenam* posuit ex influxu, id est, ex humoribus quibusdam venenosis, ad partem aliquam allapsis; qui calidum ejusdem nativum extinguunt; & membrum in mortem praecipitant (id quod in febre continua maligna, & pestilenti fit) & cum dolore gravissimo, & pustula quadam, sub qua est macula nigra, extremis ut plurimum partibus, ut pote pedis pollice, ad usque tibiam & totam coxam, brevi transcurrit.

Alium ego *Gangraenae* modum agnosco, ex Abscessu, inquam, & corruptione subjectarum quarumlibet partium solidarum; puta ossis, cartilaginum, chordarum. Et ex osse quidem male habito credo fuisse, quam Illustri viro Domino Ari-

Arithmanno Pignono, Marchionis Oriolensium fratri germano, curavi, secundum totam tibiam sinistram ex talo progressam. Ab osse, inquam, progressam opinor; tum quod perpetuis podagrae incursibus subditus fuit hic Vir, tum quod confestim, & a principio, se prodidit alienatum os utrumque; quapropter, non multo post tempore, necessum fuit totam exsecari serra tibiam, & mutilari; ex quo affectu septuagenarium, & supra hominem evasisse sospitem, mirum etiam atque etiam fuit. Favet autem mihi non parum Ambrosius Paraeus, qui *chirurgicorum operum suorum lib.* 11. *c.* 12. professus est, in *gangraenis* humorum influxibus interdum ossa primum imbui, atque ab his inflammationis initium habere; quamquam aliter eruditissimo viro Collegae meo, Mario Schipano, visum est; qui credidit ex venenato humoris, qui per febrem invaluerat, influxu profectum marcorem. Utcunque apparet *Gangraenam* fuisse ab influxu; res, quae parum est adversa nostris hominibus, qui *Gangraenas* omnes faciunt solum a partis inflammatione consequentes.

Sed & aliud in hoc argumento aperiam; rem quidem, quam a me frequentissime in Nosodochio Incurabilium observatam novere plerique docti, qui me nova quaedam administrantem persaepe viserunt: *Gangraenas, & cum necrosi Abscessus, lente accessisse atque exstitisse, ob vitiatos infra tendines ac nervos; qui antipathia quadam, & occulta humoris proprietate potius, & prius quam carnes, aut musculi fuerint obsessi.*

C A P. IX.

De certis partium Abscessibus.

HAc jam majorum, & genere vagantium, Abscessuum exposita serie, deinceps alios partibus definitos, & circumscriptos enarremus; sed ita, ut brevitate quidem legentes alliciamus, varietatis vero, & novitatis gratia recreemus. Quis autem perbrevis inspectus pretio, placituras raritate ac lepore narratiunculas non coemerit?

§. I.

De ventricosis Abscessibus.

TUmor mammae ventricosus adeo, ut anguriam aut melopeponem, quam maxime fieri potest, mole adaequaret, ejusdemque formam repraesentaret, observatus a me est, in Sanctimoniali Templi splendoris foeminae, vetula, cognomento de Georgio.

§. II.

De Hydrocephalo.

EST *Hydrocephalon* puerorum quidem affectus proprius; sed non sic, ut grandes aetate non tentet quoque. Hippocrates enim, *lib.* 2. *de morb.* nulla aetatis distinctione, & si qua est illa in viris maxime proposita, ejus morbi meminit. Quanquam non admittit facile hoc in viris Pet. Salius, ob solidam ligamentorum osseorum firmitudinem. Quod si tamen eveniat, ex malefacta vinculorum materia,

suc-

ad Pag: 128.

ſuccubiturum ante hominem credit, quam iſtiuſmodi ſuturarum hiatum paſſurum. Nihilominus Hier. Montuus, in *puerorum pragmatia* meminit, opifici furnario caput auctum ad tantam magnitudinem, ut cum naſo facies occultaretur; cui ſimile *hydrocephalum* mihi viſum eſt hoc.

Hydrope extumeſcens monſtroſe caput obſervare licuit, Anno 1600. in filiolo Magnificae lectiſſimaeque foeminae Claricis Caraphae, nonum jam menſem nato: cui a quinto natalium menſe coepit inire tumor; qui poſtmodum auctus eſt adeo, ut circumductus funiculus non brevior eſſet, quam duorum palmorum, & quinque digitorum tranſverſorum, communis menſurae. Creditus a me tumor eſt cerebri intercapedinis, multa humorum copia turgentis ita, ut commiſſuras omnes oſſium, & frontis medii aperta vacuitate teneret ample diſtractas, & circa inferiora diſtentum convulſumque crus dexterum. Revulſi ad obtutum inferiorem oculi, ex ulcuſculis vero in capite ſpontaneis, ad denudationem uſque oſſis, cutis diffiſa, quae ipſa capiti praetenuis, nulla extrinſecus mollitudine. Lapſi ſponte aliquot dentes, quos ab uteri clauſtris tulerat. Ad poſtrema morbi tempora non ſugenti lac infundebatur ex cochleari. Infans hebes, & ſopitus fere perpetuo, nil unquam obſtrepens, aut ore ſignificans, morbo ſuccubuit non multis ab extreme aucto ipſo diebus; cujus Imaginem hanc mihi Pictores opifices excudere voluere.

His ſimiles Hiſtoria ſcriptis mandarunt Albucaſis, 4. *chir. c.* 2. *F.* & Razes, *in l. de morb. puer. c* 3. & Philippus Ingraſſias, *l. de tumor. praet. nat. pag.* 380. Qui retulit de puero quodam bimulo, cui per *Hydrocephalon* ſuperiores omnes, & legitimae ſuturae, praeter unam lamboidem, quae parum hiabat, ita erant diductae, ut aqua incumbens cerebro diaphanam per cutem appareret.

Hydrocephalus etiam ſummae magnitudinis, qui viginti quatuor libras noſtrates, certa ſectionis fide, contineret aquae, deſcriptus eſt a Guilielmo Fabricio Hildano, *cent. chirurg. l.* 1. *obſerv.* 10. *Edit. Baſileae*, *editae Anno* 1606. In qua ſua obſervatione, cum pleraque digna *Problemata* non enodarit, Vir alioquin eruditus, enucleabimus haec nos libenter.

Quod e robuſtiſſimis parentibus ortus puer hic, languido capite prodierit, referendum eo eſt, quod duro homines corpore, & hac ipſa firmitatis fiducia, arbitrario & prompto qualicunque victu, & potu, quantocunque uſi, vim ſuperfluitatum inſolentem congerunt; ſic obſervatum eſt mihi plerumque ex ſanis & praefarctis parentibus, morboſos ac tenues obortos fuiſſe filios.

Se quod non profectus utero *Hydrocephalus*, verum jam ſeptimeſtri puero iniit malum, eam cauſam puta; quod ſub materni clauſtri foco, fomentis vegetior pueri calor noxam praeterfugere potis erat, inde elapſus eam vim amittere, & cauſſis ſe ſubjcere morbiferis jam paratis lente aſſuevit.

His vero ſeptimo ſe menſe ſubdidit, quod judicationibus aptum eſt tempus, & prope fatale.

Quod integris jam viſceribus reliquum corpus non alebatur, non mirandum fortaſſe propterea, quod ſimilares noxae non apparent, bene ſe habentibus alioquin organicis.

Nullo id progreſſo morbo factum, admitto, quin imo ſi variolae & morbili, exanthemata denique alia praeceſſiſſent, praecurriſſet utique malum, & hunc morbum miſer non incurriſſet puer.

In lethargum incidit non incongrue ſapientibus, nimirum aquis, quae ſtagnantes, trigeſimo jam menſe ſulphuream anathymiaſin & narcoſin inducere debuerunt.

Mature e lethargo deceſſit, quod & veternus minatus videre potuit, lethaliter jam preſſis omnibus cerebri receptaculis.

Aqua cryſtallo clarior parti, videlicet conſona ſale cerebri reſoluto, ut chymiatri volunt; & ex his maximus Joannes Petrus Faber, *in Chirurgia ſpagyrica*, ubi de *Oedematis*.

Cerebri corpus diſtendebatur aquoſa colluvie; propterea quod ſpongiforme & glanduliforme videtur, ἡ ἐγκεφάλου ſubſtantia; non ita parencephalon, quod ſiccius, durius, denſius, ſolidius, id eſt, minus, cavum atque adeo crebris aut axis futurarum hiatibus, aut oſſium rarite aut tenuitate patulum; idcirco *pſeudocephalon*, ut *parencephalon* aeque dicetur me auctore: quare &, auctore Hippocrate, partem anticam capitis plus continere cerebri dictum, quaſi ipſa vere contineat cerebrum, non ita vere poſtica.

Anfractus autem & gyri, ſeu ſpirae cerebri, nullae apparebant; quippe quae nimiopere propter diſtendentem copia humorem explicatae; quo referri poteſt, ſpirarum iſtarum cauſam, haud ſolo uſu eſſe venarum & arteriarum commode applicandarum, ut omnes Anatomici voluere; verum cauſas adhuc reſtare materiam, effectorem, & formam: materiam inquam diſſimilem ſibi ipſi, quando ſepti lucidi, calloſi corporis & intercolumnii denſior, preſſior & compactior; rarior vero, laxior, & ſolutior, ſpiralis cerebri circumductus: in quas binas materias & formas adaptavit ſe bifariam effector, ita plicatilis is fabrefactus diſcuſſus eſt, facile explicante hydero cerebrum.

Craſſa tenuiſque membrana intaminata propterea, quod incumbens aqua intermixta & ſalſa nonnulla parte, ut ſalſa ſunt omnia excrementa hominis, & foetus praeſertim novelli; utpote, quae ſal concoctorum omnium ammoniacum eluerunt, ac ſecum abſtraxerunt.

Cranium adhuc membranoſum non oſſeum; quippe quod humore multo circumfuſo, nequiverat addenſari; in pueris ſiquidem omnibus calvariae cartilagineae magis quam oſſeae videntur.

Tertius ventriculus cum reliquis anterioribus confuſus non apparebat, eadem diſtentus vi & inſolentia.

In quarto ſinu concrementum viſcidius & parcius, eadem qua dixi, partis poſticae natura exſucca.

Corpus inferum gracile ac praetenue videbatur, nulla exiſtente labe viſcerum interiorum; abſumpto ſcilicet & rapto in ſuperioribus alimento; vel quemadmodum, abunde diſtento ſplene, caetera membra contabeſcant. Ea ſcilicet eſt oeconomiae corporis communitas, ut uno laeſo viſcere praecipuo, belle valere nequeat caeterum corpus.

Brachia, femora, crura, etſi relicta mobilia, convelli ſueta; difficile fit id, quod cerebellum & poſtica pars cerebri bene ſe habeant; verumtamen & ſine labefacta ſecundum ſuam ſtructuram, nihilominus quia neceſſe fiebat, ut comprimerentur haec, unde convulſionis anſam capiebant.

Caeterum febris & dolor nullus: hebetudine & longinquo reductu cerebri.

Ad hunc quidem modum evenerunt ſingula congruenter, licet tamen nimium incongruus eſſet ſtatus naturae.

§. III.

De Turgore fervido, laxoque, capitis & faciei.

NOnnullis, aut ſecundum faciem, aut ſecundum caput ſuperius, qua circumſepit capillus, accidit *tumor nunc accenſus, nunc laxus*, quem vulgus hominum, & Medicorum *Eryſipelam* appellare conſuevit. Quam haud ſatis video num *Ery-*

Eryſipela ſit, multa enim id opinari diſſuadent: nam plerumque foeminis accidit id vitium, & his maxime pituitoſis, mollibus, & inertibus; deinde cum color non flammeus, ſed laxitas, & ceſſilis digitorum impreſſio tumori ſit; quid non *Oedema* magis, quam *Eryſipela*, vocitetur? Si memoraveris adſcenſum ad ſuperiora humoris, qui propterea levis & bilioſus judicandus appareat: occurram equidem dicens; fieri poſſe etiam, ut illud eveniat, quia caput omnium maxime partium ad defluxus patulum, & debiliſſimum, eſt: quare ad hanc partem, veluti ad minime reſiſtentem, prompte collimat expultrix irritata morbo facultas. Verum enim vero illud, quod certe judico, ſunt aliquando cum bile commixti ſimul, & alii ſuccorum ichores omnes; quorum coacervatu, & violento raptu ad caput, hoc aliquando turgere vidi ſic undique, quibuſdam decumbentibus in noſtri Valetudinarii lectis, ut ſupercilia quidem occultarentur; oculorum vero palpebrae conniventes vix aperiri poſſent; qui quidem Abſceſſus interdum per ſe diſcuſſi, interdum in ſuppurationem abiere: ita falſum apparet *Eryſipelam* hanc eſſe vere, quam dicunt. Confirmat autem & remedii utilitas, etenim provide anticipata foeminis venae ſectio tumorem praevertit: ut in uxore Antonii Operarii, Typographi, compertum eſt, & in Parthenophylacii Spiritus Sancti, virginibus foeminis, natu grandibus pleriſque.

§. IV.

De Exoſtoſi.

EST *Exoſtoſis*, definitore Galen. *in lib. de tumor. praet. nat. c.* 5. *Cujuſpiam oſſis eminentia intrinſecus a melancholica ſuperfluitate profecta.* Viſitur autem, eodem Auctore, in his, qui Elephantiaſi laborant ſecundum utraque tempora, genaſve, conſpicua, *Dionyſiſci* appellati, qua ſcilicet Satyri, quibus elephantici aequiparantur, cornua exporrigunt. Sed & aliis abſolute hominibus, quibuſque partibus obſervati ſunt a nobis ejuſmodi oſſis exceſſus: in jumentis omnibus multo frequenriſſime viſi, quos veterinarii *ſoproſſo*, quaſi ſuper oſſa factos, acceſſus dicere conſuevere. Primum hoc ego genus incrementi vidi, tetigique, veluti clivum exſtare in medio fronte filiae natu maximae Viri ſpectabilis Aloyſi Saggi. Geſtavi autem & ego, ſecundum infimos utroſque cubitos, diu, perpetuo dum his inniterer, incommodantes: qui poſt aliquot annos nullo remedio ſunt diſcuſſi: id quod, & memoratae modo puellae eveniſſe audio. Porro ſunt hi nullius interdum praegreſſi morbi ſoboles: caeterum enim, lue Venerea confectis hominibus ſunt plane frequentiſſimi, capite, fronte, pectore, brachiis, manibus, tibiis, pedibus, & reliquis pauca carne munitis oſſibus. Solent autem *contagioſe exoſtoſes*, cum plurimum putredinis fermentum incitat, in ulcus, & manationem, abire: cum pleraeque maneant etiam infractae, & quantum quidem Abſceſſus immunes, tantundem etiam perdolentes.

§. V.

Hordeoli nova obſervata materia.

ET *Hordeolum*, tenue Tuberculum, ſua ſervat recte medendi laudis argumenta. Veteres quidem, & in hujus cauſa continente dignoſcenda, & in curatione tradenda, haud ſatis, quantum debebatur, praeſtitiſſe videntur. Nempe curatio,

quam ipsi ex panis, & cerae, calentium fomento probant, tametsi multum commoda videatur, tamen infrugiferam; & minus felicem usu se prodit. Materia vero creditus est humor glasteus, & concrementum durum atque scirrhode, quale ipsum vere non est. Quippe nos unica punctione & curandi virtutem, & causae notitiam, veraciter assecuti sumus. Namque subpungentes interiorem inversam palpebram, & materiam continenter expressimus; quae caruncula inutilis cerebri forma visa est, & oculum non semel istiusmodi opera liberavimus. Primus, quem ad hunc modum curasse obtigit, fuit Leonardus Cyminus, chemicarum rerum non indiligens administrator, & noster quondam in chirurgia auditor. Secundus, Salvator a Crescentio, Scriba Regiae, quam dicunt, Cancellariae ordinarius. Tertia, Franciscana minor Sodalis Sacri Incurabilium templi; atque alii quam plurimi, quos adnotare necessarium non est. Verum enim vero, credidi quidem hactenus nemini priorum tractatam hanc curandi rationem; cum legi nuper, tum apud Alfarabium *tract.* 4. *pract. c.* 8. tum apud Mesueum *lib.* 2. *Grabadin*, eandem ex amussim descriptam: quod, & purgandarum assertionum nostrarum, & confirmandae administrationis chirurgicae gratia, dictum volui.

§. VI.

De Miliolo, exterioris palpebrae Tuberculo.

SI profitear ingenue, quod sentiam; equidem ignoro, num vel Antiqui scriptores Medici meminerint, etsi cognorint; vel nostri cognorint, licet non meminerint, *Tuberculi cujusdam exigui in clivo palpebrae ciliari nascentis, & se cum pilis oblique proferentis; quod magnitudine, duritieque, milii sementulam refert; si tantummodo flavum hujus colorem in exquisitum alborem intelligas mutatum*. Ex qua sane similitudine κεγχρίδιον *Miliolum*, seu *Miliolum* hordeoli modo placuit appellare. Ovo autem tenuissimo formicarum facile comparassem; nisi quod corticulam duriorem, ac ferme corneolam huic Tuberculo adverti; usque adeo, ut medicamentis acerrimis, id est, liquidis causticis tentatum nullam vel tactus, vel coloris, mutationem senserit. Itaque pinnae galli Africani cuspide acuto, cujus identidem pluma medicamento tincta prius usus fueram, putamen vix ad secundum, vel tertium ictum penetravi; eduxique molliculam chartae bombycinae madidae similem portiunculam. Fuit autem is, in quo primum rem expertus fui, mirae indolis puer Antonius Florillus, Jacobi filius, qui, per austrinum anni statum, *chemosis* vix dum elapsae reliquias eodem oculo prae se ferebat.

§. VII.

De Varicula oculi.

REm plane novam, & a nullo priorum hactenus adversam, a me vero non sine animi voluptate pridem compertam, adnotabo, frugiferam alioquin auditu nostris rei medicae candidatis. Oculi portio candida, quam adnatam tunicam nominavere majores, venulis alitur sic exilibus, ut sint inadspectabiles, atque inter omnes universo corpore minimae; quae tamen conspicue redduntur morbo, id est, inflammatione, qua turgescunt. Haec autem sublevamenti species, quae saepe visitur, non est amplior, quam muliebris capilli magnitudine in ophthalmia, in chemosi, in ungula, & pterygio. Et hae quidem cum affectu rubro venarum sunt *exaltationes* Medicorum, vulgo cognitae.

Cae-

Caeterum citra inflammationem agnatae tunicae, vehementer ab Iridis terminis extumescentes vidi venas, non vividi quidem, & rubelli, sed atri sanguinis distentione; quas sic primum notatas *Variculas* nominavi, atque habui; procreatas ac visas perpetuo mea quidem observatione, in hominibus sanguine crassiore redundantibus, qualis unus fuit, in Valetudinario nostro, decumbens homo Romanus, cui Antonio de Joanne nomen; quem cum Adamo Marchio, Medicophysico vigilantissimo, & aliis hospitalis ejusdem domus Chirurgis observavimus. Est & ex hoc ordine Franciscus Caesarius Neapolitanus, qui ex hoc vitio, levibus primum initiis in magnos accessus, incurrit tandem oculi Proptosin inemendabilem.

Didicisti nunc, siquidem attentas aures adhibuisti; ex hoc genere *Varicularum*, si negligenter aut perperam curentur, graviora mala proficisci: quae si praevertere primum volueris, dicam equidem, quid faciendum sit. Atque illud est, ut hasce venulas, quae maxime exporriguntur, (est autem, qua gibberum tollunt terumque induerunt) provisa primum universitate corporis, acu aurea, vel argentea, pupugeris; sanguinemque redundantem detraxeris; mox, quae reprimunt medicamenta seu fluida, seu solida, ad coaequandum adhibueris: extrinsecus vero, si sit opus, lamella plumbea, tum diu, tum noctu, sed noctu potissime continenda est.

§. VIII.

De Haemorrhoidis narium.

HAemorrhoidas narium Arabes primi nominaverunt, eo consilio, sicut adnotavit Jo. Costaeus *in Avicen.* quod caecarum instar haemorrhoidum lateat hic tumor. At Alexander Benedictus *l.* 5. *de morb. c.* 10. sic dictas interpretatur, quod statuto tempore sanguinem evomant & eructent. Mihi potius sic appellatae videntur; quod varicosas sedis venas referant, e naribus infimis oblique gibbosam carunculam exerentes. Has quidem cum *Polypo* plerique confundunt, nullum inter hos discrimen agnoscentes: at vero nonnullum interest. Siquidem majoris molis, ac malignioris naturae vitium, apparet Polypus; utpote, qui latioribus atque altioribus radicibus nixus, longis intervallis externe atque interne excrescit, pleniluniis praesertim, austro euroque flantibus, incommodus. Ad haec cartilagineae prope duritie Polypus est. *Haemorroides* vero, eodem Alexandro auctore, Carunculae sunt quaedam similes mulierum papillis, haeque narium imis partibus, quae carnosissimae sunt, cohaerent. Audiendus ergo Gabriel Fallopius non est, qui coloribus tantum distare Tumores istos ait. Rectius vero Petrus Bayrus, qui *lib.* 5. *practicae c.* 3. discretis utrisque vitiis, aperte posuit *Haemorroidas* carnes molles; quanquam interdum adeo excrescant, ut multum pendeant extra nares: *Polypum* vero carnem habere praeduram, & polypo pisci similem dixit. Quid, quod difficillimus tractatu Polypus est, *Haemorrhoides* vero (quantum experimentum ostendit mihi) faciliores, cedentioresque sunt. Porro solum concisae, sanguine multo effuso, deletae sunt semel Franciscanae Minori Sacri Incurabilium templi: quamrem novere Franciscus Romanus, Chirurgus, qui rem ad me delegaverat, ac Scipio Aversanus, ordinarius ejus Coenobii phlebotomus.

§. IX.

§. IX.

De miris duobus faucium & palati Abscessibus.

FAucium *Abscessus*, loci importunitate & angustia, terrifici, & verendi sunt omnes; quorum ego gravissimos & memoratu dignissimos comperi duos. Alter, qui tubere inaequali ab hac parte, & ad nares, protendebatur; latus autem ad longa tempora nullo cum incommodo; diruptus excreatu sanguineum exclusit teres, & oblongum hirudinis modo concrementum, quam Hippocratis *bdellam* opinatus, ostendi Schipano, qui meam ad sententiam non illibenter accessit. Ipse autem aliquando monstraverat ejectos cum urina curculiones. Fuit autem is, de quo loquor, puberis tum aetatis filius, ni fallor, Procuratoris, quem dicunt, Fiscalis. Sed mirabiliorem alteram audi historiam!

Villicus adolescens, ex frequenti & diu producta subdialis frigidique aeris usura, provocato viscidae pituitae destillatu, sentiit sibi primum nescio quid ad palati forulum adhaerescere: quod aliquot post diebus in Tuberculi formam se prodidit, atque ex majoribus indies incrementis, ad eam magnitudinem tandem excrevit; ut totas homini fauces opplens, nedum firmioris alimenti traductum, sed etiam potum, inspiratumque, praecluderet: renixu duro, colore carneo, variis aliquot plicamentis in ambitu excurrentibus praeruptum. *Decoctum Sarsaeparillae* diu potum nil profecerat, ac neque buccatus & gargarismata varia, discussoriis multis succis roborata, cum deposita propemodum spe salutis, ad Incurabilium morborum hoc sacrum asylum translatus est. Cui Tuberculo extenuando cuncta nostri medentes experti nil frugis attulere: cum ego re inspecta nova & insolenti, praefocatum hominem iri certo cognoscens, collegis meis, laryngotomiam non dubitavi proponere; qua sola velut sacra anchora tam miserandae sortis exitio posset occurri: addens, si periculosum & audax id auxilii videretur, hos demum esse casus, quibus ope dubia foret succurrendum. Nam si res cesserit, opitulatus utique fueris; sin minus, eveniet id, quod futurum erat, id est, interitus. Quod fere oraculum ad hydropis paracentesin amplectendam enunciaverat Hipp. *l. de loc. in homine*. Praeterea proditum est, temerariis ac fortuitis percussionum casibus, insanabilia mala multa sublata: quid igitur a magistra manu faciant secturae certis rebus, omnibus ac modis, accurate provisis?

Haec & alia tum ego. Quae nostra suasio, quid dicam, ut admissa approbatave fuerit; quando sit in promptu Medicis omnibus hujusce seculi non usitatas, & obsoletas, operas quasque refellere: neque enim quadraginta, aut supra scriptorum auctoritas, aut omnis ratio, quos ego tum memoravi, atque ex sermone proprio de laryngotomia singulos citavi, quidquam operata sunt; quid autem operarentur inter homines, qui neque experiendi cupidine, neque rerum viriliter gerendarum gloria, moventur ac ne tanguntur quidem. Itaque, denegatis vitalis aurae fomentis, fato functus est miser homo: quo frigente mox corpore in anatomicam inspectionem vocato, praesectum Tuberculum ostracinum intro repertum est totum, cum aliquo particulae conformatu, & quarundam quasi alarum, & rostri discretu. Itaque non inepte a plerisque adstantibus, & a nobis ipsis aequiparatum est Testudini terrestri parvulae.

Sed ante hanc Tuberis excisionem, experimentum, quod fecimus, laryngotomiae narrabo. Dissecta enim primum cute, secundum longitudinem corporis, ex hoc aditu facto resoluta transversim trachea, qua bronchia per synchondrosin conjunguntur; confertim & subito visus est humor prodiisse cum spuma, auditusque fra-

fragor ſpiritus veluti diſſilientis ab anguſto concluſoque loco. Qua re ſic plane cognita, docti Viri praeſentes plerique, qui viſum advenerant, cenſuerunt valde probabile, ut viventi ad jam prorogandam ſpiritus uſuram, ejuſmodi pertuſio ſubventura ſingulariter fuiſſet. Quod autem magis erat optandum, nunc vero tantundem dolendum eſt; fortaſſe quotidianis epidemicae anginae caſibus conclamatis, eo exemplo, Medici noſtrates animati didiciſſent aliquando ſuccurrere!

Sed hujus ejuſdem hominis viſceribus exſectis, quae offenderimus utile fuerit etiam enarrare. Reperta dextera cordis auricula durior, & cartilaginea, plurimo atro ſanguine diſtenta ſic ut, pugni magnitudinem aequaſſet: quae diſſecta neque reſedit, aut repreſſa eſt, ſed eodem modo fornicata perſtitit, velut obfirmata huic ſtatui, & velut tigillis affabricata. Siniſtra quoque auricula nil a priore varians. Inteſtina fibris quibuſdam veluti laciniis aut appendiculis diſtincta luteis, quas & in hominis ſuſpenſi cadavere ſecto per nos, Anno 1630. plenis hominum ſpectaculis, obſervavimus.

§. X.

De Strumis mammarum.

DUros quatuor Affectus, ac Tumores, incurrunt mammae; Glandularum, Strumarum, Scirrhi, Cancri. Sed hic quidem ex aduſtis perpetuo gignitur ſuccis: quam ob cauſam, & teterrimus ipſe eſt, & graviſſimis ſymptomatis torquet. Reliqui omnes, ut non ex aduſtis humoribus proficiſcuntur; ſic longe minus infeſti ſunt. Has ob res, ut hoc utrumque genus faciilimi diſcretus eſt; ita difficilius aliquanto caeteri diſtinguuntur: ſed Scirrhus totum frequentius mammae corpus occupans, immobilis eſt propemodum. *Strumae*, Glandulaeque, neque totum mammae corpus occupant, neque immobiles ſunt, ſed praehenſae digitis, huc illucque diſtrahi poſſunt. Difficile autem Glandulis & *Strumis* diſcrimen poni: ac multi facile confuderint utrumque nomen propterea, quod oſtenderit Galenus *Strumam eſſe Scirrhum in Glandula*. Glandula autem quid ſit, niſi induratum quaſi ſcirrhode Tuberculum plane non invenies, apud eundem Virum ubilibet. Nihilominus apud Aetium, e poſterioribus Graecis memini ſecundum, *Tetrab.*4. *ſerm.* 2. c. 5. leges accedere aliquid ad *Strumas* Glandulas.

Ad omnem modum deteriores ſunt plane *Strumae*, ac difficiliores contumacioreſque Glandulis; imo quae longos in annos natura, & medicamentis, inexcuſſae manent; quanquam autem per dierum intervalla rarum & momentaneum excitant dolorem: caeterum immutationem nullam doloris, aut tactus, inferunt. Itaque falluntur egregie, neque defendi poſſunt hi, qui affectum ejuſmodi ſub mammis, Cancrum arbitrantur inſanabilem, & curatione tantummodo fucata tractandum volunt. Porro cum non haereat quanquam ſubjectae carni, concolor ſit, veniſque turgentibus ſeptus non variſeſcat, Cancrum niſi quis ineruditus non dixerit. Itaque cum ejuſmodi Tubercula mihi ſe offerunt, extrahenda ſtatim propono, ne vitii mora negotium poſthaec incurabile faceſſant. Nimirum poteſt Scirrhus in laxa parte, fracto ſuccorum acriorum cumulo, in affinem Cancrum faceſſere. Meminit autem horum, a ſe curatorum, Amatus Luſitanus *Cur.* 32. *cent. tertiae*, & Jo. Schenckius, *in obſerv. l.* 2. *tit. de mammis pag.* 336. Fortaſſe autem haec & Megetis antiqui Chirurgici *Struma* eſt; de qua Celſus, *lib.* 5. *c.* 28. In mammis quoque foeminarum *Strumas* ſe reperiſſe, Chirurgicus Meges auctor eſt. De hac etiam Ludovicus Mercatus; exſcindendae, extrahendaeque, ratione hac tradita *l.* 1. *c.* 17.

1. *c.* 17. *p.* 137. Qua *Struma* subest, particulam digitis utrinque comprehensam acu filum ducente subtus quidem primum transfues, mox fili capitibus utrimque cum *Struma* sequente attractis; hanc adacto scalpro secundum suas radices exsecabis, nulla sui parte relicta membranula, quae Tuberculum investit: qualis & in Steatomatis, Ateromatisque, cautio est. Quam quidem exscindendi rationem a Paraeo, & in Cancro labiorum, propositam memini: a quo auctore traditam rem mutuatus est fortasse Mercatus. Deducta autem, atque immutata, est ex primo Cornel. Celso, qui hanc *l.* 7. *clavis oculi estirpandis* proposuit. Addidit autem Ludovicus liberatam mammam, quemadmodum recentia vulnera, consuendam; nisi quid intus remanserit; quo casu non consuendum, sed detergentibus, & purgantibus utendum. Meminit & hujus quoque curationis Joannes Fragosus, *in opere chirurgico tract. de apostem. q.* 61. sub finem nominato, sicuti sua gens consuevit, hoc vitio *Zaratana*.

Hanc ergo curandi rationem cum, in complurium Medicorum convento, proposuissem honestae cuidam foeminae Lucanae, Ducis Illustrissimae Bucinensium ancillae, quae eidem suo vitio consultura Neapolim, e composito, venerat; insolenti quadam, & insulsa, quam Docti riserint, adversione. Medicus quidem senior, negavit haec quaquam attingenda; nedum exscindenda Tubercula; propterea, quod corpora sunt mammis quidem glandulosa, aliis vero partibus Glandulae. Unde autem hanc rem didicerit homo sapiens, quis est, qui indicare queat? Ipse nihilominus Hippocratem asseverabat auctorem, qui ne id per somnium quidem: quinvero ait: ἀλλὰ καὶ ἀδένες οὖ τοῖσι στήθεσι μαζοὶ καλεόνται, καὶ ἐπαίρονται, καὶ γάλα ποιοῦσιν, &c. quae, ad amussim reddita latine per Janum interpretem, sunt haec; *quin etiam glandulae in pectoribus mammae appellantur, & attolluntur, & lac faciunt, &c.* Sed & praeter Hippocratem nemo non aliorum omnium glandulosa corpora dixit mammas, non autem adenas ipsas mammarum. Praeterquam quod, si glandulosa corpora sint eadem, quid prohibet, ut exscindi vitiata non possint; quando & ipsas mammas feliciter exsectas tum integras, & inculpatas, in *Amazonum historia l. de aere, aquis, locis, perhibuit* Hippocrates; tum etiam male valentes, ut de quamplurimis commentus est Jo. Schenckius. Itaque apparet, nil facere ad impediendam chirurgiam, quod glandulosa quaepiam sint corpora; contra quam homo iste volebat. Sed his abunde jam cognitis, caeterum, opinionem meam eventus rei singulariter comprobavit. Etenim mulieri medicamentis variis, tum internis, tum externis, & victu tenui, sudoribusque diu multum exagitatae, ac prope lassatae, ne dum non aliquis profectus accessit: quinimo fieri non potuit, ut ne tumor, qui fomitem vitii tamdiu aluerat, demum exulceratus fuerit; quod illi tam impense molestum mox evenit, ut jam rursus ad nos redire, ac discrimen omne subire certa sit. Commisissetque se utique nostris manibus, nisi brumalia frigora, quae testimonio Hippocratis inimica sunt ulceribus, remorata essent.

Interim opinioni nostrae, veritatique, divino quodam numine, casus adstipulatus est. Scilicet, Aureliae ab Alexandro Ebulitae, foeminae lectissimae, Cancro mammae dexterae duos jam annos vexatae, Glandulam spongiformem putredine laxatam, quae ulceris medio adhaeserat; eodem ipso contradictore, atque aliis Medicis, tum Physicis, tum Chirurgicis, praesentibus; levi forficula exemimus: qua re confecta commodius per ea tempora vixit. Hoc unum exemplum esto Glandulae spongiformis in foeminae mamma. Sed & in viro comperta est hujusmodi altera, quam de alae diuturna fistula subsecui, proximis diebus, homini, qui persanatum jam vix se sanum putat: adeo spem ejus rei dejecerat ab aliis omnibus immedicatus. In cujus spongiolae aliqua parte carunculae teretes adversae duae,

pro-

prominulis utrimque labellis, quae roſtellum rajae, vel erinacei marini, praeferebant; hiatus ſcilicet unde eructabat fiſtulae ſanies.

§. XI.

De Zona Herpetis, ſive Ignis Sacri ſpecie.

Zonam quidem, ad hoc tempus, nemo tradidit a ſe obſervatam uſque adeo, ut veram ejuſdem formam, ipſe, qui vidiſſet, teſtificari caeteris poſſet. Quocirca mihi, ampliſſimis in Valetudinariis medicinam quotidie factitanti, cum non ſemel viſenda obtigiſſet ejuſmodi ſpecies: facinus aut inertis, aut inconſulti, hominis committere mihi videar, ſi rem hanc inter hos, *de novis obſervatis Abſceſſibus, ac Tumoribus*, ſermones, candidatos medicinae celem. Rem alioquin non minimi momenti, quando Plinius admonuerit, extingui hominem hoc affectu; praeterquam quod aſſequi ſenſus noſtrorum Auctorum, ea de re varie differentium, etiam ad bonum Profeſſorem pertinet. Primus ergo Scribonius Largus, paulo poſterior, quantum apparet, Celſo vir, atque a Galeno memoratiſſimus, *l. de comp. medic. praemiſſis c.* 244. 245. *&* 246. *ad ignem ſacrum*, mox caput 247. *&* 248. inſcripſit, *ad Zonam*, quam Graeci *Herpetem* dicunt. Quibus iiſdem verbis uſus eſt & *c.* 63. qui idem Vir, & *c.*166. ejuſdem *zonae* meminit. Itemque Marcellus Empiricus *l. de medicamentis c.* 20. Sed Plinius, auctor *operis de re medica l.* 2. *c.* 33. inſcripſit (Ad Circinum, quem *Zonam* vocant) & ſubdidit; *Circinus*, quem alii *Zonam* vocant, talis eſt, veſicae tanquam combuſtae exeunt, & crepant, primum paucae, deinde cito multiplicantur; quae ſi hominem cinxerint, occidunt. Et *c. ſequenti ad ignem ſacrum inſcripto*; eſt, ait, genus Sacri ignis, quod *Zoſter* vocatur, quod occidit eum; quem appetit, ſi praecingit. Sed Plinius ſecundus, ſcriptor *hiſtoriae naturalis lib.* 26. *c.* 11. *F. Ignis*, ait, *ſacri* plura ſunt genera. Inter quae medium hominem ambiens, qui *Zoſter* appellatur; & enecat, ſi cinxerit.

Haec Auctores Latini de *Zonae* appellatione, more, natura. Quae ejuſdem natura plenius ut intelligatur, operae pretium judico, ut inquiratur etiam tum genus ejuſdem, tum materia. Certum eſt quidem calidiſſimum, & fervidiſſimum hunc Tumorem, ex tali etiam humore procedere; ſed haec bilis una eſt, quae vel Eryſipelas, vel Herpetem parit; quorum appellationes & uſus Latinis fuerunt alii, atque alii. Nempe quidam ex his Herpetis, & Eryſipelatis nomen graecum attigere; quidam non attigere latino, *Ignis ſacri*, nomine contenti. Incertum autem, an Herpetem cum *igni ſacro* comprehenderint, aut confunderint? nimirum exacti rerum iſtarum aeſtimatores, & judices, minime placuit eſſe Romanis, quorum gravitas minus, quam Graeci conſueverant, medicam rem excoluit, aut dignata eſt, Plinio adnotante, *hiſtor. natur. libr.* 29. *proemio*. Unus Cornelius Celſus Eryſipelas aperte diſcrevit ab *Igni ſacro:* quod genus duplicis Herpetis poſuit, eſthiomeni, & ſecus. Eryſipelam vero atque Ignem ſacrum hi, qui ſubſequuti ſunt, aliter atque aliter acceperunt. Nam hi confuderunt, hi diſcreverunt. Atque alii Sacrum ignem cum Herpete unum eundemque affectum cenſuerunt; quorum unus eſt Jo. Monardus, *lib.* 7. *epiſt.* 2. Alii vero ſejunxerunt, e quibus eſt Oribaſius *ad aphoriſmum* 23. *l.* 5. Ita ſcilicet nomina graeca, & latina, diſtracta atque accepta, varios ſingulis ſenſus atque opiniones pepererunt.

Foret autem hic infinitus, aut etiam alienus ab inſtituto noſtro labor, ſi cunctas componere lites, aut univerſam rem pertractare vellem: ſatis huic loco vide-

tur si Latinorum, qui *zonae* meminerunt, sententiae duntaxat expendantur; quam rem sic brevi constituo. Scribonius, Apulejus, Marcellus, uterque Plinius, abjecto graeco *Erysipelatis* vocabulo, *Ignis sacri* nomine sunt usi: *Herpetem* si quando nominavere, graecis etiam characteribus expressere. Apud hos quidem *Zonae* nomen exstitit non semel; at hoc quidem discrimine: nam apud Scribonium *Herpetis* species est *Zona*; at vero Plinio *Ignis sacri*, hoc est (quae opinio nostra, & Ingrassiae fuit) Erysipelatis forma quaedam. Marcellus, vel dubius est, vel ad Scribonium accessit. Cornelius nusquam locorum, seu *Zonae*, seu *Zosteris* meminit: fortasse, quae suo seculo vel non exstitit, vel non adversa est. Caeterum enim absolutus auctor rem alioquin non contemnendam non contempsisset, aut praeteriisset.

His sic expositis inquirendum nunc occurrit, quem in modum aut situm hoc se cingulum ad corpus accommodet? an transversim scilicet ut baltheum inducitur? an vero satis est, ut secundum se ipsum tantummodo, nullo situ corporis discreto, formam illam orbis adsciscat? Plinius quidem videtur ad usum cinguli posuisse; alium vero fasciae circuitum attribuit *Zonae* Joannes Langius; cum ob nimiam sub febre continua efferventis cholerae copiam, inflammationem a lumbis, umbilico, ac testiculorum oscheo, usque ad genua hominem cingit, atque circumdat.

Verum, quem nos *Zonae* modum, & formam observavimus, audi! Saepius enim haec visa, posteriore thorace, & secundum superiores lumbos circinata: quam in Societatis Jesu Sacerdote sacrarum collegii aedium vidi, cum Mario Schipano, diligentissimo rerum istarum observatore. Alteram cum Francisco Nola, Medico satis industrio, curavi Mario Canello, Sacerdoti integerrimo. In palma similiter cujusdam sutoris calceonarii, qui Syphile fuerat affectus, luculenta nuper fuit observata cumprimis *Zona*; qui primum dolorem acrem in pectore perpessus fuerat. Itemque aliae pleraeque se obtulerunt in Valetudinario, morbis incurabilibus dicato: quas omnes explicare longum esset. Persequitur hic affectus pallidiores, habitu corrupto, ac visceribus malevalentibus, homines: qui his ipsis de causis jugulantur, non autem exilis *zonulae* vi, aut pravitate: quanquam equidem non inficior, malignitatem ad pernecandum inesse *Zonae*; sed nihilominus a me nulla comperta perniciosa; propterea fortasse, quod hominem secundum utrumque latus praecinxisse visa est nulla; quod ad necem requisisse visus est Plinius.

§. XII.

De Abscessu per umbilicum.

UMbilicus, ut omnes Anatomici definiere, complexus est quidam duarum arteriarum, & unius venae, praeter unam aponeurosin sive nerveum processum, qui nonnullis quidem cavus est ductus, solidus vero multis: quae vasa mirifico naturae commento sunt instituta, ut per haec alimentum, vitamque, capessat foetus, dum utero gestatur; quemadmodum per pedunculum poma, & fructus omnes: a quo uteri ergastulo postquam egressus est infans, emerita & vieta reddita ista vasa coalescunt & occaecantur ita, ut in ligamentum hepatis appensi secedant: quo hepate aut cognatis partibus male habentibus, ac tumore, vel liquore vitioso, scatentibus, madefactum hoc vas, natura procurante hic hiat, ut effluere possit inde quaelibet concepta labes; per quam viam ejecta lotia puellae, cui per multos menses fuerant suppressa, narravit Bartholomaeus Cabrolius *observ.* 20. & ex hoc auctore Andreas Laurentius, *lib.* 8. *quaest.* 17. Cujus similem historiam retulit Joan. Fernel. *l.* 6. *c.* 13. Constans vero Varolius memoriae prodidit aquam

Hy-

Hydropici per unam hanc viam effluxum habuiſſe. Ego vero ſervo memoria viſos a me complures, quibus, in multos annos, expurgatio non hepatis tantum, ſed totius etiam corporis facta eſt; ſaniem nunc cruentam, nunc ſolum ichorodem, ducente Abſceſſu; in hominibus quippe non admodum integris, aut inculpata valetudine. Ex his unus Thomas Carrafa, Ordinis Praedicatorii vir, facundia non minus quam genere clarus: qui longo cum hoc effluxu commortuus eſt; florentibus adhuc annis, dignus, qui Neſtoreos ſuperaſſet. Alter, qui nunc vivit Honophrius Clarellus adoleſcens, vigeſimum annum natus; qui jam tertium, & amplius hoc Abſceſſu tenetur. Dubius autem ſum, an hujuſmodi fuerit *Abſceſſus umbilici*, quem, decem jam menſes, plurimo pure manaſſe retulit modo citatus Bartholomeus Cabrolius, *in obſerv.* 19. Tertia fuit mulier natu grandis, quae, ex Abſceſſu ad eam partem nato, ulcus inſanabile geſtabat. Sunt porro non obducendi haec ulcera, neque impediendi Abſceſſus; quos natura inſtituit, aut plurima humorum copia fovet. Credo autem non ex hoc genere, ſed ſimpliciorem Abſceſſum fuiſſe, quem Annae Eſtenſi curaſſe teſtatus eſt Antonius Muſa Braſavolus, *in commentario lib.* 3. *Aphor.* 22. Sed neque hic judico ſilendum a Philippo Ingraſſia, *lib. de tumor. praeter naturam*, propoſitum plus ſemel, genus quoddam *Abſceſſus umbilicalis* a ſanguine conflati, quod *Aematomphalon* graece vocatum eſt. Hoc autem in infantibus potiſſimum viſum crediderim: quod ad ſanguifluorum Abſceſſuum genus referri memento.

§. XIII.

De Varicibus infimi ventris, & femorum, mire implicatis.

AUrelius Cornelius Celſus *libr.* 7. *c.* 17. & Hieronymus Fabricius, *in oper. chirurg. volum.* teſtati ſunt inſolentes eſſe *ventri Variculas*. Quod fit propterea, quia exterior abdominis, habitus admodum parvis & paucis irrigatur vaſculis; quae trunco circa centrum agitato parum, dilatari non ita facile poſſunt, magis id eminentibus locis accidit. Quae ut vera ſint omnia; nihilominus viſae mihi per hypogaſtrii ſumma Varices, mirum in modum implicitae, atque diſtentae, ita, ut venter quidem appareret Meduſae caput; interiora vero femora, & crurium excurſus, anguibus veluti coeuntibus ſub cutem foeti. Quibus affectibus non mediocriter homo gravari ſe referebat: at vero cum decumberet nihil ejuſmodi rerum, totis hiſce locis, exiſtere. Juvenis erat ex familiaribus Illuſtr. Marchionis Macchiegolanae, procerior aliquanto, quam ſtatae menſurae homo; habitu mediocri; colore corpore florentiore, ſed diluto; oculis variis, capillitio prope phoenicino. Quas ob res minime melancholicus exiſtimatus eſt ab omnibus, qui viderunt. Itaque ſcrutantibus nobis exteriores cauſas, illud admirationem facti ſummovit; quod aliquot ante annis, de ſublimi admodum loco, caſum expertus eſt, a quo uno quaſi quaſſatus ſanguis, & ad inferiora propulſus diſtendere ſua vaſcula, laxareque facile potuit; ita, ut in poſterum imbecilla redderentur. Quid, quod & in partes inferiores factus corporis praegravatus, atque concuſſus, Varicoſas dictas dilatationes onera bajulantibus, curſoribus, ligones exercentibus, excitare compertum eſt? Quod etiam Arabs Avicenna notavit. Sed & longus, recto corpore ſtatus, acceſſum provocat Varicularum: id quod intellexiſſe videtur Iuvenalis poeta, qui ait,

Varicoſus fiet Haruſpex.

Ex grandi ſcilicet conſtitutione, & quadam quaſi ſtabulatione, ac longo ſtatu,

§. XIV.

De Abſceſſu tereti, ac ferme trunculato.

SEd & *teretem*, trunculi modo, paulo minus ſemi ſpithama productum *Tumorem*, e carne atque adipe exſtantem, neque muſculos attingentem intus, a putrilagine perinde, ut caniculatim excavatum obſervari licuit, in ſacri noſtri Noſocomii languentibus.

Id autem eſſe videtur vitii genus, quantum equidem conjectura aſſequor, quod tentare ſoleat eam hominum ſortem, qui inopiam; aeris udi, atque hyberni, proximeque attacti corpore ſoli, dum duriter cubant, injurias; pravoſque victus; & aquarum malarum potus; quotidie experiuntur. E multis, quos ex eo morbo curavi, memoria ſervavi Petrum quendam Leodienſem, tenuis proceriquе corporis juvenem, qui ſtudiorum gratia ſuis e laribus Patavium peregre profectus, hic Neapoli & febre, & pleriſque tuberculis corruptitiis omnibus, aegrotavit. Inter quos illud ipſum erat, quod modo deſcripſi; ab interiore ſupremo femore, ad altum filiorum clivum exporrectus, quem, ſuppuratu mollem, totum unico ſcalpri adunci tractu diſcidi, atque expurgatum brevi curavi. Intus caruncula ſemiputris, carneis corroſis fibris pleriſque locis diſtenta, & veluti lacer panniculus contrita. Quod Abſceſſus genus enarratum volui, tum novae formae, tum ſitus locique obſervatione. Equidem dubius ſaepe, an hic ipſe de his ſit, quos Hipp. *com.* 2. *progn. text.* 25. *Cyrtomata* vocavit. Verum enim vero & majora, tum mole, tum poteſtate *Cyrtomata* ſunt, ſiquidem in partes infra cutem abditiora.

§. XV.

De Abſceſſibus ſuppurati artuum mediorum.

ABceſſus artuum duplici ſe forma medentibus offerunt; *Alteri* quidem ex una quaſi planitie, ac lata baſi in anguſtum papillae modo extenuantur, qui tum aegrotantium incolumitati, tum Medicis hos diſcreturis, curaturiſque, commodiſſimi ſentiuntur: ob eas cauſas probati, quod alias oſtendimus ab Hippocrate. *Alteri* ſunt, qui ſecundum nullam privatam partem, ac neque etiam longo tempore ſublati, tota aequabiliter membrorum forma ſervata, extumeſcunt. Quorum cum obducta cutis, nullibi ſit extenuata, difficilem Abſceſſus notitiam, aut opinionem facit imperitis his Chirurgis, qui tractandis hiſce negotiis minime ſunt aſſueti; qui neque tam multum arguendi eſſent, ſi culpam ſuam cognoſcerent. Sed hanc etiam ipſimet infinite augent; cum Valetudinaria, & in his occupatos medentes, obnixe vituperant; quo jure, quave injuria, viderint experti doctique! Alii enim vero me, (quod non meae quidem laudi, ſed occupationi tributum volo) perpetuo adfluentibus in aede ſacra valetudinariis, mane veſperique medendis, multos jam annos exercitum admirati ſunt, non ſemel, plerique tum noſtrates; ſed candidi quidem, tum exteri Medici non eruditi; quod planos, & nil exiſtentes iſtos Abſceſſus ſeu ferro frigido, ſeu per ignem rutilo, certis ſemper adminiſtrationibus, aperuerim. At vero famigerati aliqui noſtri, leviter in levi, & medicamentaria chirurgia verſati, jampridem genus hoc tumoris in brachio Domini Fernandi de Cardinas, Illuſtr. Marchionis Layni filii, etiam atque etiam a ſe contrectatum licet, praemoniti non dignovere: ſed ad maturitatem uſque ſuam fovendum, & adjuvandum ſtatuere; a quo jam intus, late ſtagnante pure, miſellus Eques diu lancinatus fuerat ſic, ut noctes inſomnes, dies vero longos in ejulatibus duceret, non

ſine

fine gangraenae periculo; nisi festine succursum fuisset apertura, qua una declaratum est demum, utri recte senserimus in hac re: quam testificari potest & Petrus Foglia, Chirurgus, ut cum honore nominem, in Valetudinario versatus. Quae te volui non ignorare mi homo, qui legis, ut prudens cautusque sis, hisce casibus, qui perperam aut recte discreti, tanti momenti sunt ad vitas sive tuendas, sive perdendas, miserorum mortalium: ad extremum autem, ni vitae sit alea subeunda, musculorum nervorumque mutilatio certa est, si diutius ab acri sanie sinantur hi confici, & abrodi: quem partis organicae violatum, atque abruptum, mutilationem dici recte monstravit Paulus Zacchia, Romanus Medicorum, & Jurisconsultorum, Mercurius, *in lib.* 5. *quaestionum medico legalium*, *tit.* 3. *quaest.* 1. De Abscessibus vero hisce articulorum mature aperiendis, lege Nic. Florent. *l.* 7. *sum.* 2. *tr.* 5. *c.* 68. *p.* 224. *col.* 2. *F.* Galen. *lib. de Theriaca ad Pisonem*, v. 90.

§. XVI.

De flatulentis Abscessibus artuum.

ABscessibus, qui nulla praeeunte phlegmone nascuntur, a Galeno *libr.* 14. *meth.* *c.* 12. memoratis, & ab hominum vulgo frigidis appellatis, duplex, ad cognitionem spectans, difficultas inest: altera, qua suppurati, sive puris profunditate, sive cutis crassitie, non deprehenduntur: altera, qua mollitudine suppurationem emetiuntur: quod utrumque discriminosum est. Nos hic de secundo genere magis dicemus, ex quo sunt halituosi Tumores, *Emphysemata* Graecis dicta, quae plerumque Medicis imponunt, ut credant aperiendos esse, qui minime ferro sunt attingendi: quam rem aliquot expositis exemplis illustremus. Evenit enim non raro, ut Abscessus frigidi sectionem meditati Medici, cum postridie mane rem accedunt administraturi, deletum inveniunt jam affectum. Id quod ad unguem accidit honorato viro Josepho Capovae, tabellioni publico, Bartholi Chirurgi parenti: in cujus genu dextero Abscessus, cum Medicis vesperi fluctuantem saniem contrectantibus ostendisset; postridie, incertum qua vi, discussus est totus. Idem accidit & Gabriae (vulgo Caprii) fabri sartoris filiae, quam Dominicus Moscha, diligens in arte Chirurgica vir, me plerumque collega, curavit: quam rem & alii Medici sibi compertum etiam plana fide testantur. Quod ejusdem rei meminit Avicen. *lib.* 4. *fent.* 3. *tr.* 2. *c.* 19. De hisce caute secandis, est tibi legendus Avic. *apud. Nic. Florent. tr.* 5. *sum.* 1. *serm.* 3. *c.* 42. *p.* 204.

§. XVII.

De Hydrocele praeputii.

SEd & alterum, redundantiae ichorodis Abscessum, non penitendae lectionis, enarrabo; quem nemo priorum ad hanc diem advertit, nominavit, attigit. Consensu omnium, & Hieronymi Mercurialis testimonio, *in lib. de foetus creatione*, firmatum est; semen ex serosa sanguinis portione prima proficisci: quae ipsa morbi Venerei contagione accidente inquinatur, & quoquo pacto alienata rejicitur a natura, & formam ichoris nacta, in partes infimas amandatur: hujusmodi autem est inter multas praeputium, quod irruente aqua sic distenditur, ut quam amplissime excrescat: quod compunctum undique scalpello, multam aquam, seu tenuem ichorem, reddere solet; res, quae per nos in sacro Valetudinario, prope in dies

sin-

ſingulos, obſervatur. Quoniam autem evenire facile poteſt, ut illata vulnuſcula coaleſcant; protinus danda ſunt medicamenta, quae id vetent. Eſt autem inter omnia valentiſſimum *Sal*, quo Graeci, Latini, Arabes, & poſteriores noſtri omnes uſque ad Chymiatros, multifariam uſi ſunt in paracenteſi hydropis; tum etiam in ancyloblepharo, atque aliis pleriſque hoc genus caeſuris: de qua re nos fuſe, in operis *de auxiliis chirurgiae*, parte, quae inſcripta eſt *Pharmacochirurgicum*, qua de materia foſſili, ac de ſale.

§. XVIII.

De Typocele, ſeu Tophaceo Abſceſſu, ſcroti.

MUltiplicibus plane vitiis obnoxium eſt Scrotum, ut quod & multiforme eſt ipſum; quaternis intertextum tunicis, & pendula laxitate concuſſile; in proclivi poſitum; infirmae conditionis, & exangue. Decurſus igitur glaſteae pituitae cum ad hoſce locos fit, hic exſiccata, ac diu durata, *tophaceam* induit *formam*; in qua ſuſcitatur, aliquando putredo, ob admixtum aliquod acre fermentum, quod diu latuit: ſic ulceratur accenſus Tumor, & contumax ulcus parit, quod quam difficile curatu ſit, cognoſces facile, ſi durum undique circumſtantem offarctum animo propoſueris. Sic unus exſectus, qui veterem vanitatem reſtituere valeat, reliquus eſt: cujus adminiſtrandae rei praecepta quidem tradidit Paulus Aegineta, *lib. 6. c. 63.* Exempla nos perplura, *in efficaci chirurgia*, proprio ſuo loco narravimus.

§. XIX.

De Verticillo, ani vitio.

OBtigit mihi vidiſſe compluribus hominibus circa podicis peripheriam, neſcio dicam ſarcoma, an inteſtini recti caput extremum everſum, aliquo, ſive ſuo, ſive altiore vitio, corporis obduratum, atque firmatum extra ſic, ut a primo exortu nequaquam remeabile, aut diſcuſſile fuerit. Nimirum oſtracode, ac ſcirrhode, duritie, exerta, ſed preſſula planaque forma, laevi facie, ac paſſeo plane colore. Ad ſummam, ſi dolorem detrahas, ita conformatum, ut *verticillum*, quod mulieres medio fuſo appendunt, referat. *Verticillum* igitur *ani* pleriſque per me ſpectatum admiſſis, & nobis, nominari non inepte viſum eſt; quod credo nulli priorum adverſum vitium, aut deſcriptum. Nam neque Fungus apparet, quem *l. 6. c.* 18. *F.* deſcripſit Cornelius Celſus: tum, quod diſcrepat fungi figura; tum quod *Verticillum* tuberculum eſt potius, quam ulcus, quale voluit is auctor: ni tamen haud ita ſtudioſe, & examuſſim ſint ea, quae Celſus propoſuit accipienda. Omnibus autem modis, concrementum opinor a non diſſimili, aut communi, condylomatum & hypoſarcomatum latorum, quae hiſce locis obvenire ſolent, cauſa productum. Sed enim, e melancholico ſucco, & melancholicis naturis, haec obſervavi ſemper oborta. Curavi autem, non medicamentis vehementioribus, quorum opera tum inefficacior, tum acerbior eſt; ferro equidem candenti, quod & Celſus poſtremo praecepit, malum omne repreſſi; tum vetulo cuiquam honorando compatriotae Alexii Aloniae, Medici Caſtelvetrani diligentiſſimi, qui hominem ad me perduxit; tum Gregorio Carariae, Scribae libellorum Praetorii Neapolitani; tum Calabro cuidam; aliiſque compluribus in Noſodochio hoſpitatis: quarum omnium

cu-

curationum exitus felix fuit. Res apprime notae toto nostro Valetudinario, atque extra.

§. XX.

De Terminthis.

TErminthus *species est Phymatis*, ait Oribasius; *supra quod pustula nigra eminet; qua rupta, inferne similis desquamato aptaret; eo autem dissecto pus invenitur*. Dioscorides Alexandraeus scriptis prodidit, *Terminthum esse cutis excrescentiam rotundam, ex nigro viridem Terebinthi fructui similem*. Id quod etiam Galeno visum est, *lib. de vocculis usurpatis ab Hippocrate*: qui idem Galen. *text.* 37. *comment.* 3. *lib.* 6. *epidemiarum*, literis mandavit, *Terminthorum nomen, nigras quasdam pustulas in cruribus maxime orientes significare, a figurae, coloris, magnitudinisque, similitudine, quam cum Terminthorum, hoc est, Cicerum fructu habent, derivatum*. His addere mihi libet, si licet, pleraque, tum quae intelligentia consequutus sum; tum quae observatione, atque experientia, comperi. Difficile autem, etiam atque etiam pronunciare, quid hoc morbi sit ex his, quos aetate nostra cognovimus. Quandoquidem ignorantur hodierna die *Terminthi*, planeque sunt exoleti, tum nominis, tum notitiae; quasi desierint exstare ab antiquorum aevo, quemadmodum *Dracunculi*, quorum penitus interiit memoria. Nihilominus & ad nostra tempora existere *Terminthos*, & frequentissime nobis obtingere, affirmo; nil prorsus evariantes ab his, quos Antiqui descriptos reliquere. Enimvero duo sunt hujus vitii tempora: *non exulcerati* quidem nulla apud nostros est appellatio, neque notio, Tuberculum non distinguentes, aut dignoscentes; *exulceratum* vero, quandoquidem desquamato similis, id est, arrosus est, referunt ad Ulcera contumacia. Mirum autem, quod haec non enarravit aut Fallopius, aut Vidius, aut Tagautius, aut Fabricius, aut reliqui nostri scriptores industrii. Manardus vero, & Ingrassias, qui argumentum hoc tractarunt, rem hanc exacte non explicantes, majorem admirationem attulere. Arabes, & Barbaros, & horum amicos, non nomino, qui subtiliores res istas Graecorum minime comprehenderunt. Sed nos pauca, quae Veteres proposuerunt, vestigantes, alia, quae desiderantur, eruamus, & adjiciamus.

Prima autem inquisitio esto generis, quod anceps est. Nempe Phyma, id est, tuberculum ponit Oribasius, & Aetius *lib.* 1. *c.* 6. & Paul. 4. *c.* 24, pustulam Galenus *loc. cit.* Dioscorides vero Alexandrinus dixit ἡ ὑπερχωρὰν, id est, ut Rasarius, Andernacus, & Cornarius verterunt, excrescentiam. Qui Graeci omnes auctores, etiamsi discrepare appareant; tamen re vera non discrepant. Quippe vides universum vitium constare & Phymate, secundum majorem sui modum, & adnata pustula; quae cum suppuratio accedit, tum maxime gignitur, atque, extenuata demum cute, disrumpitur. Hanc igitur alii privatim, alii Tuberculum inspexere. Quo factum est, ut Terminthi fructibus aequales, id est, ut Matthiolus censuit, Juniperi baccis compares, nos vero majores Terminthis faciamus; atque eo magis quod Oribasius eminere supra Phyma pustulam dixit. Accedere autem ad Phima pustulam confirmatur, & quod ἐπικεῖσθαι ἄνω κάτω φλυκτάιναν hanc dixit Paulus. Quamvis autem ἀνωτάτω corrigat Andernacus; nihilominus priori lectioni favet Aetius, qui prior fuit Paulo Aegineta: favit & Manardus *l.* 7. *epistol.* 2. Itaque si inferne superne pustulae rotundae incumbunt, liquet majusculum esse Phyma *Terminthum*.

Sed

Sed caufas nunc, quae materiam procreandi tumoris exhibent, & aliqua, quae ad has attinent, exponamus. Enunciatum eft ab Hippocrate, *l. de humor.* Similem humoribus efflorefcere colorem: atqui color fuis cum fuccis refpondeat, horum fubftantiam non declarare non poteft, fi recte animum adverterimus. Porro colorem alii nigrum, ut Oribafius, Aetius, Paulus: μελανοχλώρον nigroviridem retulit Diofcorides Alexandraeus; qui certe, fecundum Hippocratem, *l.*2. *prorrheticorum*, colores funt peffimi. Peffimi igitur fucci, qui atrae bilis erunt foboles. Quapropter Epinyctidis communem curationem habent apud Aetium, *relato loco*. Affati vero calidique fanguinis caufam expreffit Georg. Bertinus, *l.* 13. *fuae medic. c.* 3. & Franc. Vallefius, *in l.* 2. *epid. fect.* 2. *text.* 6. Accedit, quod hujus vitii proprium eft, inopes & malis obfoniis uti confuetos, ac dura omnia patientes homines infectari. Oritur autem in cruribus, qua pronus ab jecinore in partes humiles, exercitas, ac debiles, vitiati fanguinis eft excurfus.

Ad hunc modum expofitus eft prior Tumoris ftatus. Reftat nunc Ulceris difquifitio, quod natura eft ferme maligna: ferpit enim tacite labes, & curatione contumax eft ita, ut pro *herpete* habeant quidam; fortaffis autem hi non male cum *herpete* congruunt *aeftbiomeno*; ἑλκῶδεις appellat abfolute Cornelius Celfus, adnotante Manardo, *citato loco*. Verum enim vero *Herpetici* dici poffunt; naturam herpetis re vera non habent, funt autem Tubercula, Tumorefve, potius quam ulcera; tranfmigrant autem in haec ex illis, ut quam plurima Phymata. Caeterum, hos principio cognoveris, quia fructus primum baccarumve Oxycedriae, qui virefcentes funt, mox Juniperinarum, melanochloron colorem maturefcentes immutant. Ita, formam, figuram, colorem, magnitudinem, ab Antiquis pofita fingulatim comprobaveris. Illud unum inter omnia maxime advertendum eft: Terebintho arbori, cujus fructibus haec Tubercula funt aequiparata, binos provenire fructus; alteros in ramorum majorum corpore, qui craffiores, fabae & amygdalae forma funt, fecundum Matthiolum; alteros in pericarpio, qui funt antedictis minores, ciceris, fcilicet, magnitudine, qualem fortaffe voluit, non ciceris formam, Galenus. Credo equidem *Terminthos*, aut magnitudinis ergo dictos, quales majoribus Terebinthi ramis adnafcuntur; vel quales pericarpio quidem funt, dictos hos tumores propterea, quod, ficut pro variis maturitatis temporibus Terebinthi fructus diverfos colores adfcifcunt: ad hunc modum haec Tubercula, quae illis comparantur. Atque haec mihi fubeunt in praefenti, de *Terminthis*, alias fortaffe fubtilius explicandis. Pauca nunc, quae ad curationem fpectant, exfequar, in hanc etiam demonftratione accommodata.

Terminthos, ne ferpant, confuevi quidem fcalpro refcindere. Quanto autem magis ab radice, & a fana parte, amputaveris, eo confultius feceris: effluet autem fanguis atrior, & mororum nigrorum fucco, interdum etiam vini faeculae, fimilis. Quod fi plurimum refcindi carnis ab homine laborante vetetur, maneatque caruncula putris; valenter exficcantia funt imponenda, ftudiofiufque ulcera funt tractanda: quippe quae & difficilia funt, & cum fanefcere apparuerint, conceptam fiduciam imprudentium fubinde ludere confueverunt.

§. XXI.

De flexu fupremi pedis, alto, ac torofo, Tubere velut torquato.

Cingulum pedis fupremi, qua flectitur, pollicis duplicati craffitudine vidimus, in homine ruftico, qui fe curandum, in facrum noftrum Incurabilium Nofodochion, receperat. Tuber quidem infolens atque hactenus a nemine obfervatum, aut

aut certe defcriptum, facile judicaffes a longo geftatu compedum inductum. Sed neque ejufmodi quidquam compertum in his, qui, toto vitae decurfu, compedes duros pertrahere confueverunt. Ortum autem illud ab erumpente pituita craffa, & melancholico fucco; afperum autem extime velut in elephantico tumore cutis, & fubnigrum. Hunc nos circumfectum, & exuftum, facile curavimus. Qualem ad amuffim *torofum* pedis *cingulum* nos & in alio etiam inope vidimus, in Valetudinario, qui chirurgicae fe manus committere nullis fuafionibus paffus eft.

CAP. X.

De perdolentibus, Abfceffu nullo apparente, Impreffuris.

DUm, *novos Abfceffus* confequi pergo, duo mihi poft alios adhuc fe offerunt Abfceffus modi, multis nominibus digni, qui defcribantur. Praeter enim unam novitatem, ineft & vitii exilitas, in aperto alioquin loco non adfpectabilis, & cacoethia, ac praeterea contumacia, quae mortales ad mortem ufque comitatur. Res quae praeter alia, difficultate inveftigationis, & obfcuritate, nulli fecunda videtur; enormitate vero plerifque omnibus anteponenda.

Antonius a Cavio Provinciae Romanae oppido, Sacerdos fodalis Francifcanus ex his, quos Conventuales appellant; homo vigefimum quintum, aut circiter, annum natus; pufillo corpore; habitu gracili, dejecto plane colore, crafi omnino biliofa & non nihil exufta; id fibi moleftiarum & morbi, decem jam annos, queftus eft incurriffe. Ad medium inferioris maxillae locum, qua cum labro, item inferiore mediis membranis connectitur, nullo unquam apparente tumore, vel alieno colore, prurigo infultat in dies; faepe fic gravis & effera, ut neceffum fibi fit, ut dolor ejufmodi prehendat, nunc dextera, nunc laeva manu, partitis fcilicet quafi vicibus laboris, locum, qua mentum inchoat, vehementiffime quatere, preffumque huc illuc varie deducere; quo facto in horas particulae defricatu fic poffe quiefcere, ut furiente illo dolore non deprimatur, atque difpereat! Quamquam qualis illa quies, aut qualis illa levatio fit, cui fuperfit amaritudo incomparabiliter potior! Cui malo nullae pares corporis aut inanitiones, aut expurgationes, aut affae fudationes: ut neque diverforia remedia, fonticuli, externa epithemata, intinctus medicamentorum acerrimi, & quae denique non medelae! Adde neque diruptus, concifufque, particulae, quae perpetuo, credo, lancinatu callum obduxerat. Quid plura? fed neque vis ignis ex ferro diaphano, & fcintillante, vitii virus excoquere, quid dicam autem exftirpare valens fuit: adeo fcilicet atrox fomes altis nixus radicibus intime fe reduxerat. Cui contumaciae, quid remedii reliquum, praeterquam, refolutis omnibus operimentis pateret os, abraderetur, atque ad medullam (fiquidem opus effet) effoderetur, unde manaret demum atque exhauriretur caeca vis mali. Sed haec quis adeat? quis fuftineat? qui fuafiffet, aut adminiftraviffet, certe non defuit. Sed etiam fi idem ipfe Vir huic operae, pro defungendis quoquo pacto doloribus non difficile annuiffet: caeterum fodales, & in D. Laurentii Sacris aedibus antiftites fui, nequaquam id attrectandum permifere. Quamobrem vivit adhuc vitae pertaefus homo, vigiliis nocturnis, moleftiifque diurnis, quaffus, actufque, fic, ut aridus, & fqualens toto corpore, futurum fit aliquando, ut doloribus falis in modum, quod Plautus ait, liquefcat. Res nota nullis non Coenobii fratribus, Medicifque Neapolitanis, quo homo miferabilis fingulos confuluit, Patavinis, & Venetis, & Romanis etiam exacto tempore immedicabilis. I nunc, & affere, malum exile loco perexiguo circumfcriptum,

externum, & quasi hilum in se coactum, multis & magnis medicamentis omnis generis, & exquisitis cessurum! Sed enim opinor spiritale malum, id est, auram fumidam & nitrosam, diu aliquando collectam, periostium aut os ipsum vitiasse, interim autem, ut foveatur & conservetur ab effluente & perenni sub venis materia perpetuari, atque persistere. Quapropter remediis semper exsiccantibus agitatum malum, nedum non elevatum est aut fractum, sed fotum etiam atque auctum; fortassis autem serapia Fumariae majoris compositionis; ex aqua fontana balnea; aut lactis asinini usus; commodiora fuissent.

Sed venio jam ad *alteram*, quam relaturus promiseram, Affectus consimilis *enarrationem*. Dominus Antonius Lombardus venerabilis Sacerdos, & curator Plebanus, in Sacris aedibus Sancti Angeli ad signum, septuagesimum annum attingens, homo plane melancholicus, habitu mediocri, sed dimensu procero, corporis: septem ab hinc annis dolorem, prunae modo flagrantem, ac perurentem persentire perpetuum; apud Franciscum Nolam, & me Medicos amicos, saepe conquestus est. Qui omni remediorum genere pulsus, nusquam excussus est aut levatus; tantum venarum summis per commissa rite multa Cardui pericarpia compunctis, molliri tantisper acerbum fervorem afferebat; sed mox tamen recurrebat infractus dolor; ut gravius torqueret; ita ferox ejusdem, ita solida semper perstitit, causa, quam equidem ad scaturiginem, & ad affluxum interiorem referendam certus sum. Porro seni sub umbilicum affatim irrequieta micabat arteria; indicio scilicet, quod fumidus ille spiritus ater, teterque, plurimus utraque vasa, sed maxime arterias distringat, atque distineat; ex qua aura discoquente suggeritur perenniter alimonia morbo. Hunc ego sane, quemadmodum & priorem hominem, curassem: sed vetulo, nescio quam ob causam, nostra exaudita suasio non est. Ita scilicet ad sensum hominum cadere darique consilia debent, ut suscipiantur, & ineantur. Habes jam duos mirificos, & fortis agnatae casus, quos equidem *Impressuras* afficientis mali vocavi propterea, quod impressum semel parti vitium, tum causa assidua fovente, tum remedio non attingente, nusquam emotum perstat, etiamsi a spiritu natum.

His adjicimus sequentia. *Perdolens impressura* & contumax, ex non cognita, vel causa, vel generationis modo, nobis observata supra vesicam; quae, post tentata in cassum multa praesidia generosa, brevi fomitis igne discussa est, in melancholico quodam viro, cujus nomen non annotavi.

Scipioni de los Previte, Fractensi tonsori, *perdolens Impressura* fuit ad indicem digitum extremum, quam ex usu *gummi*, seu *spuma venenata duorum draconum*, sustuli: adeo haec mala grandia medicamenta requirunt.

Atrabilaria impressura in vulva uxoris Caesaris Fortunati, nullis unquam vel valentissimis medicamentis emota, post diuturnos lancinatus foeminae misellae mortifera. Porro tam ope medica indelebilis haec noxa, ut ad τὸ βασκανίαν fascinum nos aut incatamentum magicum dicemus, retulerint plerique. R.P. Benigno minoritae observanti, ex oppido Castellucii, intra podicem, *perdolens impressura* sic pertinax fuit & infesta, ut candens ferramentum passus immitti fuerit, in Coenobio crucis, non sine cruce. Verum hoc praesidio sic constanter est sanatus, ut nunquam amplius ad se redierit dolor.

CAP.

C A P. XI.

De Carunculis, ad exulceratos abditos canales corporis adnascentibus.

EXulceratis particulis plerumque visum exsurgere carnem superfluam, quod fit, scilicet, quia multa veniens in alimentum portio, quae viscida est, coagmentata saepe cumulum aliquem facit. Verum substantia, aut modus non unus ubilibet est. Canalibus, qui membranei, nerveique sunt, suus & proprius est accretus. Sic ad urethram, quam acris & faeda, sub Venerea contage, proluvies exasperavit; frequentissime succrescunt carneae quaedam ligulae. Quanquam autem auctor est Jo. Riolanus, *l. 3. anthropologiae c.* 30. chirurgicis indoctis catetherem adurgentibus imponere renixu carunculam naturalem, quae valvulae instar orificium utrumque claudat; ne urina in urinarium meatum effusa, posthaec in vasa seminaria refluat; nihilominus & hoc eodem loco vitiosas gliscere ligulas, experimento quotidiano comprobatum est ita, ut haec inficiari prudens homo non possit. Sed & infimo intestino, post ulcera, subortas carneas appendiculas, & tactu digitorum, & dioptra saepenumero compertum est. Majus his omnibus est, quod enarrare nunc instituo.

Delatam ex Capuano marmoream statuam, opificis egregii manu laboratam, sed pulvere caenoque propterea, quod obruta diu fuerat, obsitam & faedatam, Josepho Riberae pictori praecipuo perpoliendam, & exornandam, commiserat Illustrissimus & Excellentissimus Dux Alcala, meus utique Dominus, rerum omnium inclitarum, & antiquitatis investigator, inter Principes Viros maximus; cui operae rite peragendae pictor industrius lixivium primum opificis saponarii parari jusserat: quod famulus ad horam quartam aut quintam in vitrea phiala delatum, & alicubi repositum, alter puer, forte vinum ratus, in stratam mensulam transtulit. Ad quam accedens primus Petrus Panus de los Reyes, Madritensis, pictoris alumnus, & contubernalis, parum multae experientiae, juvenis, lixivii rubelli pro vino protropo plenum haustum (imprudentia commiseranda, an excusanda magis?) in stomachum demisit: quae potio quas gulae acerbitates, quae ventriculo detrimenta, invexerit, potes ipse tecum reputare: nimirum praeter dolorem ab ustilagine flammeum, cordis aestum, spiritus angorem: ad haec ulceratio toto oesophago late restitit, quae medicamentis ad usturam accommodatis, ex *aceto*, inquam, *oxycrato*, *lacte*, *sero*, gargarisatu, ac pitissatu, non nihil quidem principio consedit. Verum fieri non potuit, ut brevi obduceretur, quin late circum, ad nudata cute loca, succreverit inutilis caro: cujus illud experimentum fuit, quod per cereum funaliculum saepe adactum nonnulla extrita portio, & per vomitum ejecta est, hic quidem spongiosa, hic fungea forma. Quo subit id, quod narravit Albucasis, *part.* 2. *chirurg. c.* 36. sic saepe recurrisse in exulceratas gulae radices hypersarcosin, ut haec igne perurenda denique fuerit in muliere, quae jam Abscessum hoc loco fuerat experta. Quod aegro nostro *hypersarcoma* tantum molestiarum, & in cibo deducendo difficultatis, peperit, ut solis apalis ovis, & jusculis discoctarum pulli carnium, etiam cum vi, & manu forinsecus impellente vix delabentibus, ac saepe etiam recurrentibus, pendula de tenui filo vita sustentetur, extenuato nimis & exsucco reddito jam corpore; quod plumbeus color investit. Curatus primum ab Andrea Tamajo, Serenissimae Ungarorum Reginae Chirurgo diligentissimo, & a Jacobo Sublier, medicinae scientissimo, postremum ad me delatus est, quem hisce remediorum generibus tutatus sum.

Principio, quoniam prima se offert indicatio ampliandae viae, per quam alimen-

menta necessaria, & horum vehicula, quae potulenta sunt, libere atque expedite ferantur: huc duo sunt a nobis excogitata remediorum genera, alterum per cucurbitulas, ad locum scilicet, qui maximam angustiam sentit, quod superius sternum ad secundam, tertiamque, costas est, ostensore aegro. Porro cucurbitulis, & ad anginam dilatandam vim esse, *sermone de cucurbitulis in Pyrotechnia nostra* monstravimus, testimonio Aretaei, Mesuaei, Guidonis Cauliacensis, Gulielmi Brixiensis, Joannis Arculani, Felicis Plateri. Sed & Jacobus Hollerius, & hujus imitator Ludovicus Duretus, similibus in caussis idem consuevere. Deinde quoniam in angustis urget solertia rebus, commentus sum membraneum oesophagi ductum inflatu recurvae fistulae diduci non mediocriter posse: quod cum proposuerim plus semel; neque ad hanc diem aut paratum, aut administratum, est instrumentum. Quod autem ad ulcus spectat; ut hoc exsiccaretur, ad exteriora datae spongiae novae, nunc aridae, nunc ex lixivio salso, aut aqua nitrata expressae, interne vero pitissatum *decoctum ligni Guajacini*, quindecies inextinctis, crassissimis aeramentis inalteratum. Praeterea *fumus cinnabaris* per tubiforme instrumentum ore haustus. Denique candente auro tres circuminustae crustulae. Quae remedia atque alia dum factitantur quotidie, spes est restitutum iri hominem: quandoquidem ad hoc tempus, quo scribo, haec Typographo mox committenda, profecisse non parum is homo videtur.

CAP. XII.

De Rosa capitis, ulcere rotundo, planoque.

NUnc e spina quidem natam *Rosam*, roridam, rubore nobilem, ambitu flexili circumductam; sed minime tamen aut suave halantem, aut verno decore atque elegantia perplacentem, exponam, id est, nullo adhuc nomine donatum Ulcus; *Rosae* nomen nunc primum auspicatum, propterea, quod ad declive caput, & super aurem, ex parva quae abscessit pustula, vel thymio maligno, vel parvo herpete profectum, rotundum, inversis plerumque oris, planum, & in tenues verrucas identidem sublatum, se objicit: quod scaturigine fotum humoris mali saniem non reddit pittaciis, praeterquam ichoroden: perdolens ad aliqua tempora; nullis remediis quantumvis praestantibus cedere suetum; propterea, quod altius infixus fomes pericranion, aut cranion, ne dum cutem & carneam membranam, infecit. Adde, quod a vasis partes bregmatis irrigantibus, quae a jugularibus profecta in anteriora capitis inflectuntur, alitur & conservatur perpetuo. Sic vitium apparet valentibus multis causis immortale, vel verius cum morte finiturum, ni Chironia manus occurrerit: quod ut fiat, enimvero licebit caustica quidem primum experiri: sed enim scalper & ignis hi fuerint, qui vehementer haerentes mali radices exstirpare queant. Quae observata comprobataque sunt a me, in viris quidem compluribus, sed praecipue foeminis, Valetudinarii nostri, decumbentibus. Quam rem Dominico Moschae, Francisco Romano, & Bartholo Capovae, Chirurgis Incurabilium assiduis, indicavi.

CAP.

CAP. XIII.

De ossea Tuberculi *capitis duritie.*

INter omnia symptomatum humanorum, affectuumque genere; si summam recte subducimus; apparebit sane rimantibus, nil non etiam incredibile in Abscessibus, Tumoribusque, fieri. Ostensurus equidem sum, paulo posterius, *ossiformes* humano corpori fieri *Abscessus*; sed hos praecurrit *osseum* ad bregma *Tuberculum*, quod in vestali foemina, Parthenophylacii Spiritus Sancti Delubri Neapolitani clarissimi, primum vidi, magnitudine mali mediocris. At dixi equidem *osseum*, ut a finito genere non discederem: sed enim insolens illa durities nulli secunda visa est: quae causa fuit, ut adnotandam ipsam hoc loco judicaverim. Ex qua una re dídiceris interdum, haud mirum esse, quod Ovidius, mythologiarum arcanus textor, in metamorphosi, Pythagorae nostro consentiens, versos in saxa homines fecerit.

CAP. XIV.

De Oculorum Abscessibus.

SUmma boni est, acres homini contigere visus, *in hexametra medicina* Q. Serenus ait: quod cum fortasse miraris extreme dictum; te quaeso refer ad id, quod propositum est metaphysicorum initio: cognosces suapte natura affectum esse hominem ad scientiam, argumentum autem praebet sensuum dilectio, & inter caeteros oculorum, qui plurimas nobis rerum formas ostendunt. Siquidem igitur ad bene beateque vivendum adeo conducit videndi sensus; in hoc autem, cum ad caecitatem laborat, curando; quoniam maxime caecutiunt quam plurimi: ob eam rem de *Oculorum Abscessibus* inopinatis, peculiariter hoc sermone dicendum volui; natura partis sic primum adumbrata.

Sunt oculi natura sic debiles, ut ab unaquaque causarum facile offendantur, quod Hipp. *l. de medico*, prodidit. Verum ab internis multo maxime perturbantur: nam & conceptaculo magno cerebri plurimum humido substant; & laxi sunt non solidi; tenuissimis cavis & multiplicibus tunicis intertexti, vasisque duplicibus, & nervorum maxime ductibus pervii; post haec agiles, & perciti musculis ad unam quamque loci differentiam; glandularum affessu, gravibus, malis, plerisque opportuni: denique in orbita subciliari conditi, ut sint inter alia superfluitatum capitis emissaria. Quibus omnibus rebus fit, ut humorum praecipue calidorum in capite oberrantium decubitus in ipsos facile fiant; atque adeo quemadmodum Cassius, *66. suorum problematum*, arbitratus est, humores in meatibus oculi defiguntur, atque offarciuntur ita, ut, calore per obstructum intro coercito, cum perspirare non possint, vehementer exardescant & effervescant; quam ob rem oculi, qui sub his sunt, gravissima phlegmonarum & Abscessuum pericula sunt incursuri: quae pericula quidem Hippoc. *l. de veter. medic. num.* 32. prodidit haec; *quaecumque fluxiones ad oculos vertuntur, ut fortes, & omnigenas acrimonias habentes, exulcerant quidem palpebras, erodunt autem aliquorum genas, & sub oculis, & partes ad quascunque tandem influxerint, rumpunt; ac peredunt eam, quae oculum ambit tunicam; dolores autem & ardor & inflammatio extremae adsunt aliquandiu, donec fluxiones fuerint concoctae, & crassiores redditae, & lemae ab ipsis exstiterint; fit autem concoctio permistione, temperaturaque mutua, & quasi coctura.* Haec Hippo-

pocrates. Atque haec una quidem ratio, sed aliquanto mitior est malorum, quibus oculi nostri patent.

Alter modus est. Celsi verbis dicam, *oculos inflammatione occupante, ubi cum tumore, in his dolor est, sequiturque pituitae cursus nonnunquam copiosior, vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior; cognitam hanc* M. T. Cicero 23. *epist. l.* 16. *Epiphoram vocavit*. Differt igitur hic modus ab illo, quod in posteriore confertus, & praeceps est ex capite pituitae raptus in oculos; in priore vero semel simulque non fit omnis affluxus. Haec secundum influxus modos expensae *Ophthalmiae* prima diorasis est. Altera secundum Celsum partitio est, qui *triplicem* omnem *Ophthalmiam* fecit, ῥιώδην, fluidam, ξηρὰν, aridam, φθινώδην, corruptivam: imitatus primum Hippocratem, qui alia praeter haec genera non cognovit. Sed nos singulas explicemus, Cornelii sententiis, si quando incidet, incidet autem saepe productis atque expositis. Humida seu fluxilis *Ophthalmia* discreta est tumore ac fluxione. Tumor has habet differentias, modicus amplus; mollis durus; longus brevis; oculum occupans alterutrum, vel utrumque. Fluxio duplex, lema, & lachryma; haec quidem ex serosa portione sanguinis; illa vero ex crassa, & glutinosa. Lema sic dirimitur, alba, mollis, sicca, multa, pauca. Lachryma vero sic distinguitur, multa, longa, calida, salsa. Horum quidem hi sunt modi, circa quos suos eventus, & temporis & viae terminique praedictiones, tradidit Cornelius; pro ut varie miscentur, sibique ipsis occurrunt, notatae differentiae. Si enim simul haec *coeperint*, id est, lema alba, & mollis, lachrymae calidae mista, tumore minime duro perstante, longi morbi metus non est; quod evenit, quia simul convenientia haec robur virtutis expultricis ostendunt, non sine humorum lenitate ac benignitate; & quia ex laxo tumore effluit tum crassa, tum tenuis portio recrementi; non potest non breviusculus esse morbus.

Videtur autem in hoc Celsi prognostico aliquid, quod discrepat ab Hipprocrate: siquidem hic ponit in hypothesi lachrymam non valde calidam; Celsus vero simpliciter calidam: si igitur legatur, ut Hippocrati placuit, multo certior est problematis nostra ratio. Aliud addidit Hippocrates, quod oculus agglutinatur: idque fit propter lemam mollem, & agitatam. *Ex adverso*, inquit Cornelius, *si lachryma multa sit & calida, lema pauca, tumor modicus, unum utraque oculum occupans, longum vitium erit, sed periculo tamen vacans, & dolor vix ante vigesimum finitur; nonnunquam duos menses protrahitur, sed quandoque finitur*. Fit autem id potissime, quod materiae satis in capite corporeve subsit, minime autem foras educatur, praesertim per unum oculum; longe autem à periculis est homo; quippe qui effluxum habet omnibus modis, neque etiam urgetur dolore, qui ex adducta ad oculum & non educta fit superfluitate. Est autem diversa non nihil haec praedictio apud Hippocratem; quod hic observans vigesimum indicationis diem, cum non finitur, transcurrit ad quadragesimum: qui si non judicatur, ad sexagesimum diem producit. Aliud addidit Senex, interea temporis, cum ad vigesimum perventum est, sordem sive lemam observari oportere: nam cum desitura haec est, alba & mollis apparet quasi concoctionem consequuta.

Pergit Cornelius; *si lema, alba, & mollis esse incipit, lachrymaeque miscentur, aut hae simul utrumque oculum invaserint: poterit quidem affectio brevior esse, sed periculum ulcerum est*. Verborum haec sententia nullam, me judice, rationem reperit: quin contrarium dictat eventum ejus, qui expressus est in codice, quando lema alba & mollis, quae caloris nativi vigentis est soboles, & concoctionis perfeae comes; ulces adferre non debet. Quodque difficultatem auget, cum hae praedictiones translatae ex *Prorrhet*. Hippocr. *dicto loco*, sint: longe ali-

aliter quam, ut ibi leguntur, fiunt hic expoſitae ; quare facient haec, ut homo titubet facile ſuper Cornelii doctrina. Sed equidem hoc non committam, qui videam ſectatorem hunc inter omnes Hippocratis fideliſſimum ; dicam vero mendum in hac lectione valde probabile, tum inquam interpunctione, tum depravatione ipſa verborum. Interpunctione quidem. Namque ubi haec ſententia primum incipiens diſtinguitur per finale punctum; debet eadem legi dependens à ſuperiori ſic, (*ſed quandoque finitur, ſi pituita alba, & mollis eſſe incipit ; lachrymaeque miſcentur*). deinde ubi legitur (*Aut*) repōnendum eſt (*At*) tanquam contrarium aut diverſum quidpiam ſubſequatur. Quam codicis lectionem eo equidem affirmatius judico retinendam, quod & nullam jam, aut priorem patitur difficultatem, atque illa ipſa eſt, quam Hippocrates reliquit. Quid igitur hac re certius ? aut opinione noſtra verius ? Difficultatem, inquam, non ſentit lectio : & praeterea ratione non caret ſua : quae ratio eſt haec. *Quandoque finitur, & vincitur diuturnitas ophthalmiae, ſi pituita alba & mollis eſſe incipit, ſubeunte ſcilicet maturitate humoris morboſi.* Id vere, quod ſequitur ; *ſi lachrimaeque miſcentur* (equidem interpretor) *ſi ſeroſa lachrymae tenuitas, craſſitudinem nacta ; viſcidior ſit reddita :* id quod Hippocrates dixerat ; ἐν τῷ δακτύλῳ μύσγεται.

Deinde cum dixit ex noſtra caſtigatione Celſus ; *At ſi ſimul hae utrumque oculum invaſerunt, poteſt eſſe brevior* : conſentaneum id rationi vides : quando diviſa in duos oculos materia facilius excuti poteſt : *Sed periculum eſt*. Hoc extulit Hippocrates comparata ἐπικινδυνότεροι γίνονται ἑλκωθῆναι, quod moderatius eſt ; & explicatius. Sed enim utrumque ſua ratione fulcitur. Nam multa materia longinquo tempore pergens, & utrumque oculum occupans, ut aliquid nitroſitatis, aut uredinis, nanciſcatur eſt facile ; quapropter exulcerare poteſt.

Pituita autem ſicca, & arida, &c. Jam ab his tranſit Celſus ad praedictiones *Ophthalmiae ſiccae*, dicitque, ſi lema ſit arida, *duo futura* ; & quod dolorem inducet vitium, & quod citius expedietur : idem niſi tamen interea exulceraverit ; atque ita ſuccedat *tertia Ophthalmiae ſpecies*. Demonſtrabimus haec nos vera. Dolor quippe ſequitur *Ophthalmiam ſiccam* : quod partes occupatae tumore ſunt adſtrictiores, non laxae : adeoque cum ſit eadem intentio, feret haec continuo triſtificum ſenſum ; erit tamen valetudo brevior, quod humoris fluxione parciore manente, nihil eſt, quod prorogare malum poſſit. Verum tamen id periculi ſubeſt ; ne ulcus obrepat, quippe cum aſpera ſua natura ſit fluxio : quid mirum, ſi exaſperare poſſit ? magis autem, quod humor expeditum in horas exitum non habens, nitroſitatis & uredinis initurus eſt aliquid. Vel dico cum ſiccitate conjunctam eſſe poſſe ſalſedinem, quae ſuapte natura exulcerat.

Tumor magnus. Altera Celſi praedictio. *Ophthalmia ſicca*, doloremque non movens, periculo vacat. Rationem habes ex proxime ſuperioribus, dicens ; periculum quidem exulcerationis eſt omne, haec autem ex una proficiſcitur acrimonia, quae nulla poteſt eſſe cum dolor non eſt : ergo &c. Atque haec prima praedictio eſt de *ophthalmia ulceroſa*. Sequitur alter fluxionis modus.

Si ſiccus quidem, ſed cum dolore eſt, fere exulcerat ; & nonnunquam ex eo caſu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Hujus ipſius ſententiae haec eſt ratio : quod dolor oriri cum non poſſit ex nulla ſolutione, ac diſtentione : eſt enim tumor ille ſiccus : caeterum oportet acrimonia agnoſcat, adeoque exulcerabit : atque inde fieri poterit, ut oculus cum palpebra conglutinetur ; ſicut perfecto conglutinari conſueverunt, quae mutuo ſe contingunt ulceratae proxime partes, ut anguli labiorum, digitorum, &c.

Ejuſdem ulcerationis. Sed & malos adhinc eventus docet praeſentiri : quorum pri-

primus est. Si praeter magnum dolorem lachrymae salsae, & calidae fuerint, aut si tumore nullum finem habente, lachrymae diu cum pituita profluant, periculum est, ne palpebrae simul, & pupilla exulcerentur. Haec quidem difficilia persuasu non sunt, expensa symptomatum vi, & superfluitatum oculi nitrositate, & caliditate. (*Aut etiam si, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit*) si cum dolore conjuncta sit in *arida Ophthalmia*, lachryma salsa calidaque aut si tumori non excusso lachryma cum lema diutius effundatur, idem ulceris periculum oculum manet.

Harum praedictionum prior pars facile suadetur ex calidae salsaeque lachrymae erosione. Posterior vero pars plana fit ex communi ratione excrementorum; quae cum putridi nonnihil habent, per sanam partem adluentes exulcerant, ut in fonticulis vulgo dictis. Exulceratum autem iri pupillam periculum est propterea, quod tumore per oculum manente diu, ex hoc lachryma profluens; acris, per pupillam descendens nil contineat, ne hanc exulceret. Notandum autem, quod Hippocrates per species, & distribute, protulit, Celsum complexim enunciasse. Dixit enim ille viris quidem palpebrarum eversionem, mulieribus vero, ac pueris, exulcerationem, & palpebrarum eversionem. Dixit vero hic infinite, exulcerationis tumor in palpebris pupillisve est, non sine artificio scilicet compendii; licet explicatior Hippocrates. *Pejus etiamnum est ubi &c.* Praedictio sequitur absolutae ulcerationis non evitabilis ex hac hypothesi; *si lema sit calida* (fortasse *pallida*) namque Hipp. χλωδαὶ; *lachryma calida, aut multa, in capite perfentiatur aestus; destendere de temporibus ad oculos dolor videatur; vigilia comitetur: sub his necesse fuerit oculum disrumpi, ac tandem non exulcerari.* Horum certe necessitas est haec. Siquidem maximopere consentiunt ad oculi exitium omnes causae, tum partis mittendis, tum excipientis, tum viarum, & humoris. Mittens quidem pars, est princeps, propterea robusta: recipiens vero cum exanguis & excarnis, ex adversa debilis, capax, laxa, subdita in proclivi; viae apertae, & natura ad transmissum humorum expeditae; humores ipsi, tum copia multi, tum qualitate acres, & erosivi. Jam igitur haec omnia collecta quasi manu si conspirent; quae vis obstiterit contra? quid auxilii succurrere possit?

Addit; *Intus ruptum oculum febricula juvat.* Aliter Hippocrates in *lib. 6. aphor.* 17. in quo monstratum est, solvi hanc *Opthalmiam* alvi profluvio. Sed quod Celso rupturae verbo est, taxat Marsilius Cagnatus, *lib.* 7. *var. obser.* 27. & ex hoc Viro transcribens Hieronymus Rubeus, dicit, haec ex Hippocrate translata, non recte satis suam ad sententiam expressa: nimirum Hippocrates scripsit febrem conducere ad oculi tutelam, ne rumpatur, non ad rupti medelam. Sed solvit tamen idem ipse suum nodum; quod oculum rumpi Celsus intellexit, id quod ait Hippocrates ulcus fieri: & idcirco non simpliciter dixit rumpi; sed intus rumpi, id est, continuum solvi, quod autem sequitur apud Celsum, (si foras jam ruptus procedit sine auxilio est) idem esse, interpretatur Hieronymus, quod apud Hippocratem ῥαγῆναι rumpi, & pertundi, velut acinum uvae pedunculo educto. Hanc autem praedictionem Hippocrates ad hunc modum extulit. Quibus rumpuntur oculi, & postea prominent, ut extra locum oculus sit, his & tempore, & arte opem ferri non datur ad hoc, ut videant. Cujus utriusque rei communis ratio plana est: quod effusus humor, & oculi substantiae pars, nullo unquam modo redimuntur; dirupto autem oculo, substantiam hujus abjici necessarium unusquisque videt.

Si de nigro aliquid albidum factum est, diu manet. Cum dixisset de aliquo oculi ulcere sanabili; subdit nunc de cicatricibus ab ulcere relictis, quam rem expressit Hippocrates ita: si splendicans cicatrix in nigra oculorum parte fiat, par-

tem

tem aliquam nigredinis dealbat adeo, ut si multo tempore permaneat, & aspera, & crassa, memoriam sui relinquat. Differunt autem haec Auctorum sensa, quod Hippocratis una praedictionis est sententia, quam Celsus divisit: deinde εἰ πολὺν χρόνον παραμένει per hypothesin dictum, Celsus fecit eventus. Ratio autem Celsiani dicti est; quod extrema cum sit mutatio de nigro in album, tempore brevi non videtur posse restituere oculum. Deinde addit; si asperum, & crassum est: id est, si cicatrix aspera, & crassa incumbit, etiam curatus oculus hanc non deponit. Per id enim extreme ulceratus oculus apparet. Atque hactenus bona malave, seu fluidae, seu siccae oculorum affectionis, & inflammationis, habes omnia.

Post quae si placet, & *Curationis modos*, quos Hippocrates tradidit enarremus. Ait is, *aph.* 31. *l.* 6. *Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venae sectio, aut medicamentum epotum solvit*. Qui aphorismus, ut dicam, quod sentio, visus est inter omnes lapis offensionis: sic in eodem enarrando titubarunt plerique. Primus Celsus auctorem suum propemodum accusavit ἀορισμοῦ, & neglectae distinctionis & absolutionis. Galenus vero, quasi non ausus magistrum reprehendere, vel diffisus a reprehensione defendere, professus est, haec eidem empirice collecta, nec non experiendo singulatim tentanda. Sed Aetius quasi reformidans vinum merum, quod Hippocrates explicate tradidit; praecepit, ut diluatur aqua: deinde monet, ne si expandatur in caput hominis lippientis facile laedatur. Quae monita sequitur & Jac. Hollerius. Ad hos vero Hieron. Mercurialis miratur, ecquo pacto Hippocrates solo proferat enumeratu genus omne remediorum, quae conducunt oculis male affectis. Id autem aut solenne vulgaribus, & indoctis, qui nulla sibi proposita medendi norma, nullisque perquisitis, aut rite consultis variorum affectuum indicationibus, iis offerunt remedia, quae tantum usus medendi comprobarit. Post haec aliud quasi denuo meditatus Mercurialis, non dubitat suadere nobis, Hippocratem haec scripsisse ad Medicos ocularios, & empiricos, qui plerisque maximis indiscretis corporum circumstantiis, certa quaedam remedia ad eorum affectus adhibebant.

Sic isti omnes: post quos alius quispiam & rationes meditatus proponat, quae sint propemodum ejusmodi. Primum enim, quod de mero proponitur, insolens videtur, quandoquidem Homero *l.* 5. *Iliados* appellante αἴθοπα οἶνον, ardens vinum, inflammationem augere, nedum non levare natura comparatum est, qua causa & venenum oculis dixit Valerius Martialis. Quod si devenis ad nostros Medicos: Archigenes apud Galen. *l.* 4. *de comp. medic. per loca cap.* 1. decrevit oculorum phlegmonis aquae potum inter caetera, quae memorat, inprimis convenire. Quin etiam idem ipsemet Hippocrates, *in l. de affect. num.* 2. scripta reliquit haec, vinum in capitis doloribus per partem illam calefactam, & humori attrahendo aptam, non est exhibendum. Haec & hujusmodi, quaedam non obscure laesa, summi Dictatoris auctoritate, tum isti, tum alii nostri Professores adstruxerunt; qui suam inconstantiam liquido monstrarunt. Non ita quidem nos, sed medicinae parentis effata oraculi loco suspicientis optimam ejus particulae interpretationem allaboravimus; relatis interim aliis omnibus, quas alii quilibet in medium protulere.

Galenus quidem partitas fecit opthalmiae curationes ex mero, ex fomento, ex balneo, ex detractione sanguinis, ex pharmaco, distinctis secundum caussam antecedentem conjunctam, defluxus tempora; secundum, in summa, quantitatem, aut qualitatem humorum: nam ubi peccent humores acrimonia, plenitudine non conjuncta corporis, tum conducibile balneum est. Si vero succi crassiores oculorum venulas distenderint, nulla toto corpore plenitudinis affectione apparente; meri po-

potus hos excutiet, ut quod attenuare, ac vacuare, motuſque vehementia obſtructiones expedire queat. Ad firmitatem autem curationis, & certitudinem proponitur & fomentum, vel uſu dignoſcendi, vel curandi, gnoſticum quidem via tentativa, ut cum uſu praeſentis medelae levatur homo, moxque recurrit dolor: argumento eſt fluxionem adhuc vigere; quare affectu jam cognito ad inanitionem aliquam corporis converti ſcopum oportet: nam ſi plenitudo ſubſit, neceſſaria eſt ſanguinis detractio: ſi vero cacochymia ſe prodat, purgatio. Ut vero therapeuticum aliquod probatur fomentum, cum partem infeſtat fluxio. Tunc enim humorem in anguſto contentum digerit & abducit. Hic Galeni logiſmus, & haec expoſitio eſt. Alia methodo viaque progreſſus eſt Ludovicus Duretus graviſſimus Hippocraticae doctrinae Profeſſor, quae eſt. Fit Ophthalmia multis de cauſis; primum ex decubitu acrioris & erodentis humoris, cum affectu vitioſo corporis & capitis; ad hanc opus eſt carthartico. Deinde ex diſtenſione tunicae adnatae ob vehementem ſanguinis affluxum; cui commoda ſanguinis eſt miſſio, tum univerſalis, tum particularis. Ad haec ex implicitis ad oculos atque irretitis craſſis humoribus, aut flatuoſo coemento; his remedio erit meri potio, alias vero balneum, quod materiam primo fundat, mox reſolvat. Poſtremo ex humorum bilioſorum atque acrium impactu: huic affectui fomentum aliqua commoderandi virtute conducit, quod communi omnium, & ſolenni ritu, fit ex decocto foenigraeci, meliloti, & hoc genus.

Aliam rationem adiit Jac. Hollerius, laudatiſſimus Hippocratis interpres: quae eſt; ſcilicet variae ſunt oculorum dolentium cauſae, quibus ſuae ſingulis occurrunt medendi formae. Cauſa primum antecedens amolienda; quaſi plethora quidem eſt, haec ſanguinis miſſione tollitur: ſi cacochymia ſit, haec purgante medicamento reſolvetur: eadem vero cauſſa conjunctae, ſi craſſus & tenax humor ſit, meri potione tum attenuabitur, tum diſcutietur. Si tenuis, & acris, & mordax is humor ſit; accommodato ſuo fomento caſtigabitur. Si vapor aut fumida materia ſit, quae organo ſe miſcuerit; balneum ad hanc rem commodiſſime deligetur. Hae multorum interpretum enarrationes ſunt: per quas omnes neque recitatae nuper ambiguitates eluuntur.

Alia igitur ineunda via eſt, quae luculentam huic Problemati conferat enodationem. Primum igitur ſtatuendum eſt, dolores oculorum aliis acceptos, pro doloris latiſſimo quodam vocabulo, qui ad morboſam affectionem ſe extendit: ita Jac. Hollerius, & Jo. Heurnius. Vel minus late, & ſpeciatim pro *Ophthalmia*: quod Celſus, & Galenus fecere. Nos dolores oculorum intelligimus pro *Ophthalmia* diuturne, & pertinaci, conjuncta cum pluribus affectibus, id eſt, plenitudinis, & cacochymiae; cum apparatu ſuccorum acrium, & craſſorum: plenitudo autem non ſolum ſit corporis, ſed totius corporis, & capitis; ex quarum cauſarum omnium incurſu facili negotio ruptum iri debeat oculus: quemadmodum ex eodem Hippocrate oſtenſum eſt. Quocirca dolores intelligas diſcriminis nomine propoſitos.

Secundo ſuppones in hac Ophthalmia tantum eſſe cauſae conjunctae, ut venulae oculorum diſtentae turgeant humore plurimo.

Tertio non ignorabis, vinum Veteres cum uſu balnei miſcuiſſe: quam rem teſtatur Andreas Baccius in ultimo libro de Thermis, & Jac. Hollerius hoc eodem loco.

Quarto ſcire licet, vinum veterum, meracum & vetuſtiſſimum fuiſſe, & ſubtilitate partium cuncta medicamenta ſuperare potuiſſe; praeſertim, quod potum alimenti cauſa natura hoc amice complectitur.

Quin-

Quinto vero conſtitue balneum eſſe corporis univerſi remedium ; fomentum vero particulare. Sed balneum liquat funditque ſuccos ; fomentum diſcutit: hoc quidem minime cognoſcente ſenſu; illud vero tum cognoſcente, tum ſecus.

His omnibus ante propoſitis videbis, diſcrimen inter noſtram & aliorum expoſitionem eſſe, maximum, nimirum plerique omnes volunt ſingula illa remedia disjunctim adminiſtranda: nos vero, vel conjunctim omnia, vel plurima. Siquidem ex hypotheſi Ophthalmia haec diſcriminoſa plurimum eſt, tot tantarumque cauſarum, & affectuum concurſu; plenitudine corporis totius, & capitis, cauſa antecedente; conjuncta, infeſtante ſecundum quantitatem, & qualitatem; tum craſſam, tum tenuem. Ad plenitudinem autem ſanguinis valet ſanguinis detractio; ad univerſale vero vitium humorum in corpore redundantium, conducit purgatio. His, de more, praemiſſis univerſalibus & communibus medicamentis: caeterum humores craſſi ac viſcidi ſtabulantur intra venas; adverſus quos peccantes conferet meri potio: ad evocandos autem extra venas mirifica vis eſt balnei, quod tum evacuat, tum revellit, tum a corpore, tum a capite, quo capite inanito, ad tumorem hujus excutiendum uſus ſummi fomentum eſt. Ita ſuum ſingulis beneficium pro vario Medici ſcopo adimplentibus, ſolvitur Ophthalmiae diutinus dolor. Id quod confirmatur. Nam illa tandem eſt felix methodus curandi longas & periculoſas Ophthalmias, quae ipſam mali cauſam exhaurit & ex toto undique corpore confertim, & ex ipſa ſingulariter parte, ſimul revellendo: obſecundat autem trahenti libenter evocatus humor, & viae patent. Atqui methodus Hippocratis praeſtat haec ſingula, ſicut oſtenſum eſt: igitur, &c.

Deinde confirmatur, quod vinum, quale deligebat Hippocrates, vetuſtate elaboratum, atque, ut ita dicam, aethereum redditum, non laedit, aut ferit caput, quemadmodum, neque ſpiritus vini: verum tamen eadem tenuitate permeat facile per vias urinae: atque ita ſeroſos acres humores Ophthalmiae cauſas educit, ut in diaetetico chirurgico demonſtravi.

Tertio confirmatur noſtra haec expoſitio: nam per hanc maxime ſervatur auctoritas Hippocratis veneranda, tolluntur que ſingulae obtrectationes, quae derogabant fidei aphoriſmi. Prima Celſi, qui imputat Hippocrati inexplicationem: atqui ſic ſatis explicita videtur ejuſdem ſententia. Secunda Galeni, qui voluit hunc empirice traditum aphoriſmum, conſtat autem ratione munitiſſimum eundem eſſe. Tertia eorum, qui vinum volebant aqua diluendum & modificandum, metu fortaſſe inflammationis. Eſt quidem merum abſtinendum ad inflammationes, & Ophthalmias recentes, non ad eas, quae ſunt inveteratae, pendentque plurima parte ex craſſis ſuccis. Atque adeo non contradicit ſibimet Hippocrates, aliter loquutus *in ſecundo de affect.* nec eidem Hippocrati incommodant allegatae adverſus oculos vini noxae; quando apud antiquos medicatus uſus meri longe alius fuit. Jam igitur ſi conſtant haec, ut conſtare ſatis poſſunt: quis eſt jam, qui de aphoriſmi veritate ambigat? quis Hippocrati non applaudat, & accinat?

C A P. XV.

De aurium Abſceſſibus.

AUriculae, quae nulla prorſus carne participant, quibus modis Abſceſſus ineant, & in quo ſinu primum excitam ſaniem, quae in dies multa fluit, contineant: & a nemine video ſatis explicatum, & difficile id expeditu ſentio. Comprehendit autem & haec res problemata perobſcura, minimeque a noſtris adverſa:

quae tamen resolvi nonnullius momenti sit. Quas ob caussas in talibus periclitari meum ingenium facile passus sum, qui res tritas atque vulgatas non sequor. In universum ergo mihi videtur externus hic affectus, & a caussis cieri solitus item externis; si id quod plurimum accidit, intelligas: nam & interne consentiunt interdum. Ad hunc autem modum, ut puto, se res habet. Ubi calida vi conciti succorum ichores ad exteriora, & superiora sunt elati: tunc hos frigidum succedens exprimit: quos natura, quae parti insidet, in locum maxime pervium & sinuosum remittit, hae sunt auris partiumque suarum laxitates atque compagines: enim vero Anatomica fide cognitum est, auriculam velut extremum tubae, quod ipsum resectum concipe; commissum quidem cum pericranio, sed cum hoc admodum laxe coagmentatum & conjunctum; quam rem ostendit luculenter mobilitas quoquo versum actae particulae. Inter haec igitur auris internae praesegmina sese colligit humor e venarum osculis effusus, cujus pars & in declivem organi tubulum refunditur. Neque enim, ut multi sibimet ipsis suaserunt, ex internis auriculae latebris humor elisus prodit. Sic enim plane muti, surdique omnes, quibus secundum interiores aures illuvies purulenta fuerit. Verum enim vero quaerenti, num aliqua sit pars, quae peculiariter Abscessum concipiat: protinus responderim, illam non deesse. Refert enim Jul. Caesar Arantius tum in *libro de tumor. cap.* 25. tum *l. de anat. observ. cap.* 29. in auris anteriore particula situm quoddam adenosum corpus solidae substantiae replens cavitatem, quae supra masseterem est, multis usibus serviens. Primum vasorum jugularium ad summum caput contendentium diremptui muniendo. Deinde articuli motui per madorem perpetuo refusum conservando. Tertio ad retrimenta, quae ex eisdem vasis emanant, suo sinu colligenda. Haec igitur una sedes est, & hic locus, quo primum advectae materiae suppurantur. Argumento autem est, quod si stagnantes hi sinus manu comprimantur, pulsus humor sursum ex auris concha efferetur facile.

Est autem affectus subcutanei plus centesima observatio per me facta: quorum experimentorum jam aliquot memoriae servata narrabo. Primus fuit sodalis Franciscanus Conventualis in Divae Annae, cui Dionysio nomen, patria Cremensis, atque alii duo Incurabilium Valetudinario decumbentes, Anno 1624. quorum alter Josephus de Eriodo Eubulita homo; alter Josephus Sanna adolescens Apulus Thranensis. Quartus Leonardus Durandus, Jatrochymiae & rerum naturae studiosus, qui ex parotide, ac maligna febre mortuus est. Porro, quod ad parotidas, scire licet; has raro, qua extuberant, aperiri per sese, sed per viam obliqui ductus effundi: quemadmodum ante de purulentis auribus explicui.

Verum enimvero non dissimulabo, quae transvadentes introrsum extrorsumque meatus in auriculis persuadent. Primo compressis naribus, atque ore sursum compulso spiritu, purulentas aures exhauriri prodiderunt & Razes, qua de hoc eodem affectu tradit; & Mesueus *l.* 2. *Grabadin partis primae sum.* 2. *c.* 8. quos sequitur & Nicolaus Florentinus *serm.* 7. *tract.* 4. *sum.* 2. *cap.* 54. quam nos rem, periculo in multis facto, veram comprobavimus. Inter caeteros memini Domini Hieronymi Montaquilae Sacerdotis Regularis, quem apostema post aurem expertum, cum Excellentissimo Medico Sebastiano Vecchiono, curavimus. Itemque comperimus in Felice Paduano Tabularum aenearum sculptore, & in modo memoratis hominibus, atque aliis compluribus. Deinde Alchmaeon Calaber Crotoniata rei Anatomicae primus auctor, Philosophusque, vel ab Aristotele celebratus: sicuti scriptum est in *libr.* 1. *de natur. animal. c.* 11. capras non ore solum, & naribus, verum & auribus spirare sentiit. Quam rem aliquando admonitus Bartholomaeus Eustachius, seculi nostri studiosissimus, idemque subactissimus Anato-

tomicus inventis explorate viis ſpiritus, hoc ipſo ſermone de auditus organis mirum in modum admiratus eſt, habet autem uſus in medicina praeclaros. Horum unum, & admirabilem indicavit Auctor *l. de rem. fac. parab. ad Solo. c.* 10. qui vel ex hoc Galen. aut magnus homo cognoſcitur, quod ad dolentes Aures citra ulcus ſulphur ignem non expertum per nares interventu calami inſpirat. Sed & Guljelmus Rondeletius *in practica method. c. ſexto* ſcripſit, maxime conferre ſternutamenta tinnitibus aurium reſolvendis, ſi frequenter excitentur: nam ſtatus, ait, cerebri non minus per aures, quam per nares diſcutiuntur.

Haec illi: quae quanti ſint ad noſtra deprimenda momenti jam vides. Spirare apud Alchmaeonem noſtrum interpretor, & ſpiritum auribus allidentem, & ejus omnes modos ſentire: quod Virgilius fortaſſe cum Crotoniaca conſentiens dixit haurire. Donata vero capreis nimirum ardua petentibus, ac de ſumma rupe pendentibus, (unde capriciosa dicuntur ingenia) κατ' ἐξοχὴν diſciplina, quae alioquin eſt & damis, cervis, leporibus, ut per hunc exactiſſimum ſenſum ſe ſuamque vitam maxime tueantur. Sed & animantibus omnibus ad diſciplinam aptis haec dos non deeſt. Equus quippe meus inter multos ſagaciſſimus, ſed quia cantherius, & nigro univerſo tegmine amictus, id eſt, exuſtus, & melancholicus: ob haec pavidae naturae, & ad omnia antrorſum ſemper arrectis auribus incedit, ut differentias omnes ſpiritus, id eſt, rerum captet. His jam apparet nil nobis Alchmaeonem noſtrum contradicere.

Sed neque Rondeletii doctrina quicquam adverſus nos facit: quandoquidem infinite tenuior eſt ſpiritus, quam humoris purulenti ſubſtantia. Poſt haec autem cum Razae, & caeterorum Arabiſtarum huc producitur experimentum: illud hac ratione explico. Siquidem ore naribuſque compreſſis compulſus ad ſuperiora ſpiritus partim tenduntur muſculi temporum auribus affinium; partim interne diſtenditur auriculae tympanum: itaque compreſſa externe, expulſa interne, ſanies, ſic foras non exilire non poteſt. Non igitur illud fit, quod ex inferioribus tympano ſinubus erumpat per obtenſam organo membranam, ut falſo quidam exiſtimarunt.

Caeterum, quod dixi, parte auriculae ſubcutanea procreari ſolitum Abſceſſum, & quod ſuper tympanum externe conſcendens ſanies expreſſa pellitur, non ex interioribus venit (nempe ſic prompta ſurditas) non ſic intelligendum eſt abſolute, ut non interna etiam ſub auricula creari poſſit Abſceſſus: quo tempore occupatis a ſanie membranis, neque etiam ſequitur ſurditas perpetuo; quippe quod interdum educitur ſanies vel per rarefactam membranam, vel per rimam inter porum auditorium, & os calvariae. Scribit autem Fallopius annulum, quo tympanum continetur, eſſe cartilagineum non oſſeum, nec conjunctum ſic cum oſſe calvariae, ut non ſit contiguum: in pueris autem ſeparari facile poſſe. Confirmat haec & Rodericus Fonſeca in *conſil.* 39. *tom.* 1. quae propterea retulimus, ut ne videantur contradicere noſtris. Quamquam nihil in Medicina perpetuum dixit Celſus in prooemio generali: & nos ea, quae plurimum, & frequentius accidunt, producta volumus. Sic de aurium abſceſſibus, & horum problematis expeditam brevi rem habes.

C A P. XVI.

De Scliroſarcomatis gingivarum.

PRoditum eſt a Bartholomeo Euſtachio id de dentibus; ad horum praeſepiola ſaepe, tum multum effluere gypſeae pituitae, ut ſinubus ipſorum repletis dentes a vinculis exſolvantur, foraſque ſenſim propellantur. Mea vero eſt obſervatio,

tio, ex eadem eluvie pituitae concrementum enaſci carneum; ſubrubrum, progerminum, quod interdum galli coronam, interdum oſtracodermi carnem purpuream refert. Hoc genus *epulidem* noſtrates Medici nominant, verum qua recte viderint. Etſi enim epulis excreſcentia quaedam eſt carnis: haec tamen ſuccedit ad male purgatam & minime reſiccatam *Parulidem*, quae, Paulo & Aetio teſtibus, inflammatio quaedam eſt particulae cujuſpiam gingivarum. Utraque autem expullulatio quaedam eſt ſanguinis, & calida ἀποστημάτια quae Pauli eſt doctrina partim *in l.* 3. partim *in l. 6.* deſcripta. At vero, quod nos proponimus Germen, eſt carnis nulla unquam praegreſſa phlegmone, ſed ſola humoris viſcidi craſſique ſcatebra profectum: quod genus σαρκώδη βλαστήματα Galenus vocavit *lib. de tumor. praet. nat. c.* 21. παρόντιδας vero, latino non invento nomine, dixit Cornelius Celſus, *libr. 6. rei medicae c.* 13. Non difficile autem eſt, ut Germen latiuſculum intellexerit carnis; quandoquidem ait; ſi major is tumor eſt, commodius totus exciditur ſic, ut ex utraque parte dens liberetur. Quod ſi minor interdum etiam hic tumor a Celſo deſcribitur: id propterea non facit, quo minus & major hoc genere comprehendatur.

Recte igitur Aldinus uterque codex, id eſt, Venetus, & Romanus παρόντιδας, non *parulidas* legit: quod nomen perperam reponunt primus Joannes Manardus *l.* 7. *Epiſt.* 2. mox Gulielmus Pantinus, & Robertus Conſtantius in ſcholiolis. Neque enim quicquam facit, quod apud Graecos id nominis non extet. Nempe fieri potuit, ut neque omnes iſtorum libri ad nos pervenerint; praeſertim Alexandrinorum, quos ubique citavit Latinorum antiquiſſimus Celſus. Jam vero, quod aſſeruit hic Auctor vocatas a Graecis *parontidas*: id adſtruit & vere vocatas, quippe ſuum nobis abunde teſtimonium ſatisfacere poteſt. Quid quod recte formatum, apteque impoſitum nomen videtur *parontidum*, id eſt, poſiti juxta dentes affectus, vitiive; qua de re laudo ſummopere conſtantiam Balduini Ronſei, viri medius fidius de Medicina bene meriti, qui *parontidon* nomen mutari nullo modo paſſus eſt. Quod ego Germen, tum ex ſubſtantia, tum ex duritie *Scliroſarcoma* vocandum judico: quale ferme deſcripſit idem Balduinus *in hiſtor. medicinal. miſcellaneorum* 7. aut quale narravit Felix Platerus, *in obſervat.* Sed & quaecunque nos ejus generis curavimus, omnia citra phlegmonem evenere. Quae, ſi placet, experimenta de plurimis ſelecta narremus.

Perſiae Peregrinae conjugi Michaelis Angeli Pinti, trigeſimum annum natae, ad antepenultimum molarem oblique nata caruncula, principio lentis magnitudine, mox dimidiae fabae modo. Quod concrementum a Medicis, & Chirurgis, leniter tractatum, & per medicamenta plurima non repreſſum, intus, extraque ſepta dentium excrevit ſic, ut molarem altera parte revulſerit, & contorſerit; quo tempore infrenabilia profluvia ſanguinis extiterunt: atque eo magis verenda, quod cumulatiſſime praegnantem offenderunt, a qua jam ſarcina diu levata; ſed incremento latiore ſarcomatis, & putore ſaniei, quam grypi duxerant, afflicta & pertaeſa: jam me ferramenta liquido adhibiturum acceſſit. Quibus ego tum frigidis, & reſcindentibus, tum igne retorridis varie, atque apte, adminiſtratis, viraginem alioqui foeminam ab annua, & amplivaga noxa liberavi; collega ad eam rem Joanne Dominico Malliocho efficacis Medicinae cumprimis amico. Quo ipſo item praeſente, & Jo. Baptiſtae filio Adreae Piſcicelli, octavuum annum nato; ſcirrhoſam iſtiuſmodi carunculam, mole quidem aliquanto minorem, ſed pro immedicabili ab aliis ſummis Chirurgis relictam, ſemel igneo diſcindente ſcalpro curavi. Poſt hos erit tertia filia Tonſoris, Antonii Fuſci, quam rem *in l. privatae chirurgiae c. de ſarcomatis gingivarum* expoſui. Sed aliis nominibus admiranda narratio fue-

fuerit de Victoria Antonii Conradi Sartoris filia, quae ad hunc se modum habuit. Maxilla inferior dextri lateris mirum in modum turgida vitium alebat; qua molaris secundus est. Hic si ferro plusculum attrectaretur, audiri tum fragor, & resonitus vaginulae veluti quassae. Ita scilicet minus amicus dentium complexus erat, quamobrem de excutiendo saltem uno molari alioquin infirmiore significatum a me est: qui sic quidem haerebat laxe, ut matris manu per filum fuerit exemptus. Sic carnis inutile glomer, quod radicibus extracti dentis exultaverat, tractari commodius fuit adeoque resectum primo per scalprum, mox ignito auro repressum est: quae cum semel opera exhauriendo vitio non satisfecisset; rursus ac tertio repetita est. Mirumque fuit, ut extumescens diu facies, atque etiam maxillae turgor residere, brevi sunt visae; quamquam ad exteriorem malae faciem & medicatae cinnabaris fumo spongiolae, & diapyriti emplastra, & ex plumbo hydrargyroque conflatae lamellae, nonnihil adjumenti dedere. Quas meas omnes administrationes, & curationes confidenter admittendas, atque exsequendas, parentibus suaserat excellens in arte medica vir, Horatius Thesaurerius Salernitani Collegii Doctor. Ad haec exempla possem & de caruncula spongiformi dicere, quam Illustri foeminae Victoriae Pyrrhoniae de primo molari dente subduxi. Quibus jam omnibus expositis experimentis, satis perdiscere potuistis, initiis, materia, substantia, magnitudine, more, atque aliis accedentibus propriis, & privatis *Sclirosarcoma* esse. Tantum abest, ut de *Parulidis* genere sit, quod firmatum aliorum opinione fuerat.

CAP. XVII.

De Genuini Dentis eruptu, ementiente Abscessum.

GRaves, ac perdolentes singulorum Dentium omni aetate sentiuntur exortus: in quibus scilicet excludendis, magnus in dies a natura commissus apparet conatus. Ex qua causa febres, aestus, convulsiones, languor, & immutatio multa corporis visuntur: in pueris maxime; de quibus Hippocrat *in libr. 3. aphor. 25.* Narravit autem Ambrosius Paraeus, *in lib. 23.* suorum operum *cap. 57.* complures teneros suos natos ad usque fauces orci perductos, una vi prorumpentium denticulorum: usque adeo ut scalpri necessitas fuerit expediendis obicibus, & habenis ipsorum. Quam rem & Andreas Vesalius *in l. 1. de fabrica corpor. humani c. 11.* docuit; atque etiam Alexander Benedictus *in 8. lib. de cur. morb. c. 18.* & post hos omnes Jacobus Fontanus *in l. 1. pract. med. F.*

Sed ne minus quidem molestus est proruptus dentis prudentiam ducentis (*sophronisterem* Graeci dixerunt), sub obduratis aevo membranis, dum vigesimo post anno, aut etiam trigesimo contingit; sub quo tum inchoante, tum in dies augescente, Abscessus, musculorum masseterum distentus, & genarum gingivarumque tumor non exiguus, cum oris maxillarumque impedimentis, adveniunt. Quibus omnibus fit, ut parum experti Medici nil discernentes aetatem, affectiones habitudinemque corporis, circumstantias denique rerum obtuse perspicientes, ad multas sanguinis detractiones, ad solennes corporis expurgationes, protinus accedentes; illud operis, quod a natura sedulo curatur, pro Phymate, proque inflammatorio Abscessu, tractant: ex quo genere, quod hisce diebus evenit nobili Decio Favillae, Neapolitano, supra quintum & vigesimum annum nato juveni, narrabo. Doluerat homini diu multumque forinsecus commissura malarum, interne vero molarium utrorumque confinium parte sinistra, propterea scilicet, quod extremi molaris

ris nuper exerti mensula parum exerta, ac tantum non gingivae fibrulae contecta, cibos solidiores nedum commandere non posset, sed graves etiam distentus noctu diuque sentiret. Cum vero, sub semitecta particulae lacuna, sanies aliqua collecta putorem redderet; opinio multis fuit ulceris, aut fistulae. Ego vero, perspecta re, continuo suspicionem exurgentis Dentis *sophronisteris* objeci; qua sic, ut absurda re audita, decursum est ad demoliendam incumbentis gingivae particulam, qua confecta re continuo quidem putor, ac dolor, abjicere: verum ad extremum luculenter apparuit, affectiones omnes malas ab una dentis eruptione productas. Sic lusae saepe sententiae, quae firmamento nituntur aliquo, praestabiles exitu seipsas produnt: & contra falsa, quae primum specie probatae fuerunt: ad extremum leves & inanes deprehenduntur. Quae de senilis dentis eruptu primo relata volui; ut ementitam Abscessus imaginem praemoniti sint inexperti quicunque. Porro quemadmodum Gemmarius artifex lapides Orientis pretiosos ab his omnibus, qui nexiles, aut culti non sunt, secernit, atque secludit; ita & qui de morbosis affectibus agit, ementitos a legitimis sejungere debet.

CAP. XVIII.

De lepido Sarcomate, seu squamiformi Tumore bucci interioris.

POst illud vero, quod modo audisti, semiputridae pituitae Germen: tradam & alterum loco quidem proximum, forma vero, & materia, longe dissitum. Homini cuidam statae aetatis, corporis aliquanto procerioris, nigris oculis nigrisque capillis, venis ad brachia manusque extantibus, colore fusco, melancholico ad summam habitu; gena tenus dextera interne, magna velut inclusa offa, sublatum Tuber carneum, globosum quidem initio, mox, ligulae cujusdam crassioris modo, ad guttur oblique flexum, multos jam annos, cum incommodo multiplici loquendi, mandendi, deglutiendi, perlatum fuerat, a Medicis omnibus pro immedicabili relictum: cum ad me, & ad Flamminium Crassum, Calabrum Tropiensem, Curtorum instaurandorum peritum ab homine, qui nostram operam etiam in arduo negotio expertus fuerat, missus est; quem nos inito consilio curandum suscepimus, jussum interim, & suasum, firma spe ut esset sui brevissime restituendi. Quibus ille malum, ait, omne futurum sua miseria levius. Ventum ad agendi commenta, ac rite paratis omnibus, quae necessaria visa fuerant, collocato jam in humili sella homine, diductoque ad proximam operam ampliter ore, per ministri manus, & lignea forficula confectum est glomer carneum, acuto scalpro, qui primum obtusus est, cum offendit ad aliqua, quae mox referam. Nempe rescisso per vim majorem & firmiorem toto *Sarcomatis* corpore, in conspectum se dedere squamae propemodum osseae, persperfae per ipsum, nulloque ordine dispositae sic, ut hirtum hortensis brassicae thyrsum referret. Res ostensa multis amicis Medicis, qui nulla non admiratione sunt completi. Sub exsectionem, aut post ipsam, offensa nulla praeterquam aliquid sanguinis effusum est, e reticulata quadam vena, quam vitii creditam nutriculam, cauteriolo ad id parato, facile repressi. Vixit autem exinde homo minus pro mense liber, famulus & pedissequus Illustris Viri Fr. Horacii Majorani, ex ordine militum Melitaeorum, jam vetuli. Rem quam, annorum duodeviginti memoria, vidit Joannes Baptista Nauclerius, vir praeter multam rei physicae scientiam optimis moribus excultus.

CAP.

CAP. XIX.

De subatro Farcimini simili Tumore.

PRodidit memoriae Thomas Cneulinus auctor, ab Joanne Schenckio, *in opere medicin. observat.* saepe relatus, puello nuper in lucem edito, vivido & eleganti, sub dorsi finem paulo supra coccygem; visum *tumorem Farciminis* modo exstantem, e quo, Chirurgica manu aperto, saniei modicum effluxit, quo rursus, aliorum Medicorum consilio, funditus exsecto, quarto post die puer jam novissime relictum revisit Orcum. Id ad unguem, ut nil ferme detrahas. An. 1621. evenit filiolo Domini Flaminii Constantii, criminum Quaestoris, in magno praetorio probatissimi, quem *atro cruentum intestinulum*, cum contra sentiente Tarquinio Mokio, Chirurgo satis perito, discidisset alter quidam, non postremae notae Chirurgus; lepidissimo protinus puello (proh facinus) tenue vitae stamen incidit. Vidi & ejusmodi aliam quasi *jecinoris subatri fibrulam* fronti appensam, in puellulo nuper nato Antonii de Luca, in Valetudinarii Sancti Angeli ad Nilum ordinarii nosoduli. Item in tenerrimo infantulo Hieronymi Dentii, quotidiani in Parthenophylacio Spiritus Sancti obsonatoris. Atque item filio Francisci Albini, Fabri stannarii, ad subsellia Portus Neapolitana: atque in aliis aetatis primae puellulis, sed maribus perpetuo. Ut jam conjicere liceat ex multa tum materiae, tum facultatis attrahentis vi, talia concrementa nasci: quae aceti ego faecula, & diluto vividae calcis spongiolis accommodatis, & hujusmodi medicamentis exsiccantibus saepe discussi.

Atque hactenus quidem de lacteolorum homuncionum *atrosanguineis Abscessibus*: nam & natu grandibus, ac bene firmis hac coloris specie vidi nonnullos; inter caeteros quale morum seminaturum coloratus, varicosus, & pulmonis instar laxus tumor de superioris labri angulo Escharae marinae specie pendulus est, illustris & integerrimi Consiliarii Sanfelicii, sorori germanae; qui tumor cum vulgare mulierum verticillum in praesenti superet magnitudinem, fuit & quo tempore vix etiam Juniperi baccam attigit: arbitror autem, (quod nemo propter atechniam referendo discrevit) ortum habuisse ex tenui varicula, quam affluxus postmodum humoris multus ampliavit, atque distendit sic, ut formanti voces, & manducanti nonnihil incommodum, & grave sit additamentum.

CAP. XX.

De Faviformibus Abscessibus.

FAviformes Abscessus vocavi subputria quaedam & caeca ulcera, quae circum adductis digitis primoribus expressa saniosum mucorem forulatim reddunt, ad eum prope modum, quo favus mel. Adveniunt autem plurimum postica corporis parte a cervicibus pone dorsum ad usque coccygem, senibus, aut grandi jam aetate hominibus, qui crassum & semiputrem sanguinem cumularunt. Ego vetulos homines, qui labem hanc subiere possem numerare quam plurimos: sed paucis ero contentus.

Primus, quem adhuc juvenis ad curantem magistrum Julium Jasolinum observavi, fuit Horatii Cytharellae Medici pater septuagenarius: qui cum eo morbo in dies proserpente commortuus est.

Secundus ab eodem praeceptore curatus Hieronymus Albertinus, Vir patri-

cius octogenario non minor, qui ab eodem affectu spathulas grassato praereptus est.

Tertius Martius Cinnamus, sexagesimum annum natus, qui secundum cervices id vitii perpessus distentiones exitiales jam a Medicis interminatas incurrisset, nisi Chironia, per nos, opera succursum esset; cujus rei descripta plene legitur Historia libro *Pyrotechniae nostrae Chirurgicae cap. de Anthracibus*; enimvero sic ibi cum vulgo Medicorum appellare libuit eos, qui nonnullam cum Anthracibus cognationem habent.

Quarta vetula fuit monacha veneranda Parthenophylacii Spiritus Sancti, cui Franciscae Castigliae nomen, secundum cervices etiam experta saevituram in mortem affectionem; nisi, provido equidem consilio, totum ulceris ambitum ad radices usque praesecuissem.

Quintus Melchior de Gaudio, supra sexagesimum quintum annum natus; qui vir etiam ad inion foraminosum hoc malum sensit, liberatus item a me vi scalpri.

Sextus Marcellus Ferrellius, custos nostri Valetudinarii, septuagenario major; qui binis ad nates *amaris* ejusmodi *favis* post importune suppressam a se scabiem, postque diram, in scroto, sedeque, feliciter a nobis curatam gangraenam, gravatus est.

Post hos omnes, ultima recensebitur Catharina Scarpata Cler. Francisci Antonii Masulli mater, quinquagenaria; quae ab amico quodam nostro, in Chirurgia satis exercito, valentissimis quidem medicamentis, sed sine respectu diu curata, vitam prius, quam sinuosum mali fomitem reliquit.

Porro sis admonitus velim, malum hoc spongiae, savique modo, perfractum; propterea, quod secundum omnes suos cuniculos expurgari probe non potest, putredinem nutrire latentem; qua sensim ἄνα κ̀ κάτω proserpens, affatim ampliato vitio serpit, ac debiles homines febre, doloribusque, opprimit; quamquam non ita eos, qui robore valentes reperit. Adversus quae discrimina nostrum est experimentum, vel ab initio scalprum; & post hunc, si multa vitii vis exegerit, ignem etiam salutariter adhiberi; pauco & momentaneo doloris saepe dispendio, periculis praesentibus inclusam vitam facile vindicaveris.

CAP. XXI.

De vastissima Omphalocele atque Enterocele.

PAtiemur & in hos quoque sermones aliquando veniant *Abscessus, qui sunt cum illapsu partium certarum corporis*: has κήλας veteres Graeci nominaverunt. Ex his autem omnibus formis commemoranda esto, multo ante tempore a me notata, *Omphalocele* atque *Enterocele*, quotquot cernere licuit vastissimae: nos umbilicarium *Ramicem* prius exponamus. In Parthenophylacio Spiritus Sancti, Virgo fuit adolescentula, (Sabellae Carbonae nomen) cui ab assumpto leviter veneno, concitatis cum vi plurima vomitibus, & inconsultis, sicut in casibus hisce fit, ejusmodi concussibus corporis: ad umbilici laxitatem, partem agitato ventriculo proximam, diruptum est principio, parte tenus aliqua diploidis, peritonaeum; quam inchoatam unitatis solutionem imprudens puella victu promiscuo ciborum flatulentorum, & frigidae potibus intempestivis; nec non ex catarrho, cui se subdidit, & consequente, quam acetariis fovit, tussi; non mediocriter promovit; usque adeo, ut ab *Exomphalo* in luculentam devenerit *Omphalocelen*: quam fatua puel-

ad Pag: 163

A. Umbilicus. Abscessu. Protractus.

puella, prae rubore, nulli Medicorum oſtendente, ac negligente, ſub pannis etiam fuit facile deprehendere nobiliter extuberantem : quo tempore admonita (ſodales etiam ad ſuadendum hortatae) ut obligaculis *Abſceſſum* reprimeret, & cohiberet, atque etiam, ut ſe curari permitteret : levitate neſcio dicam in foeminis miranda magis, an miſeranda, rem in contemptum in dies ponens; tandem ſupplicium incuriae pleniſſime tulit. Porro *Abſceſſus* in magnitudinem excrevit non mediocris utris, aut diſtenti potius ferrarii follis, ut Figura refertur. Nam mirum eſt ſane quantum impellentibus interne inteſtinis poſſit diſtendi cutis. Viſus enim Neapoli, plurimos annos, inops homo; qui nudata publicitus *Enterocele* medio tritici pari, ſtipem in triviis emendicabat. Itemque fuit alter, cui laxatum cum hypogaſtrio ſcrotum, obtecto undique pene, ad media uſque femora, lato circumambitu, deſcendebat. Illud autem non dubito, ex diſtracto, ſeu quod perdoleat, ſeu quod praegravet, tum epigaſtrio, tum hypogaſtrio, concitatos ex ſuperioribus, interioribuſque confluxus humorum aſſiduos; unde tam multa Sarcomati facta fuerit acceſſio. Quod idem in Bronchocelis compertum a nobis alias narravimus. Sic major admiratio Sarcomatis, quam ingentis inteſtinorum dilapſus eſto, ejus rei Picturam appoſita Figura, offendes.

C A P. XXII.

De Abſceſſibus perinaei, ani, & partium proximarum.

NOn ſunt autem in his omnibus praetereundi Perinaei, affiniumque partium, Abſceſſus: quorum & naturae conſideratio, & propria curandi ratio graviſſima eſt. Prius autem agendum eſt de natura ad quam conditio partis privata, cauſa, & effectus modi, pertinent. Sunt hae partes, ut quae diſtendi ad uſus, mox contrahi debent, ad ſpiritus excurſuros, recurſuroſque, poroſae, ac laxae, ſummo Naturae ſtudio comparatae; ad quos ipſos meatus cum illuvies putrida, ſeu corrupti ſeminis, ſeu materiae purulentae, quae de veſica, aut urethra exulceratis pervenerit : haec viſciditate ſua prompte ſub anguſtis locis adhaerente, ac quotidianis ſe additamentis tollet ſic, ut aliquo poſt tempore computreſcens Abſceſſum faciat Cujus & carunculis, quae per tubulum colis expullularit, ſaepe cauſa eſt. Siquidem obſtructa per ſe fiſtula, quae per hanc effluxura fuerat, ſanies ſubiens alio, quae proximae viae ſunt; huc divertens, atque conſiſtens Apoſtema creat, cujus jam procreandi modum quaeſieras ante.

Sed illud inſuper intelliges eiſdem, quas retuli, cauſis naturalibus nimirum, & praeter naturam, vocatis fieri; ut non uno ejuſmodi Phymate contenta ſit materia, quae diffluit : verum pluribus etiam excurſus faciat : uſque adeo, ut cum unum ſcilicet ex his ſumma cura perpurgaveris, ſubinde Tuberculum aliud proximo loco appareat. Idque tertio, quarto, quintoque, viſeris. Quae res curatori Medico fiduciae plurimum adempſerit. Quam ob rem natura in curando, ſeu potius praevertendo providentia opus eſt, quae, meo quidem experimento, multis conſtat adverſionibus.

Prima ut ſimul ac hiſce partibus quid vitii doloriſque ſenſerit is, qui difficultatem mictus experitur: has continuo fluxiones revulſeris ac diverteris vomitionibus, dejectionibus, ſudoribus, vinculis, frictionibus, omnibus denique averſionum generibus: victus quoque modum praeſcripſeris, quo minus alimenti cauſae morbificae ſuggeratur. Ad haec & affectus hic morbiferus tollendus eſt, ingenti cura deſtructis ulcerum carunculis, expeditiſque viis &c. Atque hi quidem occurrendi

modi sunt adventanti malo: sed enim, ubi vel non principio curaveris hominem, vel sic curato facere non potueris, quo minus Abscessus plenis se incrementis provexerit: tum alter prudentiae modus est, in effluxu festine dando, nam neque ad ultimam maturitatem sinendus est idem. Verum, ubi se suppuratae substantiae portio sub cute prodiderit, continuo per scalprum aperies Phyma: quod tu quidem, tum accommodatis medicamentis exacte expurgabis; tum victus potusque parcitate siccabis. Non nimium autem utili est expressio, qua pari doloris detrectatu nonnulli medentes abstinent.

Multo autem omnium maxime necessaria est sinuum quorumlibet praesertim ad alterum respondentium. Ad hunc quidem modum Joannem Donatum Corregium, Bergomatem Civem, industria & virtute sua nobilem, septuagenarium prope hominem, ex multiplicibus ad scrotum, atque interfemineum, Abscessibus; per quos ampliter urina defluebat; ex vicennali vesicae purulentia profectis, liberavi. Cui curationi interfuerunt ab initio, Marius Schipanus, & Aloysius de Gratia, Medici nostrae urbis consultissimi. Aliter vero curatus Surrentinus ille Patritius, Cognatus Illustris viri Domini Antonii de Bologna, fistulam in medio cole, longos in annos duraturam, servat. Quod dictum volui propter eos, qui lenissima curandi ratione delectantur. Caeterum istiusmodi fistulas, per quas urina destillaverat, in Valetudinario nonnullis ad unitatem perduximus; quod Thomas Zampalia, civis Montecalvensis, Chirurgus diligens, pro re admiranda praedicat, habetque inter omnia vere maxima. Haec jam de Perinaei Abscessibus, & vomicis; monitus easdem ferme de ano statues observationes. De his autem Langius *l.3. epist.4.*

CAP. XXIII.

De Elephantia privato pedum Tumore.

CUm de vastis quibusdam Tibiarum Abscessibus aliquando retulerim: consentaneum rationi visum est, ut dicendum esset quod de *Tumore pedis* amplissimo, calli modo praeduro, intime crasso, concolore, ac non perdolente: in quo si quidem ulcus, aut prurigine, aut extrinsecus aliter, excitatum sit; hoc cum priore malo sit insanabile. Accidit autem hoc mali genus melancholicae quidem crasis hominibus, cujusque vitae generis & instituti; sed potissimum inopibus & victu quocunque contentis. Hujusmodi autem, in Valetudinario, nobis occurrerunt complures. Inter caeteros unus, cui vis Abscessus pollicem admodum ad interiora retraxerat. Hujus autem causa continens non omnibus judicibus una est: aliis referentibus ad humorem melancholicum; e quibus est Haliabbas *in* 8. *Theoricae*: aliis, quorum unus est Avenzoar. 2. *Theisir. tr.* 7, *c.* 26. *P.* ad crassos humores promiscue: aliis ad phlegma gypseum, aut glasteum. Avicenna vero *l.* 3. *fen.* 21. *tr.* 1. *c.* 16. dixit *Elephantiam* additionem esse ad pedes accidentem modo varicum. At vero Guido Cauliacus *in tract.* 2. *doctr. c.* 7. singulari quadam opinione censuit, *Elephantiam* esse carneum quoddam additamentum in pedes ac tibias, ultra dimensum proprium, sed similem pedibus elephanti.

Cui placito firmiter adhaesit Rembertus Dodonaeus, professus insuper incrementum hoc esse, non ex humoribus quidem qualitate peccantibus, qui sint ad eum locum affusi, sed ex superfluo ad partem illapso alimento nondum tamen rite agglutinato; quo copiosius huc adjecto, pes crassior ac veluti praeturgidus redditur superioribus particulis, ut alimento destitutis, magna ex parte extenuatis. Quamquam autem Guidoni placuit, & tibias esse his iisdem affluxibus incrementi parti-

tici-

ticipes; nihilo tamen minus, ait Dodonaeus, sibi perpetuo partes superiores visas extenuatas. Addit autem ad haec Rembertus, pro modo praevalentis auctricis facultatis, haec incrementa pedum evenire; quae quidem opinio, nisi fallor, & ex Felice Platero videtur deducta, rem hanc ex professo discutiente, *in tomo 3. prax. medicae*, *titulo de Extuberantia*, qua de causis affectus disputatur; opinio profecto non aspernenda: quam propterea retuli libentius, quod nostrae de carniformibus Abscessibus sententiae non parum suffragatur. Suadet autem, & ad confirmationem facit; quod gracilibus corporibus accidisse nunquam visa est affectio: plurimum autem supra mediocritatem plenis corporibus gaudet, quam tum equidem observatione mea consequor. Qua causa mihi visus est hoc morbi genus expertus, aliquot ab hinc annis, Dominus Franciscus Caracciolus, Binetti Marchio, vir alioqui belle procero, atque aeque secundum latum perfarcto corpore: cujus morbi curationem, quam rescripsi consultus; tum quia plurimum huic loco congruit eadem; tum, ut me multorum labore levem, huc libuit referre, quae fuit.

Hippocr. *l.* 2. *prorr. num.* 17. constituit, Abscessus, & ulcera, rite dignoturis, spectandas esse primum hominum naturas, aetates, & habitudines, quae meliores ad eadem perferenda sint, aut deteriores: deinde perspiciendos esse locos, quibus haec acciderint. Subdidit autem species hominum commendari, quae leves sunt, & commoderatae, quaeque visceribus non sint vitiatis, aut malis obductae coloribus. Horum aliqua, si nos observare curemus in Illust. Viro; difficiles hercle curandi conditiones offendemus. Nam, quod ad naturam corporis spectat, haec non levis, & commoderata, sed contraria prorsus apparet. Ex visceribus vero si sit unum aliquod, quod non bene habeat oportet, quale equidem puto jecur, cujus vitio proferentis humores ineptos fit, ut hos natura non amplexetur, sed ad subjectas sibi partes deponat; quam transmissionem promovent, foventque, multa primum humorum plethora, cum superfluitate multa conjuncta; exemplo vini, cum dolium magnum complentis multa subsidet faecula. Praeterea favet Abscessui proclivitas & imbecillitas partis recipientis, unde dixit Hippocrates, quod morae fiant in ipsis & recidivae. Favet & robur partis mittentis, quod est jecur impense vegetum ac magnum. Adjuvant & vicinitas; & viae brevitas; & humoris gravitas, & hypostasis, quae nutu facili vergit, ac pene procumbit ad inferiora. Ita consentiunt ad hunc unum defluxum causae multae, quas omnes, aut plurimas quantumcunque, licet Medicus prudens incumbere, aut etiam retundere debet.

Igitur, ut jam ad Curationem deveniam; appetente proxime vere, quod commodissimum tempus puto: minuenda nimietas est, & plethora, sanguinis pluscules detractionibus ex utroque brachio: & postquam etiam cacochymia fuerit elevata per accommodatos corporis eruderatus: sub haec ex venis sedis etiam eliciendus est sanguis; deinde decocto *Sarsaeparillae & Chinae radicum*, *& Rhapontici*, quod a Dioscoride suisque maxime commendatum est, ad defluxiones cohibendas, atque ad humores fervidos contemperandos; additis herbis aliquot aliis, aut harum succis peccantes viscerum dyscrasias commoderantibus, ad viginti dies utetur: at non sine sudatione competente; quam plenitudini minuendae necessariam statuo: quas sudationes eodem inanitionis nomine ad Anianae Cryptae, quae in agro Puteolano est, mirificos evaporatus captabit. Interim optima victus ratio ciborumque parcitas amice colitor. *Vinum* pauciferum cum *lixae Rhapontici* portione, tum prandio, tum coena bibitor. Omnibus autem modis si contra, radix recens, vel conservae, vel zulapii, vel aquae stillatitiae, vel lixae modo parata, usui esto quotidiano; esto magno hanc usui futuram conducibile & pro comperto habetur.

At-

Atque haec quidem universi corporis Medicamenta sunt. Caeterum extumescens membrum procurandum ita videtur. Primum fonticulus, ut cum praeclarissimo collega Stephano de Rinaldis decrevimus, de loco inferiori tibiae, qui nimiis humorum incursibus patet, ad supremum femur interceptus gratia transferendus. Spongiis vero ex aqua nitrata expressis fovendus, in singulos dies, crebro pes est. Rondeletius ad pedum oedemata *lixivium* commendat *cinerum sarmentorum*, & hujusmodi, ex quo etiam madefactum exsiccatumque tibiale, dies ac noctes, indutum geret. Sed duo subeunt hic advertenda: alterum quidem, ut topici medicatus non administrentur, praeterquam ubi diu multumque, tum plethorae, tum cacochymiae consultum, satisfactumque, fuerit: alterum, ut ab hoc tempore nullus sit metus superdandorum exteriorum, quantumvis adstringentia, atque exsiccantia, sint. Etenim non placet consilium illorum medentium, qui, postquam corpori providerint, unis, quibus unice confidunt catholicis remediis, caeterum partem, quae languore pressa est, immedicatam relinquunt, per epithemata praecaventes ad interiora recursum humoris, qui longo jam tempore fuit castigatus, atque repressus; atqui, ut unaquaeque pars de universitate corporis est: sic junctim cum illa gaudet curari. Haec quidem ego in Illustri persona; qualis quidem, ut Celsus ait, fieri non potest, ut sine verecundia curetur: verum durioribus efficacissime medicatus sum, ad inguina setis affixis Chirurgicis, & ad partem extumescentem facto crebro scarificatu, & per fomitem a me dictis usturis: de quarum omnium rerum administratione mox in *Efficaci Chirurgia* nostra, propediem edenda, leges.

CAP. XXIV.

Super Syphilide morbo, selectae aliquot Adversiones.

§. I.

Post haec omnia non indictus abibit mihi *Venereus*, qui totus *abscessorius* est *Affectus*; dignus profecto, qui, dum consistat perpetuo, ab optimis ingeniis observetur, ab industriis quibusque scriptoribus pertractetur. Primum autem Theorema esto de natura ejus & vi, quae summam ob suam insolentiam atque atrociam nulli morbo comparabilis, sed super omnes admirabilis visa est ita, ut veneno contulerint plerique. Alii vero crediderunt affectum totius substantiae, id est, qualitatum omnium exsuperantiis exercentem, ac labefacientem, temperamentum humanum; nempe nulla ex his, quas primas appellant, facultatibus circumscriptus; & fervidos evagatus, & frigidos infirmatus, laxos madores & graciles squalores, aeque parit. Ad hos accesserunt & alii, qui scripserunt affectum, ut secundum singula quidem symptomata nulla non parte perspicuum; ita secundum formam humanae menti abditum & incomprehensum. Mihi vero, post magnos Viros, explicandus, quando certe non demonstrandus, sic brevi videtur. *Siphylis, est impressura prodiens ab inquinabulo, impense putri, crassoque, & a tota substantia, oppugnante temperamentum humanum; ad partes primum spermaticas spectante, mox alias acris fermenti facultate, ac virulentae aurae transmissu pervadente; quod si intro perstiterit, nec effluxu aliquo abscesserit, hepate occupato, corpus omne conterit & tabefacit.* Scire licet per *impressuram* exprimi formam ac vim apprime fixam, quae *tinctura* vocata per Theophrastum, *infectio* vulgo; nobis alioquin insigni vehementia & inaudita contumacia rectius *impressurae* nomine cen-

censetur. Primum quod extrinsecus inducta, ut nota quaedam inusta est: deinde velut ictus morsusque ferae venenatus, latius sese promovet ac propagat; eandemque vim deleteriam conservans, varia producit toto corpore symptomata, quae multo negotio vix delentur, in filios usque traducta. Quamquam hoc utique necessarium aut perpetuum non est, ut Ludovicus Mercatus *in libr. de morbis haereditariis*, ostendit.

Aptissime autem inter omnes morbos, *Elephantiasi* propter easdem causas aequiparatur sic, ut a multis pro illa fuerit habita; revera tamen *Elephantiasis* non est. Siquidem haec definitae facultatis, & actionis est, semper cum calore conjunctae. At vero *Morbus Venereus*, quemadmodum inferius exacte demonstrabimus*, summe varius, secundum primas alterationes sentitur: itemque dissita, nec unius ordinis, sed omnis generis, symptomata profert: quorum sua, & probabilis non invenitur caussa. At vero effectorum omnium, ab *Elephantiasi* productorum, sua & certa apud omnes est caussa. Praeterea *Syphilis* partes omnes tum spermaticas aeque tentat, caussis morborum, & morbis omnibus, ad has invectis. Et, quod maxime mirum est; in una eademque particula, puta membrana varios & acres humores, praesente frigido, dolores; in diversis vero membris plurimos cruciatus modo creat; qua res in *Elephantiasi* visuntur nullae; sicut cuique discurrenti per se ipsum est facile comprobare. Taceo discrimina duorum complura, quae Gabriel Fallopius exposuit, leviora non dubito, ac minutior, quam antedicta.

(*Ab inquinabulo*, *seu mavis inquinamento*) causa scilicet effectrice atque materia, tanta est necessitas eaque vis, ut Hieronymus Capivaccius, seminarii solius interventu judicavit, omnia primum mala fieri, & ab hoc uno vitio succos utiles corrumpi; hac facultates impediri; indeque caetera detrimenta in corpus derivare singula. Verum enimvero, quod non causa, sed morbus vere *Syphilis* est, hoc nonnulli demonstraverunt; inter quos Thomas Minadous & Fabius Pacius fuerunt.

(*Impense putri*, *crassoque.*) Hae sunt conditiones inquinamenti *Syphilii* perspectae; caeterum enim ejusdem antipathia & admiranda proprietas non perspectae. Putredo, inquam, manifeste se prodit ex universo sui fervoris, & acrimoniae complexu, qui Phymata, Abscessus, ulcera, & caries usque ossium excitat. Advertendum autem cum duplex putredo sit; consummata, qualis ab Aristotele definita est; semiperfecta, qualis a Galeno, fuisque proposita est: hanc nos, qui Galeni dogmata profitemur, intelligi volumus: quam ipsam intensa quadam ratione valentem nos statuimus, propterea, quod usque ossa sublevat & erodit, quid mollia & cedentia dicam? Adhaec & universum corpus absumit, nisi quemlibet effluxum nacta fuerit. Alterum putredinis indicium est contagiosa natura; a qua putredo non sejungitur; ut diserte quidem Fabius Pacius *l. de morbo Gallico*, sed multo satius id ostendit, exactissimus inter nostros multos, Hieronymus Fracastorius, qui *l. 5. de contagio c. 1.* definiit contagionem esse, consimilem quandam misti secundum substantiam corruptionem, de uno in aliud transeuntem; infectione in particulis insensibilibus primo facta. Sed Fracastorio quidem auctor Aristoteles, *in problematis*, fuit.

(*Partes spermaticas*, &c. Hac re porro nihil certius esse debet; quando sic maxime servatur analogia Venereae materiae; quod semen est, ad partes ex hacce substantia conflatas, quam rem oculatus homo Franciscus Vallesius *in librum tertium epidemiorum sect. 3. super historia aegrotorum* decima, disertis hisce verbis expressit; *Venere putrescit semen, quod computrefacit rores partium, utpote succos analogos*. Confirmatur & quod partibus spermaticis, id est, cuti, membranis, ner-

nervis, unguibus, articulis, dentibus, offibus, infefta plurimum eft *Syphilis*; minus vero fanguineis, & carnofis. Quod fi neque jecinori parcit: illud quidem non ifta, fed abdita, & excellenti quadam alia ratione fit; quae veneni eft antipathia, per hac affectum principium hominem perditura: quam rei fubtilitatem nefcio an attigerit alius quifpiam. Interim ea re fic expofita cognovifti, duplici nobis ufu fignificationis effe fpermaticas. Verum enimvero e partibus fpermaticis, i. e. ufui feminis univerfo dicatis, praecipuum *Syphilicis* confidentis diverforium pono glandulas proftatas, veficulafque paraftatas; utpote quae loco, ftructura, & ufu, ad alienam excrementitiamque rem, omnem fuo finu excipiendam fefe exhibent accommodatiffimas. Jam vero fic non omnes univerfi corporis glandulas complector, quas Pacius adftruxit propterea, quod his adftantia perpetuo vafa tranfcurfurae labi ductus paratos praebere poffunt. Porro fit alia ratione, ut etiam non feminariis quibufque viis conceptum vitium, in alias partes omnes transfundatur, nempe quod, ut adverti principio, plurima fermenti vi, & mirifica energia, differam hic cum Petro Caftello, Romanae fcholae doctore, & fcriptore, in evincendis fuis placitis acerrimo atque efficaciffimo; *in epiftolarum*, inquam, *medicinalium* 3. 4. 5. in quibus unis divinum hominis ingenium facile refpexerint docti. Quos enim in his difputationibus maximos ex omnibus Theologos, Philofophos, Hermeticos, Medicos, confirmatores, ac teftes fuos non produxit? aut, ut rectius dicam, quos horum locos ad hanc diem incomprehenfos non attigit? aut quos eorum abditos fenfus non aperiit? aut quae fubtiliffima naturae fecreta non evestigavit? de αὐτοκιρήτυ plafte, difcretore, formatore, perfectore, moderatore, panturgo fpiritu philofophatus, fed nos pathologiam hujus potius, quam phyfiologiam comminifcemur.

Eft *fermentum* fecundum praecipuam, atque energeticam fuam naturam, *acidum*: fic enim, ut ipfum eft, & alia coacefcere facit, eft autem acidi participatio certe ab aceto, quod paronymiae fundamentum praebuit, profecta. Sed aceti mira profecto eft natura, quod calidi fimul, & frigidi, poteftatem atque effectus complectitur & comprehendit; ut a Galeno monftratum eft 3. *de temperam. &* *lib.* 1. *de fimpl. medic. facult.* Ad haec, acetum & humidum eft, ut Hippocr. 2. *de diaeta*, &, eodem ibidem auctore, humiditatem confumit. Sic fitim fedat & infert. *eod.* 1. *de fimpl.* Vulgata autem opinione etiam adufque tertium ordinem arefacit. Item adftricta laxat, quae methodicorum, & Profperi Alpini, fuit opinio *l.* 19. *de medic. method. c.* 15. atque ex adverfo adftringit, fiquidem phthoae fubvenit, quae ad unguem fententia fuit Aureolo Theophrafto *tract.* 3. *Paragrani*. Ad haec acute perrodit, *ut* 8. *fimpl.* & acute perrodentes humores obtundit, denfatque & gracilia reddit corpora, quod Jo. Mefueo vifum eft. Reprimit quoque putredinem, & corpora confervat, deinde fubftantiam a nonnullis exprimit, extrahitque; quod quotidianum Alchymiftarum eft experimentum; fed praeterquam detrahit *l.* 1. *&* 8. *fimpl.* etiam reprimit 1. *de comp. medic. per loca.* Praeter haec & venas aperit, & fanguinem provocat: quam rem Ambrofius Paraeus, alicubi fuorum operum, oftendit; nec non cohibet, cogitque, poftremo exafperat, excitatque, dolorem, ut 5. *fimpl.* & mitigat etiam: nempe podagram Agrippae fedavit, ut eft apud Plinium. Itaque fi recte fummam fubducimus a primo qualitatum ordine, ad ufque quartas, in fingulis contrarios effectus acetum promit.

Illud autem fit multas ob caufas. Primum quod unum ad unguem non eft: quin etiam e contrariis conftat partibus, ut primo fimplicium. Deinde & praeteriti ftatus energiam, quae vini fuit, retineat confervetque nonnihil, quemadmodum ligni ab extincto igne cinis: mirum autem atque etiam mirum, quod vini calorem putredine amiferit & calorem ipfum ex putredine retinet, ut *primo &*

quar-

quarto simpl. & alibi. Sic & lac postquam acidum redditum est, & dulcia acescentia omnia, contrarias & mirificas complectuntur in se conditiones: quas & fermentum quoque refert, & quae ab ipso sunt homologa contacta. Item & quae acetum acida & fermentum aemulantur omnia. Sic una quidem atra bilis est, sed quid ipsa multiplicius & inaequalius est? nimirum haec calida simul & frigida; humens & sicca; varia & inaequalis; neque ad unum morem determinata. Atque illud maxime fit, quia fermento, acidis, & aceto per similem naturam est nacta. Quid igitur si his respondeat *Syphilis*.? sed respondet utique plurimum, si recte singula pervisantur.

Porro, si *Veneream luem* qualitatibus & affectionibus comprehensam accipias, harum nulla *Syphilidi* determinata est: verum nunc sub hujus, nunc sub illius est forma, veluti Protheus, & Hyle, quam singularem, atque admirabilem, conditionem, ut indicaret Theophrastus Paracelsus, etiam cum duplicibus antithesibus expressit 2. *de orig. morbi Gallici*, dicens: in frigido quidem corpore calidum, in calido frigidum. Similiter autem siccus est in humido, quandoquidem obesa plane corpora marcore conficit, quae res Dominico Antonio de Alexiis accidit. Itemque siccos multam in plenitudinem perducit: quod expertus Doctor Fulgentius Phasanarius, testari veraciter potest. Usque adeo, ut ne mirum quidem sit, quod intelligentissimi rerum scriptores; alii quidem ad exsuperantiam calidam; alii vero ad frigidam retulerint, mire nocentem hominibus: hique madidatu multo, hi squalore intrinsecus indito, corrumpentem corpora dixerint. Deinde sicut putredo inchoata in acido multarum est virium, ac potestatis: ad eundem prope modum computrefactum *Syphilide* semen, & ad hoc attinentes partes alias praeterea contaminat, & coafficit. Sed & progressilem fermenti vim adscivit *Syphilis*, qua se celeriter in omne corpus didit, lateque diffundit: atque id quidem cum subjecta seminarii materia calidior, accommodatiorque, secundum caetera se obtulerit. Fit autem & cum segnior ipsa est, ubi torpidiores & obtusiores succos offenderit, sub quibus sane vim suam omnem expedite & cito exerere non potest, velut ignis nimirum, qui lignis implicitus viridibus, festine flammam edere non valet.

Quae communis morbis omnibus est una, unde *Syphilis* nos incurset, ratio. Caeterum est & alia triveneficа propria, quae per inexplicabilem antipathiam symptomata plane contraria, tum in uno eodemque homine, eademque corporis parte, (quid autem in multis & diversis?) producit. Haec autem apte comparari potest aceto & acidi succi portioni, qui solidos uniones, corallia, metalla, silices resolvunt ac molliunt; mollia vero adstringunt & indurant.

Praeter quae sunt & alia subtilius eruta: in quibus conferri bina rerum capita reliquum sit? nam quae *Syphilidi* potestas ac varia vis inest: haec & in uno fermenti acore reperitur plane plurima: quae res futuro mox sermone patescet. Deinde quaeso te qualis, & unde illa per exilem, ne indivisibilem dicamus, micam propagatio? ut exanthematum instar in corporis usque summa se rapiat, & unde? nisi a praepotenti seminis semicorrupti fermento; proruptus autem quis, aut qualis; in ampullatus varios toto corpore papularum, verrucarum; elephantica tubera; bubones; terminthos; adenas; strumas; atque, ut unum pro multis argumentum feram, in Satyricos, Dionysiscos, atque Exostoses, Gummi vulgo vocata? quam quorum ossium duritiem ac soliditatem quid in altum extulerit, praeterquam unica fermenti vivida vis? quam cognosces insuper & *Syphilidi* praecellenter inesse propterea, quod eadem & sua symptomata, febrem etiam, ut Capivaccius notavit, hydrargyri, tum liquor fluorque tum ὑπαρκτικὸς intimusve dul-

cor exſolvet? nam quid ptyaliſmus ſub hydrargyro tam conducibilis, quam laxata per ipſum acoris putridi vis & compago?

Jam vero, quid fermentum apud nos; ſi recte ſententiam aſſequutus fueris, quam invecta, ſub parte plurima, vel praecipua corporis praepotens; licet non abſoluta putredo? Atqui hanc *Syphilidi* ſummam eſſe, quis homo doctus inficietur? de qua dicerem quidem quantum ſatis; ſed rem relegari ſatius eſt ad Fabium Pacium, qui diſertiſſime ſuper omnes de hac ipſa re diſputavit peculiari, quem alias memoravi, *libello de morbo Gallico*. At ne ſic quidem illud affero, voloque, ut putredinem cum *Syphilide* conjunctam opiner ſolam mali cauſſam effectricem; longe gravior, ac ſenſibus noſtris abſtruſior vis ejus omnis eſt, quam totius ſubſtantiae ſcriptores optimi cenſuerunt. Nam quid praeterquam abditae naturae medicamentis non expelli? vides etiam quos *Syphilis* tabefacit, ſuis alexipharmacis, non aliis medicamentis reſtitutos? Deinde ut tam effera, tam inemendabilis putredo, temporis momento, ſubeat corpus, & complexu Venereo, baſiatu, compotatu, convictu, lactatu, ſupra communem omnem putredinis morem, modumque, communicetur? Qui tot ac tanta & inſolentia & admiranda & contraria proferat & producat? Putredo autem humoris quomodoque conſtituti vis, ſiquidem in elephanticis, & melancholicis, affectibus mira facit: horum utique cauſae rimantibus notae; ſed inſolentiae *Syphiliae*, non prorſus ignota; niſi quantum cum admiranda fermenti natura, & cum acidi varia & multiplici conditione ſit collata; hac enim unice ratione pateſcere poſſe contendo, quamquam alius aliorum eſt modus. Ad extremum hoc, noſtra traditione lucrifeceris, ut ſingulari, & incomparabili hujus naturae ſatius intellecta non ſic offendaris, ac torquearis, quando rei cuipiam inveneris hanc plurima parte correſpondentem.

(*Quod ſi intro perſtiterit.*) Declarandum hoc a me poſterius, & experimentis uſque monſtrandum, ſuſtine tantiſper amice Lector. Caeteras autem omnes definitionis particulas quoniam planae ſunt & a pleriſque noſtris expoſitae, declarare non ſum ſollicitus.

Poſt haec, ſi grata futura ſit definitio Chymiſtarum, quae noſtrae nonnulla parte reſpondeat; hanc dabimus ex Petri Joannis Fabri *Chirurgia ſpagyrica* translatam; quae eſt; *Morbus Venereus, corruptio univerſalis trium ſubſtantiarum i. e. ſalis, ſulphuris, Mercurii; cum alteratione, & corruptione ſpirituum vitalium, & calcinatione ac deſiccatione ſalis balſami naturalis.* Ita ut lepram imitetur, & communem cum ea curationem delucretur; ubi ſcilicet abſoluta fuerit corruptio trium ſubſtantiarum, quas dixi.

§. II.

DEſcriptus autem & enarratus ſic *Aphrodyſias* peculiares, & proprios ſuos humores, habet: quorum ego ſpecies ſeu modos fecerim quaternos. Unus, qui ad intemperiem ſpectat, licet materiae non expertem, exuſtorium appellatum; ſub quo ſunt phlogoſis, & aeſtus, manuum praecipue; eryſipela; fervor urinae, peniſque, quae *piſe chaude* dicta eſt Gallis; puſtulae; exanthemata; pruritus; ſcabies; pſora; alopecia; de quibus lege commentarium Joannis Baptiſtae Montani; qui calidam ſiccam intemperiem *morbo Venereo* tribuit. Alterum genus eſt ficoſorum, ſub quo ſunt mariſcae; thymi; verrucae; fungi; tubercula; gummi; atheromata; ſarcomata; ſycoſes; tonſillae; carunculae praeſertim urethrae, interfemineorum, interſtitiorumque, in digitis maxime pedum. Ab hac ſymptomatum idea, qui *lue Venerea* correpti ſunt, *ficoſos* perpetuo vocavit Levinus Lemnius, in

in opere de naturae miraculis; non aliter, quam nos Syphilios, alii putide Gallicosos appellant. Sic vidicus universo corpore verrucosus, avellanae magnitudinem exsuperantibus verrucis visus est, & descriptus a Leonardo Botallo, *lib. de morbo Gallico c.* 8. itemque ab aliis & a Marcello Donato *l.* 5. *medic. histor. c.* 5.

Tertius censeri potest pustulosus; sive quidem hae pustulae sint minutae, ac variolarum modo per corpus perspersae, quales erumpere consueverunt in suppressa Pseudogonorrhoea; sive sint papulae majores, ac latiores, quae saepe crustis renascentibus & recidivis obsitae visuntur: has hispanice *bubas*, gallice *dartres*, apud vulgus hominum nostrorum Scabies Gallica dicuntur.

Quartus corrosivus est character: sub quo equidem observo penis ulcuscula, herpetem, phagedenas, mutilationes narium, &c. de quo genere cecinit haec aptissime Fracastorius:

Quin etiam erodens alte, & se funditus abdens,
Corpora pascebat misere; nam saepius ipsi
Carne sua exutos artus, squallentiaque ossa,
Vidimus, & faedo rosa ora dehiscere hiatu;
Ora, atque exiles reddentia guttura voces.

Ad hunc accedit proxime rimosus *Venereae contagis* affectus: qui loca post aures, linguam, angulos labiorum, mammas, umbilicum, penem, vulvam, anum, sed maxime palmas manuum plantasque pedum, & interstitia digitorum occupare consuevit. Mirum autem, ut manus acerbe findit ac multifariam arat; rhagades seu rhagadia fissuras ejusmodi graece dicimus; ex quibus mire molestis, ac jam annuis & recidivis, Illustrem quendam Virum patriciae gentis Neapolitanum, hoc titulo non dehonestandum liberavi; collega Marco Antonio Galterio, gymnasi nostri Professore, ac Medico, multis nominibus ornatissimo, ipse autem semet editis plerisque libris declaravit. Jam autem hos ordines omnes affectionum disposueris ad hunc modum. Comprehenduntur simul aestuosus, corrosivus, rimosus; quippe qui veniunt ab unis humoribus fervidis; sed eo tamen discrimine, quod corrosivus & rimosus aguntur a vi quadam salsa & nitrosa, quanquam corruptorius cum humido, rimosus cum arido, conjunctus est, ut alias ostendimus. At vero nitredinis inesse aliquid aestuosae affectioni non est necesse. Haec omnia partim ad sulphur, partim ad salem, referret facile Theophrastus Bombastius; ad Argentum vero vivum revocaret ficosum & pustulosum; quamquam in pustuloso videtur plus sulphuris apud nos fermenti subesse. Sed doloribus gravem ideam, ad crassamenta salis, qui ad sublime corpus ex interioribus agi non potuit, acriorem agitatu caloris perpetuo redditum, refert Petrus Jo. Faber, *in sect.* 3. *c.* 13. apud quem auctorem haec & alia perpulcra de hac re leges. Nos enim vulgatae Philosophiae causis, rerum compendio consulentes, abstinere satius esse duximus.

Alius mos dolorum & vigiliarum est *fator*: cujus vis haerere videtur halituosae simul & crassae materiae, quae sub perioftii & musculorum membranis intime se defigit, ut has perinde ut ampullata lancinet ac divellat, sed & juncturas ossium, seu qua finiunt, seu circa intercapedines inflatu distendens, quotidie nobis observantibus, in vesperam ferit, lacessitque ita, ut de his apte cecinerit Fracastorius, *in l. primo Syphilidos*.

Illis nulla quies aderat, sopor omnis in auras
Fugerat; his oriens ingrata Aurora rubebat,
His inimica dies, inimicaque noctis imago.
Nulla Ceres illos, Bacchi, non ulla juvabant
Munera; non dulces epulae; non copia rerum;

 Non

Non urbis, non ruris opes; non ulla voluptas.
Quamvis saepe amnes nitidos, jucundaque Tempe,
Et placidas summis quaesissent montibus auras.

Haec ille: qui descripsit etiam quo pacto & ad Solis occasum invadant ejusmodi cruciatus. Aliam partitionem plane prolixam, & longe diversam exposuit Antonius Musa Brasavolus, *in opere de morbo Gallico*; quae, meo quidem judicio, ad nostram hanc facili negotio redigi ac replicari potest. Nam lapsus capillorum, dentium, unguium, ad calidam laxitatem proxime referentur.

§. III.

POst haec intelliges miram naturae providentiam in teterrimo ac viroso fomite abigendo ac profligando esse: perspicitur autem a principio summum hoc ejusdem studium. Nempe gubernatrix nostri tota in hoc est; ut per quamprimum loca vitium venit, genitales inquam & his attiguas partes: per has easdem vias quasi facto recursu pellat. Sic parat lurida per penem effluvia: quae falso quidam, si substantiam rite spectes, *Gonorrhoeam* appellant: aut etiam proximo quasi bivio per inguina Bubonum orditur Abscessus. Vidi autem saepe per expeditas ani venulas erupisse virulentam materiam, quae primum inguinibus fuerat concepta: contra vero per sedem, quae prima contagia senserat aliquo facto gyro ad bubonas, aut ad colis vias, illuviei transcursus est factus. Facient autem, ut in ejusmodi re non dubites, impuberes pueri innuptaeque puellae, qui contacti postica *Syphilide*, saepe per antica subeunte lue, seu turgidas adenas inguinibus, seu suppurabiles bubonas, seu perpetuas, interfemineorum uligines, seu thymos eruptiles, seu effluxus denique luridos per naturalia, sensere. Ita conversis quasi vicibus sibi mutuo communicant quidpiam alterutrae partes.

Quoniam autem id me locus admonuit, referam huc Abscessum, ut mole quidem adspernabilem, ita conditione mirificum. Etenim vero nescias primum plus ulcus an tumor sit? deinde cum tumores quilibet novi non sint, quos ducit *aphrodysia lues*, praeterquam in hac una duntaxat, non in alia qualibet affectione tuberculum, ulcusculumve, quod praedico videris: ut mirum sit, cur illud nemo nostrorum ad hanc diem adverterit. Haec autem humoris est eruptio pinguis & semiputris, odore viroso, & rancido, propemodum; ab epidermide nudata, & exulcerata, parvo lupini gyro cute manans: pustulam aut verruculum planam dixeris, *pachas* a vulgo vocatas, non absurda hercules voce; quando παχὺν crassum aliquid & pingue significet, atqui crassus est humor, quem ejusmodi verrucae ducunt, ac pinguis etiam & glutinosus, ut adhaesus ostendit.

Ad haec, ut de caeteris eruptionibus dicam: ubi vel habitudo materiae vel locorum aptitudo sic requisiverit: per sudores excretionem amplexa est saepe natura, qui sudores si uberes fuerint sic satisfecisse visi sunt, ut hominem ab omni labe liberarint: quin & si Bubo unus aut alter initiatus etiam erit, materia per aliquot corporis exsudationes fusa, & extra cutem acta, etiam ipsa abiit sorte felici laborantis. Quae mea quidem observatio non semel, sed plus sexcenties comprobata est: qua una nixus equidem saepe non mitto sciscitari, eum discussum bubonem: quaeritur quispiam, num per infinitos cutis extimae canales exturbata prodierit clandestina tabes, ut possim scilicet judicare, bonus, an suspiciosus, fuerit Tumoris ille discessus.

Dixi de sudoribus. At neque per sedem difficilis excretio est, licet admodum rara, neque adeo felix: quando scilicet a venis ad intestina non sic opportuna tran-

tranſitio ſit, etiamſi non ſum neſcius, quando ipſa deligat tutrix unamquamque commodam eſſe viam languenti. Audi vero quam ſingularis, quam admirabilis in hac re perſpicientia in ſe ſit: nempe, ſi quando ſic correptus homo fuerit; ut ab his protinus excretionibus adjuvari nequiverit; neque in praeſenti poſſit, propterea ſcilicet quod hae partes apprime denſae coactaeque ſint; continuo toto luſtrato corpore, atque artubus, qua laxitas major apparet, hac humoris exitialis exitum machinatur. Sic & poſt aures, perque jugulorum foſſulas; per umbilicum; per interfeminia; per glandis urethrae meatus inſenſiles; per ſcrotum; per digitorum pedum intercapedines, & per ungues manuum & pedum, aphthis veluti quibuſdam, aut puſtulis exſuſcitatis, ichorodem ac terram illuviem diu exhauſit. Vidi autem & cum per carpos interiores, exterioreſque, virus infeſtum elui procuravit. Porro Ametho Barbaro, nunquam ſatis laudandi viri Scipionis Roviti, Regii ſupremorum libellorum & cauſſarum Regentis, ſervo ſellulario; qui conceptam hanc luem, nulla primum excretione levaverat: poſt aliquod tempus, natura ſagax ad ſimos ulnarum fines exaſperata cute veluti per lichenas, & achores artuum novos, putrilaginem intro, exulcerantem expromere, multos menſes, conata eſt. Quin haec ipſa emiſſaria adobſtruentibus quibuſdam Chirurgis, qui rem hanc minime perviderant, ipſa nihilominus ſuum inſtitutum perpetuo retinuit, atque recruſtata per aquas fortes ulcera ſaepe redintegravit. Rem quidem, quam ſerio advertere debebunt hi, qui *Syphiliorum* haec ſymptomata curant. Quam omiſſorum achorem viam cognovit unus lectiſſimus poeta Hieronymus Fracaſtorius, qui *l.* 1. *Syphilidos*, ad hunc modum cecinit;

Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant: faciemque, horrendum, & pectora foede
Turpabant.

Et rurſus *l.* 2. Curationem iſtorum attingens ait.

Verum ipſos ope non alia conſumere achores,
Urentum quam vi poteris: quibus addere debes
Pingue aliquid, quod ſecum intro ſiccantia portet.

Sed & per phlyctaenas atque pſydracia (quod adnotavit Joannes Langius, *in epiſtola* 42. *l.* 1.) conſuevit optima curatrix obſeſſorum corpora levare. Deſcripſimus autem nos ſuperius hydrocelem praeputii, quo de ſpermaticis ſedibus derivat labes maligna, non aliter, quam ſaepe etiam in hydrocele ſimpliciter dicta.

Sunt jam plurimi narrati loci, quos in emiſſaria torquet natura. Jam vero, qui fieri poſſe videatur, ut per plantas pedum noxius humor effundatur? at nihilo tamen minus novi ego adoleſcentem, familiarem ejuſdem Illuſtriſſ. Regentis, cui manantibus in dies ſingulos affatim pedibus per ſeſquimenſem, & amplius, diſcuſſio Bubonum facta eſt felix: quem pernicioſum ille regreſſum certo crediderat. Rem quam plurima animi delectatione cognovit Alexander Alexius, philoſophicas & medicas res non vulgariter profeſſus. Ita ſuis opificiis ſatagit natura parens; ita in adverſis proſpicit; ita nullam viam relinquit intentatam, ut nos adjuvet.

§. IV.

ATque hi quidem Abſceſſus ſunt fluidarum effuſionum, quas extra corpus omnino molitur natura: ad haec autem alterum effluxus eſt genus; humorum, inquam, e partibus principibus atque intimis effuſorum, nam ubi cutim alioqui denſiorem ſucci craſſiores attigerunt: utraque hac cauſſa fit, ut ſub extima pellicula conſiſtant, formam glandularum, tonſillarum, ſycoſium, nodorum, terminthorum,

rum, tuberum, ectymatumque duriusculorum, verrucarum, & usque strumarum. Quas res omnes ad levanda lue viscera, quis non videt maxime commodas? Ad hunc equidem modum non raro vidi homines, quibus suppressa pseudogonorrhoea fuerat, extima corporis ejusmodi defaedatione levatos. Atque ita etiam aliqui docti, bono laborantis indicio, perhibent, quod principio defluxerint his capilli: diffuso scilicet extrorsum, vel ab incunabilis vitio, quod natura non tulerat intro.

Aliud inter haec privatim enarrandus est affectus, plerumque cum bonis quidem aegri rebus eveniens; sed profligatu contumax, & refractarium: quod est scilicet, *Scliroma* testibus utrisque, vel alterutri circumjectum. Hoc praeterquam collisu, equitatu, post calidam affectionem refrigeratu, & caeteris caussis externis, saepissime proficiscitur, ex congressu Venereo seu perperam exercito, seu *Syphilio*, quem nos dicimus, alii *Gallicum*. Nimirum, ut notat G. Rondeletius, *in meth. pract. c. de ardore urinae*; semen coeuntis interdum agitatum, & non emissum, ad laxatas scroti partes per venas, quae sunt ibi multae, confluit, & ibidem haeret; ut extra suum locum perfrigeratum in durum tumorem abeat, & persistat.

Jam autem hujusmodi *Scliroma* in pueris interdum automa, cum insuetum, & extra genus omne sarcocelarum statuunt, observatione Francisci Hildesii Joannes Schenckius *in l. 3. Paratirifeon medicarum*: quid & nos praeter ramicum omne genus non faciamus? Cui demoliendo mirabile sane cataplasma descripsit ipse Guliermus, *eodem opere c. de testibus, & scroti inflammatione*. Gravioris autem notae symptoma est, quod referam. Porro solent ad articulos manuum superne transversi quidem obnasci tumores propemodum oviformes, itemque genubus, & malleolis, qui neque corpus levant & perdolent: non levant, inquam propterea, quod ex multa materiae ubertate sunt. Indicio autem est, quod praeterquam sudoribus aut spontaneis, aut Laconico prolectis non exhauriuntur. *Arthritin* hanc *Syphiliam* vocare possis; cujus materiam frigidam, viscidam, crassam facile concipis; pituitam nimirum vitream aut hujusmodi. Atque haec quidem exposita sunt cum effunditur ad exteriora *Syphilidis* materia. Caeterum enim cum eadem intra corpus consistit: haec accipe.

Luis Venereae duo sunt status & summa tempora: interminati, sive inchoantis unus, absoluti jam & late grassati alter; in *schesi*, & in *hexi* dixere Graeci. Ab absoluto, nulla primum manatione, sed multo languore sequutis marcescit corpus, vel faedis excretionibus exercetur, sive per penem, sive per uterum, sive per intestini ac sedis ulceratae vias; quae effluvia certe sunt tanta, ut vix fieri posse videatur: praesertim si ad ulcera referas. Sed nihilominus sunt manationes non ex ulcusculis privatim, sed ex universo corpore; quemadmodum scilicet alba foeminarum profluvia, non ex utero privatim; quod Altimarus noster advertit, sed ex corporis universitate eluuntur. Has tu nullo pacto cohibeas oportet; praeterquam si labem omnem, & caussam, prius exemeris atque deleveris. Quod dum facturus meditaris sedulus expende, num rite fidem opinata merentur. Nimirum etiam atque etiam difficile, ut tantae proluviei caussa, quae summa intemperie fit viscerum, pauco negotio fuerit abolita. Ipse tamen interea videris, an cachexia, vel quod Cornelio malus est corporis habitus, vel quae Hippocrati κακοσπλάγχνωσις καὶ κακόχροια fit: sub his enim nulla unquam recta fiducia fuerit. Caeterum si juventutis vigore aut firma aetate, aut virium robore munitus homo sit; nonnihil subire spei possis. Haec, observatione mea longa firmata, fac comprehenderis. Plurimum ad usus medendi compereris ipsa facere.

§.V.

§. V.

EXtremis his memoratis ſtatibus, tertius & medius eſt quidam; id eſt, neque adeo gravis, neque adeo commodus, qualis eſt excretio periodicae *Pſeudogonorrhoeae*, quae ſtatis temporum intervallis obrepit: cujus equidem haud novi, qui meminerit: Quamquam neſcius non ſum equidem, Joanni Langio quadruplicem diſcretum fluxum, ex quo viro mutuatum Hieronymum Fabricium certus ſum. Verum periodicam *Pſaudogonorrhoeam*, quae contagio *Syphilio* profecta non eſt, ambo explicarunt; primus ego de periodica, aut etiam inordinate recurrente, ſermonem feci; quam pleriſque tum viris, tum foeminis in ſingulos, binos, ternos, quaternos, ſenoſque, menſes accedit interdum, cum levibus ſubuculae inquinamentis, interdum etiam cum majoribus & longioribus. Sunt & quibus in annum reſurgit; cujus quidem circuitus cauſſas difficillimum eſt aſſequi ſic, ut probabiles appareant: quas tamen facillime produxerint hi, qui congenitis ex cauſſis evenire *Syphilidem* opinati ſunt, Theophraſtus, inquam, Paracelſus, dein Alexander Petronius, & Gregorius Vella Brixienſis, & ſi qui ſunt alii: nimirum, in horum placito recurſus iſtos habuerit *Syphilia Pſeudogonorrhoea* non aliter, quam collectis ſuo tempore ſaniebus, in *Pſeudogonorrhoea* ſeptemtrionalium incolarum, quas memorant Langius & Fabricius, vel in ſtatis muliebrium menſium anaphoris. Sed enim hac eadem ratione, & in *Syphilia Pſeudogonorrhoea* pariter uti commodum non eſt; propterea, quod morboſior & enormis haec plane, neque tam ex peculiari quatuor humorum ſtatu & conditione, quam privata ſua cacoethia, & fortaſſe totius ſubſtantiae proprietate, nititur *Syphilis*; niſi quod fortaſſe ſervata humorum, & ſui quaternionis, legitima, rataque Syſtaſi etiam vero poteſt ad haec accommodari *Syphilia anomalia*.

Atqui ego cum pleriſque doctis ſentio *Venereum* hunc *affectum*, & ſi propriis privatiſque ſuis praerogativis, exlegibuſque conditionibus, cenſeatur gaudere, certaque ſua ſpecie conſiſtere, quae humoribus analoga non eſt: tamen haec analogia ſua vacuitas in humorum ſubjacentium areas cadens; horum etiam affectiones & motiones non ſuam abſolute hyperchen ſequetur; quemadmodum vigor aethereus ſtellarum rebus hiſce generalibus accedens, horum ſe materiae qualitatibus accommodat: aut ut peſtilens omnis cauſſa & divinum, quod Hippocrates dixit, ad eadem noſtra corpora, & ad humores lapſa, ſic agitant, ut ſubjectorum diatheſes popoſcerit: verum ejus rei cauſſam Medicus eruditus agnoſcet; quod *Syphilia* vis omnis, & inexplicabilis forma, principio adalligata & concreta fuit corpori ſubſtrato ſeminis, cujus & ſecundum ſe diſcreti, & corrupti per morbum, affectiones atque elementarias qualitates omnes non ſequi non poteſt, impreſſa forma: quemadmodum indita flamma ligni ac ſubjecti cujuſque corporis protogonas conditiones, naturali quodam formarum concilio, mutuoque tranſitu, neceſſe eſt ſequatur. Itaque, quid eſt quod dubitemus *Syphilidem* morbum eximium, praevalentibus ſingulis humoribus, & horum apparatibus variiſque flexibus coaptari: ut expeditum jam habeas Problema de ſtatis *Syphiliae Pſeudogonorrhoeae* recurſibus.

Sub his aliud non ignorare te velim, duos a me poni modos morbi Venerei, ſanabilem, & inſanabilem, hujuſmodi quidem *Syphilis* eſt conſummata atque perfecta: ante quod tempus & ante quem terminum ſanabilis ipſa eſt. Porro perfecti morbi ſubjecta ſedes hepar eſt, ut quod aptum eſt veluti fons, & ſcaturigo ad diffundendum, perpetuandumque, malum cum vita finiturum, non ita quidem inchoatus: qui quoniam in fluxu eſt, & non permanet, (etenim vel ad confirmandum ſe pergit, vel a natura per excretiones exercetur) ſic morbus adhuc non

eſt,

est, sed passio vel pathema, quod Galeno vocabulum est *in meth.* Hujus nulla certa sedes est, quam statuere quis possit: sed satis est, vel ut toto sanguine, & humorum universitate, vagetur: ex solidis vero partibus nunc cuti, cum primum exoritur, nunc altius extimo carnium habitui, nunc membranis, nunc vasis particulisque spermaticis inhaeret. Fabius quidem Pacius, in commentario de *morbo Gallico*, quem tractatum ad expositiones librorum sex methodi priorum appendit; glandulas adaequatum, ut ipse vocat, *Gallici morbi* subjectum posuit: id quod plurimum ego verum affirmo tum in morbo confectis, tum in nuper expertis; tamen in utrisque non semper, verum in confectis quidem frequentissime: porro, quotquot *Syphiliorum* nos cadavera insecuimus, qui fuerunt certe quam plurimi; in omnibus fere, aut maxima istorum parte, vitiatas quoquo modo partes has offendimus. Atque haec nostra sententia, rataque observatio, de partibus *Syphilide* correptis esto. Ad alia nunc experimenta nostra recensenda transeamus.

§. VI.

HIc *ordo felicis effluxus* est. Verum cum hi modis omnibus allaborati non eveniunt: alteri succedunt illa quidem invita progressi; sed sic tamen, ut caussam ipsorum non negligat, interdum enim vi materiae productos in halitum primo, si datur, quo ad ejus fieri potest, dispergit: vel si illud non conceditur, ad apostemoden aliquem maturatum perducit; aliasque item operas & conatus edit, in his, gubernatrix corporis, in quibus mira sui studii vis elucet; ut in discludendis emarcidis ossibus, quae sub gummosis suppuratibus abscedunt: in procreando item & promovendo porro sarcoide, & in obductu demum ulceris procurando. Quoniam autem de Abscessibus cum ossis marcore suppuratis, incidit sermo; placet, ut hic explicetur Problema inter caetera hujus argumenti omnia nobilissimum, cujus expositionem scribentes omnes de *morbo Gallico* neglexere: rem alioqui nedum quidem non negligendam, sed maxime curandam & pertractandam.

Scire licet, affecto capite per hos Abscessus, sic uberes aliquando subesse puris & saniei manationes, ut cerebri membranas affatim alluant: quae res quidem exitio multis fuisse deberet: illud observantibus nobis, siquidem Abscessus ab illato vulnere fiat circa cerebrum, aut ejus membranas, e sanguine de venis effuso perniciosum hoc esse. Cujus tamen caussae discrimen commentus est unus, ni memoria fallit, Baptista Leo, qui *in opere de vuln. capitis* dixit a *Syphilis* capitis *Abscessibus* aliquod periculum non esse, propterea, quod huic vitio alioquin automato, non autem per vim illato, assuescit natura sic, ut non laedatur extremo vitae dispendio. At quae laetalem vim inferunt, illae sunt conferctae ac subjectae mutationes, non quae sensim modice se insinuant graduque testudineo, id est, lenibus quasi momentis obrepunt. Hoc judicium, haec dividendi ratio visa est multis satisfecisse, sed enim ambiguitatem parit, quod cerebrum omnibus modis aeri circumfluo subditum, omni coelo patefactum; hujus vim ad immutandam promptam, ac non lentam, neque inefficacem, sentire deberet: at nihilominus non sentit.

Sed occurritur, quod fortasse obduratum antea cerebrum ad suppurationis attactum videtur, ob id, &c. Atque illud quoque te perturbet, quod narrat Vidius Florentinus *in opere de curatione gener. tract. de morbo Gallico c.* 18. homini cuidam a putrida ossis calvariae ac teredine curato, non multo post tempore, frequentem ac vehementem Epilepsiam accessisse; mox vero sanitatem restitutam ustione per ferrum candens administrata, qua parte guttula saniei, tam prava quam

quam parva, ſupra craſſam cerebri tunicam defluebat. Quod ſi guttula, inquam, in cerebri membranam inſidens, Epilepſiae, miniſtraverat; quid eſt, quod plurima incumbens ſanies epileptica cunctis non eſt? an peculiaris locus & capitis privati craſis aliquid facit? ſed neque ſanies, ad membranas vulnerati capitis interdum accidens, hominem perdit. Quae faciunt omnia, ut quae particulas circa cerebrum repente permovent ac tranſmutant: hae diſcriminum maximae ſint cauſſae: quae ſenſim obrepunt & latenter obtruduntur, non item.

§. VII.

INter haec omnia, & pulchrae indaginis uſu, & optato curationis fructu, praecipuum eſt *Theorema contumaciae*; qua ſuper omnes affectus teterrima & odioſa ſumme fit *Syphilis*. Noveris igitur *Syphilidis* duas eſſe ſummas facultates: alteram, quam ſuae qualitates effectuſque produnt; nititur enim hac parte temperamentis ſingularium corporum & humorum; atque hoc ſic afficit, prout habentes invenerit. Alteram cujus σωματικὴν energiam admirati quidem ſunt omnes ſemper; comprehendit hucuſque nemo. Ita nimirum abdita eſt, ita ſenſuum omnium noſtrorum & intelligentiae vim exſuperat. Ex hujus igitur vehementia; tum, quod minime nota, quatenus his aut aliis remediis expugnatur; tum quod omnino ſummae poteſtatis eſt totius ſubſtantiae morbus, proficiſci pertinaciam poſſe quis non videt? ex altero vero qualitatum & humorum apparatu proficiſci eandem poſſe monſtratur.

Primum; *Aphrodyſius* morbus exercet homines, pro modo temperamenti, proque more materiae praevalentis. Sic *melancholici* cumprimis hoc affectu correpti vexantur: ſecundi ſunt *bilioſi*; minus his *ſanguinei*; multo minime *pituitoſi*; quae opinio, quaeque gradatio; fuit Joannis Almenaris Hiſpani, *in libello de morbo Gallico*: cujus quidem rei ratio, ac norma, nititur in eo, quod tradidit mirus Hippocrates, *initio lib. de loc. in homine*, per haec. *Quod enim ſiccius eſt, morbos magis recipere, ac magis dolere, a natura ſolet; humidum vero minus: morbus enim, qui in ſicco eſt, ſtabilitur & non ceſſat; qui vero in humido, diffluit, & alius aliam corporis partem occupat; ſemper tranſmigrans requiem facit, & citius quoque ſedatur, utpote non ſtabilitus.*

Haec ille: quam quidem hominis doctrinam, ut univerſo de ſtatu corporis latam approbas, ita & de parte ejuſdem principe veram exiſtima: quippe cum ſiccius, calidiuſque, jecur exſtiterit, neque imperiti dubitant tunc efferatiorem vim *Syphilidis* futuram.

Accedit ad haec textura, quam dicunt, habitumque corporis, qui ſi vel denſus vel gracilis, ſive natura, ſive exercitatione fuerit, haec firmius hanc labem ſunt receptura, quod ſcite advertit Jacobus Catanaeus, Genuenſis, non contemnendus *de morbo Gallico* ſcriptor; non abſimili ſcilicet ratione, quam quae producta fuit nuper ex Hippocrate.

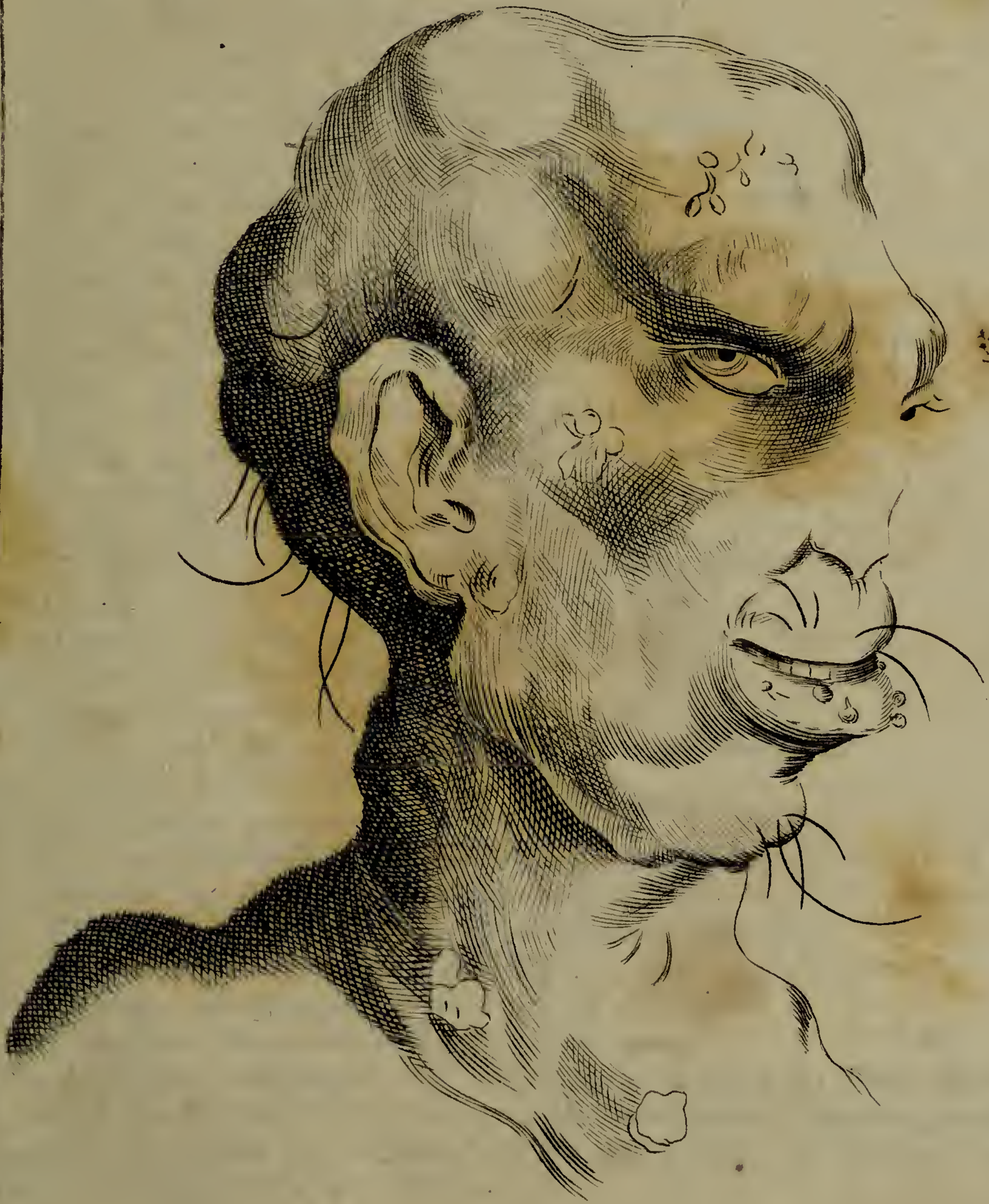
Sed humoris craſſitudinem ac viſciditatem quid non memoro? quae ſi, quod alium morbo quemcunque fovere, diuque conſervare & hunc maxime poſſunt. Atque ita Hieronymus Fracaſtorius propterea valentiſſimam hanc contagem facit, quod phlegmati craſſo, ſordidoque, putat haerere; quamquam difficilis percuratu viſa eſt eadem Joanni Baptiſtae Montano, cui calida quidem, ſed magis ſicca, intemperies cenſita eſt. Succedunt his aetates: ex quibus omnibus ſenilis accommodatiſſima eſt; nimirum quae melancholica eſt & ſicca. Deinde etiam quia Razes docuit, ſenibus ſalſos plurimum ſuccos provenire; praeterea craſſos humores eſſe; poros ſuimet coalitu anguſtos; expultricem vero vim debilem. Sed & imbecillitas

concoctricis multum facit, ut minus dextere discuti possit *Syphilis*; nam quae bona, aut quae verius non mala, proferat *Syphilis*? His adde postremas morbi caussas, malasque corporis diatheses, quae sunt scilicet viscerum tum obstructio vetus, tum debilitas, cacochymia, cachexia, gibbosis ad tabem propensio, congeniti morbi: de quibus Hippocr. *in l. Coac. praenot. & in aliis*. His comprehensis, utique possis & contumacissimae *Syphilidos* causas cognoscere, & eventus insuper, solvendaeque ejusdem tempus & modos, praesentire.

§. VIII.

Syphiliae metamorphosis.

NUnc super omnia maximum praevalentis in nostrum genus *Syphilidis monumentum* exponam: quod est, scilicet, cum male feriatum, direque interminatum a se hominem, in satyricam usque formam immutat: quam quidem nonnullorum scribentium narrationem fabulae cujusdam loco admirationis excitandae libidine confictam, juvenis adhuc habueram: verum ab hinc longo medendorum ejusmodi Valetudinariorum usu comperi; tam verum id esse, quod circumferebatur, quam nulla nunc ratione vellem, spectata nostri mortalium miseria. Inter caeteros enim occurrit unus Neapoli, qui potuit a multis adverti; praeter omnem modum ad hyrcinam speciem facie tenus abreptus. Utinam autem par mihi styli dexteritas, quae graphice talem exprimere queat: utcunque illum ego meo modulo describam. In memoriam autem revocandum est primum, *Syphilidi* vocato morbo fermenti plurimum inesse: cujus vis in sublimem faciem, rerum ita ferente conditione, cum attollitur, enormem plane deformitatem inducit: sic alicui nasum verrucis undique turgidum, limonii corticosi magnitudine vidi. Aliis tuberosa undique facies ac frons est notata. Alii rictu prope canino se obtulerunt: sic labia foras extulerat tumor. Quae cum singulatim immutata, tantum admirationis pariant: quid, cum omnia simul perversionum modos faciei partes singulae coacervarint? Primum enim homini misero, circa frontis utramque partem, quae temporibus respondet, projectura quaedam veluti nodosa, subsultantis inferne ossis, gummi dixerunt aliqui; cujusmodi & alia complura, sub cutem obducta, glabrum caput oblique dextra, levaque, coronae modo praecinxerant. In cujus capitis utroque latere proclivi, surgentium auricularum tum supremas pinnas, tum infimos lobos vidisses, ample distractos. Sed *episcenium*, quod oculis attrahimus, cum deglubratis superciliis atque glabella, tuberculis uno quasi clivo confertis sic exstabat; ut *subgrundium* utrimque ingens appareret: sub quibus, & verrucosis, depilibusque palpebris occulebantur a nimia viscerum ariditate retracti oculi, fibris quibusdam veluti sanguineis tincti. Inter quos nasi jugum plus semisse desierat: nimirum ossis firmamento, quod interseptum vocant, per Abscessum collapso. Caeterum autem nasi globus flammeo circum rubore obsitus, & ad philtrum humile depressus, cum labiis nescio quo madore turgentibus; rictum Delphini, vel nescio cujusmodi pecudum, efficiebant. Consonum etiam universo faciei vitio mentum, quod lichene scabrum & pugni modo praeturgidum, infesto pondere, maxillam ad infera detrahebat; quod proxime loco dictus anthereon ludibundas barbae reliquias ostendebat. Sed malas quas dico, vel quales nunc adumbro, cum reliquis partibus? porro, liquatis circum carnibus exertisque pene ossibus; oris musculi convulsi sic, ut risum ludere videretur homo ridendus, quin vero miserandus; qui caetero corpore qua quidem abrosus, & phagedaenis infossus, qua scaber

ber ac tuberofus, languidus ad fummum totus, fqualiens ac dolorofus, ut etiam commemorantem ac defcribentem me compleat horror. Satius igitur lepidiffimi poetae Fracaftorii fit audire rapfodiam.

Ipfe ego Caenomanum memini, qua pinguia dives
Pafcua Sebina praeterfluit Ollius unda:
Vidiffe infignem juvenem; quo clarior alter
Non fuit, Aufonia, nec fortunatior omni.
Vix pubefcentis florebat vere juventae,
Divitiis, proavifque potens, & corpore pulchro.
Cui ftudia, aut pernicis equi compefcere curfum,
Aut galeam induere, & pictis fplendefcere in armis;
Aut juvenile gravi corpus durare palaeftra,
Venatuque feras agere, & praevertere cervos.
Illum omnes Ollique Deae, Eridanique puellae
Optarunt, nemorumque Deae, rurifque puellae:
Omnes optatos fufpiravere Hymenaeos.
Forfan & ultores fuperos neglecta vocavit,
Nonne quicquam aliqua, & votis pia numina movit.
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentem
Invafit miferum labes; qua faevior ufquam
Nulla fuit; nulla unquam aliis fpectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille juventae,
Difperiit; vis illa animi; tum fqualida tabes
Artus (horrendum) miferos obduxit: & alte
Grandia turgebant foedis abfceffibus offa.
Ulcera (proh Divum pietatem) informia pulchros
Pafcebant oculos, & diae lucis amorem,
Pafcebantque acri corrofas ulcere nares.
Quo tandem infelix fato, poft tempore parvo,
Aetheris invifas auras lucemque reliquit.
Illum Alpes vicinae, illum vaga flumina flerunt.
Illum omnes Ollique Deae, Eridanique puellae,
Fleverunt nemorumque Deae, rurifque puellae:
Sebinufque alto gemitum Lacus edidit amne.

Hi blandae fcilicet voluptatis, hi tenerorum complexuum funt fructus: heu tragici tantum & miferabiles! quantum inter multiplices cruciatus amififfe vitae dulcedinem? & quantum ex humana fpecie tranfmigraffe in brutam? cujus ejufdem haec adumbrata vobis efto figura.

§. IX.

JAm autem ad exactas *Syphilias* adverfiones incertus equidem fum, an ab ullis Medicinae candidatis requirar, ut ejufdem morbi Curationem exponam. Dubius etiam, quod vulgata jam funt haec, & nullis non antehac pertractata: ad quae alioqui longe plurima, quis aliquid addere, vel audeat, vel poffit? verumtamen praereptam cuiquam, ad hoc tempus ea de re tradendi, facultatem haud opinor; qui videam vaftiffimam exhiberi materiam a morbo, qui, ad hanc aetatem ad ufitata remedia plerumque contumax & inexcuffus manet; quapropter ad infueta & nova tranfire faepe neceffum fuit. Ex quo genere cum fint Chemica

& ad Hermetem primum experimenta relata: de his eſt animus inquirere, quae praeſtantiſſima puto, rem autem cum experientiſſimis aliquot Doctoribus exſequar; qualem, inter caeteros, exiſtimo Joſephum Quercetanum, & Rodericum Fonſecam, qui de hoc argumento tradidere, ſcriptis ea de re conſiliis, quae tu viſas opto.

Fonſeca quidem illam ingreſſus fortaſſe viam, quam praemonſtraverat Hippocr. *in lib. de alimento*, pharmaciae modum in eſcas induxit; ad has adjectis alexipharmacis, abdita quadam facultate valentibus adverſus *Luem*, cogitatum, ut equidem arbitror, amplexatu dignum. Enimvero, dum partes ſolidae nutrimentum adveniens in ſui ſubſtantiam applicant, & convertunt: medicata vis, quae ſubeſt, morboſam partium affectionem paulatim corrigit, munitque ipſas, ut cum ſublevato calore nativo vitium omne depellant: ita panem initio confici docet cum diluto, decoctove, *Sparti parilis Indici* vel *ligni Quajac.* vel *radicis Chinae;* cum quibus & carnes pullorum, atque aliorum, praecepit incoqui, ptiſanam item ac neceſſariam omnem eſcam, praeparat autem & *Vinum Indici Sparti radicis medicatum* ad hunc modum.

Cape Sparti parilis Indici conciſi. lib. ij.
Vini albi mediocris non dulcis. lib. xxx.

Vaſe, quod receperit, ad ignem admoto, *vino* primum infervefcenti *praeparatum Spartum* immittito, quorum ebullitione competenti facta, removendum ab igne vas, panniſque obvolutum triduo ſervandum, & rurſus igni ſubjiciendum, quoad ferveat, quo tempore tranſcolatum *Vinum* infundito in doliolum, quod capiat libras centum: & *de hoc*, tribus diebus obturato, atque intacto, *deinceps hauri, quod neceſſarium eſt, mane veſperique, tum in prandium, tum in coenam.*

Haec in victu curatio eſt, quae continenter in longos menſes ſervari debet. Poſt haec cogitandum eſt de medicamentis, quae nullo non judice viro docto, vel experto, non alia ſunt, quam, quae gens omnis amplexa principia retinet ad hanc diem: *lignum* inquam *Quajacinum* dictum, & *Hydrargyrium;* ſeu quidem haec a prudentibus experimento ſeu ratione primum excogitata fuerint.

Nempe Dei haec pietas terras non poſſe malorum,
Nec ſimul expertas vindicis eſſe manus.

Verum enimvero, Quercetano delectus horum & apparatus eſt, qui requiritur ſolum. Itaque rejectis vulgatis, hominum modis, exquiſitas aliquot horum praeparationes proponit, tum experimentis, tum rationis ſuffragio maxime commendabiles. Primum autem ſtatuit, ut in rebus quidem omnibus, ita & ligno *Quajacino ſpiritus eſſe acidos* plurimum neceſſarios, qui vi ſua extenuent, eleventque mali conſtabilita concrementa; non aliter, quam acidus fermenti ſpiritus panis crudi craſſamentum leve reddit ac ſublevat. Indicio autem eſt clariſſimo, quod elicitus ex eodem *Quajacino*, ſicut ex Quercino, Juniperinoque, ligno ſpiritus Calcanthinus non minus, quam ipſius Calcanthi ſpiritus corallia, margaritas & alia diſſolvere viſus eſt: quod quotidianum Chemiſtarum eſt experimentum. Accedit, quod praeſtabilis *ejuſdem ſpiritus aciduli virtus eſt extenuandi craſſas humorum materias, in ſudores elevandi, ac per corpus omne diffundendi*. Adeo autem praeſtans aciduli, ejuſque ſpirituum, eſt vis, ut hujus ex *Quajacino*, Junipero, Sulphure, Calcantho atque Hydrotica, omni materia ſecreti guttulas decoctis, quibuſque Quajacini vulgo paratis, anteponat longe Joſephus: id quod, ſuo non ſemel facto periculo, teſtatus eſt. Deinde, ſuppoſito quod iiſdem ſimplicibus medicamentis ſpiritus faciles exſolutu, diſſipatuque, ſunt, diu ad ignem exercitu, ſine cautione fervoriſque retorridi moderatione: ſic tertio damnato more noſtrorum hominum,

qui

qui ad quadrantis aut femiffis abfumptionem dilutum igne urgent, fic enim ut tenuiffima atque optima medicamenti pars non in auras rapta diffolvatur & exfpiret?

Praeterquam halituofam Calcanthi portionem, & alterae Mercurialis, Sulphureaque funt ad fudores exprimendos apprime nobiles; quae perperam ufitatis illis ligni decoctionibus, quo pacto non difflentur rapaci & longo ignis adhaefu? Sic probatiffimam fuam apparandi rationem expofuit Quercetanus, quae eft. *Principio tum fcobe ligni, tum aqua quanta fuffecerit, conjecta in retortum vitrum, quod nofti; hoc Hermetico luto conclufum igni, cinerum vel ad halitum aquae ferventis impone. Exftillabit tum aquea quaedam, tum acida, portio, Mercurialis & fpirituofa; atque hac tenuior etiam fulphurea five oleagina, tertia haec & preciofa, & palato non infuavis, Quajacini fecretio fuo ipfius decocto millenis momentis praecellit, ut uncias hujus binas aut ternas, libra vulgaris decocti potiores fis experturus. Licebit etiam univerfum humorem deftillare ad femiffem, & quod exceperis cum decocti reliqua parte percolata commifcere. Caeterum in fedimentum ex prima deftillatione refiduum, affufam rurfus aquam plurimam, per horas duodecim, cum primis caementis ad coalitum relictam fecundo premes igne; ut qui proliciatur humor faccharo vel cinnamomo conditus, tum prandio, tum coena, & reliquo etiam tempore, poffit ufui potus effe.*

Ad haec refiduis illis binos jam ignis adhaefus expertis, & Mercuriali fuo fymbolo exutis, fi tertium ignis furorem immiferis, oleum inde recipies ex nigro rubens, quod gummi, phagedaenis ulceribufque Syphiliis & cancrofis percommodum erit. Sed neque faeculas illas poft inculcatos tot ignei caloris impreffus, fua carentes gratia, reperies; has enim modo cinerum arefactas atque contritas, fi ultimae deftillationis aqua principio per te fervata dilueris faepe ac faepius; praegnante cremoris utilis aqua reclinata & feparata; falem demum habebis ad fudores ciendos praecipuum, ad alvum vero bis terve dejiciendam non contemnendum.

Poft haec *Argenti vivi* praeparamenta funt recenfenda: quorum *Turbith minerale* primum ab eodem auctore Quercetano, *in Pharmacopaea reftituta*, defcriptum ad unguem eft, non recitandum hic a me fuperfluo labore, quod illud opus omnium manibus teri videam. Eft & altera *Turbethi mineralis* defcriptio apud Ofwaldum Crollium, *libro* quem *Bafilicae chemicae* infcripfit. Alterum eft *fpiritus Mercurii*, qui, Quercetano auctore, parabitur facile, *fi fuper fluidum Argentum oleum ammoniaci falis affuferis*, hoc enim metalli compages continuo refolvetur, cujus refoluti portio cum interne cum *Vini* hauftu, tum externe illita mira praeftabit eorum, quae tu quaefieris *Syphilidem*, & ejus fymptomata, propellens. Praeter haec & illo medicamento Strumae diffolventur, fi credimus experimentis, quae multa Jofephus expofuit. An autem homini praeterea crediderimus, qui fcripfit, oleo Mercurii palmis, plantifque pedum, illito, *Luem* hanc difcuti per fudores? Id certe confeffum ab omnibus *ad Syphilios* quoslibet contumaces *affectus* expugnandos, nil praeftantius exftare *Mercurio*: cujus etiam varios apparandi modos defcripferunt Ofwaldus Crollius, Bernardus Penodus, Jacobus Veccherius, Philippus Mullerius, & Joannes Beguinus, & horum omnium poftremus Petrus Joannes Faber, *in Chirurgiae Spagyricae fect.* 3. *c.* 13. Quorum omnium Auctorum fingulos locos, *in Chirurgiae chymiatria* noftra, produximus.

CAP.

CAP. XXIV.

HIsce noviſſime obſervatis Abſceſſibus adjicimus & alios, non minus lectu jucundos, quam ſcitu neceſſarios, in ſuperiori editione promiſſos.

CAP. XXV.

De Cornu referentibus Abſceſſibus.

CUm Jacobo Rigitano Locrenſi, Medico Doctore, probato, vidimus *Corniculum*, in frontis angulo ſubortum, Carolo ſartore, ad D. Dominici ſartoriam officinam habente, *Corniculum*, inquam, parum eductum, quale vel cervae vel vitulae primordio exſurgit. Tale quidem mire depinxit Flaccus, ad Julum Antonii Triumviri filium ſcribens, *l.* 4. *carmin.* 2. *per haec*.

Me tener ſolvet vitulus relicta*
Matre, quae largis juveneſcit herbis
In mea vota
Fronte curvatos ignes
Tertium Lunae referentis ortum.

CAP. XXVI.

De Abſceſſibus naturalibus, h. e. inoffenſa ſanitate, inculpatae materiae turgore, venientibus.

REſtant e tot multis Abſceſſuum generibus quidam, qui, me judice & adverſore, nullo cum hominis detrimento, quin etiam augmento, fieri conſueverunt; quos vel hoc ipſo titulo, quod ſolius naturae praeſtantia & acceſſu meliore proficiſcantur, ſtatim cum admiratione excipient non pauci; verum ſi me audient, & mecum ipſi concordabunt, & admirabilis naturae factum, poſita jam admiratione, collaudebunt. Cum primum indunt ephebi ac ſentiunt ſeſe hirquitallos, h. e. craſſeſcere ſibi vocem, & inter acutum & grave modis inaequalibus, aſperiſque, ſtrideſcere, quemadmodum natura ſit hircis graece τραγίζειν, ſub hoc *inguina*, *ſponte ſua*, *ſibi diſtendi atque extumeſcere advertent*: *durabit autem hic tumor Luna una vel circiter*, *donec ſua itidem ſponte ſecedat*; ſimiliter & puellae, quae pubeſcunt, jam jamque nubiles fiunt, in unanimis, adenas in globulum exaltari experientur, & ſua ſororiandi primordia, quam rem non intelligentes Medici vulgares medicamentis providi tractant, ſtultitiam natura ridente. Porro fiunt utraque glandularum incrementa, capeſſente jam hominis natura, praeſtabiliorem conditionem & uſum, qui eſt viro quidem ad ſeminandum, foeminae vero ad excipiendum non praematurae ſemen. Ratio autem συμβεβηκυῖα pueris quidem, dum ad loca generationis proxima commotus derivat ſuccus; puellis vero, dum pluſculus ad mammas adfluit humor, alimento pueri παρασκευαστικός: qui adfluxus a noſtris dicitur *la fava*, quod fabae nimirum vocentur ab his glandulae univerſae: quod genus quidem tumoris, in Parthenophylacio Spiritus S. Neapolitano, plus centies obſervatum, & a nobis comprobatum, fuit.

Quoniam vero de foeminis & de bubone criticum ementiente dictum eſt; utrorumque mentione ac rerum ſimilitudine factum eſt, ut alius jam ſuccurrerit animo memorandus & criticis accenſendus bubo; qui mulieribus jam grandibus ex

men-

menſium mora naſci ſuetus eſt; de quo Hippocr. *in l. de nat. pueri*, & *principio de morbis mulierum*, ſcripſit haec; *quibuſdam ubi bimeſtres aut trimeſtres, aut diuturniores fuerint menſes & ad lateris mollitudinem allapſi fuerint, cum non ſuppurati ſint menſes, velut Tuberculum fit ſupra inguen, ſine capite magnum, rubrum; & vulgus Medicorum ignarum quid hoc eſſet, jam ſaepe ſecuerunt, & ſic rem in periculum induxerunt. Caeterum illud, quod veluti Tuberculum fit, tali modo fruitur ſanguine caro ipſa, utpote oſculo uterorum lateris mollitudini adjacenti, & impletur caro ab ipſo, & inſurgit, & eminet velut ſanguine repleta; & aliquando ſi tranſmotum fuerit os uterorum, & ad pudendum converſum, & menſes proceſſerint per pudendum, id quod circa lateris mollitudinem eminuit, ſedatur: in uteros enim diſtribuitur, hi vero foras laxantur*: Hactenus Hippocrates de bubonis foeminei generatione & modo.

Vias autem Abſceſſus proprias adſtruxit Julius Caeſar Arantius, *in libr. de Tumoribus p.* 11. *c.* 46. per haec; *ſcire enim licet vaſa, quae per inguina feruntur, majoris illius jam ſoboles eſſe, a quo vaſa in uterum propagantur, ut ab utero ad inguina turgens in venis humor facile derivari queat*, hactenus nos de triplici bubone ſalubri.

C A P. XXVII.

De Abſceſſu ἐπίσημα *dicto, Morbum originarium elevante.*

Hippocrates, *in l. de Morbo ſacro*, *n.* 9. ſcripta reliquit haec. *Si vero modica exiſtens pituita in utraſque venas defluxum fecerit, aut in alterius partis, ſupervivunt*, nota *ex morbo* impreſſa relicta; *aut enim os convellitur, aut oculus, aut cervix, aut manus; ubicunque ſane vena pituita repleta ſuperata fuerit, aut gracilis reddita. Hanc itaque venam neceſſe eſt debiliorem eſſe, & hanc corporis partem laeſam defectuoſiorem. Verum ad longius tempus plerumque prodeſt; non enim amplius morbo apprehenditur, ſi ſemel* Notam impreſſam *ſuſceperit.*

Et *numero* 10. *Quibuſcumque aut imperfectis & valde modica pituita defluxerit, & ea in dexteras partes; hi citra* notae impreſſionem, *ſupervivunt: verum periculum eſt, ne morbus connutriatur, & ſimul augeſcat, ſi non his, quae commoda ſunt, curetur*. Haec quidem ille cum aliis pleriſque ſuperius traditis. Quae divini hominis effata ſi perpenderis, ſi plene comprehenderis, vides, Lector, materiam Morbi ſacri, quae pituita eſt, ut plurimum ſuffuſa in tenues infantium venas, atque his ſucci craſſitudine & copia confarctis, obſtructiſque ſic, ut via ſpiritui praecludatur, ſanguiſque congeletur, perimi pueros. Sic ex adverſo, modica pituita in utriuſque lateris venas, aut in alterutras, delapſa, non perimi pueros, verum ipſos in vita relinqui; *Nota*, quam ἐπίσημα vocavit, a morbo impreſſa relicta, hoc eſt, oculo, ore, cervice, manu, convulſis: quae cauſſa interim eſt, ut pars venam ambiens reddatur debilior, venis ſcilicet reliquis ſimul repletis, & gracilibus factis. Dixi jam, ſi modica irruens pituita *Notam* reliquerit in infantibus. Quod ſi valde modica pituita defluxerit, praeſertim in dexteras corporis partes, vides etiam per Hippocratem ἀσήμως, id eſt, citra *Notae impreſſuram* pueros ſupervicturos; quamquam non ſine periculo, ne morbus connutriatur: & cum augeſcentibus pueris ſimul augeſcat, niſi arte praevertatur.

Itaque jam noſcis, quae ſit ejuſmodi *Nota*, ac quanti in morbo ſacro momenti ſit; quatenus aut ferme liberet, aut pueros retineat ſub periculo, ne connutriantur. Verum enim vero, ſi licet novum quidpiam cum Hippocratis norma ſtatuere

re *Notam* hanc, ne dum in morbo facro, fed etiam in apoplexia, comate, caro, catoche, catalepfi, & in alia quacunque, fed gravi cerebri noxa, fi relicta in fubjecta aliqua parte fuerit a morbo impreffa; credam equidem hanc pari pacto benefacturam, nec folum *Notam* convulfionis, fed & paralyfis, tremoris, atrophiae, languoris, & cujufque contracturae, qualem Aureolus Theophraftus nominavit. Quas ob res, fiquidem Abfceffum, ἐπίστημα graece, latine *Notam*, notare fcriptis hifce noftris & inter alios multos reponere voluerim, ne ineptum quidem illud videatur; praefertim quando ex divini Magiftri placitis petita obfervatio fuit: fed haec, ut neque incongrue videamur feciffe, qui notas iftas inter Abfceffus repofuerimus. En ipfius magni Dictatoris exemplum; qui *l. 2. praedict.* fcripfit, *impetigines & leprae & vitiligines albae leucae appellatae, quibus quidem juvenibus, aut pueris aliquid horum factum eft, aut paulatim confpectum in multo tempore augefcit, his non putare oportet, Abfceffum tam popularem eruptionem aut morbum*. Quae quidem Hippocratis verba ut plene intelligantur, eft annotatio lucida Hieronymi Mercurialis, qui fubdit haec; quid fit Abfceffum effe & non morbum, atque e converfo forfan non omnes intelligunt; verum intelligent facillime, fi fciant, Tumores vel fponte oriri atque ex fefe operationes laedere, fi enim primo modo fiant, morbi funt; ut docet Galenus *l. de differentiis morborum c. 9.* fin autem fecundo modo, fymptomata potius, quam morbi funt appellandi; quod itidem in lichenibus & lepris ftatuendum eft; quae fi fint fymptomata, Abfceffus effe fcribit auctor, ficuti fi fiant citra alias aegritudines, vocat morbos.

CAP. XXVIII.

De Tuberculis lapidicondis.

RETulerunt quidem priores rei medicae fcriptores, in Abfceffibus anomalis reperta corpora lapidiformia, factis fcilicet his heterogeneis & pluriformibus. Verum, qui Tuberculum, praefertim exteriori habitu corporis, ex unica uniformi lapidea fubftantia conftans memoriae prodiderit, hactenus legi neminem. Hoc autem genus obtigit vidiffe mihi anno hujus feculi quadragefimo, menfe Majo. Porro, fpeciofa quaedam & honefta foemina oppidana Fractenfis, cui Arborellae nomen, a viro fuo, & a Damiano de lo Proite Doctore, Chirurgo perito, meo quondam auditore, ad me perducta, qui fcirrhofum foeminae Tuberculum pone jugularia vafa fitum dextera exftirparem. Attrectato equidem Tuberculo, profeffus fum confeftim, fupra quam *fcirrhodem* effe *duritiem*, atque adeo *lapideam* videri, quod meum enunciatum continuo Medicus confirmavit; nimirum, quod diceret propemodum incredibile, quam multis, quamve valentibus, malacticis tentatum, tamen indies folidius permanfiffet: tandem ventum eft ad id, ut omnibus modis vellet mulier eximi fibi malum, etiam cum refpectu, quippe quae informem affectum in tota vita pati nollet. Nempe appofite Celfus, in fexto *foeminis quidem ornandi fui cura eripi non poteft*.

Itaque aperta per femilunarem fectionem cute, deinde pollicum binorum expreffu, facile fectum eft, caftaneae forma & magnitudine Concrementum, at inaequale & femifepultis quafi botris undique difcretum, lapidea duritie ac denfitate, quod in aquam conjectum rubellum perftitit propterea, quod amiculum praetenue, venulis & fibris obfitum, pufillulis fecum protraxiffet adftrictiffime obductum. Interim una ad aequalitatem recepta fibula, & eccrifi enaema fanguinis microcofmi tractata plagula brevi eft coalita. Quod lapidis genus vidit & hoc anno 1641.

dum

dum apud me degeret Neapoli, folertiffimus naturae inveftigator Joannes Georgius Volkamerus, Norinbergenfis, atque alii plerique maxime admirati. Alias autem vidimus & de brachio detractum lapillum coryli forma Jurifperito, cui Octavio nomen. Qua mea jam obfervatione demonftrata, idem modo memoratus Vir retulit, continuo vifum a fe lapillum nuclei dactulari formam repraefentantem, quem dexterrimus & fagaciffimus Anatomicus ac peritiffimus Chirurgus, Johannes Georgius Wurfung, Bavarus, Practicus Medicus Patavinus, foeminae cuipiam anno praeterlapfo 1640. Patavii extraxerat ex angulo linguae fubdito, fecundum ductum ejufdem linguae locatum.

Haec dum accepifti, Lector erudite, credo difcrevifti duos jam modos confiderandarum lapidearum materierum effe Abfceffibus; alterum quidem eorum, qui immergantur & innatent propemodum, in finu cyftive anomalorum, fub infarctu pultaceo adipeve pleniore; qui totum finus ambitum complet, adeoque haec illorum fubftantia omni undique fuperficiei cavae conceptaculi non arcte adhaeret, neque idem conceptaculum una complet aut exaequat.

Alterum modum continendi vides, qui eft, quantum finus arcte materiam comprehendit, & viciffim hic comprehenditur ab eadem; qui modus a priori diftat, tum quidem in eo modo complectendi, quem modo dixi cum mutuo adhaefu perfecto, tum etiam quia modus hic eft cum fimplicitate materiae conjunctus; quare privatus eft anomali calculus, ille vero promifcuus. Verum enim vero nec tantum homogeneae & heterogeneae fubftantiae varietas eft, nec folum inhaefus, receptufve, difcrimen eft, verum etiam generis anomalorum nobilis eft diverfitas, quando novum hoc genus duricondum videatur, non autem fpecies fub Atheromate vel Steatomate comprehenfa. Quod enim tria tantum genera non plura prifcis fint prodita, credo equidem factum, quod praecipua haec genera voluerint trinario folum anomala conclufa, praeterquam quod omnia femel fimulque mortales confequi divinitatis potius videtur quam humanitatis. Atque hoc περὶ τοῦ φύματος λιθοφόρου noftrum efto judicium.

Jam vero quod lapidum interiore corpore concretorum memini nolens, de his jam volens differo paucis. Hippocrates quidem *in* 5. *epidem.* 2. lapidis afperi in utero concreti meminit. Paulus vero Aegineta, *l.* 3. *c.* 41. ejus, qui in tenefmo rejectus eft; fic calculus fub lingua procreatus Avenzoari *l.* 2. *Theyzir. tr.* 2. *c.* 2. & Gentili referente Nicolao ferm. 4. *tr.* 1. *c.* 6. Jacob. Foroliv. *l.* 4. *aph. c.* 29. Montuus *l.* 4. *c.* 1. Joubert. *decad.* 2. *paradox.* 8. Foreftus *l.* 14. *obferv.* 26. Zavitus Lufitanus *l.* 1. *de princip. med. hiftor.* 10. Aetius *Tetrabibl.* 3. *ferm.* 1. *c.* 30. natos raro licet calculos in colo teftatus eft. Joannes Centimanus *l.* huic ipfi narrationi dicato, duodena lapidum genera variis humani corporis locis accreta prodidit. Nos duas hujus generis exploratiffimas hiftorias trademus.

Prior haec efto. Francifcus Compagnus auditor quondam meus, nunc Medicus & Chirurgus, arte probatus, certa fide narrabat, Scipionem Pelufium, qui dolorem intenfivum in mejendo acerrimum, tetrae ac vifcidae fpurcitiei emiffu, fentire confueverat, calculos per anum tres nucis juglandis forma excreviffe. Hanc autem, & omnes, fuperat tum rei magnitudine, tum fide probatiffima, traditio lapidis, qui apud nos eft, anferini ovi magnitudine & forma; hunc in colo demortui cujufdam hominis diffecti Romae in Valetudinario D. Jacobi Incurabilium, oculis & mente rimatus reperiit Anatomicus exercitatiffimus, & Phyfico-Chirurgus praeftantiffimus, Nicolaus Larcheus; qui, qua eft humanitate & animi candore, pleraque hujufmodi fua obfervata folitus eft ad me tranfmittere, quippe

qui rara & nova gesta jam indies adnotare; sed de lapidiformibus concrementis nolim jam plura quam satis.

CAP. XXIX.

De atro cruento labii Tuberculo.

SEd & lacteolae infantis, vix semestre spatium emensae, Andreae cujusdam holoserici Mercatoris filiolae, *atro cruentum Tuberculum* labio inferiori agglutinatum nedum observare mihi contigit, sed & curare, molliusculum, non aequabile, interne etiam prominulum, testudinis terrestris ovo majus; cujus objectu laboriose, cumque ejulatu, simul & exsuctu minus felici, remixtis, infantula victum attingebat. Ac ne attingebat quidem, ne proinde adjutans nutrix prumpta manu, compressis assidue mammis, quaesitam nectaris guttulam aridum in os infunderet: ad quam calamitatem diurnam, nocturnamque, levandam accitus ego, miseris in rebus adhiberi solitus sum, non tam Poeoniam quam Chironiam opem necessariam denuncio; cui decreto remissus a parentibus nuncius continuo fuit, qui tamen, post aliquod tempus, auxilii cujusque puellulam videntes exsortem infortunioque obnoxiam, perpetuo per Deum, perque homines, orarunt me supplices mature succurrerem, ferre nec se nec misellulam infantulam posse longiora supplicia.

Tum accedens paratis omnibus, quae de more requiruntur, aureis ignitis scalpellis, sanguineum offensamentum omne sum demolitus; sanguis quidem fluere paratus & abunde fluens nostris nonnullis adminiculis retrocessit; Curatum emphyreuma per dies plusculos; interea dum expressa de papilla per manum lacte sustineretur infantulae vita, perpurgata caro, cicatriculam recepit, vivitque puella laeta jam annis & libera. Illud jam non est omittendum, natam infantem de matre sanguineae plenitudinis & corpore sane praefarcto; ut videantur jam apte respondisse, superflua foetus concrementa generationi & sanguinis affluentis undique primordiis.

Alter infans mihi sese obtulit, hoc anno 1642. sexto plus minus mense natus, cujus labium item inferius mirabile visu fuit; nam magnitudine praealtum, ut pueri ipsius pugillum aequaret, naturalem formam tum interne, tum externe excedens, colore violaceo, aliquando dilutius, venarum surculis quam creberrimis distinctum; figura linguae testudinis marinae, id est, crassis seu bucca seu mento tenus initiis in quoddam quasi rostrum & in sinum dedolatum ad summam de ore infimo exstabat, modo pinnulae pulmonis leporini; quae quidem animantis pinnula, objecta matri fuerat cum utero gestaret in esum appetita medici mensibus: extra autem opinionem nostram de suctu infantis sciscitati rescivimus, in tam magno offensamento neque amissum infanti suctum, & hoc etiam lac sibi prolicere non difficile: sic edocti scilicet & instructi a natura procedimus ad exsuctum, quam rem adulti vix ullo possumus ingenio comparare. De vitii vero curatione requisiti respondimus, praeterquam ablactatum infantem non adigendum in Chirurgi manus, nisi grandiusculum factum, tum futuram tutiorem curationem, quando vita pultibus & sorbilibus sustineatur; in cujus alioquin discrimen facile, hoc praecipue tempore, & per ulcus, & per sanguinis compescendi, necessitates, sublato suctu liquido conjiceretur; qui puer, & matre prognatus est summe melancholica atque hepate retorrido: ut peracri phantasia illud monstri pareret in suo genito; sed de hisce *natis* infantium sub utero impressis alias fortasse privatim.

CAP.

C A P. XXX.

De Abſceſſibus natura fiſtulatis.

QUantum quidem obſervavi, diu factitans Medicinam, terna ſunt a totidem cauſſis prodita *fiſtularum* genera; *Unum* quidem eorum, quae fiunt malo medentium conſilio, qui, Tubercula, collectiones & ulcera curantes, ſinunt haec facile fiſtulari, vel in cavitatem quampiam ſerpere & penetrare, deſito vitio, vel quod ante callus obducatur ulceribus ſinubuſque, quam hos ſanie depleverint aut carne replerint. Hujus generis meminit Ludovicus Duretus in Hippoc. *coacas praenotiones*, *corollario de fiſtulis*. *Aliud* genus eſt earum, quae producuntur a morbi vi, quae vinci non potuit, utpote cum ampliſſimus ſinus & vaſta lacuna vel exhauriri ſuperfluitatum affluxu, vel carne jam longe lateque abſumpta compleri, atque adeo coaleſcere, nequit. *Tertium* genus eſt earum, quae naturae, vitae, & ſoſpitatem homini ſatagentis & providentis conſilio, parantur; materia ſcilicet mala de toto corpore, vel de hujus obſeſſo viſcere, per deſtinatas huic operi vias in viliorem, ac laxiorem, partem quampiam amandata, ſine cujus effluvio deterius malum futurum animali fuiſſet. Itaque ſunt hae *fiſtulae* rei ſtatuſve melioris, ſi recte naturae proſpicientis arbitrium intueri noverimus: quod inſtitutum, quoniam a Magiſtra noſtra, bonorum noſtrorum diſcretrice, parente proficiſcitur, facinus hercle ſit, aut antevertere, aut divertere, aut retrotrahere, aut amoliri, aut cohibere, conarit: tametſi enim haud criticum eſt illud opus, nihilominus, quia cum profectu eſt animalis, amplectendum eſt beneficium & a parente benefica agnoſcendum. Porro, praeterquam in cacheticis, i. e. habitus corrupti hominibus id non fit, aut fit nova ſuccedente affectione ſub morbi prioris ſuperfluitatibus & reliquiis: de quo ſecundo genere profeſſus Avicenna fuit haec; *ulcera generata ſucceſſione aegritudinum ſunt mala, quoniam natura repellit ad ea reſiduum corruptionis ſuperfluitatum*. Mala autem haec Germina cenſuit Avicenna, quia ſanationem non ſint adeptura, haec autem fiſtulas non malas viſus eſt judicaſſe Hippocrates, qui *lib. de humoribus* 28. *& l. epidem. ſect.* 3. §. 35. *fiſtulae*, dixit, *Abſceſſuum aliorum medelae*. Ab his enim fiſtulis, inquit Galenus, *in com. de humoribus; ſicut etiam ab haemorrhoidibus repurgatur redundantia humorum in animantis corpore collectorum, ac plerique non ſecus quam ex haemorrhoidum excretione, hujus evacuationis beneficio integra valetudine perfruuntur; ut igitur neque oſcitanter neque ſine magna diligentia curare haemorrhoides oportet, ita, ne fiſtulas quidem: neceſſe enim eſt, ut humores ſuppreſſi & dolores & morbos pariant; eoſque ejuſmodi, cujuſmodi ſunt humores, qui redundant: non igitur a ratione alienum eſt, quod dixit, fiſtulas eſſe aliorum morborum remedia, ſicut de haemorrhoidibus loquens, affirmavit eos, in quibus illae eſſent, neque lateris dolore, neque pulmonis inflammatione, neque caeteris corripi morbis poſſe*. Haec ille; caeterum, ut diſcernantur haec *Fiſtulae*, naturae providentia paratae ab his, quas vel prava medentium curatio, vel morbi vis peperit, operae pretium erit exponere. Utinam autem id tradere nobis primis hujuſce rei auctoribus liceat; ſed allaboremus. Haec igitur diſcrimina, tum corporum ſtatus varii, tum morbi vitiaque docebunt. De corporum habitudine nunc pauca. Si haec bene colorata, ſi bonis viſceribus, ſucciſque praedita; ſive per haec, ſive per evidentes cauſſas *fiſtulas* promant, a Medicis parum ſcientibus curata, dicito fiſtulas ab homine non autem a naturae opera factas; ſin minus intueri naturas patientium oportet, quemadmodum docefecit nos Hipp. *in l. praedict.* 2. *num.* 17. profeſſus haec; *ſpecies*

hominum bonae sunt, hae leves & commodoratae & bonis visceribus praeditae, & neque valde carnosae, neque durae: juxta colorem vero sit species alba, aut nigra, aut rubens; hae enim omnes bonae sunt, si purae sint; si vero pallidus color admixtus fuerit, aut color ipse pallidus aut lividus fuerit, pejus est: species vero, quae praedictis contrariae sunt, eas deteriores esse scito. Haec naturae discernicula si rite recteque spectaveris, Lector, facile discreturus es & corpora, quae *fistulatis Abscessibus* sunt parata: atque ita, si me Deus bene amet, nonnullos & divina vi malo huic obnoxios, qui vere jam erant, nec quicquam aperuerant; & praeterea nonnullos ex his curari se volentes dimisi, monitos, ne se curent, quibus tamen ulcus obduci fuerat facile.

Narrabo huc auditu non indignam & memorabilem Historiam, quae est. Sacerdos quidam apprime pius, cujus nomen reverentia E. non audeo publicare, perpeti solitus *haemorrhoidas* lenes, ex Tuberculo pone podicem residuas, curandas obtulerat *fistulas*, doloribus diurnis ac nocturnis affligantes adeo; secundum pubem, atque os coccygis, ut nulla se miser consolatione tueretur; nisi quod haec quasi martyria reciperet voveretque Servatori Christo. Exhorrescere suetus secum excernendarum necessitatem propterea, quod supplicii modo torqueretur in his reddendis. Hanc ob causam emetico levi stomachum imbecillo viro perpurgo; secuto levamento per eductam bilem amaram, ad fistularum negotium appello manus, quas fistulas cum judicaverim respondentes ex altero orificio in alterum deducto, specillo stanneo funiculum ducente, relinquo funiculum, *Cerato ecpyitico*, tinctum: mirum visu fuit, quam subinde levari dolores ceperint omnes, retroagi febricula, somni diu expetiti obrepere, ventriculus reconciliari, vires denique restitui, non triduo vel quatriduo, verum etiam in dies; quare non tam laudandum funiculum medicatum quam suscipiendum θεοδώρον ac divinitus missam existimavi sic, ut eundem provisioni malorum & cautioni perenni decreverim: de curandis vero affatim fistulis cura renunciata. Quod consilium ut sequerer, multa suasere, atque ut in unum complura referam physiognomonica: Pusillus & macer homo; voce exili; pene glaber, tum mento, tum superciliis, tum toto corpore; fronte perampla; pulsu arteriarum exiguo; colore inter plumbeum & pallescentem medio; paucae escae ventriculus & pauci potus; quamquam ad potum propensior, quam ad escam; actiones omnes lentae, laxantibus quibuscumque citatior alvus. Haec homini naturalia fuere, ex his vero quae *p.* 11. praesertim quae circa ulcus superfluitates, ichorodes quamplurimae; quod unum inter multa fuit argumento, sanguinem huic viro crudum & ichorodem fore: venit autem hac observatione in mentem mihi, quam accurate Hippocrates melancholicam cruditatem appellaverit; quas ob res itaque maxime confirmatus sum, ut *fistulas* hasce crederem morbum congenitum, indelebilem, incurabilem, sicut curandum non attrectarim, Hippocrati monitori parens, & suasionibus naturae jam dictis.

CAP. XXXI.

De Abscessibus forulatis.

Sunt Abscessus, qui sponte dirupti forulum relinquunt, qui forulus vix spectabilis est: quare ut curentur expressione sola, velut furunculi contenti sunt; curantur autem cito propterea, quod carnium natura minimum fuerit extrita suppuratu; materia quippe substrata plurimum ichorosa: *forulatos* hos jure vocaveris ad eum prope modum, quo natura fistulatos Abscessus dixit Hipp. *l. de humoribus;*

bus; ſic linguae tumorem magnum, adeo, ut os totum oppleret, cum collega Joſepho Civella Benincata, ſolertis ingenii Medico curavi, qui Abſceſſus quidem ſuppuratus & diruptus, eo quem dixi modo, compreſſus reſedit.

C A P. XXXII.

De Abſceſſibus, qui in partes ſolidas putredinem invexere.

IN puella bima Ferrantis de Afflicto filia poſt apertum Abſceſſum, qui viginti quinque diebus ſuppuratus fuerat, repertum ligamentum humeri & radii jam diruptum, qua calamitate in tenellula infantula quid miſerius? In Joannis Dominici Mammoli Florentini Atheromate, quod genam prehenderat, oſſis jugalis caries. Itemque ſub Atheromate ſelectae matronae Aureliae de Ligorio, verticis o-labefactatum, & cancroſus affectus eſt inductus, qui poſtmodum a me vividi ignis praeſidio curatus eſt: ſic etiam in aliis pleriſque, longo Atheromatis inhaeſu cas riem & teredinem oſſi ſubſtrato convectam vidi. Quam rem diſcant hi, qui, quod nihil moleſtent hi Abſceſſus, neutiquam attrectari volunt; quando autem ſolidiſſimis oſſibus non parcit vitium, qui caeteras partes ſpermaticas praetereat innocuum?

C A P. XXXIII.

STeatoma, in coxa, cancriformi ſpecie, mulieri cuidam, in Valetudinario noſtro decumbenti, redditum, ex carnoſo perperam curato Abſceſſu. Talis fortaſſis fuit, quae deſcripta eſt a Benevinio *l. de abd. c.* 13. Itemque Aureliae de Ligorio, nobili foeminae Neapolitanae, ex male curati Steatomatis reliquiis obvenerat *cancroſum ulcus*, quod nos igne compreſſimus & obduximus.

C A P. XXXIV.

De Abſceſſibus qui ſua vel vi, vel mole, peremerunt.

JOannes Saltus Glavenſis *ſanguifluo* ſub poplite *Abſceſſu* peremptus eſt. Itemque Sutor veſtium Magiſter, prope Palatinas aedes. Celebris genere Iſabella Garilia, Lucae de Alimentis uxor, ex *ſanguifluo* in crure *Abſceſſu* mortua, quam ad Hoſpitale noſtrum, ulceroſorum domum, duxerat tonſor quidam amicus. Victoriae Carinolae *Bronchocele livens* mortifera. R. P. D. Stephanus Tuccius, Societatis Jeſu Sacerdos ac Theologus, ex *appendula* ad collum *Naptha* alias Bronchocele, quae 18. ℔. pependit praefocatus eſt. Itemque Presbyter ſpectatiſſimus, in aedibus Domini Clementis N. amici noſtri, fuerat hoſpitio receptus. Puellam nuper natam, quae de materni uteri clauſtris detulit ad poſtremum jujon *molle Tuberculum*, ſanguinis concreti colore, pomi Aurantii mediocris magnitudine, ſecunda a partu hebdomade ſepeliit parens.

Abſceſſus omnes magni, quae noſtra eſt obſervatio, proferunt mala ſymptomata vel mortem.

CAP.

CAP. XXXV.

Anatomicae de Abscessibus observationes.

POst haec, & comitatos ad mortem Abscessus corporis interioris describi par est. Nam si qui oculis & manuum administrationi non se subduxerunt, sed se cominus obtulerunt; hos enarrari pretio fuit; quid non & latentiores atque altiores, qui mentem medentemque torxere? gratiora profecto scitu fuerint haec, quae praeterquam Orcus & umbrae, non fuerat aliquis inspecturus. Ea igitur his gratia esto; quae jam erutis a caligine monumentis esse solet.

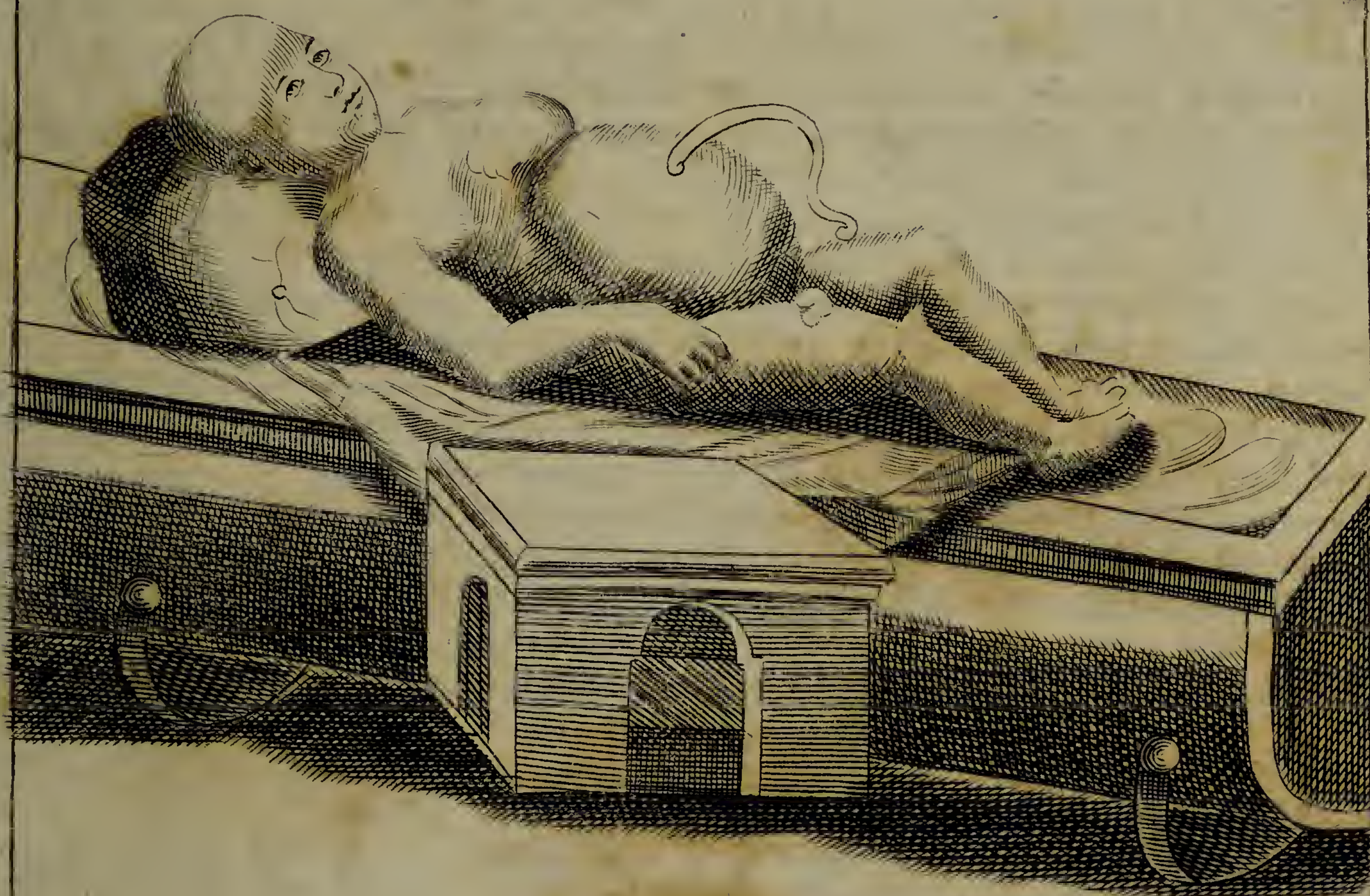
CAP. XXXVI.

§. I.

Hydropicus, in utero, tum abdomine, tum pectore, collectis aquis.

PRincipio rem exponam nulli hominum ad hoc tempus aut visam aut auditam quae dextera nobis forte sub Junium, anno labentis seculi trigesimo primo, Neapoli visenda obtigit. Quis opinetur acerba *Hydropis* illuvie vixdum vitam, nedum non lucem, expertum puellum; non plenum adhuc uteri gestamen & crudum jam hominis rudimentum, in ipso non tam mortalis matris, quam foventis, & educantis, naturae sinu correptum? quomodo enim, integro jam, & vivido, & late, se diffundente calore naturali, ubertimque vigente spiritu aethereo & vitali, solidissimis & firmissimis formationis nostrae principiis & fundamentis, mire munitum & custoditum agalma novum; invida morbi vis attigerit, & insolens intercus penetrarit? profecto non debuerant infestae aquae tantum virium & facultatis habuisse, ut congenito visceribus igni praevaluerint: sed tamen ita demum evenit, ut plus molitus, plusque potentiae nactus, morbus naturam vicerit, ac symptoma produxerit, quod est hydrops. Itaque quod difficile visum est, id plane necessarium & verum apparet: nimirum ut praesidia corporis, & ad haec spectans omnis apparatus, labefactati prius fuerint; sic incredibilis ille morbi languor accesserit. Anne igitur res evenit toto habitu & ipsa crasi uteri complectentis eversa? An male habitis utrorumque principiorum seu quidem efficientium, seu substratorum generationi circumstantiis? praecipue quando relatum est, ternas aut quaternas abortiones, exactis annis, tenuem alioqui foeminam commisisse. An denique anteactae vitae, victusque ratio, & sine lege potus omni tempore plurimis, qualis quantusque solennis mulieri fuisse dicitur, hoc mali peperit? non attinet autem ad nos haec disquiri tantum, ut vere narrari. In qua re facienda nomina quidem parentum aut historiae lege, aut fidei cumulandae necessitate, pandenda essent: verum quia dubito, quam aequo animo rem tulissent parentes, illustres in urbe Neapoli Viri: parcendum nominibus existimavi. Satis est ad subsellia Nili, cum integerrimis atque optimis testibus rem ad hanc peractam, inter quos alter est omni reverentia colendus Andreas Albertinus, e Societate Jesu Sacerdos; alter Marius Schipanus, omni literarum genere spectatissimus. Foetura fuerat abortiva octimestris, distento sic abdomine, ut magnitudine reliquum corpus exsuperari facile dixisses. Qui venter discissus, e vestigio, fluentem affatim reddidit aquam, qua patinae argenteae, quam amplissimae, vacuitas repleta est, sed & totum pectus eodem humore perfusum erat; ex abdominis, quod Fernelius *in l.* 5. *Pa-*

ad Pag: 190.

Pathologiae c. 11. credidit, caecis ductibus profecto illuc. Quod autem oppido mirum fuit, hepati nulla labes aut vitium; nisi quod scissurae omnis expers ac pendulis lobis nullis: sed globosum & obtusae non praeruptae rupi simile: ualem huic speciei fides anatomica refert esse.

§. II.

De Phthisi non exulcerati pulmonis.

SCribentium omnium calculo comprobatum est, & communi sermone vulgatum; Phthisis pulmonis ideam, & diorismum, esse ulcus ipsius; citra quem terminum & consummationem haud Phthisin aliquam dici patiuntur nostri, sic re sancita per Galenum, in com. 7. *aph.* 16. *&* 3. *de praesagit. ex pulsib.* Verum enimvero, ne quidquam quod verum ratumque sit, etiam contra principum auctorum opinionem latum, dissimuletur, aut sileatur: id quod alias in una quadam epistola ad Petrum Nactam, Medicum Romanum, anatomicae rei studiosissimum, me fecisse memini, monstrabo brevi citra exulcerationem exstare; languore scilicet & marcore, id est, putrida quadam laxitate tacto pulmone, quod fit nimirum, ubi mucore pituitoso ac semiputri diu multumque alluente distabunt; quemadmodum scilicet folium longo lentoris immaceratu flaccescit. De qua re ita Hieronymus Fracastorius *l.* 2. *de morbis contag. c.* 9. *Verum & illam quoque possumus Phthisin satis proprie appellare, quae corruptis putrefactisque pituitis ita pulmonem affecit; ut si non ulceratus est, at flaccidus, tamen & putridus jam reddatur. Quippe factis dissectionibus quorundam, vidimus interdum partem pulmonis sinceram, & nullatenus vitiatam: partem admodum exacte putridam, nondumque ulceratam, sed tamen flaccidam, mollemque atque in marcorem tendentem, quandoque & totum pulmonem talem vidimus*, &c. quae ille. Praeter quem Virum ejusdem rei meminit, & Desiderius Jacotius, *in com. ad aphor.* 13. *sect.* 2. *praenot. Coacarum Hippocrat.* Quod Phthisis vitio, atque aliis mire multis Abscessibus, enectum illustrem Virum Marcellum Sachettum, Ann. 1629. Neapoli per nos dissecto corpore, non dissimili quam Francisci primi Gallorum Regis forte comperimus; cujus rei historiam alias per nos ipsos privata editam; propterea, quod in hos sermones accommodatissime cadit: ad hos etiam attexere placuit.

Historia anatomica, Observatioque Medica, eviscerati corporis incliti Viri

MARCELLI SACCHETTI

per nos confecta.

ANatomica observatio si probatur exercita super corporibus eorum hominum, qui non intestini vitio, sed extrinsecus illata causa periere: multo maxime praestabilis videri debet confecta super his, qui morbo gravi, longoque, victi concidere: quam rem equidem eo libentius affero, quod video primitus Aegyptiorum Reges, corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecasse; quae Plinii sunt verba *lib.* 14. *natur. c.* 1. descripta. Eoque apparet, non omittenda fuisse inspectio demortui corporis, Illustrissimi Viri Marcelli Sacchetti, qui sinistra valetudine diu, varieque, quassatus, arte nulla nobilium Medicorum Urbis primum,

mox

mox nostratium fieri potuit, quin abreptus fato fuerit demum. Exsequenda inquam propterea fuerat extincti Viri evisceratio, ut causis multis exitii rite perspectis, & consolabilis redderetur ejusdem casus, qui necessarius; & excusabilis medica res nostra, quae ineluctabili vi morbi superandae par non esset. Enim vero si magnus Hipp. *Prorrhetic.* quae male valent corpora docuit. *δυσίατα, κὴ ἐπ' ἀνίατα εἶναι, ἃ μὲν κακόχροα δεκαδὴ μέλι χλωρὰ, ἢ χλωρά ἢ πελιδνά τὸ χρῶτα τ' δὲ εἶδ@ 'τχιρῶς σκληρὰ, κὴ λεπτὰ, κὴ κακιο ῶλαγχια*: in hoc sane corpore, cujus exta pervidimus, praeter *φθινάδη μὲν*, & strigosum habitum, nullum ex triplici ordine, quorum nos Medici facimus, viscus fuit, quod suo non tentatum vitio, sua non tabe correptum privata inveniretur. Quibus omnibus factum est, ut quemadmodum stirpes in sabuloso, & exsucco solo, suae naturae alieno cretae vigescere haudquaquam possunt; sed marcescentes ac languidae, tum aridis, tum deciduis & foliis & floribus inornatae, dilabuntur: ad eum propemodum Vir eximius, incertum, ut offensis Charitibus, Hebe, atque Hygiaea (sunt & qui *τ̃ βασκανίαν* suspicentur) sub plurima infirmitudine, subque languoribus aevum breve transegit. Ex his tamen omnibus cognoscendus homo felix, quod malae valetudinis incommodis fortior, & nullis ejusmodi offensamentis retardatus, virtutem, gloriaeque suorum aemulationem, admirabili contentione atque irrevocabili constantia, prosequutus est. Caeterum autem, quod adversa valetudine fuerit, id etiam laudi dari potest, si summos sapientiae magistros audiamus, horumque rationes expendamus. Principio enim constare potest, quod mutuo se oppugnant, exturbantque, robur corporis, atque animi vigor, quippe cum vita & hujus analoga omnia, Aristotele auctore, caloris & humoris vividi copia constent; intelligentia vero & mentis agitatio, quae ad meliorem attinent vitam, frigida siccaque exsuperantia melancholiam dicunt, gaudeant, polleantque: horum plane contrariis studiis item contraria contendentibus fit, ut alterum praeponderans alteri struat insidias, protritum & labefactum denique quaqua valet, continenter, intentet. Advertit hoc Marsilius Ficinus, *in lib. de valetudine Studiosorum tuenda*; itemque alii ingeniorum aestimandorum Doctores. Prior vero Galenus *in commentario ad Timaeum Platonis*, quin etiam Plato ipse in eo dialogo; quando, inquit, anima corpore potentior est, exultatque in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecus quatiens languoribus implet: quando etiam ad discendum investigandumque, collectis in unum viribus, vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & labefactat. Sed haec quidem scripto tenus, & meditatione Plato: namque pragmateia per se servata nos idem docuit, qui Academiae suae locum, extra urbem, sub insalubri coelo locavit: nimirum ut depressis viribus corporis, ea quae sunt intelligentiae vim capesserent. Intellexit & hoc quoque (res profecto mira! quae cujuslibet testimonii superat auctoritatem, divino afflatus numine) Bernhardus, qui suo Coenobitarum ordini sacra septa exstruens, haud quidem, ut fieri solet, in elato perflatoque coeli prospectu, non in laetifico atque ad orientem Solem exposito jugo, non in promontoriolo maritimaque ora firmitatem undique corporis promittente; sed in humili valde, in uliginosa lacuna, in aspernabili, in tristi, in horrido & in pestilenti, loco, sub coelo exquisite turbido & in caliginoso suas sedes locavit, atque eo nimirum, ut genus vitae coelesti, quae corporis mors est, mancipatus, tum incolatus incommodis, tum terrarum omnium rerum obtutu deprimeretur perpetuo, non erigeretur. Sic & Cornelius Celsus *in rei medicae prooemio*, qui sapientium aliquot Virorum mentionem faciens; *qui corpum*, inquit, *suorum robora irrequieta cogitatione, nocturnaque vigilia, minuerant*; quasi illud spectasset Aurelius, quod antiqui Romani Minervam dixerint, quae minuat nervos. Sed nemo

ela-

clarius hanc rem expressit Caelio Aureliano, qui *lib.* 5. *Chronicorum F. videmus*, ait, *ob has causas*, *&* *studentium corpora fieri tenuiora*, *limitatione quadam animi*, *jugi cogitatione ac disquisitione*; *eorum vero*, *qui seni ac pigro ductu vitam trahunt*, *solidiora ac pleniora fieri corpora*, *ob contrariam rationem*. Requireretur pro conficienda re nunc, ut talem, id est, agitatum semper in arduis & gravissimis, ad religionem & ad rem publicam spectantibus, facinoribus Marcelli animum & sensus omnes exponerem, verum notiora sunt haec omnibus, quam ut referri oporteat: deinde cavendum est mihi, ne viventis potius, quam ejusdem fato functi, videar Historiam contexere.

Jam igitur hac universae rei praemonstratione proposita, penetralia deinceps corporis invisentes, primum alentis officinae statum enarremus, mox alias ordine partes percurremus. Omentum & Mesenterium, adipe nulla perfusum; utriusque vero color faeculentus, atque subcroceus; Intestina squallentia, coloris janthini, & quasi fistula inflata fuissent, praeturgida; Pancreas semiscirrhosum; Jecur plerisque maculis distinctum, quas cultro discissas nonnihil penetrare compertum est; Lienis aliqua particula lato quodam callo candidiore notata; Vesica propemodum ostracosae carnis instar obdurata; Parastatae cyrsoides, ac Vesicae σπερματοφίκακες exhaustae, ac vietae: Sub pectore Pulmones submucidi fuscis quibusdam maculis affatim respersi, neque enim ulla ex parte cinerei, quem his secundum naturam habentibus colorem attribuit Hippocrates, *in libello de anatome*. Circa Cor nullus omnino adeps, quem tamen visceri proprium atque essentialem adversus Aristotelis, Galenique, placita contendit Realdus Columbus, VII. *rei anatomicae*, sed ipsum viscus praeterquam usus ejusdem poscit, flaccidum, & marsupii pellicei modo in se recidens. Pericardium inane conceptaculum, neque enim vel ullus aquae, mador observatus est, qui dignus effatu visus fuerit.

Superest nunc de Capite dicere, seu potius de Cerebro: quod inculpatum quidem sincipite tenus apparuit; nisi quod in ventriculis anterioribus, excedens multitudine repertus humor tenuis ac pellucidus, quem ob id aquam appellare consuevimus. Illud equidem existimavi quam plurimi, malorum fortasse Capitis cunctorum principium, quod rubore suo purpureo defloratus ac dilutus emicuit choroides plexus; quem in quatriduanis alioquin, ac serius etiam tractatis, cadaveribus, tum publice, tum private, confectis omnibus nitidiorem, ac si dici licet, vividiorem ac laetiorem semper offendi; argumentum scilicet praevalentis aquosi, coinquinatique, sanguinis, quam *saniem* antiqui vocabant. Ubertatem autem ejus humoris inde cognovisses, quod distenta, turgentiaque, eadem vascula varicosis quibusdam eruptionibus, ac toris identidem, subsultare vidisses. Sunt haec quidem magna, sed illud, quod mox referetur, est longe maximum. Nempe se obtulit nobis ex infima calvaria, basin Cerebri residuam eximentibus, qua nervus auditorius in exsculpti ossis auriculae forulum excurrit, quantus minoris hirudinis, aut millepedae, ductus est, hinc atque hinc, sed dextera major, fibra sanguinea aut sanguinis concrementum: quod cum auditorio nervo oblique pergens ad antedictum foramen finiebat. Hanc nobis rem cum admiratione inquirentibus, quid aliud videretur, quam *Bdella* Hippocratis *secundo prorrhetic.* memorata, prorsus non fuit: de qua re diserte Marsilius Cagnatus Romanae Scholae Professor elegantissimus, *lib.* 11. *variar. lect.* 11.

Haec quidem circa Cerebri partem anticam; caeterum postica parencephalon, quod suapte natura firmius & compactius est, ut pote nervorum similiter propagandorum principium molle nimis ac flaccidum, fibris velut diffluentibus constans: humore nimirum, quod plurimo scatebat, confectum. Mitto, quod colore ferme

pullo, atque sublivido, quale hactenus in nullo cadaverum ex tot multis, quot in nosocomio Incurabilium & in publicis theatris dissecuimus, videre obtigit, etiamnum plusculis ab interitu diebus. Porro sciri velim egregii Viri corpus non pluribus, quam tribus ab efflato spiritu horis, eviscerari coeptum a nobis: quibus a principio rem administrantibus adstitere & Medici, qui curaverant, vigilantissimi pariter ac eruditissimi, Tyberius, inquam, Carnevalis, Marius Schipanus, & Aloysius Gratia; post hos vero & genere, & litteris, & omni virtute, ornatissimus Laelius Guidiccionius, & Joannes Baptista Valentius, Fisci patronus in Curia Illustriss. ac Reverendissimi Viri Alexandri Bichi, Nuncii apud Neapolitanos non satis unquam pro dignitate laudati; e familiaribus vero Marcelli, qui continenter interfuit, Octavius Everardus atque alii plurimi. Caeterum sic levati visceribus corporis curam alteram suscipientes, & eidem Antistiti, qui rem exsequendam pie commiserat, pareremus, embammate precioso per ministrorum manus idem industrie condivimus; tutatique adeo sumus, ut quod vivens languoribus & putredinis vitio subditum jam fuerat, mortuum deinceps in aevum immortale maneret.

Hactenus haec opera tum Anatomica, tum Chirurgica nostra fuit; caeterum pro rei coronide illud requiri videtur, ut brevi verborum serie comprehensa medicinalis aliqua observatio accedat; qua dispositis jam velut altera parte sedibus affectis, morbi & symptomata, quae immeritum heroem exercuerunt, exercitum denique sustulerunt: quae quibus responderint sigillatim collata, ad cognoscendam vim omnium, & conspiratum in mortem inveniatur. Corruptus corporis habitus, & grandi macie torridus; lacertis excussus vigor; coloris amissus decor; multiplex ac varia corporis universi divexatio; proculcata ad summam venta, corruptarum & chylosis & anadosis, & haematosis sunt peccata: quae omnia partim invexere gracile mesenterium atque omentum; partim scirrhodes pancreas; partim inquinatum hepatis parenchyma; offarctusque & callis obductus lien: quo congruit apte illud Hippocr. *in 6. Epidemiorum*, *sect.* 3. *Ventris torpor omnium confusio*, *vasorum immunditia*, *&c.* Haec interanea cum aberrarint a suo tramite omnia; principium tamen malorum Pancreati refero, qui alimenti in omne corpus distribuendi primus emissor est, & janua: sive quod Fernelio, Augerio, Varolio placet, limosi sanguinis locus praepurgatorius, & sentina; sive, quod Piccolomineo visum est, calidum & humidum elixaturo, cibos ventriculo per subjectum vasculum diploma vaporarium; quali Galen. *in Methodo medendi*, ad conficiendum ceratum refrigerans est usus. Adstipulatur huic nostrae sententiae Joannes Riolanus, qui *secundo anthropologiae; pancreas*, *ait*, *inebriatum & scirrhodes factum truncum portae constringit*, *affluxumque & anadosin chyli interrumpit*, *quippe chylus in mesaraicis sanguinis rudimentum & initiamentum adeptus*, *cum non possit ad hepar permeare*, *rubefactus refluit in intestina*, *unde corpus contabescit suo genio defraudatum*. Fert suum, & in hac re, calculum Antonius Benivenius, *lib. de abditis c.* 37. narrans, ex hac una visceris duritie adolescentem quempiam maturae sublatum, cujus ab obitu dissecto corpore caussam, quam dixi, deprehendit.

Ad hos omnes affectus accessit lenta erransque febris, cruditas, melancholia hypochondriaca, lithiasis, nephritis, diarrhoea, abstrusi denique alii morbi. Quorum omnium problematum adversas causas complexus est Joannes Fernelius, vir sane, inter suas alias in re medica virtutes, abditorum observator acerrimus, qui *lib. 6. patholog. c.* 7. scripta reliquit haec; *Ego tamen hoc affirmo*, *& profiteor*, *cholerae*, *melancholiae*, *diarrhoeae*, *dysenteriae*, *cachexiae*, *atrophiae*, *languoris*, *lentarum er-*

ran-

[illegible]ntiumque febrium caussas, me in [illegible] animadvertisse, quorum depulsione deploratis salus redderetur, &c.

Restat nunc stranguriae, vesicaeque, paralysis, & utrarumque superfluitatum excretus inconsulti disquirendae causae: quas facile quidem aperient ea, quae nuper in historia descripsi, si memoria repetantur. Paralysis quidem vesicae, ac depravatus mictus, multiplices agnoscit caussas; tum vasis, inquam, duritiem ostracoden: tum sphyncteris emarcescentis insignem maciem; tum si Bauhini observatione credimus, adenum parastatarum vitium. Potuit & citra haec paresis a superiori nervi unius, sextae conjugationis, & per hunc spinalis alterius resolutione propagari: haec autem, a communi nervorum moventium vitio, cujus radix prima enarratus cerebelli languor fuit, facile promoveri.

Adscendimus nunc ad regiam cordis, ac denegatum involucro humorem expendimus. Hujus quidem defectum haud miraretur Matthaeus Curtius, atque alii; qui tum viventibus, tum confestim ab obitu dissectis animantibus, nullum a natura inditam aquam inanitati vasculi concedunt; spirituum concretorum in aqueam substantiam conversionem a succedaneo mortis frigore cogente profectam hanc adstruentes. Verum contra Vesalius, cum quo & Columbus & humanae fabricae scrutatores alii consentiunt; asseverat, non confectum unquam a se cadaver & cordis amiculum, in quo non is humor exstiterit; confessus alioqui perpetuo plus incunctatae, quam improperatae secturae, cadaveribus adversam aquam. Observatam item in cane vivo madentem quidem hanc capsulam, sed non aqua diffluentem ipse testatur. Sed haec partim ad Julii Jasolini, praeceptoris mei clarissimi, decreta in disputatione de aqua in pericardio, partim ad doctos alios relegantur. Inter caeteros, siquidem ad urbem Romam deferretur haec historia, ejus rei judicium optarim maxime faciendum a Vincentio Alsario Crucio, Medico, scriptore claro, a Josepho Trulliero, Medico insigni, gentis alias regiae nunc Pontificiae, a doctore celebri Fonseca, a Petro Castello, a Joanne Mario Castellano, Professoribus item Pontificiis, Virisque ut rei medicae, ita etiam anatomicae consultissimis, quorum duos posteriores audio, praeter exercitationem νεκροτηρίσεων exquisitam composita de hisce rebus volumina propediem edituros.

Nunc ad cerebri loca cum devenimus, praeter ea, quae de ipso jam pridem indicata fuere; sunt jam noxae sensuum edisserendae. Surditatis & auris perpetui quidem, sed nunc se remittentis, nunc ingravescentis soni, tum bdellae incrementa ac decrementa, sub Lunae praesertim recessibus & synodis; tum aqueos in cerebro redundantes ichores, caussas facimus: qui iidem ichores, & amblyopiae, censendi sunt opifices: quae res fit & ea ratione probabilior, quod generosus vir a Romano coelo, quae Galeno *in lib.* 5. *methodi meden. & in* 2. *temperamentis*, humidior est habitatio, ad nostram, & potissime ad maritimam dictam plagam, translatus, tum audiendi, tum videndi functionibus omnino melius habuit; quam autem longe optime, cum ad sulphurea Puteolorum loca, & ad assas, quae sunt in myrtetis, sudationes, curandum se recepit; Integer Hercules capite, nisi excitati ad os sacrum, & ad coxendicem, & ad Ischii loca, vetusti dolores inchoata feliciter nostra vota festine interrupissent: a quibus subinde consequentes vigiliae, cruditas, febris; diarrhoea, virium enervatio, desiderabilem virum eripuere. Excitati, inquam, dolores non injuria: quippe mesenterium enatum e ligamentis vertebrarum lumbarium, ex hac parte cum deorsum extenditur, nimirum pondere turgentis & obdurati pancreatis, deprimente: facit soluta unitas, ut necessarius insequatur dolor: praecipue si ejusmodi distentio ac distractio cum compressione partium conjugatur. Confirmatur autem, quod indoluere partes iliorum nedum

 su-

superiores, sed & inferiores alias, [illegible] scilicet, quod ex ligamentis os ilii cum osse sacro committentibus, exoritur etiam mesenterium.

Sed ad id unde digressus fueram, id est, ad sensum ob laesas officinas revertor. Qui unius oculi strabismum, resolutamque superiorem palpebram, admiratur, meminerit nervos oculorum motores ab illuente cerebrum humore multo, quem diximus, imbutos, & secundum longitudinem, dum crassitudo cedit, contractos, in alterutram partem contorqueri, & convelli facile potuisse; sic ad utriusque partis vitium, & sui situs emotionem efficiendam, uni se comparant hi nervi. Quae item humoris eluvies de supremo capite ac subdita choana in fauces & tracheam & inde ad pulmones delapsa, corrupta jam, & emarcida spongioden horum substantiam sic affecit, ut non ulcarosum quidem ipsum, sed flaccidum putidumque reddiderit; quae Phthisis ad unguem ea est ratio, quam primus explicavit Hieronymus Fracastorius *lib. 2. de morb. contag. cap. 9.* Ex quo Phthisis contagio plane non longinquo contractum, profectumque & consummatum est postremo & cordis, & vitalium omnium viscerum detrimentum. Qua tota cordis curia, sedeque, plurimis rationibus viisque tentata, subtractaque in dies ab auxiliaribus principiis necessarii fomenti communione vita perstiterit? Ita fato functus est Vir, qui Nestoream, nisi immortalem concesseris, vitam vivere dignus erat.

Haec equidem, quantum ad susceptam enarrationem attinet, brevi & perfunctorie: nam quod quaesitum ex nobis est per familiares magnatis hujus & amicos, historica prorsus rerum adnotatio fuit. Nos autem hanc particulam de nostro, ne jejuna nimis, quin ut magis fructuosa res esset, adjecimus; si qui sint e nostris, praeter Illustrissimos consanguineos, haec aliquando lecturi. *Neapoli in nostro Musaeo.*

§. III.

De Coli inflammatione mirabili.

HOmini cuidam, qui ex colico diuturno, id est, viginti dierum dolore afflictus, & omni remediorum genere nihil adjutus, in Valetudinario decesserat, mox exsecto, sic ample turgens inventum est intestinum, ut ocreas itinerarias magnitudine superasset, qua mesenterii complexus est, inflammatum totum, caetera parte cyaneum, & pene ad gangrenae modum emortuum: distentum quidem mire foecibus, sed maxime flatibus, quibus & omnes item intestinorum ductus extumescebant; quam ob rem fortasse suppressa lotia postremis vitae diebus. Ad haec iliorum vacuitas & mollitudo contage viscerum utrinque nigrescentes, & flaccidae: venter antequam insecaretur, hydropis in modum elatus, qui ex subito flatus exsulti fragorem edidit, administro pungenti, terrificum. Sed hepar flaccidum, subnigrumque aqua sub liene crocea multa; subque intestinis sanies crassa putidaque: qui putor etiam undequaque multus. Observationi dissecti corporis interfuerunt Medici, Chirurgicique, Valetudinarii nostri omnes, qui sunt Adamus Marchius, Josephus Chiricus, Dominicus Moscha, Franciscus Romanus & Bartholus Capova, viri quidem omnes a me, suas ob virtutes, plurimum honorandi. Narrat autem ejusmodi quoddam Franciscus Tidicaeus, apud Joannem Schenckium, *tom. 3. medicarum observ. tit. de gravidis pag.* 625. cum qua sua observatione nostram conferre non erit ab re.

§.IV.

§. IV.

De Abſceſſu putrido, calloſoque, veſicae.

ANno 1624. April. 26. interierat, in ſacro Crucis Coenobio Neapolitano, Sodalis quidam Franciſcanus ex abolito mictu, cui diſſecto cadaveri, curante Antonio Sanctorello, naturae morborumque obſervatore ſolertiſſimo: reperti ſunt, inter caetera, meatus urinae flatu diſtenti renes interne puſtuloſi, lividiſque carunculis obſiti, varie; callus enormis, & inaequalis ſub collo veſicae; quae ipſa undecunque turpi ſanie defaedata, eademque toto [illegible] tentabatur, atque praedura.

CAP. II.

Mira quaedam in internis viſceribus reperta.

§. I.

Concrementum gelatinae ſpecie, in Cordis utroque ſinu.

ANno 1616. Februario, in hominis cadavere per me ſecto, in Noſodochio Caeſariae, inventus uterque ſinus cordis humore obſitus, concreto inſtar vulgaris gelatinae flavioris; quem ego putavi putrem pituitae mucaginem bilis aliqua portione tinctam. Hic primum epilepticus & elinguis, demum occubuit cum ſiniſtri brachii convulſione: quae ſpectantibus Horatio Cytharella, ejus Valetudinarii Medico, & ſuis auditoribus omnibus, itemque Franciſco Antonio Cajetae, Medico vigilantiſſimo, facta diſſectio eſt. Ejuſmodi ad unguem concrementum repertum eſt & in venis magnis, quae cordi inſeruntur, atque etiam in hujus auriculis diſſecti cadaveris, non vulgariter religioſi P. Nicolai a S. Franciſco, ex ſodalibus ſoleatis D. Auguſt. cui operae interfuit Franciſcus Nola, Medicus Neapolitanus, quem honoris cauſſa nomino, ac Dominicus Coccia, & Petrus Anellus Coſta, qui dulci novitatis amore viſum rem venerant, Neapolitanus uterque Medicus eruditus.

§. II.

Fungi in Hydropici abdomine.

ANno 1624. Auguſto, in ſacris Incurabilium aedibus, ſecti Hydropici abdomine, parte interiore pallidi quaſi fungi boleti ubertim reperti; cui adminiſtrationi, atque obſervationi, interfuerunt Reverendi Patres adſiſtentes aegrotis, Doctor phyſicus Joſephus Chiricus, atque alias a me ſaepe citati Doctores, in eodem Valetudinario rem Clinicam & Chirurgicam factitantes non ſine laude.

§. III.

De Atheromatis interni corporis.

NAturae quidem, in oeconomia corporis humani ſaepe ludenti, non ſatis fuerat pomiformia tubera mortalibus admiranda, ſub externum conſpectum ſubjeciſſe; niſi & per intima quoque, viſcerum caloris ingeniti theſauros, illa eadem

dem interdum materia ſe ſuggerente, produceret. Sed enim, haec, cum quis in animum haud fortaſſis inducat facile, proferam huc ego certa & teſtificantia luculenter exempla: primum autem ſingulari utar uno, quod apud Bartholomaeum Cabrolium, Anatomicum & Chirurgicum Monſpelienſem, obſervatione poſtrema legi. Puella fuit illuſtribus parentibus Tholoſae, decimo tertio menſe nata, cujus longo morbo commortuae facta diſſectio protulit haec. A ſiniſtro latere immenſae molis Abſceſſus, duplici tunica donatus, apparuit, a tranſverſis vertebrarum lumborum apophyſibus natus, qui deinde tranſiens ſub lienem totum id latus occupabat; erat autem cyſtula varicoſis pluribus vaſculis intertexta: revulſus autem Abſceſſus decem libras pen[illegible]. Sed neque hic admiratio finit: in eodem enim abdomine tres alii Abſceſſus, pondo lib. trium inventi, ſinguli ſua cyſti contecti, ſimilibus diſtincti vaſculis, eodemque cemento referti: quae res pulmentum, ova cocta, ficus, carnem, hujus generis alios inſolentes naturae foetus, referebant. A dextro latere duo Abſceſſus immenſi tanquam gemelli, prope vertebras exorti, cum ſimilibus membranis venarumque ramis, oculis adſpectandos ſe dederunt, pondo ſinguli librarum quatuor; quorum unus cavam hepatis partem complebat; alter ad os pubis ferme deſcenderat, eadem, qua alii farragine refertus. Haec ferme ille.

Nos minores noſtros, quod videre licuit, Abſceſſus, exponamus: minores, inquam, mole, ſed partium affectarum dignitate haud ſecundos fortaſſe; ſiquidem cadavera diſſecantibus & hepatis & pulmonis & renum, & teſtium, & uteri, exteriore habitu ſaepenumero meliceriдes & atheromata viſenda ſe obtulerunt. Atheromatis quidem ſub pulmonis corpore viſus eſt meminiſſe vel ipſe Hippocrates; *l. de oſſium natura num.* 19. per nomen πῶρος, quod interpetri verſa eſt *calloſa durities;* Hieronymo vero Mercuriali creditum eſt Tuberculum; utcumque autem ea, quae pulmonibus innaſcuntur dura tubercula diſſecta prae ſe ferunt Atheromatis ſpeciem. Steatomatum autem non memini an ullum unquam obtigerit! ut pote quod difficillimum hiſce locis ortum nanciſcitur, tum quod benigniorem hujus materiam partim emendare, partim ad ſe rapere viſcera calore munitiſſima poſſunt: tum quod nudiorem, & majorem, ejus globulum oporteret intimius recondi; quod ne pati quidem natura videtur. Dixi jam in humani generis extis creari haecce Tubercula: ſed & in beſtiis, brutiſque omnibus ſanguineis, multo frequentiſſima ſunt eadem a me reperta; dum multigenas ſpecies ad *Zootomiam Democritaeam* exercendam & conſcribendam, quotidie domi exſeco; quae ipſa minutiora cum ſint, non eſt quod explicanda quiſpiam a me requirat.

§. IV.

De Syphiliis internis Abſceſſibus.

PLerique Viri graviſſimi, quales ſunt Alexander Benedictus, *l.* 23. *de morbis curandis*, & Jo. Fernel. *l.* 1. *de abditis rerum cauſſis:* & Laurent. Jubertus *l. de variola magna* & Conr. Tigurinus, *in obſerv.* & Bernardinus Tomitanus, *l.* 2. *de morb. Gall. cap.* 13. certos nos fecerunt, vita & Syphilide defunctis hominibus, ſtudioſe confectis, viſcera quaelibet, nullis excluſis, reperta tum Phymatis, tum Abſceſſibus, tum ulceribus, foeda non aliter, quam extimo corporis habitu pabulae, collectiones, Tubercula. Sed aliud longe majus addidit Nicolaus Maſſa; diſſectas quorumdam Syphiliorum, qui vita deceſſerant, venas minimum ſanguinis plurimum albae pituitae reddidiſſe: itemque diffiſos muſculos, qui priva-

vate perdoluerant, mucida multa pituita ſcatentes exſtitiſſe: quae mihi admirabilia quondam viſa, comperi mox omnia quam veriſſima. Etenim in Valetudinario Syphiliis decumbentibus, ſi quod aliud, refertiſſimo, qua viſendarum ego rerum novarum cupidine diu moveor, & quo diſſectionum exercendarum munere teneor, dum accommodatis temporibus plurimos inſeco: ex his, qui conſpecti fuerant illo morbo laborantes, complures offendi, quibus exulcerati tum oeſophagus, tum trachea; quibus item puſtuloſus pulmo, puſtuloſumque jecur, apoſtemodes vero proſtratae ſunt adverſi. Fuit autem & cui (cadaveri ſcilicet ſuſpendioſo, quod Anno 1631. ſub ſaturnalibus in publico anatomico theatro ſcholae Neapolitanae diſſecui) repertum eſt, ſiniſtrum vas deferens ſpermatis, qua ſuper interfeminio ad penem inflectitur, ſub ejus loci glandulas interiores aliqua parte demerſum atque ſepultum; cum autem eidem homini Bubo Syphilicus ulceroſus fuiſſet adverſus; prompta fuit omnium opinio, & ejaculatoria, nedum glandulas Syphilios iſtos Abſceſſus expertas; quod hactenus nemo definivit, aut prodidit, eorum, qui novas Obſervationes medicas deſcripſere.

§. V.

De hydropicae Foeminae cruenta aqua.

HYdropicae foeminae in umbilico ſubpunctae, non aqua mehercules pellucida, ſed dilutus ſanguis erupit; quod admirationi non mihi ſolum, ſed & Sebaſtiano Vecchiono, Valetudinarii Incurabilium Medico, Phyſico Primario; cum autem id quidam inconſulte retuliſſent, in ſcalpri vim & in ſanguinem, e ſecta cute cum aequa hydrotica commixtum, evicit hos falſitas; quod ejuſdem poſtmodum demortuae cadavere per nos diſſecto, toto circum abdomine viſus eſt, exundans idem albidus cruor.

In his autem exanimorum corporum obſervationibus, noſtris interſerere licebit & miras amicorum noſtrorum duas, quorum altera eſt de Arteriae internae deſcendentis *Aneuriſmate*; adhuc non viſo nec item audito, cujus Hiſtoriam ad me miſit Phyſico-Chirurgus Romanus eximius, diſſector exercitatiſſimus, Nicolaus Larcheus, in Valetudinario D. Jacobi Incurabilium, Romanus Chirurgus.

Princeps altera eſt incredibilis propemodum, *de Angue bifido flagelloſo*, cujus Hiſtoriam ad me tranſmiſit Londino generoſus Vir & Medicus praeclariſſimus, Joannes Hougthon; demonſtratam primo per Eduardum Mayum Doctorem Medicum probatum, Profeſſorem electum, in Academia Nobilium, collegio, quod Muſaeum Minervae dictum eſt. Quas veraſque narrationes, ut inde noſtrae non tam augurentur, quam ornarentur, amicis obſequens adjunxi libens. Prior autem Italica & togata proditor.

Hi-

Historia mirabilis Aneurismatis interni.

M. AURELIO SEVERINO

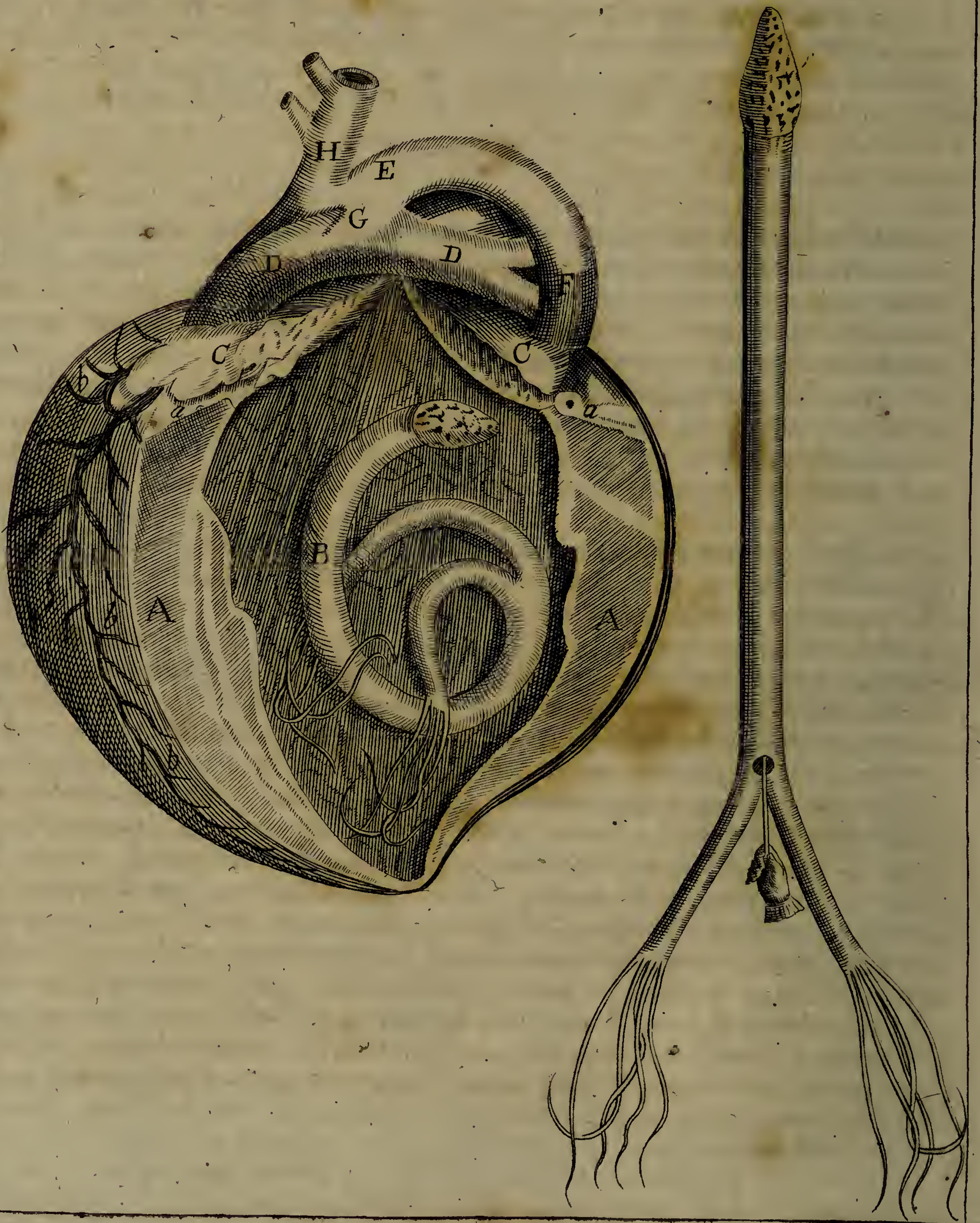
NICOLAUS LARCHEUS

S. P. D.

QUod miseras ad me volumen de recondita Abscessuum natura jam a Manelpho Typographo, doctissime mi Aureli, recepi: cujus Operis foliola colligatori librorum operario propere consuenda commisi, nimirum, ut conformato sic opere mirifico commode, libando ut ne vorando, uti possem. Decreveram autem non prius ad te rescribere, quam mysteriorum egregii monument gnarus abunde redditus essem. Verum cum ex hac urbe Neapolim se transferret hic juvenis, non mediocris in arte speciminis, celebratissimi tui nominis apprime studiosus, nactus occasionem, cum parata nova observatione, per me confecta, hujus in humano corpore vix dum reperti, maturavi responsionem, ac fidelem ejus rei Historiam ad te dedi, quae est haec.

Anna Burgunda trigesimum tertium annum nata, crasi exsuperante sanguinea, potatrix meri nulli secunda, ingluviei summe dedita, febrem incurrerat stipatam siti, cibi fastidio, vigiliis, orthopnoea, corporis jactatione, aliisque symptomatis & affectibus; inter quae non obscurum locum habebat, pulsatio vehemens supra ventriculum, quem pulsum ego, qui accersitus curationi fueram, arteriae coeliacae, multis animo meo versatis, Medicus conjeceram: quibus elevandis malis neque detractus ex saphena sanguis, neque alia multa, quae de victus & pharmaciae genere curavimus, agenda profuere: verum, indies augescente pulsatione, diutinos labores & extrema virium detrimenta jam passam mors occupavit, tum gravi, tum multiplici affectus insolentia, quod praedixeram primordio parata. Quoniam autem oblata nobis est occasio, subsecandi corporis in sacro Valetudinario consolationis; hanc nos operam indagandi mali, quantum vires nostrae patiebantur, rite recteque peregimus; compertum est mesenterii membranam, quae a peritonaeo deducitur, multo circum cruore suffusam atque intentam, nil interim mali mesaraei vasibus expertis; quoniam autem opinio nobis fuerat male patientis arteriae coeliacae, ad hanc nos perlustrandam nostrum omne studium appulimus, eandem ab omni proximo corporum objecta expedientes. Exorti igitur ab inferioribus, postquam ad arterias emulgentes pervenimus, superata jam parte, qua magna arteria primos divaricatus sentit, corpuscula offendimus tria ex pituita concreta (hujus uber est modus arteriae, longeque amplior quam venae) vi caloris, opinor, sibimet ipsis incumbentia, quae obturabili cujusdam modo arteriae ductui sic offarcta transversim erant, ut spiritui se transfundenti praecluderent viam: continuo autem ad superiora facto transgressu, tandem coeliaca sese obtulit, ita dilatata, ut compressum pugnum admitteret, quae naturae suae modo vix annularis digiti crassitudinem aequat: in quo sinu sanguis abunde stagnabat ater, grumosus, in putredinem abeuntis imaginem prae se ferens; a quo uno arteriae sic depravato statu profectam interitus caussam, nemo est qui dubitet; haec sunt, amice, quae te latere passus non sum. Rom. 4. Idus Decemb. MDCXXXV.

Hi-

H
E
G
D
D
F
C
C
b
a
a
B
A
A
b
b

Historia mirabilis Anguis bifidi flagellosi, in laevo cordis sinu reperti.

JAm vero producitur Historia monstrosi corporis, quod, in sinistro cordis ergastulo creatum ac fotum aliquamdiu, mox conditorem, alumnumque, suum quacunque fera ferius misere perdidit; cujusque historiam ex Anglia nobis cum icone transmissam tibi, benevole Lector, ob oculos prius ponere libuit. Londini in Anglia Anno Domini 1637. Eduardus Maij, vir in medicinae arte undiquaque conspicuus, Joannis Penant, vita functi aetatis anno vigesimo primo, cadaver, magnis impellentibus caussis, aperire voluit; adscitoque sibi primi nominis Chirurgo, sectionem aggressus est, a regione naturali vesicam ulceribus plenam ac pure diffluentem invenit, superne etiam ruptam totamque corruptam; hinc renes occurrunt, nihilominus vitiati ac putres, dexter enim erat prorsus consumptus, sinister ad duplam magnitudinem tumefactus; vereque in saniem conversus, carnosae etiam partes interne usque ad pellem erosae. Tum ad vitalem regionem accedens altius omnia scrutabatur, & in pulmonibus quidem minus laesionis apparuit; cor vero globosum & in latitudinem magis quam in longitudinem diductum, cujus dexter ventriculus cinerei coloris exinanitus, crispatus, contractusque ad crumenae coriaceae formam repertus est, absumpto penitus pericardio, sinister vero longe altero major atque in lapidem obduratus; ex quo inciso tanta sanguinis vis effluxit, ut toto ex corpore ad sinistrum illum cordis ventriculum confluxisse credi potuerit. Verum fide majorem partis illius crassitudinem, ac duritiem, admiratus eximiae vir peritiae Eduardus, ejus orificium latius aperiri jubet. Inde (mirum dictu) carnea quaedam substantia in gyros collecta Serpentem referens sese oculis objecit; cujus formam sequens figura huic operi annexa repraesentat; Serpentis dein extensi dimensionem & partes ex altera figura juxta apposita cognosces. Monstri hujus memorandi color omnem humanorum corporum albedinem excedebat; pellis etiam nitens more imaginis recens illustratae, caput sanguineum & serpentino simillimum, crura, rami, fibrae, nervi; cordae vel quidquid fuerint, carnis omnia colorem referebant; in re tam nova adeoque obstupescenda vix sibi credens Eduardus, ne vel sibi vel aliis de ejus veritate dubitandi locum relinqueret, suspicatusque, ne concreti sanguinis aliusve alterius rei species aliqua oculos, veluti praestigio, caperet, rem exploratius inquirere adgressus est: quamobrem attentissime omnia circumspexit, caput, dorsum, caeteraque diligentius scrutatus, omnia Serpentis reperta sunt; caput densam, sanguineam, glandulosam substantiam prae se ferebat; collum (ut credidit) ex violenta a corde separatione aliquantulum contusum; corpus muliebri tenuique capillorum discerniculo tentatum solidum visum est; venam tamen vel arteriam habere videbatur, quae ad naturae beneficium serviret: quae omnia fidelissime, uti coram testibus bonae famae acta sunt, ita narrantur. Cordis vero supra a nobis promissi cum Angue habeas ideam praesentem.

A. A. *Incisio cordis profunda per universum sinistrum cordis sinum facta.*
B. *Anguis bifidus flagellosus.*
C. C. *Sinistra auricula dissecta.*
D. D. *Vena arteriosa a dextro cordis ventriculo exiens.*
E. *Arteria magna adscendens.*
F. *Eadem prope spinam descendens.*
G. *Conjunctio tubulosa venae arteriosae cum magna arteria.*
H. *Rami arteriae magnae adscendentis.*

a. a. *Arteria coronaria dissecta.*
b. b. b. *Venae coronariae quaedam portio.*

Antequam autem hujusmodi multifidi Germinis & inutilis naturae elaboramenti ἡ διαγραφὴ καὶ τὸ δρᾶμα proferatur, disquisitio quaepiam de forma ejus & natura praecurrito; & ante hanc etiam prima praemunitio praemonitioque ad eos, quibus difficile sit admittere concrementum tam voluminosum, tamque grave, sub regiae majestatis viscere; quod natura procreatrix communi corporis incolumitati & communi bono voluit, nil insolens, nil injurium ferre debere, ferat autem Anguem flagellosum, qui cor flagellet? ferat corpus, bicorpus, quod mox sese divaricet in dena segmenta? sed pacate & ordinate mei sodes, nec uni vos argumento concredite; monstrabo facile, etiamsi verissimum sit vitale viscus, vel levi vulneris accessu mature vita decedere, nihilominus tamen abscessiones proximas & ulcera non huic propere funesta. Declarant hoc experimenta quam plurima; primum Galeni, qui 7. *de administ. anatom. c.* 13. *&* *l. de placitis*, testatus est, puerum a se curatum, cui corrupto jam pectoris osse, jam thorace adaperto, nedum cor interne micans apparebat, sed & pericardium computrefactum secundum Fernelii, qui libro quinto de partium morbis retulit, comperta sibi tria ulcera in corde cujusdam demortui, oppido quam cava & sordida, quae multo ante tempore per vitam alta cum corpore fuerat probabile. Quam plurima aliorum testimonia, quid referam, qui de vermibus, Abscessibus, vomicis, tuberculis, concrementis mollibus, duris, pituita, grumis, medullis, gelatinis atque aliis epigenomenis, in corde & hujus utroque sinu nedum auricula subortis, perhibuere, haud enim festino, vel violento, animantis sane interitu.

Haec autem omnia non sic a visceribus aegre fieri persuadet haec ratio, quod natura comparatum est, ut irruentes affatim caussae per vim quidem mortiferae sint animanti, quae si sensim & placide in quamcunque partem corporis nostri principem sese insinuent, quasi familiares redditae, non adeo sunt invisae nec nocuae; observatum id saepe, in cerebro, quod, cum vel modicum sanguinem ab ictu suffusum supra membranas norit saepe morbiferum; illuviem tamen puris, ex Syphilia lue stagnantem in suis finibus, perinde ut inquilinum non exhorret. Sic Gal. 6. *de loc. aff.* 4. non fuit difficile arbitrari, quod pus, pulmonis vomica dirupta, recipiente levi arteria, transvehatur ad sinistrum cordis sinum; a quo continenter hospitatum & amplexatum permeet in aortam, hinc in emulgentem arteriam, hinc per ureteres in vesicam. Quid autem, amabo te, gravius foro spiritus & domicilio, quam putridum & putidum pus? Concesseris jam & probaveris aggestum, quod significabamus cordis sinui concrementum. At lege, jam ad Illustrem virum traditum, mox nostrum in epistola judicium.

Cla-

Clarissimo Viro, Medico praestantissimo,

JOANNI HOUGTHON,

Anglo Londinensi,

M. AURELIUS SEVERINUS

S. P. D.

JAm vero cognosco quam multus erga me sit Hougthon mei amore ex his suis literis, quas proxime accepi; quippe nec praepedit quidquam tanta aut temporum aut longinquitas, ut me saepe revisat atque compellat literis; praeterea vero, quasi quis alterius hominis palati delitias venetur, meos jucundos appetitores nunciorum sensus studiose perquiris; sic ut enormes quospiam & nunquam antea visos ex anatomica observatione casus invenias, quibus nostra sciendi studia & curiositatem alas. Nam quid illud est: Anguis multifidus in sinistro cordis sinu creatus, auctus, aliquandiu foetus & in vita servatus, donec vitam alteri misero praeripuerit? rem quidem, ut parce eloquar, auditu dignam, & naturae indagatoribus serio contemplandam; qua quidem observatione & historia nihil nobis accidere poterat optabilius hoc tempore, quo, & humani corporis & praecipue cordis, quod est functionum omnium & vitae ῥίζωμα, dissectiones & disquisitiones exercebamus, in plurimo spectatorum conventu, qui & hoc tuo proposito schemate pene obstupuit; ego autem humanitati tuae, de egregio isto munere, & multas & ingentes ago gratias, habiturus item de studio, quo haec offerre videris etiam postero tempore plurimas. Caeterum, quod attinet ad meum hac de re judicium, quod secundo requiris, equidem optassem primo pleniorem, quam pictura non refert, Anguis descriptionem; tum valetudinis, vitae, naturaeque hominis enarrationem, ab his morbi initia, progressusque, denique interitum, praefata, & consequuta symptomata, accepisse: utinam igitur conscriptae historiae missa fuisset epitome! verum, quia sic exigis, sententiam meam, utcunque datur, exponam. Compertum est, quicunque sit rerum ortus alienarum nostro corpori, in hujus sinubus praecipue non obscuris neque exilibus fieri; nimirum in quos aut adfluere, aut congeri facile potest, ad generationem accommodate. Adde quod in hisce locis scatet, vagaturque, plurima spirituum copia, stabili naturae lege, quam adnotavit oculate Galenus alicubi. Respondentibus igitur, & subjectae materiae numeris, & effectoris viribus in loco, praesertim congruo, & naturalibus illiciis foeto, reliquum est, subinde, ut prodeat existatque foetus; vivens inquam species, non tantum vitae expers: sic in alvo ascarides, in utero non insolenti ritu monstrosa corpora, quae quidem procreationes sunt ferme frequentes; caeterum infrequentioris ordinis visuntur & quae in cerebri latebris, & in auriculis, gignuntur bestiolae, & quae in manibus sirones, & in cruribus dracunculi vocati antiquitus; videtur autem maxime ex putri, aut ad putrem accedente materia, haec exoriri; quamquam hanc subputrem affectionem adeo exilem judico saepe, ut aut non sentiatur interdum, aut interdum etiam facile feratur a complectente particula, praesertim robusta: nota autem sunt quae retulit Joannes Schenckius, ubi de corde: notum, quod protulit Holierius de Scorpione orto in sinu cerebri: notum, quod arbitrati sunt nostri scriptores, de Atheromatum materiebus diver-

fis. Porro materiae univerfae, ex qua principio mundus conflatus eft, refpondentes varii generis portiones atque fegmenta, in uno homine ftudiofe natura parens complexa eft; nimirum, ut, qui toto rerum ambitu nunquam intermittente vifuntur, nutu fuo generationes & motus hos omnes, in parva univerfitatis imagine mentium excitandarum excolendarumque gratia, quotidianis ferme fpectaculis expromeret atque referret: ut non mireris jam, praefente femper materiae multiplicis fornice, tam varias exftare viciffim novarum rerum facies, in humano corpore; an enim, ullo rerum apparente feminio, fubdito creandi ufu, defes & ociofa futura fit poteftas, cui producendi atque nafcendi libidinem & propenfionem unam fi detrahas, neque etiam nomen reliquum fit?

Nunc audi mi Hougthon, quod haec expendentibus fuafit ratio nobis, cum ad fentientium corporum genus communis omnium calculus facile referat hujufmodi καρδιόγενον foetabulum; hoc equidem in vegetabilium categoria repono. Rationabilius autem eft his accenferi, quae depreffioris & imperfectioris funt ordinis corpora; horum quippe tum proclivior tum facilior eft generatio, quam perfectiorum, in quibus quippe procreandis & plurium & majorum requiritur vis.

Deinde naturae pugnantius eft, mobile animal digniffimo vifceris throno inferi, fedatum & immobile minus moleftum.

Tertio, forma & figura bifida, & in plures poftremo foboles diffiffa, recte quidem vegetabili adaequatur, inepte Angui, qui monoftylos, id eft, fimplicis & unius eft ductus. Itaque fi defixeris humo caput vel radicem, rectius meo judicio fungeam, fublato trunco & adfurgentibus hinc atque inde ramis, qui in furculos plurimos finiunt; fic apparebit phyteuma planum. At me ineptum! futurum hoc etiam eft non folum, fi nos arbitrarium illum fitum extra cordis fyftema paremus: verum etiam eundem ipfum natura inditum in cordis clauftro comperies: qui adverteris radicem non alia praeterquam bafi vifceris parte inhaefiffe; quae bafis inferiori mundi loco hoc eft terrae refpondet, maxime, fi id fpectes, quod homo ftirps eft inverfa.

Praeterea vero inani corpore conflatum fit hujufmodi concrementum (id quippe oftendit intrufa in ultimum trunci diremptum dirigente manu virga) haud videtur fane ifta vacuitas animantis cujufpiam effe. Verum enimvero propria eft plantae, ex quo genere novimus a trunco ad ramulos inanes nonnullas, ut felexi, foeniculi, fionis, cardui cujufpiam.

Denique Anguis omnis, ftabili quadam naturae proprietate, a craffioribus & capitis & ventris initiis, minoribus perpetuo momentis in exiliora tenuatur; contrario vero modo ftirps quaecunque ab exilibus exorta fibris perpetuo in latiora fpatia divaricatur; atque plantae modo, non Anguis fane, procedit ejufmodi germen; igitur planta potius, quam Anguis, & credendum & nominandum eft iftud.

Quas ob res, pace primi Obfervatoris, quem Virum de hac edita re plurimum laudo, quid Anguem indigitemus, quod φυτόν debeamus vere? an quod magnificentius eft Anguis nomen quam plantae? Sed non curant, aut adfpernantur potius, Philofophi. Verum enimvero, fit animal, fit planta, non multi refert, dummodo τὸν λόγον ejus & ideam teneamus: haec autem adfignari, latentibus fic hujus rei principiis & cauffis, vero non poteft. Verum, quod divinare in tanta rerum caligine licet, amico privatim dicam: eructatus e dextero cordis finu, per magnam venam, limus fanguinis & mucida pituita in alterum ventriculum, atque hic fatis collectus, dum putrefcit, a calore vivido finiftri lateris agitatus & fotus, in eam, quae tenacitatem materiae fequitur, formam traductus eft; neque

enim

enim in anatome nova sunt haec, sed & mihi plus semel inventa in ventriculis cordis vaginae praelongae productio; testes autem sunt mihi Neapolitani RR.PP. e societate Jesu, potissimum R. P. Marcus Antonius Russus, scientissimus Medicinae vir, qui, me dissectore, in corde P. Menenini & hydrope mortui, viderunt vaginulae subflavae concrementum, quantum tota adscendens cava reciperet.

Haec sunt, quae mihi in praesens meditari super hac re licuit. Caeterum quid non magnum vestrum Harvaeum Angliae simul & medicae anatomicaeque rei columen consulimus? ad hunc ergo Virum rem universam relego: quod si fiat, meam omnem hanc interpretationem indictam volo, Bene vale Kal. Martii 1640.

In demortuorum Observationes Peroratio.

HAc satis, hoc tempore, curiosis sunto selectae mirandorum Abscessuum in demortuis Observationes, praeter quem numerum & aliorum longe majorem equidem tradere potuissem; sed Petrum Castellum nostrum Romae necrotirisses amplissime professum, ac justo has volumine complexum, de operis quidem editione, plus semel efflagitata, mihi, sicut confido, gratificaturum operiri praestat; nimirum, ut ad illustres suas enarrationes accedens aliquando despicabilis nostra, lumen ac splendorem inde recipiat nonnullum.

De Bubonibus pestiferis, qui per se ipsos evanescere consueverunt, est & in hoc genere quod debeam animadvertere. Promotus, hominis bono, glandulas ad inguinales visitur persaepe Syphilius Bubo; quem ὀρθόδοξος, id est, recti consultissima natura ipsa eadem hujus facti, quod jam monstratum, provida administratrix, methodum meliorem commutans, & expulsum vitii commenta, materiam in tenuiorem & parentiorem modum pertractam, uberes per sudores avertit: quo fit, ut suo quasi nutrimento privatus tumor augeri primum obsistat, mox calore partis nativo discutiatur & in auras exsolvatur, homine, qui doluerat, nil jam mali neque ullam capitis gravitatem sentiente: quam rem minime intelligentes Medici minus periti rerum, Auctoritatis suae, salubritatis aliorum soliciti, trepidantes & anxii sub eo ponunt, in quo non sunt angore decumbentes, ad aestuaria & sudorifica mittentes instrumenta; inani quidem labore, nec sine discrimine, ne viscera & imbecilla plerumque corpora, violentis hisce inanitionibus aut turbata oblanguescant, aut exhausta deficiant, aut percalefacta intemperentur, extenuentur, aut ne quid demum novi subeant mali. Ita scilicet una non observata, aut non percepta vel neglecta etiam ope & opera naturae, quam sequi se Medici profitentur, in decumbentium tutela misere aberratur: quas ob res consultum & aegrotantibus, & curantibus, iri videtur, si per primam interrogationem, relicta re sudoris, confidatur pro meritis naturae sic, ut superflua credatur opera similis nostrae; nisi quod abstinendum non est optimis fortasse catharticis, quae corpus materiis interim crassioribus emundent; optima autem judico hermetica, quorum, auctore Josepho Quercetano & Joanne Beguino, nervosior, cumulatior, commodior & exactior, omnino vis est.

F I N I S.

PAEDAR-

PAEDARTHROCACE

ID EST

DE OSSIS CIRCA ARTICULUM INFLAMMATIONE

E T

ABSCESSU PUERORUM PROPRIO.

Spinae Ventofitatem aliqui falfò nominarunt.

L I B E R U N U S,

Qui eft, Operis de felectis Abfceffibus,

Q U I N T U S,

EODEM AUCTORE SEVERINO.

P R AE F A T I O

De Argumenti dignitate.

Lurimis ab hinc feculis, poftquam Arabum & Mauritanorum Academia floruit, fub Rege Manfore; Morbus, non conftat an a Graecis memoratus, exftitit ex tumore atque ulcere, tum carnis, tum offis, vitio miftus, quem Barbari fcriptores (incertum qua ratione) *Ventofitatem fpinae* nuncuparunt. Hunc dire adflictantem, maxime pueros, nemo e Veteribus pro rei dignitate, nec fatis explicate, tractavit. Unus noftra memoria Jofephus Pandolphinus a Sancto Martiano, Medicus hoc argumento nobilis, affectum hunc, patriis fuis oris admodum frequentem, paulo ftudiofius enarravit. Sed vel omnia, praefertim praecipua problemata non attigit, vel aliqua per fe perpenfa minus accommodate refolvit. Curationem vero, quae in providendo maxima eft, atque alia quaedam apprime requifita, nihil exfequutus eft; praeterquam, quod non nulla parum probabilia fibi perfuafit, quae difcuffione indigent. Has ob cauffas operae pretium exiftimavi facturus, fi quae mihi vitium hoc in ampliffimo Incurabilium Valetudinario, atque in urbe tota faepiffime medenti, fe obtulerunt, obfervatione digna, brevem in commentariolum conferrem, ad ea, quae priores Viri fcripferunt, nova. Quam rem equidem feci libentius eo nomine, ut in compofitis a me nuper libellis de abfceffibus, hic qui defideratiffimus eft omnium, non defideraretur, & completum *de multiplici Abfceffus fpecie* volumen veniret in manus ftudioforum: quorum equidem gratia laborem hunc fufcepi. Suum nunc erit & haec candide excipere, & mihi munus hoc exhibenti pari gratiae modo refpondere. Res, quae cum abdita affectus proprietate & novitate; noxae gravitate & curan-

randi difficultate luculenter a nobis discussa; non mediocrem legentibus frugem ac jucunditatem allatura sit, confido.

CAP. I.

Notio affectus.

QUoniam, ut Galenus docuit, *l. ad Thrasyb. initio*, in omni contemplatione optimum inventionis initium est, prius exacte cognoscere quidnam sit id, de quo disputatur: consentaneum rationi visum est, ut ante omnia de re, quam instituimus, constet; atque adeo nominis hujus ratio est inquirenda. Difficillimum autem, ac vere spinosum, si quod aliud investiganti se exhibet, hoc nomen *Ventositatis spinae*: ac nisi vel falsae translationis, vel vulgaris appellationis suspicio esset, quae post receptum jam usum in commentarios scribentium perperam, finem nullum habere admiratio: simile quiddam offendimus, in *rosulis saltariciis*, vocatis Tuberculis a vulgo, & Philippo Ingrassia alicubi memoratis; quale nomen etiam cum nolimus, cogimur usurpare: neque aliud usus innovare permittit. Porro nascuntur in populosis commerciis omnibus, inquit Cardanus, nomina, ferente sic eloquendi occasione, nec certo ullo auctore, quae forte minus apta, aut usquequaque probata, sed dura subinde usu mollescunt. Aliam quoque ineptiam continet hoc nomen, ut ex disparibus & omnino diversis duobus substantivis conflетur: quo autem pacto unum alteri coordinatur? Sed nihilominus ejus aliquam rationem & quam licet, oportet inveniri. Ego autem non quae multae comminiscendo subeant, nec quae aliis, utcumque placuerunt: sed quae optima ex omnibus interpretatio sit, hanc accipiam. Num igitur *ventositas* ad eum modum est dicta, quo apud Avicennam & alios quosdam, item Barbaros, tumor est inflatio? *spinae* vero vocatus est tumor ex acuto sanguine, sine pulsatione constans, qualem spinam appellavit Avicenna, *l.* 4. *fen.* 3. *tr.* 2. *c.* 1. & *Aldemanul* etiam suo loco.

Sed alia occurrit ratio, quae utrique particulae & harum complexui suum sensum accommodet. Videre licet a Barbaris, & Barbarolatinis auctoribus affeclis, *ventositatem* esse *loco oedematis:* ita Petrus ab argillata, *lib.* 1. *tract.* 2. *c.* 8. sermonem fecit de *ventositate* alba. Sic etiam communis multorum est loquendi modus; *La ferita cacciata all' aria pigliar di vento*, id est, extumescere.

Fortasse igitur ejus nominis auctor *ventositatem* quidem tumorem, qua sedatum; *spinam* vero, qua crebriter terebratum, ac veluti perpunctum, expressit: quae compositio vocum eo quidem artificiosior est, quod contrarios sensus utrarumque in una consonantium conflat & cogit. Verum enimvero quid non contenti sumus eo, quod unus Razes aperte declaravit in opere omnia continente, dicens *Ventositatem* hanc *spinae* dictam propterea, quod ipsa os perforetur. Sed in corrupto ejusmodi aut vulgari vocabulo non est fortasse morosius ac subtilius philosophandum: atque in hoc praeterea maxime, quod non arguere illud, quod sonat admonuit nos Petrus ab Argillata. Nos autem, quaecunque sit barbari nominis vis, atque etymon, *ossis circa articulum in pueris Abscessum*, graeco verborum complexu *Paedarthrocacen*, quasi puerorum ad articulos malum, inscribi voluimus Fortassis autem est *Spinae Ventositas* a Junioribus perperam intellecta: de qua re suo loco.

CAP.

CAP. II.

De genere Affectus.

NOn eſt ſane facile decerni, quo ſit genere cenſendus hic Affectus. Namque videtur tumor ejuſdem perpetuus continuo ad auctam magnitudinem referendus: haec autem, quod majoris momenti eſt; non ſummo tenus corpore, ſed intrinſecus extenſa eſt in longum, latum, altumque, dimenſum: quod enucleate tradidit Gal. *initio lib. de tumor. praet. nat.* Itaque tumoris vitium hoc eſſe quis inficietur? Sed enim ulcus vere cenſendum apparet propterea, quod uno conſummationis ſuae tempore, non alio quovis ſpectandum eſt; perinde ac cum perfectum & abſolutum eſt vitium; hoc morbi praecipuam, & nobiliorem formam, habet; primum curantis ſtudium contendit; & huc omnes ſaneſcendi difficultas refertur: ac neque etiam tam extumeſcentis, quam pertuſi corporis abhorretur forma. Sed ad utraſque carnis affectiones accedit tertia; quae eſt oſſis vitium indubitatum: de quo poſterius agetur. Poſſumus igitur omne vitium complexum multis, compoſitumque, dicere; nam quid quaeſo prohibet, quin ad plura genera referatur? quandoquidem in multis aliis id fieri conſuevit.

CAP. III.

Oſſibus Apoſtema ſuſcitari poſſe.

QUod in graviſſimis omnibus pertractandis Morbis accidit, pendet curationis omne momentum a plena vitii dignotione. In hoc igitur affectu, difficillime primam nos notitiam rei ſequemur; quae, ut ordinata, firma, breviſque, non confuſa aut implicita, ſit, inter caetera neceſſarium arbitrati ſumus, aliquot hic hypotheſes ante proponere, quae veluti fundamenta & principia demonſtrationis noſtrae ſint, lucemque diſputationis conferant quam maximam. Primam autem eſto de oſſium habitudine ad Abſceſſum; de qua re ſic aliquando meditabar. Utrum oſſa ſuapte natura ſubeant Apoſtema; non ſic quidem unum affirmatur aut negatur; ut non alterum contra contendi poſſit; negavit porro Serapion Arabs, *in primo Breviarii c.* 20. dicens, *quia nos ſcimus, quod in omni membro, in quo fit tenſio, accidit Apoſtema; ſed non eſt in natura cerebri, ut recipiat tenſionem propterea, quod eſt frigidum corpus: & ſimiliter non eſt in natura oſſis, ut recipiat tenſionem propterea, quod eſt frigidum & ſiccum, & durum valde; ergo neceſſe eſt, ut non accidat tenſio, niſi membris, quae ſunt inter id, quod eſt in fine duritiei, & inter id, quod eſt in fine lenitatis, ſicut ſunt panniculi, & ligamenta, & nervi, & lacerti, & caro, & quae ſunt ipſis ſimilia,* Quae hominis ſententia in breviorem & commodiorem argumentationis formam aptari ſic poteſt. *Ea pars ſubdita naturaliter eſt Apoſtemati, quae diſtenſionem in longum, latum, & profundum, recipit: atque os diſtenſionem non recipit; igitur neque Apoſtema.*

Non terruit haec ratio, neque alia hujuſmodi quaecumque, principem Avicennam, qui *lib. primo fen.* 2. *doct. prima c.* 5. paulo poſt initium ait; *Apoſtemata quidem membris accidunt mollibus: Sed eſt etiam, cum oſſibus accidit res, quae apoſtemati ſimilatur, per quam ejus ingroſſatur magnitudo & ejus augmentatur humiditas; neque eſt mirum aut extraneum, quod recipiens augmentum aut additionem, cum nutrimento recipiat eam (ſcilicet additionem) cum ſuperfluitate, cum*

in

in ipsum penetraverit , *aut in ipso acciderit* . Vides quam acuta ratione , & sive defluxu , sive congestu, demonstraverit Avicenna, posse ossa concipere Apostema ; quam rem enucleatius exposuit & *in l.3.fen. prima tract.* 3.*c.* 1. principio refutata Serapionis opinione, per haec verba: *Non enim est quemadmodum quidam Medicorum existimant* , *quod cerebrum ipsum non apostematur* ; *sic ratiocinantes* : *Nam quod est lene sicut cerebrum* , *& durum sicut ossa non extenditur* : *& quod non extenditur* , *non apostematur* : *hic autem sermo est erroneus* , *& illud ideo* , *quoniam lene viscerum extenditur* , *& ossa etiam apostemantur*: *& Galenus illud confessus est* , *& nos monstrabimus sermonem de eo* , *in capitulo dentium*. Deinde *lib.* 3. *fen.* 7. *c.* 1. tradidit idem Vir rationem , quae est ; *nam omne* , *quod nutritur* , *idem extenditur* , *& augmentatur cum nutrimento* ; *& similiter est possibile* , *quod extendatur & augmentetur cum superfluitate*, *& illud est Apostema* , *& quandoque accidunt* , *ait* , *dentibus species Apostematum* ; *& illud quidem non est mirum* : *omne enim* , *quod recipit extensionem cum augmento nutrimenti* , *non elongatur* , *quin recipiat extensionem cum superfluitate* ; *nam si non reciperent materias penetrantes in eis* , *augmentantes eos* , *non fierent virides*, *& denigrarentur*; *illud enim est propter penetrationem superfluitatis in eis*.

Quae verba Principis eo majorem firmamenti vim continent , quod sunt ex Galeno traducta ; qui *l.* 5. *de comp. med. secundum loca c.* 4. *circa medium* scripta reliquit haec ; *si vero lividi per omnem suam substantiam facti dentes appareant* , *nil mirum est ipsos quid inflammationi simile pati*, *& aliquid detrimenti ariditatisque suscipere* . Post quae addidit ; *redundantia vero consimilem in eis affectionem concitare potest* , *qualis est circa carnosas partes inflammatio* . Mirum autem est , quantum hoc toto capite nostro faveat proposito Galenus . Succenturiatus autem utrisque viris est Albenzoar , *l. primo Theisir. tract.* 6. *l.* 2. *c.* 2. *quod est de superadditione ossis in principio* , per haec . *Et ingrossantur quandoque ossa in sua superficie ab humoribus mordificativis*, *qui infunduntur in ipsis ossibus a sanie* , *quae transit super ipsa* : *unde concavantur* , *corroduntur & ingrossantur* . Qui idem auctor *eodem tit.* 6. *lib.* 2. *c.* 5. retulit de quodam homine , cujus dorso concretum os instar cornu ; non ita durum , ut os naturale ; pater excussit catharticis impellentibus humores crassos , & medicamentis exterius exsiccantibus. Itemque narrat de se ipso , qui natum sibi super dorsum os graviter molestum, crassa vacuantibus pharmacis, & emplastris dissolutivis ademit . Quid quod Galenus ipse, *l.* 6. *de usu part. c.* 3. *nulla*, ait, *substantia est adeo dura*, *ut sicut alitur*, *non possit etiam augeri praeter naturam* ; *ita ut ossibus id quoque usu veniat* , *sed maxime hoc experiuntur* , *qui laxiora sunt & molliora* . Jam igitur inquies , si quae praeter naturae statum sunt ossa , extendi atque augeri cognoscimus : multo etiam magis ossa naturae modo se habentia, sub alimentum extendi, superfluisque crassescere posse, confitendum est.

Sed & dentes inflammatorium Abscessum pati monstratur testimonio Ludovici Dureti , qui super illam sententiam Hippocratis, *in l.* 2. *Coacarum praenot. c.* 21. §. 8. (Dentis sphacelismus Abscessum in gingivam exoluit) *Dens*, *ait* , *os acerrimi sensus* , *quod tantum atteritur* , *quantum molendo mandit* ; *ac tamdiu crescit* , *quoad quiescit* ; *omnium affectionum capax* , *omnibusque morbificarum caussarum telis expositum* , *quibus & caro ipsa est* , *nec cum minore perceptione rei molestae* , *unde successionis doloribus cruciatur* . *In eo symptomata conspiciuntur omnia*, *intemperiei*, *phlegmones*, *continuitatis & contiguitatis emotae*. Significavit & suam, non recedentem ab hac ipsa sententia, Joannes Langius , *l.* 1. *epist. med.* 42. cum numeratis plerisque luis Venereae symptomatis ; quae cognita singula veteribus con-

tendit : *Steatomata* , ait , *& Tubera* , *atque ex intima ossium medulla concretus sub illorum panniculo tumor*, *&c.*

Demonstravit & hanc rem experimentis Phil. Ingrassias , *in lib. de tumor.* ubi narrata historia a se dissecti cadaveris, in nostro nosodochio incurabilium; cui cadaveri, hominis alioqui Syphilide commortui, reperta sunt ossa pectoris & juguli, & aliquot costarum, insignibus tumoribus exaltata: quibus subinde, ruptis, apertisque, puris graviter olentis nonnulla portio manavit, quo demum exhausto, patulus & cavus ossis sinus apparuit. Quibus addidit idem auctor, etiam praeter aetatem , incremento Galenum & Avicennam censuisse , dentes colorem bonum deponere, mala subeunte substantia; atque hac similiter imbuta , corrumpi partium mollium & carnis modo . Subdiditque idem Ingrassias ; rationem Galeni non in augmento, sed in nutritionis vi consistere, quod apparebit facile, si Galeni verba non oscitanter legantur. Post quae , curationem dolentium ipsorum dentium tradens , repellentibus non aliter , quam ad carnis phlegmonas utendum praecepit : quippe quia per defluxum fit vitium . Quod si per defluxum est quidem , ut est vere, defluxum ipsum caussam inflammationis accommodatam quis non videt? atque eo maxime, quod, ossi calvariae sinistre exciso, necessariam inflammationem impendere monuit Hippoc. *in l. de vulneribus capitis* , saepe ; nec non Gal. *l.* 6. *meth. c.* 5. *τὸ ἀναλογόντι τῇ φλεγμονῇ.* idem quid inflammationi proportionale perpeti ossa professus est. Quid , quod Hippoc. *l.* 4. *epid.* in historia senis , qui in lapideis vestibulis habitabat, conceptis verbis testatus est , ossis suppurationem; in quo loco Franc. Vallesius retulit haec, non nihil ad nostrum usum facientia; *Ubi autem inflammatio sit*, *& hic Abscessus esse potest*, *sive malueris Apostema : cujus etiam ratio consistit*, *ut partes*, *aliquo intercedente vitio* , *diducantur ; quis autem inficietur ossis partes interiores saltem*, *humore copiosiore impellente diduci atque laxari?* Sunt & huc demonstrationes, & experimenta Langii, quem adi.

Restat nunc videndum, ex quo peculiariter Apostemate , atque humore , corripi debeant ossa: statuitque Ingrassias nullum esse , a quo vitium ducere non possint : si vero paulatim propriique alimenti , ut par est , superfluitate coacervata procreandum Apostema sit, ex melancholico exusto succo promptius illud est eventurum ; sed de viris Ingrassias loquutus apparet : in pueris alioqui sanguinem, aut pituitam esse materiam inflammationis probabilius est : qui uterque humor , ut paulo posterius ostendam , vitiatus & in poros ossis illapsus, & in horum substantiam non coaptatus , sed rejectus & conculcatus , jam computrescens & fervens , ossa vitiabit , intemperabit; evertet ita frigida & sicca ossis temperies naturalis , in calidam & humidam , quae est praeter naturam transvadet, proportionalis scilicet carni: quod Galenus dixerat inflammationi proportionale.

Ex his jam constat , nequaquam esse difficile , ut ossa conditionibus Abscessus subjiciantur.

CAP. IV.

Quod articulos proprie longorum ossium apprehendere debeat hoc vitium, *ut re vera apprehendit.*

UT planam atque expeditam evidentiam comparent ea , quae praecipuo hoc argumento monstraturus sum : equidem cogitavi conducibile , si partium ossis , ad articulum potissime spectantium , usus & conditio dispiciatur ; quam rem jam exsequi paror ad hunc modum. Ossis universa partitio triplex est Una pars: in-

innominata veteribus ; quae *corpus* nobis dicetur ossis , pars ejusdem maxima & praecipua, aliarum veluti truncus, in medio sita. Altera pars ossis simitatem primam adferens capitulo, a natura conditrice conglutinata, *epiphysis* dicta Graecis, *appendix* & additamentum Latinis. Estque haec, auctore Vesalio, os alteri ossi adnatum, peculiarem obtinens circumscriptionem; neque illius ossis, cui committitur, vera portio. Tertia pars est segmentum ossis extremi, supra communem ejusdem aequalitatem extuberans: estque haec, eodem Vesalio describente, ossis pars nihil a suo osse differens; nisi, quod Tuberculi, seu gibberis, instar ex osse procedit; quemadmodum ex arboris trunco radices & rami exultare, procedereque videntur.

Corpus ossis, Anatomicorum omnium consensu, durissimum est, quod propugnaculi instar impetum injuriarum sustinere debuerat. Appendix vero, secundum Galeni sententiam *in decimo de usu part.* excogitata est a natura, ut operculi vice esset ad medullarem ossis partem tuendam, ne difflueret, atque ut, arctius coarticularentur ossium capitula; quamquam alia Vesalii & Columbi fuit opinio, seu verius erga Galenum diludendum prurigo. Sed & alter usus a Gal. expositus est, *l.* 2. *de usu part. c.* 5. *circa F.* adnexas ossibus appendices, ut ex ea conjunctione ligamenta possent enasci, quae articulos circumligant & firmant. Tertius usus est, ab Andrea Laurentio relatus, Hippocrati primo auctori, volenti esse epiphyses quasi ventres ossium, in quibus concoquatur ossium alimentum, quod sensim in horum cavernis percoletur. Porro est hic usus, qui nostris placitis maxime favet.

Sed processus ossis & capituli qui finis? Ad partium quarundam, musculorum praesertim, ex ortus, atque insertionem, tradiderunt quidem omnes. Verum & usus alii non desunt, ubi variam hujus formam atque figuram spectaveris: sed de hac re satis.

Cognoscis nunc mollissimos, & maxime succulentos, esse fines ossium longorum, quae cum aliis coarticulantur, raramque & accommodatam horum structuram, ut succos advenientes pro nutrimento excipiant. His adde, quam ipso motu laxos, imbecillos & ad repellendum ineptos. Quas ob caussas memineris etiam, ut in Abscessibus absolvendis, has maxime partes consuetus fere semper impetere sit humor, qui rejectus a superioribus, huc transmittitur. Mirum igitur ne sit, quod communis ossium atque alia privata, quam post haec exponam, cacochymia seu arthrocace, maxime colligant articulis.

CAP. V.

Quod non carnis, sed ossis praecipue sit hoc vitium; quodque non a carnis habitu profectum, sed ossis primum σύμπτωμα.

QUoniam autem os, & caro, naturam inter se nacta dissentaneam, vitium uno communi loco subiere: quaeri non inutiliter potest, utri nuncupandus sit affectus, &, utrius sint morbi conditione priores partes. Videtur autem, quod ossis vitiati longe potiora sint momenta, neque illud tam dico curandi difficultate, scilicet hoc planum & nulli dubitabile; verum etiam procreati mali (cum Philosophis dicam) anticipatu: quoniam autem video nonnullos, quorum opinio fuit, hoc vitium ossibus secundario advenire, nimirum ab exteriore habitu, & a periostea membrana, translatum; ostendam equidem hoc falso credi, & ab ossibus verius proficisci vitium in circumsitas partes; quod ostenditur du-

duplici ratione. Prima, quod cum simul appareant haec utraque vitia, multo prius antecedere debuit id, quod invasit os; utpote quod durius & obsistentius est natura, quatenus penetretur, molliatur, conteratur. Deinde, quod a primordio in loco alioquin excarni, non parum altus extitit tumor, qui proprius fuerit ossis oportet, non carnis, quae in articuli ambitu nulla est plane. Tertio, cum exilis sit portio carnis, quae vitiari possit, ejusdem quoque vitii parva sit vis consequitur, quae duritiem ossis conficere queat; contra vero os, cum mole majori constet, amplum ejusdem vitium, etiam atque etiam carnes conterere, ac labefactare, valebit; praesertim quando subjectum veluti fulcrum sit os carni: nos autem experimento quotidiano didicimus, in vulneribus capitis & corruptelis aliorum ossium, circumjectam carnem ample computruisse, sub hac vero vitiata subjectum os commarcuisse, non ita multum licet procedente longius tempore, non nego commaculatum os, & labefactum. Adde, quod ossis quanto durior est soliditas, tanto gravior est corruptio, quod declarat gravis faetor ab osse cariem experto, & nigro, exsurgens; sic licet pauca hujus putredo, qualis quidem putor non est a pari vitio carnis. An autem illud fit, quia sub densiore substantia complexa magis putredo minus exspirat, minusque dissipatur? sed, particulis ejusdem in se coactis, confertim exhalat odiosam mephitim. Accedit ad haec testimonium Avic. qui *l.* 4. *fen. tr.* 4. *c.* 9. professus est, non obscuris verbis, vitium hoc, tametsi carnes etiam prehendat, nihilominus verius esse ossis. At neque aliter post hunc, Nicolaus Florentinus *serm.* 6. *c.* 40. & Jo. a Vico *in l.* 9. *suae Copiosae c.* 34. Quorum omnium sententiam tam manifeste sequutus videtur Joannes Langius, vir aeque doctus ac disertus, ut ulcerosam hanc ossium affectionem a se vocatam non alio, quam de teredine atque exostosi pertractarit loco: quae fuit *epistola* 42. *l.* 1. Sed nemo fortasse melius Petro ab Argillata, qui *l.* 5. *tract.* 22. *c.* 2. scripta reliquit haec; *Ventositas spinae est quando aliqua materia in substantia ossis congregatur, ex debilitate virtutis assimilativae, vel ex debilitate membri; unde congregata materia causatur apostema: illic autem consequenter facta incisione, reperitur corruptio in substantia ossis tota, vel in parte ejus, usque ad medullam; & istos casus saepe vidi, & curavi.*

CAP. VI.

Abscessum hunc esse Puerorum proprium.

MOrbus hic, quantum nos observatio nostra docuit, qui plurimos inde laborantes in Valetudinario curavimus, atque huc adversionem quam maxime sedulam adhibuimus, haud per omnem promiscue aetatem homines lacessit; sed puerorum videtur &, familiaris & proprius. Quod autem istorum morbis intersefuerint scriptores, factum puto propterea, quod grandiores, quam infantes, arripit hoc vitium. Est autem utrumque illud inquisitione dignum; & cur ad Pueros spectet, & cur eos, qui incunabula excesserint, maxime tentare solitum sit; utrumque porro sua non caret caussa, quam nos hic enodate discutiemus: unde simul fiet, ut id, quod ante supposuimus ratum & confessum apud omnes reddatur. Pueri quidem simpliciter hanc affectionem incurrunt, eam ob caussam, quam mox audies. Substantiam homo, qui nascitur, refert ex semine patris & ex sanguine menstruo matris: utrumque principium & materia, ex qua foetus conflatur, non usquequaque purum & inculpatum ingreditur in generationem; sed nunc excrementosum, nunc feculentum, nunc vitiosum & maculatum est; praesertim si

a mor-

a morbosis, & a cacochymis parentibus procedit. At si tamen integrae valetudinis homo sit, qui generat, non est haec decisa portio sic incontaminata, ut expurgationem non ferat; atque hoc de virili semine dictum est. Sed neque perpetuo mulier munda probatam exhibet generationis materiam; verum plus quam vir saepe maculosam ac tetram, quando frigidior seu humidior, & inexercitatior, est: unde fit, ut mulieres saepe doleant capite; propterea nimirum, quod superfluitates ex crudiore stomacho plurimas congerunt. Accedit, quod natura in foeminis solet menstruas expurgationes ciere; sint quidem istae mali succi, vel boni, non disputo: utrumque suos habet auctores. Satis est, quod gestationis tempore non perpurgatae mensibus foeminae, incredibilia per hoc tempus appetunt & varie mala: unde malus etiam sanguis pro nutriendo puero congeritur, qui neque corporis exercitatione, quae nulla tunc temporis est, emendari potest; sic immundus & vitiosus est ejusdem sanguis, unde incrementa foetus capessit, quem ipsum trahit secum jam natus: undeque continuo illi eruptiones toto corpore, & capite quidem achores, ceria, favi, lactumen, glandulae, strumae, aphthae, intertrigines, pustulae, variolae, morbilli, & hoc omne genus excretionum: quae si contigerint quidem, commodae sunt, quia corpus emundant: quare non has prudens cohibet Medicus, sed adjuvat potius, quae si non evenerint, vel si postquam apparuerint, intro recurrerint, consueverint plurimo detrimento esse, ut inde fiat plerumque puer valetudinarius, colore atque habitu malo; sic fiunt pueri languori cuipiam opportuni.

Illud hic ad caussas pertinens dicere non omittam: praeter communes istas seminarias infectiones, quales jam diximus ab utrisque parentibus proficisci, ad haec vitii effectrices esse alia, majoris notae, qualis est cachexia, sive proxime gignentium, sive progenitorum: neque enim elabitur hic affectus caussas, quas dicunt haereditarias, inter quas est & infectio luis Venereae per semen communicata: item si vitium hoc, de quo disputatur, a tabido vel ad tabem propenso veniat; equidem, praeter inexpurgata seminaria, inquinamenta vidi saepissime manasse *Paedarthrocacem* ob aliud, quod est; quia parentes habitu corrupto, vel languidi fuerant. Verum enimvero cum puerorum proprium hunc affectum posuerim; haud negaverim tamen ulteriori aetati contingere posse. Equidem Mariae Caracciolae lectissimae foeminae Neapolitanae, quae Deo & Sacris a libera vita & a viro, in hanc rem consentiente, & coenobium ingressa in D. Andreae Sacro Sodalitio se abdicaverat, cariem in malleolo diuturnam curavi: sed enim illud commune vitium, quemadmodum rarum est, vel ad *Ventositatem spinae* referam. Equidem, vel caussis constantibus *Paedarthrocaces*, dilata est eruptio ad grandiores gravioresque annos; non aliter, quam variolae, morbillique ad senilem usque aetatem servari consuevere. Huic nostrae sic expositae opinioni, aliud etiam addere nunc admoneor; non ignorare me, Fernel. 7. *phys.* & Matthiolum, *epistolarum opere*, confirmationis attulisse, quod puer in utero menstrua materia non alatur. Verum his omnibus communis Schola satisfacit; dum interim mea roborat Philippus Ingrassias, *in opere de tumoribus*; *qua de morbillis*, atque alii Viri non pauci.

CAP.

CAP. VII.

Quod non tam per Influxum, quam per Congestum sit haec Abscessus generatio.

HIs auditis, quaestio nunc se offert, per *influxum* ne, an per *congestum* Abscessus haec procreatio fiat? atque equidem dixerim utramque, ad morbum procreandum, caussam intervenire: defluxum quidem; qui a natura sagax humorem malum, & Abscessus non obtenti, sed intus revocati, reliquias, studet quo potest, commode transmittere, sed nullam in partem potest incolumius, & salubrius quam in articulos: igitur huc materiam malam transmittit, atque deponit. In hunc modum apostasis quaedam haec videtur, id est, humoris vitiosi translatio. Ad haec & congestus adesse videtur excrementosae substantiae, cum nutrituro succo advenientis; qui non raptus, neque immutatus, a concoctrice propterea, quod aliena substantia coacervatur, & congeritur, quotidie, intra spongiformem substantiam ossis, quam inesse jam diximus suo capitulo, ad recipiendam alimoniam accommodatus: sic tandem fit proventus maximus, qui formes est putredinis ossis.

Jam autem cum utraque sit Abscessus incendii caussa, tum inquam fluxio, tum congestio: puto equidem multo majori parte esse congestum propterea, quod fluxionis modus obscurus est; tum propter alias caussas defectus, tum maxime, quia viae defluxionum toto corpore non exstant, ad ossa sic expeditae, ut in vehendo alimento, quod nulla vi secum ducit superfluitates admistas, quae propterea felicior evenit, & cum perennis sit, copiosior fieri potest confluxio, quae perennis esse non ita facile potest. Ob haec conficitur sane, majora congestus esse momenta, quam confluxus, in hoc ossis Abscessu procreando. Confirmat abunde nostram hanc opinionem Joannis a Vico, qui *libr. 9. copiosae F.* notavit a materia interdum corrupta & venenosa, defectu virtutis assimilativae, occasione debilitatis membri, generari.

CAP. VIII.

An Corruptio, vel Corrosio, sit morbi forma? simul & de generationis Cariei modo.

QUaestionem hanc, ut rite recteque possimus expedire, corruptionis & putrefactionis nominibus, hoc loco confusis, utramque nos affectionem secundum Nicolai Florentini *commentationem in Avic. lib. 4. fen. 4. tract. 3.* definiemus; si primum distinxerimus, quod sit putrefaciens & corrodens, scire licet, corpus humanum & hujus partes, quae dictarum passionum sunt subjectum, esse trium generum; id est, solidum, humidum, spirituosum. Solidum inquam, ut ossa, carnes, nervi, membranae, & hoc genus. Humidum vero dico quatuor humores, qui sunt sanguis, pituita & utraque bilis. Spirituosum denique dico spiritum vitalem, animalem, naturalem; quae omnia vocavit Hippocrat. *lib. 6. epid. sect. 8. aph. 16.* continentia, contenta, & impetum facientia: in haec tria invadunt putrefaciens & corrodens.

Putrefaciens est id, quod corrumpit spiritum & humidum membri adeo, ut non sit amplius pars, nisi aequivoce. Caeterum non pervenit ad hoc ejus actio, ut resolvat humidatem membri, sed tantum dimittit eam corruptam. Auctor autem est calor extraneus. *Putrefactio* igitur est dispositio, sub qua humidum membri

bri corruptum eſt abſque reſolutione, ita, ut in vitam redire non poſſit propter corruptionem ſpiritus, qui eſt in eo.

Corrodens autem eſt illud, quod praeter acuitatem, quam habet reſolvit atque extrahit humidum, propter quam reſolutionem, atque extractionem, minuitur ſubſtantia carnis, ut ulceretur. Pro qua re intelligenda doctrina eſt Ariſt. 4. *meteor.* ſiccum ejus naturae, ut ſemper egeat colligatione; humidum vero id eſt, quod colligit & conjungit. *Corroſio* igitur eſt diſpoſitio, ſub qua humidum terminans, ſive agglutinans, partes membri reſolvitur ita, ut partes membri remaneant disjunctae ſic, ut non ſint amplius continuae; praeterquam tamen humiditas ſit corrupta.

His jam expoſitis, utra ratio ſit in hoc affectu, conſtare poteſt: porro ſubeſſe non videtur corroſio, ſed corruptio, propterea; quod in hoc vitio totum humidum eſt corruptum, abſque reſolutione, ita, ut extincta reſtiterit pars; quod ſi tamen poſt longum tempus exempta oſſa proferunt Cariem, ac Teredinem hoc nihilominus fit, reſoluta per longum madorem parte; quemadmodum accidit lignis, quae longa humoris alluvie tabefacta, corroſionem referunt, quae vere non eſt: atque ad hunc modum interpretandi ſunt Avicenna, Nicolaus Florentinus, Joannes a Vico, atque alii, ſi qui ſunt auctores nobiles, qui corroſionem in hoc vitio adſtruxerunt. Firmari autem hoc abunde licet exemplo ſimili gummatum, & exoſtoſium, luis Venereae; quae reſolutione verius & vi corrumpentium humorum, quam a corrodentibus facta viſuntur: quam etiam rem Hiſtoria ſuperius a Philippo Ingraſſia recitata demonſtraſſe potuit. Fuit autem & meae ſententiae Joannes Langius *in l.* 1. *epiſt.* 42. quam rem apud eundem auctorem legito.

Illud nunc deſiderari videtur, ecquo pacto procreetur ejuſmodi corruptio; evenit autem, meo quidem & Vidii judicio, ad hunc modum. Quoniam a nobis conſtitutum eſt ſuperius, *Paedarthrocacem*, per *congeſtum*, quam per *influxum* fieri magis; id eſt, quod contrahatur paulatim humor in oſſe, ex alimento ſuperante: contrahitur quidem in oſſe paulatim veluti mucus, qui ob loci imbecillitatem nec concoquitur, nec ad alendum eſt idoneus, nec expellitur; ſed ibi manens tumorem excitat. Cum autem hic idem humor, vel acris fit, vel retentus putreſcat (eſt, & qui in lue Venerea diuturniori collectus ea tubercula excitat, quae Gummi dicuntur) erodit ac perforat ejuſmodi partes, integrae cuti ſubjectas.

CAP. IX,

Quod Exoſtoſi, Sphaceloque, oſſis Syphiliae, ſimilis ſit iſta.

EX his facile quiſquam affirmet, *exoſtoſi Syphiliae* ſimilem Abſceſſum hunc eſſe; quod aſſertum neque diſplicet nobis, qui credimus Gummata, quae dicuntur, a Venerea lue profecta, non per defluxum, ſed per congeſtum eſſe: quam rem cum quiſpiam oſtendi ſibi deſiderat, dicam hominis Venereo morbo confecti ſanguinem univerſum, & humores, graviter eſſe corruptos: ſiquidem, & ab omnibus conſtitutum & a nobis ante monſtratum eſt, luem hanc eſſe univerſale corporis intemperamentum, atque hepatis praecipue, quod eſt officina ſanguinis; quo labefactato, & humores omnes cum ſanguine comprehenſos, in corruptionem abiiſſe neceſſe eſt; quapropter & tales accedentes in ſubſtantiam alendarum partium, has non corrumpere non poſſunt: maxime autem inter omnes tuentur ſe carnes, & ad hanc naturam accedentes aliae partes ſic, ut alienum a ſe, vitioſumque ſuccum quoad ejus fieri licet, vel concoquant & commoderentur, vel abjiciant; non

ita

ita quidem ossa, quae inter omnes corporis partes sunt debilissimae, atque etiam maxime exsangues & frigidissimae; quapropter id, quod a se rejecerant carnes, ipsa recipient. Indicio autem est, quod ossa capitis a nonnullo calore fota comprimis obnoxia sunt his congestibus. Indicavit autem *Ventositatis spinae* cum *Exostosi Venerea* similitudinem Joannes a Vico, memorato jam loco, quamquam vero contulit arthritidi morbum Avicenna: tamen ejusmodi comparatio facta est, secundum doloris speciem, qua communicant; non autem spectat illatio vitium, jam initium ossi, quam diximus esse corruptionem; quam quidem opinionem eo libentius amplexus sum, quod Jacobo Caesarano, Medico nostri Gimnasii Professori praeclarissimo, ac Diomedi Paladino, viro item doctissimo, communicatam video placuisse.

CAP. X.

Ex quanam humorum materia pendeat hic Abscessus.

PRincipio dubietatem nonnullam facit, num halituosa levisque sit materia, quae procreando huic vitio caussam praestet: Cujus sententiae videtur fuisse Philippus Ingrassias, *in commentario de ossibus cap.* 1. *fine*; persuasus tum ab etymo, tum quia figi quidquam in ossis corpus, praeterquam tenuis substantia non potest. Quod confirmavit Philippus auctoritate Razae, in suam opinionem traducta, qui prodidit profectum nomen a perforando; perforare autem solidissimam ossis compaginem nulla non valet, praeterquam penetrabilis tenuisque substantia, quae transcurrat; ut enim crassamentum aliquod humoris pervadat. Quam etiam ob caussam factum est, ut Jo. Lang. *in libr.* 1. *epist. medic. epist.* 42. censuerit ejusdem teredinis caussas esse putres ichores. Sed Josepho Pandolphino, *in c.* 4. *quod est de morbi generatione*, placuit vitium omne tribuendum pituitae crassae, ut quae maxime in pueris, & puellis foeminis, proveniat, statusque multos, ad tensivos artuum dolores excitandos, accommodate ferat. Ante quos omnes viros, Avicennae principi Viro placitum est, ut humores hi sint acuti, penetrantes in os, & corrodentes ipsum: quem Virum sequuti sunt & Nicolaus Florentinus, & Joannes a Vigo. Post quos Joannes Langius *cit. epist.* ulcerosa vocata hac ossium affectione, purulentos & acres rheumatum ichores, quo terebrentur ossa caussas dixit esse; a qua magni Viri sententia, nostra profecto non longe discedit; nisi quod sanguinis putres ichores posuimus, ut venientes in alimentum ossis, alioqui rarioris & levioris, quales capitulorum & processuum sunt, has inficiunt & contaminant, uti & *hujus lib. capite*, superius explicavimus.

CAP. XI.

Vera Affectus natura.

SI mentis aciem penitius in rem defigimus, longe alia quam apparens, & exposita sensibus affectus hujus est natura; usque adeo, ut equidem non conquiescam his, quae dudum genus inquirenti se obtulere; sed in recessu, positam, formamque aliam abstrusiorem, mali confector, quam etsi non adverterint alii, tamen ut puto lucidissima est. Illud autem, quod meditor est hujusmodi. Saepe numero legimus apud Viros auctoritate plenissimos, sensimusque disputando constiturum; inflammari ossa, non quidem aeque, sed paulo secius, quam carnes: ignis por-

porro nullum fibimet objectum, quantumvis durum, excipit, quominus in ipsum vim suam παντοδύναμιν non exerat; ad hunc quoque modum inflammatio, quae ab internis visceribus male habitis, & a foco putredinis aliquo proficiscitur; nullam partem corporis excludit, sua tirannide atque incursibus; quin & dentes, quibus ignem parcere & immolitos linquere scripsit Plinius, quotidie cernimus insensili succorum acrium infestatu solvi, conteri, & erodi: multo igitur potius ossa minus compacta, minusque sententia, humorum vim acutorum ad languorem experiri ac perpeti debuerint. Qui languor in *Paedarthrocace* accedens, sit corrosio, an corruptio, certum non est; quamquam nos superius nostram opinionem aperuimus, quae corruptionem amplectitur; sed tamen aut nullum, aut parum necessarium, quod ad ossis vitium & affectionem attinet, istorum est discrimen: difficilior autem ossis per humorem est erosio, quam corruptio; haec enim ab humoris labefacientis duntaxat copia; illa vero ab ingenti acrimonia proficiscatur oportet. Atque ita jam apparet non admodum referre, sive corrosio, sive corruptio particulae sit hic Abscessus, quantum ad ipsum vitii jam procreati eventum. Jam autem, quanto facilior ossis erit haec vitiatio in pueris? quorum ossa molliora ac teneriora sunt, quam in viris; & eo amplius, quod ossis partem accipi voluimus non promiscuam, sed privatim eam, quae est circa articulos: atque haec, ut anatomica nos observatio docuit, spongiosa est multum; eo scilicet naturae consilio, ut foret accommodatior ad suscipiendum alimentum, delatum a venis atque arteriis appellentibus ad ea loca; a quo deinde alimento propagaretur & resultaret nutritio perennis in medullam.

Hac jam cognita partis ossis habitudine atque structura, in viris quidem laxa & rara, in pueris vero singulariter molli ac friabili; si dixerimus hanc ex allapsis humoribus semiputribus & alienis inflammari, ab inflammatione vero Abscessum & corruptelam perpeti; non erit sane, qui refragetur, aut facilem vitii procreationem inficietur. Quae res tamen ubi cuipiam difficilis forte videatur, in promptu sum ostensurus etiam opere constantes hos Abscessus, in plerisque pueris a me visos, quibus extractae sunt ossium particulae, qua semiputres, qua putres, confectae sanie, succique lentore maximo: quae quidem putredo, quaeso te, quo pacto fuerit inducta sine fervore, atque inflammatione? Cartilaginem quidem in senibus, tum aurium, tum narium, tum sterni, post inflammationem in Venereo morbo peresam saepissime vidi: puerorum igitur haec ossa mollia inflammationis capacia non fateamur? profecto cartilagines seniles non minus densae compactaeque sunt, quam puerilia ossa: quibus accedit & cerea mollitudo, & spongiosa porositas, quam omnes mecum sunt confessi. Ad haec in ossa, id est, in horum capitula venae subeunt & arteriae, licet pusillae & inadspectabiles: unde enim aut quomodo nutriantur, aut vivant eadem, si non ingreditur in ea succus, & nisi permeant undecunque vasa? quod si permeat succus alienus & importunus, ad haec loca delatus, & confertim aliquando cumulatus; maxime etiam valebit haec inalterare atque in calidam diathesin immutare sic, ut aliquando inflammentur & inflammata subeant Abscessum: quem partim *Ventositatem* appellarunt propterea, *quod veluti ventus, particulas ossis, inflans distendat*; partim etiam dixere *Spinam*, *quod veluti spina in centrum membri, quod os est, defigatur*. Postremo inflammationem ossis persuadet augmentum in se inductum. Unde enim hoc, praeterquam a putredinis fermento? fermentum autem unde, praeterquam ab inflammatione? quae quidem tanti momenti sunt; ut facile, quod nos sentimus, etiam unicuique persuaderi debeant.

CAP. XII.

Quod non Affectus hic occultus, & caussae quaesito satisfacientes expositae.

NOnnulli cum hujus affectus & ossis corrupti caussas exponunt; non inventa, quae satisfaciat, ratione peculiariter affecti ossis perinde, ut a magna difficultate cito se extricent, ad antipathiam & ad occultas rerum caussas confugiunt: id quod in plerisque multis hoc nostro seculo fieri consuevit ab his, qui rerum indagationis pertaesi, via quam expeditissima sunt contenti: equidem, etsi perpetuo non renunciandas hasce proprietates arbitror; in hoc vitio tamen amplectendas non consentio propterea, quod ad caussas ratione contemplabiles referri potest, sunt autem, quae mihi videntur, hae.

Scire licet, humorem illum, qui morbum invehit, excrementitium omnino esse, quod, jam expositis ante sermonibus hujus libelli, monstratum est; quia sunt inquam reliquiae Variolarum & Morbillorum, minimum expurgatorum; item quae sunt non excussae superfluitates capitis ichorodes, quibus obnoxii sunt infantes, & his affines pueri: quae superfluitates omnes, & materiae sunt crassae, viscidae, pingues, ac putres adeo, ut contagione communicari pueris aliis cohabitantibus possint. Verumtamen cum humore hoc pingui conjuncta est aliqua siccitas & exustio; quemadmodum in fuligine non dico picis, thuris thymiamatum, & pinguium omnium; de quorum praeparatione Dioscorides; sed & aliarum materierum omnium: porro non deest hisce fuliginibus & excrementis cremor, id quod ostenditur plerisque indiciis, quae sunt haec: primum in ceriorum, ac tineae speciebus singulis sua est crusta; in lupinari, inquam, furfuracea, & hoc genus; multo autem maxime in ecthymatis & exanthematis residuas crustulas nemo non norit. Deinde salsas nitrosasque has excretiones esse constat, pruriginosae. Tertio non possunt non referre fuliginem impressione materiae, quae tot multas cretiones & agitationes passae sunt, a calore partium diversae: primo quidem in vasis & conceptaculis parentum; deinde in universa puerorum officina naturali, donec perveniant ex omnibus vasibus ad postremam cutem. Praeterea fiunt excretiones istae omnes non sine fervore, & quia heterogeneae sunt partes substantiae vergentis ad siccum, torreantur oportet: inde enim *Acrochordonas* in pueris evenire docuit Cornelius Celsus *lib.* 5. *c.* 28. & e Junioribus Antonius Musa, Brasavolus, & alii.

His omnibus argumentis constat, inesse nonnullam inustionis notam his excrementis. Has ob caussas conjuncta fuit, ut dixi, cum pinguedine siccitas. At haec qualitas, & natura, fuit etiam ossibus, quae M. Hippocratis sententia *in libr. de carnibus*, ex multa pingui & glutinosa seminis portione concefacta & exusta constant. Itaque ad ossa magno naturae consensu repere has materias, & ab his attrahi substantiae similitudine non alienum est credi. Atque haec una ratio est quam contemplator homo comminisci possit. Altera vero ratio deduci potest ex Arist. *l.* 3. *de hist. animal.* 19. ubi tradens de sanguine dicit; hunc & partes sanguineas putrescere circa ossa: atqui per Doctores nostros omnes Variolarum, & Morbillorum praesegmina sunt sanguinea, haec ergo retenta & ad partes ossium appulsa, facile has conficiunt & corrumpunt. Tertia ratio potest esse illa, partes omnes corporis, quo robustiores & calidiores & sanguine instructiores, eo facilius promptiusque repellunt a se noxas advenientes, itaque Gal. 13. *meth.* scripsit *inter omnes in expellendo validissimos esse musculos*, *minus arterias*, *minus his venas*, *omnium vero debilissimas esse glandulas*. Ita quidem ille, sed nos glandulis imbecilliora dicimus ossa, quae plane repellere nequeant incursus alienorum humorum.

Sic

Sic excrementa haec a ſingulis oeconomiae noſtrae partibus rejecta, cum amplius remittere non valeant oſſa, reliquum eſt, ut eadem in ſe congeſta cum putrida ſint & virulenta. Joanne de Vico auctore, vitium in ſe ipſis excitent corruptionis, & alienationis. Atque hactenus hae ſunt cauſſae, ad quas *Paedarthrocacen* referre licet.

CAP. XIII.

Affectus definitio.

POſt haec, definitionem adornaturis jam nobis, primum omnium inveniendum eſt genus, cujus quaedam multorum communis eſt natura, quam definita res participat; quoniam autem videmus in hoc morbo diſtentam in omnes partes ſubſtantiam, quae *Apoſtema* dicitur a Graecis, *Abſceſſus* a Latinis: utrumque nomen acceperimus, liberum eſt quidem; quoniam vero Latinum eſt commodius, in *Abſceſſu* conſiſtemus. Quo invento genere, differentia ſupplenda eſt, vel quae hujus loco ſunt accidentia propria. Jam autem, quae ſe offert, eſt corruptoria ſpecies, ſive ratio cui ſe ſubjicit τὸ ὑποκείμενον, quod diſtinxeris, dixeriſque (*os*) & quia multiplices hujus ſunt partes: quibus non expreſſis ambiguitas dari poſſit: nam aliae partes oſſis ab aliis morbis occupari ſolent, ut a *Syphilide* media oſſa, ſic addideris (*circa articulum*). Quoniam autem proprius pueritiae morbus eſt, & horum articuli potiſſimum abſceſſionem hanc incurrere conſueverunt, hoc maxime pro diorismo retinendum apponendumque eſt, ut dixeris (*in pueris*): cauſſae autem, quae magnam lucem afferant, exponendae, quae ſunt ſcilicet ſpermatis, & menſtrui ſanguinis, inquinamenta non repurgata, cum quibus cauſſis ſi generationis modus poſſit exprimi, fiet hoc ſane, cum ſingulari definitionis gratia, qui modus eſt per congeſtum. Jamque cum nil intra complexum definitionis venire poſſit, quod definiti nomine non comprehendatur, atque etiam nil a definito contineatur, quod definitio non exprimat, atque explicet; ſic jam collegimus abſolutam definitionem, atque adeo dicimus; *Paedarthrocace Abſceſſus eſt corruptorius, ſeu ſphacelismus oſſis, circa articulum in pueris, ex primis ſpermatis, & menſtrui ſanguinis, inquinamentis non repurgatis, per congeſtum illapſis & computrefactis, natus.*

CAP. XIV.

Num hic Affectus Graecis antiquis notus.

OPtaſſemus equidem omnes, ut facem nobis in hac re praetuliſſet quiſpiam ex auctoribus Graecis, ut qui diligentes, & exacti in uno quolibet argumento pertractando, fuere, quod autem ipſorum nullus ejuſce rei meminerit, excitaret quidem nobis admirationem, niſi fortaſſe cognitum hunc illi morbum dubitarem: qui morbus ſexcentum ab hinc annis, ni ſupputatio fallit, mortale genus invaſit; num ergo nullus Graecorum memoria fuit hic Affectus: an vero, ſicut Syphilidem non ignoratam ab iſtis plerique voluere; propterea, quod ſymptomata luis ejuſdem nulla his obſcura fuerunt: pariter & *Paedarthrocacen* eoſdem non latuiſſe perſuaderi poſſumus: atque etiam, quod ad cariem oſſis univerſalem hoc vitium referri, non eſt abſurdum; ſiquidem eo propoſito, quod ante monſtravimus, ulceroſam hanc oſſium affectionem ortum habere, a male purgatis aut intro relapſis a ſumma facie corporis humorum excurſibus, & exanthematis, Hippocrati, Gale-

no, Aetio non incompertis, ut Andreas Laurentius affirmare visus est, *in l. 8. historiae anatomicae quaest. 9.* atque etiam Franciscus Vallesius *in l. primum epid. sect. 2. & in l. 7. ejusdem operis, t. 94.* Sic profecto fit, ut neque iis Abscessus hic ignorari debuerit. Porro non ita fortassis accurate descriptus ab iisdem fuit uterque affectus; propterea, quod ob exquisitam victus rationem (verba sunt Laurentii) mitiora essent omnia.

Ad hunc modum plane constat fieri potuisse, ut in Asclepiadarum notitiam venerit hocce vitium ὁ τερηδὼν nomine comprehensum. Quinimo factum, ut comprehenderint; sic animus est ostendere, ut mirum, ni demonstrem etiam. Neque obstat, quod non meminerint Graeci multorum accidentium, quo modo significavimus, quemadmodum non refert, quod de variolis non tradiderint. Re autem vera *Spinam ventosam* Veteribus aliquo pacto notam evincimus, ex Razae verbis, *part. 2. Contin. l. 15. c. 5.* descriptis, Pandolphino quidem non compertis: quae sunt haec. *In 2. cap. de morbo, & accidente* dixit tandem, quod *Ventositas spinae fit ex humoribus calidis, corrodentibus, & perforantibus, & derivatur hoc nomen a perforatione.* Addidit & ibidem loci Razes; *In summis caussarum dixit, absterfio fit in osse, ex superfluitatibus prohibentibus, cum absterfione ipsarum, quod non oriatur super illud caro, sed debet fricari, ut bona fiat conditio, ad generandam carnem, super illud. Dico possibile est, quod caro non generetur super ossa corrupta, non ex parte ipsorum viscositatis, sed eo, quod patiuntur complicationem malam, & erit ad modum ovi in generatione saniei, quoniam videmus os perforatum in grossitudine aspera, & super illud non generatur caro radicitus.* Haec ille; quibus jam indubitato vides, non aliam Razae atque Arabibus suam *Spinae ventositatem*, quam Graecorum *Teredinem*, neque hanc fuisse aliam, quam illam: ita nulla prorsus, quam diversitas nominis intercedit, quas ob res jam constat cognitam antiquis *Paedarthrocacen* fuisse. Illud nunc judico disquirendum, num Galeno τερηδὼν nobis *cariei* nomen corruptionis an corrosionis sit usu. Et ambiguae profecto significationis apparet fuisse, *libr. de caus. morb. c. 11. in quo loco foraminulenta caries, quae ab acutis humoribus erodentibus profecta est, discernitur ab unaquaque ossis asperitate, quae caussam quamcumque aliam agnoscat*; verum aliter *l. de differentiis morb. c. 5. in quo loco auctor ossa putrida similia fecit lignis, quae sunt vetustate corrupta:* quem ossium affectum *com. 3. de fractur. text. 20.* cum Hippocrate *sphacelon*, id est, consummatam ossis corruptionem vocavit: omnibus autem modis cariem Galenus potius ad corrodentes, quam ad corrumpentes, caussas visus est retulisse; quamquam Razae sententia recitatis modo verbis videtur ea fuisse, ut sua *spinae ventositas*, & *taridon*, teredinis corruptum nomen, affectum & caussam utramque corruptoriam, inquam, & corrosoriam, saltem conjunctam complectatur.

CAP. XV.

An Ventositas spinae, ab Arabibus auctoribus descripta Paedarthrocace congruat nostrae.

DE *Ventositate spinae* primus omnium, quos novimus, scripsit Avicenna: cujus verba recitata semel fuisse referet non pauci; commodissimus autem hic locus, in quo disquirendum proponimus, num ejusmodi, qualem ipse *Ventositatem spinae* descripsit, sit *Paedarthrocace* nostra. *Ventositatis*, inquit, *spinae caussa sunt humores acuti, penetrantes in os & corrodentes ipsum; & incessus Ventositatis spinae,*

nae, *est incessus doloris juncturarum*. Verumtamen *materia in dolore juncturarum est in carne*, *& in ventositate spinae est in osse*, *& ejus additio corrumpit ossis partem unam post aliam*. *Dixerunt quidam*, *quod spina est spasmus in toto corpore propter ulcus*, *& non affirmatur*. Haec ille. Professus autem &. de hac re, sicut audisti fuit Razes, licet diversa, vel parum respondente sententia. Ex Arabistarum vero schola, qui meminerint eujsdem vitii, fuere Petrus ab Argillata: cujus etiam verba recitavimus; ac Nicolaus Florentinus, & Jo. a Vigo Genuensis. E cultis vero scriptoribus fuerunt Jo. Langius, *l.* 2. *epist.* & Joan. Manardus, *lib.* 7. *epist.* 2. sed omnes hi quidem aride ac jejune. Plenius e nuperis Josephus Pandolphinus, vir a nobis saepe memoratus; neque praeter hos alii de hac re tradidere.

De quibus omnibus, quod ad institutum modo sermonem private pertinet, sic equidem judico; Principem Avicennam in primis audiendum, nam Nicolaus & Joannes a Vico, atque alii, sunt hunc praecipue sequuti. Nec sat video, an hi omnes rem ab experto tradiderint; quam vere si novissent, necessaria pleraque conscripsissent: aut si ejusmodi non fuit istorum praeceptio; vel mancam hanc & potissima parte defectam fatearis, oportet: ac descriptus a se affectus alius erit ab eo, quem nos conscribimus. At Pandolphinus *Spinae ventositatem*, & *Paedarthrocacen*, unam eandemque rem fecit, quod nos equidem non ita facile volumus asseri: nimirum, quod non omnia consentire, quae in utraque hypothesi statuuntur, apparent. Primum, quod non corrodentes per se humores *Paedarthrocacen* producunt, neque in hac aliqua corrosionis est forma, sed corruptionis & syderationis. Deinde, quod Avicennae verbis in dolore praecipuo videtur affectus essentia constituta; sic enim ait: Verumtamen, materia in dolore juncturarum est in carne, & in *Ventositate spinae* est in osse. Sic equidem ille de perdolente *Ventositate spinae*. At vero in *Paedarthrocace* nullus dolor est pungens, aut qualiscunque alius, praeterquam sub uno ulceris Abscessu.

Deprehenditur ergo falsi Pandolphinus, qui inseparabilem ejusmodi dolorem a pertractato morbo posuit. Sed & Petrus ab Argillata *sphaecelismos* ossium mediorum, a penitissimis *Abscessibus* cum carnium corruptione conjunctis, & penes communes caussas & affectus, quavis promiscue aetate profectos, non dubitavit in singularem atque eximium *Spinae ventosae* characterem, & censum, inferre; quod a nullo priorum ad quos attinuerat, est utique factum: a quo auctore prompta hercules conjectura mutuatum, atque imitatum, Joan. Januensem opinari licet: qui vir *teredines ossium a lue Venerea* procreatas, ad hunc *Spinae* morbum liberiore commento revocavit; vel hunc ad illas, confusis affectus utriusque rationibus: quando citra cariem malum hoc *spinae* definierit Princeps: ad cujus sententiam, hac eadem de re, professus est ipse Vigonius plus scilicet Avicennae verbis accommodans res, quam verba rebus: ita scilicet corrupta, longo jam tempore, scribendi fides est & auctoritas. Sed nos ad primum sermonem redeamus.

Dico igitur *Paedarthrocaces* morem non esse, qualis est arthritidis, aut si mavis doloris articulorum, quanquam ossium juncturae sunt, quas nos posuimus Abscessus sedem. Sed neque hoc absolute protulit Avicenna, sed ait, & *incessus Ventositatis spinae est incessus doloris juncturarum*, *verumtamen materia in dolore juncturarum est in carne*; *& in Ventositate spinae est in osse*: *& ejus additio corrumpit ossis partem unam post aliam*, *&c.* vel ut alter codex habet; *est ejus accessus*, *vel dilatio*, *vel progressio corrumpens*. Quibus verbis docemur discrimen ineuntis affectus, & progressi, ut incipientis quidem sit corrosio fortasse levis & os tantummodo lambens; provecti vero corruptio sit & Abscessus amplior.

Ex

Ex his omnibus non violenta tandem una suasio nascitur ; qua credamus, vel alium esse plane spinae morbum, quam *Paedarthrocace* nostra sit: vel adversus securas & certas Pandolphini theses, omnino plurimam esse nobis dubitandi ansam; ubi scilicet omni detrectato demonstrandi conatu, nostram opinionem non promoveamus in tanta verborum Avicennae parcitate; testimonii sui obscuritate; ac vulgatae interpretationis incomperta fidelitate. Ad extremum, sensus noster & decretum est, si Veterum testimoniis & auctoritate certamus, non magis in *Paedarthrocace* definienda observaturos nos esse, quid Princeps Avicenna, quam quid Razes, inter Arabas omnes Medicos experientissimus, atque aevo & usu medendi consummatissimus, professus est; eo maxime audiendus, quia cum primis & optimis Graecis magistris mire consentit sic, ut in *Ventosa* ista *spina* excutienda, novi nihil in medium attulisse videatur, quam quod decreverint iidem.

CAP. XVI.

Differentiae.

P*Aedarthrocaces* non uniformis alioquin, ut plerique morbi omnes, sed plurimum a se ipsa diffidentis, differentias haud quidem constitutivas, quae nullae sunt, verum eas, quae modum immutant, hic nos exponemus: rejectis tamen iis, quae parum ad curationem faciunt, atque illis, quae ad hanc maxime spectant, amplexis. Has autem applicemus oportet ad subjectum, cui sanitas & morbus natura inhaerent; aut subjectum ipsum non tam simpliciter, quam secundum modos & affectiones, quibus informatur, observabimus. Ex priori genere cum crasis & constitutio corporis, habitus, ac textura sint: secundum haec singula discreveris hominem, qui suppositus est affectui. Sed multo fortasse certius definitiusque pertinebit expendi aetatem; cujus firmitudine, aut imbecillitate, levius ad morbum alii, deterius alii se habent. Ex posteriori genere, id est, ex modis, quibus affectum est corpus, prima differentiae ratio fuerit; si perfecte morbus inhaeserit, &, penitissime illatus, haud multum curationi pateat: fixus inquam, aut insito familiae charactere, aut Venerea contage; aut malo corporis habitu, quam cachexiam dicunt; aut si citra haec sit affectus, & leviuscule impressus.

Alterum differentiarum caput erit eorum; quae consequuntur formam in subjecto. Ex his magnitudo, vel parvitas, multitudo vel paucitas, locus, motus, ac tempus est: secundum quas singulas circumstantias, ac modos, vitium discrevisse difficile non erit ei, qui diligenter singula percurret. Ad magnitudinem, spatium quoque pertinet; sic Petrus ab Argillata posuit *Paedarthrocaces* modos; alterius quidem totum ossis ambitum complexae, & ad medullam usque progressae; alterius vero partem ingressae: at Nicolaus Florentinus aliam posuit in summo versantem; alteram profundius delapsam: Vidius vero ad alteram ossis partem transgressam etiam fecit. Sed tu partitus ad summam fueris, vel latius patentem, vel finibus angustis conclusam.

Quod spectat ad tempus; hoc vel discretum pendes: sic initium, aut incrementum, aut statum, distingues; vel non discretum secundum has certas partes, sed secundum absolutiorem alium dimensum capies, tum longitudo se offerret, aut brevitas. Ad quem ordinem accedit proxime divisio motus, tarde procedentis, vel acute. De qua re sic Razes ait; *& juxta modum acuitatis ipsius materiae, erit malitia & velocitas ulcerationis ipsius. Sed loci discernicula sunt haec; nam aut ipsemet articulus affectus est, aut proximae partes ossis; processus, inquam, aut pars*

ci-

citerior, aut reliquae. Caeterum & articuli discernendi sunt, namque vel artuum, vel partium mediarum malo tenentur. Equidem ad os malae supremum, & circa nodos pectoris, & costarum, cariosum hoc Apostematis genus curavi; ut inter alias memorata Bibliopolae filia, &c.

Succedit ordo tertius, qui caussarum est; quae sicut ostendimus internae sunt semper; quarum quidem effectricibus, ante relatis, addere potes adfluxum atque congestum divisim aut conjunctim, uti videbitur: materias vere distinguere poteris, vel pituitosas & putres, ut Langio visum est; vel sanguineos ichores putres, quae nostra opinio fuit; praeterea corrodentes aut corrumpentes, complexim aut separatim: principio aut deinceps, prout casus simul & opinio tua feret; item sinceras, mistas; crassiores, tenuiores; coctiores, crudiores; dilutas, salsas, nitrosasve; benignas, malignas; multas, paucas; adfluentes quotidie, vel sine adfluxu vigentes.

Quarta denique series est effectorum: secundum quam dixerit, ab ossis primigenio, sicut jam ostendimus, Abscessu inductum in carnes ulcus latum, vel angustum; aequale vel inaequale; purius aut putrius; simplex aut multiplex: & ad summam sic aut aliter affectum, ut ulcus omne partiri consuevit. Citra quod ulcus ossis etiam esse corruptio non diuturna potest, ita ut pars una differentiae sit; arthrocace carne contecta; pertusa & hians altera. Ad haec videris an morbus dolore vexat, an hujus expers est. Itemque num febrem invexit, aut secus: hancque vel perpetuam, vel intermittentem; hecticam aut putridam: maciem aut neutrum corporis statum, &c. Hi tibi satis ex pluribus, qui nunc offeruntur, esse poterunt differentiarum modi.

CAP. XVII.

Symptomata, & Indicia.

EXposuimus in *Paedarthrocace* jam duos praeter naturam affectus; qui sunt morbus & caussae. Tertio superfunt Symptomata, quae nos variis morbi temporibus applicata, secundum haec eadem digeremus. Primum ea re notata, quod morbus hic longissimus est, ut qui ossis intimi vitio continetur. Initio igitur tumor est globosus, interdum pressula rotunditate; indolens primordio, ante carnis exulceratum; dolens aliquantulum ab exulceratu: quae ulcuscula duobus post mensibus, vel circiter adveniunt: atque haec quidem tempora sunt initii atque incrementi, quibus temporibus per angusta foramina, misso specillo, contactum leviter vitio sentitur os: mox, in statu consummatus, deprehenditur ossis marcor & consummata putredo. Cujus mador varie diffusus in carnes vitiatas, eas in varios Abscessus & ulcera pertrahit; nisi tamen haec arte magistra praevertantur & aliqua ratione redimantur. Articulis, ut ante ostendimus, infestum vitium est adeo, ut ignaris hominibus ossis luxati speciem praebeat; quapropter ad repositum capituli contrectata pars exasperatur. Praeter haec assident & alia nonnulla, quae sunt in omni carie promiscua. Interdum febricula quaedam tenuis, & pusilla, corpus tenet. Interdum macies & cachexia, quae non minime verenda sunt mala; praesertim in cachecticis gracilibus, & male habitis impuberibus.

Succedunt hic signa, quae *Paedarthrocacen* ab *Arthritide* ac luxatione, similibus plurimum affectionibus, secernant & separent: de qua re scripsit haec aliqua Razes; *Dico Ventositas spinae est ad modum doloris, sed materia in dolore articulorum erit in carne & musculis: sed in vitio* spinae, *haec materia erit in osse & par-*

parte ejus : corrumpitur caro vicina ei, &, juxta modum acuitatis ipsius materiae, erit malitia & velocitas ulcerationis ipsius. De cognitione quoties videris articulum ingrossari cum durabilitate, non deficiet vitium, sicut deficit articulorum; sed quoties perdurat in dispositione ipsa, fiet acutius ambulando. Haec ille.

Ad quae nos subnectimus, & hasce alias notas vitii discretrices; Prima, *Paedarthrocace* familiaris est puerorum; unde primis a nobis nominata est ipsa. Secunda, quod post recurrentes variolarum, morbillorum, ceriorum, & achorum, lactuminis, ut dicunt, ac tineae, negatas imperfectasque repurgationes succedere solita sit. Tertia quod os prius vitii vim sentiat, qua circumobducta caro. Quarta, quod cum artus impetere solenne sit huic vitio, maxime tamen articulos lacessit ac ferit. Quinta, quod malignam vim prae se fert; quam vix ulla Medici providentia, & sedulitas, venientem antevertere aut aggressam curare valeat. Taceo dolorem periosteae membranae punctorium, a qua specie dictam hanc *spinam* volunt, si placitum Avicennae sequaris.

CAP. XVIII.

Prognostica, & Judicia.

PRaeclare quidem enunciavit Hieronymus Fabricius in operum Chirurgicorum parte posteriore, qua curata sibi sunt ulcera cum osse corrupto; quod eiusmodi vitium inter maligna censetur, nihilque Medicos, etiamnum praestantes, tam mire fatigat, quam ossis una corruptio. Quod si dictum est de omni promiscue carie: quid de hac amabo te, quae prorsus intimos articulos, nerveasque partes, subdola & ineffabili quadam antipathia convellit? Insolens igitur si quod aliud, & infinite molestum vitium, odiosum autem ideo, quod sua semper malignitate firmum, irritam omnem industriam & laborem hominis procurantis facit. Acerbum etiam atque atrox, quod non admodum multo tempore natos matribus abripit, quamquam hoc vere non tam ulceris quam cacochymiae culpa sit; enimvero vitium unumquodque ossis perniciosum sua natura non est; sed quantum curatu longum, tantundem etiam tutum est; exemplo autem esse potest Marylli puer a Gal. 7. *de anatom. aggress. cap.* 13. memoratus; cui puero ex ictu & prava curatione corruptum os pectoris, patulumque sic, ut viscera viserentur, sanatum excisione fuit. Si quod igitur periculum subest, vel ad partes, quibus contegitur, referendum est, vel ad caussas, quae produxerunt, vel ad symptomata, quae sunt adjuncta: puta cachexiam, febriculam, maciem, &c. quae in *l. de congestu, cap. de praesagio*, sunt a me plenius exposita. Verum enimvero, quoniam articulos apprehendi conterique ab hoc uno monstratum est, ob id a mutilatione saepe non evadunt hi pueri: quin motus abolitionem aut depravationem, aut Ancylen plurimum incurrent hi, quibus penitissime propagatum est vitium.

CAP. XIX.

De Paedarthrocace, vel ementita, vel non consummata.

ANtequam autem ad praeservationem nos accingamus, pauca de *ementita*, vel *non consummata*, *Paedarthrocace*, dicemus, occasione ex praecedente capite sumpta. Itaque ossis Abscessus, circa articulum, perpessos fuisse pueros nonnullos novimus; quippe Thomas Androlus Barolita, atque alter nomine, non compertus,

tus, cujus os tibiae mediae tumore tentatum scalpro derasi, coram D. Ferrante Pagano, integerrimo domus Incurabilium gubernatore. Item Franciscus Cicero Aversanus ossium tumores perpessus, secundum anteriorem thoracem. Denique puella, quam curavimus, cum Aloysio Vita, auditore & observatore meo diligenti, ad D. Petri Majellae in plerisque corporis partibus. Verum enimvero, non est haec utique nostra *Paedarthrocace*, verum alia similis affectio. Quamquam si falleret observatio *Paedarthrocaces*, nihil alioquin in medicina perpetuum est; ut sapienter ab Aurelio Celso notatum est: Quoniam autem *Paedarthrocaces* memoravi solennes caussas traduces parentum contages, & horum reliquias, variolas, & morbillos, libet nunc assumpti argumenti, & opinionis nostrae, confirmatione commemorare, id quod retulit sua expertus fide Paraeus; Plerisque hac lue tactis pueris, tam sterni & humerorum articulationes, tum brachiorum epiphyses & homoplatarum capitula corrupta & abrosa: quodque testatus est Alfarabius, vidisse se plures pueros, quibus juncturae fuerint Apostematibus correptae, ita ut ex his nonnulli genuum motum amiserint, quam rem cavere non noverunt hi, qui curarunt D. M. Antonium, Excellentissimi Principis Maydensium filium, qui ex his ecthymatibus, perperam expurgatis, Abscessus in cubitis perpessus, labefactata horum articulatione, intensis ad unam figuram brachiis restitit.

Abscessus capitis subcutaneus post male purgatos, variolas, & morbillos, in puella quadrima, ad furcellae vicum observatus jam mihi & solerti Medico, Joanni Alphonso Ferrillo.

CAP. XX.

De praeservatione.

P*Aedarthrocace* priusquam exacte compleatur, jam tum ab eo tempore quo se prodit, operae pretium est anteverti: quod stet scilicet, si concepturiens, principio vitium & materia, quae subjicit incunabula, continuo dissipetur medicamentis, tum internis, tum externis. Prioris generis, quae maxime sint accommodata, atque praestantia; hactenus, qui tradiderit mihi compertus est nemo, sed neque genus, atque aliquam istorum rationem attigit quispiam, quae mihi quidem aliquando meditanti visa est illa, superiore nostra demonstratione, credo, luculenter apparuit, affectum hunc initio foetibus humanis insitum, propterea, quod cum principiis nostrae formationis accedit. Jam vero, quamvis patrocinante natura, per plenos exanthematum ac variarum expurgationum Abscessus saepe finiri consueverit; tamen non fit propterea, ut cum his levamentis eximatur perpetuo, materiae copiosioris manentibus adhuc seminariis, quae a pusillo pueri calore vinci nequiverint. Ob haec omnia, magno ac pertinaci labore, videtur opus, ut non ejecta primo naturae studio labes, caeterum opera nostra, deleatur; huc igitur divina Paeonis intelligentia; huc Aesculapii ars; huc omnis Cratevae supellex parata esto.

Ostensum a nobis fuit *Paedarthrocaces* vitium, exostosi Syphiliae proximum: quapropter analogismo quodam usi nos, pariter hanc, ut illam exsiccandam, tum sensili, tum per halitum discussili, ratione putamus. Sed sudores a puberibus, aut bene firmis, non incommode quidem omnino; ab impuberibus vero suo modo sustineri possunt; ab infirmis ac tenerioribus non item. Verum, quae non apparentem quidem oculis, sed obscurum exhibent exhaustum, quae ab omnibus ferri atque accipi possunt, est tamen adhuc incertum, qualis istorum debeat esse ratio.

Mihi perscrutanti videtur illa commodissima, quae vivida quaedam, & insita vi valeant emundare: nimirum, quae naturae vim non inferant, sed familiaria quam maxime sint. Jam autem ego dum materiem omnem medicinalem lustro, & pervolvo triplicem; animalis plurimum per se ipsam commendabilis offertur; quippe quae nostrae naturae, atque calori plurimum est consentanea. Ex hac vero, quod genus sit praeterquam Angues & Viperae; qui quemadmodum Josephus Quercetanus, *in Pharmacopaea restituta*, notavit, hyeme transeunte, ac veris initio sub terrae latebris, cum omnis parturit arbos, aethereum inde imbrem ac nectar, quod balsamum Chymici vocant, exhauriunt. Sed & Hieronymus Cardanus, ad Joannem Archiepiscopum Sancti Andreae dyspnoea laborantem, *Arcanum* hoc *Viperarum*, quo necdum excogitatum est majus, asserit, quod phtisicos & elephanticos, & lue Venerea quantumvis graviter laborantes, praeter omnem spem ad integram valetudinem perducit sic, ut pingues eosdem reddat, certis deploratorum & pluries observatis experimentis. Jam vero ubi instes, memorans nobis diversam istorum sortem; praeterquam ostendi consimilia sanguinis inquinamenta agnoscere genus hoc morborum universum; ad haec & cum Baldo Angelo Abbatio, *in l. de natura Viperae c.* 28. monstrabimus carni viperinae peculiarem virtutem esse, corroborandi concoctricem facultatem, tertiae, quae in membris perficitur, coctionis; atqui vero tertiae coctionis vitium est *Paedarthrocace*; sicut jam constitit: quare &c.

Restat nunc, ut *praeparandae Viperae modos* exponam; quorum genera sunt carnes, jus, sales seu cinis, essentia, de quibus omnibus & Quercetanus, & Abbatius, tradidere; selectiora nos aliqua describemus. Joseph. Quercetanus *in part.* 3. *lib. de Spagyrica medicamentorum praeparatione*, c. 3. habet haec; *Mense Junio cape quatuor aut sex Viperas, ex quibus & caudam & caput abjicies; cutem intestinaque detrahes: carnem vero, minutim praecisam, indas cucurbitae vitreae, per tres aut quatuor dies, ut in calore balnei vaporosi, vel fimi calidissimi sudorem ipsarum pellas* [*cave tamen, ne fumi hujus aerem e Viperarum exhalatu vitiatum & venenosum inspires*]. *Quo facto superfunde spiritus vini alcolizati, & Therebinthinati solutivi, ana, ut supernatet octo digitis, digerantur vase occluso hermetice in balneo, vel fimo calidissimo, duodecim dierum spatio, donec tota caro Viperarum dissolvatur in praedicto menstruo: abjectis faecibus separetur menstruum in calore balnei, & fiet coagulum, cui denuo affunde spiritum vini caryophyllatum; fac circulentur in pellicano decem dierum spatio, & separato menstruo, remanebit caro Viperarum optime praeparata, & essensificata: cui misce, sub blandum ignem, olei anethi, & cinnamomi, ana scrup. unum & semis, essentiae croci & margaritarum, an scr. I⊷ cum mucagine gummi tragacanthi, finge pilulas: vel si vis cum pane triticeo arido, ac trito, more Veterum pastillos. Hujus medicamenti exhibeatur sc. I⊷ ad lepram, pestem, & ad omnes venenatos affectus.*

Quod si tibi pretiosa, & subtilioris ignis arte conquisita, *Viperae praeparatio* cordi non est; magis autem amatur communis placiti ratio: en Aetius, *qui Tetrab.* 4. *serm.* 1. *c.* 97. inter caeteros exactissime professus est de Viperae salibus; hos in summa praedicat tales, ut nullus fere sit morbus, quantumcunque desperatus, qui non edometur hisce salibus. Horum autem emendatissimam praeparationem apud Josephum, *in opere Pharmacopeae restitutae*, leges. His exactis, cura te omni solvere non oportet: sed hominem continenter in optima victus ratione conservatum medicamentis lenibus; quae τὰ ἐνιαύσια, id est, in annum vocavit Alexander Trallianus, & Aetius, *in curatione podagrae*, tueberis. Illud autem fuerit,

vel

vel *radicis rhapontici decoctum*, vel aliud quidlibet hujus generis ; oblatis singulos in menses theriaca vel theriacis pastillis, quos dixi.

Haec quidem adversus caussam antecedentem sunt medicamenta ; caeterum ad caussam, quam dicunt, conjunctam, & ad partem sub initia extumescentem, opus est medicamentis exhaurientibus & absumentibus, quae ἀποπτινόμενα dixerunt Graeci. Sunt autem valenter attrahentia simul & discutientia, quae quidem ad hunc affectum abigendum, quo valentiora, eo laudatiora: debent autem ad pyrotica accedere, dummodo talia vere non sint: quare de genere dicto Chymico fuerint efficacissima ; utpote quae penetrantia sunt plurimum, atque ignea. Ad hunc igitur usum puto commodum *ol. camphor.*, *ol. menthae* ; *ol. salis*, *ol. croci*, *ol. bryon.*, *ol sulph.*, *ol. calcis vividae*, *ol. costi*, quod descriptum ad frigida Apostemata legimus, apud Diodorum Euchiontem, *l. 2. polychymiae* §.5. quod.

℞. *Costi unc.* I.
Piperis,
Pyrethri,
Euphorb. an. drach. I.
Castor. unc. I.

Trita tenuissime dissolve in *l.* ♄ *ol. de liliis*, *vel laurino*, quod melius erit, vel *ol. de spica &c.*

Haec nisi rem praestent ; vel etiam nisi praestitura confidas ; id quod efficacissimum proponere super omnia possim, est *ignis actuosus*, quod remedium equidem usitatum in plerisque comperi mirabile. Testis autem est mihi locuples, inter multos, Augustinus Saulinus, Medicus Neapolitanus apprime doctus, qui, viso non semel experimento, necessarium hoc praesidium saepe praedicavit. Sed & cum Jo. Antonio Foglia, Medico consummatissimo, & cumprimis celebri, collega, valentissimum hoc remedii genus instituimus exsequendum ad ulcerosam malleoli affectionem ; qua cum ingenti tumore, tenuique febricula, diu laboraverat Thomas Adulcius, Fortunii Senensis filius ; qui longo demum labore restitutus est. Qua item cura vendicatus a sphacelo fuit Josephus Magnifici Thomae Florilli filius, sex annos natus, quam alioquin exitu felicem operam ; ut aliena facta corripere multis est proclive ; pro maxime periculosa vituperavit invidus quidam. Neque alia sane ratione liberata fuit, a certa faciei mutilatione, filia Joannis a Gregorio, librarii compaginatoris ; quam cum Joanne Dominico Comes, Medico vigilantissimo, curavi, secundum genam eodem Abscessu graviter tentatam. Referam autem, si patiatur angustia temporis, eos omnes quos certe plurimos, in Valetudinario, suae incolumitati restitui ; quorum aliquot novit Joannes Baptista Caputus, Medicus humanissimus, ac rerum bonarum apprime studiosus.

CAP. XXI.

Curatio.

Curationis universale consilium, brevi definivit Petrus ab Argillata, *particula sui operis* alias memorata: cui, praeter communem totius corporis expurgationem, ac procurationem, visa est praecipua per Chirurgiam eradicatio vitii necessaria. *Ego enim*, ait, *jam totum unum focile brachii removi ; & facta apertura totum focile erat putrefactum, & discoopertum carne, ab uno extremo ad aliud : & pro isto vide caput proprium, in primo lib. c. de corruptione ossis*. Haec ille. Ni-

 ti-

citur autem uno illo axiomate curatio Petri, quod omne alienum proprie dictum i. e. putre & corruptum, eſt auferendum primo; mox ulceris obductio procuranda. Verum ut hic rite finis obtineri poſſit, proponitur ſcopus non unus, ſed multiplex, quotus ad unguem in univerſo cariei, ſeu teredinis, vitio ſpectandus a nobis eſt. Primus quidem ad procreandum callum; cujus rei meminit Gal. *l. 6. meth. med. c.* 5. Interea vero detrahenda eſt oſſis portio carioſa propterea, quod non inutilis tantum, ſed etiam noxia eſt, impedimentum adferens unitati. Praeterea providendum eſt, ne acres humores, aut paulatim in laborantem particulam contrahantur, aut aliunde confluant.

Triplex igitur eſt omnis ſcopus. *Primus*, quo prohibeatur, ne humor paulatim colligatur, vel ne influat ab ulcere. *Secundus*, quo detrahatur id, quod emortuum eſt. *Tertius*, quo callus provocetur. Quantum ad humorem pertinet, curandum in primis eſt, ne nimius contrahatur in corpore, & ne ille, qui jam contractus eſt, feratur ad partem infectam. Ne contrahatur efficiet accommodata victus ratio. Sed ne, qui contractus eſt, feratur ad affectum locum; ad hoc obtinendum ſingulariter competit ſanguinis miſſio, aut purgatio. Jam vero is humor, qui continetur in morboſo loco, ne vitiet diutius inſidens, educendus eſt quoquo pacto licet. Sic ulcus exſiccandum eſt, ne ad os carne nudum dimanet ſanies. His actis, exſiccandum eſt os emortuum: jamque ſi vitium ſumma oſſis attigit, eſt ſcalpro deradendum, ut Celſus nos docuit *cit. loc.*

Si vero profundius pervaſit, crebris per terebellum foraminibus eſt pertundendum, quae foramina tantum procedant, ut caries adaequetur; nec deſiſtendum ab exciſione (Celſus ait), niſi cum de ſana parte viſum fuerit extritum, id omne, quod vitioſum erat; indicium autem hujus rei fuerit, quod os, quod nigrum & foraminoſum antea perſpiciebatur, album nunc, & ſolidum, oculis ſpectandum ſe offert. Si quod pingue inerit candenti ferramento eſt inurendum, donec abſumatur quicquid in Abſceſſu praeter naturam advertes: aut niſi permittatur ignis uſus, pyroticis paſtillis, ad hoc paratis, tranſigenda res eſt: de quorum delectu, praeparatione, uſu & adminiſtratione, Pandolphinum, & alios, de *anfractuoſo Ulcere* ſcribentes, legito.

Si vitium ad alteram oſſis partem penetravit, exſcindendum id eſt; quemadmodum ſe feciſſe perhibet Gal. *l.* 7. *de anatom. adminiſtr. c.* 13. in puero Marylli; cui cum ex ictu & prava Medici curatione pectoris os corruptum appareret, praecidit totum, quod vitiatum erat. Id niſi fiat, hoc eſt, ſi quid corrupti relinquatur, cicatrix vitioſa & adhuc humida inducetur, & ulcus ſentiet recidivam atque diruptum. Haec detectae cariei Curatio eſt. Caeterum ſi cutis integra eſt, ad figuram literae X concidenda, atque orae diducendae, ut ſpatium pateat, adhibendaque ferramenta, & omnis ad ſummam Chirurgia: quae cum nihil prorſus evariet a praeſcripta, eſt eadem exercenda.

His expeditis, mox oſſi exciſo porus inducendus reſtat, quod naturae relinquitur: tantum Medicus, qui eſt efficiendi ſocius, impedimentum adimere debet: quemadmodum explicate docuit Galenus, *antedicto methodi loco*. Id autem cum ſit duplex; excrementum tenue, & craſſum, ut 3. *meth.* 3. tenue quidem exſiccabit, craſſum abſterget. Quoniam autem os vehementiora ſuſtinet, utpote frigidum & ſiccum, ac ſenſus minimi; propterea vehementioribus eſt urgendum, ſive exſiccantibus, ſive detergentibus: ad quam rem probata ſunt auctore Galen. 2. *de compoſ. med. per loca c.* 16. & 17. medicamenta καταγματικά, dicta, hoc eſt, ad fracturas accommodata. Praeterea ejuſdem Galeni teſtimonio, tradentis, *in l.* 3. *meth. c.* 2. & *in* 6. *meth. c.* 6. pulvis σαρκωτικός, id eſt, *carnis productivus*, qui conſtat

ſtat *ex Iride*, *Ariſtol. farina Erui*, *farina Hordei*, *Thure*. Sed cum gignendus callus eſt; pulvis ex *Iride*, *Ariſtolochia*, *farina Erui*, maxime conferent. Haec & Vidii, viri cuncta videntis, medicamentorum, & ſcoporum, ordinatio fuit.

Sed addam his pauca, quae Razes ad curationem praecepta reliquit. Minutio fiat primo de proximiori loco; illitio fiat cum eo, quod confortat locum & ſolidat particulam; purgetur corpus de ſuperfluitatibus calidis; generetur ſanguis humidus modicae acuitatis; ſuperponantur locis ſemper *Emplaſtra ad corroborandum*, ad prohibendam manationem ſuperfluitatis ad ea; & toto ſtudio infrigidetur locus, quoniam hoc regimine prohibitio fiet, quo non corrumpatur os, ſed remanebit in ipſa diſpoſitione per tempus longum abſque ulceratione. Quod ſi aperis illud cum ferro velociter, non de levi fit glutinatio ipſius, quoniam os aptum eſt ad corruptionem, & jam corrupta eſt pars ipſius; & haec non glutinabitur, niſi extrahatur os & totum id, quod fuerat corruptum; ex corruptione ipſius oſſis, vel alterius, difficilis erit ſanatio ipſius. Quando igitur eſt extrahendum os, noli dimittere, quod non cuſtodiatur de corruptione oſſis alterius cum rebus confortativis, infrigidativis, & prohibitivis.

Haec ille: quibus nulla cum ambiguitate propoſitis, conſtitutum ab ipſo vides, ad primum hujus vitii coalitum frigidis & repellentibus medicamentis non abſtinendum; quam rem tamen non parum a ratione diſſentaneam experieris, ſi perpenderis mecum aliquot contra ſuadentia capita, quae ſunt; primum, quod hujus generis Abſceſſus calidus non apparet, & quod per longum congeſtum procreatas, longiſſimus item & contumaciſſimus eſt affectus; & quod oſſi, articulis, perioſteae membranae, nerveiſque particulis, incumbit. Quae quidem adſtruxi negans, referendum ad calidos Abſceſſus: caeterum eo conceſſo, quod humor, opifex mali, praecalidus ſit, neque videtur continuo refrigerandum ad reprimendum, natura ſpectata frigida partis, quae concepit Abſceſſus, atque adeo ad articulos, partes alioqui corporis debiliſſimas, minime tutum eſt uti repellentibus, ne fortaſſe puſillus eorum calor juguletur: quae cauſſa fuit tanti apud Gabrielem Fallopium, ut *l. de tumor.* generalem hanc normam atque exceptionem poſuerit inter decem leges, repulſum interdicentes. Quae dixi jam, oſtendens incommodum repellentium uſum in hiſce tumoribus. Caeterum enim circa comprehenſae noxae teſtationem, neque etiam ſuccedere quaquam repulſus poteſt ſuper Abſceſſibus a congeſtu; in quibus, ut oſtendi, cum alibili materia miſta ſuperfluitas, per oſſis intimos, & medicamentis frigidis inacceſſos, meatus inſinuatur. Quae autem ad congeſtile alimentum, aut alimentarium congeſtum repulſus ſit forma? nimirum inſcita, niſi prorſus hallucinor, & inanis. Itaque jam, nulla contra *Paedarthrocaces* initia repulſus vi conſtante, reliquum eſt, ut ad inanitionem per intrinſecus avertentes, perque reſorbentes, extrinſecus alias a nobis memoratas medelas confugium ſit ſolum. Taceo quod affectus proprium eſt, corrupti habitus homines laceſſere, itemque corruptus eſt humor, qui externas ſub hoc Abſceſſu partes coinquinat: quae fuſe nos in ſuperioribus libri ſermonibus demonſtravimus ſingula. Jam autem quid de Raze ſtatuemus? profecto nihil praeterquam, quod honeſtum ſimul & ſcite prolatum ſit; quapropter objecta ego ſic brevi judico depellenda, & quod ſublato prius cacochymiae fomento, & quod, cum roborantibus miſta, materia frigida leviter utendum cenſuerit eo conſilio, ut a nimio ſuccorum acrium, atque efferveſcentium, incurſu tueretur obnoxiam magno malo particulam: caeterum neque perfactam & abſolutam *Paedarthrocaces* noſtrae notitiam huic homini fuiſſe, credi fas eſt, quando neque Avicennae cognitam admodum ejuſdem Abſceſſus ideam, nobis oſtendentibus approbaſti.

Uni-

ad Pag: 231

modo aſpera & confragoſa : pertulerat autem Tumorem homo miſer a parvo primum initio majoribus ſubinde momentis exauctum, tertium jam in annum, ſolicitante dolore perpetuo; caeterum huic lenis ſuperficies fuerat, & colore plumbeo, a quo non diſſentiebat alioquin aegroti facies; tuberoſae autem hujus manus faciem repraeſentare tibi, aeri inciſam, voluimus.

Potuerat autem comparari tumor hic cum Tubere teſtudinaceo pedis, cujus Iconem miſit ad me Clar. Vir. M. Rupertus Boeslerus, Archiater Norimbergenſis, niſi quod in hoc oſſis non ſubſtitit vitium.

FINIS.

DE GIBBIS, VALGIS, VARIS,

ATQUE ALIIS AB INTERNA VI VARIE LUXATIS;

LIBER UNUS,

Qui est, de selectis Abscessibus, Sextus.

EODEM AUCTORE SEVERINO.

PRAEFATIO

DE

PERFECTA HIPPOCRATIS DOCTRINA,

Deque nostra secundum hunc Auctorem instituta disputatione.

Nter omnes homines ; qui quasi divinitus instituti , singulari quadam, & excellenti ratione Medicinam exercuerunt, Hippocrati fortuna contulit summam attingendae praestantiae felicitatem . Nimirum ad omnes sciendi numeros, quid homini non largitum est ? aut quid omnino desideratum ? principio enim insita ferme sibi ad comparandam eam scientiam primordia : qui Asclepiadarum genere natus , maternam quidem originem ad Herculem Alexicacum ; paternam ad Aesculapium, retulit. Vide autem , quam longa serie ductus ab utrisque : nam ab altero quidem vigesimum ab altero decimumnonum se numerabat . Porro Aesculapius Apollinis, primi Medicinae conditoris, filius, ex Arsinoe genuit Machaonem & Podalyrium , Medicos bello Trojano clarissimos . His successit Nebrus ; cui Sostratus ; cui Theodorus ; cui Hippolochus ; cui Cleomitadas ; cui Gnosidicus ; hujus filius fuit Hippocrates primus, qui scripsit libros de articulis, ac de fracturis. Hic genuit Heraclidem , Hippocratis Coi, genere Doriensis, patrem ; quem Coum Hippocratem ab ineunte aetate Medicinae operam dedisse, ac praeclara satis indole fuisse suadetur , tum ea gentis successione , tum luculenta ratione , quae est ; Asclepiadas omnes , Medicorum filios antiquitus appellari consuetos : quos etiam Galenus, *anatomicarum aggressionum tertio*, πεπαιδευμένους , id est , a pueris eruditos testatus est : Quibus autem , quaeso te , Magistris noster Hippocrates eductus a parvulo fuit? patre , inquam , Heraclide , ac primo Hippocrate avo ; quorum utrorumque sua , inter Hippocratis commentarios, leguntur immortalia monumenta. Praeter quos Doctores, & sub Erodico Selymbriano Medicinam didicit ; sed in Philosophia Democritum Abderitam ; in Oratoria vero Gorgiam Leontinum , primum ipsum artis , ut plerique volunt , auctorem , aut incomparabilem certe Professorem, audivit. Accessit etiam, ad optatissima disciplinae vota, loci commoditas, in quo institueretur. In Graecia, inquam, bonarum artium *emporio* , campoque foecundissimo ; & in conventu discentium frequentissimo ; florentibus tum maxime tribus sectis, Cnidia, Rhodia , Coa: in qua omnium optima , & praecipua professus est , lectissimus tum inter omnes spectatae Medicinae flosculus & ocel-

ocellus. His igitur Praeceptoribus assuetus, hac doctrina primis ab annis imbutus, atque ea, quam equidem adumbravi, ratione exercitus, qua non εὐφυεία, id est, quibus non moribus generosis ornatum credideris nostrum Hippocratem? Galeni legitur *in lib.* quod si quis optimus Medicus, idem est & Philosophus: apparebit sane, Virum illum uno artis studio, atque incredibili contemplationis jucunditate, nullam aut divitiarum, aut primi inter cives assessus, & facultatis; aut apud summos Reges gratiae, aut denique in vita commoditatis, aut voluptatis, rationem habuisse; sed temperantiam, justitiam, caeterasque se mutuo complectentes virtutes sanctissime coluisse; quibus alioquin exclusis, Medici quidem non sunt Medici, sed venefici; non fine artis utentes, sed abutentes. Praeterea, laborem amice sic amplexus est, sic dies ac noctes cum industria mire conjunctos, pro se suaque arte perpetuo perficiendis; ut nedum Cranonem ac Thasum, omnemque Graeciae regionem peragrarit, sed & Asiam, Europamque omnem, ad usque frigidissimos Scythas, & incultissimas nationes, penetrare ne fuerit quidem sibi taediosum aut difficile, ut aerum, aquarum, & locorum, proprietatem, & a variis horum affectionibus nascentes morbos, explorate cognosceret, hanc aliis scientiam rite traditurus: quo sciendi studio non, ut multi consuerunt, cum longo annorum accessu defunctus est; sed ad ultimam usque senectutem medicae perfectioni studuit, ut ejusdem epistolae nos certos fecerunt. Ita jam constat ea, quae Medicis aliis habenda praeceperat Medicinae Parens, *in lege*, jam a se principio constituta; eundem ipsum, velut optimum legislatorem, & probatissimum suorum omnium assectarum exemplar, obtinuisse; atque etiam cum auctario, naturam, inquam, ad optima accommodatam; exactam a puero institutionem, praeceptionem singularem, locum ad studia mirifice facientem, sedulam industriam, plenissimam exercitationem & complementum omnium, ad multos populos peregrinationem. Quibus omnibus factum est, ut unus homo comprehenderit, conscripseritque ea, quae, posteriorum suorum laudatissimus, Galenus admirari tantum & explicando dilatare, non superare diligentia, cunctaque sua demonstrandi peritia, valuerit; ut neque alii, qui successerunt omnes: quippe post aliis erunt in annis. Nam, quis naturam hominis & hujus momenta? quis assiduos facultatum suarum omnium motus? cum clandestinis item morbi concursibus, sic rimetur & assequatur? ut videat, quae sint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur. Porro Lyncis & Argi oculi tanti non essent, ut his intime dispiciendis facere satis possent. At qui mirus Hippocrates Perdiccam Macedonum Regem, qui tabe laborare putabatur, certis affecti corporis indiciis, insano Phylae paternae pellicis amore languentem deprehendit; quod a nullo, nec ab Euryphonte quidem, Medico clarissimo, fuerat adversum; qui idem Hippocrates, & prudenti conjectatione pestem in Attica grassaturam praesagiens, tum civitatum, tum discipulorum, curam gessit, quo minus a lue corriperentur. Taceo quot aut quales praedictiones a se jam editae, suis e commentariis apparent: quae nos inter caetera condocefaciunt, ipsum naturae consultum & fidum interpretem; ipsum, cui beata sorte contigerit, naturam admolientem, mortalium oculis inadspectabilem, spectasse, atque arcana sua docentem, a nullis auditam, audisse: quae caussae fuerunt, ut (quod rectissime Macrobius de illo praedicavit) nunquam aut falli, aut alios fallere, potuerit homo felix: non falsus, inquam, aut fallax cuncta tradendo, quae pertinent ad rerum ac subjectorum corporum naturam intelligendam; ad morborum differentias discernendas; ad praesidiorum indicationes inveniendas; ad recte curandum, ad praeservandum; ad corpus omnino, sive in integra, sive in adversa valetudine tuendum, secundum singularem suam crasin, constitutionem, habitum, aetatem, affectiones denique sin-

gulas; & quae non alia accidentia? sic enim Hippocrates absolutus est, ut nemo appareat illo superior, siquidem observatorem nactus sit in sua doctrina non leviter exercitatum.

Hujus ergo Viri sic libenter quidem a me, sed perfunctorie descripti, dum pleraque observo in his Abscessibus, quos jam proposui pertractandis, se *Gibberum*, & *interna vi luxatorum*, offert familia: quod argumentum, ut a primo quidem Hippocrate pro re plurimum necessaria, non uno loco traditum & enarratum fuit: ita per nostros omnes, quasi tenuis momenti res, ignave praetermissum est & neglectum. Hi vero mihi videntur Abscessus, & hi luxatus, digni, qui non vulgari, sed accurata plurimum adversione pendantur; in quibus, tacito morbi defluxu, & abditis collectionibus, in minime delinquentibus alioqui pueris, impuberibus puberibusque, fundamentum & basis corporis, quae spina dorsi est; itemque testudo pectoris, caloris vividi promptuarium, solidissima sua systasi pervellantur ac pervertantur. Quod si mirabile quidem tibi videtur, adhuc mirabilius est, quod certis corporum habitibus, conformationibus, aetatibus, gentibus, familiis, locis, privatis etiam caussis & affectibus, consentientes adveniunt hae ossium emotiones; quas ipsas interdum natura praevalens; interdum ars corrigit, interdum neutra quantumcumque laboret, emendare valet: sic varie scilicet implicitum obicibus, ac subjectis corporum habitudinibus, est negotium: quae singula praeterquam sedulus rerum aestimator (physicum appellavit Hippocr. *libro de sterilibus*) assequi & comprehendere non possit; quippe non tam, quid agas, quam quomodo, & in quibus, adverti oportet. Neque tam morbum ipsum curare nos exigimur, quam occurri caussis: quae sicut vitium produxere, sic etiam plerumque fovere sunt comparatae. Utinam igitur, ut multiplex, ut grave, & Hippocraticum, ut difficile, atque aliis intentum est hoc argumentum: ita liceat aliquando nobis, vel omnes, vel harum maximas expedire difficultates, quae vel doctis, & magnis viris, negotium exhiberent. Sed tamen huc nos aliquam operam navabimus, & quantum virili nostrae portioni conceditur, aliquid in hac re fructus adferemus: sin minus frangemus hanc glaciem nos, atque excitabimus ad extremum solertiores, ut sparsam hanc ipsi subtilius elaborent; dum interea nos, qui parum ingenio valemus, paucoque ad contemplandum otio fruimur, haec qualiacunque sint, pro rudimento, aut mavis irritamento, damus.

CAP. I.

De Gibberis, proprio subjecto, multiplicibus modis, appellationibus, definitione.

Fit *Gibber* ab Abscessu, nedum communiter sed & proprie, dicto; quemadmodum suo, post haec, loco monstrabimus; quapropter & hoc genus Abscessus accommodate capiet commentarius hic noster: principium autem id habeat disputatio. Natura, quae homini coelestis suae originis indagatori sublimes vultus, & ad sydera sublatos cum respondente in rectum, sed flexili corpore praestituerat, architectata est spinam, id est, verticulatis ossibus & cardinis modo instructis, in longum actam compaginem, quae sic corpus sustentat, ut catena navem. Hujus autem ipsius omnes nodos atque tessellas, qui tum cervici, tum dorso lumbisque discreti sunt, extrinsecus ligamentorum aponeurosi firma, e pericranio derivata, & a prima cervicis vertebra ad inferas usque producta, convestiit atque contegit: cui succum quemdam pinguem lentumque, vertibulorum motui conservando commodaturum, perpetuo subdidit. Cui naturali linimento, postea temporis, commista

iner-

inertis viſcida pituita, quae confertim e ſuperioribus demiſſa irruit. Nedum quidem ductus nervorum, qui per oſſeas illas coagmentationes exiliunt, ſed etiam ipſarum vincula, quae modo dixi, diſtendit ita, ut ſaepe ſua de ſede revellat; ac nunc uno quidem ſitu, nunc alio, contorqueat: quarum everſionum modos tres fecere, tum primus Hippoc. *in lib. de artic. com.* 3. *particula* 1. 2. 7. 22. 68. tum Galen. *ibidem ac libro* 4. *de locis affectis c.* 3.

Una ſitus perverſio eſt extrorſum, cum vertebrae recedentes ab aequalitate laterum, in medium ipſorum abſcedentes, & ſe coaptantes in unum quaſi turbinant conum. Haec κύφωσις, & κύρτωσις: homines vero his affecti ὑβοὶ καὶ κυφοὶ, grece dicuntur: affectionem vero *Gibber*, corpus vero *luxum* & *gibberoſum* dicere conſueverunt Latini. Alter modus eſt introrſum, qui fit, cum, a naturali rectitudine in hunc ſitum, rapta ſpondylia ſimam & velut infoſſam dorſi partem relinquunt; *lordoſis* haec a primoribus Magiſtris; *divaricatio* vero & *repanditas* a noſtris eſt nominata. Tertius eſt ad ſpinae latera conflexus, tum dextrum, tum ſiniſtrum, quem Graecia *Scolioſis*, *Obſtipitatis* vero nomine Latium, extulit. Eſt autem ſic dicta, quod ſcolion, id eſt, lumbricum tertae reptantem refert ſpirarum ſimilitudine. Refert enim Hieronymus Cardanus, *in commentario de cauſſis, ſignis, & locis morborum, parte* 3. §. 16. id quod etiam obtigit mihi, viſam ſibi puellam flexa ita ſpina, ut S literam referret. Quam rem equidem adjeci libentius, ut veram hanc diſtortionis ideam cognoſcat quiſque; enimvero ſimplicem ad latus ſpinae flexuram creditam a Medicorum vulgo video *Scolioſin*: quamquam multifariam flexuoſam, praecipuam inter omnes fortaſſe fecerunt antiqui.

Adverti *Gibber* extrorſum frequentiſſime fieri, non infrequenter etiam ad latera; verum ad anteriora, per multum inſolens eſt auctore Hieronymo Fabricio: eam ob cauſſam ſcilicet, quod anterius inter binas vertebras interjecta cartilago multa non poteſt non facere, quin impulſus omnis ſpinae retrudatur, id quod in aliis ſitus inverſionibus non accidit. Illud enim animadverto neceſſarium, quod cavo partis unius reſpondeat oportet connexum alterius adverſae; id eſt, cum *gibberus* ſit thorax poſticus, cavus erit anticus: & contra, ſi dorſi ſit cavitas, pectoris tuber erit. Sic quoque cum cavitas in altero latere facta fuerit, continuo in adverſo reſpondebit tuber, quamquam non ita luculentum hoc, ut in prioribus, niſi magna lateris facta fuerit divaricatio.

His ſic expoſitis, quae ſit natura *gibberis* apparet: eſt autem, Hieronymo Mercuriali definitore, morbus, tum in ſitu, tum in figura, non ſolum rectitudinem corporis depravans, verum & flexionem ad poſteriora ſaltem non parum impediens. Praeter haec eſt imperfecta ſitus emotio, ſub qua, juncturae madefactis laxatiſque vinculis, diducuntur & hiant, tantummodo ſervata rectitudine. Galenus primus hanc invexit σεῖσιν appellatam; quae laxatio & abductio quaedam eſt, ſpatio latiore relicto vertibulorum; cui vitio pueri privatim, ob nervorum mollitudinem; ſunt obnoxii.

His appellationibus, Antonius Muſa Braſavolus privatum hunc *Gibberum* aphoriſmum interpretatus, addidit & aliam quampiam late patentem ſic, ut cunctis praeter ſpinam membris fecerit communem. Uſus autem eſt & auctoritate vulgi, qui, flexam & tortuoſam quamcunque rem ac figuram, gibbam appellare conſuevit: quem ego nominis uſum eo libentius memoravi, quo conſtet etiam mihi licuiſſe, ut ad *valgos* & *varos*; & ad ejuſmodi luxatus omnes conſentaneum fecerim, & affinem. Ad hunc ad antica ſimul & poſtica *gibbos* poſuit idem compoſita ſcilicet ratione.

CAP. II.

Exactiora & definitiora gibbosis discernicula.

HI generalis quidem sunt Gibberum spinae modi : caeterum sunt & alii speciales ; quorum hi quidem secundum partes corporis sunt . Aliud enim est *Gibber* cervicis, aut thoracis; hoc sub septo transverso , hoc infra septum : quoddam in lumbis, quoddam infra ipsos : quod unam tantum vertebram emovit, quodve plures & paucas, quodve plurimas. Si perquisiveris aetates, *gibbosin* incurrunt aut impuberes, aut adulti grandioresque: sed spectatis caussis, alii *Gibbi* ex ictu, alii ex tuberculo : quae tubercula calidiora , frigidiora ; mitia , coctiora ; dura , crudiora; vel in cervice constiterunt, vel in thorace, vel in lumbis , atque etiam inferius : singulorum enim sua sunt effecta ; atque secundum haec , aliud *Gibber* primae , vel, ut aliis placet , secundae vertebrae cervicis , mentum apprimit ad pectus; aliud majorem spiritus difficultatem, aliud minorem parit : de qua nos re in parte prognostica. Addidit his Hieronymus Cardanus, *in lib. de caussis , signis & locis morborum, loco ante memorato*, *Gibbosin* ex materia sensim influente : quam sane caussam non exposuerat Galenus, observatam alioquin a nobis, in filio Illustr. Baronis Pascuarole.

Ad haec evadunt alii lente *gibbi*, consuetudine, scilicet, decumbendi atque flectendi ; alii semel simulque ex irruente affatim humoris copia , validaque vi tuberculi . Alia spinae emotio ex ambabus partibus ; alia ex alterutra . Nonnulla cum nervi sentientis atque moventis laesione; nonnulla sine nervi laesione: de qua re Cardanus , *ante dicto loco* . Aliqua subito jugulans & funesta , quae speciem unam aginae facit ; alia non funesta : quaedam solvitur , quaedam non solvitur : cum autem solvitur, interdum judicatur metastasi , id est , per transpositum acuti morbi, puta phrenitidis; qualem evenisse coco cuidam auctor est Hippocrates , *in libr.* 5. *epidemiorum particula* 22. Interdum est per sympathiam , ut si pus demittatur ad ilia, inguina, coxas; & hic suppuratio nova suscitetur . Postremo, *Gibber* omne vel omnino praeter naturam evenit, qualia sunt ante dicta ; vel aliquo pacto secundum naturam est, qualia sunt senibus, proceri praesertim corporis.

CAP. III.

De Caussis.

SIngulae distractiones illae dorsi communes quidem saepe , sed privatas etiam agnoscunt *caussas*. Communes quidem externae sunt , id est , quodcunque grave , durumque corpus quassat, allidit , percutit : quarum caussarum Hippocrates , *in dicta parte libri de articulis*, explicate meminit; itemque Galenus *in commentario*. Plurimum autem hae caussae vertebras ad interiora compellunt ; qualis unus est casus , de sinuata in vesicam spina , a Galeno narratus , *l. 6. de locis affect. cap.* 4.

Hae quidem manifestae, sed multo digniores relatu sunt caecae caussae, de quibus quidem mox audies, si simul approbes referri modos, quibus hi, qui jam perstabant in sua sede modi , depravantur. Hi, Galeno teste, *in* 3. *de loc. affect.* caussae sunt & spasmi communes; quae sunt siccitas & plenitudo . Siccitatis & squalloris primus meminit Galenus, *in l.* 3. *de causs. pulsuum c.* 11. cui addidit & frigus immodicum, a quo ceu gelu convulsiva intentio est. Sed & inaequalis intemperies,

peries, eodem auctore, distorquere potens est censenda. Siccitas in ardente potissimum febre visitur, cujus febris vi arefacta vincula vertebrarum has in anteriora pertrahunt, ut & cervicis interdum; illud affirmante Hippocr. *in l.* 4. *aph.* 34. quod est; *si a febre detento collum pervertatur & cibum devorare vix ipse possit, sine ullo tumore, lethale*: porro mens est Hippocratis colli vertebrarum aestu febris distractarum comminisci: sic contractione & ariditate abstrahuntur fibrae ligamentorum, & quae has sequuntur ossea verticilla. Ex adverso, plenitudo ac distentio multa saepius etiam distortiones parit: itaque inflammationes & scirrhi; Abscessus & crudorum quorumdam generatio Tuberculorum; breviter omnes praeter naturam tumores; vicinas partes ad se retrahere valent: res hercle veteribus Medicis difficillima investigatu: quae verba sunt Galeni, *libr. de caussis pulf.* & *libr. de locis affect. citato.*

Jam autem ubi monstravi caussas internas, externasque, separatim in luxandas spinae vertebras influentes, tu nunc intellige & utrasque posse sibimet ad invicem consentire. Nempe vis procatarctica, forinsecus impulsu facto, vertebram adurget in anteriora; interior vero, quae plenitudo est, distendendo; siccitas contrahendo, eo versum etiam adducit. At vero cum *emprostocyphosin*, id est, *ad anteriorem gibbosin* externa caussa valeat, an ad *opistocyphosin*, id est, *ad exteriorem gibbosin*, quidquam operetur? Hoc quidem summatim inspicienti haudquaquam videbitur posse fieri: quando vis exterior tanta non est, quae, citra corruptionem animantis, vertebras, & vincula, foras abstrahere queat, *gibber* in spina relinquens. Sed enim praeter id, quod docet Hippocrates, *in* 3. *de artic. sententia* 19. etiam vero cognoscetur, idem ut eveniat, facile. Nimirum homine de sublimi loco in scapulas coxasque lapso, vertebrae perplures in posteriora non difficulter exerentur, non in angustum, inquam, adductae, sed in ambitum sinuatae; praesertim vero, si conferat ad haec accommodata interna caussa: rationem ejus rei docente Galen. *initio* 3. *de art.*, quem Hollerius in scholio sequitur, hanc.

Vertebrarum quidem ossa per se, neque pervertuntur a tuberculis neque trahuntur, sed primum vitium fit in iis corporibus, quibus vertebrae alligantur. Igitur, ubi ad vertebras tuberculum oritur, ac tum in tumorem assurgit atque augetur: ab interiori, sive priori parte (utroque enim vocabulo licet uti) necesse est, ut tuberculum sequantur ligamenta, atque haec rursus vertebrae. Itaque si in una parte duntaxat tuberculum oriatur, ubi haec in interiorem trahatur, in priorem partem spina convertetur. Sed si in duabus, ubi aliqua interjecta sit inviolata, *gibba* evadet: utroque enim tuberculo adjunctam vertebram trahente, quae in medio sunt, a posteriori parte *gibbae* fiunt: quod evidenter intueri licet omnibus evenire, quae curvari modice possunt; cujusmodi sunt virides rami, & ex scriptoriis calamis plerique, quos si quis dexterae digitis ab una parte, sinistrae ab altera, prehendens ad se traxerit, medium in contrariam partem attractum, gibbumque, conspiciet. Atqui neque alia de caussa spinam ad latus convertitur, quam ob crudum tuberculum, quod ab eiusdem latere fit. Haec autem tria vitia in spina incidunt, cum vertebrae loco moventur.

Praeter internas jam expositas caussas, est & virium imbecillitas; cujus unius vitio vincula, lacertique dorsi, minime valentes onus corporis sustinere, faciunt, ut nutans spina curvetur; quae fortasse caussa est una, qua senes omnes *Gibbosi* existant: fit autem imbecillitate, ut succi praevaleant, tum copia, tum viribus, cum eo locorum impinguntur, unde mox & luxatus adornetur. Est & ex caussis externis consuetudo corporis quoquoversum inflectendi, atque inflexum continendi; quemadmodum enim virgultis & viridibus lignis pondere pressis, assidueque contor-

tortis; ita & dorſo noſtri corporis accidit, ſub opificiis diverſarum artium, & ſub inſtitutis vitae diverſis. Ita, qui venales arculas quotidie, de cervicibus appenſas, per totam urbem bajulant, his plurimum eſt ſpina *gibboſa*: id quod & in morbo accidit, teſtante Hippocrate, *citato libro de articulis*; quoſdam etiam in id vitium compellit una cum morbo habitus ille, quo jacere conſueverunt. Sed & primus, per faſcias, obligatus ineptus cerea puellorum oſſa diſtorquet, ut vulgatum etiam inter foeminas noſti.

His jam expoſitis expendendae ſubeunt tres hominum opiniones; quarum *una* eſt Hieronymi Mercurialis, atque aliorum quorumdam, cenſentium, exoriri poſſe dorſi *gibboſin* a tuberculo; quod ſuſtinente aegre pulmone, ſic agitatio multa pectoris, reſpirationis depravatio, & inde vertebrarum emotio, ſuſcitetur; quem *gibberis* exortum, dum explicandum ſuſcipit Hieronymus, haud tamen explicat vere: nam quod concutiatur ſpina motu thoracis inſolentiore, ac magnum inde laborem experiatur; id profecto non facit, ut *gibbus* pariatur; praeſertim quando confeſſum eſt, agitationem illam thoracis ab incommodo reſpiratus undelibet aequali, non magis uni, quam alteri parti ſituive vim ac noxam inferre debere. Ad haec autem dum Mercurialis exemplo propoſito *Agaſii filiae*, *lib. 6. epidemiorum ſect. 4.* deſcripto, non exponit, cur ea puella ex certo pulmonis tuberculo reddita *gibba* non fuerat; interea peccat magis. Jam enim cur poſita neceſſaria cauſſa, id eſt, poſito pulmonum tuberculo, atque agitatu depravato thoracis, non conſequatur *gibber?* Atqui, quod iſthaec a Mercuriali neceſſaria poſita ſit cauſſa, monſtratur; quod omnem excitandi *gibberis*, rationem, apud Hippocratem ex praecipuo pulmonis tuberculo deduxerit: neque enim ab Hieronymo verum conſtituitur aut ſuadetur Hippocratis enunciatum; praeterquam hac una tuberculi pulmonis via. Quod autem Hippocrati tribuerit iſte vir, ex conſtante tuberculo pulmonis perpetuo *gibber* futurum, vel gratis hoc quidem aſſeritur, vel unde colligi potuerit, adferri debet. At equidem ſequuturam *gibboſin* a tuberculo ſemper verum contendo, ſi res ſolum intelligatur ad ſententiam Galeni, qui *Comm. 3. de articul.* procreationem *gibbi* neceſſariam retulit ad una vertebrarum tubercula, non autem ad tubercula pulmonis, quod falſo credidit Mercurialis. Interim ſi nulla haec noſtra ratio propoſita de hominis hallucinatu, ſed hallucinatio ipſa ſit, haudquaquam profecto defenditur dogmaticus enarrator, qui *gibboſin* omnem, pulmonis non vertebrarum (harum enim nullibi meminit) tuberculo retulerit. Rem ſane, quae neque Hippocrati, neque Galeno, neque ulli magnae auctoritatis viro, vel per ſomnium quidem, in mentem venerit. Sic enim reſpondeat velim, qui phthiſici & aſthmatici non *gibbi* omnes? Itaque tuſſis & aſthma Hippocrati ſunt ſymptomata, & affectus conſequuti ex dirupto jam Abſceſſu circa ſpinam; atque adeo, quod magnus Magiſter doceat & conſtituat ex *gibbo*, vel hujus effectrice cauſſa excitari aſthma: oppoſitum aſſeri videtur Mercurialis placito, quo adſtruitur ex aſthmate, vel hanc admolito tuberculo produci *gibbum*; contraria nimirum & adverſante ſententia: tantum abeſt, ut Hippocratis doctrina ſervetur.

Quod ſi Mercurialis occurrat memorans nobis (fundamentum ſcilicet opinionis, a quo ſuaſus eſt) Hippocratem omnino propoſuiſſe pueros ex aſthmate ac tuſſi redditos gibbos. Atque tuſſis & aſthma (dicat Mercurialis) non inducitur probabiliter in hypotheſi noſtra, praeterquam a tuberculo pulmonis: ergo cauſſa *gibberis* effectrix tuberculum eſt pulmonis. Cui quidem inſtantiae ſic ſatisfaciendum videtur. Mittatur enim primum, ex tuberculo pulmonis tuſſim & aſthma fieri, quod fieri quidem ex dirupta vomica poteſt; ſed non propterea fit, ut Hippocrates illius dictum voluerit, *gibber* ex tuberculo pulmonis creari: verum ſic, ut volue-

luerit gibbum quidem longius profectum ex tuberculo vertebrarum ; ex quo tuffis & afthma proxime derivent. Itaque tuberculum vertebrarum cauffa eft Hippocrati praecedens, & proxima, *gibbi*, mox vero diruptum tuberculum fpinae fuccedens, tum afthma, tum tuffis, excipiunt.

Adhaefit & huic opinioni poftmodum Hercules Saxonia, qui *Panthei medicinalis lib.* 2. *c.* 4. qua curanda dyfpnoea monftratur, in hoc aliquando prudentior Mercuriali; quod cauffam *gibbi* repletionem fecit ligamentorum fpinae vertebris adnexorum: quae fuerat quidem Galeni doctrina, *lib.* 3. *de articulis*, primo propofita: verum ex adverfo tantundem Mercuriali vifus eft Hercules ineptior; quod fibi nobifque fuaferit diftenfionem induci tuberculo pulmonis inerti ; maxime fi crudum, ac parte poftica confiftens , ac neque non fi diruptum & parte poftica pofitum conceperit: nam quae vel pulmoni, vel hujus tuberculo, corporibus vacuitate locorum & aeris interjecti diffitis, vis fit, ut vertebras fpinae convellat ? at neque refultans a tuberculo pus tam, aut penetrabile, aut tam erga folidiffima ligamenta praevalens, eft, ut haec vincere queat . Praeterquam quod fluere naturali fuo nutu comparata purulenta fubftantia, nequaquam media fpinae rectitudine confiftere , fed ad infima repere debebit : quapropter aut his private partibus *gibbofin*, aut aliud etiam quodcunque malum potius, quam *gibbum* excitabit . Quod fi tamen Patavino Profeffori detur, ut ex adverfa pulmoni parte fpinae confiftat , & non diffluat fanies; tum & deterius argumentationis incommodum fubibit Hercules; quod perpetuo circa dorfum erit fpinae luxatio , atque adeo non erit , unde vertebrarum cervicis, aut lumborum, aut offis facri, perverfio fiat.

Ad has duorum interpretum opiniones accedit etiam examinanda *tertia* Hieronymi Fortunati philofophiae, ac medicinae, Magiftri peritiffimi ; qui cenfuit *Gibber* primum rheumate quidem initiatum , mox fub afthmate, ac tuberculo magno pulmonis, neceffitate quadam avertendae difficultatis atque laboris, infpirando, ac refpirando , flexu dorfi completum : quod multo liberius agitur pulmo , laxiufque fuccedit refpiratio, dorfo jam conflexo, quam tenfo fepto tranfverfo, atque externis mufculis : qua de cauffa cogitur homo, fic inftigante natura , teftudinem thoracis quoquo pacto licet , atque etiam ampliante curvitate dilatare , qua inflexus affuetudine in dies facta, fic demum abfolvitur *gibbofis*. Quae noftratis viri videtur quidem ingeniofa excogitatio : verumtamen nihil ad rhombum atque ad fenfum Hippocratis, qui cauffas plane neceffarias , non contingentes , *gibbi* pofuit ; fieret autem per hanc opinionem , ut *gibbi* & commoda femper refpiratione fruerentur, & in quacunque fpirandi difficultate perpetuum effet, in dorfum incurvatio, levamen, & illud quidem paratu facile.

Quarta opinio eft hominum perperam etiam, ut videtur, interpretantium Aphorifmum Hippocratis, dum tuffim vehementem adftruunt, quae vertebras e fuo loco pellat. Res equidem, quae a Divino praeceptore nufquam afferta eft; ut afthma fcilicet ac tuffis fint cauffa *gibbi* : verum, ut *gibber* fit cum afthmate ac tuffi conjunctum; hoc fane dictum a Sene noftro fuit ; quam rem quidem acute difcrevit Thadaeus, *in enarratione aphorifmi* : ut appareat jam ex his omnibus fumme verax opinio Galeni, qui cauffam *gibberum* haud tuberculum quidem pulmonis , fed fpinae contiguum alterum indicavit.

Hactenus hae phyficae funt enarratae *gibborum* cauffae : caeterum apud Aftronomos, & apud Julium Firmicum, *in* 8. *Gibbi fiunt , fi in feptima parte Arietis habuerint horofcopum* . Quo claro coeleftium contemplatore major Ptolemaeus , *in tertio de aftrorum judiciis c.* 12. quod eft de vitiis & morbis corporis , fcripta reliquit haec ; *Si lumina ad maleficos centris haerentes adfcenderint , aut ex oppofito*

ab

ab ipsis impedita fuerint, maximeque Luna in nodis sive flexuris constituta, aut in signis obnoxiis, nimirum Ariete, Tauro, Cancro, Scorpio, Capricorno, vitia corporis eveniunt; gibbi scilicet aut claudicationes, & luxationes. Siquidem cum ipsis luminaribus fuerint maleficae ab ineunte aetate & horae partus. Et Haly Rhodoam ait; *ego praedixi gibbositatem, quae duravit duodecim mensibus in nativitate, in qua Luna erat conjuncta cum Marte & capite Draconis in duodecima domo, qui erant in quadrato aspectu Solis cum Jove, qui in tertia erant, & temporis quantitas tot mensium, quotus est numerus annorum resolutionis Jovis; quia Jupiter sub Solis radiis positus erat. Ego vero observavi frequenter Caudam maxime cum Luna & persaepe cum aliis Planetis, in angulis constitutam, obliquos quoquo modo efficere.* Haec isti de occursibus astrorum vim imprimentibus ad *gibbosin*, generatim. Jovianus vero Pontanus, *lib.* 10. *de rebus coelestibus*, *c. de claudicationibus*, singularum distortionum cervicis, colli, pectoris, genuum, crurium & juncturarum corporis effectrices syderum mansiones discrevit; quas Astronomorum, eadem de re nostra, opiniones, plenioris doctrinae caussa, non abs re fuerit, praesertim gnaris ejus facultatis hominibus, nos recitasse.

CAP. IV.

Symptomata & Signa.

HActenus jam de caussis rectitudinem corporis praeter naturam evertentibus. Succedunt ad haec suborta symptomata, quae cum triplicia nostris Medicis sint, singula percurremus. Primus igitur functionibus animalibus incommodant spinae subversiones; sive quidem sensus, sive liberi motus officinas evolvas: & utrisque quidem noxa est, ubi compressum experta est medulla, quippe quia per obliteratos jam ejus ductus, spiritibus ad nervos inde profectos transitus non est, uti prius: & si quidem, ex toto, vertebrarum dimotio facta sit, abolitus ex toto sensus aut motus est:. si vero non ex integro perversae fuerint ipsae, sic pro subsulcus ratione sentitur ejusmodi detrimentum. Rursus eo pluribus partibus sensus motusque interceptus est, quo superiorum spondylium fuerit eluxatio; & contra eo paucioribus locis sentiendi, atque movendi, nascetur incommodum, quo inferior spinae fuerit abductio. Sed liceat huc nobis & quae Hieronymus Cardanus, Hippocratis vir studii, pleniore aliquanto pagina docuit, recitare. Proponit tria Galenus, primum, noxa, quae accidit spinae vel est per se, vel non per se, sed consequentia quadam; noxam per se vocat Abscessum, sed inflammationem, seu intemperiem: in hac si contingat fieri resolutionem, seu ex una parte, seu ex ambabus, necesse est omnia membra, quae sunt infra illam partem spinae, quae resoluta est, resolvi; seu ex una parte tantum, seu ex ambabus. Si vero noxa sit ex consequentia tantum, velut in *gibbositate*, in qua spina dorsi non patitur, aut parum, sed nervus; qui, facta luxatione obliqua, sed ad unam partem, opprimitur ab ea parte, in quam spina deflectitur; quoniam vertebrae magis constringuntur, ex opposita autem nervi nimis distenduntur: ideo in hoc casu cum spina dorsi, seu medulla non sit affecta prorsus, sed nervi tantum ex ea orientes, & ob id resolutio non fit, nisi in membris, quae recipiunt nervos e regione partis medullae laesae: sicut in exemplo priore, in quo, ob luxationem vertebrarum colli tantum manus resolvebantur, & non inferiora membra. Hoc etiam fit minus, inquit, si luxatio fiat sensim, aut si fiat intus, vel extra; & in lumborum vertebris minus, quam thoracis, & thoracis, quam colli; quia in cervice vertebrae inter se connexae

xae aequaliter conferunt foramini, unde nervus prodit: ſed in thorace magis confert foramen inferioris vertebrae, & longe minus in lumbis: qui ergo noxam patiuntur per ſe in medulla ſpinali, his omnes partes inferius reſolvuntur, & quanto noxa fuerit major, & adventus repentinus. Qui vero noxam patiuntur in nervo tantum, ut in gibboſitate, & obliquum, id eſt, in latus, hi patiuntur reſolutionem ſolum in parte, quae eſt e regione, ubi nervi laeſi ſunt; ſi vel laeſio magna ſit, vel repentina, vel in angina, in qua vertebrae luxantur ad latus. Si vero luxatio vertebrarum fiat ſenſim vel etiam repente, ſed intus, aut extra non in latus, his nulla contingit reſolutio; ob hoc ergo, qui fiunt *gibbi* per caſum, aut jactum, ſi fiant obſtipi, reſolvuntur: ſin autem incurvi, aut repandi, non reſolvuntur: quia tametſi repente fiat, non eſt obliqua luxatio. Qui vero ſenſim fiunt *gibbi*, & ſi obliqua ſit luxatio, non reſolvuntur; quia non repente facta eſt; qui vero ſenſim facti ſunt incurvi, aut repandi, nullam patiuntur reſolutionem; tum quia ſenſim vertebrae luxatae ſunt, & interim ſpinalis medulla, quae mollis eſt; potuit extendi, & ita nihil paſſa eſt; tum quia luxatio recta eſt, in qua nervi neque comprimuntur, neque juſto plus extenduntur. Ex quo concluditur, quod in luxatione recta, gravi & repentina, poterit contingere etiam reſolutio: quia licet in angina non fieret, contingit hoc, quoniam ex tribus conditionibus, quae faciunt ad reſolutionem; ſcilicet, quod ſit repentina, magna, obliqua, non aderat niſi prima: ſi vero adſit & ſecunda, ut in vehementibus ictibus aut caſibus, tunc reſolventur membra inferiora, aut ſaltem, quae ſunt e regione. Vertebrae autem luxantur quatuor modis, aut caſu, aut ictu, aut crudis tuberibus, aut materia ſenſim influente: quamvis haec non, ut in propoſito, Galenus omiſerit; cujus hoc eſt praeſtantiſſimum ſane inventum. Haec ille.

Sed deſcendentibus nobis ad ſedes ſpiritales: ſucciditur vel minuitur reſpiratio, non intercepta ſolum actione muſculorum dilatatrice, conſtrictrice; verum etiam, quod clauditur guttur ſic, auctore Gal. *lib.* 4. *aph.* 54. & *lib.* 4. *de locis affect. c.* 5. ut minus aeris recipiatur, atque emittatur: adeoque fit reſpiratio frequens & parva, ſpiritusque cum ſono veluti ſtertendo fertur, ut adnotavit idem Galenus, *lib.* 3. *de articul. com.* 13. Praecluditur vero in totum trachaea, ob vertebras cervicis in priorem partem abſtractas: pariter (ut jam ad functiones naturalium organorum deveniamus) neque deglutiendi cibi potusque manet actio, ſub ante dicta colli contorſione. Itemque gracileſcunt particulae, quae luxatis vertebris aſſident: & ſi augendi ſit aetas, tamen non augeſcunt. Sic bonos in contrarium immutatos vides affectus. Saepe etiam excernenda, quae fuerant, ſupprimuntur: dejectiones, inquam, & mictus ſub lumborum vertebrarum intruſione, quae maxime fiunt a caſu. Lege de his Hippocratem, & interpretem Galenum, *lib.* 3. *de artic. comment.* 6.

Poſthaec autem ubi petas exponi ſigna, quae morborum internas cauſſas declarent; referam equidem, quae collegi: ſi cauſſa fuerit ſiccitas, haec naſci potuit a febre, praeſertim acuta, atque ab inanitione; quae utraque praeceſſerit. Indicio quoque fuerit, quod factae ad locum illitiones olei cito reſiccatae fuerint. At vero ſi laxatio vitium induxerit, partis forma ſignificabit, ac tactus: itemque quod affricata unguenta diu conſiſtant, & non exſiccentur: quas ſuaſiones confirmabit & liberior ſucculentiorque, qui fuerat uſitatus ante, victus. Ad hunc fere modum Avicenna. Si vero tuberculi ſuſpicio ſit; id crudi ſucci corpore fuſi monſtrabunt. Quibus non ſe prodentibus (ait Hercules Saxonia, *lib.* 2. *pract. meth. curandorum morborum*) inditio rei fuerit augeſcens paulatim ſpirandi difficultas; itemque tuſſicula cum ſputo, ſed ſine febre ac reſonitu: ſub quibus

interim, ex toto integer ipſe ſibi videtur homo: ſic adnotante Galeno, *lib.* 4. *de loc. affect. ante citato*. Quoniam autem ambiguum eſt plerumque ſitne crudum, & imputre tuberculum ſic, ut in Steatoma (fortaſſe rectius Atheroma) deſiturum ſit, an vero calidioris ſit miſcelae, quod in ſuppurationem tranſmigraturum appareat: hunc utrumque tumoris ſtatum, aut apparatum ipſe diſcreveris ad hunc modum. Frigidum quidem par erit conjici temperatura corporis item frigida; aetate debili, vel inclinante, vitae inſtituto ac victu, qui frigidos craſſoſque ſuccos proferre & congerere poſſit. Contra vero tuberculi calidioris & ſuppurabilis ſuaſionem facient craſis hominis, item calida atque etiam humida, plenitudo ſanguinis, & quae ad haec accedunt alia. De febris autem indicio ſi quaeſieris; illud anceps, & contingentis plerumque ſortis affirmo. Sed de inflammatione te dubitantem multitudo ſanguinis certum faciet. Docuerit eam rem curatio, contraria quidem, quae proſit; ſimilis, quae obſit. Sed ejuſdem ad ſuppuratum, Abſceſſumque, tendentis notae ſunt, auctore Rhaze *libr.* 1. *diviſionum ad Manſorem c.* 105. quod praegreſſus dorſi dolor, cum febre aucta; pulſus arteriarum magni caloris immodicus, & aliorum omnium longus adhaeſus & perduratio. Deinde vero febre ſedatâ, per aliquod tempus permanet dolor ac dorſi gravitas. Sed hic enim incipit exſtare *gibbus*, quem ex ſtatu profectum indicabit dolor ſuperveniens ſine febre.

Haec fere Rhazes; qui & ab halituoſa materia cieri *gibboſin*, explicate prodidit. An idem autem Avicenna ſenſerit, incertum eſt propterea, quod lemmate quidem capitis* notati de gibboſi pariter ac ventoſitate inſcripſit: poſt haec vero, aut de flatulento affectu nihil exſequutus eſt, aut dubia de hac re traditio facta eſt, qualem aut codex aut multiplex ejus verſio parit. Poſt haec, cauſſas intrinſecus *Gibberis*, effecta molitas, docebunt te ſpinae praeſegmina, quatenus a ſua ſede paulatim receſſiſſe videbuntur; deinde ex laeſis actionibus, quae ſunt videlicet aboliti ſenſus, aut motus; imminuta reſpiratio ac deglutitio; lotii faecumque ſuppreſſio. Sed nihil ad firmandum certius eſt indicium; quam corporis affectus evidens, qui ſe offerat, qua *gibboſus*, qua ſinuatus. Praeterea differentias, quae ad qualitatem ſpectant, majora etiam, aut minora receſſus momenta undique referrent; ſed ſitum ſuperiorum ſpondylium laeſorum, deglutitio, reſpiratio; inferiorum vero noxae, mictus aut dejectionum detrimenta, ſenſus item, motuſque, amiſſio, demonſtrabunt. Denique numerum vertebrarum complurium, in ambitum exſultans ipſarum compoſitio; unius vero, & paucarum, minor rotunditas, & in angulum Abſceſſus, indicabunt.

Reliqua ſigna diſcretiva per Jacobum Hollerium ex Hippocrate translata, ſunt ejuſmodi. Primae quidem cervicis perverſio mentum deprimit ad pectus, ſummam loquendi ac deglutiendi difficultatem excitat, ac extremum fatum accerſit. At vero in *Gibberibus* reliquarum colli ſcandularum, cervix contorquetur, reſpiranti pariter & loquenti, ſpiritu tenuius anguſtiuſque eliſo, exſibilatum, dormienti vero ſtertorem, facit. Sed in *gibbere* dorſi, ac thoracis, ſpiritus difficulter, & cum ſono, fertur; coſtarum in latum incrementa ſunt nulla; thorax anterior in quemdam veluti conum acuminatur, ſterno in acutum coacto. Sed in lordoſi extremus diſpnoeae modus, paralyſis, torpor; ſtupor coxis; praeter libitum voluntatis mictus, ac defaecatus: poſthaec in ſcolioſi, ſolutio nervorum frequentior ad partem luxatam; ad latus vero adverſum diſtenſio. Poſtremo, quibus ad lumbos ſpina repanda eſt, his accedunt renum, & veſicae vitia; Abſceſſus ad ilia atque inguina; coxendicis gracilitas; tarda & parca pubertas, ac barbae emiſſio; infoe-

foecundioresque sunt magis, quam quibus obtigit *gibber*, partibus diaphragmate superioribus tenus.

CAP. V.

Judicia, & Prognostica.

PAtent his affectibus corpora, quae sunt fluxa, mollia, gracilia, angusti pectoris; pueri parentibus orti cachecticis, & qui vitiatis fuerant sub generatione visceribus, affinis enim hic affectus arthritidi & podagrae, congenitos inter morbos censeri potest: quamquam neque perpetuum, ut a *gibbis gibbi* nascantur: sed hoc perpetuum, ut haereditarius hic affectus sanabilis non sit. Haec naturalis certorum hominum est propensio, ut obnoxii sint hisce malis, antequam ineantur: caeterum postquam inita sunt eadem, dijudicandus est eventus salubris, aut funestus; & si salubris, num solvi possit, aut secus. Lethalis quidem est *gibbosis*, auctore Ambrosio Paraeo, cum una tantum vertebra sola excidit, nimirum ictu luxata, medullam, quae spinae subest, ita secum abripit, ut in angulum pene acutum eandem veluti turbinet; adeoque arctius compressa rumpatur, aut comminuatur oportet: quod mortiferum non esse non potest: id quod sub angulo luxationis aucto non accidit quidem; Hippocrate docente, *sententia* 51. *sect.* 3. *l. de articulis*, quod orbiculata vertebrarum e suo statu abductio, angulari altera minus est periculosa; quam ob caussam multo levior apparet ejusmodi plurium vertebrarum exsolutio.

Est & lethalis divaricatio vertebrae primae, aut secundae cervicis: sub quo casu, teste Galeno, *in comm.* 35. *lib.* 4. *aph.* extentis ad partes inflammatas, & ligamentis, & nervis, trahi vertebras vel introrsum vel ad latus, est necessarium: si in altera nervi propagine fieri tensionem evenerit, ad latus quidem; sin vero in ambabus, introrsum. Hanc a Galeno simpliciter propositam vertebrarum colli primarum luxationem, infantibus plurimum evenire, nostra tempestate nos & foeminae nutriculae non semel observavimus: de qua re Joannes Huccherus, *in l. de Therapeia puerorum*, & ante hunc Galen *l.* 4. *de loc. affect.* & omnium primus Hippoc. *l.* 3. *de morb. num.* 11. qui speciem hanc quartam Anginae fecit. Sed de provectioribus aetate *gibber*, lordosin potissime vertebrarum thoracis, expertis pueris edidit Hippocratis illud oraculum, quod *l.* 6. *aphorism.* 46. scriptum legitur; *Qui ex asthmate, ac tussi, gibbi fiunt, ante pubertatem, moriuntur*; cujus rei cum Galenus, tum alii enarratores ferme omnes rationem illam censuere, quae est digesta scilicet a nobis ad hunc modum.

Quicunque dum augentur, vertebrarum in regione thoracis luxationem, a tuberculo creatam, experiuntur, isti corde & pulmone compressis a thorace, non ad proportionem aucto, cum vehementi asthmate vel tussi, moriuntur.

Qui *gibbi* fiunt ex asthmate, vel tussi, ante pubertatem, illi dum augentur, vertebrarum thoracis luxationem a tuberculo creatam experiuntur; quorum scilicet materia prius asthma vel tussim fecerat.

Ergo, qui *gibbi* fiunt ex asthmate, vel tussi, ante pubertatem, cum vehementi asthmate, vel tussi, moriuntur.

Disceptatio super Hippocratis aphorismo.

HAec a primo Galeno fluxit, vulgata jam apud omnes, Hippocratici testimonii demonstratio; quam utriusque viri sententiam operae pretium sane fuerit hic expendi, ut, rectane sit utraque statui possit. Quod autem ad prius istorum caput spectat; plurima fuit interpretum dubitatio, de Veteris istius oraculi veritate, seu rectius perpetuitate, quando nonnulli puberes, hypothesi jam aphorismi constante, visi sunt vixisse; ut est apud Hugonem Senensem, Hieronymum Cardanum, Franciscum Vallesium, ac plerosque alios aphorismi explanatores. E quibus unus Antonius Musa Brasavola testatus est, pueros ex asthmate ac tussi diu superstites, qui *gibbi* secundum antica & postica fuerunt: nam pectoris cavitas ex vi materiae, ac fortasse motus, magis dilatata est, quam conveniret adeo, ut in anteriore ac posteriore parte elevationes faceret, ac veluti tumores; in longitudine vero abbreviaretur.

Quam rem qnidem, ut suaderet Brasavola nobis, non fuit difficile, postquam videndus se obtulit Decius, seu vulgari literarum metastasi Diecus, Gallus sartor secus Palatium, cui famosissimi *gibberes*, tum pectore, tum dorso, exstiterunt, amplissimum utrimque rhombum facientes. Sub qua loci vacuitate, tum pulmo, tum cor agitari quantumcunque libere nemo non cognosceret, homine non incommode respirante. Quidni vero, tam late diducto, atque amplo, pectoris excursu, contra praefocatus interminata *gibbis* impuberibus pericula; supra adolescentium, atque ad vigesimum secundum usque annum vixerit, ac vivat ejusmodi homo? Sed & D. Hieronymum Gasvaldum, Neapolitanum juvenem Illustrem, ac Fulvium Viridianum, Calabrum Medicum Neapolitanum celeberrimum, trigesimo in anno natum, ac Joannem cognomento Blancum, vetustioris Gymnasii Neapolitani janitorem, quinquagenario majorem, M. Ant. Chiayensem paulo minorem, atque alios tot quidem numero multos, ut horum omnium nobis adnotando plures, quam venando restent: utrimque *gibbi* longaevitatis sortem experti, quin etiam alii comperti longe plurimi, quibus cum alterutro *gibbere* seniles anni contigerunt.

Ex hoc quidem vere, sed & heroico dignus, ordine atque inter summos gloriosissimosque Principes nominandus singulariter esto D. Carolus Emmanuel, secundus Subalpinorum Dux Serenissimus; cujus quidem aetate nostra Jasoni, aut Alexandro Macedoni paris, mentionem super hac re fecisse, nobis ornamentum inde libro quaerentibus, licuerit, deprecamur; quando & hac etiam occasione, Principis inclyti nomine suos de re physiognomica libros cohonestaverit Scipio Claramontius, Sapientium nostrae tempestatis Italicorum nulli secundus.

His ergo tum rationibus, tum experimentis, & Hippocratica absolutione, propositio, & Galenica adjecta ratio, nuper a me recitata minus firma, minusque rata, apparet, quam ut omnem hominum assensum promereatur, ac fidem a bonis aestimatoribus extorqueat. Unde factum est scilicet, ut varias interpretando rationes commenti fuerint multi. Primum enim Hollerio, enarratori alioquin Hippocratis apprime nobili, visum est; haud de quacunque promiscue *gibbosi* loquutum Hippocratem; verum de ea, quae cervicem exercet angustiae majoris necessitate: qua posita interpretatione, pro comperto credidit hic vir, in aphorismo pleraque solvenda problemata & ambiguitates. Verum enim vero, primum haud probabile videtur, Hippocratem singulari hac gibbosi suum enunciatum ac rem totam conclusisse. Deinde rectius hanc quartam Anginae speciem fecerit quispiam, quam *gibbum* vere. Sed & Anginae speciem illam posuit ipsemet Hippoc. *lib.* 2. *de morbis.*

bis. Ad haec ejufmodi affectio non parum acuta eft, minimum autem de hac ipfa commentus apparet Hippocrates, qui longiores atque annuos extuliffe terminos videtur per id , quod eft (*ante pubertatem moriuntur*) . Hanc enim ad vigefimum quintum ufque annum extendi Galeno vifum eft, *in aphorifm. libr.* 5. qui habet ; τά ἐπιλεπτικά ὁ κόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται τϋτέοσι τά πολλά ζυναποθίσκοι ; quibufcunque morbi comitiales ante pubertatem fiunt , tranfmutationem habent . Et recte quidem Galenus, comprehenfam Hippocrate viginti quinque annis, pubertatem putavit; quandoquidem & *lib.* 3. de articulis eamdem ἥβης voculam, id eft, pubis, feu pubertatis, cum alia γενήϋ barbae ὁμονυμίζοι & quafi confundit : dicit enim ἥβη δέ καὶ γενήϋ βραχύτερα καὶ ἀτελέτερα, ideft, pubes vero & barba tardior, & imperfectior. Jam igitur fi barba his aetatis provectae annis completur; & ἥβης feu pubertatis anni iidem & communes, qui barbae, erunt.

Additur & his indicium, & argumentum maximum ; quippe fi credimus Galeno, cui tota ratio praemature defungendorum vita gibberorum, fuit incrementum fummum vifcerum fpiritalium , quae a thoracis anguftia concludi commode non poffint : profecto ad hoc augmentum totidem requiruntur anni , quoti requifiti funt ab Hippocrate non pauciores : fortaffis autem & trigefimus annus eft , ad quotum acceffus corporaturae noftrae contendunt ; dicente Philofopho *in lib.* 20. *fect. problem.* 7. quod ad hoc ufque tempus proficiunt, & craffefcunt corpora: & *in l. de generat. animal. c.* 20. prodidit, humanae ftaturae dimidium anno decimo quinto ; quinimo fi & hanc opinionem fequi placeat, judicio Haly Ab. 4. *theoricae c.* 2. & Haly Rhodoam , *in Microtechne tract.* 3. *comm.* 63. ad trigefimum quintum ufque annum augefcere poteft homo.

Sic alii & cumulati funt apud Hippocratem anni pubertatis. Quanquam Ptolemaeus , *in* 4. *lib. Apotelefm. c. ultimo*, fpectatis Lunae & Mercurii fuper homines, tranfcurrente vita, dominiis , illius quidem ad quadriennium , hujus in decennium, ftatuit, pubertatem hominis anno quartodecimo effe . Quo loco , inter caeteros enarratores, Haly Rhodoam tradidit, conceptis verbis; in hac aetate animam, fcilicet generativam, dare materiam , & incipere tempus , quo plantentur in ea principia operationum & propriarum virtutum ; poft haec enim adfiftit homini Venus octo annis. Ad hanc potiffime fententiam accefferunt & Jurifconfulti, quam explicavit Imperator Juftinianus , *lib.* 1. *inftit. civil. tit. quibus modis tutela finitur*, §. 1. cujus pubertatis plenitudo , atque maturitas , ad comparandam adoptionis facultatem , anno decimo octavo conftituta eft , *eod. lib. tit. de adopt.* §. 4. Sed de hac omni re cumulatiffime, ac perquam exquifite tibi difputat , inter omnes, Paulus Zacchia, Medicorum, & Jurifperitorum , Hermes Italicus, *in tomo primo quaeft. medicolegal. titulo primo* , *quaeft.* 6. *& aliis ejufdem tituli locis* : quin etiam ex Medicis , Avicenn. *in lib.* 1. *fen.* 1. *doct.* 4. *c.* 3. & Gentilis a Fulgineo, *in commentario*, ftatuerunt, & hoc tempore pubertatem, quo primum fperma producere & emittere poffit homo.

Haec de tempore pubertatis Profeffores ifti omnes : a quibus ipfis fi recte placitum uniufcujufque difpexeris, non difcrepat Hippocrates fi principium duntaxat ejus aetatis fpectetur: verum, intellexit Divinus homo pubertatem ad fuum terminum extenfam, quod aperte cognofcitur, quia, memorato loco de articulis meminit barbae, quae citra vigefimum non erumpit, ac vigefimo quinto completur; itemque meminit foecunditatis, quae provectiore aetate perficitur : porro & fi a decimo quarto & paulo fuperius femen ejaculetur homo ; tamen fi filios non generet; infoecunditas non coargitur, neque evincitur , praeterquam ad plenos iftos & maturos, qui floridi vocantur anni : ad quos etiamnum extenderunt & aliquot

Ju-

Jurisconsulti, ut apud eruditissimum Zacchiam, *ibidem locorum*, *nota numerali 67. & quaest. 5. n. 4.*

Sed de pubertatis finibus jam satis : ad recensendas aliis aphorismi interpretationes redeamus. Praeter Hollerii recognitam jam a nobis opinionem, fuit & Thadaei Florentini, atque aliquot aliorum; qui ad dorsi lordosin exquisitam, & malum omne *gibberorum*, & rectas cunctas aphorismi resolutiones, problematumque explanatione, retulerunt : contra quam tamen enarrationem est, tum multiplex nostrum experimentum, tum Hugonis Senensis, *in commentario super hoc eodem aph.* Neque vero lordosis vis est tanta, ad quam unam referre possis, aut noxarum expositarum, aut mortis juventam anticipantis necessitatem. Praeter hos omnes alii fuerunt, e quibus unum Hieronymum Mercurialem nomino, qui non perpetuam, & καθόλȣ, propositam ab Hippocrate sententiam hanc censuit. Verum aut gratis, aut sine solido fundamento dictum hoc a Mercuriali credes, donec aut firmior tibi demonstratio producta fuerit, aut mox adversatura nostra enarratio nulla sit; ego enim aliter circa proposita philosophandum, aliumque in aphorismo sensum inveniendum, autumo. Confido autem germanum occurrisse intellectum, quem mox audies, si prius hypotheses aliquae praestituantur.

Primum, insuetum & alienum arbitror ab Hippocrate, atque absolutissimis quibusque auctoribus, caussis effectricibus primis immediatisque relictis, poni secundas, & mediatas accidentariosas; itemque corporalis effecti poni caussas spiritales, quando suppetant genere correspondentes, id est, corporales ac solidae. Atqui caussa *gibberis* prima, immediata, corporalis, & solida, constituta jam ante fuerant, ab eodem auctore, spinae tuberculum : quam rem & Galenus, *in hujus aphorismi commentario*, praemonuit. Praeter quam hujus viri confirmationem, est & altera plenissima Thadaei Florentini, expositoris inter omnes juniores primi, & gravissimi. Est, inquam, essentialis *gibbi* caussa spinae tuberculum; sed ex hoc ipso dirupto tussis, & asthma, resultoria sunt symptomata; & secundum eruditorum hominum sententiam secundae caussae, nequaquam autem apud vere doctos fuerint primae, propter incommoda nonnulla, quae Mercurialis opinionem confutans supra retuli.

Itaque quid alicui sapienti viro veniat in mentem, aut probetur, tussim & asthma, ventosas utrasque res creditas ab Hippocrate, caussas *gibberis* effectrices? quid insuper hae caussae adversus ossa luxationes potius, quam adversus membranas, & molliores cedentesque partes alias, diversa symptomata & rupturas machinentur? quam quidem absurditatem, ut declinarent prudentissimi duo viri, Thadaeus inquam, & ab hoc fortasse mutuatus Hollerius; constituerunt (*ex*) particulam poni pro (*cum*); quam rem tamen a nullo Graecorum aut Latinorum, recte ac probate loquentium, auctorum factum hucusque legimus. Quas ob res tandem, aut scripturae modus aliquis, & lectio accommodata est invenienda, aut nova interpretandi ratio, quae satisfaciat, est commiscenda; id utrumque nos una methodo complectemur, quae est: Si pro ἐξ statui possit ἔξω, quae interim particula decreto Hippocratis etiam ad amussim quadret, ac facilis immutatu se obtulerit : id quidem & non difficile feret quisquam, & libere nobis etiam assentietur. Atqui sic equidem haec ad unguem se habere, ut modo dictum est, ostendimus.

Et quod ad vocis immutationem spectat, hercules admittitur, aut rectius admitti necessum est, vocalis in dictione posterioris, altera vocali sequentis alterius dictionis proxime se offerente, fieri elisionem oportere; quod etiam a nostratibus Italis fieri consuevit. Jam vero vides, post primam aphorismi particulam, quae

quae ἔξω me auctore fuerat ; mox ἄσθματος sequutum nomen : quapropter pro ἔξω ἄσθματος facile ἐξ ἄσθματος afferri potuit, atque adeo ἐξ ἄσθματος, quod in praesenti legitur, insinuatum fuerit. Sic quidem apparèt facilis voculae cujuspiam in alteram factus transitus, aut verius nullo facto transitu, vocalis unius facta expunctio. Cujus sic compositae dictionis accipe nunc sensum & germanam veritatem.

Ἔξω quidem Graecis, Latine *extra* pro *praeter* saepe valet, ut ex Thucydide, ac Dioscoride, notant lexica. Nos autem & vernacula id lingua consuevimus ; quae vocabuli usurpatio non infrequens fuit, & apud optimos auctores Latinos, quorum omnis dignitas & praestantia, ex una Graecorum imitatione fluxit : neque autem hac de re Ciceronis unus est locus, nam *secundo de legibus* ait ; *extra collegium Sacerdotum, ne quisquam sacra, quae publice essent constituta, nosset*. Et clarius, *epistola 3. lib. 4. extra Ducem, paucosque praeterea*. Et alibi etiam, *cujus est nemo in tanto populo, extra contaminatam illam Publii Claudii manum, qui &c.* quam eamdem loquendi elegantiam ab Horatio Tursellino e Societate Jesu, scriptore disertissimo, *libro de particulis*, notatam, observavit etiam apud eloquentiae Romanae parentem & Marius Nizolius, *in Thesauro Ciceroniano* ; productis duobus praeterea locis, quorum alter est *lib. de inventione* ; *hoc separatum quiddam est extra illud* : alter multo illustrior, *libro de oratore* ; *nullus est numerus extra poeticos*.

Jam igitur eo constituto, quod Hippocratis aphorismus legendus est sic, qui *extra*, vel *praeter* asthma, & tussim, *gibbi* sunt, hi ante pubertatem intereunt : hujus orationis sensus is mihi quidem videtur, atque omnibus videri debet, necessario quodam nexu comprehendas has tres simul omnes *gibberis*, asthmatis, tussis, affectiones ; ut ante pubertatem, annum vigesimum quintum necessitas moriendi sit ; quippe postquam unum aliquid istorum non explevit morbum, quod expleturum alioquin abunde videbatur : reliquum nave opigenesi facta pessimum & exitiale malum oportebit ; ut jam nos, *in lib. de Abscessu critico*, *ex Coacis praenotionibus* Ludovico Dureto enarratore, monstravimus. Difficultas autem spirandi simplex haud necessaria absolute caussa videtur, ut vitae vim inferre queat, multo quoque minus tussis compulisse quemquam ad interitum visa est ; quod indicavit summus Hippocr. *aphorismo* : qui habet, *strangulatos aut suffocatos ad se posse redire, quibus circa os spuma non exstiterit*. In his enim quam plurimam fuisse spirandi angustiam, quis est, qui non agnoscat ? An neque sola *gibbosis* tantam habet vim, ut fatum arcerscat ? necessum est enim, ut pulmones, aut spiritus organa, laborent sic, ut ex horum affluxibus malis tussicula parta plurimum molestet.

Quae omnia cum non sunt, videmus quotidie multos, qui *gibberis* belle ferunt incommoda ; propterea, quod nullam, aut tussis, aut spirandi difficultatem experiuntur. Quinimo visi sunt inter nostrates homines *gibbi*, qui in arte canendi consummati vocem quam maxime deprimunt, aut intendunt ; quorum unus est Presbyter sexagenarius, cui *gibber* amplum utrimque prominet : alter est, cui cyrtosis est magna dorsi, Franciscanus Ordinis III. Quae tanta vocis intentio, cui planum non sit, spiritus vi constet ? Anne igitur exitiosum extreme quidquam istorum esse possit ? Sic jam apertum est *gibber* plerumque non esse spiritus angustiam ; neque si aliqua sit ejusmodi, dispnoeam perniciosam alioqui futuram. Verum enim vero *gibbere* pectoris angustiam faciente ; post angustiam vero difficultatem respirationis, ac multo maxime post diruptos Abscessus tussim ac asthma consequens : sic plenissima & necessaria caussa est, ut mors homini lente subrepat,

va-

vanefcente fcilicet calido cordis: qui diu perfiftere in ea preffura, veluti pifcis in arido folo, non poteft; quando nimirum alimentum primum aeris viventi defit. Haec univerfalis noftra lex efto: deinde requiritur fpecialis, ut hi homines imbecilli, graciles, ac prope fqualidi fint; quo calore ac ficcitate conftante fit, ut major fit ufus refpirandi, qui maximus in anguftia pectoris maxima: vides quantam ex difficultate fpirandi prae fe ferat noxam. Sed vegetiores moderateque carnofi etfi *gibber* experti, nil detrimenti, ac neque fpiritus difficultatem perpetiuntur. Sic Hipp. *l.* 3. *de art.* ait; *Multi quidem gibbi facile, at non fcimus, quam bene valentes, jam ufque ad feneclutem id mali fuftinuerunt, praefertim quibus corpus carnis ac pingue effectum eft: pauci autem ex iis ad fexagefimum annum pervenerunt; plerique enim citius moriuntur.*

Requiritur & tertio cauffae vis praepotentis ac vehementis, haec autem eft defluxio crudi, gravifque fucci, multa copia de capite confertim ad inferiora ruentis; cujus pars ad fpinam delata & circa vincula vertebrarum coacta *gibbum*, ea qua dixi ratione, contrahat: pars ad pulmonis & anhelitus vias brevius derivata & fpiritus anxietudinem, & tufficulam, excitet, five quidem hic relicto phymate fubmolli fubcrudoque, quod fudorulentum fuum veluti madorem in afperam arteriam infinuet: five fpiritalibus tantum irrigatis viis, & nullo phymate relicto. Ex quibus omnibus noxis, quae primum fe prodit, eft pulmonis! quae cauffa fuit fcilicet, ut ex fpirabili vifcere languorem prae fe ferente fufcitatos fpinae conflexus opinati fuerint nonnulli. Conflectitur autem & finuatur ad eos, quos dixi modos, plenis fimul femelque, fed diu comparatis incrementis: ad menfium porro, atque aliquando ad annorum curricula, maturitatem *gibbi* retulit Cardanus, *in aphorifmi commentario*.

Accedit ad has *gibbi* cauffas & alia, quae veluti principium eft omnium; improba videlicet capitis conformatio, expers naturalis utriufque projecturae, maxime vero pofterioris, cum Therfitica prope forma, tum capitis, tum faciei: praecipue vero naribus, hiulcis, atque anhelis, & oris ampliore rictu, cum rariore aliquando, ac latiore, dente; collo vero nullo, vel intra thoracem reducto. Haec capitis univerfi conformatio plurimum incommoda eft, vel quod ad ipfam pertinet, quae curfum exhibet, ac non coercet humoribus fuperfluis; vel quatenus includens primam intemperiem, & imbecillitatem, facultatis formatricis, cauffa eft mali potiffima, qua neceffariae ac verendae fluxiones pectoris oeconomiam infeftent.

Saepe etiam cum formatricis vitio, quod intra matricis clauftra conftitit, conjungitur extra uterum imbecillitas nervorum, quae maxime cedit, & opportunam fe exhibet inflexui. Sic & mala partium conformatio & *gibbi* perverfio apparet, quo multas quidem adferre narrationes poffem; fed fuperat omnes ea, quam mox audies: nimirum, Antonio Santoro, Neapolitano puero quidem pufioni, fed quatuordecim jam annos emenfo, vifos a me *gibberes* omnes mire complexos; ad cervices, inquam, & lumbos & coccygis repanditatem, ad dorfum & pectus cyrtofes, a fupremo dorfo ad lumbos ufque fcoliofin; praeter quas omnes *gibbofes* eftne alia, quae fuperfit? Sed & manus pedefque non modice difformes, atque diftortae fpectabantur adolefcenti male feriato, qui perpetuo quidem fcipione fe firmans, cum a me rogatus, ut nullo fulcro nixus incederet; id fummo cum labore & praecipite quafi gradu fecit. Quod autem fumme dignum notatu vifum eft, nulla puero refpirandi difficultas aut tum fuit, aut ante hac: de qua quidem re certos nos idem fecit propterea, quod pulmo huic purior vifus eft. Non de his

au-

autem, sed de aliis secundum pulmonem affectis, dixit certe Cardanus, quod *gibbosi* crebriter spirent.

Ad haec in *gibbosis* potissimum illud requirimus, ut circa vias spiritus incubuerit, amploque non tenui schemate sit ille panus, *gibber* excitarit: enim vero non spectans ad ductus spiritales exile phyma, haud sane valentem ad interrumpendum vitae cursum vim habere poterit. Itaque superiores spinae partes tentet, atque ad interiora potius, quam ad exteriora vergat *gibbus*, tacitam homini tabem illaturus. Illud tamen cum lordosi perniciosa necessarium advertit, plurimae vir fidei, Nicolaus Florentinus, *in serm. 7. sum. 2. tract. 3. c.* 40. ut nulla sit contra pectoris projectura, seu cyrtosis. Sic enim praeter magnam spiritus angustiam, parva pectoris est intercapedo, ac modica commoditas, per quam pulmo, quoad sit satis, extendi se permovendo possit. Sed tamen contra Nicolai hanc hypothesin est Cardanus; qui simul cum costis contorqueri dorsi spinam, atque hanc vicissim cum costis notavit propterea, quod costae vertebris aeque ac sterno mediae colligatae sunt cum utrisque; quo fit, ut quam emotionem incurrerit posticus thorax; eamdem & anticus subeat oportet: & contra; quae quidem Cardani ratio, ut plerumque vera sit, at non perpetua; namque constare potest alterutrius partis integritas, subversa altera: quam nos rem Neapoli non semel vidimus, & admoniti per nos amici multi.

Habes jam nostram, de lento *gibberum* exitio, novam opinionem.

Post haec omnia, quod ad materiam formamque *gibberis*, & ad caussas praematuri interitus effectrices pertinet: caeterum superest expendenda ratio modusque quo corruptio lente se insinuat in vitae fontem. Hieronymus certe Cardanum animadvertit in Galenum; qui sub *gibbosis* affectu tabem parante vacuitatem thoracis semper fecerit minorem, quam pectoris interaneis incrementa, dorsique amplitudo, judicio Cardani saepe etiam sub flexa, quam sub recta vertebrarum compagine major est. Jam vero, quod offensarum accusavit, illud est eversa figura; qua fit, ut una quidem parte pectus comprimatur, altera vero laxius fit: sub haec autem multam agitandi sui commoditatem exuatur pulmo, consequitur; nimirum & si lateribus excursus patet: tamen immutato dimensu longitudinis, allidens ad angusta, non parum laboraverit spirabile viscus, uti vides. Haec quidem ille *gibberis* detrimenta fecit: alium nos opinamur ab importunitate *gibberum* aereis organis labefactatum. De qua re omni, haec mihi succurrunt in praesenti.

Scire licet thoracem a sapientissima natura sic conditum, secundum longum ac latum, ut longitudo superet, non superetur; nempe longior est excursus a capite trachaeae ad infimos angulos septi transversi, quam a dextro latere ad sinistrum: itaque ad ovalem figuram thoracis universi ventrem refert Hieronymus Fabricius, *in lib. de respir. part. 2. cap. 6.* Et jure quidem optimo, fuit ea forma donatus thorax; quippe naturalis quidam follis est, attrahendo, remittendoque, aeri comparatus. Atqui follis oblongus est, igitur & thorax oblongus rite fuerit; quin imo ne follis formam solum, sed ejus etiam construendi rationem & caussas consequutum est diaphragma: nam quod aerem colligit & exspirat unum ejusmodi vas; qua facit haec, angustiorem ductum; caeterum qua congerit aerem capaciorem locum obtinere debuit: ex quibus omnibus apparet, quod major thoraci sit loci commoditas in tractu longo, quam in lato, eoque etiam amplius; quia secundum latum plura & solidiora sunt corpora; cor, inquam, mediastinum, aspera arteria & hujus diffusi rami; quae partes totam latitudinem complent; non si autem completur longitudinis dimensus, qui parte multa vacuus est; quo consilio naturae quaeres, & quo partium usu? sed respondeo propterea, quia septum

transfverſum ſe extendendo, liberiorem ad ſuperiora locum exigit, atque etiam ad inferiora pulmo.

Aliud nunc velim revoces in memoriam, anatome comprobatum, diaphragma quidem poſteriore depreſſius eſſe; parte vero anteriore ſublime ſic, ut ſterni fines attingat: pone nunc dorſi *gibbum* & pectoris; pone cervicis ſic, ut caput inclinet ac praegravet; quod recte notavit Cardanus, breviabitur protinus intercapedo longa, & pertrahetur ad ſuperiora ſeptum tranſverſum ſic, ut adhaereat pulmoni. Cum igitur in exſpirando ſe contrahet diaphragma, locum non inveniet, ac fibras pulmonum adurgebit. Sed neque pulmo tantum ad inferiora ſpatii nanciſcetur, quanto ſibi opus eſt, atque ab opifice praeſcriptum fuit.

Hae ſecundum loci anguſtiam *gibbi* ſunt noxae: audi nunc alias ex diſtortione naſcentes, atque ad alia pectoris organa ſpectantes incommoditates. Hae ſunt partim aſpera arteria, partim pericardium, & quod intro fovetur, auguſtiſſimum cor: de hoc ergo prius dicemus. Noſti membranae cor aſſervanti conglutinatum & appenſum inferne diaphragma; eo ſcilicet naturae conſilio, notante Hieronymo Fabricio, ut dilatetur is ſacculus, majoraque ſint cordis perpetuo micantis, praeſertim cuſpide tenus, ſpatia: id autem evenit facile, ſiquidem hic ſuſpendiculi tractus in diaphragmate latiſſimus eſt; ne ſi foret anguſtior in longum tantummodo diſtenderetur eadem tunica: quod cordis prolationi non parum officeret. Flecte nunc mentem ad pervulſas dorſi vertebras, emotaque oſſa, ſive antica, ſive poſtica; ſub utroque enim *gibbere* neceſſum erit, ut diſtracto primum diaphragmate, mox diſtrahatur, & ſuſpenſaculum antrorſum ſive retrorſum, quo aliorſum, quam recta contorto, ſuam extendendi amplitudinem cor amittat, & ad latus amiculi ſuis in motibus allidat, oportet.

Praeter haec oeconomiae pectoris, & alia pertubatio eſt, oriens ex trachaeae conformatione vitiata; hac enim per *gibbum* cervicis, aut ſupremarum vertebrarum contorta, pulmo, qui ſubeſt ab ea, perperam & laxe ſuſpenſus, fallat etiam in ſuo munere neceſſe eſt; quantum enim in recta ſuſpenſione per naturam electa perennis undequaque motus rite recteque adimplentur; tantundem etiam in contortis pulmonum arteriis corruptus idem & perverſus erit adeo, ut lentior ac laxior eſſe debeat: porroque ſi rem acriter aeſtimaveris fluctuare propemodum in vacuo thoracis, ſine ſuſpenſore pulmo, videbitur; quemadmodum rete jactum in mare ſine rectrice manu.

Sed ipſa fiſtula ſpiritalis an tacenda ſit? quae ob cervicis *gibboſin* recurvata nullam non ſpiritus offenſam inducere apparebit, ſi naturalem ſuam prius ſpectaveris conformationem, quae Galeno auctore, 5. *de adminiſtr. anatomica*, eſt; Trachaeam, quia ad inſpirationem, reſpirationemque, nunc contrahi, nunc dilatari, ac nunc longiorem nunc breviorem, viciſſitudine perpetua, reddi oportuerat, muſculis meſobronchiis, id eſt, ad cartilaginum intercapedines decuſſatis, itemque membranis ad ſoliditatem eorumdem bronchiorum natura parens exornavit: ut toto dum inſpiramus thorace dilatato, deinde conſequutione ad id, quod movetur, pulmonem ad omnes partes dilatante, id quod in arteriis eſt membranoſum in latitudinem; quod vero cartilagines replet, in longitudinem, extenderetur. Videris igitur num contortis bronchiis, id eſt, altera quidem parte cohaerentibus, altera laxatis, poſſit ſuus hic feliciter perfici motus? Porro dubium alicui non eſt, quod qua coarctata & compreſſa bronchia ſunt, nullam extenſionem patientur: quae vero perpetuam laxitatem conſervant, locum dilatationi non dabunt.

Hi quidem ſunt omnes modi, per quos aereae pectoris officinae, non mediocriter officere *gibbi* corporis ſuperioris poſſint. Verum enim vero neque ſinguli tan-

tae

tae poteſtatis eſſent; commodiuſque cum homine *gibbero* ageretur, niſi & ex altera turpis eluvies ſpirantes particulas, & horum conceptacula perenniter infeſtaret; haec enim una & praecipua cauſſa eſt, quae ſummam fati neceſſitatem acceleret, & denique abſolvat: atque illud eſt etiam, unde Hippocrates nobis tam abſolute pronunciavit; qui ex aſthmate ac tuſſi, id eſt, ex cauſſis aſthmatis, & tuſſis *gibbi* fiunt, &c.

Jam igitur conſidera mihi, ſub *gibboſo* quomodolibet pectore & fluxionibus capite ſuperfuſis gravato, ſepto non libere ſe agente, atque hoc & pulmone locum invicem invidente; praeterea ſpumoſo viſcere per diſtortum ſuſpenſorem vage laxato; affabrefactae trachaeae corruptis uſibus, corde ſua connivente capſula male compreſſo: ſpiritalibus denique ac pulſificis organis perperam in ſuo munere ſe concitantibus, num ſpiritus & pulſus & vitae munia feliciter ſint proceſſura? quin vero neque ſufficientis aeris commeatus, neque aeſtus in corde refrigeratio, neque fuliginum expulſio, perfici poterunt. Parce igitur, & coinquinate oblato, in dies, alimento, conſiſtat vitalis vigor, & caloris vividi vis non emarceſcat? Igitur hae cauſſae ſunt & haec ratio, ut animal (quae Galeni vox fuit) corrumpatur, lentis tamen & in dies factis ad interitum acceſſionibus; non ſubitam & repentinam, quod multis viſum eſt, ſtrangulationem animante perpeſſo, niſi fortaſſe ex alia vehementiſſima cauſſa, quam tute per te intelligere potes. Quibus jam de Galeni Magiſtrique Hippocratis, exactis enarrationibus, ad caetera quae ſuperſunt tranſitus eſto.

Collatio extrinſecus illatae & ductu Morbi natae Gibboſis.

QUae cum jam apparuerit interius partae *Gibboſis* cacoethia; quaeſtio ſubindè ſe offert, utra funeſtior haec ſit, an externo principio producta? Difficilis quidem enodatu controverſia, quam nemo, quem legerim, ex profeſſo attigit aut reſolvit, quod nos aliquando, cum facimus contractam in breviſſima diſputationem, diſponimus ad hunc modum. Speculanti quidem protinus apparent graviora *gibberis* obſcure producti momenta: nam quis eſt, qui plus uni, quam compluribus & gravioribus omnibus demolitricibus cauſſis non deferat? quandoquidem nec Hercules contra duos, atque iſtae praeterea cauſſae functiones vitales & recte, & proxime, laceſſunt. Ad hanc opinionem acceſſerunt certi ſuper hoc judicio non falſi, Franciſcus Valleſius, *in comment. citati ſaepe de gibberis aphoriſmi*, atque Ambroſius Paraeus, *lib.* 11. *chirurg. oper. cap.* 17. Verumtamen expenſam exacte rem non fugit difficultas, atque aliter, quam iſti diſceſſu nullo cenſuerunt, ſuadent nonnulla, quae mox ſubjicio; propoſiturus primum, quod ictus ſpinae dorſi non minora ducunt pericula, quam percuſſum caput; quocirca Hippoc. *lib. Coacar. praenot.* 3. quaſi uno eodemque loco habuerit vulnera capitis, & ſpinae dorſi, ſimul utraque complexus enunciavit; *moriuntur ex vulneribus, ſi quis ſauciatus fuerit cerebrum, aut ſpinae medullam.* Cui viro proximus, Cornelius, dixit *l.* 5. *cap.* 26. *ſervari non poteſt, cui baſis cerebri, cui ſpinae medulla, percuſſa eſt.* Porro Rachitis praecipuae dignitatis eſt pars, unde nervorum excurſus & propagatio eſt, cerebro & ſubſtantia & accidentariis pleriſque formis proxima: quapropter & facultatis igemonicae, impulſivaeque, noxa ſub ſpina vehementer percuſſa, perpetuo reſultat: enim vero per hanc princeps in conſenſum trahitur cerebrum; eſt autem ſpinae luxatio per vim illata plurimum ad interiora, quae ſine medullae violatu non eſt: quo fit, ut plane incurabilis, & neutiquam attrectanda ſit judicio tum Hippocratis, tum Celſi, Paulique; tum poſterio-

riorum omnium : has ob cauſſas perniciofiſſima ſi quae alia videtur externa ſpinae medullae intruſio, quam nervis graviter apprehenſis, tum inflammatio, tum convulſio, tum implacabilis doloris acerbitas, conſequuntur.

Sed quid jam tandem de utriuſque mali profundiore noxa judicandum eſt? ego problematis reſolutionem hanc ſtatuo, principio tametſi proponantur in univerſum pares utriuſque modi, id eſt, ut abſoluta ſit, tum haec, tum illa; tamen diſparium generum nullam aequabilem vere comparationem eſſe confeſſum eſt. Quod ſi quacunque paragoge contentus ſis, tum eam diſtinctionem pono, laedunt utraque functiones vitales, ſed altera quidem inopia ſpiritus & inquinamento, ſicut oſtenſum eſt: altera ſpiritus praeſentis, & minime deſientis, diſſipatu, doloris & vigiliarum, & phlegmones, vi facto. Caeterum in altera viſitur inſignis acuties; in altera lentus marcor & exſolutio; in altera calamitas eſt longinqua, & annis neceſſaria; in altera dierum termino incerta, ſecundum Hippocratis ſententiam, quae habet; *Acutorum morborum non ſunt certae praenuntiationes ſalutis, aut mortis*. Ego autem cum utraque pernicioſa ſit, ſed diverſa ratione perdens, aequiparaverim duplici expugnationi urbium efficaci: quarum altera per ſtrictos gladios & incendia cunctos, & populos, & urbem, truculente vaſtet: altera longa obſidione, ac fame, reſiſtentes oppidanos e medio tollat. Cui noſtrae reſolutioni, apud Typographos lectae, mirum in modum plauſit Franciſcus Romanus, collega noſter, qui libellum elegantiſſimum, *de Militari Medicinae conditione*, jampridem inſtituit.

Jam autem poſt traditam *Gibboſis* ab humida plenitudine curationem, ſuccedit alterae ſiccae medicatio; quae judicio Rhazae, & Avicennae, non alia quam convulſionis a ſiccitate profectae remedia poſcit; ſi tantum ulla curatio eſt ejuſdem ab inanitate productae, Hippocrate & Galeno auctoribus, *in aphoriſm.* cujus difficultatis miror equidem, quod non meminerit Rhazes, niſi quod immodica ſiccitas non eſt; unde oriatur profecto, licet porro ſummum liniendi, ac madefaciendi, modum requiſivit, huic *gibboſi* recte medendae. Remediorum autem genera, quae praeſcripſit, ſunt ejuſmodi; prima ſanguinis detractio ex hepatica; ſecundus clyſmus ex oleo, in quo ferbuerunt radices althaeae & farina ſeminis lini; tertia portio atramenti caſſiae, diſſolutae ol. amygdal. dulc. Ita quidem *in l. 3. diviſ. c.* 105. ſed *in 9. ad Manſorem cap.* 91. ſi hoc vitio correptus fuerit puer, tepentis aquae balnea; conjuncta febre, ex herbis infrigerantibus decoctum, cum caſſia fiſtulari potui propinandum, atque emplaſtra ad dolentem uſque locum, vi ſua refrigerandi perreptantia, parti affectae ſuperaccommodanda ſunt, inquit. Haec ad ineuntem *Gibbum* eſt Rhazae curatio, noſtraque, quam audiſti tuitio. Caeterum *gibboſi* jam perfecta, ſi qua curandi ratio eſt, hanc per chirurgica adjumenta conficiendam docuit optime, ſuper omnes, Ambroſius Paraeus, *in operis chirurgici lib.* 22. *c.* 8. quam apud eum auctorem legito.

Alia quaedam Hippocratis de Gibbis judicia enarrata.

HI mali ſunt & extremi *gibberum* eventus: alios vero e ſalubri, neutrove genere, nos docuit Hippocrates, *in citato ſaepius comm. 3. part.* 3. 4. 5. quorum omnium ſententia haec eſt; quod plerumque ſolvi nequeunt, potiſſimum ubi ſpina ſupra ſepti tranſverſi conjunctionem *gibba* fiat; infra vero quidam ſolvuntur, cum varices in cruribus fiunt; illae autem magis *gibber* ſpinae ſolvunt, quae in vena poplitis oriuntur; fiunt etiam in venis inguinum. Solutum quoque jam ſaepe vitium eſt a torminibus diuturnis. Haec Hippocrates, quorum illa mea quidem opinione methodus interpretando poteſt eſſe.

Fit

Fit ſpontanea *gibboſis* ab humorum defluxu; qui ſi diu conſiſtit in vertebris ſic, ut inde non recedat, facit ſua permanſione, atque adhaeſu firmo, ut *gibber* abſolvatur & conſummetur; quod ſi natura procurante de vertebris, ad quas appulſus fuerat humor, alio abſcedit, vertebras liberet a tuberculo, quod *gibboſin* pariturum erat, oportet. Jam vero duplex hic humoris abſceſſus eſt, tum per decubitum, tum per affluxum; & per decubitum quidem alter modus eſt extra venas: ſic in inguine per ſympathiam conflatum, ex materia tuberculum & abſceſſum facit, ut ſolvatur *gibbus*, qui lumborum vertebris erat firmando. Alterum genus eſt intra venas per metaſtaſin. Sic excipientibus humorem vaſculis ample diſtentis (*varices* dicunt), nec non haemorrhoidis, abſolvuntur etiam a *gibbere* lumbi.

Caeterum, praeſtabiliore longe ſorte per inteſtina tranſmiſſis ſuccis, & ſuppurata atque extenuata per hanc viam materia alioqui craſſa; ſimiliter & nullum lumborum eſt *gibber*: quam aſſertionem firmam puta, ſi de nupera & inchoata, non de veteri & conſummata, nec morbum conſequuta; quae Hippocrati alioquin inſanabilis eſt *gibboſis*, explicetur. Porro fit haec humorum tranſmiſſio per primos & inferiores venae magnae ductus, a quibus deinceps in ſubjectos alios minores ramos deſcendit, donec aut effluat, aut loco cuiquam incumbat: aut vero tranſitus hic humorum & venarum, quae vitiatos ſuccos recipere poſſunt, commoditas thoraci non eſt; illud etiam advertente Galeno, *in hac commentarii particula*, quandoquidem de venis irrigantibus utraſque partes ait.

Utrimque octo coſtis vena alimentum ſubminiſtrat: ſed ſuperioribus, duae aliae tenues, ſcilicet ab utroque latere una; quae omnes per thoracem diſtribuuntur, diſſipantur. Idcirco ſi ſuccus aliquis ad ipſas ex tuberculis transferatur, excerni non poteſt, praeterquam, quod aegre etiam admittitur. Succi enim, qui cruda & dura tubercula faciunt, glutinoſi ſunt & craſſi; quare non facile per tenues venas feruntur; ſed vena, quae ad lumbos eſt, latiſſima eſt & ſanguinem ad venas omnes tranſmittit. Ergo, cum haec craſſos & glutinoſos ſuccos receperit, ſi affectae partes viribus adeo valeant, ut quod ſuperat, expellant, & ad venas hic ſitas tranſmittit; quo fit, ut lateſcant, & in varices aſſurgant, ubi quidem ſucci craſſiores fuerint; id accidit in inguine protinus, ſin mediocriter craſſi, in poplite. Etenim, quibus citra cauſſam hanc varices in cruribus oriuntur, videre licet venas proportione ſuccorum craſſitudinis lateſcentes, ubi craſſiſſimi ſint, latiſſimas; ejuſmodi venae ſunt in inguine, ubi minus craſſi, minus latas, quales in poplite. Interdum enim, quum majores venas obſtruunt, hunc affectum excitant, interdum ad inferiores concurrunt, quae anguſtiores ſunt; in univerſum autem in varicibus craſſus ſanguis continetur, nam id vitium plerumque a ſucco melancholico, interdum etiam ab aliis crudis, craſſiſque; concitatur.

Sed pergimus ad alia ſubinde Divini praeceptoris enunciata; Quibus vero adhuc pueris ſpina *gibba* fit, antequam corpus perfecte increſcat, his corpus ad ſpinam non augetur, ſed crura & brachia, duntaxat, perficiuntur; quae ſunt ad ſpinam non complentur: quas res omnes Galenus ad perverſos nutricularum venarum tubulos, & ad membri δυσκινησίαν, id eſt, movendi difficultatem, & ad conſequentem inde naturae languorem, retulit. Sic autem ait; *& quae jam perfecte increverunt, emarceſcunt, nedum quae adhuc increſcunt ſuo juxta ſpinam augmento prohibentur; caeterum autem partes, quae vitiatis ulteriores ſunt; ut brachia, cruraque, detrimento non participantia, creſcunt feliciter & vigeſcunt*. Haec & ejuſmodi tibi ſunto loca praeſagiorum de *Gibbis*, ex Hippocrate.

Sunt & alia praeſagiendi capita & rationes, ex modo tuberculorum; haec enim

ſi du-

ſi dura & cruda, quamvis Antonio Muſae Braſavolae difficultatem pariant reſpirandi majorem; Jacobo tamen Hollerio minus inferunt periculi, pluſque vitae promittunt habentibus; at, quae ſuppurant alia, deteriora, ſi viro Stempano credimus. Sed de hac re paulo poſterius agetur: quod periculi tamen haud fuerit, a tuberculo ad vertebras lumborum exſtante: praeterquam enim tanta partis dignitas non eſt: ad haec, id loci nactum tuberculum adinvenire ſibi poterit expurgandi tranſmittendique vias, quas jam oſtendimus. Quae de vertebrae primae luxatu, ſecundum Hippocratem, ſententia fuit Hollerii, neceſſariam hanc ſuam interpretationem profeſſi, ut probabiliſſima ſit auctoris propoſitio: non ita vero viſum eſt Hugoni Senenſi, atque aliis qui *gibber* omne ſuperius potiſſimum ad interiora cum tuberculo & illo quidem magno, neceſſariam cauſſam fecerunt; ut *gibboſum*, ex aſthmate vel tuſſi redditum, impuberem praematura mors tollat.

Quae de ſuperioribus *gibberis* lata cum fuerint judicia; poſt haec aliqua de inferioribus attexemus: videtur autem etiam Hippocratis traditione probabile, quod lumborum repanditas incommodi multum allatura ſit inferioribus partibus & iſchio; quo ſubit referre id, quod Matthaeo Coppulae Neapolit. Nobili viro, contigit, hoc & proxime ſuperiori anno volventis ſaeculi trigeſimo. Advenerat pleniſſimae corporaturae, atque delicatioris vitae, juveni dolor ad alterutrum iſchium; qui brevi liberum motum ademerat: poſtque ſanguinis detractionem ex iſchiadis vena ſub talum; convulſionis non leves motus eidem lateri fuerunt, relati quidem ab aliquibus vellicato per phlebotomum nervo; ſed, me quidem judice, ſunt hi cum innexo ſimul dolore, depravato lateris motu & manifeſta macie, revocandi potius ad altiorem cauſſam, nimirum quam attigi nuper: etenim, a mali primordio facta eſt repanditas in lumbis inferioribus, a me primo comperta, quam injuria nullam, ſed naturalem affectionem, cum aegroto dixerant alii Medici; verumtamen haec tanti fuit, ut ſpontaneam etiam luxationem oſſis femoris induxerit; quam etiam a me primum adverſam, admolitis omnibus ad reductionem, tum per atrem bolum, tum per chirurgicam manum: equidem dubito, an curaturi ſint medentes, antequam a repando lumborum vitio vindicetur homo: quae quidem retuliſſe volui libentius, ut prudentes, oculatique, ſint poſthac homines noſtri, ſi me tantum audierint, in pervidendis harum affectionum cauſſis.

Altera quoque nobilis obſervatio per me facta eſt, in Camilla cognomento Scargiata, virgine puella Parthenophylacii Spiritus Sancti, cui ex ingenti lumbarium ſpondylium intruſione, primum interceptus cruribus vigor, ac plurima parte ſenſus ac motus, eſt; pro quibus affectibus curandis vinaceorum remedium, & medicamenta omnia, ſine fructu ſentiit; quae res quidem non evenit ex introceſſu, & repanditate, oſſis ſacri: ex quo vitio nullum, vel ſarcoſis, vel imbecillitatis detrimentum fuit Petro Faſciano, Siculo Panormitae, juveni operario typographo, in officina, quae mea haec commentaria praelo ſubmiſit.

Hactenus de convexa & cava *gibboſi* multa; de tertia, quae, ad latera & in ſpiras eſt, flexura nunc pauca: hanc plurimum incurrunt hi, qui de ſublimi loco ceciderunt in pedes: cujuſmodi homines equidem novi duos; qui utique perpetuam urinae laxitatem, ac mutilationem, inferiorum artuum ſunt experti: horum alter Scipio Pulſonus, Neapolitanus, qui de celſa ſpecula, extremum neſcio quod periculum fugiens, ſe dederat praecipitem; mox dimidio corpore reſolutus, ac toto languens, in noſocomium noſtrum eſt delatus; qui poſt aliquod ſuſceptis inter lumbos & coccygen cruſtis, Aegyptiorum more per nos excitatis, triduo liberatus eſt ſic, ut eo temporis lapſu ex Valetudinarii noſtri lectis volens ipſe deceſſerit, qui ſuper aſſere per duos bajulos delatus fuerat exanimis propemodum; rem miraculi loco ha-

habitam in Veletudinario, quam viderunt admodum Rev. Pater Flaminius Resolinus, pientiſſimus unus vir ex his, qui ſacro voto adſiſtunt infirmis; Adamus Marchius, Noſodochii Medicus callentiſſimus; Dominicus Moſca, & Franciſcus Romanus; Doctores utrique peritiſſimi. Incurrit & ſcolioſin licet ante deſcripta leviorem, cum pari tamen mictus laxitate, Juvenis Lucanus; quem ad nos curandum detulit Bernardinus Chriſtianus, elegans ἐκγραφῆς admodum Rev. Patris Magiſtri Dominici Gravinae, rerum Theologicarum Scriptoris optimi, pariter & foecundiſſimi: de quo conſultore Theologo jure ſe jactare poteſt aequiſſimus cathedralis Eccleſiae ſenatus; de Profeſſore vero ſchola noſtra Neapolitana.

CAP. VI.

De praeſervatione, & curatione partium interiorum.

HUjus autem affectus etſi curatio per omnes vulgo quaeſita eſt, tamen preſervatio longis intervallis tum dignitate, tum, uſu prior apparet: nimirum quod *gibbi*, qui ex interna cauſſa proficiſcuntur, hi ſunt inſanabiles plurima parte; niſi confeſtim initio ſumma providentia, ſubtilique ſolertia, revocati; quam inhibendi mali proviſionem a pleriſque omnibus in ſilentio praeteritam, utinam nos, qui ſumus adgreſsi nuperi, obſcurique auctores; ſic ut exigimur, ſic ut cupimus, interdum exſequi valeamus, rem ſane non parvae neque futilis operae; verum utcunque res evenerit, contentus auditor eſſe noſtra diligentia debebit, quae ſi non magnam, certe mediocri non minorem adferet frugem, confido. Illud autem, quod forte meditatus in hac re ſum, eſt hujuſmodi.

Proponitur curatio *Gibboſis* recentis; porro vetus & confirmata ſanabilis non eſt, auctore Rhaze, *nuper indicato loco*; ſiquidem igitur primum ipſum *gibberis* initium praevidere potis ſis: hac re ſane vix aliquid optabilius obtigerit, quippe ſtatim occurrere remediis oportunis licebit ſic, ut etiam anteverti poſſit humorum vitioſorum confluxus: verum enim vero, quia neque continuo Medicus accerſitur ad ineuntem affectum curandum, nedum ad praeſervandum; neque ſic ſemper eſt facile morbum, qui ſe inſinuat intrinſecus, oculate pervidere (utinam autem jam initium, ac latens quodcunque malum deprehenderetur a cunctis Profeſſoribus hoc noſtro ſaeculo, quo minus, quam par eſt, Hippocratis doctrina colitur) ſub haec evidentia ſymptomatibus rudimenta *gibboſi* acceſſus ſic intercipere, atque abſolvere tentaveris,

Diſcretis enim cauſſis, num ob plenitudinem, num ob inanitatem contractum vitium ſit; his non aliter, quam humido ſiccove ſpaſmo, judice Avicenna contraniti debebis, plenitudini quidem prima ſanguinis detractione (baſilicam elidit Rhazes) ſimul & victu quam maxime vires permiſerint, tenui; ad haec avertentibus omnibus remediis, quae ſunt frictiones, vincula, cucurbitulae, vomitus, clyſmi; ſingula quidem ad ſitum ſupremum vel infimum dextrum aut ſiniſtrum, effectae partis opponenda. Deinde etiam expurgato, levatoque, a ſuſpicioſis omnibus ſuccis, ac ſuperfluitatibus, corpore; deinceps ad ſudorum artificiales manatus convertendum ejus, qui medetur, eſt conſilium; quem equidem ſcopum, & quod remedium arbitror praecipuum, & primarium ad morbi cauſſas aut eximendas, aut minuendas; praeſertim ſi ſudationes iſtae proliciantur ad aeſtuaria quaepiam*, peculiari naturae munere comparata, qualia nos ad noſtras oras, & ad Neapolitanos terrarum tractus habemus Aenariae, Puteolis, & in Crypta Aniana: quibus ſingulis uti ſi conceſſum non ſit, aut anni tempore, aut loco, aut hominis facul-

ta-

tate, aut alia quacunque cauſſa non patiente : tum his ſuccedunt aſſae ſudationes in laconico arte paratae: quas adjuverint ſumpta per ſingulos dies *decocta Sparti parilis Indici*, *lignive Guajacini;* ad eum modum apparanda & conficienda, quem in Paedarthrocace nuper aperui : in quo libro deſcripta multiplicia ex Viperis medicamenta, huic etiam morbo depellendo non parum accommodata, comperies; quippe quae naturae, calorique noſtro, auxiliaria atque amica, labem quamcumque corporis emundare atque exhaurire ſunt comparata . Quod ſi ſubjectae vel craſi corporis, vel habitui, vel aetati, vel regioni , vel anni tempore , conſtitutionique calidis & incumbenti febri minus congruere videantur , alioqui calidiuſculae materiae: Viperas in caprimulgos & boas, quas vocavit Plinius, permutare fas eſt; accedunt hi proxime ad illarum naturam , ac temperatiores ſunt primis qualitatibus tenus. Utatur autem & homo , qui tractatur , iiſdem pene potionibus, ac victus ratione, quae Paedarthrocacae prohibendae propoſuimus , nam neque diſſident admodum utriuſque fomitis exſiccandi ratio . Praeſertim ubi *gibbi*, qui curatur, haereditaria ſit ſuſpicio.

Hae quidem ad plenitudinem corporis privatim, adverſae ſunt medentis proviſiones: per quas tamen omnes ſi praevalentibus ullis cauſſis, tuberculi procreationem praeripi non licuerit, aut eo tempore vocatus ad curandum fueris, quo productum jam tumorem inveneris ; praeceptum eſt Jacobi Hollerii , ut neutiquam id maturare tentemus, nimirum propterea, quod ſuppuratus non eſt ſine periculo; neve ex ſuffuſo in thoracem pure & ad ſuperiora pertracto, aut etiam ex ſuppurato primum eodem in cervice, mox in trachaeam tranſmiſſo , ſuffocati phthiſici defungantur; quam ob cauſſam monet nos iſte Vir ſuadetque, ut prohibeamus potius, coerceamuſque tubercula ſic, ut dura reddantur.

Opinionis Hollerii cenſura.

QUae quidem Hollerii adverſio , ſi rite recteque perpendatur , plurimam me judice congerit difficultatem. Principio autem, quae dubitandi dederint, anſam, haec fuere . Primum , quod cum complures ſint tuberculorum optabiles fines, poſtquam illa conſtitere, difflatio , maturatio , ſeu concoctio , ſuppuratio : ſelectam indurationem , ac recrudeſcentiam praetulerit aliis omnibus . Sint autem quaeſo te ex medentis voto crudi durique tumores ? quos omnes malos , contra vero molles omnes bonos, ſanxit alicubi Divinus auctor. Ad haec, improbetur humoris collecti ſuppuratio? cujus idem Medicinae Parens , *epid. 6.* maximas duas commoditates expoſuit : & quod morbo levet , & quod ejuſdem reverſionem fieri non permittat. Praeterquam quod irritus & inanis ſit oportet conatus omnis revocandae ſuppurationis internae , quam humoris natura , locus abditus & concluſus; aetas florens ; habitus carnoſus ; praepotentis & interni caloris vivida vis; actio, motuſque, corporis , & longinquitas demum temporis, promoveant. Deinde quae ſint pauci ſuppuratus incommoda ? quaeve ſaniei ſub thoracis vacuitate modice diffuſae ſit noxa: porro ſi pus petat ſuperiora; expulſum ſubire poterit potius, quam pariat praefocatum, vel non magis hoc, quam illud poterit adipiſci . Haec quidem ad maxime dubitandum de hac Profeſſoris clari doctrina nos impulere.

Caeterum ſunt, & quae tuberculi obdurationem diſſuadeant; ſunt & quae ſuppurationem apprime commendent . Quo ad poſteriorem rerum ordinem attinet, eſt primum ſuppurationis emolumentum, quod, ipſa ſuccedente , tuberculum continuo minuitur ; nam haec cauſſa eſt ſcilicet ut ſuppuratus multo minus doleat,

quam

quam crudus Abſceſſus; id quod didicimus vel ipſius Hippocratis oraculo; qui *ſecundo aphoriſm.* 47. ſcriptum reliquit, *Dum pus conficitur, dolores ac febres fiunt magis, quam jam confecto*: cujus rei rationem apud enarratorem Galenum legito. Deinde, nos in Angina peſtilenti, quae duodecim adhuc annos miſeros mortales, pueros potiſſimum, exitialiter corripere non deſtitit, duritudinem primam pariſthmiorum, glandularum, ac totius ad ſummam tumoris perpetuo, vituperamus; ſuppuratum ſumma cum fiducia, certaque liberandi ſpe, excipimus. Tertio, praeter divinum hoc anginae genus, & alias, quae citra coeli malignitatem accidunt, nedum non maturas & ſuppuratas exhorremus: ſed neque ſuppurationem qualemcumque ſtatim adverſam ultro dirumpere dubitamus; id quod facimus digito, cereo funaliculo, ligno, cornu, & ſexcentis aliis adminiculis: de quibus nos *in Chirurgia inermi* ſpeciatim tradidimus; auctoribus ad hanc rem ſummis, & veneratiſſimis, viris Graecis, Arabibus, Latinis, Barbarolatinis, antiquis, nuperis, & omnibus Medicinae Doctoribus; Clinicis pariter atque Chirurgicis: ſunt autem & de inexpectatis hiſce ſalutis eventibus, ob properatum Tuberculi diruptum, obtentis, Hiſtoriae quamplurimae; relatae per Antonium Benivenium, Amatum Luſitanum, Petrum Foreſtum, Marcellum Donatum, Joannem Schenckium, abſolutiſſimum omnium compilatorem, atque alios. Nos autem pleroſque anginoſos, jam jam iſto tortabulo ſtrangulandos, & orco deſtinatos, una hac ratione redemimus; quibus operis nunc Franciſcus Antonius Pintus; nunc Franc. Antonius Ametranus; alias Joannes Jacobus Selanus; alias Franciſcus Moſcha; interdum Hieronymus Abioſus; interdum Vitus Jacobus Ferrajolus, Medici Neapolitani praeſtantes omnes, quos honoris cauſſa nomino, interfuere.

Succedunt his damna cruditatis offerentes argumentationes nonnullae; quarum prima eſto. Qui conſervat cauſſam diſtentionis, idem conſervat & ipſam diſtentionem: atqui noſter Hollerius conſervat diſtentionis cauſſam, quae infarctus & plenitudo eſt: igitur & diſtentionem, peſſimum ſane malum conſervat; praeterquam & *gibboſin* ipſam quoque. Secundo auget omnis admirationis modum, quod induranda Tubercula vult medicamentis; quae autem iſta niſi refrigerantia? contraria quippe concoqentibus, & calorem obtundentia, ac ſpiritus, viis atque oſſibus ſpinae nocentia: quam rem diſerte docuit Hippoc. *aphoriſm. lib.* 5. qualia quoque medicamenta, & ad *gibboſin* univerſam vitanda, cane pejus & angue, nos monuit Rhazes, *in* 9. *ad Manſorem*, *c.* 91. Atque Avicenna, *loco citato*, nil dubitare viſus eſt, ut apoſtemodi *gibbo* proponeret curationem, quae difficile maturabili, contumaci, ac duro Tuberculo, communis eſt; & (quod multo majoris eſt momenti) neque Tuberculorum loca diſcriminatus eſt hic auctor: adeo verum eſt ſcilicet, & commodam maturationem iſtorum; & in iiſdem obdurandis, Hollerii nullam aut frigidam cautionem eſſe. Quod ſi vis incommodum omnino ſuppuratum, contra nos deteriorem contendimus longum Tumoris obduratum; qui perpetuo gravet, ac tenſione comprimat; motiones lacertorum cohibeat; diſtenſionem denique moveat; ex qua una & quae non mala conſequi poſſint? Jam igitur unde, & quonam ſolido fundamento propoſitio, in mentem venit Hollerio?

Sed equidem pro Hippocratico Profeſſore proferam extremam aliquam defenſionem, quae eſt. Sibi non oblatam ſpeciem Tuberculi bilioſi, quae digeratur; non pituitoſi, quae concoquatur; non ſanguinei, quae ſuppuretur; ſed melancholici ac faeculenti; cujus portio tenuis per accommodata medicamenta digeratur; ſic ultima relicta craſſa, durus tumor conſervetur & immunis a ſuppuratu praeſervetur. Verum enim vero, neque hoc effugium ullum eſt, nam quis ſucci melancholici circa caput, & unde, proventus pueris? aut quae hujus ipſius humoris

ab inferioribus ad superiora transitio? neque enim simplex culpabitur melancholia, siquidem res gravis non potest adscendere; *citius* autem, ut Homerus ait, *Dii terram ad coelos trahent*: vel si commistam afferat tenuibus, ut necessum est, succis; horum hercle, qui evehant, erit portio major; ergo difflabilior & digestior, sed omnino sit melancholicus simplex humor; tam parcus & iners credis ipse, demonstratam spinae distortionem committere valebit? nil sane minus; ergo vides ad extremum nullam Hollerii, super humore melancholico *gibbosis* effectore, hypothesin; adeoque excogitatam inepte, de diu conservando crudo spinae Tuberculo, suasionem.

De Curatione per externa medicamenta, & per Chirurgiam.

PRaeter hanc internam Curationem, est & externa duplex; per Topica nimirum medicamenta, & per Chirurgiam: & medicamenta quidem ejus generis optima puto, quae fuerint exsugentia, vitiumque valida vi raptum dissolventia; qualia nos quidem ad evertenda Paedarthrocacae semina monstravimus valentia. Jam vero, si timor sit per initia collectionis, extenuatis etiam exquisite materiis, calidiora medicamina adhibenti; non est profecto, quod haec admistis probefacientibus corrigere & commoderari non possis; sed & *Emplastra* cum eisdem *oleis* ibi recitatis, atque ex *Tacamahaca*, & *ligni guajacini resinis*, *seu gummis*, concinnata, licebit ad roborandum & dissolvendum imponere. Emplastris etiam admiscet Avicenna *Pyretrum*, *Euphorbium*, *Castoreum*, *Rutam*, *Cypressum*: ex quibus eisdem & Olea paranda praecipit.

Superest Curatio per Chirurgiam, quam *in Pyrotechnia nostra* ad idem vitii traditam, huc transferri concedetur: quae sic habet, Albucasis, Chirurgicorum Arabicorum facile princeps, *sectione* 1. *chirurgiae cap.* 4. & Avicenna, *lib.* 3. *fen.* 22. *tract.* 2. *c.* 14. *Gibber* omne medicamentis inexcussum docuerunt; recte denique curari ferramentis candentibus ad id accommodatis, ex quibus circulare unum erit, quo postremam dorsi vertebram circumplectente, ad eandem urendam uteris. Alterum instrumentum erit punctiforme; quo ignito duas aut tres lineas describes, circum vertibula crustulis inductis. Tradidit & de cauterii in hanc rem usu Joannes Serapion, *tract.* 5. *pract. c.* 26. verum administrationis, & loci urendi quidpiam non explicat; quemadmodum etiam non explicavit Gulielmus a Saliceto, *lib.* 5. *chirurgiae c.* 3. ad cauterium spinam *gibberis* proponens. E nuperrimis vero Durantes Scacchius, *lib.* 1. *Subsidii medicinalis*; circulari magno cauterio *Gibberes* tractari voluit, ab Albucasi formam instrumenti, sicut opinor, mutuatus. Meminit & hujus per ignem curationis Alexander Benedictus, *lib.* 29. *rei medicae c.* 6. Sed quantum recenti proficua, tantum inveterato *gibberi* inutilem, spasmo vero ab affectione sicca producto detrimentosam, usturam admonuit Nicolaus Florentinus, *serm.* 7. *sum.* 2. *tract.* 3. *c.* 40. Haec ad proxime curandum *gibbum* efficacissima chirurgia esto: quam si quando ferramentis administrare vel vereatur medens, vel exhorreat aegrotans, tum succedit altera cunctis optatior, ac non minus efficax inurendi forma, *per fomitem* a me vocata, & in eodem opere *Pyrotechniae medicae* ex Prospero Alpino descripta; quam Neapoli primum vidit, & approbavit, optimarum & veterum Medicinae rerum exactissimus aestimator, Antonius Sanctorellus exercitam a me ad epiphoras finiendas honestissimae Mariae Garziae, assiduae perillustris uxoris Clarissimi Regii Consiliarii, D. Gregorii de Angulo.

Praeter hunc ignis usum proprium, est *aversorius* alter, aut interceptorius per ul-

ulcus, utile; quem vulgo *fonticulum* nuncupamus; quorum is, qui intercipit in *gibbosi* supra septum, ad inion excitabitur; alter vero prior, qui ad avertendam caussam mali capitur ad *gibber* infra septum, ad femorum, vel crurium, vulgata loca collocandus est. Praeter quas sedes, si remedii certa commoditas ametur; sique solidis experimentis persuadeatur tum is, qui tractat, tum is, qui tractatur; non dubitabit utique ad alterutrum inguen inuri crustulam, vel chirurgicas transsui setas, dixi autem accommodatissimum hunc locum, excellenti quadam hujus cum lumbis sympathia spectata; quandoquidem ad has partes consuevisse fieri *gibbosis lumbariae* transpositum supra meminimus, auctore Hippocrate, *in partic. libri de artic.* saepe memorata. Neque vero sic insolens videri debet haec ustio, nostro tempore plurimum ab insuetis medendi usibus abhorrente; enim vero, praeterquam quod necessum est, ad contumacissimos quosque morbos nova pleraque comminisci: ad haec memini quidem, nuper a me jam nominatum, ac semper honoris caussa nominandum, Sanctorellum, in caussa leprae Sacerdoti lectissimo Societatis Jesu, in conventu celebrium Medicorum id proposuisse, ac prope evicisse. Sed quae de *gibbis* adnotanda ac disquirenda fuerant, habeant hunc finem.

DE VALGIS, VARIS,

COMPERNIBUS,

Ac Membris aliis obtortis.

LIBRI PARS ALTERA.

CAP. I.

Continuatio ad superiora.

SEd provecto jam sermone de puerorum Abscessibus, qui fuerant *Paedarthrocace*, variique *Gibberes*; illud quidem cum corruptione vitium; hoc sine corruptione; consentaneum rationi visum est, ut subinde traderetur & de *Valgis*, *Varis*, *Compernibus*, & hoc universo genere. Porro istiusmodi luxamenta & crescentis aetatis homines, & ossium juncturas, tentant, & caussas etiam plerumque communes agnoscunt; quod experimentum, inter multa singulare, faciundum exhibuit ferme nobis haec observantibus, illustris viri Prosperi Pisani Pascuarolae reguli filius natu maximus; qui postquam *valgus* fuerat, ad haec *repandus* secundum dorsi vertebras & pectore *gibbus* exstitit, ob defluxum nimirum capitis; quem uno ad unguem consensu cum Dominico Coccia, collega eruditissimo, conjectati sumus; argumento plane liquido; quod malam a primordio conformationem capitis nactus fuerat sexennis puer: quare tot membrorum divaricatus, ab uno cerebri vitio atque ab humoris pituitosi laxamentis, quorum una intemperies origo est, profectos perquam probabile apparet. Quod si forma gignendi quaeritur, neque inflammatoria systrophe, aut aliqua noduli modo coacta collectio juncturarum, abstrahendis vinculis perpetuo desideratur; quin hoc & pueris & hominibus aetate jam grandibus evenire, compluribus exemplis, alio loco, monstrabimus. Jam vero si caetera desint, est *gibbosis* & obtortorum affinitas tanta, ut invicem ἀδελφῶσι. Taceo, quod admirabilis excessus dignissimam adversione,

ne, ac tractatione, rem facit; sic enim plerumque insolens, atrox & inopinus puerorum hic casus est, ut ad corruptrices strigas, atque adeo ad divinas caussas, referant inerudit. Quas ob res omnes annuis jam, ut de *Valgis*, *Varisque*, & hujus generis vitiis aliqua pars sermonis interferatur.

CAP. II.

Notio seu nominis explicatio, cum aliquot rei discerniculis.

Valgi quidem, Graece βλαισοὶ, prominentes extrinsecus habent suras, & in diversum actas, quales cancris & lacertis sunt pedes; quorum videlicet pars intra conditur, pars extra procedit. Aegyptios ejusmodi tradidit Aristoteles. Plautus autem, *in Milite*; *varum*, aut *valgum*, aut *compernem*, aut *paetum*, aut *brochum* nominavit; itemque *valgum suavium*, id est, intortum: cujus generis dicti sunt & *vatii*: sic enim est apud Varronem, *lib.* 2. *rei rusticae*, *de canibus scribentem*, cruribus rectis ac potius *varis*, quam *vatiis*: hinc *vatiorum*, & *vaticiniorum*, cognomenta fluxerunt his, qui primi in familia pedibus *vatiis* exstitere: quo Seneca in quadam epistola, *Servilius*, ait, *vatia latere sciebat non vivere*. Sed *Vari*, Graeci ῥαιβοὶ, vocantur hi, qui crura vel pedes introrsum habent obtortos: cujusmodi spadones, ac testibus capti, ac foeminae pleraeque visuntur. Flexuram quidem, non flexurae modum explicavit Horatius, *l. Serm.* 1. ut ait, *Hunc varum distortis cruribus &c.* atque inde factum est, qui *varum* pro obtorto saepe Veteres dictitarint: itaque *varum brachium* dictum a Martiali fuit, *in* 7. *vara nec injecto certamine brachia tendis*: & *varae manus* pro incurvis ab Ovidio, 9. *Metamorph.* sunt usurpatae: qui dixit, *varas in statione manus*. Haec ex Grammaticis brevi recoluisse nos oportuit.

CAP. III.

Caussae.

Sed praestat Caussas inquirere, quibus ante descriptae distortiones oboriantur: libet autem aliquanto superius rem repetere, ut plenius etiam nostra sententia percipi queat. Prima quidem & summa caussa debilitas est, quae concedit defluxibus. Imbecillitas autem oritur ex qualitatibus expertibus materiae, vel cum eadem ipsa conjunctis. Ex primo genere fuerint aeris ambientis qualitates, ad calorem, aut frigus; ariditatem aut madorem; sive simplicibus, sive compositis, excessibus immutantes: ad quas affectiones spectant & ventorum, pluviarum aut nivium occursus; aquarum, id est, lacuum, fluviorum, marium, tranatus & enavigatus; venationes piscium; natationes in his, & ablutiones, immersiones; quae faciunt, scilicet, ut articulorum, musculorum, ac tendinum, temperatio transmutetur, pro varia qualitate, quae dictis aquis, tum propria sua natura, tum ad attingentem hominem, collata ejusmodi, vel aliter se habuerit; cui similis aut major vis inest & medicamentis, quacunque tandem ratione fuerint, ad easdem partes superdata. Interea haec nominandae sunt vehementes, & assiduae, istorum artuum exercitationes; nec non diuturnae vacationes, & cessationes a motu: etenim, ut hae refrigerant & effoeminant, sic illae laxant & excalefaciunt. Ad haec, & quae sive esculenta, sive potulenta, offeruntur; quaeque ab his toto corpore digestis atque diductis retinentur, & emittuntur; & si qua sunt alia hujusmodi.

Post

Post haec dicendum esset & de his, quae qualitatum quarumlibet excessum, cum interventu materiae, insinuant. Verum haec ad ipsos humores ac succos, qui inibi colliguntur, referri satius erit substantias quippe notas; quae partim crassitudine, partim etiam lentore, partim topia & pororum angustatione, paulatim contrahant fibras, vel ab universo corpore, vel a certis quibusdam partibus huc attractae, vel transmissae. A toto quidem corpore transmitti consueverunt humores, in febribus lentis & diuturnis; de qua re tum Hippocrates, tum Galenus, 3. *prognost.* 23. & 4 *aphor.* 14. atque etiam in lassitudinibus, quas in iisdem febribus homines incurrerint, eodem Hippocrate, Galenoque, adversoribus, *in* 4. *aph.* 31. Itemque per inexplicabiles commessatus, ebrietates, luxus rerum & libidinis nullos modos; quod neque Poetam latuit, qui ait:

Et Venus enervat vires, & copia Bacchi;
Et tentat gressus, debilitatque pedes.

Praeterea sunt & certae corporis definitaeque partes, quae supervacaneis se ipsas succis exonerantes, hos in articulos & attigua loca demittunt: sunt autem, nunc caput destillationibus assidue pluvium; ad quam maxime, nisi fallor, opinionem accessit Fernelius: nunc uterus, cujus excretio suppressa sit: quocirca M. Hippocrates ejusmodi affectus mulieres immunes statuit, *in l. 6. aph.* 19. veluti si affirmaret, etiam eodem tempore cohibitas istas emissiones, ad articulos continuo refluere debere: quod re ipsa equidem evenisse multis foeminis comperi; similiter & his, qui haemorrhoidum detrimenta sentiere.

Atque hactenus recipere judicati sunt articuli, ad quos nimirum suas superfluitates transmiserint aliae particulae. Caeterum & ipsae etiam ex aliis eliciunt; seu caloris intemperamento, propter violentum immodicumque laborem, & usum balnei; sive ob ingentem dolorem, quo sentientes circum articulos particulae fuerint tentatae. Sic imbecillis defluxus, validique attractus, generales ad distorsionem caussae sunt jam expositae. His omnibus accedunt articulorum, qui sunt quibusdam proprii, languores: id est, his qui ex parentibus arthritidem, aut podagram expertis sunt nati: quo loco & materiae vitium & formatricis debilitas sunt recensendae. Nunc, ut humores distinguas, scire licet; non unum & simplicem, sed varium & multiplicem succum esse, qui dictas ad partes allabi possit: respondens scilicet crasi, constitutioni, viscerum morbosae, vel naturae, sexui, aetati, regioni, anni tempori, victui, consuetudini, vitae instituto atque aliis, si praeterea sint. Ex caussis autem omnino malis, atque morbosis, sunt caecae vel apertae corporis continui solutiones: ex inconspicuis quidem apospasma, distentio, caeca contusio, casus ab excelso loco luxatio: ex conspicuis vero, contritiones, ulcera, fracturae, tophus, tuberculum, abscessus, ancyle, &c.

CAP. IV.

Signa Caussarum.

HOrum sic enarratorum affectuum, suarumque differentiarum, evidentium alioquin & nulli non perspectarum indicia, non est, quod quispiam enucleari sibi nunc requirat. Verum enim vero caussarum notae sunt explicatu necessariae; sed antecedentium inquam & internarum, ut his eisdem producendi morbi vi potitis occurri singulis medendo possit. Sic repetitis ordinatim capitibus, fontibusque, caussarum, quos supra recensueram; ad distinguendas eas caussas, quae tum per se, tum per consensum morbum invexere, devenio.

Igi-

Igitur aeris & regionis & aquarum culpas prodent eorum excedens mador & illuvies, pluviae nimietas, irriguus, & fensus, situs, qui diu perduret & difficile discutiatur; item opacitas & vapidus nebulosusque proventus; quarum plerarumque rerum cum nonnihil participet coelum Neapolitanum, horum hominum maxime puerorum plurimos expromit: alias vero tales terras, quas non vidi, judicare quidem temere non possum; sed dictat ratio non exortes hujus vitii futuras. Praeter quas caussas, & alias, quae ad externam horum comprehensionem pertinent, & respondens rerum evidentia & eorum, qui tractantur relatio, comprobabit; expedita enim & facilis harum rerum deprehensio est; si non inertem indagatorem offenderit: quapropter his supersedeo. Sed defluxus sympathia partium factos, declarant potissimum constitutiones earumdem sedium mittentium: juvantque etiam intactis articulis remedia, quae mittentium curationi accommodantur. Interea vero non latent symptomata, quae proprias affectarum partium affectiones consequuntur. Sed primarum qualitatum seu simplices, seu compositas exsuperantias deprehenderis, tum ex caussis, quae antecesserint, ab aegrotante referendis; tum ex usu remediorum contrariae facultatis; tum ex similium noxa; tum etiam ex affectionibus spectantibus ad sensum tactus.

Atque haec quidem sunt indicia qualitatum sine materia. Conjunctarum vero cum materia sunt communia his, quae singulos humores praesentes produnt. Id est, ex caussis antecedentibus, partium imbecillitate, superfluitatum crassitie, canalium angustia: deinde etiam ex principiis hos attrahentibus dolore, calore, medicamento, frictione, balneo, motu & exercitatione importuna, itemque a principiis transmittentibus; quae sunt plethora, cacochymia, febres diuturnae, ac putres; rheumata, suppressae vacuationes, articulorum languores, atque alia hujusmodi: denique & quae fluxionem & collectionem in articulis adjuvarunt, aut averterunt omnia: sed & affectus tactiles articulorum eadem ostendere possunt. Post quae omnia solutae unitatis, quae vitium induxerit, apertus prospectus, atque evidens notitia, est. Superest distinguenda laxitas aut contractio; id est, cum caussa quidem hujus ariditas, illius humiditas. Laxitatem vinculorum ostendunt caussae laxantes, ac similes adjuvantes, contrariae constringentes, ad haec effecta, id est, motus infirmior, & propensior ad luxationem. Contractio monstratur brevitate, tensione, duritie; sed numerum auctum caussae produnt, concreti glutinosique succi redundantiam efficientes; itemque juvantia, nocentia & effecta suis ex affectibus prodeuntia, quae jam nosti.

CAP. V.

De naturali ossium constitutione.

ANtequam ad ostensionem nostram aliquam institutae rei pergamus; operae pretium facturi videmur, si praestituatur enarratio natura constantium articulationum, quam ad hunc modum accipe. Principio revocanda est in memoriam ossis cujuslibet membri longi partitio, quam *in Paedarthrocace cap.* 4. docuimus: deinde scire licet, coaptata jam mutuo, rectoque, occursu duorum ossium capitula, praeter membranam communem, periosteum, circumvestiri musculorum chordis, id est, latis nerveis excursibus; qui praetergressi juncturam, cum inferioris membri musculorum tendinibus occurrentibus permiscentur & coalescunt, ut per has attrahere vel inflectere membrum subjectum possint. Aliud nunc insuper intelligendum est, expositum a Galeno, *libr.* 2. *de motu muscul.* ad unum quodque mem-

brum

brum pro libitu voluntatis agitandum, tum flexores esse lacertos, tum extensores; qui contrarii sunt plane situ dispositi sic, ut sibi invicem cedere aut adversari possint: nam cedunt, inquit Galenus, extensores exteriore parte, ut flexores internae flexionis operam praestare possint: qui cedunt rursus extensoribus, ut hi suo extensionis munere potiri queant; quae quidem ordinatio, motioque, naturalis est, recte veniens a libero moventis arbitratu: nam est, scilicet, cum praeter praescriptum hoc voluntatis cedunt vel extensores musculi, vel flexores, prout nimirum paralysi molliti alteri & antagonistae fuerint; quemadmodum, scilicet, sub oris distorsione canina trahi se finit dextera genae pars languens, cum sinistra est potior, & contra: atque hoc quidem in paralysi fit, praeter quem modum a resolutis nervis proficiscentem, est & alter a distentione seu spasmo, cum distenti inflammatione aut plenitudine, aut ariditate, alteri lacerti; seu quidem extensores, seu flexores, adversos alteros vi sua distrahunt, ac sua sede revellunt. Haec status articulorum naturalis esto descriptio.

CAP. VI.

De morbi genere: & quod non capitulati ossis haec sit affectio.

HActenus jam tot multis, de rudi rei natura, praemonstratis; quae veluti fundamenta & parietes aedificii nostri fuere: reliquum est, ut essentiam rei totius & sententiae nostrae summam, quasi supremum tecti fastigium imponamus. Incipiemus autem a generis inquisitione, ut mox differentiam, aut quod hujus loco fuerit, ad definitionem adjiciamus. Apud antiquos, qui sunt omnes, Graecos, Latinos, Barbarolatinos, Mauros, Arabas, Poenos; qui vel omnem Medicinae praeceptionem, vel nobilem hujus quamcumque partem tradiderunt, incertum est, cui malae conformationis generi vel speciei βλαισωζιν, ac ῥαιβωσιν hanc, quam discutimus, retulerint: apud quos nimirum, ea de re, ne verbum quidem. At neque juniorum aliquis idem hoc argumentum attigit; quasi vero nullius esset usus res, quae plurimum alioquin & cognitu videtur utilis, & curando necessaria. Inexplicatum igitur apud Veteres ac Juniores etiam auctores negotium, tantum aetate nostra tractandarum quotidie consultationum usu, comperi vulgatam opinionem facientium hoc vitium situs. Qui enim *exarthrema* luxationis speciem; qui *pararthrema*, subluxationem arbitrantur; figurae quidem accessoria & succedenti affectione statuta. Ad summam autem apud hos homines nullum, luxationum communiter dictarum, atque harum private sumptarum, discrimen est; praeterquam quod illae quidem ab externa magis caussa, haec vero ab interna, profectae visuntur. Sententia quidem & opinatio, quae si rationis & anatomes exacta lance perpendatur, inscita prorsus & indocta videbitur; multis, ut monstrabo, nominibus.

Primum quod luxatio, situsque ossis ab acetabulo, abscessus atque perversio, liquido monstrantur certissimis omnium sensuum criteriis, qui visus est, ac tactus: nempe qua vacuitas praeter naturae conditionem agnoscitur; qua insuetus offarctus & plenitudo circa articulum; quae ipsa per Jovem in ejusmodi distorsionibus non extant, neque diu observata comprobantur. Deinde ab exordio adusque plenam confirmationem, his eisdem ut absit dolor, qui & perpetuus & peracerbus esse solet, donec os in sua naturali sede repositum sit: hunc autem neque pueri, neque viri *valgi*, *varique*, senserunt aut agnoverunt unquam. Postremo referat, quaeso, quicumque nobis adversari velit, sub qua luxatione crurium viderit unquam

quam inceffus nifum ad longos annos, ut in *valgis varifque*, confervatum? Taceo, quod incipit diftorfio non a fummo ipfo articulo, circa quem motus fit, fed a circumpofito offis proceffu; quomodo enim homo utroque latere diftortus, genubus unis, niti vel uno temporis momento valeret? porro funt articuli recte fe habentes, veluti firmi cardines, quibus membra & corrotantur & confiftunt. Hactenus, quod non fit putatitium *exarthrematis*, feu fubluxationis vitium hoc, de quo quaerimus, jam patet.

CAP. VII.

De Sede affectus proprio.

SUpereft nunc, quando non funt ipfi articuli, qui luxationem fuftineant, partem aliam proferamus. Dixi, principio ternas effe longis artuum offibus particulas, truncum, proceffum, capitulum. Ajo divaricatum hunc fieri circa proceffus & appendices; nimirum quod hae principio coalitae non fuerint, fed diffolutae praeter legem naturae perfiftant; quibus partibus nitens homo primum ad inceffum, fic nixus pondere ad alterutrum latus interius aut exterius conflectitur, crus, qua major debilitas eft, aut qua primum occafione inflexum fuerit idem; qua laxitate & inflexus affuetudine, dum producta jam aetate coalefcunt partes, fic obfirmatae perfiftunt, ac diftortis pedibus caeterum ingreditur homo. Itaque fi caepta via non aberramus, facile cognofci datur, id vitii, quod in quaeftionem venit, tametfi depravata fubfit figura, tamen, quia contingens, id eft, haud quidem in figura, fed in connexu vitium erit; quippe qui cum effe debeat non fit; eft autem nexus & de conformationis genere, fi Vido, pervidentiffimo fcriptori credimus id teftanti, *lib.* 1. *anatomes c.* 1. Quod noftrum placitum confirmatur & hac ratione. Apparuit ejus vitii maxima cauffa laxitas, quam ab uno & perpetuo partibus item laxis incumbente madore proficifci nemo non novit: atqui partium haec laxitas ac mador non alios infequitur, quam pueros & hujus aetatis affines: quos unos eofdemque communiter tentat affectionis haec, de qua fcribimus, proprietas; non obfcuro fcilicet ac probabili fatis argumento, quod laxitas haec memoratis offis coagmentati partibus accidit: porro mador, qui toto quidem corpore fufus eft, fed cerebro praecellenter; ubi praefertim hoc imbecillum & languens offenderit, cum ad articulos & ad juncturas offium affluxerit, vi diducat oportet; atque adeo tibiarum, quas nuper expofuimus, appendices. Sic inquam pueri, & qui conterminae funt aetatis hanc peculiariter affectionem incurrunt, quod obfervatum a me primum eft in filiis Conzalis, viri a fecretis Ducis Albae Neapolitanorum Proregis. Mox vero in Quadrimo filio Lutii Caraccioli viri patritii Neapolitani: quam rem quidem a me primum audiens Dominicus Antonius ab Alexio, exacti judicii Medicus Collega meus, certam plane atque indubitabilem affirmavit, atque in aliis, quorum quidem omnium taediofa & longa effet hiftoria. Verum enim vero, & aetate grandioribus id morbi genus accidere fcito. Sed tamen eo difcrimine, quod viros *valgitas* praeterquam uno latere non attingit; quae fi tamen utrimque accidat, haec & admodum infolens quidem, & non fimplex laxitas eft, fed ex fyftrophe & abfceffu, & ut fimpliciter dicam corruptorum humorum in has offium partes incurfu, quae praefcriptae puerorum aetati non eveniunt. Divulfam quoque apophyfin offis tibiae ita, ut angulum introrfum genu faceret, licuit mihi vidiffe in quodam homine, qui curabatur in noftro Nofocomio, Anno 1625. quam quidem revulfionem fponte profectam idem

ho-

homo referebat. Conftat autem & ab arthritide diftrahi, convellique, articulos, ut in coxendice pofterius; & ab offis carie perfaepe vidimus figuram corruptam membrorum & partis privatae: hic quidem omnino morbofus mador eft, fincerior alter & puerorum proprius. Adeo nunc apparet, quod *valgi*, *varique*, pueri fint: hoc non paralyfis aut fpafmi vitio fieri, fed enarrata jam cauffa, & expofito laxationis modo.

C A P. VIII.

Definitio.

ITa jam intelligitur facile, quo pacto diftrahentibus ex altera parte humoribus, ex altera fiat articulatorum membrorum conflexus; quodque fiat hic non in extremo offis membri capite, fed in appendice jam apparuit: caeterum invento generi, addita parte affecta pro differentia, vides jam affectionis effentiam non obfcuram effe. Ex quibus utrifque definitionem elicere poffis aliquam, quae fit hujufmodi: *Valgitas, & varitudo, vacuitas eft nexus in appendice offis, diftractis hinc aut inde lateribus, laxitate atque madore fimplici, non morbofo abfceffu.* Quod fi nomina fubftantiae difplicent nuper a me conficta; dixeris, *Valgi, Varique funt, quorum appendicibus circa tibiarum offa nexus abolitum paffis, diftortiones iftarum ad interiora, vel ad exteriora funt factae.*

C A P. IX.

De judiciis, & re prognoftica.

AFfectus hic puerorum Valgorum interdum ope naturae folvitur, interdum non item, fed auxilium quoque artis implorat: folvitur inquam, ubi vigor accedens aetatis, morbo, qui praeoccupaverat fit fuperior: quo ifto loco fubit adnotari faepe multis crura dirigi perfecte, ut in filio vitreorum fpeculorum opificis compactoris, de quo pofterius. Aliquando eadem infigniter contorta manent in omnem aetatem, quibus fcilicet nec natura, nec ars auxilio fuit. Aut remanent quidem illa rectiora, fed alimenti defectu lignearum affularum modo, quae in cados dedolantur, tenuata vidimus in Francifco de Pompejis puero, qui mutilis fuerat incedendi ufibus primordio: praeter quos & alios novimus, quibus fic ad exteriora diducti funt pedes, ut inter hoc cadens fpatium latitudinem humerorum longe excederet. Ad hos occurrerunt & alii licet rariores, qui altero quidem *valgo* crure, altero *varo* longe difficillimo inceffu ducunt ilia. Sed fuas eventuum cauffas exponamus, quae funt hae.

Conftituto primum, ab eo, quem diximus, immodico madore & primum fieri divaricatum & deinde confervari, cum diftinguendus eft humoris modus craffioris, tenuioris, crudioris, aequabilioris, vifcidioris, arentioris. Tertio calidi nativi vividioris, & uberioris etiam radicalis vocati humoris, conditiones funt notandae: enim vero per horum omnium rationem fit, ut folvi diftortio vel perpetuari magis, minufque fieri, divaricatus, & diutius aut brevius protrahi debeat; nam fi vigor hominis calorque fuerit acrior, humor mitior minorque, & aequalior, fic promptiorem, minorem, citiufque folutum iri *valgitatem* ac *varitudinem* credes: fi vero fit exilior calor, & habitus univerfi minus vegetae vires; humor fit incommodior, & qui minus pareat naturae imperiis & felici coalitu, ferior, ini-

quior, & ut brevi finiam, improſpera erit habitus ſiniſtri correctio. Ad hunc modum apparet ſane, quod naturae vis & humoris habitudo momenti plurimum habet, ad ſolvendas ac dirigendas hujus generis diſtortiones: quamquam non inficior & opem medicam nonnihil conferre poſſe, quatenus eadem opera citius, atque etiam aliquando rectius abſolvatur; quae ipſa, ut & quibus medicamentis ordinanda ſit, mox audies brevi.

Interim naturae ſponte curatos equidem referre poſſem hos. Unus ante memoratus puer de Pompejis, qui *valgus* utriſque cruribus & ſecundum infimas ſpinae vertebras languens, ac dolens, ab ineunte propemodum aetate ſubalaribus fulcris innixus; haec undecimo jam anno vacua & inutilia, repente ſe ſentiens integrum, abjecit, puer praetenuis, & ſtrigoſus, atque etiam propter catarrhos edentulus; qui quinque jam annis arthrocacen in laevo brachio perpeſſus, ut Joannes Dominicus Malliochus, Medicus Neapoli percelebris, teſtari poteſt; id quod ad Paedarthrocaces & *Valgorum* communitatem advertendas dictum eſto. Alter Joſephi Jordani, vitreorum ſpeculorum conſtannatoris filius, quem omnino motionibus corporis inertem, ex improviſo reſtituendum, non fallenti judicio, praedixeram. Item alii non pauci, quos eadem ſorte potitos obſervavi junior, apud praeceptorem Julium Jaſolinum.

CAP. X.

Curandi ratio.

AD reſtituendum quidem naturalem ſuum *valgis* & *varis* habitum; prompta videtur ἡ τάξις, id eſt, directio, quam noſtri omnes, apparatu rerum ad articulum ordinato, moliuntur. Nimirum, quia verſatur animo luxationis idea, & extra vas oſſis excapitulatio, ſi dici liceat, quod vas quodque acetabulum ex illapſis diu ſuccis, & ex alimenti ſuperfluitate congeſtis concrementum aliquod accepiſſe neceſſum ſit; ob eam rem inſtituunt continuo medicamenta, quae depletura ſint ſinum, ad quam rem adſequendam neceſſaria facientes attenuantia & laxantia; haec principio volunt adminiſtranda. Sic fomenta parant *ex pingui jure ventris, & inteſtinorum Vervecis aut Vaccae, in quo diſcoctae fuerint utraque Malva, Acanthus, atque alia generis malactici.* Quam medendi rationem plane contrariam ac prorſus inverſam arbitror; quippe adſtringens, ac firmans medela congruit; accommodatis ad hanc rem Epithematis, atque Emplaſtris. Ex fluidorum autem genere ſunt *aquae* natura *nitratae*, *aluminoſae* ac *metallicae* omnes; quales Puteolis ſunt & Aenariae. Item *arenationes* ab Andrea Baccio Elpidiano, *in opere de Thermis*, atque a Julio Jaſolino Calabro, Hipponiata, praeceptore olim noſtro, *in opere de Balneis & remediis Pithecuſanis*, expoſitae. Ex arte vero paratis, ſunt vinacea ex uva, quae dat auſterum protropum; aut ex labruſca, in quae vinacea & vinum aliquorum tortivum infuſum ſit. Praeter haec ſunt Emplaſtra, quibus glutinandi, ferruminandique, vis eſt. Horum praecipuum eſt ex *gummi Tacamahaca Indum*, & *Emplaſtrum a Gulielmo Varignana, Comitiſſae inſcriptum*; itemque ex *pelle Arietina ab* Arnaldo Villanovano deſcriptum. Ex quibus omnibus unum confeceris igne commiſtis. Interim ferulis, aſſuliſve, cum ſpleniis contra receſſum oſſium appreſſis, & cum ſcita deligatione niti licebit calceo, qua parte reſiſtendum eſt, cum lamina ſubtenſa ferrea ligneas alteras aſſulas recipiente, ac ſuſtinente inferne.

Jam autem, quia vacua pagina concedit, ut conferre Lector amice poſſis, quantum

tum adeo noster hic de *valgis* & *varis* illustrandis labor, caeteris aliorum explicationibus praestet; subjungam id, quod unus & primus Ambrosius Paraeus, vir alioquin elegantissimus proposuit; ea sunt videlicet: *Vari Latinis dicuntur, quibus pedes, cruraque, intro inflexa & obtorta sunt.* Conformationis id vitium, vel jam inde ab utero est, culpa matris, quae vel eodem illo intro conversorum crurum vitio tenetur; vel per graviditatis omne fere tempus desedit, cruribus decussatis; aut post editum in lucem foetum contingit, quod ejus crura vitiose fasciis obvoluta in cunis fuerint, vel compressa, & depravato situ inter gestandum, aut ambulandi conatum, a nutrice collocata; sunt enim infantum ossa valde mollia & fere cerea. *Quibus, contrat, extrorsum pedes, cruraque, spectant & intorquentur, Valgi nominantur.* Hujus depravatae conformationis eadem, quae superioris, caussae esse possunt; utroque vitio non pedes tantum, sed & genua saepe, obliquantur. Quod qui vitare & emendare volet, ossa in locum suum, sedemque nativam & debitam, restituet; sic ut *varis* ossa foras adeo propellat quasi *valgos*, *valgis* contra introrsum quasi *varos*, reddere vellet: nec compulisse satis est, compulsa praeterea continere illic decet; alias haud firmiter stabilita relabentur. Continebuntur fasciis & plagulis appositis, his partibus, in quas vitiose ossa sese inferunt & inclinant. Parantur in eam rem ocreae ex corio elixo, capitati nummi crassitie, anteriora parte secundum ossis tibiae rectitudinem, & sub planta pedis fissae, ut undique diductae pedi, crurique, aptentur facilius: parti affectae imponetur sequens remedium.

℞. *Thuris,*
Mastiches,
Aloes;
Boli Armenae, ana drach. j.
Aluminis rochae,
Resinae Pinus siccae, subtilissime pulverisatorum, ana drach. iij.
Farinae volatil. unc. I. ⁒
Albuminum ovorum quantum sufficit; fiat Medicamentum.

Addere licet *Terebinthinam*, ne citius & vehementius, quam par est, exsiccetur. Caeterum cavendum, ne pueros, qui *valgi*, vel *vari* nuper fuerunt, ad incedendum ante cogas, quam firmatis fuerint articulis; alias composita & restituta ossa, incedendi labore praecoci, rursum excident. Quin etiam cum justum erit ad incedendi conatum tempus, obducentur ipsis calcei altiusculi, soccorum instar, supra pedium nexi, vel fibula constricti, ut ossa suis sedibus firmius contineant. Caeterum calcei solea sit ibi altior, quo pes vitiose videtur inclinare.

FINIS.

DE EPINYCTIDIBUS
ET ROSEOLIS,

Ex altis tenebris, & summa obscuritate, a postremis Graecorum temporibus, nunc primum in suam lucem revocatis.

LIBER UNUS;

Qui, Operis de selectis Abscessuum generibus, Septimus est.

EODEM M. AURELIO SEVERINO AUCTORE.

Ihi invenire aliquid eorum, quae nondum inventa sunt, quod ipsum notum, quam occultum, esse praestet, scientiae votum ac opus esse videtur; similiterque *& semiperfecta ad finem perducere & absolvere*, Verba sunt Hippocratis, *libri de arte principio*, conscripta; quod ego monitum semper reveritus, in meis de Medica scriptis quidem omnibus, atque in hoc quoque opere de Abscessibus, quantum ego judico, ad hunc usque terminum servavi, ac deinceps etiam in hac, quae superest, parte pro mea virili servabo; aversus & abhorrens ab eorum more, qui, priorum excogitatis utentes, actam rem agunt. Equidem, vidi jam diu vitium hoc extimi habitus corporis, quod *Epinyctis* a Graecis dictum est, apud Latinos non aliud vocabuli nactum; sic a posterioribus Medicae rei scriptoribus, aliisque magistris ignorari, ut ex observati numeri vitiis hanc facere minime norint: itaque ex eis affectionibus haberi consuevit, quae jam a longinquo tempore desierit, nomen tantummodo retinens, non aliquam speciem: adeoque sit ex morbis secularibus, id est, aliquamdiu vigentibus & fugacibus; veluti lichen atque mentagra, quae Pompeji magni tempore primum visa, non ad longam posteritatem extitit: vel sit ex his denique morbis, qui nuper eruperint paulo superioribus seculis, ut Syphilis, Plica, Brunnus, & alii. Verum longe aliter se res habet, ac nusquam interrumptum est malum, nostra etiam tempestate stabile, ut certius equidem reddam; quam quae fuerunt ad Sagram; etsi apud solas in eruditas foeminas vulgari *di rosole saltareccie* nomine cognitum. Porro neque discernendi mali curam Medici susceperunt, neque ejusdem curandi rationem attigerunt; indignum profecto facinus, atque omni, qua licet, animadversione, festinaque sollicitudine, convellendum: neque enim aut Medicinae amplificandae, aut Medicorum auctoritatis tuendae, aut miserae mortalitatis adjuvandae caussa patiendum est, ut error diu protrahatur; qui qualis quantusque sit, ipse cognoveris, ubi mali rationem in libri progressu didiceris, viderisque quantum acerbitatis, & molestiarum, noctu diuque exhibeat, quamdiu pertinax, quam saepe intractabile, sit; quantum ex Medico curae, ac solertiae; quantum medicaminum & exquisitorum, tum, quae interius, tum quae exterius exhibentur, expostulet: ad summam, tam crudus & insolens affectus est, quantum aliqua Syphilis & stru-

mae,

mae, quae communem propemodum, cum illa, curationem habent: quin etiam in arthritim, pessimam morbi sortem, perperam curata facessit: quemadmodum audies in prognosticis. Quas ob caussas omnes visum est, humani, ac minime socordis, hominis officium, si super eadem re tantisper mentem ac studium adhiberemus; quatenus ad justam suam comprehensionem ac lucem res obscurissima restitueretur, & a vulgarium medentium turpi praesidio, ac putido procuratu, vendicaretur. Igitur nos id, quod in terminthis atque aliis plerisque fecimus, in hanc quoque rem diligentem operam navabimus, ut plana tota reddatur; si tantum is, qui lucem altam inhabitat, cujus aliquam particulam nostris allabi sensibus concesserit.

QUAESTIO I.

De notione Epinyctidis.

NOminum verbis imponendorum ratio varia fuit Graecis auctoribus, quemadmodum Galenus explicavit, *lib.* 2. *Methodi therapeut.* *c.* 1. A laesa enim particula dicta est cephalaea, phrenitis, ophthalmia, peripneumonia, pleuritis, nephritis, ischias, podagra, dysenteria. A symptomate vero nomen acceperunt levigilia, coma, palpitatio, dyspnoea, paralysis, ilios, tenesmus. A caussa siquidem melancholia, cholera, aqua intercus, leucophlegmatia. A symptomate simul & parte affecta, cephalalgia, odontalgia, cardialgia. A similitudine ad aliquid extra positum alopecia, ophiasis, polypus, cancer, elephas, myrmecia, sycosis, morus, thymus, vua. Denique ut nonnulla brevi perstringam, a tempore nuncupati sunt ephemera, nyctalops, *Epinyctis*, instituti jam nostri sermonis materia; cujus & ipsum etymon diligentius est enarrandum: nimirum alii, quorum uni sunt Celsus, & Galenus, ab ea, quod noctu apparet, dictam volunt; alii, quorum est Julius Pollux, Aetius, Paulus, Plinius, ab eo, quod noctu molestiam exacerbat.

Jam vero te non perturbet pauca haec dissensio, quod hi quidem ad nocturnos exortus, hi ad nocturnos aggressus, retulerint nomen; id enim utrumque constare potest, auctoribus Joanne Gorraeo Parisiensi, *definit. medic.* τῶ *E.* Et Philippo Ingrassia, *comment. de tumoribus praeter naturam* 34. ac denique Ludovico Septalio, *in comment.* 2. *ad lib. Hippoc. de aere atque locis P.* Porro, quo tempore, & quibus vigentibus caussis, sua primum initia novit affectio; iisdem etiam & quotidie efflorescere, ut loquitur Hippocrates, vel exaltari, quod Paracelsistae dixerunt, id est, exacerbari, verisimile est; quanquam etiam neque perpetuum est, ut ipsa oriatur noctu, sed fere apud Celsum, id est, maxima parte; ut Ingrassias explicavit. Igitur utroque complexim nomine latam *Epinyctidem* opinari licet, & quod vesperi primum surrexerit, & quod hoc etiam tempore novos semper insultus instauret; de quibus omnibus caussis tum nascendi, tum invadendi, proprietatibus, posterius inquiremus.

Interim, homonymiae dirimendae caussa, non omittenda est altera *Epinyctidis* usurpatio, qua usus est Plinius, *l.* 20. *Natural. histor.* *c.* 6. ad notandum ulcus, quo videndi acies hebetatur, in oculi angulo perpetuum humorem manante coarctatum: fortasse autem promptius hoc nomen oculi vitio accommodavit Plinius, qui legerat apud Hippocratem, *lib.* 5. & 7. *epidem.* *affectionibus* : *circa Oculum dolores ad noctem.* Sed enim Plinius, si recte adverteris, etiam per appellationis modum, duarum affectionum discrimen prodidit; quandoquidem ocularium *Epinyctidem* singulariter, alias vero, quae nocturnam inquietem invehunt, numero plu-

rium

rium extulit: quo numero nominarunt semper Oribasius, Aetius, Paulus, Actuarius, justam quidem hujus rei mentionem professi; modicam enim Hippocrates, *lib. de aeribus, aquis, locis*, *n.* 4. & *lib.* 2. *prorrheticorum*, *n.* 18. Sunt haec de etymo, cujus etiam luculentam suam rationem audies suo loco.

CONTROVERSIA II.

De Genere morbi.

INquirentibus rite nobis *Epinyctidis* omnem naturam, prima quae se offert, generis est quaestio; in qua re statuenda non consenserunt omnes, qui de hac re tradiderunt, sive Graeci, sive Latini. Ex his primus Corneiius Celsus, *lib.* 5. *rei medicae c.* 28. retulit ad *pustulas*: atque ita etiam Plinius, *lib.* 20. *c.* 6. circa principium: Itemque Julius Pollux, *Onomastici*, *lib.* 4. *c. penultimo*: ac Synesius, *in commentariis*, ut est apud Raphaelem Volaterranum, *Physiologiae lib.* 24. *p.* 75. Sed, e Graecis, Oribasius, *lib.* 7. *Synopseos c.* 37. & post hunc Aetius, *l.* 14. *c.* 61. & Paulus, *lib.* 2. *meth. medendi c.* 11. *Epinyctidas* dixerunt *Ulcuscula*.

Novissime vero Philippus Ingrassias, ut ejus dissensionis aliquis modus esset, vi[illegible]id judicii interposuisse *pag.* 288. *F.* ut ab initio suae generationis statim *t*[illegible]uidem sit ista; verum eadem *ulcusculum* reddatur. Sed Joannes Gorraeus, *lib.* [illegible] *med. litera E.* sensit nil referre, quod illi quidem *pustulas*, hi *ulcuscula* dixerint: sunt enim & ipsae pustulae ulcuscula. Mihi vero ipse placidius res utrorumque compositurus videor; si commonefecerim Auditorem, Graecos illos auctores, neque simpliciter *ulcuscula* protulisse, verum φλυκταινοειδῆ, id est, *pustulosa* seu *pustuliformia*. Praeterquam quod & Celsus, qui *pustulas* dixit, idem & *ulcerari* post haec ipsas affirmavit.

Omnibus autem modis, utra praevaleat vis *tumoris* an *ulceris*, quaeres? mihi quidem cunctos hos interpretes observanti, neutra aut mista ex utrisque videtur; neque admodum apud hos intererit, sive *ulcuscula pustulosa*, sive *pustulae ulcerosae*, id est, intus exulceratae dicantur. Sed Philippum Ingrassiam video saepe in id procedere, ut *tumorem* vocet: idemque placuit Ludovico Septalio, loco, quem proximo capite recitabo; quod neque displicere cuiquam debet, quando magis omnino *tumor*, quam *ulcus* videtur: testimonio autem est, quod *esserae* Arabum, quae simillimae sunt *Epinyctidibus* Graecorum, habitaeque a multis etiam ipsae; inter apostemata & exituras descriptae sunt ab Avicenna, nec non ab aliis: quin & circa hanc *pustulam* vehemens inflammatio est Cornelio, qui magnitudinem ejus fecit faba non majorem: quid, quod has duas voces parum inter se distare comperies, assiduo scribentium usu?

CONTROVERSIA III.

De colore Epinyctidum.

DIversam quoque coloris faciem *Epinyctidis* tribuerunt Graeci, quam Latini. Ex his enim Cornelio vel *sublivida*, vel *subnigra*, vel *alba*, esse consuevit; post quem Virum & *liventes* etiam colore proposuit Plinius. Verum Aetio, Pauloque, *subrupta* sunt *ulcuscula*, quibus diruptis cruenta sanies effluit, quem sanguinis farctum perhibuit & Julius Pollux. Quae scribentium omnium dissentio, conspectu primo levis quidem videtur; etenim Celso *color* est *varius*, Aetio,

Pau-

Pauloque, constitutus & unus, qui *subruber* est: ad quam sententiam accessit & Pollux.

Verumtamen hos inter se discrepantes composuit primus Joannes Gorraeus; siquidem, sub *colore subrubro*, & *subnigra* & *sublivida* comprehenduntur; omnis enim sanguis etiam biliosus, sub cutem effusus, in eos colores facile mutatur: Illud autem, quod Gorraeum torsit, est quod & *album colorem* interseruit idem auctor. Cui etiam illud additur, quod & circa pustulas vehemens inflammatio relata est: res certe sic explicatu difficilis, ut offensus, incompetenti rerum consequutione, desciverit a Graecis Ingrassias. Verum enim vero, de *coloris albi* discrimine dicam ego post, brevi. Interim, quod ad conciliandos auctores pertinet, nulla inde difficultas suadetur, si heterogeneus hic Tumor statuatur; sive quidem humorum concursu, sive partis affectae varia difformitate: de qua re mox plenior, atque evidentior, demonstratio parata est, si tantisper attenderis.

CONTROVERSIA IV.

De morbi Materia, secundum priorum opinionem.

AD haec, & de humoribus, quorum vitio producitur *Epinyctis*, non leves sunt, aut silendi modo, memoratorum auctorum dissensus; Aetii, siquidem, & Pauli, opinione satis apparet sanguinem esse, qui caussa sit mali; tum inde, quod *subruber color* asseritur, tum quod *ulcuscula dirupta* sanie cruenta manant. Contra vero Celsus decrevit, *adaperta pustula*, mucosam intus exulcerationem reperiri: atque hanc humori, ex quo facta sit pustula, similem colore. Praeterea si *color* interdum est *albus*, pituita profecto erit, cui respondeat; & quoniam item *sublivida* facies ejusdem est & *subnigra*; bilem atram haec arguent: qui succi se produnt etiam nocturno motu; atque ut planius dicam, nocturna exacerbatione, quam ob eumdem humorum nocturnum motum, atque vigorem, inferunt.

Hoc binorum hominum diffidium visum est tanti Siculo Philippo, ut enodationi diffisus, alteri parti adhaerere crediderit praestabilius, quam leves aut infirmas conciliationes comminisci: apparuit autem Cornelii definitio potior, ut quae magis sibimetipsi constaret; qua definitione morbi opifex, aut pituita, aut melancholia videtur adstrui; qui duo succi nocturnos soli dolores movere possunt. Quantum igitur hanc ob caussam Celsiana propositio Philippo probatur; tantumdem Aetii, Paulique, refellitur; per quos sanguis effectrix caussa proponitur: cujus vi & natura tantum abest, ait, ut *Epinyctis* induci debeat, id est, noctu gravans dolor, ut verius *Ephemerus*, id est, diu molestans appellari debuerit. Est autem Philippo succus, qui praevalet ad effectum hunc excitandum, praecipuus nitrosa pituita, unde & *albus tumoris color* existit, & ob quam adaperta intus *pustula mucosa*; qualis in ceriis & achoribus exulceratio reperitur. Altera post hanc atrae bilis est potio, unde *sublividus* alter sit color, aut *lividus* etiam, si plus ejus humoris affinxerit; aut postremo *subniger*, si plurimus idem accesserit.

Haec Ingrassiae sententia, & Celsiana tuitio, tam multum sibi visa est efficax; ut vanam etiam existimaverit defensionem eorum, qui vellent adstruere, posse fieri, ut Tuberculum principio quidem *subrubrum*, mox in *livens*, aut *subnigrum ulcusculum*, immutaretur; quippe firmus in eo Philippus est, ut contendat omnibus modis negari non posse, sanguineam ac biliosam exsuperantiam, aut utriusque miscelam, interdiu vexatrices; pituitosam & atrabilariam, noctu graviores esse. Contra quam tamen Ingrassiae contumaciam est, quod avertere possit quispiam.

piam. Nimirum, neque *fubrubra* facile fanguinem abfolute coargui carnem vitio tactam, & alieno quovis appulfu fucci computrefcentis inflammatam, *colorem* interdum *inflammationi confentaneum* indipifci: quemadmodum, fcilicet, ex coryza videmus hyeme nares interne, atque externe, flagrare, ac per brumales rigores internodia manuum rubella, & gravi, puftula tentari.

Neque fit tam difficile Philippo, biliofum humorem noctu moveri, quando febres tertianae, & hemicranii paroxyfmi, per noctem haud infrequenter, ftatis periodis, accedant. Praeterea, neque fi bilis, aut calidus humor is, adftruatur, qui moveat *Epinyctidas*: propterea fit, ut noctu invadere non poffit: fed fatis eft, ut noctu moveatur; quippe mutatis humoris fedibus & fluctuante ipfo, clara Hippocratis doctrina, *in lib. de natura humana* 23. neceffum eft, dolorem confequi duplicem, & unde egreffus humor eft, & ubi redundat. Quibus addidit Galen. *text.* 21. *ejus comm.* hoc inprimis evenire per illos humores, qui validas habent vires; fiquidem non folum multitudine particulam in quam declinaverunt, aggravantes; fed etiam qualitate dolorem inferunt, cum excalfaciant aut refrigerent infigniter.

Atqui *humor is*, quem memoramus (inquam ego Severinus) talis ad unguem eft, qualem delineat Galenus, eft autem haec, mea quidem opinione, *pituita nitrofa & falfa*, *cum plurima fucci melancholici portione commifta*. Quorum ego duorum humorum concurfum, tum ex fymptomatis jam indicatis, fed plenius etiam exponendis, conjicio: tum ex Oribafii, Aetii, Pauli, teftimonio; qui nominatim acetum & falfa in efum abftinenda monuerunt. Porro falfa talem etiam pituitam plane augent; auget etiam acetum melancholiam, aucta videlicet hujus fubftantia, praeterquam quod acetum & aliam ob cauffam damnatur, de qua nos paulo pofterius dicemus.

Haec ego de humoribus *Epinyctidas* procreantibus habui; quaecumque autem adverfus Ingraffiam digeffimus, eadem etiam difputata putes contra Ludovicum Septalium, qui *comm. 2. ad lib. Hipp. de aerib. aquis & locis*, fuffuratum ex Philippo judicium unum idemque protulit.

CONTROVERSIA V.

Utrum calidus an frigidus fit hic affectus.

De qualitate hujus affectus non ita promptum eft decernere; nam & pleraque fuadent frigidum, & non defunt, quae demonftrent calidum: ex *frigidorum* effe ordine, ftatues utique, fi fpectaveris nocturnos adfciviffe ortus, nocturnofque motus. Sed neque colores hujus a Cornelio relati, qui funt albus, fublividus & fubniger; praeterquam humoris fubfiftentis frigidi funt facies, & indicia: quae autem affectionis diuturnitas, & adverfus multas, magnafque medelas contumacia? quae in arthritim, artuumque languores, affinitas ac tranfmutatio? quin, praeterquam in frigidas affectiones fecedat; fui etiam ipfius natura extremas corporis partes, a coloris fonte diffitas, tentare folita eft haec morbi fpecies. Poftremo Veterum auctorum curatio ad frigidiorem affectum videtur adverfa, quae multa continet calida; quale mel eft, braffica, ruta, centaurium, fefamum, calx cum oleo, fulphur, vinum: quae primus Oribafius & huic fuccedentes Aetius, & Paulus, praecepere.

Ex adverfo, de *calore* teftantur, & doloris acrimonia, & puftulatio; quae fine fervore non eft; ad haec inflammatio vehemens, de qua Celfus; & color fubruber,

ber, de quo Paulus, & Aetius, retulere: quibus factum est fortasse, ut has curandas Actuarius cum phlyctenis, calidis eruptionibus, & iis, quae a fervore ingenti *perizomata* nuncupantur; item adustionibus, *libr. 6. method. medendi c. 8.* voluerit. Sed neque febris abest semper ab hoc morbo, qui potissimum infectatur juniores hoc nostro tempore, quamvis enim Hippocrates *lib. de aeribus, aquis & locis*, *Epinyctidas* viris nominatim attribuerit: tamen in Australibus, & Meridiei suppositis, plagis id statuit; quod neque nostro placito adversatur, ac fortasse etiam adstipulatur, dum a caloris limitibus, & hypothesi, non ablegamus. Sed & crases naturasque omnium, quas sibi subjicit morbus, ad calidiorem notam hae vergunt omnes: nocent autem his calida, nam inter caetera sol, balnea, fomenta sunt cavenda, monito Oribasii, Aetii, Pauli: ita non dubium apparet, in calidis reponendum hunc affectum. Verum enim vero, quid, quod aliud ante fuerat suasum; an igitur in ancipiti judicio consistamus?

Philippus quidem Ingrassias deliberate professus est, *tumorem calidum*: quae quidem opinio minimum est consentanea Veteribus, neque rationi, sicuti mox apparebit: enim vero morbus hic heterogenea constat materia nec simplices sunt humores calidi, neque frigidi, seu utriusque modi sunt, aut utramque naturam servantes; certe sanguis non deest, qui fundamentum est humorum omnium, seu secundum naturam, seu praeter naturam habentium. Deinde & alio nomine, si Graecos sequaris, quod color *Epinyctidum* subruber est, unde & apud Celsum inflammatio vehemens accenditur: verum tamen hic sanguis plurimam adustionem agnoscat oportet, qui sublividum aut subnigrum Celso colorem facit.

At, pituita ex intervenientium humorum excludi numero non debet, quae nocturnam mali generationem architectatur: quemadmodum paulo posterius explicabo. Haec autem ex aliqua parte admista colorem album, cujus apud Celsum est mentio, facit. Verum haec nocte vigens interdiu dissipari videtur: melancholia vero adusta, de qua modo dixi, persistit firmius ac longe superat; ut ex symptomatis, & cacoethia, luculenter apparet: cujus caussa Cornelius *pessimam pustulam* enunciavit, ex qua una materia utramque qualitatem complectente; ut supra de syphilide disputans ostendi, conflatus hic morbus tum calidus tum frigidus, aut certe neuter, veluti cancer & cancrosa struma, dici potest.

Habes jam nostram de vitii qualitate & complexione sententiam.

PROBLEMA VI.

De dolore nocturno, disputatum.

NOn parum equidem anceps fui, num adsistens *Epinyctidi* dolor, periodicus habendus esset, qui nocturno tempore protinus emicat, paratosque suos aculeos defigit obnoxiis; verum periodi quotidiani, tertiani, quartani, aut alii, suos singuli paroxysmos indiscriminatim, tum diu, tum noctu, complicant: at vero dolor *epinycticus* nocturnum sibi privatim, & peculiariter, adciscit; quam ob caussam alia mihi hujus, quam illius recursus ratio videtur adferenda: propterea, relicta via vestigandarum periodorum communi, propriam aliam & singularem instituam. Referam autem primum aliorum opiniones; quorum unus Philippus Ingrassias, *lib. de tumor. praeternat.* 34. caussam omnem retulisse videtur ad condensationem cutis, & hujus meatuum obstructionem, quae a superveniente aeris frigore inducitur: Sic enim non exspirantes, sed coacti sub cute halitus mali dolorem, seu simplici sua retentione, seu cutis aliqua distentione, movent.

Sed haec Philippi ratio non satisfacit; ad hunc enim modum & diurno tempore, quod nocturno frigidius incideret, facta ejusmodi constipatione dolor vexaturus pariter esset. Adde, quod interdiu ad pluviosos & ventosos, nivososque, aeris occursus *Epinyctides* expositae dolitare deberent magis, quam noctu; quo tempore sub tecto, in concluso, & igne percalefacto, conclavi, contecta stragulis, & tentoriis, foventur membra. Quibus omnibus non sic obdensari atque adeo non sic affligi deberent *epinyctidibus* obsessae partes, itaque cutis densatio caussa simplex ejus doloris non est, sed certe alia, quae nobis est haec.

Meministi *caussam mali continentem*, positam a nobis, *melancholicum humorem, ex sanguine scilicet adusto;* tales enim ad unguem sunt naturae & corporaturae, quae vitium hoc incurrere consueverunt; hic quidem humor, ut nosti, fixus est: caeterum ad hunc accedit pituita non fixa; quae cum noctu cumulatur, caussam doloris exhibet ad hunc modum. Notum est, aridam calcem, injecta aqua, statim exardescere atque fervere; refert autem calcem melancholia, ut quae cinis & ipsa est; Galeno saepe numero testante, tum *lib. de atrabile*, tum *aliis plerisque locis*. Praeterea refert aquam pituita, ut quae frigida est & humida, perinde ut illa: itaque si fluxa pituita, ad melancholiam nocte mota, squallorem ejus irriget ac madefaciat, fieri poterit, ut excandescat melancholia, aestuansque dolorem accersat: sed sic accidit quidem, ut accreta & mota noctu ad melancholiae sedem, nimirum ad debilem partem, accedat pituita; igitur effervescet ab hac illuvie melancholia, doloremque in epinyctica compage acciet.

Atque inde quidem est, quod usum balnei, fomentique, ad *Epinyctidum* curationem tres uno consensu scriptores *Graeci*, disertis verbis, omnino prohibuerunt; quin & insolationis usu interdixerunt, eam ob caussam, quantum equidem opinione assequor, ut ne multus praesenti siccitate fieret accessus; materia certe mali spectata, quae sicca est & adusta. Denique voluerunt abstinendum & aceto; quippe quod ut ἀναγωγη, id est, fervescat humor melancholicus, facit Hippocrate auctore, *lib. de ratione vict. in acut.* atque etiam Galeno, magistrum hunc sequuto, tum *hoc loco*, tum *lib.* 4. *aphor.* 21. & 23. quod intelliges ex fermenti definitione tradita per Platonem *in Timaeo*, quae est; Fermentatio est partis terrenae motio, & in aerem conversio: ut enim per acidam substantiam attenuata ac percalefacta panis massa, sic ista circumtollitur & ampliatur. Jam igitur, ut ne ab aceto commoveatur, & exardescat humor, hic *Epinyctidis* sator, cavere jubemur unice ab aceto.

Sed enim instabis dicens, & acetum sub sulphure a Paulo Aegineta; cum sesamo vero, aut lithargyrio, ab Aetio, proposita. Ad quod quaesitum respondeo, extrinsecus quidem acetum extenuare dissolvereque tubercula, id quod adversus lienes facit, quamquam Oribasio (quod refert Aetius) pro aceto teritur cum vino potius. Ita jam plenis veterum omnium suffragiis, comprobatisque singulis horum traditionibus, ac nulla relicta prorsus ambiguitate, certum, ratumque, apparet nostrum de *Epinyctidibus* adusta natura, nocturnoque dolore, decretum.

CONTROVERSIA VII.

De parte affecta.

Post haec autem vide, num in affectus sede perhibenda consenserint auctores modo omnes citati. Porro, primus Hippocrates, mox Oribasius, Aetius, Paulus, nullam *Epinyctidibus* partem corporis praescripserunt, aut excluserunt, ve-

verum totum huic affluxui corpus patere sunt professi: sed unas tibias, ac pedes huic malo subjecit Julius Pollux. Quorum tertius, Cornelius Celsus, has pustulas eminentibus corporis partibus addixit; quam Cornelii sententiam Polluci plurimum adversantem credidit Philippus Ingrassias, qui partes eminentes interpretatus est umbilico superiores, tamquam eminentes sint, quae emineant; id est, ad summam corporis partem spectent, & caeteris incumbant; itaque, ut hos componat: id quod ad exortum nocturnum Cornelius addidit (*fere*) Philippus hoc ad eminentes partes retulit; cum magno scilicet sensus distractu, ac enormi concinnitatis injuria: piget autem Ingrassiae, viri quidem Latinarum, literarum nam neque Graecarum, non ineruditi, qui tantum elegantiae non discreverit; quae est exporrigi Graece ἐξέχειν atque extra corporis, ut ita dicam, truncum manere: id quod Celsus declarasse videtur, cum explicuit *de his raro evenientibus*, *in medio corpore*, *sed saepe in eminentibus*, *id est*, *exstantibus ramorum modo partibus*.

Sentit mecum (res, quae postmodum lecta mirum in modum placuit) eruditissimus Marcellus Vergilius, *in Comm. lib.* I. *Dioscoridis cap.* 122. cujus de hac ipsa re verba ultro patieris huc afferri; quae sunt: vocatque ille (Celsus puta) eminentes partes, quae longius a medio homine discedunt, & quasi ex trunco pendunt, quales ulnae, manus, brachia, cruraque & pedes sunt. Haec ille. Quibus vides, non discrepare quidem a Polluce Cornelium, nisi quantum hic & brachia, manusque videtur comprehendisse. Rem a Polluce fortasse non negatam, sed qui tibias saepius affici compertum habebat. Jam autem hanc enarrationem partium nudis nominibus definitam, exactiorem nos alteram ordiemur; qua demonstretur, scilicet, particulae ratio privatae, quae in singulis iisdem artubus vim morbi suscipit.

Haec nonnullis judicibus est periostium propterea fortasse, quod parte tibiae anteriore, non posteriore, visatur haec affectio; simul etiam quod acerbe dolet; membranae autem sunt, quae non mediocriter dolent. Verum haec opinio facile refellitur; primum, quod dolor *Epinyctidis* minime punctorius, neque tensivus est; quin potius inflammatorius & incensivus. Deinde perspicue videntur affectae carnes pustulis roseis undique distinctae, quod si periostia membrana vitium substitisset in principio, non spectarentur utique tubercula per carnes, musculosque, fusa: sed color pustulae subruber longe aliud declarat, quam quod competat periostio. Jam igitur, quando periostium exclusum est malo: nostra est opinio, partem, quae subluviei dolorumque malis influxibus subdita est, exteriorem carnium & musculorum faciem esse; cui cutis intima pars incumbit, hac intercapedine stabulatur mucosum illud & semiputre concrementum, in fabae magnitudinem coactum: quale quantumque Celsus citato loco descripsit. Quoniam autem cutis inficitur subterius, quae diaphana est, propterea nonnullam vitii speciem in se diffusam ostendit.

CONTROVERSIA VIII.

Definitio ex pluribus una quae recipienda.

Exacta legitima quaeque definitio, genere proximo constat ac propria differentia: quorum utrumque cum uno plura non exstent, fit inde, ut unius naturae plures una definitiones tradere non liceat. At vero perfectae definitiones humanitus non dantur propterea, quod ultimae, sicut Philosophi loquuntur, differentiae sunt ignotae: plurimum ergo descriptionibus, id est, definitionem aemu-

lantibus explicationibus, quae nimirum coagmentatis accidentibus conflatae ſunt, uti conſuevimus, quales quidem & unius rei plures eſſe poſſunt; ut in aliis, inquam, facultatibus & artibus, ita & in noſtra Medicina. Itaque *Epinyctidis* non una, ſed multiplex ejuſmodi declaratio fuit apud ſcribentes; quarum omnium optimam minime promptum eſt ſeligi. Sed neque omnes homines in delectu conſentiunt, aut neque omnes rei enarrationes pariter ſunt acceptandae: quamquam enim verum vero non diſſentit, tamen non aeque ſingularum apparet veritas. Ideo ne mirum quidem fuerit cuiquam, ſi Principum noſtrorum auctorum doctrinae, nunc a nobis in examen, aut in delectum ponantur, praeterquam quod cogit nos Philippus Siculus, (qui Paulum *in libro* 1. *Jatropol. c.* 3. cunctorum praeter Hippocratem & Galenum optimum aeſtimavit) hujus nunc teſtimonium & auctoritatem, ut & Aetii videtur renunciaſſe; quandoquidem hanc confutatam & falſi redargutam latinis praetulit, quam nos rem praeſertim non ante judicatam, aut diligenter expenſam, procedere non debemus pati; verum ad dexterum ſenſum etiam dextere non explicatas trahemus opiniones eorum, qui tradendarum nobis aut explicandarum Medicinae rerum curam ſumpſerunt; atque eo etiam amplius, quod ab Antiquioribus omnia ſua ſcripta compilaſſe confeſſi ſunt Oribaſius, Aetius, Paulus. Primus igitur, qui citatur, ab aliis, Oribaſius, *lib.* 7. *ſynopſ. c.*37. *ſic Epinyctidas* definivit: *αἱ ἐπινυκτίδες ἑλκύδριά εἶζιν ἀπό ταυτομάτȣ ἐξανθȣ̃ντα φλυκταινοειδῆ ὑπέρυθρα; ὧν εκρυκνυμένων ἰχὼρ ὕφαιμος ἀπωῤῥεῖ, ταῦτα τῆς μὴν ἡμαίρας ȣ πάνυ ενοχλεῖ, νυκτός γαρ ἐπόδυνώ ἐσιν μᾶλλον, ἢ κατα το ἕλκος.* Quorum is latine ſenſus eſt, *Epinyctides ſunt ulcuſcula ſponte naturae erumpentia, puſtulis affinia ſubrubra: ex quibus diruptis ichor ſubcruentus emanatur, per diem non magnopere excruciant; per noctem vero magis, quam pro ratione, ulceris dolore torquent.*

Appenſam hanc definitionem ſua lance reprobavit Ingraſſias, quod duo adſtruat; alterum quod ex ſanguinis exſuperantia productus affectus ſit; alterum quod noctu pluſquam ulceris ratio poſcit, indoleſcat; qui dolor ex ſanguinea materia profectus interdiu potius advenire deberet. Sed nos hanc oppugnationem nullam fecimus in Controverſia tertia. Itaque cum ſibi res conſtet, quod ad hoc ſpectat; nam neque aliud animadvertit Philippus, caeterum ſupereſſe videtur, ut Graecorum definitio, cum ea, quae Latinorum eſt, & prima Celſi conferatur; quam nos rem hercle ſine auctorum invidia peragemus.

Ait Cornelius; *Peſſima* puſtula eſt, quae *Epinyctis* vocatur, ea colore vel *ſublivida*, vel *ſubnigra*, vel *alba* eſſe conſuevit: circa hanc autem vehemens inflammatio eſt; &, cum adaperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa: color eſt humori ſuo ſimilis, dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt, neque enim ea faba major eſt, atque haec quoque oritur in eminentibus partibus & fere noctu: unde nomen quoque a Graecis & *Epinyctis* impoſitum eſt. Haec ille: quae non eo quidem inſtituta videntur, ut brevi morbum finiant, ſed utcumque doceant & exponant: itaque enarratio eſt diexodica potius, quam periodica; ac potius hypotypoſis, quam ὁρισμὸς; atque adeo non cadit in numerum, & comparationem, aliarum definitionum. Tametſi rectam hanc doctrinam, & cum Graecis utriſque conſentientem, & nunc aſſerimus, & ſupra oſtendimus. Verum enim vero, poteſt ex tot omnibus una definitio concinnari, quae ſit; *Epinyctis* eſt puſtula, vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba; circa quam vehemens inflammatio eſt, & in qua adaperta reperitur intus exulceratio mucoſa; perdolens ſupra vitii magnitudinem, oriens in partibus eminentibus fere noctu. Hanc quidem orationem videris ab Oribaſiana diſcrepare in genere, in colore, contentis. Sed diſſenſus iſtos omnes nos ad conſenſum revocavimus. Atque ita liberum eſt cuiquam, vel hunc vel illos auctores ſequi.

Sed

Sed post haec examinanda restat sententia, definitioque, Julii Pollucis; qui ait; ἐπινυκτὶς πλυκταῖνα ὑποπέλιδνος, ὕφυγρος, ἔναιμος περὶ κνήμας ἐν νυκτὶ γενομένη. Quae Latine, sunt me quidem interprete; *Epinyctis est pustula sublivida, humore suffusa, sanguinem referens circa tibias, pedesque, noctu exoriens.* Hujus definitionis sensus partim tuetur id, quod Celsus de colore sublivido, invasuque nocturno, expressit: partim amplexatur sententiam aliorum, qui, de materia sanguinea, contenta perhibuerunt. Quamobrem errasse comperitur Philippus Ingrassias, qui eamdem hanc cum Cornelio convenire, a Graecis vero discrepare, judicavit. Quin etiam in eo deliquit, quod hanc ex eodem Polluce recitavit, perperam interpretatam ad hunc modum; Pustula sublivida, modice extumescens, plena sanguine; in tibiis & pedibus fere noctu infestans. Porro quod τὸ ὕφυγρος modice extumescens redditum sit: haec non respondent vocabulo, quod subhumida valet. Deinde quod γενομένη genita, noctu infestans versum sit, hoc quoque falsum: in qua re magis accusandus est Philippus; qui, cum in nocturno morbi exortu consentiant Cornelius & Pollux, tamen statuit, contradixisse Celso Pollucem, qui noctu molestantem *Epinyctidem* fecerit.

Ad hunc, inquam, modum reliquit Philippus, definitionem Pollucis adferens, non tam quidem ipse, suo ipsius judicio, quam lexicorum testimonio fretus; non minus autem lapsus est Rudolphus Gualterus eruditissimus alioqui Pollucis interpres, qui ὑποπελιδνόν lividum transtulit, nullo inter πελιδνόν, καὶ ὑποπελιδνόν lividum & sublividum discrimine facto; quasi vero gratis & libidine temeraria τὸ ὑπό praepositum fuerit; non spectato plane, quod in definitionibus nil temere proponatur: quod magis mirum fuerit, quod τὸ ὕφυγρος subhumida est interpretatus, quasi vero retulerit hoc nomine τὸ ὑπό reddere, in altero vero nil retulerit.

CONTROVERSIA IX.

Epinyctides Graecorum, Esseraene sint Arabum.

HAec controversia praeclaros habuit disceptatores; quales fuerunt Joannes Manardus, Joannes Tagaultius, Philippus Ingrassias; inter quos equidem ausus surgere non fuissem, si disputationem hanc dissimulare licuisset. Verum interpellavit me Problema majorem in modum, quam ut silentio praeterire potuerim. Referam igitur, qualis qualis sit, opinionem meam, rationibus alioqui pro hac allatis, quae displiciturae non sint, si tantum aequos ac doctos judices nactae fuerint. Tagaultius *lib.* 1. *c.* 2. disertis verbis professus est, Arabum *Esseras*, *Epinyctidas* esse Graecorum. Sed Manardus, *lib.* 7. *suar. epistol. medicinal.* 2. Graecorum *Epinyctidas* praecise contulit ad *Esseras* Avicennae: cujus illa descriptio legitur *lib.* 4. *fen.* 7. *Essere est pustula parva, lata sicut vesica, & ad aliquantulam tendens rubedinem, & pruritum faciens, & angustias; eveniens subito secundum plurimum; & accidit quandoque, ut currat ab ea humiditas, & fortasse est sanguinea, & secundum plurimum fit vehemens in nocte, & ejus angustia fit in ea vehementior; & ejus tristitia.*

Quae magnorum quidem hominum, sed levi collationis examine concepta, opinio, haud mihi diligentius expendenti probari potuit: sed neque probabitur fortasse, cui rationes hae, quae sequuntur, fuerint perpensae: quas tu quaeso purgatis auribus audi. Principio *Essere* videtur affectus ex acutorum genere, quod & modus generationis declarat, qui cito fit, ut Avicenna docuit, & cito etiam dis-

sol-

ſolvitur, ut recte notat Philippus Ingraſſias; qui teſtatus eſt experimentis, tum in ſe ipſo, tum in aliis perſaepe factis, ſola venae ſectione, internaque ferventis, bilis ac ſanguinis, frigidae copioſo potu; vel cujuſpiam alterantis cremoris refrigeratione, ſanatos; quin etiam interdum ſanguinis duntaxat miſſione corpus adeo refrigerari periculum feciſſe aſſerit, ut extemplo detumuerit cutis, atque ex aſpera levis reddita fuerit; extincto enim (aliquanto poſterius ſubjunxit) fervore, remotaque illius cauſſa, continuo defervescit ſanguis.

Quod ſi Philippi teſtimonium inficiaberis; en principem Avicennam, qui conceptis verbis ait, & cauſſa eſt ejus *Eſſere*, ſcilicet, (quod indeclinabiliter effertur) *vapor calidus elevatus in corpore ſubito, aut a ſanguine cholerico, aut a phlegmate baurachio: baurachium* autem Dinus interpretatur *ſalſum*, quod eſt admiſtum cum cholera. Huc autem vide, quae de vaporis materia ſcripſit Nicolaus, *ſerm.* 7. *ſum.* 1. *tract.* 9. *c.* 19. Et recte quidem atque conſtanter, inquam, ejuſmodi traditur hic halitus, quando pruritum etiam invehere dictus eſt apud Avicennam.

Affectus igitur hic apprime calidus apparet, tum ex his, tum quod anguſtiam, id eſt, aeſtum vehementem, ut in variolarum eruptionibus Nicolao teſte inducit, febremque tertianam accerſit, materiae ſcilicet utrobique fervidae communitate: qua fit etiam, ut nunc praecedant hae febres, ut dictum eſt, nunc ſubſequantur, quod ex Arabum etiam ſententia propoſuit Ingraſſias, *pag.* 198.

Atqui tot, & tam multum, calidae notae neutiquam ab ullo Graecorum attributae ſunt *Epinyctidis*: quin etiam ſi recte perſpicis, haud ita multus huic impoſitus fervor eſt; quando nulla viſcerum internorum attemperatione, vel refrigerantium oblatione, curata eſt affectio: verum per exſiccantia & horum plurima calida, licet exteriora quibus & qualibus unis, plurimum haeſiſſe Veteres apparet: quando & talia ſunt ea, quae praeceperunt omnia, & exſiccationem in primis nominavit primus horum auctor Oribaſius, mox Aetius, & ipſe idem Actuarius, *lib.* 6. *meth. Med. cap.* 8.

Sed extra Graecos, Cornelium Celſum etiam requiramus, qui de morbi genere videatur ſenſiſſe, ac certe contumacem, & longum profeſſus eſt, *cujus colorem lividum, ſubnigrum, album, humori ſuo ſimilem; deinde mucoſam exulcerationem adaperta jam reperiri dixit.* Id declaravit & remediis, quae adhibenda voluit: nimirum, ut qui tentatur hoc morbo vir, deſudet in balneo, ſimulque ſuper eas puſtulas nitrum inſpergat, oleoque vinum immiſceat, & ſic ungatur, tum deſcendat in ſolium: ulcera vero ex puſtulis facta tollet, ait, argenti ſpuma cum ſemine foenigraeci miſta ſic, ut his invicem roſa, atque intybi ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo fiat. Haec ex Celſi doctrina *Epinyctidos* eſt vitioſitas: quam vidit, & Joannes Manardus, id teſtatus in *lib.* 7. *epiſt.* 2. minime autem naturam ejuſdem comprehendiſſe videtur Philippus, hujus auditor; cujus opinio fuit, *puſtulas eſſe fabiformes, artubus ac toto corpore confertim apparentes; brevique, non diu, permanentes.* Chronicus autem affectus *Epinyctis*; ſiquidem quae *peſſima puſtula* eſt, ea melancholica: ſed haec difficilis curatu ſemper, ac plane refractaria eſt.

Ex his igitur omnibus, ut ad propoſitum revertamur, plane perſpicitur; acutum hunc *Epinyctidis* affectum, quales Arabum *Eſſere*, non eſſe, ſed chronicoteron; ac tum propter alia, tum quoniam in tibiis, & eminentibus tantum partibus, naſcitur, & calidioribus remediis vincitur, rigidiorem. Accedit, quod nullam ejuſmodi puſtulam, ex qua vel ſanguis, vel ichor, vel quivis alius humor manaret, conſpexiſſe nobis aliquando permiſſum eſt; per habitum namque ſenſibus occultum diſflantur, ait Philippus citato jamdudum loco. Vide autem, ut mihi

la-

laborem repetendi leves, & quae idem Ingrassias de Arabum in hac re perplexitate comprehendit, *pag.* 188. *&* 190. etenim, & si nonnulla sensisse cum Graecis videntur, tamen in caeteris non constitisse sibi se produnt.

Jam ergo postquam *Essere* Avicennae *Epinyctis* non sunt; alios auctores exponi tibi petes. Ad quod quaesitum respondeo; Serapionem vetustissimum, inter Arabas Medicos, scriptorem, *Esseras* discrevisse in duplices; *altera forma* ducitur a sanguine cholerico, quam materiam atque exortum attestantur vis & acrimonia; partes extumescentis rubor; aestuatio magis interdiu quam noctu; ac levamen ex refrigerantibus pharmacis, & phlebotomia. *Altera species* exoritur ex phlegmate salso *baurachino*: cujus notae sunt aestus noctu major, dilutusque tuberculi rubor; & levamentum ex pharmacis detergentibus, & exsiccantibus, & citra sanguinis detractionem perpurgatio corporis ex medicamentis extergentibus, atque emundantibus, propria substantia. Haec ferme Serapion.

An igitur ex duabus his *Esserae* modis, posterior, qui noctu praevalet, *Epinyctis* Graecorum est? Haec sane opinio non parum probabilem se facit his, qui sinceriorem Arabum doctrinam sequi velint. Porro praeter hunc unum Virum videntur caeteri corrupto judicio, & commentitia, scripsisse. Sed neque ab his, si modo Philippo credimus, eximitur Avicenna, qui Graecorum auctorum, & primi Serapionis, consultis aeque codicibus, res utrorumque confusit. Primum enim Serapionem sequutus, & diurnas fecit *Esseras*, & nocturnas: mox ad Graecos latus *Esserae* definitionem, partim ad *Epinyctidis* graecanicae modum concinnavit; partim etiam de suo addidit halituosam materiam. Deinde vero Curationem, quae apud Graecos tantum externa est, spreta ejus, quae apud Arabas est, diurnae *Esserae* medicationem internam retinuit, utrique i. e. nocturnae, ac diurnae, communem; qua quidem re quid incertius? quid instabilius? quid indignius Professori fideli, gravique sit, ait Philippus. Verum enim vero, non potuerunt ad Graecorum dignitatem, ac majestatem succedentes barbarae scholae castigatissime, ac limpide, ex omni parte philosophari; necessum profecto in horum doctrinam nonnulla irrepserint, quae, aut sinceritate, aut firmitudine, aut splendore defecerint, ut in anatomica, botanica, & nominum interpretatione, plana res est.

CONTROVERSIA X.

Quod Epinyctides Graecorum non sint Arabum Benat noctis.

AVicenna, *l.* 4. *fen.* 7. *tract.* 3. *cap.* 10. quod est inscriptum *de Benat noctis*, memoriae mandavit haec: *si quis passus est desudationem cutis & oppilationem pororum, & bonitatem digestionis, quandoque accidunt in frigore noctis pruritus, & asperitas, & Bothor parvae, quae nominantur Planta noctis; & caussa est retentio ejus, quod oportet, ut resolvatur, propter constrictionem pororum in radice, quam adjuvat, & in qua addit soliditas frigoris; & proprie in hora, in qua multiplicatur digestio; & sequitur multitudinem ejus multitudo vaporis, & aer noctis; & propter illud nominatur Planta noctis, quia plurimum accidentium ejus est in nocte: & de dispositionibus hujus passionis est, quod pruritus in ea fit vehemens, & delectat prius, deinde perducit ad dolores vehementes, quos efficit in locis pruritus.*

Hunc ita descriptum morbum Philippus Ingrassias sensit Graecorum *Epinyctidas* esse; primum indicio sumpto a nomine, quod insultum in nocte significat. Deinde argumento ducto a generationis modo, qui est per condensationem cutis;

ex qua caussa, noctu existente plus hoc tempore dolor, quam interdiu, accedat necesse est. Post quae, & definitionem *Benat* non traditam ab Avicenna, ad hujus sententiam, conatur tradere Philippus; quam multo scilicet, tam irrito labore; quando gratis & ex suo cunctas definitionis particulas comminiscitur potius, quam ad Avicennae sensum accommodet. Itaque piget ambages ejus & vanam confirmationem repetere; praesertim, quando referat magis apud suum auctorem legi omnia.

Interim nos ab *Epinyctidis* opinione *Benat.* longe removemus; vel hoc uno argumento, quod *pessima pustula Epinyctis* est, attestante Cornelio; cui super omnes adhaesit Philippus: *mitissimae* vero inter omnes *Benat*, quod cum bona sanguinis concoctione conjunctum est. Adde, quod *Benat*, Avicenna auctore, principio quidem delectationem, mox dolorem vehementem inducit; at vero nulla unquam ab *Epinyctide* delectatio est. Praeterea multo pleto plenius coibit cum *Epinyctide*, vel Avicennae verbis, *Essere*, quam *Benat noctis*; est autem illa ex hoc ordine rejecta; ergo multo magis & *Benat noctis*: quare non est hoc utique *Epinyctis*.

Jam igitur quoniam incerta res est *Epinyctis*, & sic obscura nostro saeculo, ut pro morbo jam obsoleto sit habita; nitemur mox ipsi non exoletum, & obscurum, ostendere, sed eum, qui quotidie cunctis liceat observari. Rem sane difficilem ac plane incredibilem; verum ego plurimum probabilem, & certam omnino reddam, si modo Deus optimus maximus largitor intelligentiae praesit; in quam rem illud facio sermonis initium.

FINIS.

LIBRI

LIBRI PARS SECUNDA.

DE ROSEOLIS VOCATIS SALTANTIBUS,

CONTROVERSIA I.

Primum autem de harum nomine.

Ajorum nostrorum memoria, vulgo percrebuit affectus, cui *Roseolae Saltantis* nomen; quo per vulgus trito meis hisce sermonibus, quos ad Latinos homines scribo, equidem abstinerem; siquidem proprium suum, id est, a doctis impositum aliud cognoscerem; verum admitto coactus, quod expedit, ut nil relinquere videar eorum, quae ad stabiliendam comprobandamque futuram nostram sententiam faciunt; facit autem & vulgaris appellatio, seu potius per hanc notata res quaepiam, affectus nempe praeter naturam; cui si nostris & amicorum doctrina praestantium fidere licet observationibus, tum quidem *est macula subrubra, faeculenta, tumoris intrinsecus non expers; sed sub indicata modo facie recondit tuberculum, quod tactu fabae vel lupini magnitudinem, ac formam, refert, dolore se declarans non mediocri, tum etiam praeter tuberculum, interdum etiam ulceratum aliquem praefert ac pustulam*. Quae triplex vitii species non una perpetuo particula corporis insidet, sed per artus omnes manus pedesque varie vagatur: sunt autem & qui testentur a minimo digito ad singulos ordinatim alios, atque ab alterutra manu in alteram propagatam; per truncum vero nunquam visam meminimus.

Quam ipsam tum formae, tum sedis inconstantiam, aliquando advertentibus nobis; ac quemadmodum licet exprimere studentibus, visum est, ut inconstantis naturae sit dicendus Abscessus, si tamen *Abscessus* nomen non presse, sed laxius, ut in aliis observavimus, factum accipiatur. Quod ipsum nomen eo accipere debes libentius, quod ab antiqua vulgarium appellatione non discrepat. *Roseolas* enim intelligo bifariam; vel quod rosarum imaginem, & colorem, prae se ferunt; vel quod rosidas quasdam inspersiones repraesentant. Dicuntur autem *saltantes*, seu *salturiciae*, quod tibias privatim occupare consuetae, per dolorem & irrequietem faciant, ut stantes homines salturiant; id est, tibiis alterne sublatis, aut terra pressis, crebro agitentur.

Quamquam hujus ejusdem appellationis & altera ad discernendum est imposita ratio, quam mox exponam, nempe *Roseolae* simpliciter dictae, quae manibus, pedibus, auribusque, defixae visuntur, *Perniones* sunt alias dicti Latinis; *saltantes* vero, quæ indefinitis & incertis sedibus inhaerescunt, vagisque excipiuntur hospitiis. Itaque non abs re, per vulgus hominum expertorum additum *saltantis* est *discerniculum* quasi sint hae quidem inconstantes ac vagae; *Perniones* vero partium certarum vitia. Quas ob res aperti convincuntur erroris hi, qui *Roseolas saltantes* cum *Pernionibus* confundunt; adeoque multo maxime lapsus est Gabriel Falloppius, qui *Pernionibus* obnoxias fecit virgines, quibus suae non procedunt expurgationes menstruae; quasi vero *Perniones* interiores caussas agnoscerent, quae duntaxat, ab hyberno frigore ortum habent.

CONTROVERSIA II.

Quod Roseolae *non sint Chymethla Graecorum*, *aut Perniones Latinorum*.

HIs etiamsi constantibus, tamen non, ut oportebat, adversis; plerique sunt nostrorum hominum, qui morbum hunc novum minime patientes, ad *Chymethla*, seu *Perniones*, retulerunt; nixi tum communi aliqua tumoris, doloris, coloris, imagine; tum quod *Perniones*, calcaneis insidiantes, *Roseolas* appellare vulgo consuevere. Quae tamen opinio se falsam prodit planis utrorumque discriminibus, caussarum, & morum. Siquidem *Perniones* non aliter producuntur, quam a frigore, brumaeque rigoribus; quo tempore ad extremas corporis partes, ad internodia scilicet manuum ac pedum, ad horum calces, & ad digitorum utrorumque membrorum extrema, atque etiam ad aurium infimas pinnas, supremosque lobos, & ad omnem earumdem ambitum & flexuram; excitantur *noduli* quidam, atque Tubercula dolentia, & supra naturalem carnis colorem aliquo rubore, vel livore tincta: unde fortasse *Roseolarum*, aut *Rosellorum*, vulgo dictorum, est nomen; propterea, quod hi talem aut colorem, aut figuram & formam, habent.

Ita jam apparet *Pernionum* externa privatim caussa, & non maligna: *Roseolarum* vero *saltantium* interna & maligna ex aliis, quae postmodo disputabimus, ostendetur. Interim quaenam *Roseolarum* sit natura, & ad quod ab Antiquis descriptum vitii genus sint referendae? an vero non fuerunt hae Veteribus cognitae? difficilis profecto definitu res, ac maxime incerta: praesertim quando doctum nullum in hac re ducem habeamus, ac de nomine quidem pervia conjectura fit. Verumtamen adlaborabimus nos probabilius hac de re judicium, ac nostrum, in re tam obscura, studium & industriam desiderari non permittemus.

CONTROVERSIA III.

Quod Roseolae *non sint Terminthi*.

HIppocrates, *6. epidem comm. 3. partic. 37.* prodidit *mariscis* laborantes, inter caeteros morbos, non premi *Terminthis*; qui, teste Galeno, *nigrae quaedam sunt pustulae, in tibiis maxime orientes; a figurae, coloris, magnitudinisque, similitudine, quam cum terminthorum, id est, cicerum fructibus habent, appellatae*. Equidem ejusmodi nostrae *Roseolae* facile videbuntur, si *Terminthorum* accidentia singula spectentur; primum quidem hi, ad atrabilariam materiam relati, per *mariscas* ex hausti desinunt, ut phagedaena, ulcus lepra, vitiligo. Deinde, niger istorum color refertur a Gal. *in hoc loco*. Tertio, tibias infestare maxime soliti sunt. Quarto, cicerum figuram, colorem & magnitudinem, aequant. Quinto, universo suo perspecto charactere, gravis & contumax *Terminthorum* affectus videtur; praecipue, quod alii Graeci dixerunt hoc *phyma*; *cum adnata pustula, quae cum extenuata dirumpitur, ulcus parit*; ut nos, *in lib. de novis observatis Abscessibus*, explicavimus.

Quae quidem singula non dissentiunt a natura vulgarium *Roseolarum*. Quod enim ad communem materiam, contumaciam, & sedem affectam pertinet, haud sane de his dubitaverit aliquis; caetera vero plurimum ad eam naturam accedunt, neque ego de colore ambigo; licet ambiguitatem aliquam exhibuerit Galeno, qui prin-

cipio

cipio quidem statuit nigros *Terminthos*, deinde cicerum dixit similes colori, qui plurimum quidem flavi, vel, ut vulgo dicunt, albi sunt: caeterum non desunt, qui sunt nigri, fortasse igitur nigris animo conceptis, ciceres simpliciter, & absolute protulit, aut subnigros verius & nigro virides; quales Dioscorides Alexandraeus, ac Julius Pollux *Terminthos* proposuere.

Major haesitatio est de figura & magnitudine, & omnino de tumoris genere; porro, sicut aliquanto posterius ostendam, atque ut nomen indicat, *Roseolae pustulae sunt latae potius, quam Phyma ac Tuberculum*; *Terminthi* vero *Phymata sunt ac Tubercula elata, supra cutem & rotunda, non lata & fusa; suntque superne pustulata, ut Graeci definiverunt*. Qua una re jam constante, & figura, & magnitudo, & habitus *Terminthorum* non is videtur, qui *Roseolarum*. Quid autem si addideris summe repugnantem notam, quae est, *Roseolas* noctu praesertim molestissimas & acerbissimas esse? id quod utique de *Terminthis* significatum ab antiquis, aut a nobis compertum non est. Ita jam satis apparet, argumentis interim aliis pro tempore missis, diversa plane vitia corporis *Terminthos*, ac *Roseolas* esse.

CONTROVERSIA IV.

Quod Roseolae non sint latae pustulae, ab Hippocrate memoratae.

ALterum nunc Problema se offert: quandoquidem ex pustularum latarum ordine posuimus *Roseolas*; an has expertus fuerit Simon, cujus meminit Hippocrates; *l. 6. epid. comm.* 2. *sentent.* 30. per heac; *latae pustulae non admodum pruriginosae, quales Simon hyeme habebat: qui cum ad ignem inungeretur, aut calida lavaretur, juvabatur, vomitus non juvabant, puto si quis calida fomenta adhibuisset utilitatem percepturum*. Non est, inquam, admodum difficile, ut unus idemque morbus sit, atque ille fuerit; nimirum hoc suadet latae pustulae conditio non admodum pruriginosae. Deinde, quod per hyemen vitium hoc hominem tenuerit, quo tempore vigent *Roseolae*. Tertio, quod ad ignem inunctus, & calida lotus aqua, levaretur, non autem vomitu; fortasse quod humor melancholicus, qui vitii auctor erat, per eam viam ab inferioribus tractus non vacuaretur. Praeterea monstratur humor is frigidus, & discussu contumax, ex pustularum pressula forma; quippe calidorum acuties est, & celeritas; ut notat Galenus, *in hoc. comm.*

Haec certe singula si contuleris & comprobaveris cum vulgari *Roseolarum* affectu, speciem unam utrorumque feceris. Verum enim vero laxa nimis, & infirma duorum sibi invicem similium est conjectura; imo vero pleraque similitudinis capita non adsunt, & illa quidem plane maxima; & quod ab igne & calidis plurimum irritantur *Roseolae*, ut quae atrabilario succo praecipuo constant; & quod deest his character inquietamenti nocturni, quo privatim ab omnibus aliis secernuntur: quare non crediderit recte quispiam, ut vulgarem hunc nostrum affectum ibi comprehenderit Hippocrates.

QUAESTIO V.

De formis Roseolarum, *secundum vulgarium hominum opinionem.*

NOn una est apud omnes *Roseolarum* forma: verum aliqui sunt, qui statuunt, macularum modo cutem supremam lambentes & efflorescentes; quorum opi-

nantium alii requirunt dolorem in his & colorem livescentem, atque opacum; alii etiam rubescentem: sunt autem & qui florida facie, ac levi qualibet molestia, sunt contenti; hique ipsi plus loci subterius comprehendentes, plusque tuberculi, quam maculae, modum volentes: sunt autem & hi, qui putant ad suppuratum easdem venire, typumque habere strumarum; terminthorum autem fortasse dicerent, siquidem hos cognoscerent, a nobis plus uno loco descriptos; atque ita per universum corpus hos dicunt esse, & ad ulcerationem etiam deducunt. Praeterea, sunt & qui nominant dolores arteticos (interim articulorum, an artuum, ety o spectato) dummodo noduli quidam rubei circa manuum, pedumque digitos, & comprehensionem appareant; ac denique, reputant alii symptomatum ejusmodi comitatu calidum, alii frigidum affectum; nec desunt, qui promiscuum faciant etiam.

Hae sunt multiplices, ac vulgares, hominum opiniones de *Roseolarum saltantium* forma & natura. Verum falsi deprehenduntur opinantes, hi cuncti; quod non memorant ulli proprietatem ac diorismum, qui est invadendi noctu; quem nos tam singulariter spectamus, & quam privatam & propriam affectus conditionem affirmamus; quae autem ejusmodi non sunt, eas a verarum *Roseolarum* numero facile relegamus. Sed ipsi interim istarum formam enucleatius edifferemus.

QUAESTIO VI.

De charactere Tumoris.

INfinita pene, sicut in arborum malis omnibus adverterunt Botanici: sic in Abscessibus est, seu naturae fallentis, seu morbi cum suo materiarum comitatu luxuriantis, varietas; formas eorum seu verius difformitates inducentis, tam multa horum genera, tot vultuum species, tot figurarum discrimina, tot colorum & maturitatis modos non tam evestigarunt, quam exprompserunt utrique: quae ut nunquam satis pro dignitate speculabitur aut comprehendet unusquispiam, sic non ad unguem, aut exponet, aut graphice delineabit. Quis enim tam solerti sit iningenio, qui singulas suas conformationes methodo comprehenderit? aut qui tam felici sit stylo, ut explicare possit, in his sessilem formam, in his extumescentem globum, in aliis ambitus in rotunditatem circumacti, figuram; in aliis informem pulmonis tumorem? qui quidem a mammarum crassiore longitudine, qui a pannaceis rugis describantur; quidam corpore toto vegetius habent; quidam qua parte tantum illustrat calor, sunt tales; qua vero frigidus humor incumbit, emortui. Sunt aliqui in varicosum, gibbosumque, flexum circumducti; aliqui panis instar coacti: nonnulli tuberculosi; nonnulli bifidi, trifidique; qui pedunculo nitentes; qui lata basi, sed in turbinem elati sese producunt extra prominuli; videbis & reductos, fossulatos & resimos: praeterea pyramidis, coni, columellae, verrucae scopuli, grandinis & clavi, forma: succurrunt & animantium genus aemulantes, talpa, testudo, myocephalon, polypus, ranula, myrmecia, condyloma, unguis, ala, lichenes; & ex vegetantium ordine sycosis, uva, melon, morus, terminthi, glandulae, amygdalae, thymus, lenticula, milium, hordeum, porri; & quis sub compendii praescripto referat omnia?

At equidem si recte mentem & oculos per omnia conjicio; non vulgaris & obvia, sed *insolens* & *singularis* apparet *forma Tumoris* qui *Roseolarum saltantium* promeritus est nomen; hunc equidem nulli conferam ex memoratis, nam hi omnes aperti, revulsique propemodum e corpore; *noster hic* non tam extra, quam

intra sua limina Tumor est. Verumtamen observaveris *circa sua septa latiusculum, sed uniforme substare tuberculum; quin verius tubercula plurima semet*, ut dixi, *singula suis quasi latebris occulentia*: ob id autem, quod unitate contenta non sint, ob id ipsum a majoribus nostris *Roseolae* numero plurium sunt nominatae: sed ut *communi suorum omnium complexu non multum exsuperantem conficiunt turgorem*, ita etiam singula pressulam referunt rotunditatem; adeo ut recte quidem fabis contulerit Cornelius; nos quoque lupinis aequiparavimus: itaque si nostra haec referas ad summam unam, est hoc Tumoris genus fusum ita, ut homines nullos lateat duntaxat peritos. *In qua ipsius circumscriptione*, si quidem oculate perspexeris, *visentur & quasi radii quidam ex albo rubescentes*, *quas sanguineas ego fibras existimo*, *per cutem humoris alluvie translucentes*: credo autem, & has insignius alterari, luculenterque turgescere, ubi per noctem dolor incurrat; si vel intendantur ipsi, vel rem comprehendere sub maligna luce sentientium oculi possint.

CONTROVERSIA VII.

De differentiis Roseolarum.

AD haec autem discrimina *Roseolarum* sunt exponenda; ex qua una re plurimam lucem huic universo sermoni manaturam confido. Comperimus tum aliorum auditione, tum observatione nostra, *duplices* esse *Roseolas*: alter modus est nulla non anni parte molestantium, & ad plures etiam annos, etiam adversus excellentia medicamenta contumacium; quippe quae ab adusta melancholia, nitrosaque pituita proveniunt; ob utrorumque gravitatem, crura, tibiasque, potissimum adfligentes; quas private comprehendit, proposuitque nobis, Cornelius Celsus, qui colorem sublividum, & subnigrum, illis attribuit pustulis, pessimis nominatis; item quas definivit Julius Pollux, ad Cornelii sententiam maxime accedens auctor.

Alter *Roseolarum* modus est lenior, brevior, & curatu facilior: imo, quae per se ipsas discedunt appetente vere, quae hyeme fuerant ortae; superiores autem partes, i. e. manuum, articulos & internodia tentare consuetae, pruriginosae. ac de uno in alios digitos, deque sinistra in dexteram manum vage, in metacondylis vero natae, ad extremum discessum ungues ab radicibus plerumque divellunt, proprietates nimirum, quae in alteris non sentiuntur. Haec ego de utrisque discrimina & observationes collegi: quae medens, usu tute comprobare possis omnia, si dulci quidem & accurata rerum istarum contemplatione gaudeas.

CONTROVERSIA VIII.

Epinyctidas Graecorum Roseolas *esse vulgi saltantes*.

HUjus mihi Problematis demonstrationem, rite, recteque, instituenti necessarium videtur, ut definitionem sive Graecorum, sive Latinorum, & horum praecipue Cornelii comprobem, nostris ad unguem *Roseolis* accomodatam: id autem non fit nisi per expensas, collatasque particulas ejusdem definitionis: ex his autem primum occurrit genus, quod est apud Graecos quidem *ulcuscula*, apud Latinos vero *pustula.* Haec igitur utraque appellatio nostris *Roseolis* primum congruat oportet, ut caeteram ostensionem complere possimus; atque adeo monstran-

dum

dum est, duas illas voculas discriminis complecti nihil, aut parum.

Primum igitur ne displiceat, quod ἑλκύδρια, *ulcuscula* dixerit Paulus, hoc alioqui nomine non usus exacte. Porro vocabulum aut *ulceri* significando non est allatum, aut *tubercula* denotat. Quod enim ad priorem partem pertinet; quomodo quaeso te ἀπὸ αὐτομάτου sponte, quod Paulus ait, ἐξανθοῦνται efflorescunt? nempe *ulcera* non efflorescunt: praeterea quid *subrubra* dixerit *ulcera*, quorum nulla unquam ab aliquo dicta sunt *rubra*? quin neque dici vere talia queunt, quando ruboris catigorema, praeterquam solutis sive ulceratis ipsis partibus, & carni, corio nudatae, non competit.

Attributum igitur aptius *tuberculis*, quam *ulcusculis*, *rubor* fuerit; atque adhunc modum etiam, *ulcusculi* nomine videtur usus Auctor libri *de virtute centaurii cap.* 4. *P.* qui ait *Juvat etiam ulcuscula, quae fiunt in capite spissa, & parva, & rubicunda, parvis papillis similia; & phygethla spissa, parva, & rubicunda; permistus cum aqua, & abraso capiti inunctus succus.* Enimvero ulcuscula dixit papillis similia, ac si dixisset tubercula, pustulasve: similiter & ulcuscula eminentia in partibus corporis dixit Galenus, *in l.* 5. *de compos. medicam. secundum loca cap.* 7. Quo autem modo ulcera emineant, quae natura non eminent, sed cava sunt & abrosa?

Praeter haec, & quo pacto calx cum oleo, aut acetum cum sesamo, aut oleo, prudenter imponatur ulceribus, quae maximopere ejusmodi medicamentis irritantur? ergo non ruptis tuberculis haec instituuntur. Confirmatur autem nostra haec interpretatio, quod Oribasius, ex quo Paulus & Aetius acceperunt, apud Aetium scripta reliquit haec; *Postquam vero Epinyctis excoriata fuerit, emplastris liquidis utere, & cave, ne acria, & acida & salsa, adhibeas.* Quo igitur, inquam, modo calcem, aut acetum prius proposita sunt? nisi quod haud ulceratae carni praecepta sunt; distinctum autem explicite (*postquam excoriata fuerit* &c.)

Jam vero ne te perturbet, quod *ulcuscula*, quasi parva *ulcera* dixerit idem; nempe *ulcuscula* nomen numero plurium, usu Medicorum veteri & communi positum videtur pro *tuberculis* minutis, licet *ulcusculum* singulari numero possit usurpari pro *parvo ulcere*, significetque solutionem continui, non tuberculum vere: qui sensus apparebit aperte per id, quod mox addidit dicens; *quibus ruptis, quasi non fuerint ante rupta.* Similiter, & *alio hujus ejusdem libri loco*; *Perniones* definivit quidem *ulcera* principio, mox ad eadem ulcerata curationem accomodavit hic Vir; ergo *Perniones* natura *non* sunt *ulcera*.

Sed ad Pustularum nomenclaturam veniamus, ex his, quae observamus, tum apud Cornelium Celsum, *l.* 5. tum apud Paulum *l.* 4. atque apud alios etiam melioris notae auctores, *quadruplex* apparet Tumorum omnium *ordo*. Primus, Tumorum praecipuae magnitudinis; ut carbunculus, carcinoma; & his minores struma, furunculus, phyma, phygethlon. Secundus est Tuberculorum, e quibus sunt acrochordon, thymum, myrmecia, clavus. Tertiae sunt Pustulae, de quibus mox dicemus. Quartae sunt asperitates cutis, ut scabies, impetigo, &c. Sed *pustulae triplices* sunt Cornelio, exanthemata, psydracion, *Epinyctis*, quam quidem *Epinyctidem* cum nos tuemur, vere non aliam, quam vulgares nostrorum *Roseolas*; has quid dubitamus in pustularum recensere familia? Est non evidens quidem Tumor, neque Tuberculum; sed qualia quidem lata exanthemata vocavit Hippocrates, *lib.* 6. *epidem. sect.* 2. *part.* quae est (*lata exanthemata* &c.)

Neque enim placet opinio Francisci Vallesii, qui argumentatur lata exhanthemata tumores esse propterea, quod latum contrarium est acuto. Sed non vidit latum, quod adjungitur, sequi perpetuo naturam exhanthematum, quae non prae

se

se ferunt; neque adstruunt tumorem, sed solam cutis ex humore superfuso tincturam; praeter quam quod neque latum adversatur acuto, sed obtusum, utcumque autem suam opinionem tueatur Vallesius: non erunt lata exanthemata tumores, sed aliquid tumoris habentia. Tales equidem ajo *Roseolas* nostras, quae neque *Pustulae* simpliciter, neque *Tubercula* absolute sint, sed mistam ex his naturam habentes. Quamquam est interdum, ut inconspicua quidem, sed acri tactu, deprehendendam, infra contineant tuberculi speciem, quam lupino vel fabae fortassis aequiparaveris.

Ad hunc modum apparet non absurdum, quod *Pustulam*, id est, pressulam rotunditatem intro, forisque delitescentem, simul & eminentem enunciaverimus; rem quippe Veteribus non insuetam. Sed Avicenna dixit pustulas glandulosas, *l.* 4. *fen.* 3. *tract.* 2. *c.* 7. & ex hujus Viri sententia Leonardus Bertapalia, *l. de apostemat. cap. proprio*, & Joannes Manardus *l.* 7. *epistolarum* 2. quod durum, & admirabile videri cuiquam non debet, reminiscentibus nobis; quod & Oribasius meminerit Terminthorum, qui supra Tuberculi faciem adsciscant Pustulam. Enim vero mutua duorum est affinitas & congressio: ex *Pustulis*, inquam, nonnunquam etiam *ulcuscula* fiunt; licet aridiora, & modo tantum cum prurigine, modo cum inflammatione, aut dolore; eritque aut pus, aut sanies, aut utrumque. Ita quidem Celsus de pustulis ἑλκώδεσι exulceratis: de contrario vero ulcusculorum in pustulas commutata testati sunt, indicato sepae loco, Graeci tres, qui ἑλκύδρια φλυκταινώδη dixerunt; itaque commutatis velut hospitiis, ac vicibus, nunc *ulcuscula* transmigrant in *pustulas*, nunc *pustulae* in *ulcuscula*. Adeoque non aberraverimus a recto nos, qui *Roseolas* fecerimus *ulcuscula* simul & *pustulas*: Tuberculum quidem quod aliquanto subterius abditumque existit, fabae vel lupini modo ex crassiore materia coalitum; Pustulas vero paulo evidentiores ex tenuioribus succis conflatas.

QUAESTIO IX.

Hypothesis de nocturno Roseolarum dolore experimentis comprobata.

EST primum *Roseolarum* indicium, primumque symptoma discretivum, noctu molestans dolor: quam ante omnia spectari statuique oportet, quo possit ad caeteras comprobationes fieri gradus; qui mihi labor ineundus fortasse nunc non esset, si nostrates Medicos nossem hanc rem advertisse; verum quando rem eamdem, omnem & curationem, foeminis remiserunt, neque de is rebus observatio per viros doctos, ad hoc tempus, facta est; necessarium profecto videtur; ut de perpetuo sub noctem *Epinyctidis* dolore differatur; imo vero, ut ejus rei per experimenta fides aliqua proferatur: quandoquidem haec tractatio magis ad observationem, quam ad subtilem disquisitionem, pertinet; quamquam non est, ut aliquam ejus rei rationem comminisci non possimus; est autem ea, me judice, quod humor melancholicus omnium Astronomorum & Medicorum consensu vespertinis horis analogus est; igitur hoc tempore vigens, & hoc etiam decumbentes exercebit accretus, qui humor in hoc affectu constando & conservando praecipuus est. Taceo, nam nil repetere necessum est, rationem, aliam, quam: *parte libri priore cap. de nocturno Epinyctidum dolore*, produxi.

Sed haec apud alios, qui tergiversentur, nulla sint: observationes & experimenta prosequor, quarum praeterquam quod infinitas alii, super multis languentibus, facere per se ipsos poterunt, has mihi numero non exiguo collegisse, sed verius meminisse licuit: quae sunt.

Pri-

Prima, inter omnes forte nominanda, Dionora Stephagnola; puella colore fuscior, habitu corporis procero, nec male firmo, decimum septimum annum natu; Parthenopylacii Spiritus Sancti, templi Neapolitani una: quae quatuor jam annos id morbi quaesta est sic, ut infirmas contubernales omnes, quas trecentis frequentissima puellis domus haec Sacra alit, inquietet, ac vigiles teneat secum. Surgit autem e strato dolore praeceps, & non conquiescit, nisi plurimum temporis alterne tibias commoveat sic, ut tripudiare propemodum videatur. Altera ex ejusdem Parthenophylacii virginibus, quae *Roseolis* utrisque tibiis passa est, fuit Lucretia de Castro, puella, contra quam prior, tenuis habitus, & subalbidi. Tertia, filia est obstetricis habitans in angiportu sancti Gregorii Coenobii Neapolitani, plus semel *hoc lib.* memorata: quae nocte adventante protinus acres dolores persentiscere singulis diebus solita est. Quarta, puella quindecim annos nata filia Mercularii in vico, qui ducit ad portam Plagae; quam una cum doctore Medico Nicolao Angulo, ab Elisoeis ad observandum a me perducto, viro rerum nobilium curioso, observavimus. Quinta, Olimpia Cytharella, Tryphonis Cytharellae Amalphensis, auditoris in re medica nostri, soror germana; quae nocturna tempora duriora sentit, hoc vitio diu gravata. Sexta, Antonia Moza, vivens ad moenia secus D. Mariae Gratiarum, quae *exulceratas* pariter & *tuberculosas* eas *pustulas* annum est experta, foemina coloris fusci ac prope virago. Septima, quae postrema quidem omnium se obtulit, ac dignitate prima. Victoria Purpura, magnifici viri Andreae Medati conjux, quae decem jam annos hisce pustulis nigricantibus, secundum tibiam sinistram afflicta est; quas ego exulceratas hoc anno, detractis nigris crustulis, curavi. Hos ego languentes (foeminas ergo maxime vides obnoxias) e quamplurimis memoria servavi paucos. Numerabunt autem, vix numerabiles alios id morbi passos, Reverendae sanctimoniales Divi Marcellini Coenobii Neapolitani; quarum pia jam multis annis est cura, accommodatos hisce languoribus Syrupos parare: has quippe nocturnas hujus mali vexationes, longis experimentis comperere.

QUAESTIO X.

Comprobatio coloris materiae, ac reliquorum indiciorum.

Restat ad incoeptam demonstrationem postrema comprobatio reliquorum omnium adnexorum: inter quae prima seminaria sunt humorum, & inde color. Quorum hic alteros consequitur, ac refert, si verum sit, quod testatum reliquit Hippocrates, *l. de humoribus; similis color efflorescit humoribus, nisi intro regurgitaverit*. Verum quod ad posteriorem enunciati particulam attinet, porro sub hoc vitio se foras exeruit humor; pustulam enim fecit. Atqui haec multiplex est, quotuplex & *epinyctis* apparuit: etenim si subrubram quaesieris, qualem Graeci viri proposuerunt, & ejusmodi per initia nos eam vidimus: quo scilicet tempore nihil difflatus coloris flos (inde enim exanthemata dicta) subrubram illam rosaginis speciem conservare potuit; donec aeris occursantis refrigeratione & contaminatione, obtusus in dies mutatusque nitor est in faciem opaciorem, atque aliquantulum livescentem, ac deinceps in obscuriorem virorem.

Praeter quos ad nigrum accedentes colores, & albus memoratus est a Celso: qualis & ipse visitur in nostratibus *Roseolis*; ubi scilicet aliqua ipsarum parte, vel recurrit humor roseus, vel non totam aeque carnem densa coloris aspergine tin-

tinxit. Ita quidem seu accedentes, seu collecti sunt uno brevi circumductu varii colorum modi. Neque Hercules injuria; siquidem humores substratos spectes; qui in sanguine plurimum abundent, pituita scilicet & melancholia: quarum quidem adustam hanc, ob pravitatem, firmumque ac longum adhaesum, nitroden illam, ob nocturnam praesertim inquietem, & ob exulceratum, quem saepe facit, opinor; sic calidum simul & frigidum affectum constituto: qualis & uterque succus est; nam pituita nitrosa bilis amare non caret admistione: atra vero bilis, quoniam aequiparatur aceto, quemadmodum *l. de atrabile* docuit Galenus; ob id utique utramque qualitatem servat.

QUAESTIO XI.

Dubietates aliquae discussae.

HIs ostensis, aliquae nunc ambiguitates supersunt resolvendae, quae nostro huic placito suspicionem aliquam injicere possent. Una est, quod Veteres per externa dumtaxat medicamenta curandum hoc vitium professi sunt; atqui nostrae *Roseolae*, praeterquam internis expurgamentis, non eximuntur, ut alio loco monstratum fuit; qua de re malum aliud hoc, atque illud, apparet: Ad haec, aliud adversari nostrae suasioni videtur, quod nullum contra cacochymiam, aut cacoethiam remedium admoliti sunt auctores Antiqui: aequum autem fuerat, ut exactius & absolutius suam morbi curationem exposuissent; quod cum non est factum, sua est in promptu conjectatio, quod non tanti momenti morbum fecerint, quanti nos facimus; ac proinde non unum idemque se monstret vitium.

Haec quidem argumenta in speciem primam videntur rem non obscure confecisse: verum enim vero, nil plane conficiunt; enim vero fieri potuit, ut Graeci pharmaca quidem interiora silentio praeterierint, at non diaetetica tamen auxilia; quibus inter omnia maxime confisi sunt: illa autem quamvis tacuerint, tamen eodem pro confesso velut praeceptum perpetuum & universale statuerunt: quod si recte adverteris, in aliis plerisque facere consueverunt; neque enim sic sunt hi profusi praeceptorum inculcatores, quales hodierna die sunt nostri; sed singuli tres, ante citati, Synopses & Compendia Medicinae, ex vastis Galeni latifundiis translata, conscripserunt. Praeterquam quod superioribus istorum temporibus assueta corpora variis, ac frequentibus exercitationum generibus, exhaustu multo non habebant opus, sed natura in his libera plurimis excrementis longe validiorem ad evincenda mala se exhibebat. Quibus rebus factum est, ut optimi scriptores, & non tanti vitium aestimarint, & multum in his operae ponendum non judicarint. Quanquam neque sic genus hoc morbi vilipendit Cornelius Celsus, ut non praeceperit ambulationes, exercitationes, gestationes, abstinentiam plurimorum, sudationes in balneo, descensus in solium, atque alia; quae si providerunt aliqui Veterum, quid adstruant ulli, quod *Epinyctidas* aestimaverint, quam nos, certe minoris?

QUAESTIO XII.

De caussis Roseolarum *generatim.*

QUidam, in hac re philosophantes, dum accidentium varietatem spectant, curantque, ut cunctis Problematis, per suas hypotheses, satisfieri facile sit; e quatuor humoribus omnibus, quorum vitio morbus emergat, nullum eximunt;

munt: ſanguis quidem, cujus ſaepe viſitur color, aut ad hunc accedens maxime diſcolor facies. Deinde &, quod hic affectus plurimum in calidis atque humidis aetatibus, habitibus, naturis, viſitur, quae maxime ad ſanguineam exſuperantiam accedunt. Poſt ſanguinem eſt pituita, quae non difficile congeritur in foeminis & albidis corporaturis, ſed nitroſa potiſſimum illa eſt, cum glycypicra prurigo malevalentem locum inceſſit. At neque rejicitur bilis, quae vellicatum aliquem & acrimoniam prae ſe ferat. Multo vero maxime deprehenditur melancholica portio, praeſertim aliqua parte retorrida: cujus & malignus mos, & fuſcus color, & pertinacia, ſaepenumero obſervantur. Itaque vides in coagmentanda Paecilocace (ſic enim appellare nunc licet) nullum excludi vitioſum humorem, ſed omnes aut plurimos confluere; ſed & multa parte ichores ſingulorum humorum etiam ſubſunt; quod ſane ſuadetur eo argumento, quod polypodio curari conſuevit hic affectus: quod ſi & geniſtae medicamento corripitur a noſtris inhaerens humor; id fit propterea, quod admiſtum ſanguini non nihil eſt viſcidae pituitae, quo fit, ut curentur ſaepe non aliter, ac ſtrumae.

QUAESTIO XIII.

De Cauſſis ſpeciatim, & exactius.

SUnt evidentiores hujus morbi cauſſae aeres, aquae, loci; maxime ſicut opinor, cum ad frigidam & humidam exſuperantiam exorbitant. Ita pleriſque populis eſt endemius hic affectus, potiſſimum vero Neapoli frequens eſt; in qua urbe propter celſitudinem aedificiorum, quae ſe proxime, id eſt, pauca loci intercapedine ſpectant, minimus eſt ſolis luciſque colluſtratus, & in qua etiam pluvioſa nimium eſt anni pars, & ſaepe auſtrina conſtitutio: quibus cauſſis accedit & victitatio ex carne bubula & ſuilla, & ex omni braſſicae genere, capitato praeſertim; & ex ſalſis piſcibus uſitatiſſima. Eſt ex hoc genere multorum uſus ferculorum, a quo morbos ubertim excitari, ex omni antiquitate, *in Nepentes* opere demonſtravit Petrus La Seine, vir multiſcius, ut docta ejus edita commentaria ſatis teſtantur. Additur & cauſſa, labor; qui prope nullus agnoſcitur pueris, & puellis; quem utrumque ordinem privatim obnoxios ſibi morbus tenet: inde enim ſunt cruditates, obſtructiones, cacochymiae, cachexiae, quarum vi pollet, excitatur, fovetur, ejus vitii cacoethia.

Taceo, quod poſteaquam Venerea lues exſtitit, ab illa corrupta eſt plurima parte ſanitas, integritaſque, corporum, quae progignunt; unde melancholica potiſſimum, & prava malorum ſementis, eſt hodie in hac terra. Porro tam multum abeſt, ut παρθένων ὀπωπὴ ſit Parthenope, vera vocabuli fide, ut cum puberem, ſeu dicam potius, cum vix compotem Veneris ſe ſenſerit homo, continuo cum ſcorticulis commiſceri, ac provolutari, conſueſcat.

Eſt, & praeter haec, ſuppreſſio ſuperfluorum cauſſa mali praecipua: unde foeminis ſolennis morbus, quanquam pueris, ac puellis impuberibus, puberibus, qui prima generationis expurgamenta non abjecere, vel pluſquam puritati conveniat, retinuere; paedarthrocace nil operata, hoc affine vitium ſuccedit. Sed & foemellis menſes deſiderantibus frequentiſſimus hic affectus eſt; qualium unam, inter caeteras, novi, filiam, Obſtetricis in Divi Gregorii angiportu: cognoſces autem facile ſuperfluorum hanc ſuppreſſionem, quod gens haec erit languoroſa, defaedati coloris, & oculis impuris omnes: quanquam non propterea ſit, ut, meliore colore praeditis, non adveniat hocce malum: ſic modo memorata filia Obſtetricis

utro-

utroque crure languebat, etiam belle colorata: sed hoc unum exemplum mihi vidiſſe contigit; neque mirum quidem eſt, nam nihil in Medicina perpetuum, affirmavit Cornelius Celſus, *in operis prooemio*.

Aliud adhuc explicandum poſces; & quid huic affectioni ſint obnoxii juniores, vel accedentes ad hos annos alii, non ſeniores & aetatis grandiuſculae homines; hoc mali genere infeſtentur? Nimirum, inquam, quod aetatis primae mutatio, cum calore vegeto conjuncta, vitium intro conceptum non poteſt mature non exprомere, diducereque in exteriorem corporis habitum, ut in aliis quoque ſuperfluitatibus fieri noſti. Itaque non reſtat haec effuſio in grandioribus facienda; quod ſi reſtat, tamen magno quopiam impedimento, ſive ad expultricem facultatem, ſive ad humoris craſſitiem, ſive ad vias ſpectante certus eris id eveniſſe: vel dic juniores huic vitio ſubditos & opportunos fortaſſe propterea, quod his primis aetatibus ſuperfluitates ſanguinis multa redundant, quas vegetus & in incremento, & in aetatis mutationibus, verſans calor nativus in rara corporum textura ſecernit, ac purgat: quod non ita facile, nec ſaepe, evenit ſenioribus propterea, quod ſunt exſucciores, minuſque vegeti.

QUAESTIO. XIV.

De modo Generationis.

PUſtularum in aperto corporis generationem aperiit Galenus, *in comm.* 2. *ad lib.* 6. *epidem. text.* 30. per haec: *Egerminant puſtulae, natura corporis altiores ſedes repurgante, ut nonnunquam per excretionem, ita & per depoſitionem ad cutaneas partes, ſubtiliores ſiquidem, dilutioreſque, ſuccos extenuans natura diſcutit; craſſioribus autem cuti, ſed potius pelliculae, quae epidermis vocatur, utpote denſiori inhaereſcentibus puſtulae exoriuntur: idque magis incidit, his, qui denſiore ac duriore cute ſunt; difficilis eſt enim per ipſam pinguiorum, tenaciorumque, ſuccorum tranſitus.* Haec ille.

Refertur autem excretio, quoquo pacto, ad operam naturae criticam, ac melioris, valetudinis gratia inſtitutam: neque enim prius, quam expultrix vis polleat, fieri ſolita eſt. Jam enim, quando natura viderit ſuperfluitates iſtas & ichores, menſtrui ſanguinis reliquias in corpore congeſtas, quae principiis graviter incommodent, & officiant, protinus; ut ariſtocratiae convenit, lectiſſima corporis parte vindicata, quae cerebrum, cor, & hepar, ſunt; ad abjectiſſimas i. e. ad extremos artus inquinamentum amandat. Quo videas haud mirum eſſe, quod prope praecordia aut viſceribus incumbens, nuſquam viſa ſit *Roſea mali facies.*

Quoniam autem, ex internis venarum conceptaculis, prodit malum; poſt majora vaſa, quae ſarcina levantur, ſunt rami deſcendentes iliaci, a quibus, continuo facto pulſu, jam ad crurales deveniunt minores; per quorum minimos ſurculos eructata materia per tibias, antica, poſtica, & omni facie perſperſa, viſitur. Jam vero cum & per brachia, quod rarius aliquanto fit, ſeſe proferunt ejuſmodi maculae, veriſimile fit, humoris tenuitate, aut tranſmeatu bilis, id evenire.

QUAESTIO. XV.

Notae diſcretrices a conſimilibus noxis.

QUoniam autem, cum pleriſque vitiis extimi corporis conveniunt *Roſeolae*, notas iſtarum diſcretivas exponam: caetera enim indicia, quae ad materiam, formam, figuram, colorem, dolorem, ac reliquas noxas, & ſymptomata,

 per-

pertinent; jam credo me satis in prioribus hujus libri disputationibus explicuisse. Similis hic affectus est aliis multis, i. e. terminthis, latis exanthematis, esseris, *benat noctis*, glandulis; a quibus quantum distent, & per quae, jam audisti.

Restant Syphilia *Tubercula inflammatoria*, *noctuque perdolentia*, quae manus, pedesque, & eminentes omnes partes, corripere consueverunt; ad has accedunt maxime *Roseolae*, accedit & arthritidos quaedam sors, quae memoratas *Roseolas*, per exsuscitatos manibus pedibusque nodulos, rubeolos & adflictantes, aemulatur. Sunt hi quidem utrique tumores, ac dolores, nonnulla parte similes: verum, ut ne tibi imponant, adverte caussas, quae in morbo quidem Venereo per alia symptomata se produnt; in morbo vero articulari juncturae ossium & articuli privatim tentantur, non artus medii, sicut in *Roseolis* consueverunt.

Adde, quod *Rosea morbi species* peculiaribus & propriis suis definitur signis, quae supra jam exposui; praeter quae nunc describam & alia, quae spectant partim ad tempus sui accessus, & ad aetatem hominum, qui hoc malo tentantur; partim ad corporis statum. Porro nos observavimus affectum hunc potissimum advenire pueris, sed multo maxime puellis, ac foeminis junioribus, & omnino ad florentis aetatis annos; nimirum propterea, quod impuriores sunt semper mulieres, praesertim quibus stati sui menses minus rite, recteque, prodeunt; si grandioribus id tale eveniat, apparente quidem imagine *Roseolarum*, non tamen erunt verae *Roseolae*; plurimum enim Syphilidos est hoc germen; verrucosam simul & impetiginosam vitii formam referens, ut dixi: quam ex deleteria sua caussa sedulus inquisitor facile deprehendet.

Hujus ejusdem vitii stabilis ortus ad hyberna tempora, sicut equidem observo, solet esse; quanquam Cornelius Celsus, *in libri V. loco alias citato*, generatim ait; *pustulae maxime hybernis temporibus oriuntur; nec injuria quidem ad hyemem est earum accessus, quo tempore calor ad excernendum valentissimus est, atque humor alioqui crassiusculus difflari per compactam cutem facile non potest.*

Ad haec, longa observatione comperimus, qui hocce malo tentantur, his omnibus esse plurimum in sanguine impuritatis ac superfluitatis, cacochymiam Graeci dicunt: qua caussa fit, ut longus & pertinax sit hic affectus, ob quam eamdem sanguinis impuritatem non injuria quoque fit, ut mulieres, quibus expurgatio menstrua non est, etiam grandes & bene habitae, vitium hoc incurrant, ac tamdiu detineantur ab illo, quamdiu morantur, & non effluunt iidem menses.

QUAESTIO XVI.

De re prognostica.

FUturorum observationes in hoc morbo factae mihi sunt hae: Neminem ad interitus pericula perduci. Sic Hippocr. 1. *epid. sect. 3. nocturna non admodum lethalis, verum longa.* Sed tamen in arthritin, & membrorum languorem, saepe finiisse visa est curata perperam affectio; neque me Hercules injuria: siquidem vigens & diu consistens humoris pravitas, ut ulterius procedat, tempore obtinet; processus autem a mediis artubus ad ipsos articulos, invalescente morbo, facilis est, quibus locis haeret firmius & hospitatur imperiosius: in ulcus autem transmigrat saepe lata pustula, fomentis acribus & salsis, fota, nisi tamen id, quod gravatum erat corpus, ope medica, mundatum sit: sunt autem morbi morae cum obsesso corpore semper longae; propterea, quod humores plurima parte frigidi, crassi, multique, dominantur.

Via

Via salutis est, natura quidem concoquente, ac difflante, superfluitates, in quibus nimirum corporibus ipsa praepotens est; verumtamen admodum raro visum est, ut sponte naturae sine medicamentorum auxilio, discussus fuerit vitiorum gravidus hic affectus; quae facit omnia contumax & refractaria humoris, qui morbum fovet, natura. Ars igitur accedat oportet, quae & crassos humores attenuet, obtusosque incidat, meatus expediat & ampliet, & in summa concoquat aut discutiat; tum per interna, tum per externa, medicamenta, atque alias medendi rationes, quas brevi tradere jam instituo.

QUAESTIO XVII.

Indicationes curandi, ac therapeutica ratio generalis, & particularis.

POstrema nunc cura superest recte medendi, atque omnibus, quae praeter naturam sunt, occurrendi; sic rite nobis agenda proponemus haec. *Primum* enim studium erit, ne qui molestat, affectus, in dies augeatur. *Secundum*, ut, qui coacervati jam sunt humores, naturae praegravantes, ac vitium foventes, extrudantur; & haec quidem adversus caussam provisio est. *Tertium*, quoniam nos admonuit magnus Hippocrates, 2. *epid. sect.* 2. Abscessus veluti glandularum, signum quidem eorum, quae germina habent; ob id, & quia significatur inde malignus morbus, ut Vallesius indicavit; propterea partes interiores, ac tota viscera, medicari diutius oportet, ut tum eximantur, cum castigentur. *Quartum*, discutiendum quodcumque circa particulam incubuit alienum incrementum. *Postremum* circa partem dolore levandam, roborandam, & in suo statu naturali conservandam, est occupatio.

Jam igitur, ut generales has praescriptas medendi formulas singulatim, & ad amussim exsequamur; principio cibi parcitas amplectenda; quorum ciborum est & qualitas eligenda, sic, ut hi non salsi, aromatici, acuti, non atrum succum gignentes, non frixi, non exusti, capiantur: itemque non legumina; non carnes vetulorum pecudum, non cetaceorum, aut aliorum piscium, non suilla; non pinguia & oleosa, non acria, non acida, neque acetum usitetur; sed homo contentus esto carnibus juniorum, quae mactantur, avium montanarum, gallinacei generis, potius elixorum, quam assorum; ovis dudum partis; recentibus caseolis, & coacto lacte; ex oleribus esitetur in primis buglossum, vulgo borrago; post haec endivia, cichorium, atriplex, chondrilla, beta, lactuca, memoratis carnium juribus decoctae; vinum aut olygophorum esto, aut paulo vividius aqua dilutum, a grandi & nigro abstinendum; ut quod exhibet fomentum atro succo, fervorique ejusdem: cui remittendo atque attemperando refrigerante victus ratione utendum admonuit Joannes Huccherius, *l. de diaeta, ac therapia puerorum c. de Pustulis*. Cum alimentorum observatione conjungitur & aeris usura, siccioris quidem, quod ad patibiles qualitates; sed temperatioris, quod spectat ad activas.

Accedit secundus scopus, qui bifariam expletur corporis purgatione, qui delinquentem humorum qualitatem expugnat; & sanguinis detractione, quae plenitudinem exhaurit, si ipsa sit. Sed vulgarem medentium opinionem, ac morem, non omittam referre; qui minime patiuntur, ut vena pungatur, aut quae arthritidis detrimenta, aut quotidiana molestiarum incrementa solet immittere; quam quidem idiotarum opinionem, me judice, contemnere non oportet; sed reputandum est animo, vitium hoc haerere succis, quae potissima parte dissiti sunt a natura sanguinis, i. e. pituita & melancholia: unde fit, ut & polychronius affectus sit,

qua-

quales omnes affectus venae sectione non tractarunt majores nostri, caventes, ne sanguinem amplius refrigerarent. Adde, quod venae sectio suapte natura mobiliorem & expeditiorem in vasis reddit humorem; qua caussa fit saepe, ut podagra vel chiragra advocetur; quam ob caussam credo factum, ut apricatum ac fomentum prohibuerint Graeci; quamquam balneum probavit Cornelius, quod pleniorem & calidiorem hic auctor statuerit affectum. Sed neque modico diffident intervallo, medicamentum universale, ac particulare; hoc quidem fomentum, illud balneum est omnibus autem modis expertae nostrates vetulae, & obstetrices, *roseolarum* medicae, timent a sanguinis detractione; detrimenta fortassis expertae. Quibus quidem suis experimentis, & quibus nuper expositis rationibus, manus dare non oportet: verum si gracilis homo sit, qui malo vexatur, abstinendum est phlebotomo, quod si plenior corporatura sit & confarctior, hanc utique semel inanire multitudinem non alienum est; ne scilicet illa facultati stimulus sit expellendi. Quod 13. *methodi therapeuticae*, ne semel quidem adnotavit Galenus. Sed & absolute phlebotomo curandas *Epinyctidas* docuit Joannes Huccherius, *in l. de diaeta, ac therapia puer. c. de pustulis, alias citato*. Atque sic brevi controversia composita est, evacuandi locus e brachio, vel ex manu, si mas sit; e pede vero, si foemina; sunt & qui utriusque sanguinem e venis sedis eximendum velint, quae tamen vacuatio secunda fit aliis phlebotomis, oportet.

Sed, ut tertio scopo satisfacias, *Cathartica* non sunt alia deligenda, quam *Phlegmagoga & Melanagoga*: ex his autem praecipua sunt *mel rosatum solutivum*, & *Serapium de Polypodio*, sive apud nostros *D. Augustini*, & *Confectio catholica Arnaldi*, & *Regis Hamech*; quae pro virium, habitus, aetatis, & regionis, modo plus minus commiscueris & obtuleris: Serapiis praeparantibus ad haec ordinatis *e cortice citrei*; & *e succo fumariae*, *cum aqua melissae vel buglossi*. Jam autem, ut quod maximum & praecipuum est, viscera restituas, & malam his habitudinem eruderes, non una quidem ratio est. Nostri curatores omnes, e vulgo, consueverunt offerre *Genistae flores sacharo conditos*; sunt autem & qui *decoctum lenticulae cum melle* dicant satis bene fecisse. Plurima vero pars *Polypodium* praedicant optime facere; quod Mesueus, *lib. de simplicibus cap.* 5. calidum fecit ordine tertio; siccum secundo; quod humores crassos, lentosque, terget, digerit, siccat; bilem atram & pituitam vel crassam, vel lentam, purgat etiam a juncturis: affectibus ob haec melancholicis prodest, ut quartanis praesertim cum *mulsa*, *epithymo*, *sale Indo*. Verum nos, ut *polypodium* probemus, tamen *exoticam sennam* minoris non facimus. Tertium vero, sed in attemperandi facultate, primum asserimus *Centaurium majus*, a divino Chirone, primo quidem Chirurgiae, at non secundo Pharmaciae magistro, inventum. Ad haec, non omittenda *smilax* est *aspera*, quam pro *sparto parili ipso Indico* exacte restituit Marius Schipanus, singularum Medicinae partium, & Botanicae, excellenter peritus; neque quod nodosa sit *smilax*, propterea de hac re dubitaveris. Quippe id, in quo aequiparantur nostra haec *smilax* & *rubus Indorum viticulosus*, fibrae sunt enodes ac longae, quae sunt utrisque cum lignosa interna portione pariles ac perpetuae. Sed de his apud Prosperum Alpinum, *l. de plantis Ægyptiorum* late: nos interim revertimur ad institutum.

Quibus medicamentis compositum unum *decoctum saccharo*, vel *melle conditum* offeres, ad multas, tres minimum, aut duas hebdomadas hauriendum, selibrae pondo: *Centaurium ad uncias* iij. *Polyp. ad unc.* 1½ *Senna ad unc.* j. in *aq. fontanae sex lib.* decoquantur; primum *rhaponticum*, mox *polypodium*, extremum *senna*. Huic dispar admodum non est *Serapium* dictum *majus e fumaria* cujus binas uncias

cias tum *polypodii*, *sennae*, *rhapontici*, *decocto* ad duplum addito ; languens hauriat ad longum etiam dierum numerum, quorum jam praescripsi.

Sed omnes compositiones superaverit ea , quam mox exponam . Sunt , ut *in Paedarthrocace* docui, *Angues* , quos a calore *Cervinos* dicunt , ad contumacium gravissimorumque morborum curationem mirum in modum accommodati ; qui superfluitates corporis exsiccantes eluunt, & naturae lapsus omnes , nativa quadam virium proprietate , castigant: itaque, & ad luem Veneream efficaciter expugnandam, hoc praecipue medicamentum voluit utendum Ludovicus Mercatus , inter Hispanos omnes Medicos experientissimus. Quod ego *Serapium* sic parare consuevi.

Anguem cervinum, vulgo Cervonum, *aetate media*, *ac bene habito corpore* , *in arcula ligneola*, *quae furfures ac salem receperit*, *aliquamdiu conclusum* , *capite* , *&* *cauda podice tenus*, *exsectis* , *excoriatum & exenteratum in multas partes concide* , *& coque in aqua fontana*, *quanta suffecerit*, *cum his simplicibus medicamentis*, *i. e.*

℞. *Radicis Centaurii majoris*, vulgo *Rhapontici succosi* , *in taleolas praesecti*, *unc.* iij.
Radicum Smilacis asperae, *contusarum*, *unc.* ij.
Polypodii quercini unc. j.
Radicum Buglossi,
---- *Endiviae*,
---- *Cichorii*,
---- *Graminis*,
---- *Asparagorum*,
---- *Adianthi*,
---- *Asplenii*, *singulorum manip.* j.
---- *Glycyrrhizae*, *drachm.* iij.
Eupatorii,
Chamaedryos,
Scabiosae,
Pimpinellae.
Coronopi,
Phyllitidos,
Hepaticae,
Melissae, *singulorum manip.* j.
Betonicae
Plantaginis manip. ij.
Hordei. *pug.* ij.
Uvarum passarum, *exacinatarum*, *unc.* ss
Foliorum Sennae Orientalis, *unc.* j.

Ferveant omnia simul, ordine competenti , & succi colatura cum *saccharo albo* condiatur modo , & consistentia , Syrupi , qui conclarescat ovi albumine despumato s. a.

Dosis ab unc. iiij. *ad unc.* vj.

Quod si partito atque multoties Decoctum confici certiore conservandarum medicamenti virium, & palati commodo libuerit ; consultum huic rei fuerit, ut ante abrasas e spina carnes *Angues* ad clibani torrorem , exempto pane, pastillorum forma paululum exsiccaveris , seu mox *sacchari & mellis pauci* conditura obductos, eosdem conservaveris ; sic ad usum eam materiam in decoctum pro ratione sumpseris & admiscueris.

Post haec , ad pustulosam partem remedia referet ; quorum pars Medicamenta, pars

pars Chirurgia eſt. Medicamenta quidem, ut indicavit Oribaſius, exſiccantia quidem ſunt, ſed ſine mordicatione; qualia *l.* 7. *ſynopſ. c.* 37. dixit *Silphii ſuccum aqua ſolutum, aut Cicutam tritam; cujus ejuſdem libri c.*42. ſcripta reliquit haec; *Ad epinyctidas valet Apium cum Polenta tritum & illitum: braſſicae folia trita impoſita: Alterci folia ex Melle trita applicita. Solanum per ſe, & cum Cicuta viridi, aut Olivae foliis cum aqua coctis utitor: uvas paſſas, ademptis acinis, tritas admiſceto, eaſque ſplenio illitas imponito: Adianthum quoquè ex Melle tritum facit.* His Paulus, *l.* 4. *c.* 9. comprobatis omnibus, & integre traductis, addidit Adianthum ex melle, &, *capite ſequenti*, argenti ſpumam & ſulphur, ignem non expertum, pari portione cum aceto applicitum: item *Myrtus*, ait, *in laevorem redacta, ſordium illitione cum oleo & vino benefacit &c.*

Sed Cornelius Celſus haec tradidit; *Epinyctis poſt lenticulam, recte herba quoque ſanguinali vel viridi coriandro curatur: ulcera, ex puſtulis facta; tollit ſpuma argenti cum ſemine foenigraeci miſta; ſic ut his invicem roſae, atque intybi, ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo fiat.* Haec ad *Epinyctidas* Antiqui. E Junioribus vero Joannes Huccherius, *in l. jam pridem citato*, medicamentis partim refrigerantibus ad ardorem leniendum, partim digerentibus propoſitis, tradidit adponendum cataplaſma, ex hyoſcyami foliis contuſis, cum melle miſtis, atque ex braſſica, apio, & hordei farina concorporatis; vel ex coriandro viridi cum cymis oleae coctis. Noſtri ad *Roſeolas*, ut ipſi dicunt, *fel porcinum aut bovinum adhibent; hordei farina, vel craſſiore item aliqua materia, quae conſentiat, exceptum;* interim ad novem dies oblato *plantaginis ſucco*.

Sed omnia Medicamenta ſuperat longe Chirurgicum experimentum; quod eſt *Scarificatio*, tum ad ipſas *Roſeolas*, tum ad tibiarum anteriorem faciem, ſemel aut amplius, phlebotomo facta; non alia ferme ratione, quam quae a Proſpero Alpino, 3. *de medicina Aegyptiorum*, & a Jacobo Manno, *lib. de ſcarificatione*, vulgata eſt; a Barbaris pleriſque nationibus, & Aſiaticis, hodierna die feliciter exercita; & a me etiam fere quotidie, in ſacro Incurabilium Noſocomio, nunquam ſine fructu adminiſtrata. Hanc autem, in hoc eodem vitio curando, ſentii mire proficuam, in utraque memorata virgine Parthenophylacii, & in obſtetricis filia; qua, miro quodam & incredibili modo, viſus eſt dolor ſopiri, ut ne talis quidem, alias confectis rite corporis expurgationibus, perſentiretur; qua vacuationis exacta opera, vix aliud erit neceſſe, ſi fuerint ſatis intime perpurgata. Atque hactenus de *Roſeolis*.

FINIS.

LIBRI

DE PERNIONIBUS.

PRAEFATIO,

De Tractationis Dignitate.

Ernionem non levem affectum per id ostendit Hippocrates, quod non semel, sed 5. *epidem.* & 7. de eodem recte curando praecepto tradidit, quae paulo posterius exponemus. Satis autem id ostenditur definitione, referente vitii naturam, quae est ambustiora, ac tantum non corruptoria membro χειμεθλοπάθη ad extremum saepe modum intemperato ac propemodum extincto; adeoque non inscite, neque hyperbolicos interpretatus potest videri Macer, qui disticho cecinit.

Esse pedum dicunt vitium, cui Pernio nomen:
Est a pernicie membri patientis id ipsum.

Nec injuria perniciem pedis *Pernionem* vocavit, quando & tumores amplivagos, & dolores acres, & torpores adusque negatos membrorum usus, ducat *Pernio*. Experimentis autem constat nostris, qui sacro Valetudinario singulis brumis inopes homines undique confluentes, consueti sumus curare, etiam gangraenas, ac necroses hujus affectus, saevitia perpessos, quod maxime evenit anno 1624. cujus algores, inter omnes quas nostra memoria recolit, incomparabiles fuere: minimum autem est, si dixerim hos plerumque in ulcera facessere prava sic, ut ossa nudent; sic tesseram calcanei, carne abrosa, patentem a se visam perhibet Julius Caesar Arantius; mihi vero se obtulit filia Marii de Majo, Bibliopolae in taberna libraria Josephi Pelusii, cui digiti manus, absumpto periostio, fuerant ulcerati; atque item in Valetudinario nostro alii: ergo jure, maligna *chimethla* dixit Aristoteles referente Mercuriali, quamquam haud tales sunt *Perniones* sua natura, sed ex accidenti; id est, vel quia non fuerunt homines principio recte curati, vel quia in cacochyma vel cachectica, ac δυσελκῆ corpora inciderunt: quibus caussis fit, ut sub rigoribus hybernis, ad aestivos ardores se fervent, atque etiam ulterius alteros hyemis circuitus visant, atque hoc tempore fomenta nova recipiant. Sed haec, ut dixi, labes interna corporis facit. Quae causae profecto levi quidem; aut vulgari, cura non sunt spectandae, ut feliciter his occurrere possis & contumaciam mali superare. Auget autem incommodi gravitatem, quod hunc affectum, quotannis stabiliter accidentem, pauci sunt, qui intelligant; plurimi autem minime comprehendunt, sed sic in eo vestigando hallucinantur, ut cum *Roseolis* malignioris naturae, contrariisque caussis producto vitio, confundant, evidenti sane periculo; ne auctus a fovente medela morbus infinite saeviat, atque hominem ferme mutilet. Jam igitur, ut hic tam multi momenti error eluatur, suaque languentibus medicina reddatur, necessarius profecto labor nobis, dignusque, visus est, qui sedulo susciperetur. Itaque cum aliis Abscessibus, ac Tumoribus, hunc etiam enarrare gravati non sumus, ac sic complexi, ut in eo pleraque illustrasse certo credamus. Reliquum est, ut haec tibi, lector, eo sint usu atque commodo, qualia nos, ut essent, collaboravimus.

CAP. I.

De Notione.

PRincipio nomen interpretantibus admodum incerta res eſt, quo referri debeat origo: an enim dicti *Perniones* per ſyncopen figuram, quaſi *Pterniones* a Graeco nomine *pterna*, quod eſt *calx*, vitii ſcilicet propria ſedes, unde πτερνιςής calcar, & πτερνοκοπεῖν calcaneis ſtrepitum movere, ſupplodereve; an vero per eandem figuram appellati *Perniones*, quaſi *Peroniones*? enim vero, velut defixae in lignum peronae, & clavi capitulo quodam prominentes, apparent; qua etymo ſervata fieri potuit etiam, ut nuncupati fuerint *Peroniones* propterea, quod ad *Perones*, id eſt, fibulae vocati oſſis alterius de tibia fines, oriantur; quo loco tendo maximus implantatur.

Praeter has omnes, alia fuit etymologia Macri, herbariae rei ſcriptoris, qui, *capite de colubrina*, magno uno vitii ſpectato ſymptomate, quae necroſis eſt; *Pernionem* a pernicia dictum ſuaſit carminibus, quae dudum recitavi.

Habes jam Latinam notionem: ſi vero Graecos adeas, hi nominavere χίμεθλον, ſeu potius χείμεθλον; quod hyeme producti viſantur, auctore Joanne Gorraeo, *in defin. med. ſuo loco*; & hoc ſubinde comprobantibus Gabriele Fallopio, *lib. de tumor. particularib. cap. 36.* ac Johanne Huccherio Monſpelienſi Profeſſore, *libro de diaeta, ac therapia puerorum*, illo ipſo titulo.

CAP. II.

De Genere morbi.

HOC jam nomine vulgatus morbus, ad quodnam generum, a Medicis conſtitutorum, referri debeat, haud plane diſcretum eſt; indefinita adhuc re, num *tumor*, num *ulcus* habendum ſit. Porro Galeno auctore, *in l. de tumor. praeternatur.* & communi omnium conſenſu, *Tumor eſt incrementum particulae cujuſpiam in longum, latum, & profundum*; atqui ejuſmodi eſt *Pernio*. Quapropter a Gabriele Fallopio, a Philippo Ingraſſia, & Julio Caeſare Arantio, cum Tumorum familia cenſitus ac tractatus eſt. Verum tamen Hieronymus Mercurialis; *in ſua definitione*, nuncupavit ulcus, nulla Tumoris habita ratione; propterea, quod quatenus Tumor eſt, eatenus nullam inferat noxam: quam rem ab eo viro creditam non admirari non poſſum, qui noverim a ſolo iſto tumore, pedes aggreſſo, compluribus ademptum ſaepe, plurimum autem impeditum, inceſſum; manibus vero conflictis comprehenſionis uſum, & alias ſuas enchiriſes quaſi praeciſas. Caeterum ignarus non ſum, ab antiquis, i. e. Oribaſio, Aetio, Paulo, dicta ulcera: ſed, ut in *Epinyctide* monſtravi, minus exacte, neque ad amuſſim; appellatione nimirum accommodata tuberculis, & fortaſſe non exulceratis: nam nemo diffitebitur, ad Tumorem, atque ad ulcus, promiſcue ſe habere affectionem: verum aliqui ſpectavere vitium in ulcus transgreſſum; aliqui citra id tempus, in cujus tamen latitudine non inficior ulceroſum apparatum ſubeſſe, praeſertim ſi diutius inhaeſerit vitium. Eſt itaque liberum hoc, aut illud, opinari; modo diſtinxeris tempora, i: e. vel manentem adhuc primam ſuam ſpeciem, vel in ulcus mutatam: verius autem & ſimplicis tumoris illi ratio debetur, quando jam tum exorſus, paululumque provectus, humoris acceſſus, primum nanciſcatur tumoris nomen; cum vero poſt haec ulceratus eſt, jam in aliam ſpeciem tranſgreſſus apparet.

CAP.

CAP. III.

De Sede affectus.

SED neque ſedes affectus ab omnibus una refertur : qui nominis etymon ſunt ſequuti, pedum hoc vitium fecere privatum ; ſed non rejecerunt ab hoc ordine manus alii, qui communem ſpectarunt binorum membrorum ſortem, quae communis multorum opinio eſt. Fallopius aures addidit, ac nares, at non ita quidem arbitratus videtur Mercurialis, qui excluſit ſupremas corporis partes, propterea, quod influentis calidi multa colluſtratione participant : ſed haec certe aſſertio falſi convincitur experimento ; ſiquidem nivali tempore nemo eſt, qui non videat multum auricularum *chimethlis* affectarum. Praeter quae membra nos, ſi comprobatis & noſtris, & amicorum obſervationibus adhaeremus, non dubitabimus, & alias pleraſque partes plane debiliſſimas, & quae Celſi vox fuit) eminentes huic languori ſubjicere : nam quomodo ab extremi frigoris vi ſe tueantur eaedem ? Atque inde fit, ut *Roſeolas ſaltantes* cum *Roſeolis* ſimpliciter dictis, qui *perniones* ſunt, confundant hodierna die nonnulli Medici nobiles Neapolitani ; quorum unum non multis ab hinc diebus cum Joanne Maria de Potentia, Lucano Medico, audivimus, huic opinioni ſic haerentem, ut ab ea non poſſet plane diſcedere, ſignificantibus nobis contra noſtram demonſtrationem. Quae quidem eo retuli non, ut alios taxarem, ſed ut operae noſtrae, qui haec animadvertenda ſuſcepimus, utilitatem ac neceſſitatem oſtenderemus.

Verum ad priorem ſermonem redeuntibus jam nobis, quid placeat in hac re, audi. Oſſa membrorum omnium intima, & horum proxima cartilagines, ſunt contectae carnium & muſculorum offarctu ; qua vero iſtorum expertes, cute duntaxat ſubjectis membranis obducuntur. Poſteriores has partes omnium eſſe debiliſſimas nemo non videt: imbecillitatem autem hanc adverſus aeris injurias, praeterquam ad externos ictus nullo tempore abjiciunt ; ergo ejuſmodi partes omnes, praeſertim, quae in extremo ſunt ambitu corporis apparent, quae *chimethla* patiantur, atque adeo narravit aliquando Franciſcus Romanus, Medicus amicus noſter, cum brumali tempore Ciſalpinam Galliam forte fortuna peragraret, *Perniones* circa cubitos & carpos, naſum & labia, partim ſe, partim comites ſuos pleroſque, graviter expertos. Sed neque taceri velim ſexcentorum ejuſmodi hominum obſervatione rariſſimum illud, extremorum digitorum tum manuum, tum pedum carnoſa (cacumina & acinos appellavit Ruffus Epheſius) interdum etiam vellicari *Pernionibus*, quas quidem manuum partes eo malo lividulas ac torpeſcentes ; hoc anno, cujus nulla bruma fuit, primus oſtendit Joannes Ruardus Gallus, Bibliopola non ineruditus ; pedum autem illas particulas in aliis Valetudinarii noſtri decumbentibus vidi ſic aliquando vitiatas, ut etiam oſſicula metacondylorum abſceſſerint. Ut intelligas jam eminentibus & extremis nullis corporis partibus, parcere genus hoc ulcuſculorum.

CAP. IV.

De Pernionum cauſſis, & ortu, Doctorum hominum ſententiae.

DE *Pernionum* cauſſis & procreatione nonnullae fuerunt ſcribentium opiniones. Franciſcus quidem Valleſius, *in* 5. *epidem.* 52. Hieronymus Mercurialis, *in l.* 1. *de morb. pueror. F.* &, poſt hos, Julius Caeſar Arantius, *in l. de tumor. praet. natur. tit. hujus ejuſdem rei proprio*, cenſuerunt *Perniones* advenire, con-

constipatis hyberno frigore pedum manuumque particulis, qua constipatione productus fervor, atque aestus, pruriginem acrem ac perdolentem inflammatoriumque tumorem parit. Verum enim vero, ut equidem non inficiar, cutis addensationem hoc vitii capere, tamen haec caussa non satis ad illud omne procreandum videtur, at neque ut tumorem excitet effatu dignum, & phlegmones concremento parem; conjunctum praeterea symptomatis sic saepe pravis, ut ossa nudet, ac sideratum ossis inducat; verum, ut tantummodo pruriginem moveat, vix autem, ut phlegmonem etiam tumore solutam producat, valere pororum constipationem affirmo; atqui Tumor, quem Pernio ducit, etiam principio dignus est effatu, confertusque mox ulteriore gradu provectus, & magnitudine non modica est, & vi graviore saevit, quam ut compactá corporis extimi textura postulet.

Sic apparet impar *Pernionum* caussa densatio. Mirum autem, quod energia frigoris prima relicta, qualitatem secundam, aut quid potius hujus ambages, quam principii rectam efficientiam amplexi fuerint hi: aut quid ab exili cohibita transpiratione detrimenta potius, quam ulla constrictionis commoda spectarint; quippe mihi tam parum densatione fieri vitium videtur, ut haec etiam appareat usui summo futura, ne quid in locum obrepserit mali: sic enim unice praecluditur via frigoris insolentiae, cujus ipsius vi propria, non eventu post ipsum alio, fit affectio. Densitatem, inquam, adversus *Perniones* fore propugnaculo declarat, quod piscatores, qui perpetuo in aqua maris obstruente versantur, *Perniones* incurrere minime videris; atque etiam si quis multo ante tempore, quam adveniant hyberni rigores, vel igne, vel alia ratione densaret partes *Pernionibus* obnoxias, hae certissime defenderentur & praeservarentur a noxa; quae ipsa provisio, consiliumque curandi, fuit Dioscoridis, qui picem illivit; Theodori vero Prisciani, qui gluten & ceram appinxit. Ut non adstruere jam possis amplius ex superfluitatum coarctatione labem aliquam: nam, amabo te, quae haec, aut qualia in tam exigua comprehensione particulae? aut quomodo non aliis etiam corporis partibus, frigore densatis, accidant illa mala? Cum enim apparatum humoris praetexes, protinus erit cutis densatio vitii caussa levissima.

Quod si est, tua quidem opinione *Pernionum* caussa densatio, fit inde, ut hanc quasi fovere, conservareque, cum morbo voluerint antiqui Medicinae magistri, qui plurimum adstringentibus curavere. Porro Dioscorides alumen aqua inspersum, lentes, rosas siccas, malicorium, cydonium malum, myrtum, acaciam, adhibenda praecepit; nulla vero laxantia, ut producenda ad calcem tabula apparebit. Post hunc, Oribasius alumen, & farinam, paribus portionibus, in vino terit, & illinit *l.* 7. *Synops. c.* 45. Sed Aetius alumen liquidum & scissum, & rotundum acetum, succum acerbae uvae, malicorium, myrteum, omphacinum oleum, rhus coriarium, atramentum sutorium, flores mali punici, medicamentis admiscet. Paulus vero lenticulam cum vino; alumen, malicorium incoctum vino; oleum lentiscinum. Sed e Graecis ultimus, Actuarius Emplastrum e calcitide Galeni probatum ad Perniones ait *l.* 6. *meth. med. c.* 8. E Latinis vero, primus Cornelius Celsus imponi jubet alumen aequa portione cum ture contritum, cum vino adjecto, aut malicorium in aqua coctum deinde contritum. Marcellus item, *l. de Medicam. cap.* 34. scripsit haec: *alumine ex aceto peruncti Perniones sanantur*. Ad hos vero Theodorus Priscianus *perniones* vino styptico calido fovet, ac decocto betarum, quibus alumen scissum infusum fuerit; & cataplasma ex aluminis pulvere, cum hordei farina & vino compositum, adhibet; aut gallas cum aceto contritas, aut caduca mali granati in calidis cineribus tepefacta ac trita. Denique Plinio auctore, *l.* 23. *nat. hist. c.* 6. *Perniones* sanantur cortice mali punici ex vi-

no

no decocti & impositi & *l.* 31. *c.* 9. salis impositu, & *l.* 33. *c.* 6. lithargyro, myrtho, & cera. & *l.* 35. *c.* 19. liquido alumine. Sed & Plinius Valerianus, *l.* 2. 51. styptiriam coquit in vino, & ex hoc fovet pedes. Satius igitur, quam hi omnes opinatus est Gabriel Fallopius, qui dixit, tumorem hunc excitari percussu multo aeris algentis & borealis venti, quo plurimum allidente ac veluti flagris membra caedente, sanguis & spiritus eo locorum accurat, ac multus inibi consistens tumorem exaggeret & coacervet.

Verum de Fallopii opinione paulo posterius: nam referenda mihi mox est sententia Joannis Huccherii Bellovaci; in cujus viri doctrina Monspeliensis magisterii dignitas non obscure deprehenditur. Hic, *in lib. de diaeta ac therapia puerorum c. de hac ipsa re*, professus est, nasci *perniones* ex sanguine, in superficiem partis frigidae, doloris vi, a frigore externo vehementi allecto & perfrigerato, tandemque putrefacto [neque enim ait, extincto calore suo sanguis suppurationem habeat] ut acrimonia sua obsceffam partem, cutemque, erodat atque exulceret. Apud quem ipsum auctorem curationis scopi sunt, densatae a frigore partis laxatio; concretique sanguinis attenuatio, detersio, resolutio, sive ichorum effusorum exsiccatio. Voluit autem & plurima, ut adustis, adhibenda.

Quae docti Viri opinio, ut omnium ingeniosissima est, & elegantissima, tamen comprehensu difficilia nonnulla comprehendit; primum, ut extinctum sanguinis calorem curet refrigerantibus, & his, quae ambustis occurrant? Secundum, quando vitium est a densatione vehementis frigoris, in parte item frigida, quo pacto tam doloris vis attrahere potis sit, ut non magis obsistat, praevaleatque frigus, quod dolorem praevenit? Crescit autem haesitatio magis; quod sanguinis attractio ctio adusque superficiem adstruitur. Praeterquam enim, quod repugnat & sanguinis natura inter omnes humores crassissimi, & qui fusus extra venas est, continuo refrigeratur, & concrescit; quam refrigerationem, & quod concrementum, & ipse opinionis auctor testatus est. Tertium, quod laxatio potius haec cutis, in ultima superficie admittantis fusum e venis sanguinem, quam densatio censenda est; contra quam ipse in scoporum enarratione proposuit. Quartum, haud compertum est, ut frigus computrefaciat, potius enim, quae putrescere parata sunt, vindicat a putredine; quam alioqui putredinem si quando parit alia quidem & per circuitum via est, & ratio, quam non declarat hic vir, sed putrescentiam istam frigori per se, ut certe simpliciter, attribuit.

Haec igitur omnia capita nonnullam offensam inurunt opinioni praenarratae, quae optarem equidem nulla, ut scitum illud placitum sequi possem. Quapropter alia tenenda via est, ut intelligentiae satis faciamus; nitar autem quantum in me est, maxime probabilem aliquam de caussis & generatione sententiam in medium proferre, si tantummodo praesit Minerva.

CAP. V.

De Pernionum caussis, & de morbi procreatione, Opinio nostra.

Antequam autem aliquam demonstrationem ordiamur, proponenda sunt quaedam, tum ad effectricem caussam, tum ad materiam spectantia: incipiam ab effectrice, quod omnium consensu frigus est, & bruma. Frigidum Hippocratis doctrina, *lib.* 5. *aphor.* 20. & 22. partibus exsanguibus exitio est; quae res fit, scilicet, quod πολέμιον, atque e diametro adversans est calori partium nativo, quod amicum est & judicans, ut ipse ait. Jam igitur, ut praevaleat inimicum fri-

frigus, ſic calorem obteret aut extinguet. Praeter hanc, altera frigidi vis eſt tanta, ut ad uredinem accedat; quam uſtionem videre licet hyeme in plantis & herbis glacie, niveque, obductis, ventorumque rigore percuſſis: itaque vulgatum eſt apud olitores & agricolas, arbores frigido exareſcere, id eſt, humore nativo exhauriri atque flacceſcere. Tertia frigidi proprietas, eſt penetratio in altum ubicumque corpus ita, ut intima viſcera contremiſcant, convellanturque, frigore: quas tres omnes frigidi qualitates mirus uno verſu comprehendit Virgilius, qui ait;

Acrior, aut boreae penetrabile frigus adurit.

Sed & malorum experti referunt, inter cauſſas *Pernionum*, hanc non poſtremam; ſi quis hyberno frigore poſt ſummum partium extremarum perfrigeratum, ac madidatum, ad immodicos ignis adhaeſus ſe referat; aut contra ab ignis adhaeſu ad crudum frigus, qui duorum extremorum, ſubinde ſuccedentium ſibi ipſis, uſus naturam non torquere non poteſt.

Hactenus de efficiente; nunc enarranda tumoris eſt materia, quam Fallopius, *in tract. de ulceribus cap. de ulc. nomode*, & *l. de tumoribus c. 39.* dicit ſanguinem purum; quod hercle ſi nos admittimus, ſimul etiam admiſſuri ſumus, quod eſſet haec phlegmone; atque adeo apoſtema aliquando ſuppurabile; nunquam autem ſuppuratos aliquos, ut vero turgidos ſemper aut exulceratos vidimus *perniones* cum autem exulcerati ſunt, adeo pus non reddunt, ut ſint perpetuo ſicci; quod advertit item Hieronymus Mercurialis.

Sed noſtram nos opinionem exponamus. Per habitum omnem illius partis, quam obnoxiam malo nominatim oſtendimus, ſunt perpetui quidam affuſi, perſperſique, rores ſanguinis, i. e. flores ejusdem, & vividiſſima portio; hos rores aura glacialis adhaeſu plane triſtifico corruptos, primum exhaurit atque abſumit; qua confecta re, qui novus accurrit ſanguis, & hujus ejuſdem ros, ut particulae conglutinentur, huc perlatus, tum a contrectatu malo partis affectae, tum ab appulſu corruptivi frigoris labefactatur; quod cum fit in dies, praeterquam quod doloris vis non poteſt ſuccos praeſertim calidos non attrahere, exaggeratur idem tumor; excocta veluti per ambuſtionem, parte, quo factum eſt, ut ambuſta haec Latine reddiderit Theodorus Gaza, apud Ariſtotelem illud Problematis interpretatus. Qui ſucci, quaeve ſuperfluitates, huc omnes advecti male dominati a natura tranſmigrant in ulteriorem intemperantiam, ac putredine jam concepta pariunt ulcus; inde fit, ut utiles ac puri liquores, qui primum occurrunt, prima ſint morbi materia poſt, hos autem interiores ac viliores alii.

Habes jam noſtram de vitii cauſſis & generatione ſententiam; quam ſi cum Fallopiana contuleris, profecto videris illa probabiliorem atque exactiorem. Primum enim quid naturae conſentientius, quam partes ſanguinis effloreſcentis ſubſtantia tenuiores, & exteriores, primum diſſipari, mox reliquum craſſamentum in parte relictum computreſcere? computreſcit, inquam, ſanguis, ſubinde vivida rorium portione tabeſcente atque corrupta, qua ipſa incolumi perſiſtere, tota integra ſubſtantia, & cum inimico frigore depugnaret invicta; veluti vinum, quod dum ſpiritus ſuos incolumes ſervat, non corrumpitur, ſed poſtquam iſti deſiere, ſic aceſcit aut vapeſcit. Ad haec, potior expoſitio noſtra, quae rationem rei totam aperit ac enucleat; potior eſt altera, quae laxius expoſitis cauſſis, accidentia magis, quam rem ipſam perſequitur. Sed & firmam noſtram opinionem volens nolens approbavit Fallopius, qui non inchoatos adhuc, neque exiſtentes, *perniones* voluit medicamentis roborantibus antevertendos atque cavendos, reprehenſis acriter iis, qui jam confirmatos curant inutiliter & infrugifere. Enim vero procurantur, inquam

quam, partes obnoxiae principio, priusquam vitium aliquod obrepserit; singulari ac evidenti, quam indicavi, ratione atque consilio tuendorum rorium sanguinis; qui postquam labefactati frigore fuerint difficillimam curationem recipiunt: Quid quod inexcussi saepe medicamentis *Perniones*, vere propinante, sponte delentur? scilicet instauratis iisdem roribus, ac tepore nativo, partis integre restituto. Tertium indicium illud est, quod sanguinea suppurabilis alioqui substantia non suppuratur, quod fit nimirum, quia sanguinis calor extinctus est, ac vigor excussus.

Verum enim vero, quid dicamus ad Julium Pollucem? cui *Onomastici l.* 4. *c. penult.* dictae sunt ἑλκώδεις φλεγμοναί inflammationes ulcerosae? sed ab hac quidem viri sententia non discrepat nostra traditio; qua statuuntur tubercula inflammatoriam & ulcerosam affectionem, referentia. Verum, quo pacto cum inflammatione conjuncta sit extinctio caloris in sanguine, hoc explicandum fortasse fuerit nobis; qui non profitemur emortuum sanguinem; ut in gangraenis & omni necrosi: verum, ut in morticinis pedum clavis, spiritus vividiores & plusculos absumptos asserimus exemplo sit carnosae particulae contusio sive contritio, cui maxime similis *pernionum* est natura; ab hac quidem excussa plurima pars est spirituum & vigoris a sanguinis flore venientis: unde languens ac stupens pars collisa restat, verum non sic, ut vitae detrimentum extremum experta sit, haec enim absoluta gangraenae, ac interitus, esset calamitas, a qua natura contusionis est longe, si quatenus ipsa est, concipiatur. Similes igitur contusis, quae ad semiexanimem naturam accedunt, sunt *perniones*, quantum ad hoc caput spectat; si tamen adjunxeris inflammatoriam affectionem & ustionem, quam in carnibus, frigore percussis, nemo non videt.

Sed hujus utriusque effectus caussam & rationem audire si requisieris, hanc ego tradiderim. Est frigus extremum, communi philosophantium consensu, adversus omnia quidem corpora, sed animantium potissime, contractivum ac densativum sic, ut partes, quoquo pacto dissitas nimium, attrahendo pervellat ac mordeat; unde mordentia frigora dixit naturae scientissimus Virgilius, seu quicumque fuit is auctor, *in Rosa*; hoc igitur immodico raptu partes adducendo, & harum poros adstringit hiantes, & earumdem calorem conculcat in se ipsum coactum, qui propter hoc nihil exhalans, atque repressus, acervat substantiam, fervet ac aestuat, praeter suum naturae modum accensus; quo fit, ut carnes a quibus hospitatur, ipsas reflexus discoquat, ac veluti flamma quadam exurat. Aliud etiam, quod observavi, referam; sic extenuari, rareque fieri, percoquendo partes ab hujusmodi calore, ut prope diaphanae reddantur, si ruborem tamen non excluseris. Ita post multos suorum effectorum circuitus, crudum & immite frigus objectos mortalium artus inflammat atque exurit, per antiperistasin nimirum, ut dicunt; calorem exaggerando, quae res, praeter nostros physicos, neque Servium grammaticum latuit; qui *secundo Georgico. super memorato Virgilii loco*, dixit; & frigus esse caloris initium, & summum calorem frigoris esse principium, unde quasi unus effectus est frigoris atque caloris. Quibus omnibus ad summum contractis apparet, ut inflammati, non inflammati vero; corrupti non corrupti; extincto sanguinis calore, non extincto, sint genus hoc difforme tumorum & ulcerum, quos *perniones* appellamus; non consueta scilicet & calida interiorum affluxionum caussa, neque in totum ignavo, & inerte, frigore productos.

CAP.

CAP. VI.

Pernionum Definitio, & de quorumdam affectuum discretione.

HAEC quidem omnia, si placet, ad Definitionis formam redigere sic possis; *Perniones sunt tubercula in pedibus, manibusque, inflammatoriam & ulcerosam affectionem referentia;* quae fit abolitis primum in his particulis ab hyberno frigore roribus sanguinis, mox a vi doloris attracto conculcatoque sanguine semicorrupto. Hac porro descriptione multos a *Pernionibus* affectus discreveris; videlicet intertriginem, paronychium, tophos podagricos, clavos, callos; de *bugantiis* autem vulgo dictis non adeo certus sum, nam hae licet quidem apud Cisalpinos, atque alias Italas nationes, hodierna die, sunt iidem, qui *Perniones* tamen Gulielmo de Saliceto, veteri Chirurgo, sunt calli, duraque pedum tubercula, qui excisione tolluntur; quamobrem ipse acu per bugantiam transmisso, & per filum, quod acu ducitur, multoties comprehenso, perque manum sublato; quidquid acui subjicitur, scalpro rescindit; quae curatio longe videtur alia, quam quae *pernioni*; congruat aut accomodari possit. Quae te nosse volui tum, ut nomina rerum; tum, ut res ipsas sine errore discernas, & scripta prudentum secundum ipsum animi sui sensum accipias.

CAP. VII.

Qui, qualesve, sint ad hoc vitium suscipiendum parati; simul & in hoc Problemata discussa plura.

OPportuna huic vitio partes excarnes, & eminentes, in disputatione de sede affectus ostendimus; cujus rei caussa non est ad summam alia, quam extrema debilitas: sic adolescens quidam Consentinus, rei Medicae studiosus, qui per vulnus inferiore carpo senserat jam manus atrophiam, expertus est hac hyeme alioquin tepida, *Roseolas* in digito minimo privatim; quae pars inter omnes maxime sustinuerat ictum, aut, ut accommodatius in rem loquar, ab hoc ipso noxam, quae stupor & aliquando sensus private fuit. Parata quoque inter omnes est aetas puerilis, quam rem & Cornelius, *in l.* 5. *c.* 26. testatus est. Deinde patet hisce molestiis adolescentia propterea, quod laxiores ac molliores istorum hominum particulas nullo negotio penetrat, exsuperatque, vis insolens brumae.

Neque vero memoraveris etiamnum contra, calidum istorum maxime vegetum & uberrimum, siquidem obtruserim eo tempore totum intro conversum, praeterquam quod molliusculum est illud, & uti copiosum, non item robustum ac statum; contra virorum firmius est, velut antiquum vinum, etsi copia minus est: puerorum vero calor, quale mustum est, halituosum atque commistum. Haec mihi sane ratio videtur, qua pueri maxime in hunc affectum incurrant. Ut nequaquam sit audiendus Mercurialis, qui propterea pueros huic vitio fecit obnoxios, quod omnium minime se tueantur a frigoris injuriis, sed his prope se subjiciant ultro ipsi. Ad quam puerorum naturam accedit & ea, quae foeminarum est; praeter quas impuberum ac puberum aetates; & alia paulo superior exors ejus mali non est, si corporis habitus ac temperamentum ad utrorumque modum accesserint. Hic naturalium ordo est; quod vero ad non naturales alteras pertinet, climata Septemtrionalium regionum, ut quae hyemi plurimum respondent, cum primis obnoxia sunt huic noxae: quapropter epidemicos & vulgares istarum gentium

tium *perniones* retulit Olaus magnus, *in historia de hisce populis*; dum tamen adverteris & graviorem *pernionum* vim ac furorem adversus has nationes, eosdem magis, quam nostros Italos, affectioni resistere; nimirum propterea, quod his incommodis assueti ac magis obfirmato sunt corpore adversus eadem.

Post haec, quod equidem observavi; referam, graviter expendendum: etiamsi communem ex aequae potente caussa, quod frigus est exsuperans, *pernionum* affectionem constituerimus, tamen oblivíscenda aut contemnenda non est corporaturae proprietas; qua sunt aliqui ad promptius suscipiendum accommodati sic, ut nullo non anno *perniones* quicquam omni studio vitaverint, licet non asperrima interdum, sed mitior bruma contigerit; alii vero resistunt caussis, neque meminerunt quidquam incommodi se expertos, qui maximis se rigoribus exposuere. Itaque spectat non parum ad cooperaturas hominum, atque ad partium temperaturas his caussis obsistere vel prompte cedere.

Quarum rerum explicationem, ex me tradente, dum accipis, revoca primum in memoriam eum, qui spectat ad primam partium compositionem, primarum, secundarumque, qualitatum complexum. Deinde considera texturam cutis aliquos adscivisse fibrosam ac duram, viros inquam potissimum, assiduis laboribus exercitos; aliis eamdem esse minime fibrosam compactamque, sed laxam & mollem; veluti si languor aliquis attigerit, talis foeminis & pueris, ac male habitis hominibus visitur. Jam igitur, quam non satis calido, sed frigidiori atque humidiori, qualitatum complexui conjuncta laxitas atque mollities, itemque cutis solutior & cessilis est, haec partium habitudo lubricam se exhibet, ut promptus in ea *pernionum* sit lapsus.

Aliud etiam quibusdam adverti peculiare, quod frigoris extremi sensu fuscescunt, ac tantum non livescunt, manus; quibusdam illud autem fit, ut facile intelligis, ut caloris insiti parcitate, ut melancholiae naturalis exsuperantia. Hos autem homines molliore carnis habitu videris omnes, ac subfrigido & subhumido, tum hyeme, tum aestate, manuum contactu semper. Contra vero, qui calidiori, sicciorique, temperamento donatas partes, ac fibrosas firmasque tum natura, tum usu, nacti sunt, maxime repulerint, ac minime senserint, hanc eamdem noxam. Haec, a nobis saepe comprobata, tute tua observatione verissima comperies.

Haec ad aegrotandum partium habitudo est, ad solidam suam substantiam spectans. Similis, ut minima noxa frigoris praevaleat, spissitas requiri sanguinis seu portionis humidae: contra vero, ut vis frigoris χειμεθλ όφορος insinuetur, spissitudinis defectus faciet. Voco autem spissitudinem, in parte quidem solida, texturam compactam; in humido vero genere, coactam hujus substantiam, cogitur autem & conspissatur humor ab interno congenitoque opifice, qui calor est seu coctionem praeparantium, seu perficientium viscerum naturalium; hic quippe, quo valentius vi propria subjectum humorem exercebit, atque pulsabit, eo pressior & crassior hic evasurus est, & minus dilutus solutusve; quemadmodum exemplo mustum, quod quanto majorem ac diuturniorem sustinuerit ignis versuram, eo consistentius tenaciusque reddetur.

Dices autem, & quo pacto statuimus percoctum, firmumque, sanguinem obsistentiorem futurum *pernionum* caussis; dilutum vero atque solutum eisdem magis obnoxium; nimirum, inquam, propterea, quod illo concocto, & per calorem elaborato, qualitates activae terminant passivas, & dominantur passivae vero terminatae sunt ac dominatae. Quemadmodum Aristoteles docuit, *in l. 6. meteor.* initio, atque alibi. Signum autem, quod concocta & modificata omnia magis resistant alienis injuriis, monstrat inductio in plerisque succis, sero, lacte, atque

aliis ejusmodi fluidis corporibus, quae ignem experta se diutius incorrupta conservant, ac vero non percocta minus se vindicant a putredine: sic igitur & de sanguine cogita, sive cui calor validus incubuerit, sive quem imbecillior coctionis agitatio crudiorem reliquerit: porro, cum ab exterioribus humor inalteratur, facile crudior proditur; cum vero perstat integer, & statu suo nativo inexcussus, per hoc perfectus & commoderatus declarari videtur. Itaque cum adversus offensas frigoris incolumem se tuetur, probatae substantiae modum habebit; cum vero prompte labefactabitur ab eodem, vitiosa protinus se ostendet systasi, quod ad hunc affectum pertinet; atque adeo non constantes ad detrimenta sanguinis hospitati spiritus, etiam ipsi languescent ac exsolventur. Quibus omnibus vides omnes ex triplici substantia portiones, solidam, humidam, spirituosam, perpeti sub *pernionibus*, & quo ordine.

C A P. VIII.

Notae Pernionum.

P*Ernionum* indicia primus, inter Latinos, exposuit Cornelius Celsus verbis, quae certe immutare fas non sit; ita brevi pleneque rem exprimunt, quae sunt, scilicet. Rubor cum inflammatione mediocri est; interdum pustulae oriuntur; deinde exulceratio; dolor autem modicus; prurigo major est; nonnunquam humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniem, videtur. Haec nos Celsi singula leviter exponemus, *ex Commentario quem in hunc auctorem conscripsimus*, traducta. Primum enim, quod rubor & inflammatio sit tumori, qui frigore productus est, ne difficile quidem videtur; nimirum frigus est calidi, calidorumque caussa est per accidens, illud enim, cum crebro quasi ictu feriat, continui facit solutionem, inde dolor, ab hoc fluxio & humorum illapsorum acervatio, post prohibita transpiratio, mox putredo & a putredine inflammatio. Rubor autem a confluxu sanguinis est. De pustulis majus est negotium; sed hae possunt excitari fervore ichorum prodeuntium quidem extra poros, sed ab habitu cutis compactiore conclusos, atque cohibitos. Equidem comperi plus semel hoc Anno 1624. in nostro Nosocomio, cum *pernionibus* excitatas ampullas, phlyctaenasve, quam maximas; ita ut comparari potuisset vitium ambustis ab igne; quod tamen ex una fervoris conditione proficisci mihi visum est consentaneum. Sed de prurigine quid censeam? id scilicet, quia consarcti per poros ichores, nullo exspiratu computrescentes, & acriores redditi, fibras vellicant, & naturam sentientem exstimulant. Illud nunc restat unum, & quid caussae sit, ut parum saniei, & haec portio neque etiam semper emittatur ab ulceratis *perniunculis*. Ad quam rem ajo, parcitatem hanc humoris respondere suae siccitati partium quae & exsangues sunt, & a vi frigoris prope redditae retorridae, aut, sicut loquutus est Aristoteles, asperae.

C A P. IX.

Pernionum proprietates ac mores.

P Raeter autem frequentissimas, & communes, jam enarratas *Pernionum* conditiones, audi nunc & alias in hominibus plerisque privatas, quas equidem fideli multorum laborantium enarratione collegi.

I. Ri-

I. Rigores aliquibus, ac febres plurimum, *Perniones* exacerbati movent, ac nonnullam quoque maciem atque pallorem certis personis invehunt, quas res credo fieri, cum acerbitatem aliquam graviorem adferunt; nam quibusdam etiam ungues quotannis excutiunt, novis inductis: sed & membranas ossibus circumpositas vitiant interdum, praeterquam quod phagedaenam, gangraenam, & necrosin, ut dixi, concitant saepe.

II. Videbis nunc in pedibus nasci vitium, quod non tentaverit manus; nunc manus infestare, quod pedes reliquerit incolumnes; atque hoc quidem frequentissimum est, ac exploratum a me perpetuo: qui tamen haud dubito, redundantis & varii succi materia posse superiores, inferioresque, partes aeque corripi.

III. Manuum *roseolae* noctu plurimum turgescere consueverunt, seu quod decubitus contectura, foventisque lanei strati

Calor iste vias & caeca relaxat
Spiramenta, novus veniat qua succus in ulcus.

Seu quod, ut aliis placet, hi, qui nocturno cutis addensatu prodituri fuerant, halitus repressi conferveant, carnemque laxent ac tollant.

IV. Alios usu manuum solvunt, aliis vero manus neque plurimum extumescentes ad operam impediunt; quamquam intertes maxime persequi difficultas haec motus videtur.

V. Pedes calceis laneis contectos plerisque non petunt: quod idem defendendi studium manus non juvit alios; de quibus unus est Octavius Beltranus, Thurius, conterraneus meus Typographus Neapolitanus, nulli secundus.

VI. Nonnullis grandioris aetatis accessu pepercerunt, alii vero saepe medicamentis deleti recurrerunt.

VII. Ad hunc quoque locum spectat, quod narravit mihi Tryphon Cytharella Amalphensis, ex oppido Majori, adolescens septemdecim annos natus, auditor meus apprime diligens & studiosus, se tres jam annos, quos Neapoli transegit, laborasse primum manuum *roseolis*, quas ante hac in patria nunquam fuerat expertus. Contra vero religiosus vir Theatinus Joannes Maria Scaranus retulit Neapoli, nativo solo, multis jam annis hyeme *pernionibus* infestatum; qui profectus ad Siculos quindecim annos per hyberna tempora nil mali sentiit; mox ad suos lares reversus hoc anno 1631. qui minime frigidus inter omnes fuit, haec mala rursus expertus est: sic aeres, aquae, loca, luculenter in has affectiones conferunt.

VIII. His eadem medicamenta conducunt, his non conducunt; nam quibus lixivium probefacit, quibus furfurum fomentum; aliis ex impuberis lotio cum aurantii mali medulla confricatio; aliis ex percalefacto porcino veretro, perfricatio fuit usui non poenitendo.

IX. Ad summam difformis admodum haec vitii species videtur, neque perpetuam in omnibus rationem laedendi servans; a caussa nimirum externa, & incertis saepe corporum naturis, variata atque producta. Singula autem, quae accidunt, a Medico describi non possunt, auctore Hippocr. *in l. de articulis*, & *alibi*.

X. Frigidum humidum infestius plerisque quam frigidum siccum.

CAP. X.

De curandi ratione.

PErnionum methodica curandi ratio, per auctores omnes sic explicata non est ad hanc diem, ut scopos medendi certos dignoscas; adeo quidem, ut non satis exturbari contrariis appareant, aut si curentur, his utrisque gaudeant applicamentis: siquidem Aristoteles id supposuit, *lib.* 1. *problem.* 55. *&* 56. calidis hos aeque ac frigidis curari. Dixi jam Philosophi judicium in hac re. Sed e nostris Hippocrates, & aquae fomento, & igne, curari solitos, per Pythoclen contemporaneum Medicum, approbavit *l.* 5. *&* 7. *epidem.* qui ait; *Perniones pertundere opertet & calefacere ita, ut quam maxime excalefacias igne & aqua.*

Sed & Cornelius Celsus, optimus Hippocratis imitator, *Pernionibus* non adapertis, aes, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum praecepit: quem ignis usum cum non approbat inter manus idiotarum Fallopius, videat quaeso quam id inique faciat, quamve immemor sit, qui sanatos sibi perniones calidis cineribus, praecepto matris admotis, testatus est.

Sic apparet contra quam instituerint Medici, censuisse problematum conditorem. Hic enim frigida, sicut & calida *Pernionibus* conducere; calida tantum nostri volunt. Quae Philosophi sententia tam difficilis est visa Mercuriali, ut cum Medicis sentiens ipse, qui maximus semper problematum Aristotelis fuit admirator & observator, tamen huic viri Stagiritae placito visus est nuncium remisisse. Verum enim vero, mea quidem opinione nil absurdi continet Aristotelea haec hypothesis: etenim eo constituto quod Petro Aponensi visum est, *Pernionibus* mederi frigidam, quod haec immodicum humorem ab extima parte repellat, & abigat nimirum ad interiora transpositum; haec quippe opera non improbatur a nostris Medicis, imo vero facienda praecipitur initio tumoris; quo scilicet tempore procedit ad membrum humoris affluxio: Quae transpositio conducibilis amplius esse potest, si sanguis influens sit purus ac probus, qualem constanter opinatus est Fallopius; ad hunc enim modum non peccat aliquid nisi nimietas quae rite recteque repellitur ab unoquoque frigido.

Jam vero cum Hippocrates & Celsus, & horum asseclae Medici, calidam aquam, & ex igne petitas medelas, admovent, haec faciunt desita jam fluxione, collectaque tota materia tumoris, ut haec efficaci calidorum vi dissipetur & exhauriatur: constante vero fluxione, neque nostri parcunt refrigerantibus medicamentis, etiam quae adstringunt admistis: sic gallas cum aceto contritas, sic vini faecem imponi laudat Octavius Horatianus, sive, ut altero codice nominatur, Theodorus Priscianus *l.* 1. *ad Euporistum cap.* 28. Aetius vero succum admovet hyosciami, quem ab inflammatione ac doloribus vindicare prodidit Paulus. Sed e posterioribus Fallopius, & aquam rosatam frigidam, & ceratum quoddam impense frigidum, commendavit, quod

℞. *Succi Rosarum*,
Solani,
Plantaginis, *singulorum unciam* j.
Cerussae,
Lithargyri, *singulorum uncias* ij.
Aceti acerrimi,
Olei Omphacini, *uncias* iij.

Mi-

Mista in mortario plumbeo subigantur ad Linimenti consistentiam: *quo saepius usitato*, adfirmat auctor, *rem optime successisse*. Sic quidem ille.

Sed Joan. Huccherius velut ambusta *Perniones* curavit; neque aliter Arantius, *in operis de tumoribus*, *capite peculiari*. Sed isthaec omnia superat, quod Guido Cauliacus, vir sane consultissimus, frigidam aquam laudavit, *tractatu 6. doct. 2. cap. 8.* quod est inscriptum *de doloribus & mulis*; sunt autem *Mulae*, interpretibus Laurentio Jouberto, Joanne Huccherio, Joanne Manardo; & gallicis Lexicographis, *Perniones*. Postremo sunt, & qui nivem applicitam ferunt remedio fuisse. Has ob res omnes verum apparet, quod Problematographus enunciarat, calidis ac frigidis aeque *Perniones* deleri, si tantum distinguantur usus opportuni tempora.

Qua composita veterum auctorum contradictione, aliam, quae inter juniores est ambiguitas & perplexio, nunc enarremus. Mercurialis quidem nullo proposito certo scopo curationem *Pernionum*, ut intertriginis dicit instituendam, qualem tamen neque postmodum exsequutus est, verum apprime diversam. Jam autem aliorum omnium, qui vitii summam ad cutis unam constipationem retulere, pars laxationem & detersionem, ut Huccherius, pars calefactum atque discussum, ut Fallopius; pars utrumque censuit exsequendum, ut Arantius. Sed Franciscus Vallesius, *in comm. ad l. 5. epidemiorum* super ea sententia, quae de *Pernionibus* tradita est, ait; *Perniones quoniam cutis refrigeratione ac densatione fiunt*, *proinde calefactione ac laxatione curari; verum adhibenda haec alternatim*, *nam aqua sola nimium laxat ac mollit*, *at solus ignis exsiccatione vehementi constringit & cogit: jam vero cum sibi mutuo succedunt haec*, *igne calefaciente & aqua laxante*, *atque ustionem prohibente*, *dissolvetur materia*, *laxabitur cutis*, *ac temperabitur pars*.

Haec alii, nos horum opiniones ad examen, si licet, referamus: ergo quod inter omnes convenit, pro certoque habitum est; laxandam eam, quae malum sustinet, partem, non placet. Primo, quod non ad sententiam summi Hippocratis; imo multo diversa est enarratio: deinde, quod non ex legitima indicatione, sed nocua haec medicatio est: quod (ut inde incipiam) ostenditur hac ratione; neque etiam si concedatur: ideo sequitur, ut sit laxandum. Quippe si curatio est per contraria, contrarietas haec medicamentorum spectat ad morbum, qui curationem indicat; non ad caussam, quae curationem vere non indicat, Sed praeservationem Galeno teste, *in 8. meth. med.* Quae si vera sunt, ut sunt plane verissima; laxatio, quae suadetur a Vallesio, praeter legem est Galenicam & nocua parti: nam tumor Chimethlodeis, si credimus Aristoteli, peculiari problemate jam indicato, laxatio quaedam est, nec non laxis hominum corporaturis advenire sueta, quod jam ostendimus; ergo laxantibus adaugenda sit potius, quam relevanda.

Jam igitur, quoniam, ut apparuit, *Perniones* quaedam sanguinis est affusio, sub cutem, de venarum osculis per vim frigoris expressi, mox semicorrupti; ob id exhauriendus est seu medicamentis, seu prompta & manifesta vacuatione: sic usum calidorum applicamentorum, & scalpri, praecepit Magnus Hippocrates; longe aliter nimirum, quam interpres Vallesius commentus est, qui legit sic Hippocratis enunciatum; *Perniones* dissolvere, tepefacere, pedes; hoc modo praecipue, calefacere igne & aqua; quae lectio, versioque, non convenit cum ulla multorum aliorum translatione, neque cum codicibus Graecis sive Basiliensi, sive Aldino, qui ambo *l. quidem 7.* sic habent: χιμέθλων κατασπᾶν, κατασχᾶν, restituit Anutius Foesius, ἀλεαίνειν Aldino, ἀλεείνειν vero Basiliensi τοὺς πόδας ὧδε μάλιστα ἐκθερμαίνειν πυρὶ καὶ ὕδατι. Quae Janus vertit ad hunc modum; *Perniones*

per-

pertundere oportet, *&* *calefacere ita*, *ut quam maxime excalefacias igne & aqua*. Sed Anutius Foesius sic; *Pernionum medela est scarificatio*, *tepefactio*, *ita ut pedes quam maxime igne*, *& aqua excalefacias*. Quibus utrisque prior, Fabius Calvus transtulit haec ita, *perniunculos pertundito*, *scalprove scarificato*, *pedes igne & calida aqua valde calefacito*. Quod si fortasse *codicem libri* 5. Graecum adeundum volueris, atque legendum, quem locum ipse Vallesius explicabat; is quidem tum ex Aldina, tum ex Basiliensi editione ad hunc modum habet, χιμέθλων κατασχᾶν ἀλεαίνειν τοὺς πόδας ὡς μάλιστα ἐκθερμαίνειν πυρὶ, καὶ ὕδατι: quae vertens primus Calvus reddidit per haec; *Perniones mulgebat*, *vellebatque*, *pedes igne*, *& aqua*, *maxime calefaciendo*. Sed mox accedens Janus ait; *Perniones pertundendi*, *& calefaciendi sunt pedes sic*, *ut maxime excalefacias igne & aqua*. Post hos autem, tertius Anutius vertit hoc pacto; *Pernionibus medeberis scarificando*, *& pedes calefaciendo sic*, *ut maxime igne & aqua excalefacias*.

Itaque si Graecos ipsos codices, si Latinos primos omnes interpretes, consulueris, falsa & commentitia Vallesii translatio reperietur. Nec minus improbabilis videbitur ejusdem enarratio, qui deduxit ex Hippocratica dictione alternum ignis & aquae usum; quam aquam & ad laxandum propositam interpretatur, neutrum enim consentaneum rationi videtur; nam neque ad laxandum aqua capi debuit, cujus usus enucleate traditus est ad maxime calefaciendum: deinde vero similius est, loquutum Hippocratem de aqua marina, quae usu praecipuo semper, & maximo, fuisse constat ad *perniones*; priscis, praesertim Oribasio, Aetio, Paulo, *locis citatis*, & Octavio Horatiano, sive Theodoro Prisciano, *l.* 1. *ad Euporistum cap.* 28. nimirum ob multam exsiccandi vim, quam habet haec aqua, propter salsam exsuperantem portionem: qua de re piscatores, qui nudis perpetuo pedibus exercentur juniores & grandiores, equidem adverti minime *chimethla* perpessos. Confirmat demum aquae marinae conjecturam, quod solenne fuit antiquis; scarificatis continuo membranis aquam salsam affundere, ut ne grumi sanguinis protinus occluderent vulnuscula; aut etiam, ut ne haec simpliciter coalescerent; distinet porro coalitum sal inter omnia plurimum, ut *in commentariis nostris de inermi Chirurgia*, monstravimus. Quod si aquae potabilis omnino retinetur opinio, etiamnum apparet, non ad ignis alterne contemperandi usum, quem opinatus est Vallesius; verum ad eliciendum, laxandumque, sanguinis effluxum institutam eamdem.

Jam autem, quod ad alternum illum binorum praesidiorum usum spectat, neque hic necessarius est; tum propter praedicta, tum, quod probabile sit, duo illa simplicia (ignis & aqua) proposita in sensu composito, quasi diceretur percalefacta igne & aqua, aut si disjuncta volueris utraque capienda; dicam Hippocratem ea sententia comprehendisse calidum in sicco, & calidum in humido, quorum hoc infirmius alterum valentius sit; ut statuendum sit denique, calefacientia ab Hippocrate probari praesidia non laxantia, si consideres plurimam partem semicorrupti, ac propemodum exstincti, sanguinis axhauriri per punctionem, efficacitate tanta, ut nihil sit praestantius ad prompte demerendum de nostris hisce languentibus. Quam ego, duce Hippocrate, exsequutus in plerisque egenis mire frugiferam comperi; quippe quae caussam ipsam, mali fomitem, in promptu detrahit, & naturam partis diu gravatura sarcina cito levat; sic in Joanne Dominico Fusco; sic in Tryphone Cytharella meis auditoribus, quos curatos viderunt admodum R. P. Marcus Antonius Ruffus e Societate Jesu, Medicus scientissimus; & Franciscus Sparanus, Medicus e Collegio Neapolitano consultissimus: sic in Reverendo quodam Cappuccino; sic in Clerico Theatino; sic in aliis Valetudina-

rii

rii nostri decumbentibus, qui fuere propemodum innumeri: exiit autem semper ex vulnusculis sanguis primo tenuior, deinde ater & crassior; mirum autem quod asservato, refrigeratoque jam, eidem cruori serum ullum non exstitit.

Dixi jam de simplicibus; restant *composita Medicamenta* referenda. Quorum duplex est series; nimirum altera praeservantium, altera vere curantium. *A pernionibus*, inquit Aetius, *l.* 4. *serm.* 2. *c.* 73. *praeservat sal cum melle tritum, manibus ac pedibus assidue inde perfrictis*. Aliud non modo praeservans, sed productos etiam *perniones* curans, *citriorum magnorum internam partem acidam, rejectis seminibus, diligenter terito, & cum adipe suillo vetusto ad Cerati compagem redigito; & ad hyemis initium quotidie illinens ex eo digitos, utitor*. Aliud Oribasii; sulphur vivum cum melle cocto imponito.

Aliud *Perniones* imminentes arcens;

℞. *Atramenti sutorii*,
Florum mali Punici sativi, *singulorum drach.* iiij.
Alum. scissi unc. iiij.
Myrrhae, *Turis*, *singulorum unc.* ij.
Cerae unc. iiij.
Adipis suilli unc. viij.
Olei Myrtei quantum satis est. Haec ex Amideno auctore.

Post quae referuntur & *perniones* curantia jam eductos; ex his alia fluida, alia solidiora. Ex fluidis primum est apud Celsum ex multa calida aqua fomentum, in qua rapae decoctae sint: aut si ea non sunt, aliquae verbenae ex reprimentibus decoctum, vel lenticulae, vel erui, vel hastulae regiae radicis probavit Paulus; sed rapae summum perhibuit Aetius. Ex fluidis epithematis decoctum betarum, quibus alumen scissum infusum est, proposuit Octavius Horatianus; post quod fomentum cera liquata linire convenit, idem ait; qui addidit cerae & picis resolutae solam unctionem curationi valuisse, & gluten solutum in aqua liniendo profuisse; quod glutinis & cerae linimentum usui praeservandi potissime conducibile probarim equidem. Sed ex Paulo sunt haec; in rapae sativae radicem excavatam conjicitur cerae sextans, olei lentiscini quantum sufficit; cocta in duplici vase ex marina aqua, aut muria, aut lupinorum decocto, hoc quidem superfundito; ceratum vero in rapa liquefactum frigidum imponito. At in exulceratis *pernionibus*, *thuris*, *aluminis scissi*, *minii*, *resinae*, *terebinthinae*, *singulorum par modus*; *adipe suillo diluta inducuntur*. Verum si inflammatio exulceratos *perniones* male habeat, medicamento utendum hexapharmaco, quod recipit *olei uncias novem*, *adipis*, *fellis taurini*, *& singulorum libram*, *argenti spumae uncias sex*; *colophoniae uncias quatuor*; *mellis uncias sex*.

Haec isti; ante quos omnes Dioscoridi comprehensa sunt haec;

Thus cum suillo adipe, aut anserino impositum.
Pix liquida inuncta; *Acacia illita.*
Myrthi seminis decoctum fotu adhibitum.
Ficus crematae cum cerato impositae.
Cancrorum fluviatilium cinis cum decocto melle illitus.
Pulmo Marinus recens concisus, & impositus.
Asininae ungulae cinis, oleo maceratus, illitus.
Ursinus adeps inunctus.
Umbilici Veneris succus impositus.
Lentes cum meliloto, siccis rosis, malicorio, cydonio malo, & rosaceo, adhibitae.
Orobi decoctum fotu impositum.
Raporum decoctum fomenti modo.

Be-

Betae decoctum appositum.
Dracunculi majoris folia, ex vino decocta & imposita.
Oleum ex incavata Asphodeli radice decoctum, illitum.
Cyclaminis decoctum fotu adhibitum; quin etiam oleum cum pauca cera in ejus excavata radice fervefactum, illitum.
Scilla cremata imposita.
Ranunculi decoctum adhibitum.
Arction ex vino additum.
Alumen aqua adspersum.

Hactenus ex Anazarbaeo Viro multa, post quae referam experta mihi medicamenta: quae sunt ad *non ulceratos* quidem *Perniones*, suffitus *ex cinnabare contrito, & in ignitos carbones conjecto, mane, vesperique, ad multos dies, sub tensis panniculis accomodate recipiendus*: mox *ex decocto cylcaminis lotura*. Tertio *ex liquore destillato cerae, vel ex hoc simul, & pomata, inunctio cum confricatu*. Ad exulceratos vero, *ex eodem oleo cerae, succo cyclaminis, adipe taurino, & pinus resina, vel pice, colophonia, Ceratum, secundum artem, confectum*. De tota *Pernionum* inquisitione & curatione sint haec jam satis.

De Glandulis vulgo Thureis appendicula.

MEdicina, sicut Cornelius Celsus ait, *in operis sui primordio, nusquam non est. Siquidem etiam imperitissime gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum, morborumque, noverunt*. Itaque foeminae, tum quia peculiari quodam naturae munere humanitatis, & hospitalitatis, officiis maxime sunt comparatae, tum quia minus curarum habent, atque otio abundant, pleraque observare possunt, ad commentandum alioqui non ineptae. Quam Medicinae speciem rudem, scilicet, & ineruditis suis sensibus congruentem, aut ipsae sibi confinxerunt, aut perperam ab eruditis comprehensam reservaverunt, obstetrices maxime, & hae vetulae, quae solertiam aliquam aut aetate, aut Medicorum consuetudine, compararunt: quarum rerum exemplis mediocrem numerum exsuperantibus enarrandis, ne nimius sim, supersedeo; si memorare non omittam non esse rem illius gentis omnino contemnendam; quando Plinius a Lai, Elephanti, Salpe, obstetricibus, pleraque describere medicamenta, dedignatus non est, *l.* 28. *c.* 7. & Marcellus, Imperatoris Theodosii Medicus, etiam ab agrestibus, & plebejis, accepta remedia fortuita atque simplicia, quae experimentis probaverant, operi, quod edidit *de Medicamentis*, inserere non erubuit quid, quod audiendos vulgi medentes monuit Hippocrates alicubi technicorum operum, gynaeciaque plurima ex foeminis accepit.

Itaque istae matronae morbum invexerunt *Tule*, tersius *Tole*, appellatum, Latine *Tolles*; propterea, quod tollantur ac tumeant, cujus diminutivum *tonsillae*, *praysthmia*, quae sunt in homine, sicut *glandulae* in lue, cum tumor fauces occupat; quae verba sunt Ambrosii Bergomatis *in lexico*. Sed alii pronunciant *Thurea* fortasse, quod ad thuris grana, figurae, magnitudinisque, similitudo accedit. Scire autem licet, oboriri vitiosas istas *glandulas*, & ementitos adenas, in artubus, ac praesertim in brachiis, parte supina, quae supra carpum est, in devaricationinibus tendinum lacertorum. Materies autem est lenta pituita, quae, laxato ac rarefacto prius per calorem corpore, mox succedente frigore cogitur & conglobatur in eam, quam dicunt glandularum, aut granulorum, formam. Has istae sic curant, ut obverso pollice duriter comprimant, sic crebro affrictu finiuntur tum ipsae,

ipsae, tum aliae, quae substant parysthmiis glandulae, fortasse communicato concalefactu: ob diversionem vero fieri credidit Gulielmus Rondeletius, *in l. 2. suae nosotherapiae cap. 4.* quo loco & ipse morem hunc vulgarem curandarum *tonsillarum* retulit. Similis tuberculi meminit Avicenna, *lib. 4. fen. 3. tr. 2. cap. 6.* cum ait; *generatur in quibusdam membris apostema glandulosum, sicut avellana nux, & minus eis; & est in principio taliter, quod cum super ipsum fit compressio, superatur, deinde redit multoties & multiplicatur, &c.* Quod *tuberculi genus* ab Avicenna memoratum crediderunt aliqui, Joanne Costaeo relatore, *Ganglium*: quod tamen notas ganglii vere non habet, ut probat idem Costaeus; verum mea quidem opinione sunt notatae *glandulae*, quas ad sententiam foeminarum vulgarium enarravi; quod confirmatur communitate curationis: etenim, quod attritus auxilium praecipit Avicenna *glandulis*; idem Medicae nostrae factitant, tum quidem *tonsillas*, tum *tolles* excutiendo: *tonsillas* quidem rumpunt collo patientis, mira celeritate, per utrasque manus circumrotato, brachii vero glandulas, ante descriptas, obverso pollice vehementer proterunt, ut jam exposui. Quae de *Thureis glandulis* pauca, libentius equidem, in hunc locum retuli, quod complicati folii vacuitati complendae sum ansam nactus.

Peroratio, ac de Abscessus nomine per nos usurpato Comprobatio.

HAec ego de exquisitis *Abscessuum* generibus Neapoli meditabar, ad usum, & meliorem frugem, rei Medicae Candidatorum in nostra schola, dum universam addiscentium, profitentiumque, rem summa cum prudentia, parique vigilantia, regit & administrat Perillustris & Reverendissimus D. Joannes Salamanca, Regentis quondam integerrimi Salamancae, spectabili pariter virtute, filius: cujus cum auspicatissimo nomine suam denique coronidem nostrum opus habeto. Anno Christi trigesimo primo supra millesimum sexcentesimum, quo conflagrantem Vesuvium vidimus, ac vicina plurima tum rura, tum oppida, vi ignis ac terrae motus eversa.

Caeterum, nemo me reprehendat oportet, quod *Abscessus* nomine donarim pleraque vitia, quos *tumores* appellare vulgus Medicorum hoc tempore consuevit. Porro, non insuetum Hippocrati fuit, tum *Abscessus*, tum *Ulceris*, nomenclaturam late extendere; quam rem si nos hoc extremo loco explicaverimus, & rite se assensum, & non sine fructu, cognoscet lector: audiat autem velim priorem *de Ulcere* demonstrationem. Scriptum est, *commentario 3. de fracturis, particula 34. Nisi quis dicat alios quoque morbos esse Ulcera, quod quodammodo probabile est*. Hic loquendi modus nulla non ambiguitate plenus est, tum quia novus & insolens, tum quia paradoxus; praesertim quidem apud Hippocratem, qui rata, & hominum opinioni consentanea, cuncta proposuit; sed enim nobis persuadere non possumus, sine magna ratione, proditum hoc a Divino Viro fuisse.

Galenus igitur, duobus in locis, hujus rei meminit, & *libro de inaequali intemperie c. 6.* & *particula lib. de fracturis* ante citata. In quorum priore quasi durum, id est, persuasu difficile nominavit Hippocratis enunciatum: in altero vero probabile solum, & non nisi cum moderatione intelligendum dixit, quod sint in eo, quae rationi non omnino consentiant. Verum tamen & (*quodammodo probabile est*) voces duas maxime modificantes interposuit Senex, praeterquam quod non ex sua ipsius opinione, sed aliorum certe sensu, videtur haec attigisse. Omnibus autem modis veram hanc doctrinam Galenus probavit, illa primum proposita morborum divisione. Morbi alii dolorem adferunt, alii secus: si dolore sociati

sunt, hi admodum probabiliter *Ulceribus* adnumerari possunt: dolor enim & ab evidenti solutione, cum aliqua pars secatur, extenditur, contunditur; & ab intemperie simul est, cum caloris, aut frigoris, excessus eamdem capit. Et qua quidem parte a solutione continui dolor est, liquido confirmatur, morbum omnem dolorosum esse de genere *Ulceris*; siquidem omnis solutio continui corporis est *Ulcus*, & omnis morbus dolorosus est solutio continui. Qua vero parte proficiscitur ab intemperie dolor, similiter & de *Ulceris* est genere: quandoquidem omnis intemperies, sive calida, sive frigida, solvit continuum etiam: quippe constat, calidum substantiam solidam penetrare, erodere, incidere, colliquare, mollire, extenuare, ut 21. *&* 22. *lib.* 5. *aphor.*; frigidum vero tum constipando, tum introrsum impellendo, nunc quidem exprimere, nunc comprimere potens est: ut 20. *aphorism. libri quinti.*

Hactenus si perdolentes morbi sint, monstratum fuit, hos esse *Ulcera*, si vero sint indolentes, cum intemperaturam involvant, similiter haec habet solvere continuum. Quamvis enim manifestam continui solutionem haec non adferat, tamen ratione contemplabilem sine dubio recondit. Neque in exposita utraque hypothesi subest alia diversitas, praeterquam latentem hic, evidentem ibi, patitur homo solutionem. Effectum enim intemperamenti semper adsit oportet, sicut intemperamentum ipsum adest; quas ob res sint, non sint, morbi doloriferi, protinus erunt de *ulcerum* genere.

Aliter etiam, quod ad intemperiem pertinet, confirmari potest eam quaecumque sit, *Ulcus* esse propterea, quod scriptum est ab eodem Hippocr. *libri de hominis natura*; *contextu* nisi fallor *octavo*, suscitari morbos omnes per *Abscessionem* non consentientis in unitatem & symmetriam humoris: disgregationem interpretatur Prosper Martianus, *in adnotationibus ad l. de humoribus.*

Ad hunc modum jam vides, Hippocrati longe latissima significatione fuisse *Ulcus*. Similiter & *Abscessus* enarratore Galeno; *l.* 1. *de officina Medici particula* 25. atque *abscedere* dicta sunt, quaecumque corpore integro cum aliis quidem partibus conjungebantur; mox adversa valetudine suam unitatem & contactum amisere: atqui unitas abest omnibus fracturis, *ulceribus*, fissis; contusis; contactus vero *Abscessibus*, sinubus, inflationibus, *Tumoribus*. Taceo, quod *Abscessus*, apud Hippocratem; *est omnis emigratio*, *seu separatio rei cujuspiam ante consistentis*: veluti qualitatum, affectuum, spirituum, humoris, carnis, ossis, & alius cujusque particulae: quemadmodum explicavit Joannes Marinellus *in commentario*. Sed neque novum est, *Tumores* ab Hippocrate vocatos *Abscessus*, qui *l.* 6. *de morb. popul.* 2. *sect. sub init.* notata reliquit haec; *Abscessus*, veluti glandularum tumores, signum quidem sunt earum partium, unde germina habent, sed & aliarum, maxime vero circa viscera. Sed & Arabes, Barbarique, scriptores *exituras*, id est, *Abscessus* dixerunt omnes eruptiones, quae formis omnibus extimo corpore apparent; & contra, legitimos *Abscessus* appellavere communi modo *Tumores*, & sicut ipsi loquuntur, *apostemata*. Quare confusa & promiscua, si recte perspicis, *Tumoris* & *Abscessus* interdum est appellatio.

At neque offendi debebis aequivoco, multiplicique, nomine; quando legeris apud ipsum Galenum, *lib. de tumor. praeternat.* *Tumoris* nomen fuisse ad significandos *Abscessus*, empyemata, sinus, fistulas, herpetes, nigrores, phagedaenas, achores, hernias & peritonaei rupturas. Itemque Cornelius Celsus, *lib.* 5. *rei medicae*, pleraque de *tumorum* genere miscuit cum *ulceribus*: neque aliter factitarunt Gabriel Fallopius, in libris *de tumoribus &* *ulceribus*: & multo maxime Philippus Ingrassias, & novissime Julius Caesar Arantius, *in opere de Tumoribus*

prae-

praeter naturam. Ex qua una re, credo equidem, orta est tam magna perplexitas & ambiguitas de finienda, deligendaque forma Tumoris apud Hieronymum Fabricium, *initio libri de Tumoribus*. Quid, quod spectando maxime consilio, neque nostris sermonibus, accommodatum Tumoris erat nomen, quod solum extrinsecus apparentem ac materialem, ut ita dicam, prae se fert conditionem affectus. Atqui rem nobis supra communem, & vulgatum scriptorum nostrorum, morem gravissime instituentibus, recondita *Abscessus* forma fuerat exprimenda.

Quo loco subit non aliena quaestio, & quid aliquem nobis de *tumoribus* commentarium non reliquerit Hippocrates? qui & de vuln. & ulcer. & luxatis, & fractis legaverat. Et statuendum est, duplices omnes a summo Praeceptore factos *Abscessus*; alios a simplici affluxu, alios a transmutatione; ita fere Galenus, *com.* 2. *lib.* 1. *prorrhet. text.* 21. Judicium autem & mens Hippocratis ea videtur fuisse, quod *Abscessus* ab affluxu minoris sunt momenti, quam ut suo calamo tractari debuerint; quapropter hos sprevit, alteros vero, qui sunt metastasis vi, perpetuo cum antecedente morbo complexos magnifecit, ac per omnes suos aegrotos expendit.

Primo, quia sunt hi vel ad salutis finem vel ad mortem, utpote decretorii, & magno cum naturae molimine tentari soliti.

Secundo, ad haec insignis est his magnitudinis accessus; magni autem sint oportet, ad hos vi & caussa morbi tota propemodum abeunte.

Tertio, sunt ad cavitates partium nobilium, & ad intercapedines musculorum; plurimum autem occupare consueverunt articulos; quippe qui laxi, cavi, debiles, & ad repellendum invalidi sunt.

Quarto, non raro revertuntur, velut in Ancilla Polemarchi, apud eumdem Hippocratem, 2. *epid. sect.* 2. *constit.* 3. *Fine*.

Quinto, quod succedant ad alios morbos, sic Avicenna, *l.* 4. *f.* 3. *tract.* 3. *c.* 3. docuit, Ulcera successu aliarum aegritudinum esse mala; quoniam, inquit, natura expellit ad ea residuum corruptionis superfluitatum.

Sexto, quod Abscessibus plerumque cruditas comes est: quare doctos nos voluit idem Hippocrates, *lib.* 6. *epidem. sect.* 1. *sent.* 13. tubercula foras extumescentia, & acuminata, in turbinemque gracilescentia, aequaliter maturescentia, non circumdura, declivia, & non bifida, meliora; contraria vero mala; & si quae plurimum contraria, pessima.

Aliam etiam ad curationis incommoda rationem addere licet; quod plurimum obscuri tum visu, tum tactu, deprehenduntur *Abscessus*; nimirum cum & alte se condat sanies, & multa carnis incumbat crassitudo, monente Hippocrate, *libr.* 6. *aphor.* 41. quamquam, ut verum non dissimuletur, exercitato scientique Medico difficultas haec nulla est, ut sermone *de frigidis Abscessibus* monstravi.

Atque has mihi rationes omnes, aut plurimas, spectanti visum est praestabile; ut omnis haec nostra tractatio nomen adscisceret *Abscessus*, quo velut emphasi quadam significatur motus materiae necessarius, ad transmissum de loco ad locum, impellentibus caussis. Quanto autem evidentius vim, impetumque, humoris ad extima erumpentis *Abscessus*, quam Tumor, exponit. Sic mihi quidem libuit, ac jure licuit, saepe *Tumoris* abjecto nomine, altero *Abscessus* uti. Quae te scire, Lector, ad extremam operis clausulam volui, ut nostra de *Abscessibus* inscriptio nulla ex parte culpabilis videretur. Quibus jam omnibus exactis, vale; ac si quem ex universis hisce libris fructum cepisti, debita mecum auctori Deo Paeana concinnas quaeso.

F I N I S.

ΠΑΙΔΑΓΧΟΝΗ ΛΟΙΜΩΔΗΣ

Seu

DE

PESTILENTE, AC PRAEFOCANTE PUEROS, ABSCESSU,

DIATRIBA SINGULARIS,

Quae secundae huic Editioni novissime accessit, formatque, hujus de selectis Abscessibus Operis, Librum Octavum;

EODEM SEVERINO AUCTORE.

Ad ingenuum Lectorem Praefatio.

Nter omnes animantes, quae a Deo Opt. Max. Conditore primo, prodiere, nulla fuit homine vel dignitate celsior, vel amplitudine major, vel formae decore probatior, vel ornamentis omnibus cumulatior. Argumento est, quod in humani opificii creationem, & conformationem, summus ille Architectator in consilium, operisque societatem, Sacrosanctam Trinitatem adhibuerit. Declarat autem & praestantiam procreationis ordo: quippe fuit editus in lucem homo post cuncta; ac si maximum quidpiam & supremum, plenis praerogativae numeris, efficiendum fuisset. Docet & exemplar, ad cujus ideam efformatus fuit idem: quandoquidem est microcosmus hic fictus ad archetypum macrocosmi, in quo coelestia, terrena, & media, velut in parva picturae mappa, inexplicabili prope compendio, continerentur omnia: quo factum est, ut summae cujusdam rei, divinique miraculi loco sapientes omnes habuerint hominem; qui solus immortalem Dei portionem obtinuit; qui rationem, orationem, versatilem ingenii dexteritatem, futurorum providentiam, societatem civilem hospitalitatem, pietatem, sanctitatem, fidem, & quas non virtutes, exercet & colit? qui principatum in omnia mundi viventia & non viventia, quive imperium pro libitu voluntatis in omnia concreta corpora, divinitus exercet.

Cuinam enim motu perpetuo cientur coeli? cui Luna noctu lucent & astra? cui Sol modo accedit, modo recedit, ab Oriente latus ad Occasum? a polo arctico ad antarcticum, a capricorno ad arietem, a cancro ad libram? nimirum invecturus temporum vicissitudinem, aestus & frigoris, & horum medias stationes, lucem & tenebras, pulchram formarum productionem, & necessariam rerum corruptionem. Ad haec, cui tenuis aeris substantia fluit refluitque? cui pelagus & flumina pisces alunt? cui vegetantium tot species, metallorum varietates, bestiarum & jumentorum ordines, serviunt? Finiam denique sermonem, si dixerim Opificem mundi sapientissimum, ab omni naturae fabrica tum demum manum summovisse,

ac vacuisse, cum in medium productus est homo; perinde ac complementum, absolutio, & summa rerum omnium, evenisset. Verum, en felicitatis humanae levitatem! divino huic Mundi miraculo, rerum omnium ornamento finique subito suo uno praevaricatu multi subinde suscitati sunt hostes, & nulla ex omnibus fuit creatura, quae velut livore percita, adversus unum hominem non exsurgat ac pugnet. Enimvero nosti malignorum siderum adspectus, influxus eorumdem nosti; post quos obstant, coinquinatus cometis aer; noxii terrarum halitus; elementorum transcursus; pestilentiarum excursus; stirpium venena; fossilium miscelis infectae aquae; ferarum morsus; terrae motus; infesti venti; pluviarum madores; sub syrio squalores; brumae rigores; variae denique coeli permutationes, nedum indies, sed interdum in horas, quarum omnium vi & inevitabili insolentia languescat, & aegrotescat, discrimen subeat & oppetat, homo. Quod exitium, & quae mala, ubi humorum quaternio non invexerit, diffidentium assidue sub venis praeter haec extra stagnantes alii, velut in lernaea palude, multiplices & horrendas eruptiones, & monstra, producunt, quibus exosam perpetuo vitam miser transigat homo.

Sed innumerabiles alias hominis calamitates quis memoret satis? Unam ex tot omnibus commemorabo potissimam, quae dicta nobis est aut ἀγχόνη λοιμώδης, *Tonsillae pestilentes*; ab aliis vero nostris aut *strangulatorius faucium Affectus*, aut *Carbunculus pestilens*, aut *Laqueus gutturis*; à plerisque *Passio anginosa* Barbare & inscite: quibusdam aut *Ulcus Syriacum* Aretaeo, aut *Tonsillae Pestilentes*, Aetio Amideno. Posset vero, siquidem insolentiam & diritatem hujus vitii spectes, nominari Dei vindicis ira, flagellum augescentis e merito mortalitatis, sacra lues, dirum supplicium, furiale venenum, persephones gladius, charontis vectura, limbus exsaturatus, & aliis ejusmodi notis notari: Enim vero, ex hujus unius pestis vi, plus millium perceptos de matruum gremiis, de parentum complexibus querimur, quam fuerint in bello Trojano furore gladii jugulati. Porro Deus Opt. Max. antiquitus indignatus humanae gentis criminibus, hanc aquarum illuvionibus, & igni, dederat perdendam: nostro vero aevo, me hercules, execrando teterrimae huic pestilentiae laxas dedit habenas, ut non facinorosos & perditos, verum innocentissimos hominum & malefaciendi nescios, & sceleris puros, pueros, commutatis quasi vicibus, & inversis, imperscrutabili certe fato, cunctos absumeret & averruncaret. Quod sane malum, durior sit cautibus, saevior hyrcanis tygribus, homo, qui serio non lugeat, ac totis animi sensibus non commiseretur. Theodatus vero, qui commiseratus humanitati, miseris tempestive succurrat & opituletur. Utinam igitur liceat quandoque nobis quampiam comminisci rationem, quae futura sit usui; profectam videlicet ab eo fonte, unde & morbum modo dixi profectum. Porro vel apud Ethnicos exstat, bina Jovi pro pedibus esse dolia, alterum boni condum, alterum mali. Quoniam igitur, ab Jove arbitro rerum expectare maturam opem, haud in nostra facultate reponere, debemus, anne subsidium ab ipso desides & ignavi maneamus? Verum huc nos monuit alicubi Maro,

Alitur vitium, vivitque tegendo.
Dum medicas adhibere manus ad vulnera Pastor
Abnegat, aut meliora Deos sedet omina poscens.

Quamobrem allaboremus, & vires nostras omnes intendamus. Nam facientes adjuvat Deus, auctore Varrone, Latinorum omnium doctissimo. Sic fortasse futurum est, ut nostris humanitatis miserae promerendae studiis adesse velit dignitatum Numen. Age igitur ad rem cominus accedamus: primum autem de praescripta nobis lege, ac competenti demonstrationis modo dicamus.

Aggressurus ad disputationem mihi primum ipse praescribo modum, nec non ra-

rationem philosophandi constituo, qua fines medicos non exorbitem investigando, sed intra quos laxitatem omnem inquirendi contineam; ne quando aliter agens, quam ex munere debeam, minime spectantis ad rem officii reprehendar. Quippe ex unaquaque facultate, in qua est quaestio, non aliunde ducenda sunt argumenta; atque adeo de rebus medicis medice, deque physicis physice disputandum est, quantum rei subjectae natura petit, ut haec indagetur, sumendo, scilicet, non probando. Quid autem ax aliis facultatibus, quae genere non communicant, neque principia habent syngenea, petantur argumenta? Porro, magnus Hippocrat. *in l. de principiis* scripta reliquit haec initio. *Ego ad hunc usque sermonem communibus sententiis utor, tum aliorum, qui me praecesserunt, tum etiam eis. Necesse enim est commune principium sententiis supponere eum, qui velit hanc de arte medica tractationem componere. Verum de rebus sublimibus, in aere ac coelo, neque opus habeo dicere &c.*

Qui idem Vir, & *libri de natura humana principio*, praefatus est: *quicumque de natura humana amplius differentes audire consuevit, quam ejus ad Medicinam pertinet, huic commodum non est hunc meum sermonem audire*. Tertio etiam, *in l. de veteri medicina*, monuit, *oportere arte tradere vulgo nota*, γνωςὰ λέγειν τοῖσιν δημότησιν: quod & alibi solenne, ac frequens, summi Dictatoris praeceptum ego spectans in hac mea, *de pestilente ac strangulante pueros Abscessu*, disputatione servabo. Itaque abstinendum judico Astronomicis, Metaphisicis, Divinis, & hoc omni genere alieno. Quamquam obtrudes fortasse, quod idem Hippocr. *in l. de aere, aquis, & locis* disertis verbis dixit, *sane non minimam partem conferre in re medica consultam Astronomiam*. Verumtamen quid ipse senserit Astronomiae vocabulo, declaravit protinus, cum ait; *quum una cum temporibus & ventriculi in hominibus commutentur*. Nimirum Astronomia est Hippocrati, certa ratio mutandarum tempestatum, a siderum ortu & occasu, & a commotis ventis, & aere inalterato, nascens; non ab astrorum, ut dicunt, adspectibus & configurationibus, quae damnata semper, ut Seneca prodidit *in apocolocynthide*. Huc quidem caussarum investigatione gaudeant, utanturque, quicumque velint; nos medica tantummodo lance pendemus omnia, quae incidant in rem istam.

Aliud quoque praescriptum sapientissimus idem, seu contemplandi, seu scribendi, Dictator imposuit, *libro de carnibus* ante citato, dicens; se thesin aliquam ostensurum aliorum sententiis in hypothesin uti suetum: quem vulgarem ego morem, ut servem, necesse est, nisi actum agere debeam. Quare cum scriptores praestantissimi de hac eadem re pleraque comprehenderint, a conjunctis jam recepta & vulgata haec, ut recipiam, supponens, & non inculcem, jure fiet, quae sunt haec. *Primum* historia mali cum circumstantiis omnibus accurate descripta, qua monstratur, & ab Anno 1618. erupisse insuetum inter nostras gentes affectum, qui homines potissime pueros, extincto vel praecluso spiritu, novissime interimeret. *Deinde* velim apud istos eosdem auctores legi, quae praecesserint constitutiones, sive austrinae atque humidae; sive ut aliis placuit, squalidae & siccae, propter cometas. Video autem plures, & prudentiores, auctores in priorem accessisse sententiam, quam & ego sequor.

Tertio non insumam anxium laborem in declinanda sede affectus, aut vitio ipso, cum universa descriptione interni, externique, characteris, cumque infinitis plane modis & accidentibus ejusdem; quae res & nulli non compertae sunt, & ad stomachum usque expositae, per omnes quos dixi. Verum contentus ego sola diagraphe veterum auctorum, quae communis ad unguem est vitio, quod in praesenti visitur. Hypotyposis autem morbi nostra esto haec.

PARS.

PARS II.

Descriptoria & Semiotica.

MOrbo huic τὸ θεῖον, quod Hippocrates primus adstruxit, nos divinum dicere consuevimus, esse nemo dubitavit ad hanc diem sive quod Dei provisoris vindiciis immissus; ut initio praefati fuimus, sive quod aere communicetur, sive quod occultae sit naturae: quae tres effatus divini sunt interpretationes Medicorum communes. Nimirum hunc, An. Christi supra MDCXIIX. in nostram gentem ingressum, antecessit boum annua lues; qua mirum in modum strangulati concidebant. Cum enim primum homines incessit iniqua lues, demirati satis non sunt tam Medici, quam naturae interpretes omnes, immanem tum afficiendi, tum conficiendi, modum. Exstant de hac re propria & peculiaria Araetei Cappadocis monumenta; quae, quoniam brevia, compendiosa, luculenta, accommodata, rata, & gravitatem & majestatem Hippocratis referunt omnia, praestiterit semel integra, quam concisa saepius ac disjecta produci: tum ut antiqua morbi idea, quantum hodierna coeat, perspici possit; tum ut suo quasi πρωτοτύπῳ, & exemplari norma ad exercitationem hanc omnem parato, nobis liceat uti. Interim autem audieris summum Virum quasi vices nostras loquentem, *c.* 9. *l.* 1. *de caussis & signis morborum*, in hunc modum versione Junii Pauli Crassi; *Ulcera tonsillis fiunt aliqua mitia, familiaria, non laedentia: aliqua aliena, pestifera, necantia. Mitia quidem sunt munda exigua, non alto descendentia, non inflammata, dolorem non excitantia. Pestifera sunt lata, cava, pinguia, quodam concreto humore albo, aut livido, aut nigro, sordentia. Id genus ulcera Aphthae nuncupantur. Quod si concreta illa sordes altius descenderit, affectus ille Eschara est, atque ita Graece vocatur, Latine crusta. Crustam vero circumveniunt rubor excellens, & inflammatio & venarum dolor, quemadmodum in carbunculo & exiguae raraeque pustulae, quas Graeci Exanthemata vocant, orientes, hisque aliae supervenientes, in unum coalescunt: atque inde latum ulcus efficitur. Id si interius in os depascendo serpit, ad columellam usque pervenit, ipsamque exedit, & linguam etiam occupat, & gingivas & frena; id est, dentium alveolos; dentesque inde labefactantur, & denigrescunt. In collum etiam phlegmone erumpit; atque isti, haud ita multis diebus post, phlegmone, febribus, foetore, inediaque, consumpti intereunt. At si in pectus per arteriam id malum invadat, illo eodem die strangulat. Pulmo enim & cor neque talem odoris foeditatem, neque ulcera, neque saniosos humores, sustinent, sed tussis spirandique difficultas enascitur. Caussa maleficii tonsillarum est frigidorum, asperorum, calidorum, acidorum, adstringentiumque, devoratio: quandoquidem hae partes pectori ad vocem, spiritumque, edendum inserviunt, & ventri ad alimenti transmissionem, & gulae ad ejusdem devorationem, obsequio sunt. Internis vero partibus si quod contingat incommodum, ventri videlicet, gulae, & pectori, ad isthmum & tonsillas, & loca ibi posita, mali consensus & eructationes perveniunt. Quapropter pueri usque ad pubertatem maxime hoc morbo tentantur: praecipue namque pueri multum frigidum aerem inspirant; quoniam in his plurimum caloris inest, & ad cibos intemperantes sunt, & varia concupiscunt, & frigidam potant, & excandescentes, ac ludentes, altius vociferantur. Puellis quoque usque ad menstruae purgationis tempora haec vitia usitata sunt. Regio Aegypti horum affectuum plane foecunda est; aer enim spirando siccus adducitur varios praeterea cibos suggerit. Radices enim, herbae, atque olera, ibi large proveniunt, & acria semina, & potio crassa, utpote Nili aqua. Sibi vero Aegypti ex hordeo & ex floribus, scilicet vinaceis, potiones acres conficiunt. Syria quo-*

quoque maxime illa , quae Coele . i. e. cava nominatur , hujuſmodi morbos procreat ; unde Aegyptia , & Syriaca , ulcera id genus appellant . Modus vero mortis quam miſerrimus accidit ; dolor quidem acer & calidus , qualis in carbunculo ; ſpiritus vitiatus , exhalant enim maximae putredinis odorem , eumdemque vehementer in pectus ſpirando adducunt . Immundi adeo ſunt , ut neque ſuum ipſorum odorem ferre queant . Pallida his , ſeu livida , facies , febres acutae , ſitis , ut igne accenſi videantur : Potum , veriti dolores , non admittunt : triſtantur enim , cum tonſillae comprimuntur , aut potius in nares reſilit . Cumque decumbunt , ſurgunt , ut ſedeant , decubitum non ferentes ; quod ſi ſedent , quiete carentes iterum decumbere coguntur . Plerumque autem recti ſtantes obambulant , nam quieſcere nequeunt ; ſolitudinem fugiunt , dolorem tollere dolore tentantes . Inſpiratio magna eſt , frigidum enim aerem ad refrigerationem deſiderant ; exſpiratio vero parva . Nam veluti igne exuſta ulcera cum ſint , a calido praeterea ſpiritu incenduntur , raucitas adeſt , vox nihil ſignificat . Atque haec in pejus ruunt , cum ſubito in terram collapſos anima deficit . Haec Aretaeus : quae nos quidem , quantum tractatuli brevis anguſtia permittit , enarrare primi experiamur. Exorditur Auctor κατα τὴν δριαιρετικὴν τιῦσιν μέθοδον , a diſcriminibus tonſillarum , ſumma , ſcilicet , & prima tractandi omnium hypotheſi ; ſine qua luce , aut duce , neutiquam bene proceſſiſſet ὁ Αρέτοι@ quaſi ὀς ἀληθοι@ ἀνὴρ : *Aliqua aliena peſtifera necantia alterum membrum* . Finita autem ſi recte dicta percipimus , utraque non laedentis lethaliter uno , & necantis altero, termino . Mitia igitur non laedens genus rite ſequitur , utque minime crudum , ſed coctionis particeps eſt , a fructibus & pomis ducta ſimilitudine , & vocabulo. Proprie enim , quod coctum & dulce eſt guſtabili cuiquam , id mite eſt pomis , ſi quando dictum eſt Poetae , *Sunt nobis mitia poma* .

Vide autem , quae de miti vocula diſſeruit Ludovicus Duretus .

Jam vero mitium claſſem & comitatum infra accenſebit Auctor . Interim , amice , advertis his tractari , proponive , tonſillas eatenus , quatenus ulceroſae vel ulcera ſunt , haud vero , uti tubercula ; quippe poſt unam inflammationem in haec non conſiſtentes pergere conſueverunt in ulteriorem Abſceſſum : quinimo, ut *in c.9. lib.* 1. *de morb. acut. curatione* ait ; Illitiones acrium medicamentorum faciendae ſunt, neque enim ulcera quieſcunt , neque cruſtae in ſuperficie fiunt , q. d. ſed intimis glandulis familiaria . Sunt quippe *tonſillae* pleriſque inquilina & conſuetudinaria , ut puellae cuidam e Caracciolis , & Marchioni Mirabelle , quod fit , ſcilicet , propria & privata capitis & cerebri craſi & conformatione . Quemadmodum enim externo collo luunt ſtrumas ; qui compreſſis utrimque temporibus , latis genis , & maxillis , ſunt homines Harnoldo Villanovano ; ita & interno gutture , ſub male conſtructo capite , debent incurrere *tonſillas* : alii fortaſſis autem , quod familiare eſt Aretaeo , illud eſt , quod ſpectavit Aetius , dicens , aliquando fieri *tonſillas* conſuetis inflammationibus , familiaribus autem tonſillis ἀντισρέφοντα reſpondentia ſunt , quae mox ſubdidit auctor *aliena* .

(*Peſtifera necantia.*) Latinis hominibus eadem fere ſunt haec utraque laxius ſcilicet uſurpato peſtiferi nomine . Verum non ita quidem apud Phyſicos & Medicos, qui peſtiferi vocem volunt preſſius eſſe, id quod eſt a Peſte : haec vero , quoniam non perpetuo necat cunctos , verum hanc plerique ſeu natura , ſeu arte praeterfugiunt : ideo ſubditum aliud , (*necantia* ,) Noto autem gradatim haec propoſita : aut potius diſpoſita : quandoquidem ab alieno gradu ad Peſtem itur , ab hac vero ad interitum . Pergit autem κατα τῶ σφωτέρω σαφηνίαν noſter auctor , exponitque mitium ordinem , quae ſunt (*Munda*) id eſt , pauca & exſortia ſordis , de qua non longinque dicturus eſt . Attinet autem hoc ad habitum & qualitatem . Caeterum

rum quod ad τὴν ποσότητα ἢ τὸ ποσὸν attinet adfcribit & exigua: porro exilitas fi quo in vitio laudabilis eft, in *tonfillis*, & locis alioquin ifthmi μικροκοζμώδους laudabilis eft cum maxime; praeterquam, quod exilitas tumoris una prae fe fert vitii mendicitatem fua natura; quamquam haud ignoro faepiffime fieri, ut fub pufillulo tuberculo, & vitii cicerculo, latitaverit, & conclufa fuerit, vis veneni magna: quam equidem ad creperis miculam, ferocie diffonantiam, oftendi luculenter in perdolentibus impreffuris condi. *l.* 4. *de recond. Abfcefs. nat.* recte hoc, inquam, fieri. Verum exilitatem probari per Aretaeum, quae accedat ad puritatem etiam, & ad τ̃ ἐπιπολὴν καὶ τ̃ ἐπιφανίαν; ubi videlicet ulcera non funt alte defcendentia; adde, neque inflammatione, neque dolore feptas; quibus utrifque affectibus expertia non funt tubercula, quae ambitu minimo ingentem complectuntur malitiam, & quibus utrifque affectibus tonfillae, vel quae mites fuerant, efferantur.

Peftifera poft haec defcribit a latitudine atque altitudine, excavata, quafi dicat per omnes fpatii dimenfus extenfa putredinis infrenis depaftu, quae *nome* dicitur Graece, ab auctore noftro paulo pofterius exponenda; eo quidem futura deterior quo fe in exfangues & fpermaticas particulas, id eft in nervos folidos & in membranas, ne dicam in offa defcenderit.

(*Pinguia*) non natura me hercules, fed putredine, quae in offa defixa haec etiam pinguia reddit, auctore Cornelio *l.* 8. *cap.* 3. Eft autem pinguitudo ifta refoluta fubftantia per vim caloris extranei. Poftquam enim calidum ἔμφυτον elifit atque exterminavit, vinculo, quod partes exhaufti corporis colligabat, abacto, fecedunt eaedem & nullo praefidio fotae fecedunt in limofam quamdam fubftantiam, quae pinguedinem refert; & refert quidem potiffime pinguedinem colore fubpallido, vel inter pallorem & alborem medio: fic notat hanc Auctor.

(*Concreto quodam humore albo*) Quamquam & albo colore, qui minus invifus eft, praetergreffo, in lividum primum, mox in nigrum abit haec fordes, quam malo depinxi; peffima fcilicet ulceris forte, quemadmodum Hipp. *l.* 2. *prorrh. nota* 17. nos docuit.

(*Id genus ulcerum Aphthae nuncupantur*] Elicit ex dictis *aphthae naturam*, quafi definierit *aphtham ulcus latum*, *cavum*, *pingue*, ex concremento quodam humoris albi, aut livido, aut nigro, fordefcens. Cui definitioni refragari videtur auctor definitionum medicarum, cui *aphtha* eft ἕλκωσις ἐπιπόλαιος ἐν στόματι γιγνομένη. ἐπιπολάζει δὲ αὕτη ἡ ἕλκωσις μάλιστα παιδίοις. Quae Latinae funt; *Aphtha eft exulceratio fuperficiaria in ore puerorum*. Accidit autem haec fecundum fuperficiem ulceratio maxime pueris. Refragantur,, inquam, ei quod dixit (*cava*) haec, quae Graece funt ἐπιπόλαιος καὶ ἐπιπολάζει. Verumtamen ut hunc nodum diffolvas, meminiffe te oportet, quod fermo eft Aretaeo de *aphthis* peftilentibus & malignis: alteri vero definitori obverfatae funt animo *aphthae* leviffimae, & nulla cum putrefcentia vel proferpentia conjunctae. Advertis autem, quod Aretaeo genus aphtharum ulcus fuit; definitori vero fecundo exulceratio: diftant autem intervallo non modico τὸ ἕλκος, καὶ ἕλκωσις. Nempe exulceratio minime perfectum ulcus arguit, neque numeris omnibus abfolutum; quamquam contra eft Aetius, qui *l.* 8. *c.* 39. dicens; *porro fi in putredinem aphtha vertatur non convenit amplius aphtham eam affectionem appellare*. Verum huc ego, inquam, ecquis nominum imponendorum inhibeat, praefcribatque, rationem? praefertim cum, anxiam nominum curam fapienti viro abundat Galenus quam faepiffime.

(*Quod fi concreta illa fordes altius defcenderit*, *affectus ille efchara eft*, &c. *ufque ad exanth. verbum*:) Quoniam quidem hanc cruftam carbunculo comparat Aretaeus, delineatam hanc accipe ex uno Cornelio, qui *l.* 5. *rei medicae cap.* 28.

quod est *de carbunculo*, scripsit haec. *Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur. Neque in eo loco levari cutis potest; sed inferiori carni quasi adfixa est. Idque vitium, subteractis quasi quibusdam radicibus, serpit, interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque procedens inalbescit, deinde lividum fit; circumque exiguae pustulae oriuntur. Et si circa stomachum faucesve incidit, subito spiritum saepe elidit.* Haec quidem Celsus quorum enarrationem si capis, hanc in nostro super hunc auctorem commentario habebis.

(*Orientes hisque aliae supervenientes in unum coalescunt, atque inde latum ulcus efficitur.*) Calore ad putredinem primum agente, concurrentes pustulae complures in unum dissolvuntur; deinde nomen, id est depastum moliente latum ulcus redditur.

(*Id si interius in os depascendo serpit ad columellam &c.*) Nomae ferinae vi nimirum; quam & *l.* 1. *de curandis acutis morbis c. IX. F.* describit etiam per haec: *quibusdam & columella usque ad palati os exsesa est, quin etiam tonsillae ad basin usque & epiglottidae, ac propter cicatricem devorare neque solidum quidquam neque liquidum poterant, sed & ipsum, quod bibebat, interdum repercussum hominem fame necavit.*

(*At si in pectus per arteriam id malum evadat illo eodem die strangulat.*) Pulmo enim & cor neque talem odoris foeditatem, nequae ulcera, neque saniosos humores sustinent. Haec ab Aretaeo reddita caussa mortiferae destillationis. Cui tamen adversantur experimenta, quod pulmo quidem vomicas & tubercula diuturna, & usque etiam ulcera sustineat, perstante vita hominis ad decades annorum etiam una plures. Cor vero, ut ostendimus *hoc eodem opere*, vitia pleraque, hoc est, tubercula, scliromata, ulcera, concrementa multigena & horrenda, patitur; quamquam autem ejus facti multiplicis plenam & satisfacientem ibidem exposuerimus rationem; nihilominus placet magis ea ratio, quam idemmet protulit auctor *in l. de curatione acutorum*, *cap.* 9. per haec; *Verum si ab his, tonsillarum ulceribus puta, sanies ad interiora destillet, celeriter partes etiam, si integrae sint, ulcerantur, celerrimaque ulcera interius depascendo serpunt, atque hominem perdunt.*

(*Caussa maleficii tonsillarum est frigidorum, asperorum, calidorum, acidorum adstringentiumque devoratio*) Aretaeus quidem caussam maleficii demonstrare volens, pravam victus rationem compluribus adstruit argumentis. Cujus universae argumentationis capita, & propositiones cum non sint declaratae satis, neque explicate praesertim secundum nostram inscientiae exigentiam, pace gravissimi Viri, difficile fit attendentibus, aut deprehendere primum, sententiam ipsius, aut vim rationis, atque universam demonstrationem comprehendere. Itaque ne tanti Viri scriptis usi fuerimus gratis: ejus usuram dare conabimur cum fructu sic ut aliquando operae pretium fecisse videamur. Igitur, ut intelligatur Aretaei dissertatio, proponendum est ante nobis, ejus propositum primum, & universus progressus gradatim animo percurrendus. Primum pestilentium tonsillarum vitiosus victus est caussa demonstranda; statueris paristhmia faucesque complexim sumptas pro alibilibus, simul & spiritualibus, viis, januam esse plerisque subeuntibus in corpus, tum egredientibus, substantiis, quae nihil quidem exasperando, nil pariter etiam laedunt transitu partes, cum vero exasperant & labefactant, in promptu concitatum tonsillae senserint malum. Atque pleraque sunt, quae exasperant, tum quidem per se particulam, tum internis partibus incommodando; quae tum postmodum incommoda refundunt in eamdem partem, vicissitudine quadam facta. Exasperant, inquam, alimenta praetereuntia, dum subeunt in ventriculum, frigida nimirum, aspera, acria, quae vocat calida, acida, adstriugentiaque. Quo facit illud Archigenis, apud Aetium

hoc

hoc sermone, *c.* 47. occultae anginae caussam esse in quibusdam nervos, qui ad stomachum feruntur, dum male afficiuntur, & post inferioribus membris, pulmoni; inquam, & cordi respirandi principium inflammant; arteriis vero, quas carotidas appellant, itemque aliis adjacentibus inde inflammationem trasmittant. Cum hoc autem in omnibus aetatibus promiscue fiat, potissimum in pueris fit saepissimae, quibus inspirandi frigidissimi aeris usus multus est, ut qui calore multo exaestuent. Deinde sua ipsorum vivendi intemperantia & ciborum varietate labefactantur, & corrumpuntur succi, qui accessu suo partes pariter labefactant atque corrumpunt. Tertio quia frigidam potant, quarto, excandescentes, & ludentes, altius vociferantur.

Dixit hoc genus vitio pueros & puellas impuberes obnoxios: mox dicit & Regionem Aegyptiam; & Syriam vallosam, eidem malo comparatam esse propterea, quod incolis aer spirando siccus adducitur. Deinde varietate ciborum, olerum multorum, item variorum seminum, id est, leguminum, quibus & Alexandrinis pravos gigni succos observaverat Galenus. Item aquae Niloticae potione crassa; nec non ex hordeo, & vinaceis, confectis potionibus acribus, biliosus creatur sanguis, qui ad tonsillas nempe laxas & imbecilles, delatus, has inficit & conterit facile. His sic per nos dispositis & enucleatis, vides jam, Lector, *tonsillarum pestilentium* binas in universum caussas, sive pueris, sive certae genti, perpetuas esse; aut exasperatis, inquam, aut alimenti vitio varie corruptis, partibus. Itaque caussa primum redditur universalis, mox puerilis aetatis & regionum peculiaris.

(*Modus vero mortis quam miserrimus accidit.*) Suspendio nimirum similis, & quod non aliter, quam laqueus praefocans interficiat: nam Graeci *anchones* suspendia vocaverunt; quae ferme verba sunt Aureliani *lib.* 3. *acut. cap.* 1. quod est de cynanche: exosa, inquam, moriendi sors, adeo hoc moriendi pavore consternati fuerunt magnanimi Heroes; apud Homerum, Laodamus; apud Virgilium, Aeneas, de quo cecinit Poeta:

Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra,
Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas,
Talia voce refert: o terque quaterque beati,
Quis ante ora patrum Trojae sub moenibus altis,
Contigit oppetere.

Dolor quidem acer & calidus) Incensivus Avicennae more, *l.* 1. *doct.* 1. *sum.* 1. *c.* 1. rectius autem incendiosus; late undique exspirante igneo fervore, qui inseparabilis est aphthis, quas exulcerationes, habentes in se quiddam igneae caliditatis dixit Aetius *l.* 8. *c.* 39.

(*Spiritus vitiatus*) Dixissem equidem potius halitus, *haleine* Gallice. Exhalant enim maxime putredinis odorem; id quod fit quidem certe pestifera corruptione; verum is foetor uberrime nanciscitur caussam ex conditione partium affectarum, quae sunt adenes, carnes, puta, humidissimae & flavissimae; in anguloso praeterea loco conclusae; quae inter omnes minime possunt respirare.

(*Eumdemque vehementer in pectus spirando adducunt.*) Ut gaudet porro spiritalis, vitalisque, praecordiorum natura, puro limpidoque aeris attractu: Sic contra tetro & coinquinato tristatur. Jam audi diligentiam & emphasin Aretaeam; namque addidit quasi cogi naturam, ut abunde attractum aerem foedum cogatur attrahere; attrahit autem abunde in tanto aestu, in quanto sunt anginosi, praecipue pueri; natura calidissimi, ut praemonuerat dudum.

(*Immundi a. f.*) Exaggerat immunditiem, quae est tanta, ut neque ipsi suarummet carnium foetorem ferre possint, q. d. quando igitur gravius ferant ad propinquantes.

 (*Pal-*

(*Pallida seu livida facies*) Vitio praecordiis incumbente, a pulmone praesertim, qui de proxima vicinia, qualis ipse est, tales & genis refundit colores.

(*Febres acutae, sitis, ut igne accensi videantur.*) Facta compressione, & putredine inita, partium respirationi dicatarum & saepe etiam praecordiorum ipsorum. Id equidem per initia fieri vidi, rarior autem caussos febres nostro tempore: quin ut vere dicam, videntur tepetiores, atque ut capite septimo vocat hic idem auctor; ignavae, molles nihil proficientes.

(*Potum.*) Et hic emphasis etiam est; quippe quod maxime avent per sitim, idem per alia incommoda refugiunt & exhorrent: adeo praeponderant haec incommoda frigidi, humidique, appetentiae. Sunt autem incommoda duo gravissima, & potu tonsillas comprimente, & eodem per nares a faucibus refluente.

(*Cumque decumbunt.*) Pergit Emphasis, quod, quum maxime adpetant, & consulturum sibi credunt componendum corporis modum, hunc experti continuo renuunt; atque uno eodemque tempore decubitum cum sessu commutato; mox sessum cum decubitu commutant; & rursus, neutrum experti commodum, recti deambulant domo, quietem odentes, quae ambulatio offensa inquies est continuo. Adeo nullus corporis continendi commodus usus est.

(*Solitudinem fugiunt.*) Consuetudines hominum consequuntur, in qua cum doloris pars sit, se solos cernere gravatos, nihilominus hoc dolore priorem dolorem repellere tentant, sed sine fructu.

(*Inspiratio*) Magna est frigidi aeris usu & inopia; sed nihilominus ample inspirati, non tanta identidem est respiratio, q. d. (ἐμφατικὸς γραφῆς est) ingressus & egressus ratio par, monstrante Gal. *in l. de respir.* at ne respondet tamen regressus ingressui proptera, quod plus attrahunt refrigerandi aestus studio, quam reddere possint, non reddant autem mali cujusdam fuga & concepta omnino cautela, ne retorrida ulcera retorreant insuper efflatu fervido.

(*Raucitas.*) Est alluvione humoris

(*Vox.*) Nihil significat, corruptis & perversis eloquii particulis effectricibus plerisque, quae sunt gargarion.

[*Atque haec in pejus ruunt.*] Sic cum status languentis semper in pejus ruat, neque nocentis luis ullus modus sit, pessumdatis & prostratis virtutibus, repente spiritus deficit miseros.

Cappadoci successit scriptor Amidenus, cujus & e re nostra fuerit, pleraque ordine imitata, huc transferri. Crustosa & pestilentia tonsillarum ulcera ut plurimum nullo praecedente tonsillarum fluxu incipiunt; aliquando a consuetis fieri inflammationibus maxime efferatis perficiuntur. Fiunt autem frequentissime pueris, atque etiam aetate jam perfectis, maxime his, qui vitiosis humoribus abundant, in his, quae vere contingere solent pestilentibus constitutionibus. In pueris vero, oris ulcere, quod aphtham vocant, praecedente omnino perficiuntur. Sunt autem partim alba, maculis similia, partim cinereo colore, aut similia crustis, quae ferro inuruntur. Accidit autem aegris siccitas in transglutiendo, & suffocatio coacervatim incidit; maxime quum rubor subeat mentum, aut ubi haec acrimonia praeterierit. Nome, quae depascitur, locos excipit, succeditque una putrefactio. Cui Graecanicae morbi figurae dispar haud est Italica nostra; nisi quod paulo auctior per simptomata capitis, quae minime recensita veteribus hisce scriptoribus visuntur, non infrequenter in nostris hominibus male affectis; praesertim viris, & foeminis natu jam grandibus. Equidem inter caeteros notavi duos, qui non sine comate, stupore, caribaria, atque aliis hoc genus occubuere. Neque enim saeva Proserpi-

serpi-

ſerpina pepercit capiti Medici, credo, quadragenario majoris, cui nomen Philippo Lucano; cujus & Medicorum ſuorum, ut complurium aliorum, inertiam non poſſum non accuſare. Altera fuit Laurentii Pharmacopoei conjux, quae delira per morbum ſaepe apparuit, morbo commortua. Excretiones e naribus conſuetae, putridae, pituitoſae ichorodis, aliquando cruori commiſtae, aliquando dumtaxat cruentae merae: Qua de re audi nobiles Hiſtorias.

Puella nubilis in Parthenophylacio Spiritus Sancti, eodem adfectu dire gravata cum exitum e ſtrangulatu exſpectaret, ex ſubita haemorrhagia profuſiore praeſentaneam opem ſenſit; poſtremo vero ex malo ori venefico ſervata, incertum, qua nova morbi vi fuit inopine ſublata. Verum ea fortaſſe cauſſa, quam ab Aetio traditam paulo poſterius exponemus. Interim ſcire licet, unum e tribus pueris, qui peſſime habuit inter caeteros, & nervorum languore relictum cruribus adprime imbecillum, atque oculo ſtrabum tranſvoratum, verum ſic impeditum a diu praeterito adfectu, ut vix emollitum humore panem dimittere valeret: quamquam duriuſculas panis offas, & ſolidas molles fabas, ingereret commodiuſcule. Quorum duorum paradoxorum ſymptomatum, problematumque, rationem, graviſſime declaravit Andreas Caeſalpinus *in l.* 2. *controverſ. med*, *c.* 13. Referentem hunc quia michi referre non vacat, adi. Qua eadem ſanguinis per nares excretione facta puero decenni Joan. Laurentii Bozavotrae filia ſalus perfecte reddita eſt: quamquam hic jugularis venae ſectione fuerat egregie levatus: obſervata haec Mutio Capalbo Medico, qui ad Galenicam medicinam, Hermeticam peritiam belle addidit. Indicant haec porro non obſcure ſuperiorem tonſillis loco adfectam ſedem, quae cerebrum eſt.

Cui noſtrae ſuaſioni favet Anatome complurium corporum vi morbi enectorum, in quorum capitibus exſectis reperti grumi ſanguinis lato ſchemate diffuſi, ſub maximos ſinus membranae craſſioris.

Obſervationes. *Paedanchnone*, in cadavere ſeptennis pueri Valetudinarii incurabilium diſſecto, obſervata 1642. menſe Novembri. Sterno reſoluto & coſtis utriſque diſſectis, exſtitit pulmo latis maculis praelividus & prope niger; auricula cordis dextra grumis ſanguinis plena, venae omnes pulmonis & cordis diſtentae, vena cava inſectu ſuo adaperta ſanguinem atrum & grumos reddidit, ſic & ventriculi abunde ſaturi ſanguine; in capite una cum facie praetumido facta diſſectione, reperta inter cutem & muſculos temporarios pituita mucoſa, citrina, longo ad malos uſque diſcurſu. Oſſis teſta recluſa, venae membranae tenuis diſtentae undique ſanguine, ſic item & omnes ſinus craſſae membranae, ſic & rete mirabile; vaſa ad ſummum omnia gravida ſanguine, quae cerebri baſin emenſa medullam nutrire fuerant parata. Perveſtigata larynx cruſtacea quadam pituita, facie exteriore contecta, citra ulceris ſpeciem.

Mortuus eſt puer octennis, ſeptimo poſt die, anhelus & anxius, recto plurimum capite cubans: mihi quidem angina illa ſicca viſa eſt Hippocrate deſcripta *l. prognoſt. com.* 13. *part.* 16. & ab Areteo *l. acutorum*; de quo ſupra.

Accedit & quod in duobus filiis Jacobi equitatoris, extra portam Regalem, pueris provectioribus; & in Dioniſio Severino, quinquenni puero, dira lues nares utraſque compleverit putridis & praealtis aphthis, quae viru putidiſſimo manabant. Quid? quod cum putrilaginem reddere viſae ſunt nares, ut cerebri ſubſtantiam retulerint, teſtante Joh. Baptiſta Ferrario, Medico noſtrate, ingenii ſingularis. Sed & illud ſilentio non involvendum, quod etſi *Tonſillas peſtilentes*, & *Ulcus Syriacum*, hocce vitii vocitemus; nihilominus obſervatum eſt ſaepe ſupra ſtrangulatum, & puris jam ulceribus ſublatos pueros morbo, qui liberi fuerant

repu-

reputati. Quinimo post triginta dies, & quadraginta, jam praerepti morbi furoribus, praeter omnium opinionem, ex improviso sunt exstincti. Adeo, scilicet, latitans & recondita veneni vis est.

Sed cum his etiam morem morbi venemur praecipuum; est enim & aliud discrimen nobis observatum apertis formis, quarum altera est acuta & ferme furiosa; altera prope sedata & lenta: quas utrasque fortasse determinat temperatura corporis, humor praevalens, habitus, sensus, mos; & haec quidem in eadem urbe, oppido, pago: caeterum in longinquis & dissitis locis. Binos hos duos morbi mores definiverunt, quoque constitutio & tempus anni, aer, aqua loci, victus, & caeterae quaedam occasiones, aut caussae. Acutus quidem morbi mos, & ferventioribus symptomatis, & febre ipsa, septus est, acriori: contra vero, lentus & serotinus mos sedatioribus, & est motionibus, transcursibus, ad tempora. Reliquum vero, quod concitatior inflammatione & acrimonia non sit, nihilominus neque sua deficit nocendi vi & virulentia, si quis sit, qui sagaciter & oculate dijudicare vitium, per leves suas conversiones & immutationes, norit. Porro dolor altius nutrit, & tacitam improvidae naturae perniciem struit. Ita fit plerumque, ut, puris apparentibus locis ulcerum, & crustarum, opinionem boni faciens, tamen exsugit vivificum genio nectar, & ceu falsus Dux vitam in praeceps deducit: quem in multis ludificatum superiore nos sermone retulimus. Quamquam & in hoc saepe transcursu innocens, & infraudulentus, idem morbus: quam sinceritatem etiamnum agnoscere, ac deprehendere, debet is, qui dextre curat; ne, suspicione malorum adductus, pleraque faciat, quae fuerant minime facienda; tam quidem adversus creditam vitii vim pugnans chirurgia & medicamentis gravissimis, tum ne natura competenti victu fovens & laxans, ubi licet. Verum haec ad medendi providentiam, & ad cautiones, pertinent, de quibus suo loco. His adde per nostros omnes scriptores observatum, nostra magis quam interdiu gravare decumbentes: horum plerosque recta cervice respiratum capere, cum patore, ut Scribonius loquitur, majore narium & diductione. Praeterea collum, & glandulas, & per se fotum extumescere, quin & ad superiorem thoracem excurrere latum oedema. Quae autem in sporade Angina indicium erat boni, extumescentia, hoc pestilentis argumentum est certissimum, saniem, & cruore confusas pustulas nigras, hoc illo loco, parvas; ectymata & pustulae pulicum morsus referentes; lumbricos, vomitus, febrem; postque omnia servatus homo restat languidus, stupens, & in multum tempus imbecillis.

PARTICULA III.

Disquisitoria caussarum seu aetiologica.

JAm vero majore labore dire depopulantis affectus naturam, ac τὸ τί ἐι, pervestigemus, de qua re nostri omnes certant, & adhuc sub judice lis est. Constitutum est apud universos ab aevo Philosophos, ubi rei cujuspiam est abdita natura, hanc a suo proprio, & inseparabiliter assidente conditione, venandam & cognoscendam esse: hanc unam & singularem in obscuris investigandam viam esse. Atque si propositi mali vel vere proprias, vel proprii locum obtinentes conditiones, acri, mentis indagine perscrutemur, facile deprehendemus, & contagiosum, & pestilentem, affectum hunc esse. Quod autem ad contagium attinet, hoc tum communi omnium consensu, atque experimento, evincitur, tum etiam comprobatur ratione triplici, a priori nimirum & a posteriori. Ratio quidem a priori paulo

lo posterius exponetur interim contenti simus a posteriori illa, qua docetur, insigni & tetra putredine, septos morbos omnes contagiosos esse. De quorum numero sunt expendendae conditiones, quae doctis omnibus, & Hieronymo Fracastorio, recensentibus numero sunt tres. *Prima* est, quod contagium nititur, & sese promovet seminariis, quae calida sunt, & humidae particulae putres divaporantes a subjecto corpore: neque autem, inconsulto, binae istae ad infectjonem qualitates conjugari ponuntur. Humidum enim partes ejus corporis, in quo est, emollit & laxat, ad facilem harum separationem quasi praeparando; calidum vero sursum attollendo separat eamdem: quas ob res craseos totius, seu mistionis, resolutio sequitur calido innato, innatoque humido, effluentibus. Sic certa jam est seminariorum, duarumque qualitatum in his coeuntium, necessitas. Praeter qualitates autem has primas sunt & aliae, tum secundae, tum tertiae, seminariis. Porro compactam admodum mistionem habent, cum qua lentor quidam glutinosus conjunctus est, & tum lentor tenuis, acrisque vis putredinis unius ministerio profecta. Qua quidem acrimonia ac tenuitate substantiae fit, ut isthaec seminaria facile penetrare, propagarique, possint in aliena corporis. Penetrationis autem modi sunt tres. Unus per vim analogiae; secundus per attractionem aeris, sive inspirationem; tertius per arteriarum & venarum dilatationem, quem dicunt transpiratum.

Secunda seminariorum proprietas est, quod in constituta, certaque, subjecta, nutum quemdam & propensionem habent, quae dicta Graecis analogia est. Haec autem est multiplex, & secundum superiora genera, mediasque species, & secundum infimas etiam; nimirum nunc ad arbores & ad fata, nunc ad certas animantium species, & ad hominem spectat; & ex humana specie partim ad sexus, partim ad aetates, partim ad certos humores, & ad certa membra occupanda, naturaliter cumparata est.

Tertia seminariorum proprietas est, quod sordidam, conclusamque, putredinem habent. Sordidam intellige, in qua non superficialis, sed profunda, & secundum totum, fit putrefactio evaporatioque corporis putrescentis. Conclusam autem dico, non abeuntibus a corpore, quae evaporant, sed sese agitantibus & fervescentibus intime. Cujus quidem rei caussa est lentor & tenacitas materiae putrescentis, qui lentor adhaesu firmo non sinit quidpiam extra mitti.

Hactenus de *contagii* complexu & propriis conditionibus; nunc ad pestilentem morbi condittonem, brevibus enarrandam, accedo. Atque haec etiam plana est per definitionem a probatissimis auctoribus traditam, & sub tribus, ut vocant, additamentis comprehensam; quorum prima est epidemiae mentio; secunda, putrescentis aeris ambientis; tertia, funesti exitus a malignitate. Haec, inquam, omnia subsunt in proposito malo, quare jam *pestilens* idem sit oportet.

Quibus jam constantibus, accedo propius ad rei caput, & primum ad morbi procreationem; & quoniam, inquam, monstratum est, luem per analogiam ad aetatem, ad certas partes, certosque humores, spiritu attractos, insinuari; dico labis istius analogiam spectare ad puerorum naturam, ad sanguinem crudum, & ad cerebri domicilia. Haec singula accommodata & propria pestilenti malo nostro esse videntur.

Analogia quidem ad puerorum naturam longa observatione certa est; ratio vero incerta. An enim fortasse fit, ut sic comparati pueri sint, propter excedens calidum & humidum; temperaturam, nimirum, ad putredinem & ad pestem concipiendam, ut Mercurialis notavit, quam maxime accommodatam. An vero huic affectioni sunt obnoxii pueri propter naturalem impotentiam, obsistendi caussis istis morbificis? praediti scilicet, imbecillo, tenero, laxo, spongioso, corpore, & multo

to maxime cerebro. An fit inordinati victus & vitae cauffa? qua fubinde fanguis redundat crudus, atque adeo coinquinatus hic & impurus fit paratior ad putredinem, & exinde ad luem recipiandam. Quo loco dicam tempeftive de analogia, quam lues haec habet ad eumdem, crudum, coinquinatumque, fanguinem, Analogia, inquam, non aloga, id eft, irrationalis, fed certe confentanea: quandoquidem in habentia fymbolum facilis eft tranfitus. Atqui habent haec fymbolum, feminaria fcilicet calida & humida, in fanguinem item calidum & humidum, & impura in impurum.

Reftat exponenda analogia, peculiarem fibi vindicans partem, neceffaria quadam lege praefcriptam, ut difertiffime demonftravit G. Fallopius, *l. de morbo gallico c.* 36. quae, mea quidem opinione, cerebrum eft his argumentis. Nam eo primum fuppofito, quod probatiffimorum omnium auctorum confenfus docuit, contagium ed diftans, atque omnem peftilentiam, communicari per aerem coinquinatum: porro aer Hippoc. *l. de morbo facro*, primum admittitur a cerebro, relinquens in ipfo fuum ipfius vigorem: fi enim, inquit, in corpus primo adveniret, & pofterius in cerebrum, dignatione aut judicio in carnibus & venis relicta; ad cerebrum calidior jam exiftens perveniret, & non fincerus ac purus, fed admixto humore a carnibus & fanguine. Haec ille: quibus accedit, quod cerebrum ad patiendum, & ad fufcipiendum, maxime imbecillum & minime obfiftens, molle, fcilicet laxum, ac praefertim humidum, glutinofum, eft; quod unice facit ad concipiendam labem humidam & glutinofam. Ad haec cerebrum eft glandulae confimilis, nifi nos fallat Hippoc. *l. de glandulis n.* 7. atque glandulas apprime corripit peftilentia: nimirum parotidas, alas, inguina, quod experimento quotidiano docemur.

Poftremo conftat fanguinem foedum, putridum, putidemque, manare fub ifta lue de naribus, & vocem rancidam ex his prodire: quod partim humorem, ut dixi, crudum, partim affectam fedem, oftendit. Atque haec de generatione fint fatis. Quae cum demonftrare voluerim, naturalibus adductis cauffis manifeftariis, non eft tamen, quod occultae morbi formae fuerit oblitus.

Generationis nunc modus tractandus fequitur, qui fic habet. Deductus aer putris per canales priorum finuum cerebri, pervenit ad retiformem plexum arteriarum & venarum. Ibi primum corrupto fanguine mox fecedit, & penetrat corpus cerebri: quod corruptum reftat a poftremo contagio, quo tempore confummatur ftatus & forma, five idea, morbi. Haec enim, inquam, fphacelifmus eft, & corruptio cerebri, ex qua deinde fequuntur affectus alii, ac fymptomata omnia. Quod corruptio autem fic cerebri, ne quid te moveat, audi Hippocratem, qui *l.* 2. *de morbis n.* 1. *Corrumpitur*, ait, *cerebrum, cum aut nimium calefactum, aut perfrigeratum, biliofum, aut pituitofum, plus folito factum fuerit*. Et *de coacis pag.* 177. *col.* 1. *cerebro corrupto alii in tribus diebus, alii in feptem moriuntur; hos vero fi effugerint, fervantur*. Cujus eft fimilis fententia, *in aph.* 51. *l.* 7. quo loco Galenus corruptionem non accipit vulgari modo; fed ut docet Marinellus, nativi caloris oxfolutionem a materia praevalente. Ad quam quidem opinionem accedimus, non mirabile fiet, quod morbi quidam & laefiones cerebri non confequuntur perpetuo, ut apoplexia, catalepfis, & caeterae paffiones; quae obveniunt fecundum nervos, & finus ductufque cerebri. Haec alioquin paffio fit fecundum cerebri fubftantiam aequaliter; quemadmodum autem ab hectica febre non agnofcitur dolor, aut alteratio aliqua praecellens: & fine his etiam ad mortem itur fic, & in re noftra non eft cerebro praecellens officialis aliqua laefio, praefertim exordio, fed conclufa illa & profunda labes, cujus memoriam ante

te fecimus; tacito quodam exitio perdit omnem ejusdem crasin, quae dum fiunt, communicatur & subjectis partibus vitium, id est, vicinae tracheae, pulmonibus, ac subinde cordi. Postremo, quibus omnibus ordine propositis, facile patet natura affectus universa; facilisque etiam fit inventio definitionis; quae fuerit, si placet, haec. *Morbus hic*, quocumque tandem nomine indicetur, nominandus autem facile a promptiore symptomate *Tonsillae crustosae*, *est sideratio cerebri pestilens*, *contagiosa*, a seminariis impense putridis, delatis cum aere per ventos praesertim australes, ad glandulosas puerorum partes analogia. Ex qua definitione seu mavis descriptione, & ex qua priore nostra enarratione, subinde comprehensae sunt & caussae omnes, praeter unam finalem, quae medica in contemplatione non exstat. Formalis, inquam, caussa est sideratio pestilens, contagiosa. Efficiens vero seminaria impense putrida, delata cum aere per ventos australes. Materia vero siderationis sunt humores seu succi pendentes, ut Aretaeus vocat, intra corpus subjectum puerorum; & sanguis eorum crudus, pesti maxime obnoxius & accommodatus; propter eam, quae commemorata jam fuit. Possunt & facile per haec enodari problemata quam plurima ad singulas omnes caussas, & ad generationem, generationisque modum, attinentia; quae problemata, propositi nostri non est, hoc tempore explicare. Interim tamen non obliti caeterarum disputationum, quae cum hac epidemia coire solent; harum quaedam intra nos saepe, aliae & longe plurimae sunt extra nos positae, quae potissimum etiam a nostris omnibus sunt commemoratae. Illarum, quae intra nos exstant, aliae permanentes, aliae mobiles. Harum exempla apud Aretaeum *l.* 1. *de acutis affectionibus cap.* 9. fuerit fortasse, quod puellis, usque ad menstruae purgationis tempora, haec vitia usitata sunt. Earum vero, quae in nobis sunt permanentium, exemplo sunt, endemicae tonsillae; quae, Aetio auctore, in *Tetrab.* 2. *serm.* 4. *c.* 45. frequentissime inflammationem incurrunt; calidi & humidi cum sint earum loci. Item quod hac affectione corripiuntur sic maxime, qui plurimo abundant sanguine, ac pueri, utpote crasin teneram habentes. Tertio, quod a consuetis fieri inflammationibus, maxime efferatis, producuntur pestilentes tonsillae. Ita quidem, hi bini scriptores, quibus non addimus aliam a nullo notatam, sed a natura ipsa clare docente dictatam: quae caussa est prava capitis constitutio. Nimirum cum existente magna capitis prominentia postica, deest antica, cum compressis tempore lateribus ac syncipite: quibus meatibus coarctatis, cum non habeat effluxum humor per transitus & emissaria anteriora, recurrere cogitur in posteriora, & ad glandulam pituitariam, unde vitium in fauces traducitur demum. Ad haec est debilitas capitis nativa, his praesertim pueris, quibus diu manserunt inconsultae suturae, & incommissae commissurae. Insuper est impuritas corporis & adhaesus superfluitatum pinnarum, à parentibus relictarum; quae superfluitates educuntur maxime per exanthemata variolarum & morbillorum. Horum igitur inexpurgatae materiae, & adhuc fotae corpore, nonnihil adjuvant hoc morbi genus, de qua in nostra Paedarthrocace fuse traditum est. Adjuvat & cachexia, sive semine parentum, sive lacte nutricis, inducta: cum hac autem deprehensa velim & corpora languidis visceribus instructa, quae dicta sunt Hippoc. 2. *prorrh.* κακόσπλαγχνα. Adjuvat & cacochymia. Ad summam, debilitas sive imbecillitas; praesertim quae fit propterea, quod ex vetulis parentibus geniti fuerunt apoplecticis, epilepticis, rheumaticis, podagricis, cachecticis, &c. Quas interne latentes caussas, si quis inspicere norit, mire discreverit profecto difficillime servandos a facilius evasuris. Equidem, quod ad me attinet, maximum istorum discriminum & hujus physiognomiae usum in dies medendo nactus sum. His adde strumosos & tineosos, & quibus vitiata pars est tonsillarum, ab alio vitio fuit:

ut aphthia, ulcere columellae, carie Syphilia &c. Succedunt extra nos caussae, e quibus una suum est sidus coeleste, quod astronomi taurum statuunt, dominans huic parti peculiariter, infensum pro tempore. Secunda caussa est regio calida & humida, meridionalis, ventis perflata australibus & calidioribus. Quod miris confirmatur experimentis. Nimirum Hispania, primum adnotantibus suae gentis scriptoribus, primo & doctissimo Johan. Alfonso Fonseca, mox etiam Andrea Tamajo, *in tractatu de Garotillo, q. d. de strangulante funiculo per vectem intorto*, prima fuit quae mali vim hujus acerbe sentiit: posthaec Melita, Sicilia, Sardinia, Hydruntum, Apulia, Calabria, Latium tota denique ditio Neapolitana, cui post annos viginti duos, mordicus sic adhaeret, ut plerique credant, post longa etiam secula non abscessuram luem. Quod autem ad ventos attinet meridionales; quia lues haec per intervalla, perque stata tempora, insurgit, observatum a nobis est sub austrinis constitutionibus ejus maxime saevitiam praevalere. Ad has, caussae aliae sunt, ut Araeteo placuit, refrigerationes magis, exustiones minus, plagae frigidae, potus, ebrietates, saturitates, & mala a respiratione prodeuntia. Ab Aetio vero nominantur, & tempestas frigida, rigidaque, fervidae & aestuosae succedens. Ita quidem ille, quibus equidem addo, venatus matutini, pernoctatio sub dio, praesertim sub Lunae radiis; ventosa & frigida, aquosa palustris, hospitatio; fungorum abliguritio. Post haec victus ratio est; de qua sicut jam legimus, Aretaeus: Addunt & Spagyrici, e quorum numero primus Theophrastus est, *l. 2. Chirurg. Magn. cap. 1. sub F.* ex majore mundo in minorem deductam *prunellae* caussam suo ipsorum sermone vulgatam, quae est *arsenicum & realgar resolutam*; de qua re lege *Chirurg. Spag. S. 1. cap. 9.* Johan. Petr. Fabri, Doct. ipsi Medici, Philochymici praeclari.

Caeterum sunt aliae caussae a principibus nostris scriptoribus assignatae, maligna inquam & epidemica destillatio; quam nitrosam voluisse Hippocratem, certa suadet conjectura, de cujus usu & atrocia vide *l. 1. epidem sect. 7.* & enarratorem Galenum. Videtur & alia caussa producta a Theophrasto, qui cum constituerit *tres* Pestis ideas, *unam a resoluto sale arsenicali*, a quo est *Pestis* communiter dicta; *aliam a sale ogertino, i. e. auripigmento*, cujus vitio fit *Pleuritis pestifera; tertiam a sale vitriolato*, per quam est *Prunella*, sic istam definivit, *quod sit passio principalis cum paroxysmo proprio, existens in caloribus, ducens originem ex salibus vitriolatis.* Ad hanc autem *Prunellam* cum maxime analoga sit nostra *paedanchone*, haec similiter ut *prunella* caussam agnoscet sal vitriolatum, extra regionem, propter subtilitatem de sua testa, alias ab Iliado resolutam, ut *in fragmentis c. proprio p. 306.* quae fragmenta fac videas compendii, nostri gratia, Lector

PARTICULA IV.

Praesagitoria.

SED jam tempus, ut cautiones aliquot & judicia lectiora proponamus. Qua in re mutuabor, quae tradiderit Cappadox oraculum primum *l. 1. acutorum cap. 7.* Tumor, foras in sublime elatus, a pulmonis inflammatione liberat: intus vero abditus, anginam patientibus perniciosum malum est. Quamquam autem id de consuetudinaria non pestilenti angina prolatum sit; nihilominus ad pestilentem transferri quid vetat? Quidve etiam vetat, ut illud, quod capitis principio proposuit, huc transferamus? Anginae, quae, compressis & submissis paristhmio adjacentibus partibus, id est, lingua, gurgulione, palato, sed interius compressione majore, in-

inflammatione, & ſtrangulatu, fit, quam celerrime ſuccurrendum; quod hac aegrotantes celerrime rapiantur. Audi vero Coelium Aurelianum, *acut. morb. l.* 3. *c.* 2. ſi pejus increverit, linguae ultra dentes ad exteriora prolapſio; ariditas ſive ſiccitas faucium; articulorum gelidus torpor; pulſus celer, denſus; jacendi difficultas, & magis in ſupino ſchemate, vel in latere; frequens etiam ſedendi cupiditas, item loquutio non articulata, ſed confuſa, atque cum dolore. At ſi in exitium paſſio coeperit ferri, livor vultus, vocis amputatio, gutturis atque pectoris ſtridor, & recurſio ſive recurſus poti liquoris, pulſus defectio, quam Graeci ἀσφυγξίαν vocant, & quibuſdam caninus vocis ſonitus, quibuſdam oris ſpumatio: tunc etiam neceſſario mortis effectus. Nunc autem ex Aetio judicia & cautiones audi, dicente, *c.* 466. *p.* 482. Sunt quibus etiam corroduntur gurguliones, atque ubi diutius perſtiterunt, ulcerationes & in profundum proſerpſerint, cicatrice jam inducta adſtrictiorem vocem edunt, reflectiturque ipſis potus in ipſas nares. Nam & ego puellam novi, quae poſt quadrageſimum tandem diem conſumpta eſt, cum ſe jam a morbo recolligeret. Verum ad ſeptimum uſque diem plurimi periclitantur. Concordat Aretaeus *l.* 1. *de cur. acut. morb. c.* 9. *p.* 80. Jam autem quae antehac propoſuerat idem Aetius, referre non gravabor: ſunt autem haec. Febrium quoque curam habere convenit; vehementes enim incidere ſolent, atque in repurgandis, explanandiſque ulceribus, maxime ſollicitum eſſe. Convulſionem enim infantes plurimi paſſi ſunt in ulcerum repurgatione: aliqui vero, via transglutiendi exſiccata, ſunt ſtrangulati. Admonuit autem & de metaſtaſi advertenda funeſta idem auctor, *c.* 47. *F.* quae eſt haec. Valde autem magna ſollicitudine & contentione opus eſt, etiam tum, cum malum remittere videtur. Etenim ea, quae jam ex profundo corpore circa fauces attracta ſunt, ex improviſo in pulmonem transferuntur, ſi negligantur, atque ita repente mors aegro infertur. Verum eadem ulcera cum modo memoratis, aut cum compluribus ipſorum, mala; & praeterea, ſi cum inſigni putredine, putore, nigrore, peſſima: facile paſſio haec ex occaſione parva recurrit. Aurel. *l.* III. *c.* III. Recidiva autem inflammatio ſub hoc modo malum, quod ſe prodit tum experimento. Verum tum teſtimonio Avicennae, qui *l.* 4. *fen.* 2. *tr.* 1. *c.* 20. *Pejor*, ait, *eſt recidiva ſua radice*; cujus rei rationem reddit, *c.* 25. dicens, *quod recidiva ſua virtute debili*. Contra vero tonſillarum ulcera citra puſtulam albam, nigram putredinem, putorem, febrem, diſpnoeam, oedema, ſalutaria.

Hunc & uſque etiam ad taedium, & diffidentiam, durare probatiſſimis medicamentis tractatam, & ſedulo proviſam, foedam & tetram eſcharam, malum; cito & quibuſque leniſſimis medicamentis, gargariſmis & contractibus diſſolvi cruſtulam optabilius eſt, & melioribus aegri rebus: praeſertim, ſi non recurrat eadem. Reſpiratum homini extenuari remitti, naribus elatis trahi, per has vero recurrere ſorbile vel potabile, ad ſtrangulatum opprimi, gargariſatu deſtitui, ingeſtum & appetitum alimenti prorſus abjici, tumorem ab altera ad alteram auriculam extendi, aeſtuare interne, frigeſcere externe, corde dolere, nulliſcumque modis concedere, medelae vitium vigorem omnem abſumi, funeſta ora atque etiam plerumque ſingula.

Praeter haec ſunt & alia, quae, ex antiquis: antecedente ſermone tradita, poſſunt huic praeſenſionum parti ſervire; quibus tuo ipſius judicio, Lector amice, uſus, dum ego neceſſaria proſequor, ſolum dextere utaris licet.

PARS V.

Indicationum inventoria.

HAEC de externis internisque caussis, de judiciis, deque universa affectus perverstigatione ac dignotione, jam ad satis: quare jam ad solemnem atque expetitam usu curationem aggrediamur. Quae nostra medendi ratio, tametsi plurimum a vulgata dissenserit, nihilominus rationi atque experimento probatior, non dubito, apparebit. Cujus hæc sunto fundamenta.

I. Morbus hic nos oppugnat pravitate, non plenitudinis excessu; ergo remediis pravitati obsistentibus abigendus. Alexipharmacis quippe, quae vitii vim ex adverso frangunt.

Quoniam autem humores puerorum corporibus mali subsunt; hi propugnandi sunt catarcticis; quorum, Auctore Galeno, *com.* 12. *lib.* 1. *aph.* proprium est, succos malos a bonis secernere.

II. Verum, quia sordes putrescentium humorum densa nimis, & alte haerens, est substantia; exegit haec catarcticorum vim valenter commoventem, & de partibus omnibus extrahentem, & tam, inquam, ex inferioribus, tam ex superioribus.

III. Quoniam autem morbus cacoethes est, ne transcurrat malitia, nulla plane mora differendum est catarcticum; verum continenter exhibendum.

IV. At quia affluxus iste sanguinis in cerebri membranas, ex proprio & peculiari suo remedio tollitur, quae sanguinis est detractio, haec etiam est administranda.

V. Verum quia affluxus hic properus est, fitque ad partem principem; haec confertim est providenda, levandaque, primordio, quae primordio sanguinis hoc accursu gravatur. Etenim indiget, Aurelianus ait, passio repentina sanguinis detractione, ob celerrimum laxamentum.

VI. Quoniam autem mora diu tracta periculum est, ne continuo praegravetur eo confluxu; haud est e partibus longinquis avocandus sanguis per venas pedum & manuum, sed a parte viciniore, quae jugulum est; adeoque ex jugulari vena, quae cito, & abunde, & efficaciter, exhaurire sanguinem profluentem valet, interceptione & avocatione quadam facta. Confirmatur & ea insuper ratione phlebotome haec, tum propter antedictam adjuvandi vim, tum quia caeterae phlebotomae & visae sunt per vigennalia amplius spatia nil juvasse; ac praeterea nocent, quia calorem nativum & vires mollium alioquin puerorum dissipant & evertunt. Satius ergo per unam & efficacem, quam per multas & inefficaces, imo nocentes, fieri evacuationem. Efficax, inquam, adeo est phlebotome jugularis, ut miraculo levasse tres pueros Laurentii Bozavotiae, carpentarii Neapolitani, pone forum charitatis, visa fuerit novissime Mutio Capalbo, Medico probatissimo, Neapolitano.

Praeter autem experimenta, & rationes modo recensitas sunt & testimonio primorum rei medicae auctorum, qui, tum ad perniciosos omnes pectoris & capitis morbos profligandos confidentissime descenderunt ad hujus venae sectionem, tum etiam praecise medentes huic affectui praevocanti, tum Arabes & Arabistae, tum Latini, tum Graeci primi ordinis, secundi, tertii; usque etiam Aegyptii nostro aevo, noverunt hujus praesidii praestantiam; deducto fortasse more ac disciplina ex primo Hippocrate, quemadmodum opinatus est Prosper Alpinus, *in tomo primo de medic. Aegypt.* atque etiam ejus gentis esse fidem certissimam retulit mihi

Joan-

Joannes Veslingius, rei Botanicae & Anatomicae Patavii Praelector eximius, qui & ad ea loca diu peregrinatus est, & nationis linguam adeptus. Praeter hos autem favere sententiae nostrae videtur, & inopinato, Theophrastus, qui, *Chirurgiae minoris l. 3. c. 15.* quod est *de Alcola*, monuit haec: *Venarum ductus atque meatus deflectendi sunt per transversum secundum regionem, & postmodum hoc unguento fuerit inungendum, alias frustra curabitur.*

℞. *Realgaris praeparati*,
Succi Chelidonii, ana *q. s.*
M. f. Unguentum.

VII. Ad haec autem, quoniam excutienda, & effundenda, modis omnibus, est malignitas, humoribus, ichoribusve, putridis & corruptis, tum per pestilentia seminaria, tum per pravam vivendi rationem, inducta; & quoniam via nulla potior quam per halitum & per sudores: eapropter sudorifica, & per habitum corporis divaporantia, sunt administranda continuo, donec vis morbi finiatur. Quanto autem haec gratiora, praviora mole, tenuiora, vividiora, eo meliora. Talem, putes necesse est, *Aquam terrae Sanctae*, per Martinum Rulandum feliciter administratam, *in Cent.* 4. *Curat.* 41. item decoctum Cardui benedicti, *ad lib. dimid.*

VIII. Caeterum & ulcus privatis suis medicamentis tractandum & percurandum est. Et quia cacoethe est, cavendum est omni studio, ne proserpat, neve, ut auctores duo nos monuere, destillet in subjectas partes: quandoquidem inde gravissimum suffocandi periculum. Quoniam igitur tumores omnes malefici, scribentium omnium praecepto, scarificatu maxime castigantur; equidem scarificandae sunt & Tonsillae, cum *Zacuto in prax. med.* & cum mercato in tonsillis, cum Carnevali, neotericorum doctissimo, dicerem & urendas, si vel puerilis importunitas, vel necessariorum protervia, concedat. Nam nil putredini repugnantius igne: quod autem Aretaeus refragatus videatur, declarat se inficiatum propter isthmum, *p.* 50.

PARTICULA VI.

Curatoria.

SIC eodem, quem ante produximus, ordine cuncta perficiemus. Primo quidem, quacumque se hora morbus prodiderit, aut sui suspicionem fecerit, non observabimus contra catarcticum. Suspicionem autem si principio fuerimus accersiti, per ea, quae consequuntur indicia, comprehendemus. Sequitur autem eos, qui passione tentantur, querela sine ulla ratione, atque difficilis motus collo & gutturis subdolens faucium sensus, cum asperitate sensibilis; item difficultas transvorandi liquoris soliti, salivarum more collecti; tum spirationis velut impedimentum, tumque obstantis crassioris humoris. Verba sunt Aureliani, prima cynanches initia demonstrantis, quae communia videri possunt, & prodeuntis jam jam anginae pestilentis. Haec igitur, ubi cognoveris, aut similia, continuo pares velim *Aquam benedictam Martini Rullandi*, Medici, me hercules, experientissimi, commemoratam ab eo *Centur.* 2. *Cur.* 62. cujus Aquae apparandae ratio, quamvis ab auctore isto diligenter omnes celata, nulli unquam revelata, & sibi soli servata, nihilominus DEO Opt. Max. qui bona omnia vult diffundi, rescita demum est certissimis conjecturis, & nobis etiam agnita, quae sit. *Stibium venale, pellucidum, contritum, cum pari nitri purgati modo confla-*

gratum , (hepar antimonii vocant) *in aquam puram* , *quantum digito lato supe- ret pulverem* , *conjectum & agitatum sinitur* , *usque dum inclarescat aqua* . *Haec vase reclinato leniter abstracta* , *aut per spongiolam absorpta* , *& in alios usus ser- vata : pulvis residuus exsiccatus denuo in aquam cardui benedicti conjicitur*, *& toto die sinitur*, *& inde clara accepta aqua*, *unciae triente vel quadrante datur*, *stomacho*, *cibis degravato* . Brevi corpus ἀνῶθεν καὶ κατῶθεν expurgabit moderate , nec cum aliqua naturae noxa . Assimilis est *calix Hermetice paratus* ex vino diluto infuso , quem quanto cumfructu quotidie praebeam , Neapoli fama est jam vulgata : approbatum etiam a Rulando , *Cent.* 27. *Curat.* 628. Interim paratis ad rem gargarismis refrigerantibus, & adstringentibus, saepe fauces, quae revomitiones senserint abluendae . Gargarismata autem fuerint haec principio , quae

℞. *Aquae Plantaginis & aquae Nucum viridium extillatarum* , *ana lib.* ß.
Acet. ros. unc. ß
M.

Hoc saepenumero , *diu*, *noctuque* , *gargarisatum capiet aegrotus*.

Postridie per clysmum alvo exonerata sanguis de vena jugulari subtrahitor ad ℔. unius quadrantem aut trientem , usque ad semissim : aut eo demum modo , quem possit homo ferre . Dejectum nempe virium & vigoris nativi nolimus. Porro quod nos monuit Aetius hoc eodem sermone *c.* 47. licet in anginae non pestilentis cura praescriptum non pigebit adscribere . Curandum etiam , ut modica fiat diductio venae . Nam quum in aliis , tum in magnis venae deductionibus acervatim animi defectus irruit : neque tamen angustiorem facere venae incisionem convenit , ne sanguis velut percoletur , & crassior ejus pars intus remaneat ; quae caussa hujus affectionis existit.

Si in tonsillis acri vestigatu perspectis , quid displiceat , aut putre , aut sordidum , aut prave coloratum patet , tumidum impense aut habitu quocunque malo circumseptum : utrasque lentus non fueris acuto scalpro perpungere , nimirum ut quidquid in se contineant virulenti , revomant ac deponant ; quae postea quam cruorem virosum , satisque , reddiderunt , *phlegmate vitrioli*, *vel aqua nucum stillatitia* , sunt eluendae . Tertium hoc opus dextre aggressus esto . Cum quo commemorari licet , & simile scarificatus auxilium , quem secundo & tertio debemus non solum gutturi vel tonsillarum vicinitati , quem Graeci *Anthereona* vocant, & nervis majoribus cervicis , quos τένοντας appellant , sed etiam occipitio , & palis, & interscapulio , quod Graeci μετάφρενον appellant , & pectori , verba sunt praecinentis Aureliani , *in c.* 3. *p.* 168. Per nervos autem situm intellige , non partem perpungendam .

Opus aliquanto subtilius fuerit unum quodpiam, quod complectatur sudorificum simul & alexipharmacum , ac plurima quoque parte superfluitates per halitum divaporans . Triplici huic operi unice accomodatum *Bezoarticum metallicum* , quod parare docuit Josephus Quercetanus , *in Pharmacopoea dogmaticorum restituta* , *a* xv. *ad* xxi. granula , cum aqua Cardui benedicti in calido, vel conclavi , vel aestuario , decumbenti praehendum; quod Bezoarticum mane ac vesperi offerendum, ad sudorem quidem evocandum semel , si bis inaniendum corpus verearis . Caeterum alio tempore ad tutandum a vi venenata hominem & roborandum . Frequentius autem utaris licet , atque etiamnum tantisper dum fracta vis vitii videatur . Mira quippe nostra & Josephi Donzelli , Jatropharmacopoei nostra in civitate solertissimi, sunt experimenta, quod vel conclamatos jam aegrotos sublevet & confirmet hoc-

hocce genus Bezoartici: quod ipſum & infantibus & lactantibus ex lacte ipſo vel juſculo exhibet commode granorum v. vel vj. quemadmodum & animalis Bezoartici, pondo: commodum, inquam, infantibus, tum quatenus aphthae, tum quatenus inimicae lui contranitatur. Verum cum ulceris cauſſa adminiſtratur, aptius tu *rhodomelite*, vel *infuſ. roſ.* excipitor, *terram ſanctam* in aqua potabili ad *unc.* v. miſcuit Martinus Rulandus, *cent.* 4. *curat.* 41. quod tamen medicamenti genus a ſe non expoſitum, ſed ſub velo repoſitum incompertum eſt nobis, niſi divinantes velimus eſſe apparatum quempiam, & uti dicam *eviratum Stibii*, qui fit igne in ipſum, & commixtum nitrum, ſaepius immiſſo, quod *Antimonium Diaphoreticum* Hermaticae ſcholae viri vocarunt. Uſus eſt autem alias aqua cardui benedicti, cujus & *ſal Rhodoſtagmate*, vel conſerva quacumque alia, commixtum efficacius eſt. Verum de ſudorificis nos fuſe *in diatetico Chirurgico* noſtro diſſeruimus.

Reſtat miniſterium curandorum ulcerum malignorum, quo minus partim conſtat uſu medicamentorum benefacientium, plurimum officientium nihil, ac tum omnino adverſantium vi morbi cum conſulentium naturae partis; conſtatque ſimul uſu manus etiamnum beneficae. De quibus quidem manus officiis ex cautelis dictum jam fuit, de medicamentis vero inter praeſidia.

Sunt *Cucurbitulae* a nullo non auctore probatae. Verum enim vero locorum ſitus, & morbi tempus cum primis & attente ſunt diſcernenda: ineunte quippe aut progrediente uſus eſt alius, quam in progreſſu & confirmato affectu. Sub progreſſo enim facile judicarim eſſe de ſupernis ad inferna trahendum, ac tractorias cucurbitas imponendas: irruente vero ad ſupera ſanguinis copia, de inferioribus ad ſuperiora diſponendas eaſdem arbitror cum Aetio; qui, ex Aretaeo, praecipue cucurbita primum infra umbilicum adhibeatur, mox ad latera, dorſumque, & ſcapulas; in admotione vero ex ſupernis locis deorſum trahatur: ſentioque cum his, qui apud Aurelianum primo quidem inguinibus, tum praecordiis, tum ſupra mammas cum ſcarificatione, de hinc gutturi atque collo ejuſque partibus voluerunt infigendas. Jam vero cum mammas dico, & alas adjicio, per quas cum reptitet axillaris vena, de hujus ipſius deductu conſcendentem ſanguinem plurimum utile fuerit retrahere. Illud porro crediderim indicaſſe Hippocratem ipſum, cum *in l.* 11. *de morb. cucurbitas mammis agglutinandas ſanciebat*: eſtque hunc fortaſſe ſecutus Aretaeus, qui egregium dicit Medicum, qui *cucurbita* affixa malum in pueris detrahit, aut *ſinapim* oſſibus pectoris accommodat.

Cucurbitulas ſequitur adjumentum a Coelio Aureliano propoſitum, qui ait: ſi paſſio perſeverarit, atque aeger ad perferendam curationem fuerit mollis, ut ferri cuſpide metu ſe contingi prohibeat, ſanguiſugas, quas Graeci *bdellas* appellant, apponemus, ut perfecta, ſanguiſugarum vulneratione rapta, cucurbitae detractio compleatur.

Quoniam autem *ſinapi* mentio modo facta eſt, memini nunc ejus diverſivi, ſeu derivativi, praeſidii cujuſpiam ab Aretaeo propoſiti, quod eſt; ſi partibus juxta maxillas, quam cavitatulam auriculae interpretor, lacunas aurium dixit Aurelianus imponens *ſinapi* Medicus ulceret difflationem moliatur. Quem uſum, ac fortaſſis etiam Aretaei placitum, acute videntes Hiſpani Medici, Madritenſes apud Andream Tamarium *in libro de Garotillo*, *c.* 3. ſecus utramque auriculam imponere conſueverunt baſilici cerati tantillum cum cantharidibus tritis commixtum.

Praeſtantiſſimum etiam, licet acerbum, invaleſcente inflammatione praeſidium eſt *vinculum*, Aretaeo autore, injiciendum, ſupra talos & genua. Optima quoque ſunt *vincula* ſupra brachialia verſus cubitos, & ſupra cubitos, verſus humeros adſtricta: quarum vim cum expenderimus, certe peregregiam & efficacem

aeſti-

aeſtimaverimus adjuncti doloris in ſpiritus ad ſe ſanguinem, & humores omnes; & ichores, attrahentem: quare hac retracta undique materia, atque huc converſis liquoribus corporis, eximitur multo ſanguine locus phlegmone correptus, atque adeo flacceſcit & conſidet plurima parte, quod opus *vinculi* adſtrictu fuerat quaeſitum.

Hujuſmodi quoquo pacto & *dolorificae fricationes* fuerunt, & hae, quarum meminit Symphorianus Campegius *l.* 3. *praxeos medicae c.* 1. ſic ajens: *Eſt ingenium vulgare cum fricatione compreſſiva facta, in parte ſylveſtri brachiorum prope juncturam manus, ubi inveniuntur quidam parvi admodum nervi, qui tamdiu fricantur, quouſque videantur deleta: quod fieri non poteſt abſque dolore, & ſic cum dolore divertunt*. Approbavit & hanc revellendi rationem Guil. Rondelet. *in lib. meth. curat. l.* 2. *c.* 2.

Hujus ferme generis ſunt *ſetacea* ſub inion defixa, quae Medici quipiam Hiſpani, Madritenſes, teſtante Andrea Tamario, ad patriam hanc luem elevandam uſu probarunt. Id vero haud probarim equidem; niſi poſt exacto tempore fluxionum & inflammationum: ſed neque etiam hoc tempore, quo minus neceſſarium videtur. Satius autem exiſtimaverim, id remedii genus affigi ſub axillis, non igne tamen, ſed ſcalpro ancipiti adunco; tranſfoſſis acutis per digitos ſublatae particulis.

Idem Symphorianus, eodem ipſo loco propoſuit & aliam divertendi rationem, quae fit per *aquam calidam*, in qua detenta extrema corporis membra, continenti manu, confricantur.

Inter haec ſilenda nobis aut medentibus omittenda non ſunt *clyſmata* ſive *enemata* dicta, de quibus velim accipias, quae ſcite prodidit Aurelianus diſertis hiſce ſuis verbis: *At ſi venter officium non agnoverit, etiam clyſtere utemur, injicientes aquam calidam cum oleo nunc ſolum, nunc admixto melle: etenim, ſurgens ex iſto liquore vaporatio colla laxat tumentia, & egeſtus venter facilia facit ſpiramenta, non ſolum ſynanchicis, ſed etiam hominibus ſanis*. Manens enim alienitas, hoc eſt, excrementorum aliena & ſuperflua faex gravat; atque expreſſione quadam acerrimas facit corporis exhalationes, quibus tumentia provocentur, caput impletur.

Auxilium ſunt medicamenta in functione medica duplicia, id eſt, partim ſolida, partim fluida, ex quibus conflantur & miſta. Sub *fluidis* autem comprehendas licet & *vaporabilia cujuſque generis*; capias omnia; fugienda ſunt, inquit Caelius, quae uſque ad ſenſum veniunt mordicationis. Siquidem, tumoribus provocatis, fluor quoque humorum craſſeſcit. E *ſolidis* ſunt *pulveres*, *qui per fiſtulam* calamaceam, arundineam, ſambuceam, metallicam, *immiſſiles* ſpiritu inſufflato; de quibus Aetius *ſerm. citato*, *c.* 46. Hujus generis ſunt, *tritus fimus canis oſſibus paſti*, item *lupi*; *cinis pullorum hirundinum terreſtrium*, *cochlearum nudarum*, Galeno *Chelcitis*; *ſal Armoniacus* Alexandro Benedicto; *ſal prunellae* Theophraſto, Rulando, Mullero; *ſal fuliginis*, *eupatorii*, *plantaginis*, *hyperici*, *perſicariae*, *aſari*, *ſyderitis*, Fido Juſto Reineccero, atque ex aliis arte paratis; aut *ex herbis*, *herbarumque partibus*; ut *glandis*, *rhois*, *antherarum*, *olivae frondium contritis*, de quibus maxime Jatronices *tom.* 1. ſuo loco. E fluidis, *ſpiritus calcanthi*, *ſulphuris*, *nitri*, *ſalis* vel per ſe cum pura, exiguntur, vel ſuccis, ſerapiis, decoctis aquis, commiſti. Quamvis autem *ol. Oli Myſochymici*, exhorrent quidam, in hoc uno continenter adquieturos certus ſum. Quamquam & A. Caeſalpinus *in arte medica*, & L. Quertaeus in hoc etiam approbarunt: dat & cum aqua foliorum quercus Evonymus *part.* 2. *th.* 378. Ruland. *cent.* 4.

cur.

cur. 34. *Oleo ligni Heraclii*, ad colluendas crebro fauces, & partem omnem affectam usus est salutarie Ruland., *Cent.* III. *cur.* 90. & *Cent.* VII. *curat.* 92. & *Cent.* VIII. *curat.* 9. Succedunt *aquae*, e quibus prima est *aqua extractionis auri*, *aqua juglandum*, commendata per Alexium Pedemontanum; atque etiam in potum per Evonymum Philiatrum *parte priore thesauri p.* 6. Hic autem & *l.* 2. qua de oleo laudavit & hoc, quod

℞. *Aquae ardentis unc.* j.
Aq. Scabios. l. 1.

Ex hoc madida lintea externis applicentur, *saepius iterando*, spatio trium horarum praestat juvamentum. *Aquam cardui benedicti* persaepe usitatam Martino Rulando leges, *cancrorum cinere* infectam aquam, mox percolatam & calefactam; gargarisatu commodam sic perhibet Aetius, ut per hanc crassa educi multa, ac relevari confestim aegrum testificetur. Ex omnibus mihi usu consuetum, & frugiferum, expertum est *balsamum Arsenici; cum sale nitro & tartaro deflagrati, & multoties aqua copiosa abluti;* quemadmodum a Philippo Mullero provide apparatum leges: quam materiem approbasse visus est Theophrastus *l. de apostem. c.* 15. quod idem cum *cons. scorzonerae scrup. ß.* voratam salutarem comperi saepe.

Haec jam plurima medicamentorum & genera, & species, & modos, cum protulerim; illud mihi video reliquum, ut admoneam demum Auditorem meum, haec, aut ejusmodi alia diligenda, adhibenda, miscenda, temperanda, gargarismata, collyria, delinctus, intinctus, pulviscuIos, vaporatus, suffitus, & alias quascumque medicaminum formas languentium viribus, aetate, sensu, pro morbi vi & pertinacia, ulcerum puritate aut impuritate, colore vivido, emortuo; sic & pro putredinis modo, pro crustulae adhaesu, refixu, facili recidiva, pro modis aliis, quae quidem singula nobis difficile describi, ab assessore Medico discerni facile queunt. Alterum adnotabo, quod Cataplasmata non adscripsi propterea, quod in *hoc anginae genere* praesertim primum sunt nervosa; deinde humida corpora possunt putridum hoc vitium fovere, monente vel ipso Hipp. *l. de Medico*. Tertio, multa in his recte administrandis requiritur sedulitas, & providentia, ne tum longiore hac vitiosi corporis contage, tum corruptibili suo ipsorum vitio abalienata, rancorem aut acorem concipiant; quod non paucae offensae, ac detrimento foret ulceribus, ut monuit Caelius *l.* 3. *de acutis c.* 3. *p.* 164.

Postremum ordine, sed usu primum, remedium est *victus* ratio: quam fieri potest maxime tenuis, & praeparca. Sic igitur Alexander Trallianus *in lib.* 4. *calce*, *victu utantur aegri omnium mulsa aquosa*, *quae universa praestare potest; nempe extenuare & purgare*, *partim etiam per urinas*, *partim per ventrem*. A tertio die etiam *cremor ptisanae* offerendus, qui & ipse omnem facultatem obtinet: quippe abstergit, incidit, nutrit, & inflammationum fervorem refrigerare potest. At inflammatione jam extenuata, & moderatione facta, necesse est *lutea ovorum mollissima*, non autem multa exhibere. Nam, copioso alimento, statim angusta premuntur, & rursus strangulata periclitantur: quare inflammatio ut magnum malum in his vitari debet: non enim tantum ex parcissimo cibo quantum a copiosiore periclitantur. Sed & inedia perpetua visi sunt nulli non sanati. Nimirum Alex. Bened. *l.* 7. *de cur. morb. c.* 19. narravit de synanchio, qui citra sanguinis missionem inedia plurium dierum sanatus est, quia sanguis alimentum corpori subministravit. Ego vero Severinus novi puellam undecim annorum natam, quae cum nullis vel cibis, vel potibus, per paristhmiorum obturatum uti posset, & octiduo majorem ἀσιτίαν (inediam) passa, non aliis medicamentis restituta est: quae de-

 cimo

cimo fexto aetatis fuae anno nupta, geminos mares peperit viventes, nunc utrofque filios, cui Gratiae Feulae nomen.

His de curatione fic dictis mihi nemo vitio det velim, quod ad *anginam hanc peftilentem* pleraque quae Veteres ad non peftilentem curandam praeceperint, detorta traduxerim. Nimirum facile deponent accufationem; fiquidem audierint Arataeum *in lib.* 1. *de curatione acutorum c.* 7. de peftilentium in faucibus morborum curatione dicentem haec: *Horum vitiorum curatio cum aliis tonfillarum affectibus, qua communis, qua propria. In inflammatione & ftrangulatu, & purgatio per clyfteres, venae fectio, irrigationes, cataplafmata, fotus, deligationes, cucurbitae, omnia demum eadem atque in his conveniunt.*

PARTICULA VII.

Satisfactoria.

NUnc, quae dilatae fuerant in locum commodiorem ambiguitates, ab aliis omnibus expediti expediamus. Difficile fit plerifque, quod caput & cerebrum propriam morbi fedem fecerimus, quae cenfenda potius fuerat internus thorax; qui febrili malignitati, aeriae peftilentiae, & fymptomatum affinitate ac pluralitate, videtur capite morbi hofpes accomodatior. Atqui caput ab his omnibus, quae retuli, longe alienum apparet, nec fymptomata fua exhibet, nifi raro. Verum enimvero, fi recte rem aeftimaveris, ac profunde perfpexeris, non aliam fane, quam cerebrum dixeris morbi domicilium. Nam quod plerofque fuos affectus oftendit thorax maturius, id fit loci intolerantia, fubftantiae tenuitate, & functionum acrimonia: qualia non funt quidem cerebro, quod citra nervos & ventriculos eft hebes, & obftupidum, utpote, quod frigidum & humidum, craffae fubftantiae & vifcidae, concrementum fomni fedes, cordi ἀντίστροφον, & pituitae plurimae conceptaculum; quare defluxibus frequentibus & catarrhis obnoxium. Quae fua crafi ac fyftafi fit, ut hofpitetur aequius mala, diutiufque ferat habitu, praefertim exteriore. Quin & interiore concameratu duodeviginti aquae concretae libras Colonienfes, quae viginti quatuor forent ex noftris, fuftinuiffe puerum hydrocephalo languentem teftatus fuerit, qui mortuum infecuit Guil. Fabric. Hildanus, *Cent.* 1. *obferv. Chirurg. c.* 12. Quid? quod & excifis cerebri fegmentis vixiffe homines, tum ipfe Hildanus, tum Jacobus a Carpo, atque alii probata fide auctores, perhibuere. Qua conftanti fua hebetudine, ut ad rem redeam, fufceptum aerem pravum, qui per nares perque palatum delatus fuerit, admittens facile non remittit, neque vincit aut diffipat, fed acervat in fefe volens libenfque; cum vero per cauffas exteriores humoribus & fuperfluitatibus gravatur, non obfiftit, fed circa fe retinet non gravate, etfi gravatum. Ita fit demum, ut in horas labefactatum labem mali concipiat, & ut dixerat Hippocrates, corrumpatur: hoc eft, everfa temperatura in alienum modum tranfmutetur, qui fphacelos alias appellatur. Atque illud quidem fub longiore morbo accidit. Caeterum, in breviore brevius etiam venenis vis vigoris fui numeros abfolvit, nihil refragante cerebri obtufitate, vel fungea fubftantia: triveneficae quippe peftilentiae.

Quod non mortale refiftit.

Quamquam autem multae & magnae demonftrationes proferantur, de obfeptis, de

de vitiatis, de corruptis, ſpiritui deſtinatis viſceribus; haec quidem omnia poſſe fieri, ac interdum facta non inficior: poſſunt enim haec ſub atroci peſtilentia, ſub immani veneno pura, intaminata, integra ſe tueri? Peſſum quidem in peſtilentibus eunt omnia: verum quod origo & ſcaturigo malorum per cerebri ſit vitium, longe plura nos evincunt perſuaſionis momenta, quam quae producuntur ab adverſae opinionis amicis. Profecto tam inſolens, tam enormis, tam abdita forma haec eſt affectionis, ut non inepte etiam plerique profiteantur, febrem malignam, quae ſepta ſuo viru ſic in hominis perniciem, ut fuſe deſcriptum eſt, faceſſat.

Alii malignam veneni facultatem, quae per abolita ſeminaria in ſpiritus noſtros, & corpore, aere attracta eſt, & varie diducta, ſuo modo; vel prout partes primo, aut ſecundo, receperint & viam conceſſerint; ſic has ordine, vel potius ſine ordine, apprehendere, laedereque; & quia partes debiles, laxae, molles, frigidae, immobiles, adenoſae, minime reſiſtunt, & facile cedent: hae propterea primae corripiuntur, mox aliae atque aliae juxta modum, quo plus aut minus pertrahi ſe ſinunt, aut obluctantur. Tamen plurimae conteruntur & corrumpuntur, donec ventum fuerit ad praecordia, quae maxime omnium vigent, & ad ipſam regiam cordis, qua contacta demum & male affecta peritat animal.

Sunt hae quidem & ſimiles omnes ſententiae non improbabiles, nec impune rejiciendae; praeſertim in re tam occulta, quam eſt peſtilentia. Ita proviſori Deo placeat, quandoque, aut malum avertere, aut mentes noſtras medentium illuminare; quatenus & intimam morbi formam agnoſcere, & ſuam huic medelam, quadrate, adaptare potes ſimus. Cui ſic titubantis hominis, ut confirmetur, nec vinci ſe ſinat argumento, ita reſponderim, Sphacelum huic morbo terminum & conſummationem eſſe. Ubi, ſcilicet, natura, vel ars, ſui utriuſque ope, & auxiliis, hanc contranitenti morbo non antevertat, atque praecludat, ſcilicet in contrarium ambae paratae ſunt. Verum quum uterque conatus naturae, inquam, & artis evicerint illa criſibus, ſudoribus, eruptionibus, haemorrhagiis; haec vomitibus, dejectionibus inanitionibus & abſtractionibus; ſic retrolabens labes hominis vitae concedit ipſa. Porro, ſic comparata ſunt pleraque venenatae naturae morbi, & ſiphyliis, noſtro aevo adhuc permanens, ut niſi effluvium quaqua nanciſcantur, ad abſolutionem provecta utraque mortales perdant.

Qui ſphacelos cum morbo eſſentialis a nobis cum ſtatuatur, & illud propterea fiet multis difficile, quomodo ſub corruptorio affectu cuncti prorſus non moriantur, ſed hi quidem jugulentur, hi velut praeripiantur orco.

Alia difficultas eſt, quod torpeſcentem & deſidem adeo cerebri naturam fecerimus, quae, calvaria per ictum percuſſa, ſi ſanguis ſuper aut infra membranas ſuffundatur, cruoribus vel tantillum innatante ſic aegre fert, ut obruatur continuo doloribus, vigiliis, phrenitide, febre, vomitibus, convulſionibus, eryſipelatis ſic, ut plerumque non levata ope magiſtra fatum oppetat ſuum aeger! Verum huic difficultati volo ſit occurſum, eadem demonſtratione noſtra, quam ad hiſtoriam *de angue bifido flagelloſo*, diuturno cordis hoſpite, ſubjecimus; docente, quod vulnera vel exigua, partibus noſtri corporis praecipuis illata, e veſtigio tollant hominem: earumdem vero partium abſceſſus atque ulcera diutius aegrotantes trahant. Vide & in hanc rem Fortunati Fidelis *praecellentem diſſertationem contemplationis medicae, capite poſtremo, deſcriptam*.

Jam autem, quia mentio incidit ſanguinis, quaeſiverit oportune quiſpiam, unde, & qui, fiat iſta eadem ſanguinis effuſio? Quibus utriſque quaeſitis occurro, quod ad locum, unde fluat, dicens, illum eſſe mea ſententia ſurculos rami ju-

gularis internae protenſos & protractos ſic, ut in venulas abeant membranae tenuioris: effundendi autem ſanguinis rationem & modum eſſe hunc; quod offarcta nimia plenitudine vaſa jugularia (qui mos eſt & uſus expultricis facultatis, & nictus humorum alte aggeſtorum) refunduntur haec in ſurculos minores. Si autem in minimos, qui cum capere tandem immoderationem humorisnon poſſent, diſtracta atque diducta revomunt circa ſe fluorem ſuperfluum, & inde eductus hic ſtagnat, frigefactus & grumefactus ſubinde.

Ad haec haeſitabunt etiam inexperti & pavidi quidam conſuetorum tantum rituum amici, non aſſentientes medicamentis per ſuperiora purgantibus, ſed negantes per affectam, quod magis exaſperari poſſit, humores malos pertrahendo. Verum tamen non ego reſponderim his, quod Aurelius Celſus *l.* 4. 11. ad linguae resolutionem curandam crebris utitur vomitoriis: ſed in hac ipſa cauſſa dico non noſtram hanc ſolum ſententiam; neque noſtra emetica noxam illatura faucibus; quin etiam his ſupra quam lectiſſima κάτω catarctica bene factura. Quod ſpectat ad ſuffragantes & auſpices: Aetius eſt unus qui *dicto lib. c.* 57. diſertis verbis profeſſus eſt haec; *maximum autem remedium*, *inquit Archigenes*, *purgatio frequentior exiſtat per pharmaca fortiora*, *& vomitus*, *a radicibus*, *per intervalla ſuſcepti*. Et inferius: *mirum in modum autem efficax eſt*, *quod ex elaterio conſtat*, *& octaobolon appellatur*. *Elaterii aereolos* 11. *ſpumae nitri obolos tres*; *ſynapis drach.* j. haec *in aqua diluta in octo catapotia informo*, *maneque duo*, *tantumdemque veſperi*, *exhibeo*. *Purgat enim citra moleſtiam ſuperne*, *aliquamdiu quidem permanens & ſolvens*. *His vero*, *qui robuſtiores ſunt*, *poſt trium dierum ſpatium rurſus exhibeo*. Sunt autem haec orthopnoeis, anheloſis & aegre ſpirantibus propoſita; quod ſi velis ad anginam dictata vomitoria; idem ipſe *cap.* 47. *Archigenis remedium*, *quo utor*, inquit, *ad occultas anginas*, *mirabiliter etiam conducit anheloſis*. *Elaterii oboli dimidium*, *ſpumae nitri obolos tres*, *ſinap. drach.* j. *contere cum aqua & informa*. *Movet autem vomitum elaterium cum oleo aut melle tritum*, *& penitiſſime illitum*.

Ita quidem ille, qui & poſt multas ibidem propoſitas formas vomitoriorum prodidit & illud Martiani; quod & ad opertas & manifeſtas anginas prodeſt. *Praeexige*, inquit, *mercedem*.

℞. *Aeris uſti drach.* XII.
Atramenti ſutorii drach. XIII.
Myrrhae drachm. j.
Elaterii drach. j.
Spumae Nitri drach. j.
Fellis Taurini drach. iiij.

Excipe *Melle* & *cum pinnula quam penitiſſime illine*. Ita quidem *in capite iſto*. Verum *in antecedente* 17. multo luculentius ſcriptum reliquit: *utilia etiam his ſunt ea*, *quae vomitoriam vim obtinent*, *maxime illis*, *quibus gravitatis ſenſus circa ventrem haeret*: quae confirmat, & aliis quibuſdam experimentis, quae ſubdidit ibidem Auctor. Haec Aetius & antiqui alii. Quibus iſti non acquieſcentes fortaſſe producent, quod nihilominus oblaedentur hae partes tranſitu bilioſorum, & corruptorum, humorum. Verum o imprudentes, ergo praeſtiterit, inquam, aſſervari bilioſos & corruptos humores in ſtomacho & hiſce locis, qnam e proxima vicinia, unde fit Anathymiaſis, educi ſemel. Anne audiſtis Aretaei Cappadocis oraculum, qui vos monuit, e gula, & partibus aliis, refundi malum in pariſthmia? Si quis vero diſplicens ſenſus ex rejectis adhaeſerit faucibus has utique licebit protinus gargariſmate ſublui; quemadmodum & offenſa dejectionibus infima inteſti-

ſtina clyſmis idoneis abſterguntur ; aut laceſſitus catapotiis acribus ventriculus , juſculo aut apozemate ſuaviore reſtauratur . Sic nihil fit noxae reſiduum , & multum Vomitorii emolumentum . Acceſſit & in Veterum ſententiam Symphorianus Campegius , *l.* 3. *med. praxeos c.* 1. Item Amatus Luſitanus , *Cent.* 7. *cur.* 90. atque etiam Martinus Rulland. *cent.* 11. *cur.* 62.

Hactenus jam excuſſimus offendicula Vomitoriorum . Altera nunc controverſia naſcitur de phlebotome jugulari , quam nedum non profuturam , verum etiam obfuturam , adſtruunt nonnulli , quod ad ſupremas partes facta phlebotome advocatura ſit ſanguinem potius , quam avocatura ; propterea , quod rapi eo ſanguinem credant , unde ſciſſura facta promanet idem . Verum libere fatear pigere me laboris in re patente, tum ſecundum experimenta , tum ſecundum placita Clariſſimorum Autorum , qui & nihil improbarunt hocce praeſidii genus , & ſingulariter etiam approbarunt : non improbarunt ; neque inhibuerunt , exordio faciendum ; quia , quod velint homines iſti , primo revulſoriam in pedibus & brachiis inſtituendam , mox de proximis vaſibus evacuandam , illud neque Avicenna ſervavit , qui *lib.* 3. *f.* 9. *tr.* 1. *c.* 11. ait , & non poſponatur phlebotomia venae , quae eſt ſublingua , imo oportet , ut aperiatur illa eadem die . Sic Am. Luſitanus , *Cent.* 7. *obſerv.* 90. nulla interpoſita mora , aut vacuatione , alia poſthabita ſub lingua venam ſecuit , & hominem ſervavit . Sic Rondeletius . Secandae tamen ſunt venae ſub lingua eadem die, ad materiae derivationem , quae facile fluit & locum replet ; unde diſpnoea , & ſaepiſſime ſuffocatio : haec ille , *l.* 3. *meth. med. morb. intern. c.* 5. *p.* 325. Sic Camerarius , apud Joh. Schenckium , *in obſerv. l.* 2. „ Patavii , meis temporibus , „ quidam Scholaſticus Graecus , oriundus ex praecipua familia , ſanguineus ; unica „ nocte in Anginam acutiſſimam incidit , una cum tumore linguae maximo , ut „ ſtatim loquendi facultas adimeretur illi . Cumque tam celeriter Medicorum , & „ Chirurgorum , opera uti non poſſet , ipſe praeſente animo , linguam acuto cul„ tello decuſſatim incidit , ac ſatis multum ſanguinis effluere permiſit , quo facto, „ rurſum loqui cœpit . Medicus poſtea accerſitus pauca univerſalia , & totum cor„ pus reſpicientia , adhibuit , praeſcripta recta victus ratione ; linguae vero vul„ neratae pulveres ex *Ture* , *Bolo* , & ſimilibus ſiccantibus , inſpergi juſſit , & „ ita intra paucos dies convaluit . Sic interdum fortuita remedia aliis ſunt efficaciora . Et praeterea , ſi recte interpretemur , id Priſci ſanciverunt in morbis non excellenter peracutis , & in adultis . At vero in pueris , quibus monito Galeni , *in l.* 11. *meth. c.* 14. & *lib. de therap. per ſang. miſſion. c.* 17. *&* 4. *acut.* 25 fas non eſt exhaurire ſanguinem , ſi neceſſitatis & urgentiae vi phlebotomo tangamus eoſdem ſemel , & vix in morbo venenoſo , verum efficaciter tangamus oportet : praeſertim , quin miras tot & ſingulares de hac phlebotomia praerogativas praedicarunt , Soranus primum Epheſius , *Iſag. med. c.* 21. Alexander Trallianus, *l.* 4. *c.* 1. Razes , Meſueus , Avicenna , Hali Abbas , Albucaſis , Auctor *lib. de anat. vin.* Proſper Alpinus , *l.* 2. *de medicina Aegyptiorum* , *c.* 9. Andreas Caeſalp. *l.* 6. *art. med. c.* 3. Joh. Heurn. *libr. de morb. cap.* 23. Riolanus *in medendi methodo part. c. proprio* , ac Doctor Zacutus , noviſſime , *in Principum Medicorum Hiſtoria* , 76. quem legas , velim , multo plures , quam nos , auctores huic praeſidio ſuffragatores recenſentem . E quibus omnibus audi Actuarium , *l.* 3. *meth. medicinalis* , *c.* 1. perhibentem , etiam in cauſſa noſtra proficuam hanc evacuationem , his ſuis verbis . *Sunt qui venas colli incidant* , *veriſimileque eſt* , *eas juvare* , *cum ſanguis copioſior ad caput confluit* , *atque idcirco inflammationem in cerebro excitat* . Comprehendis jam , quam egregie per hujus Viri ſententiam congruat jugularis pertuſio noſtro malo . Vin plura ? ſed viſe , quae appoſi-

te

te ad hanc rem ingenio pari, ac judicio, refertiſſimus Andreas Caeſalpinus *l. 2. quaeſt. med. c.* 12. prodidit, demonſtrans, ſuffocationem *in angina* fieri magis oppletis venis jugularibus, quam clauſo laryngis oſculo: Id quod ſcilicet, in hoc Anginae genere praeſertim exitiali ac ter acuto fieret facile, niſi, quod ad ſuperiora tranſcurrit. Poſt quos omnes Auctores mira nos beneficia ex hac inanitione deprehendimus, admirati Medici, qui noverunt; aegroti ſenſierunt in ſe ipſis; tum quod adſpecta jugulari degravatum plenitudine cerebrum; tum quod fervidi caloris ventilatus exceſſus. Sic, quod nedum non abfutura, ſed profutura maxime ſit haec phlebotome, jam vides. Caeterum, quia non uſitatae alioquin Chirurgiae adminiſtrandae ratio eſt ignota; de hac ego *in opere efficacis Chirurgiae*, qua & *angiologia*, proprio ſuo loco, fuſius explicavi. Quoniam autem in manus adminiſtrorum tonſorum recidit haec actio; optimum, ſi Petrum Paulum Magnum *lib. de venis recte ſecandis*, *c.* 2. adierint, vel Centhii Amathi, Neapolitani, obſervatoris noſtri Noviſſimam *praxin*. Quamvis autem dubitatum a pleriſque ſit, de non attingendi ſcalpro venis colli, ſeu propter infrenabilis profluui ſanguinis, ſeu propter vinculi ſubjiciendi metum: nihilominus equidem oſtendi in priore parte *efficacis Chirurgiae*, qua de *angiotome venarum*, & nullum ſanguinis ſuperfundendi metum eſſet, & inanem prorſus vinculi formidinem, cujus utique uſus neceſſe non eſt.

Poſt haec offendentur & noſtri, quod antecedere catharcticum ſanguinis detractioni voluerim: cum inverſo Galenus & Galenici omnes ordine conſueverint praeſidiis hiſce uti. Verum iſtorum diſſenſus eſt mihi ſedare facile. Porro meminerint ſanguinis emiſſiones, ſed venenatis & peſtilentibus vitiis haud probari doctis, nimirum quod inanitis vaſibus poſſit vis venenata recurrere ad interiora; atque etiam quod huic affecto generi virium imbecillitas adjuncta ſit. Quare ne mirum quidem eſt, quod Galenus *in lib. de cibis euchimis & cacochymis*, audaciae taxat eos Medicos, qui non dubitarint in peſtilenti febre venam ſecare; atque ex adverſo commendat eos, qui peſtilentibus in affectibus abſtinuerint a ſanguinis detractione: qua eadem prudentia, & cautela, magnus Hippocrates, ſi credimus Petri Salii *l. de febre peſtilente*, demonſtrationibus, ne venam quidem attigit: ita quidem antiqui dictatores noſtri, a quorum decreto non diſceſſit Heurnius, *in libro de peſte*. Joh. Vierus quoque, in curanda febre maligna, abſtinuiſſe ſe venaeſectione profeſſus eſt, quod hanc infeliciter ceſſiſſe animadverterat. Ex adverſo tamen eſt Joh. Foreſtus, qui *libro 6. obſervat.* 3. de morbo epidemico in fauces, guttur, pulmones, irruente ſcribens ad Jacobum fratrem, dicit, experimento non inutilem atque detrimentoſum, ſibi compertam ſanguinis e vena detractionem, neque etiam hanc damnavit; ſed approbavit Avicenna, ubi de febris peſtilentis curatione tradidit: inter quas binas ſententias ſe quaſi medios facientes Hieronym. Fracaſtorius, *lib. de contagio Morborum*, Ludovicus Mercatus, *in conſil. medicor.* 24. & Hieron. Mercurial. *l. de peſte c.* 2. cenſuerunt conſtantibus viribus, & plenitudine ſuadente, mittendum eſſe ſanguinem. Verum tamen in affectus principio, duntaxat; namque hoc elapſo tempore, ſanguinem exhaurire eſt languentes perdere. Cui nos placito adhaerentes & ſemel, & morbi initio tantum, ſanguinem minui volumus; e binis autem praeſidiis catharcticum premitti placet, quod tutius & praeſtabilius id videatur. Quis enim non enucleate videt, & peſtiferi vitii vim ſic elui citius, & hujus ſotores ſuccos abſtrahi proinde. Quamquam vero noſtrae huic aſſertioni quidam refragari, noſque corripere conentur, quod primo quoque tempore catharcticum, & illud vehemens propinari doceamus; quod eſt contra normam expectandae coctionis, & contra monita ſapientum, ne quietos

tos humores perturbemus, & crudos frustra moventes irritemus. Quibus tamen responsum volumus, quod cogamur inter peracuto & pestifero morbo solliciti & festini esse, praesertim ita suadentibus & Galeno *l. 6. de medicis localibus compon. cap.* 3. Itemque Alexand. Trall. *l.* 4. *rei medicae c.* 1. ac novissime Zacuto Lusitano, acuto & experientissimo aetatis nostrae viro, *in l. de princ. med. histor. c.* 75. quam Lusitani viri Clarissimi disputationem adeas, Lector.

Objiciat quis, qui audeam equidem scalpro tonsillas pertundere, quia facile sic exacerbantur. Verum, inquam, non obtrudo his, quod Cornelius Celsus *l.* 4. *c.* 4. satis altis plagis palatum incidit, itemque Paulus *l.* 3. *c.* 17. itemque Cael. Aurel. *l.* 3. *c.* 3. ipsamque linguam, & fauces, & palatum tenui ac longiori phlebotomo scarificat. Etenim inquit, in locali sanguinis detractione tumentia relaxantur. Non haec, inquam, obtrudo similia, verum tuendo affirmo decretum nostrum, quod Tonsillas vitio tactas crebris ictibus concidit Hippocrates, *l.* 2. *de morb. l. decimo*, *& l. de affectionib. num.* 4. & Corn. Celsus *l. 6. rei medicae cap.* 10. Et Caelius Aurelianus, *l.* 3. *morb. acut. cap.* 34. Tamen post scarificationem mitibus gargarismis utendum voluit & Oribasius *l. de scarif. c.* 20. & Isaacus 9. *Pract. c.* 41. & hunc sectatus Constantinus Afer, Chirurgicus *c.* 38. & Gariopontus, *l.* 1. *Passionarii c.* 23. & Hieronymus denique Mercurialis, *l. de morbis puerorum c.* 12. Andreas Tamajus, & Medici omnes Madritenses in Hispania. Ita scilicet scarificatus tutus & frugiferus tonsillis extumescentibus visus est doctissimis omnibus: non ita quidem adactus cum lancinatione digitorum appressus, quae uti saepe vulgares Medici crustulam elidentes uti consueverunt. Quo divinitus & ἀιτίως vere spectavit Aetius, *eodem isto sermone*, *c.* 46. dicens, conandum autem est, in universum ne digitum quidem locis admoveamus, aut leni saltem tactu manuum admoliamur. Etenim inscii, ad quos maxime in rebus dubiis homines confugiunt, vehementius illinunt, simulque inflammatum locum comprimunt, simulque crustam detrahunt, quod minime facere convenit, priusquam elevatam & vix innitentem crustam conspiciamus. Quod si enim adhaerentem adhuc crustam aggrediamur, ulcerationes in profundum magis & procedunt, & inflammationes consequuntur, augentur dolores & in ulcera serpentia proficiunt. Secutus hoc Aetii monitum est Paulus, *l.* 3. *cap.* 26. sicut in cunctis adsolet. Compendiose autem & nobis *de pestilente & praefocante pueros Abscessu* dictum sit, ad hanc horam vespertinam 22. Januarii, An. XLII. supra M.DC. Deo litemus Auctori gratias.

Operis de recondita Abscessuum natura

FINIS.

INDEX

I N D E X
RERUM ET HISTORIARUM, LOCUPLETISSIMUS.

A.

quae

Aquae

Cra-

in

Exan-

An-

de

suc-

N.

ut

Oph-

P.

ut

no-

Si-

quid

V.

Va-

Ver-

FINIS.